

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪਿਆਰੇ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਰੱਖਕ ਹੋਂ ਬਾਰੇ ॥
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਉਪਾਸਨ ਤਿਆਗੋ। ਕਲਗੀਧਰ ਕੀ ਸਰਨੀ ਲਾਗੋ ॥

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸ਼ੀ
ਗੁਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਜਾਨੀ
ਰਚਿਤ

ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਜਿਸਨੂੰ
ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰ
ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਛਪਵਾਇਆ

ਕਾਪੀ ੧੦੦੦]

ਡਾਃਬਲਦੇਵਸਿੰਘਦੀਆਗਜਾਬਿਨਾਕੋਈਨਛਾਪੇ

ਮੋਖ ੧)

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੀ ਕੀ ਛਤਹ ॥

ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਦੋਹਰਾ

ਕਲਗੀਧਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਕੀਜੈ ਮੋਹਿ ਸਹਾਯ ॥

ਰਚੈ ਗ੍ਰੰਥ ਦੁਰਗਾ ਦਮਨ ਸਗਲ ਪੰਥ ਸੁਖ ਪਾਯ ॥ ੧ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਬਲੀ ਜਿਨ ਭਾਰਤ ਮੈਂ ਜਨ ਆਰਤ
ਭਾਰੇ। ਧਰ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਭਲੇ ਕਰਮੈਂ ਧਰਮੈਂ ਦੁਰਜਾਨ ਕੇ ਮੂਲ
ਉਖਾਰੇ ॥ ਪੁਨ ਭੇਗ ਗਿਰਾ ਗਹਿ ਗਜਾਨ ਭਰੀ ਸਭ ਭੇਖ ਪਖੰਡਨ
ਝੁੰਡ ਬਿਦਾਰੇ। ਅਸ ਦੀਨ ਦਿਆਲੁ ਗੁਰੂ ਪਰ ਕੇਤਕ ਲਾਵਤ
ਹੈਂ ਜਨ ਦੋਖ ਕਰਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਬਹੁ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਮਨ ਭਾਵਤ
ਲੈ ਬਤੀਆਂ ਤਿਨ ਭੀਤਰ ਰਾਖੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਤ ਸੇ ਵਿਪਰੀਤ
ਮਹਾਂ ਜਿਨ ਹੈਂ ਉਪਮਾਂ ਕਰਕੇ ਵਡ ਭਾਖੀ ॥ ਵਹੁ*ਉਪ ਬਿਆਜ ਸੁ
ਨਿੰਦ ਭਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨ ਸੱਤ ਕਹੈਂ ਅਸ ਸਾਖੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਯਸ ਦੂਧ
ਵਿਖੇ ਤਿਨ ਨੇ ਜਨ ਡਾਲ ਦਈ ਫੜਕੇ ਯਹਿ ਮਾਖੀ ॥ ੩ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਦੇਖੋ ! ਇਨ ਅਗਜਾਨੀ ਲੋਰਾਂ ਕੈਸਾ ਧੋਖਾ ਖਾਯਾ। ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਬਨਾਯਾ ॥ ਕਰਾਮਾਤ
ਹਨ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਮਾਂਹੀਂ। ਸੁਨ ਸੁਨ ਮੂਰਖ

ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਿੰਦਾ ॥ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਕ

(੨)

ਰਾਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਗੁਰ ਮਤ ਦੇਖਨ ਨਾਹੀਂ ॥ ੪ ॥ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੀ
ਇਨ ਲੋਗਾਂ ਨਹੀਂ ਅਨਰਥ ਕਮਾਯਾ । ਦੇਖੋ ਈਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੀ
ਫੜਕੇ ਕੱਛੁ ਮੱਛ ਬਨਾਯਾ ॥ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਫਿਰ ਵਧਕੇ ਉਸ
ਨੂੰ ਸੂਰ ਬਨਾਕੇ ਦਸਯਾ । ਪੱਥਰ ਜੂਨ ਪਾਇ ਫਿਰ ਆਖਨ
ਘਰ ਤੁਲਸੀ ਲੈ ਵਸਯਾ ॥ ੫ ॥ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਜੋ
ਮੂਰਖ ਅਗਯਾਨੀ । ਕਯਾ ਸੀ ਦੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰੇ, ਲਿਖਦੇ
ਏਹੁ ਕਹਾਨੀ ॥ ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਧਰਮ ਧੁਸਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚੰਦ
ਮਝਾਰਾ । ਲਾਇਆ ਦਾਗ ਇਹੋ ਇੱਕ ਭਾਰਾ ਚਹੀਏ ਜਿਸੇ
ਉਭਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਐਥੇ ਪਰਗਟ ਕਰਸਾਂ ।
ਮੂਰਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਕੋਲੋਂ ਮੂਲ ਨ ਡਰਸਾਂ ॥ ਗੁੱਦੜ
ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲ ਨਿਕਾਲਨ ਬਾਤ ਬੁਰੀ ਨਹਿ ਕੋਈ । ਸੱਚ ਆਖ-
ਦਿਆਂ ਮੂਲ ਨ ਡਰੀਏ ਹੋਵੇ ਹੋਈ ਜੋਈ ॥ ੭ ॥ ਬਹੁਤੇ ਸੱਚੇ
ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੋਗਾਂ ਮਾਰ ਮੁਕਾਯਾ । ਕਿਤਨੇ ਬੈਲਾਂ ਮਗਰ
ਧੁਆਏ ਸੁਲੀ ਕਿਸੇ ਚੜ੍ਹਾਯਾ ॥ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਚਾ ਗੋਤੇ ਇੱਤੇ
ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ । ਬਹੁਤੇ ਗੋਡੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੀਵੰ-
ਦੜੇ ਸਨ ਖੜਕੇ ॥ ੮ ॥ ਫਿਰ ਕਯਾ ਦੋਸ਼ ਭਲਾ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਨ
ਬੁਰਾ ਉਹ ਭਾਈ । ਜਿਨ ਈਸ਼ਰ, ਗੁਰੂ, ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲਾਈ ਹੈ
ਬੁਰਿਆਈ ॥ ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰਦੀ ਬਾਬਤ ਪਰਗਟ ਮਨ ਵਿਚ
ਹੋਇਆ । ਲੋਕ ਲਾਜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੈਂ ਨਾ ਚਾਹਾਂ ਉਸੇ ਲਕੋਇਆ ॥ ੯
ਦੋਹਰਾ

ਮੈਂ ਤੋਂ ਮੂਲ ਨ ਸੋ ਭਰੇ ਕਹਿ ਗਏ ਸਾਚ ਪੁਕਾਰ ।

ਕਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਦਾ ਮਰਿਆਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ॥ ੧੦ ॥

(੬)

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਗ ਆਇ ਕਰ ਜੋ ਕੀਨੇ ਉਪਕਾਰ ।
 ਸੋ ਭਾਰਤ ਹੋ ਜਾਨਦਾ ਭੂਬਦਾ ਲਿਆ ਉਬਾਰ ॥ ੧੧ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾਂ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਕਾਜ ।
 ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦਿਖਲਾਉਂ ਮੈਂ ਪਾਜ ॥ ੧੨ ॥
 ਆਇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕਨ ਦੁਾਰ ।
 ਖੰਡਨ ਕਰਾਂ ਬਨਾਇਕੇ ਉਕਤਿ ਯੁਕਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ॥ ੧੩ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਕਯਾ ਤੁਮ ਲਿਖਨੇ ਲਗੇ, ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਮੀਤ ।
 ਕਲਗੀ ਧਰ ਤੋ ਭਜੀ ਥੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਥ ਪਗੇਤ ॥ ੧੪ ॥
 ਫਿਰ ਤੁਮ ਤਾਂਕੇ ਦਮਨ ਕੋ ਕਰਤ ਯਤਨ ਕਿਸ ਹੇਤ ।
 ਜਿਸਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰ ਭਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਵਰ ਲੇਤ ॥ ੧੫ ॥
 ਤੁਮਰੇ ਹੀ ਕਹਿਨੇ ਨਹੀਂ ਸਿੰਧ ਹੇਤ ਯਹ ਬਾਤ ।
 ਜਬ ਬਹੁ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਲਿਖਾ ਗੁਰੂ ਪੂਜੀ ਜਗ ਮਾਤ ॥ ੧੬ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਤੁਮਰੀ ਇਨ ਬਾਤਨ ਕੋ ਸੁਨਕੇ ਮਨ ਮੋਹ ਅਚੰਭ ਭਯੋ, ਸੁਨ ਭਾਈ ।
 ਯਹ ਸੁਠਕਹੈ, ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਨਹਿੰਪੂਜ ਕਰੀ ਭਵ ਮੈਂ ਜਗ ਮਾਈ ॥
 ਕਲੁਕਾਲਵਿਖੇ ਵਡ ਕੌਤਕ ਕੋ ਤੁਮ ਭਾਖਤ ਹੋ ਅਗ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ।
 ਅਸ ਬੁੱਧਿ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਤੂ ਅਪਨੇਸਿਰਲੇਵਹਿਗੋਬਹੁਭਾਂਤ ਬੁਰਾਈ
 ॥੧੭॥

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਤੈਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ, ਭਾਈ । ਨਹਿ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਚੰਡਿ ਮਨਾਈ ॥
 ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਮਹਿ ਆਵਤ ਮੇਰੀ । ਕਹਾਂ ਗਈ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਤੇਰੀ ॥
 ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਏਸਕੇ ਜਾਨੈ । ਅਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭ ਪ੍ਰਗਟ ਬਖਾਨੈ ॥
 ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਕਰਾਈ । ਕਰਾ ਹਵਨ ਜਿਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥
 ਤੇਗ ਦਈ ਜਿਨ ਅਪਨੇ ਕਰ ਕੀ । ਦੇਖ ਰੂਪ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਧਰਕੀ ॥
 ਪੰਥ ਉਪਾਵਨ ਆਗਯਾ ਪਾਈ । ਦੀਨਾ ਵਰ ਜਿਸ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਈ ॥
 ਅਰ ਫੁਨ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਜੋ ਸਾਰੇ । ਉਚੇ ਬੋਲਤ ਏਹ ਪੁਕਾਰੇ ॥
 ਪ੍ਰਗਟਕਰੀਗੁਰੁਆਦਿਭਵਾਨੀ । ਜੋ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿਕਠਨ ਕਹਾਨੀ ॥
 ਤਿਸ ਪੂਜਨ ਕਾ ਜੋਇ ਪੁਕਾਰ । ਤਿਨ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਕਹਾ ਉਚਾਰ ॥
 ਸੋ ਮਿਥਯਾ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਗਾਵੈ । ਇਸਕਾ ਸਭ ਬਯੋਰਾ ਸਮਝਾਵੈ ॥
 ਫਿਰ ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਸਕਲ ਸਰੂਪ । ਲਿਖਿਆ ਸਭਨ ਅਚੰਭਕ ਉਪ ।
 ਸੋ ਜੇਸੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਤਿਸ ਕਾਲ । ਚੜ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਪਰ ਹੋ ਬਿਕਰਾਲ ॥
 ਤੇਸੀ ਤਿਨ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਗਾਈ । ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਮਹਿਦੇਖੋ ਜਾਈ ॥
 ਸੋ ਮਿਥਯਾ ਕੈਸੇ ਹੋ ਜਾਵੈ । ਜਾਂਕੋ ਸਕਲ ਢੰਡੋਰਾ ਗਾਵੈ ॥ ੧੮ ॥
 ਦੋਹਿਰਾ—ਤਾਂਤੇ ਇਸਕੇ ਦਮਨ ਹਿਤ ਕਰੋ ਨ ਉੱਦਮ ਰੰਚ ।
 ਜਿਸਕੇ ਕਰਨੇ ਪਰ ਲਖੋਂ ਲੋਗ ਤੁਝੇ ਪਰਪੰਚਿ ॥ ੧੯ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਮੀਤ ! ਮਨ ਦੇ ਸੁਨੋ ਇਸਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਜੋਇ ।
 ਅਗਯਾਨੀ ਜਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ ਕਹਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹੋਇ ॥ ੨੦ ॥

ਪੁਨ ਕਵੀਅਨ ਕੇ ਬਚਨ ਨਹਿ ਹੋਤ ਸਰਬਦਾ ਸੱਤ ।
 ਪਰ ਹਮ ਦੇਖਨ ਜੋਗ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂਅਨ ਕੋ ਮੱਤ ॥ ੨੧ ॥
 ਨਹਿ ਸੰਸੈ ਜੋ ਤੁਮ ਕਹੀ ਅਹੇ ਸੱਤ ਸਭ ਬਾਤ ।
 ਅਬ ਉੱਤਰ ਯਾਕੋ ਸੁਨੋ ਕਰ ਨਿਜ ਮਨ ਏਕਾਂਤ ॥ ੨੨ ॥

ਵਾਰਤਕ—ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਵਿਰਤੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਇਸ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪੁਰਖ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਆ ਅੱਜ ਤਕ ਜੋ ਸਾਰੇ ਲੋਗ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪੂਜਿਆ ਸਾ ਸੋ ਕਿਆ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ?

ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੋਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਢੰਗ ਪਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕਿਆ ਕਦੇ ਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਬਨਾਉਨ ਵਾਲੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਅਗਯਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਿਤਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਪਨੇ ਹੀ ਖਜ਼ਾਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਾਰੀ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਪੁਰਖ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਰਚਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਬੁੱਧਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੂਰਤੀ ਉਸਦੇ ਉਪਾਸਕ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਉਪਾਸਕ ਦੇ ਅਪਨੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਇਸ ਪਰ ਇੱਕ ਮੋਟਾ ਜੇਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਯਾ ਸੱਤ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਇਹ ਆਖੀਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ੨ ਮੂਰਤੀ ਭੂਤਨੇ ਅਰ ਇੱਕ ੨ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਬਨਾਕੇ ਲਿਆਵੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਅਪਨੇ ੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਹੀ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰਚਕੇ ਕਾਗ਼ਤ ਪਰ ਉਤਾਰ ਲਿਆਉਨਗੇ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਇੱਕ ਮੂਰਤੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਉਹ ਮੂਰਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੂਤਾਂ ਅਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਨਾਈਆਂ ਕਿੰਤੂ ਅਪਨੇ ੨ ਸੰਕਲਪ ਦੀਆਂ ਹੀ ਰਚੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਨੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ “ਕਿ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਲੇਵੇ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਭੈਂਸ ਨੂੰ ਭੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਕਲਪਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਜਾਵੇ ਤਦ ਉਹ ਭੀ ਏਸ ਤਰਾਂ ਕਲਪ ਲੇਵੇ, ਕਿ ਈਸ਼ੁਰ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਬੂਰੇ ਰੰਗਦਾ ਝੋਟਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਘਾਸ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਚੁਗਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਜਦ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਇੱਕ ਸੋਹਣੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਤਾਰੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਇੱਕ ਸੰਘਣੇ ਸਾਏ ਵਾਲੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਜਾਕੇ ਲੇਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ” ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਅਪਨੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਉਸਦੀ ਅਸਲੀ ਸੂਰਤ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅਪਨੀ ਮਨ ਘੜਤ ਮੂਰਤੀ ਬਨਾ

ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਸਾਡੇ ਕਵੀ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਭੀ ਗੁਰਮਤ ਦੇਖੇ
ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ
ਬਨਾਕੇ ਲੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥

ਵੋਹਿਰਾ

ਇਸੀ ਭਾਂਤ ਬਿਨ ਲਖੇ ਹੀ ਅਰਥ ਅਨਰਥ ਬਝਾਤ ।

ਕੀਟਭ ਤੇ ਕੀੜੇ ਕਰੇ ਪੜ੍ਹ ਦੇਖੋ ਵੱਖਯਾਤ ॥ ੨੩ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਰਿਤ ਮੇਂ ਦੇਖੋ ਭਲੇ ਵਿਚਾਰ ।

ਕਿਆ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਕਰਦੀਆਂ ਨਿਜ ਭਾਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ॥ ੨੪

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਗਾ ਪਰ ਅਸਲੀ ਭੱਤ
ਦੇ ਗਿਆਨ ਨ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਕਵੀ ਲੋਗ ਅਰਥੋਂ ਅਨਰਥ ਕਰ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੀਟਭ ਦੇਸ ਵਿੱਚ,
ਜੋ ਦੱਖਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਾਨ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬਨਾ-
ਉਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਨੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਰ ਕਈ
ਜਗਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਲੋਗ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ
ਸੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ “ਕੀੜਾ ਬਾਪ ਦੇਇ ਪਾਤਸਾਹੀ” ਸਬਦ ਦਾ
ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ
ਕੀਟਭ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ
ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀੜੇ ਬਨਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਦੇ ਨਾ ਜਾਨਨ ਤੇ ਭੀ ਪੁਰਖ ਕੁਝ ਦਾ ਕੁਝ
ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੋਗ ਮੰਨਦੇ ਚਲੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ “ਜਗ

ਕੀ ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਚਲਤੇ ਕੇ ਪਾਛੇ ਚਲੇ । ਪਰਮਾਰਥ ਨਹਿ
ਸਮਾਲ ਦੇਖੋ ਜਗਕੀ ਮੂਰਖਤਾ' । ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ
ਦੇ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਗੱਲੇ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਬਿਚਾਰੇ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਚਲੀਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਇਹ ਭੀ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ
ਕੇ 'ਗੱਡੀ ਰਾਹ ਗੱਡੀਰੇ ਰਾਹ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਜਾਨਕੇ ਲਗੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਭੀ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ
ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਸ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਵੀ-
ਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣੇ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਕਰਕੇ ਪੱਕਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਸ ਅੰਧਕਾਰ 'ਥੋਂ
ਕੱਢਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ
ਅਸੀਂ ਅਪਨਾ ਧਰਮ ਜਾਨਕੇ ਏਥੇ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਪਰ ਜੋ ਧਰਾ ਜਿਨ ਪੁਰਖਨ ਯਹਿ ਦੋਸ।
ਨਹੀਂ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਛੁ ਜਾਂ ਪਰ ਕਰੀਏ ਰੋਸ। ੨੫॥
ਕੁਛਕ ਕਵੀ ਜੋ ਲਿਖ ਗਏ ਐਸਾ ਜਗਤ ਮਸ਼ਾਰ।
ਬਿਨ ਬੁਝੇ ਵਿਸ਼ਾਸ ਕਰ ਮਾਨਤ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੨੬ ॥
ਪਰ ਨਰ ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਸੋ ਜਾਨੇ ਯਹਿ ਭੇਵ।
ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਰਗਾ ਭਜੇ ਜੋ ਦੇਵਨ ਕੇ ਦੇਵ ॥ ੨੬ ॥
ਲੋਗ ਕਰਤ ਕੁਛ ਔਰ ਕੀ ਔਰੇ ਬਾਤ ਬਨਾਇ।
ਇਸ ਮੈਂ ਕੁਛ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਸਤ ਭਾਇ ॥ ੨੭॥

(੬)

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਚੌਪਈ

ਭਾਵੇਂ ਸੱਤ ਬਾਤਿ ਤੁਮ ਗਾਈ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਨਹਿ ਆਈ ॥
ਜਾਂਤੇ ਸੰਕਾ ਫਿਰ ਉਪਜਾਵੈ । ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਸੱਤ ਬਤਾਵੈ ॥
ਮੂਲ ਬਿਨਾਂ ਕਲਪਨ ਨਹਿੰ ਹੋਵੈ । ਜਾਂਤੇ ਮੂਲ ਕਛੁ ਜਨ ਜੋਵੈ ॥
ਜਾਂਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸੱਤ ਮਨ ਧਰਤੇ । ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਕਲਪਨ ਕੁਛ ਕਰਤੇ ॥
ਤਾਂਤੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨ ਚਹੈਂ । ਤਾਂ ਪਰ ਬਹੁਰ ਅਨਕ ਬਿਧ ਕਹੈਂ ॥
ਦਸਮ ਗੁਰੂਜੀ ਦੁਰਗਾ ਮਾਨੀ । ਕਿਹ ਬਿਧ ਮਿਥਯਾ ਏਹੁ ਕਹਾਨੀ ॥
ਇਸਕੇ ਮੂਲ ਆਜ ਤਕ ਦੀਖੈਂ । ਕਈ ਸਿੱਖ ਤਹਿੰ ਜਾ ਗੁਣ ਸੀਖੈਂ ॥
ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਭਵਾਨੀ । ਪੂਜਤ ਜਗਤ ਕਰਤ ਸਨਮਾਨੀ ॥
ਤਾਂਤੇ ਇਸਕਾ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ । ਨਾਂ ਬਾਤਨ ਘਰ ਪੁਰਾ ਕੀਜੈ ॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕੀ ਜਗਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਬਨੀ ਅਬ ਭੀਕ ।
ਜੋ ਸਾਖੀ ਇਹ ਦੇਤ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜੀ ਠੀਕ ॥੨੯॥

ਤੁੰਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਔਰ ਮੂਲ ਇਸਕਾ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਹੈ ਅੱਗਯਾਨ ॥
ਮੂਰਖ ਮੂਰਤ ਪੂਜਕਾਂ ਕੀਨਾਂ ਏਹੁ ਤੁਛਾਨ ॥ ੩੦ ॥
ਜਿਸਤੇ ਏਸ ਅਨਰਥ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ ਪਹਾੜ ।
ਵਰ ਮੰਗਨ ਜਾ ਪੱਥਰੋਂ ਪੂਜਾ ਅੱਗੇ ਚਾੜ ॥ ੩੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਉੱਤ੍ਰੀ ਲੋਗ ਪਹਾੜੀ ਜੇਤੇ । ਵਿਦਿਆ ਹੀਨ ਮੂੜ ਹਨ ਤੇਤੇ ॥
 ਜਿਨ ਪਾਹਨ ਪਰਮੇਸਰ ਠਾਨਾ । ਪੁਨ ਦੇਵੀ ਕਰ ਉਰ ਮਹਿ ਮਾਨਾ ॥
 ਜਾਨਤ ਔਰ ਸਾਰ ਕੁਛ ਨਾਹੀ । ਪਾਹਨ ਕੋ ਮੁਖ ਦੇਵ ਬਤਾਹੀ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਅਹੇ ਗੁਵਾਹੀ ਏਕ । ਮੋਹ ਸਾਥ ਜਬ ਲਗ ਬਿਬੇਕ ॥
 'ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ਰ' ਮਹਿਏਹ ਦਿਖਾਯਾ । ਉੱਤਰ ਮਹਿ ਕਲਿਯੁਗ ਵਰਤਾਯਾ ॥
 ਉੱਤਰ ਕੇ ਸਭ ਲੋਗ ਪਹਾਰੀ । ਤਿਨ ਕੀ ਹੈ ਹਮਨੇ ਮਤਿ ਮਾਰੀ ॥
 ਪਾਹਨ ਪੂਜਕ ਸਗਲ ਬਨਾਏ । ਭੂਲ ਪਰਾਤਮ ਤਾ ਪਗ ਪਾਏ ॥
 ਜੈਸੀ ਕਲਯੁਗ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ । ਸੋ ਹਮ ਨੀਚੇ ਤੋਹ ਦਿਖਾਵੈ ॥
 ਲਾਗੋ ਕਹਿਨ ਮੋਹ ਕੇ ਆਗੇ । ਕਰੇ ਕਾਮ ਮੈਂ ਹੇ ਵਡਭਾਗੇ ॥੩੧॥
 ਯਥਾ 'ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ਰ' :- (ਉੱਤਰ ਕੇ ਸਭ ਲੋਗ ਕਰੇ ਮੈਂ ਸਿਲਾ
 ਪਰਾਯਣ । ਸਮਝੈਂ ਈਸ ਨ ਤਤ ਬਕੇਂ ਮੁਖ ਸੈਲ ਨਰਾਯਣ) ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਨਿਸਚਾ ਆਪਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਹਿ ਅਰੋਪ ।
 ਕਥਨ ਕਰਾ ਅੱਗਯਾਨੀਆਂ ਗੁਰੁਮਤ ਕਰਕੇ ਲੋਪ ॥੩੨॥

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋ ਜਗ ਮਹਿ ਆਏ । ਦੋ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਦੇਵ ਪਠਾਏ ॥
 ਪ੍ਰਥਮ ਪਖੰਡ ਜਗਤ ਕੇ ਜੇਤੇ । ਦੂਰ ਕਰੋ ਜਾਕਰ ਸਭ ਤੇਤੇ ॥
 ਸੱਤ ਧਰਮ ਪਰਿਚਾਰ ਕਰਾਵੇ । ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਗ ਹਟਾਵੇ ॥
 ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਔਰ ਨਹਿ ਪੂਜੈਂ । ਪਾਹਨ ਕੋ ਪਾਹਨ ਕਰ ਬੂਝੈਂ ॥
 ਸੀ ਆਗਿਆ ਪਹਿਲੀ ਗੁਰ ਤਾਈਂ । ਜੋ ਦੀਨੀ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਸਾਂਈ ॥
 ਪੁਨ ਦੂਜੀ ਧਰ ਭੁਲਮ ਉਠਾਨਾ । ਜੋ ਕੀਨੋ ਸੀ ਤਬ ਸੁਲਤਾਨਾ ॥

ਦੁਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਇਸ ਕਰੀ । ਜਾਂਤੇ ਤੇਗ ਹਾਥ ਗੁਰ ਧਰੀ ॥
 ਜਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਜੋਈ । ਪੂਰਨ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਸੋਈ ॥
 ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ ਸਦਾਵੈ । ਜਾ ਕੋ ਲੋਗ ਚੰਡਕਾ ਗਾਵੈ ॥
 ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤਜ ਪੂਜਤ ਤਾਂਕੋ । ਮਾਂਗਤ ਵਰ ਸੇਵਨ ਕਰ ਜਾਂਕੋ ॥
 ਤਾਂ ਕੋ ਗੁਰੁ ਖੰਡਨ ਤਬ ਕਰਤੇ । ਨਹਿ ਪਾਹਨ ਵਰ ਦਾਇਕ ਰਰਤੇ ॥
 ਕਰਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਮੰਡਨ । ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਕਰਤ ਸਭ ਖੰਡਨ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਲੋਗ ਪੁਜਾਚੀ । ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਨਹਿ ਸਕਤ ਸਹਾਰੀ ॥
 ਗੁਰੁਫਿਗ ਦੁਰਗਾ ਸਕਤ ਬਤਾਵੈ । ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਖੰਡ ਚਲਾਵੈ ॥
 ਤਿਨ ਕੇ ਮਦ ਤੋੜਨ ਕੇ ਕਾਜਾ । ਕੀਨੋ ਚਰਿਤ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥
 ਖੋਲ੍ਹ ਪਾਜ ਤਿਨਕਾ ਸਭ ਦੀਆ । ਪੁਨ ਨਿਸ ਭਰਮਖਾਲਸਾ ਕੀਆ ॥
 ਯਹ ਹੈ ਮੂਲ ਬਾਤ ਸੁਨ, ਭਾਈ । ਜੋ ਲੋਗਨ ਕੁਛ ਉਲਟ ਬਨਾਈ ॥
 ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੁਰਖ ਮਤਿ ਮਾਨ । ਤਿਸ ਕੋ ਸਗਰੀ ਹੋਵਤ ਭਾਨ ॥
 ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਕਾ ਮੂਲ ਨ ਕੀਜੋ । ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਮਨ ਕੋ ਦੀਜੋ ॥
 ਅਰ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸਾਚ ਯਹ ਜਾਨੈ । ਸੋ ਗੁਰੁ ਮਤ ਨਹਿ ਮੂਲ ਪਛਾਨੈ ॥
 ਅੰਨਯਮਤਿਨ ਕੇ ਹੈਂ ਸੋ ਦਾਸਾ । ਨਹਿ ਗੁਰੁਮਤੋਂ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸਾ ॥
 ਬਾਤ ਯਥਾਰਥ ਅਹੈ ਹਮਾਰੀ । ਸਾਰੀ ਸੰਕਾ ਨਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੩੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੰਨਯਮਤੀ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਤਜ ਦੇਵੋ ਤੁਮ ਮੀਤ । ਪਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ
 ਬਚਨ ਪਰ ਚਹੀਯੇ ਸਤਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥ ੩੪ ॥ ਏਕ ਬ੍ਰੁਠ ਦੁਇ ਬ੍ਰੁਠ
 ਕਹਿ ਕਿਆ ਸਾਰੇ ਕਵਿ ਰਾਜ । ਕਹੈ ਬ੍ਰੁਠ ਦੁਰਗਾ ਭਜਨ ਤੁਮ

ਸਾਰੇ ਕਿਹ ਕਾਜ ॥੩੫॥ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ ਕਵਿ ਲਿਖਿਓ
ਗੁਰੁ ਬਿਲਾਸ । ਤਿਸ ਨੇ ਤੋਰੇ ਕਥਨ ਕੀ ਤੋੜੀ ਸਗਲੀ ਆਸ ॥੩੬॥

ਚੌਪਈ

ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ । ਮੰਨੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ॥
ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਿਤ ਸਕਲ ਤਿਸ ਮਾਹੀਂ । ਕਹੇ ਕਵੀ ਨੇ ਮਿਥਿਆ ਨਾਹੀਂ ॥
ਸੋ ਸਭ ਕਥਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕਰ ਗਾਵੇਂ । ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਕੀ ਸੰਕ ਮਿਟਾਵੇਂ ॥
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕੀ ਜੋ ਕਥਾ । ਸੁਨੋ ਤਹਾਂ ਲਿਖ ਦੀਨੀ ਯਥਾ ॥
ਤਿਸਕੋ ਪੜ੍ਹਕਰ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰਾ । ਮਿਥਿਆ ਹੋਵੇ ਬਰਨ ਤਿਹਾਰਾ ॥
ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਈ । ਫਿਰ ਭਾਖੋ ਜੋ ਮਨ ਮਹਿ ਆਈ ॥
ਕਰ ਸੰਖੇਪ ਸੁਨਾਵੇਂ ਸਾਰਾ । ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਹੇਤ ਉਚਾਰਾ । ੩੭ ॥

ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰੁ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ

“ਸਵੈਯਾ ॥ ਦਿਨ ਏਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਆਛ ਭਲੇ ਇਹ ਭਾਂਤ
ਕਿਧੋ ਸੁ ਸਿਕਾਰ ਬਿਹਾਰਾ । ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਰੋਂ ਜਿਹ ਕਾਜ
ਪਠਿਓ ਮੁਹਿ ਦੀਨ ਦਿਆਰਾ ॥ ਆਦਿ ਸੁਦੇਵਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰੋਂ ਬਰ
ਪੂਰ ਲਹੋਂ ਤਿਹ ਤੇ ਨਿਜ ਭਾਰਾ । ਹੋਇ ਬਿਜੈ ਅਰਿ ਪੁੰਜ ਸਬੈ
ਜਗ ਜੀਤ ਬਜੈ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਇਹ ਭਾਂਤ ਵਿਚਾਰ ਦਿਆਰ ਤਬੈ । ਕਰ ਜੱਗ ਅਰੰਭਨ
ਲੀਨ ਅਬੈ ॥ ਪ੍ਰਥਮੇਂ ਦਿਜ ਦੇਸਨ ਦੇਸ ਬੁਲੈ । ਸਭ ਆਵਤ ਭੇ

ਸੁਭ ਤੋਨ ਥਲੈ ॥ ੫ ॥ ਇਕ ਕੋਤਕ ਦੇਖਨ ਕਾਜ ਕਿਧੈ । ਕਰੁਨਾ
 ਨਿਧ ਕਾਰਜ ਕੀਨ ਸਿਧੈ ॥ ਮਥਰਾ ਪੁਨ ਕਾਂਸਿ ਪਰਾਗ ਭਨੇ ।
 ਦਿਜ ਔਧਪੁਰੀ ਸੁ ਬੁਲਾਇ ਲਿਨੈ ॥ ਦਿਜ ਹੋਰ ਤਹਾਂ
 ਲਖ ਆਵ ਘਨੇ । ਕਰ ਪਾਂਤਹਿ ਪਾਂਤ ਬਠਾਇ ਦਿਨੇ ॥ ਮੁਖ
 ਭਾਖ ਕਹਿਓ ਇਨ ਭਾਂਤਨ ਸੋ । ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਦਿਜ ਬਾਤਨ
 ਸੋ ॥ ੧੧ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਦਹੀ ਖੀਰ ਪੂਰੀ ਜਿਭੇ
 ਬਿੱਖ ਖੈਹੈ । ਕਜ਼ਾਹੀ ਪੁਲਾਵੈ ਜਿਭੇ ਯੋ ਜਿਵੈ ਹੈ ॥ ਤਿਨੈ ਜਾਨ
 ਦੈਹੈ ਟਕਾ ਏਕ ਦੱਛਾ ॥ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਸਾਰੇ ਲਵੈ ਜੈਸ ਇੱਛਾ ॥
 ੧੨ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਨਿਜ ਮਾਸ ਸਰਾਬ ਜੁ ਖਾਵਹਿੰਗੇ ।
 ਸਰਫੀ ਵਹੁ ਪਾਂਚ ਸੁ ਪਾਵਹਿੰਗੇ ॥ ਇਹ ਭਾਂਤ ਢੰਡੋਰ ਫਿਰਾਇ ਦਯੋ ।
 ਸੁਨ ਬਿਪਨ ਮੱਧ ਸੁ ਕਾਨ ਕਯੋ ॥ ੧੩ ॥ ਬਿਬਥਾਰ ਹੁਤੇ
 ਬਡ ਘੇਰ ਬਨੇ । ਦਿਜ ਦੋਰ ਚਲੇ ਯਹ ਬਾਤ ਸੁਨੇ ॥ ਜਹਿੰ
 ਮਾਸ ਸਰਾਬ ਕੇ ਬਾਰ ਬਨੇ । ਤਹਿੰ ਆਵਤ ਦੌਰਤ ਬਿਪ ਘਨੇ ॥
 ੧੪ ॥ ਕਈ ਆਨ ਤਹਾਂ ਜੁ ਹਜ਼ਾਰ ਜੁਰੇ । ਨਹਿ ਵਾਰਹਿ ਪਾਰ
 ਸੁ ਜਾਤ ਰਹੇ ॥ ਕਛੁ ਬੋਰ ਰਹੇ ਜਬ ਬਾਕ ਪਿਛੇ । ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨਸ
 ਭੇਜ ਕੇ ਫੇਰ ਪੁਛੇ ॥ ੧੫ ॥ ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ ॥ ਪੁਨ ਕਹੀ ਐਸ
 ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ । ਫਿਰ ਪੁਛੇ ਜਾਇ ਇਨ ਕੋ ਸੁਜਾਨ ॥
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਹਾਂ ਜੋ ਛਕੈ ਕੋਇ । ਸੋ ਮੁਹਤ ਪਾਂਚ ਲੇਵੈ
 ਸੁ ਸੋਇ ॥ ੧੬ ॥ ਅਵਰ ਅੰਨ ਜੋ ਕਰ ਸਰੀਰ । ਦੋ ਟਕੇ
 ਦੱਛਨਾਂ ਲੇਗੁ ਬੀਰ ॥ ਇਸ ਹੁਕਮ ਮਾਨ ਪੁਛੇ ਸੁਜਾਇ । ਰਹਿ
 ਸਹਸ ਪਾਂਚ ਬਾਕੀ ਬਨਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਫਿਰ ਕਹੀ ਐਸ ਤਿਨ ਆ
 ਹਜ਼ੂਰ । ਸੋ ਪੰਜ ਬਾਕਿ ਰਹਿਯੋ ਸ਼ਰੂਰ ॥ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬੋਰ ਪੁਛੇ

ਸੁਧਾਇ । ਸਭ ਭੁਥੇ ਲੋਭ ਕੇ ਮੱਧ ਜਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਜਬ ਰਹੇ
 ਪੰਦਰਾਂ ਘਾਟ ਏਕ । ਦੀਨੇ ਬਠਾਇ ਆਛੇ ਸੁਨੇਕ ॥ ਜੋ ਭਏ
 ਗਰਕ ਲੋਭਾਦਿ ਮੱਧ । ਇਕ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਰਹਿਯੋ ਜੁ ਸੁੱਧ ॥ ੧੯ ॥
 ਜੇ ਔਰ ਹੁਤੇ ਕੇਤਕ ਹਜ਼ਾਰ । ਤਿਨ ਟਕਾ ਦੱਛਨਾ ਭੋਜ ਨਾਰ ॥
 ਤੇ ਖਵਾਇ ਭੋਜਨ ਦੀਨੇ ਉਠਾਇ । ਨਹਿ ਆਦਰ ਕੀਨ ਆਛੇ
 ਬਠਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਸ੍ਰੀ ਜੋ ਉਚਾਰ । ਯਹ ਹੈਨ ਬਿੱਖ
 ਲੂਚੇ ਗਵਾਰ । ਇਨ ਕਰਨ ਹੁਤੀ ਆਛੀ ਸਜਾਇ । ਪਰ ਦੂਰ
 ਦੇਹੁ ਇਨਕੋ ਉਠਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਨ ਅਚਯੋ ਖੀਰ ਭੋਜਨ ਕੜਾਹੁ ।
 ਤਿਨ ਮੁਹਰ ਮੁਹਰ ਪਾਂਚੇ ਦਿਆਹੁ ॥ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਮਾਨ ਤਿਨਕੋ ਸੁ
 ਕੀਨ । ਇਹ ਸਹੀ ਬਿੱਖ ਕਹਹੈ ਸੁਦੀਨ ॥ ੨੨ ॥ ਵਹੁ ਨਹੀਂ ਬਿੱਖ
 ਹੋਂ ਲੂਚ ਮੂੜ । ਇਹ ਮਹਾਂ ਸੁੱਧ ਹੈ ਮੱਤ ਗੂੜ ॥ ਇਹ ਕਲੀ
 ਕਾਲਕੇ ਮੱਧ ਘੋਰ । ਬਹੁ ਚਲਾ ਡਿੰਡ ਛਲ ਬਲ ਨ ਜ਼ੋਰ ॥ ੨੩ ॥
 ਸਾਧੂ ਸੁ ਸੁੱਧ ਜਗ ਰਿਹਾ ਲੋਪ । ਬਹੁ ਧਾਰ ਦੰਡ ਅਨਸਾਧ ਧੋਪ ॥
 ਨਿਜ ਕਹਨ ਆਪ ਹਮ ਸੋ ਨ ਕੋਇ ॥ ਹਮ ਕਰੇ ਆਪ ਸੋ
 ਸਹੀ ਹੋਇ ॥ ੨੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਮ ਜੋਧਾ ਅਨੇਕ । ਸਭ ਕਰੇ
 ਜਾਨ ਹਮਰੇ ਸੁ ਏਕ ॥ ਇਮ ਮਨੈ ਆਪਕੋ ਅਧਕ ਜਾਨ । ਨਹਿ
 ਸਬਦ ਨਾਮ ਕੋ ਕਛੁ ਗਜਾਨ ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖਿਆ ਇਸ ਪਰਸੰਗ ਮੈਂ ਕਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੈਸ ।

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਾਰਨੇ ਬਿੱਖ ਬੁਲਾਏ ਕੈਸ ॥੨੬॥

ਚੌਪਈ

ਬੁਨੀ ਮੀਤ ਤੇ ਕਥਾ ਪੁਰਾਨੀ । ਜੋ ਹੈ ਸੁੱਖਸਿੰਘ ਬਖਾਨੀ ?

ਦੁਰਗਾ ਮਾਤ ਪੂਜਨੇ ਕਾਜਾ । ਕੈਸਾ ਯਤਨ ਕੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ!!
 ਕਈਹਜ਼ਾਰ ਬਿਪਸਦਵਾਇਆ । ਫਿਰਤਿਨਕੋਆਛੇ ਅਜਮਾਇਆ॥
 ਜੇ ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਨਾ ਕਰਤੇ । ਤੋ ਇਤਨਾ ਧਨਕਿਓਂ ਪਰਹਰਤੇ।
 ਖੀਰ ਮਾਸ ਧਰ ਕਿਓਂ ਅਜਮਾਤੇ । ਜੇ ਕਰ ਸੱਤ ਨ ਇਸਮਹਿ ਪਾਤੇ?
 ਜੋ ਇਸ ਕਫੀ ਗਵਾਹੀ ਦਈ । ਫੇਰ ਤੋਹ ਸੰਕਾ ਕਸਾ ਰਹੀ ? ੩੯॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਰਹੀ ਟਪਕ ਰਹੀ ਹੈ ਬਾਤ ।
 ਸੋ ਤੁਮਨੇ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਕਰ ਮਨ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਅਹੋ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਕ ਅਗਯਾਨੀ । ਜੋ ਸੁੱਖਾ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਬਖਾਨੀ ॥
 ਇਸ ਮੋ ਤੋ ਕੁਛ ਔਰ ਪਿਆਰੇ । ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਹੈ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰੇ ॥
 ਭਾਵੇਂ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰਾ । ਸੀ ਦੁਰਗਾ ਸੀ ਕਾ ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ॥
 ਪਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਹੀ ਕਹਿਓ । ਕੌਤਕ ਕਾਜ ਗੁਰੂ ਯਹਕਯੋ॥
 ਕੌਤਕ ਪਾਦ ਕੋ ਅਰਥ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਲੀਲਾ ਹੋਤ ਨ ਮਨ ਕਛੁ ਆਸਾ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੋਈ । ਨਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋ ਇੱਛਾ ਕੋਈ ॥
 ਥੇ ਕੇਵਲ ਬਿੱਪਨ ਦੁਰਕਾਨਾ । ਜੋ ਚਾਹਤ ਥੇ ਟਕਾ ਕਮਾਨ ॥
 ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਦੇਖ ਪ੍ਰਤਾਪੁ । ਸਹਿ ਨਹਿ ਸਕੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਪੁ ॥
 ਜਿਨਨੇ ਮਨਕੇ ਮਾਹਿ ਵਿਚਾਰਾ । ਚਲੇ ਦਾਓ ਕਿਹ ਭਾਂਤ ਹਮਾਰਾ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਸੇ ਟਕੇ ਉਡਾਕੇ । ਖੀਸੇ ਭਰੇ ਪਖੰਡ ਚਲਾਕੇ ॥
 ਸੋ ਜਬ ਪੂਰਨ ਕਰਨੋ ਚਾਹਾ । ਰਚ ਦੀਨਾ ਤਬ ਏਹੁ ਉਮਾਹਾ ॥

ਨਹੀਂ ਬਾਤ ਕਛੁ ਜਗ ਮਹਿ ਛਾਨੀ । ਜਾਨਤਹੈ ਜਿਸਕੋਸਭਪ੍ਰਾਨੀ ।
 ਦੰਭ ਪਖੰਡ ਮੂਲ ਜਗ ਮਾਹੀ । ਬਿੱਪਨ ਸਮ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਾਹੀ ।
 ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਭੂਸੁਰ ਕਹਿਲਾਵੈ । ਲੋਗਨ ਤੇ ਨਿਜ ਪੈਰ ਪੁਜਾਵੈ ।
 ਕਹਤ ਵੇਦ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਨਾਯਾ । ਬ੍ਰਹਮਨ ਮੁਖ ਈਸ਼ੁਰ ਕਾ ਗਾਯਾ ।
 ਮਨੁ ਪਰਾਸਰ ਆਦਿਕ ਮੁਨੀ । ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਰਚਨੇ ਹਾਰ ਸੁ ਗੁਨੀ ।
 ਤਿਨ ਭੀ ਹਮਰੀ ਕਰੀ ਵਡਾਈ । ਤੀਨ ਵਰਨ ਕੀ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ।
 ਜਿਤਕ ਜਗਤ ਕੇ ਜੀਵ ਵਿਚਾਰੇ । ਸੇਵਕ ਸਮ ਹਮ ਪਾਦ ਪਖਾਰੇ ॥
 ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਅਵਤਾਰੇ । ਸਭ ਹੀ ਨੇ ਹਮਰੇ ਪਗ ਝਾਰੇ ॥
 ਹਮ ਹਾਕਮ ਜਗ ਪਰਜਾ ਜੇਤੀ । ਹਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ, ਲੋਗ ਹਮ ਖੇਤੀ ॥
 ਸਾਰੇ ਹਮਰੇ ਹੇਤ ਕਮਾਤੇ । ਗ੍ਰਹਿ ਚਮੜਾਇ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਹਮ ਖਾਤੇ ॥
 ਦਿਸਾਸੂਲ ਅਰ ਭੂਤ ਪਿਸਾਚਾ । ਲਗਨਸਗਨਮਹਿ ਸਭਕੋ ਰਾਚਾ ॥
 ਸਾਢਸਤੀ ਜਿਸਪਰ ਹਮਪਾਵੈ । ਮੁਖ ਮਾਂਗਾ ਧਨ ਤਿਸਤੇ ਲਯਾਵੈ ॥
 ਫਿਰ ਢਈਆ ਜਿਸ ਉਪਰ ਚਾੜ੍ਹੈ । ਜਜ਼ਾ ਮੂਲ ਤੇ ਤਾਹਿ ਉਖਾੜੈ ॥
 ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਪਖਾਨ ਪੁਜਾਏ । ਜਿਸਤੇ ਸਭ ਜਨ ਦਾਸ ਬਨਾਏ ॥
 ਐਸਾ ਧਰ ਮਨ ਮਾਹਿ ਘਮੰਡਾ । ਚਹਾ ਕਰਨ ਗੁਰੁ ਸਾਥ ਪਖੰਡਾ ॥
 ਯਹੀ ਬਾਤ ਸਤਗੁਰੁ ਜੁ ਤਾਈਂ । ਕਹਤ ਸਮਯ ਪਿਖ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ ॥
 ਹਮਹੈ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਕੇ ਦਾਤੇ । ਸਭ ਹੀ ਸੇ ਹਮ ਪੈਰ ਪੁਜਾਤੇ ॥
 ਛੱਤ੍ਰੀ ਲੋਗ ਹਮਾਰੇ ਦਾਸਾ । ਤਿਨਕੀ ਹਮ ਪੂਰਤ ਹੈ ਆਸਾ ॥
 ਕਰੋ ਦੇਵਤਾ ਹਮ ਪ੍ਰਤੱਛਾ । ਜਿਸਤੇ ਹੋਇ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਕੀ ਰੱਛਾ ॥
 ਜੇ ਹਮ ਹੁਕਮ ਦੇਹੁਮਹਾਰਾਜਾ । ਕਰੋ ਚੰਡ ਪੂਜਨ ਕੋ ਕਾਜਾ ॥੪੧॥

ਦੋਹਰਾ

ਲਖ ਕਰ ਤਿਨਕੇ ਰਿਦੇ ਕੀ ਗੁਰੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥

ਚਾਹਾ ਸਕਲ ਉਘਾਰਨਾ ਤਿਨਕਾ ਤਬਹੀ ਪਾਜ ॥ ੪੨ ॥
 ਪੁਨ ਮਨ ਮਹਿ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਇਨਕੇ ਜਗਤ ਅਧੀਨ ।
 ਮਾਰ ਬੁੱਧ ਸਭ ਕੀ ਦਈ ਕੀਨੇ ਜੈਸ ਕਮੀਨ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੂ ਰਚਾ ਅਖਾੜਾ । ਚਹਤ ਦੰਭ ਕੋ ਮੂਲ ਉਖਾੜਾ ॥
 ਯਹ ਪਰਤੋਗਯਾ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਨੀ । ਜੋ ਪਾਛੇ ਪਰਗਟਕਰ ਦੀਨੀ ॥
 ਇਨਕੀ ਬੰਦ ਢਾਂਸਿ ਤੇ ਸਾਰੇ । ਕਰੋਂ ਪਕਰ ਕਰ ਸਰਬ ਸੁਖਾਰੇ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਤਿਨਮਦ ਹਰਨੇਹੇਤਾ । ਲਖਾ ਉਪਾਇ ਦਸਮਗੁਰੁ ਏਤਾ ॥
 ਰਚੋਂ ਜੋਗ ਜਿਸਮਹਿਸਭਆਵੈ । ਅਪਨੋਛਲਬਲਸਗਲਦਿਖਾਵੈ ॥
 ਜਾਸ ਬਹਾਨੇ ਸਭੀ ਬੁਲਾਏ । ਸੁਨ ਸੁਨ ਪੇਟਾ ਅਰਬੁ ਆਏ ॥
 ਧਾਮਾਂ ਸੁਨ ਯਹ ਐਸੇ ਾਧਾਵਤ । ਜੈਸੇ ਕਾਗ ਸਰਾਪੀਂ ਆਵਤ ॥
 ਕਾਂਸੀ ਵਾਸੀ ਖੀਰਾਂ ਖਾਣੇ । ਆਏ ਬਣਕੇ ਖੂਬ ਸਿਆਣੇ ॥
 ਫੇਰ ਅਯੁਧਯਾ ਦੇ ਜੋ ਵਾਸੀ । ਆਏ ਜਾਣ ਬਾਤ ਇਕ ਹਾਸੀ ॥
 ਫਿਰ ਮਥਰਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਭਾਰੇ । ਅੰਨ ਸਵਾ ਮਣ ਜਾਨ ਨਿਘਾਰੇ ॥
 ਵਡੇ ਵਡੇ ਜਿਨ ਤਿਲਕ ਲਗਾਏ । ਜੰਝੂ ਕੰਨੀਂ ਚਾਇ ਚੜ੍ਹਾਏ ॥
 ਚਾਰੇ ਓਰ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋ ਘੇਰਾ । ਬੈਠ ਗਏ ਲਾਕਰ ਸਭ ਭੇਰਾ ॥
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਧਰਤ ਪਰ ਲੇਟ । ਪਏ ਹਲੂਣਨ ਅਪਨਾ ਪੇਟ ॥
 ਮਨ ਮਹਿ ਕਹਨ ਹੱਥ ਗੁਰੁ ਆਏ । ਦੋਨ ਦੱਖਨਾ ਖੀਰ ਖਵਾਏ ॥
 ਪਰ ਸਤਗੁਰੁ ਜੋ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨੇ । ਕਜੋਂ ਐਸੇ ਲੋਗਨ ਕੋ ਮਾਨੇ ॥
 ਜਿਨਕੋਅਪਨਾ ਪੇਟਪਿਆਰਾ । ਖਾਕਰਕਰਤਨ ਪਰਉਪਕਾਰਾ ॥੪੪॥

੦ਅਪੁਪਾ: ਯਤ੍ਰ ਪਚੰਦ੍ਰੇ, ਪਚੰਦ੍ਰੇ ਚਾ ਸ਼ੇਰਕਰਾ,
 ਸ਼ਬਕੁਲੀ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤ੍ਰੇਣ ਕਿੰ ਦੂਰੇ ਯੋਜਨ ਸਤ੍ਰਯੰ.

ਵੋਹਿਰਾ

ਤਬ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਖਿਆ ਮੰਗਤ ਵਾਧਾ ਜਾਇ ।

ਜਿਸਤੇ ਲੋਭੀ ਜਨਨ ਕੋ ਦੇਨੀ ਚਹੀ ਸਜਾਇ ॥ ੪੫ ॥

ਲੋਨ ਪਰੀਖਣਾ ਚਹੀ ਜਬ ਕੀਨਾ ਚਰਿਤ ਅਨੂਪ ।

ਜਿਸਤੇ ਪਾਂਸਰ ਗਿਰ ਗਏ ਤੁਰਤ ਲੋਭ ਕੇ ਕੂਪ ॥ ੪੬ ॥

ਚੌਪਈ

ਮਾਸ ਖੀਰ ਦੀ ਚਟਕ ਦਿਖਾਈ । ਅਰ ਸਭ ਕੋ ਯਹ ਭਾਖ ਸੁਨਾਈ ॥

ਜਾਇ ਬਿਪ ਜੋ ਮਾਂਸਹਿ ਖਾਵੇ । ਮੁਹਰ ਦੱਖਨਾ ਹਮ ਸੇ ਪਾਵੇ ॥

ਅਰ ਜੋ ਛਕੇ ਖੀਰ ਯਾ ਪੂਰੀ । ਟਕਾ ਦੱਖਨਾ ਕੀ ਮਨਸ਼ੁਰੀ ॥

ਜਿਸ ਪਰ ਲੋਭੀ ਮਨ ਨ ਠਰਾਏ । ਪੈਸੇ ਉੱਪਰ ਧਰਮ ਗੁਵਾਏ ॥

ਲਗੇ ਮਾਸ ਕੋ ਜਾਕਰ ਖਾਨੇ । ਮੁਹਰ ਦੱਖਨਾ ਪਰ ਲਪਟਾਨੇ ॥

ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਪਾਂਚ ਸੈ ਜੋਈ । ਤਿਸ ਤੇ ਭੀ ਫਿਰ ਸ਼ਾਂਤ ਨ ਹੋਈ ॥

ਆਖਰ ਜਾਇ ਮਾਸ ਤਿਨ ਖਾਧਾ । ਕਿਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਮੂਲ ਨ ਪਾਧਾ ॥

ਬਾਕੀ ਚੌਦਾਂ ਰਹਿਗੇ ਸਾਰੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੀਰ ਪਰ ਸੀ ਮਨ ਵਾਰੇ ॥

ਜਿਸ ਪਰ ਚੌਦਾਂ ਕਰੇ ਕਿਨਾਰੇ । ਬਾਕੀ ਕੋ ਦੁਰ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ ॥

ਦੇਕਰ ਧੌਂਕੇ ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਰ । ਹਨ ਲੂਰੇ ਇਹ ਮੂੜ ਗਵਾਰ ॥

ਅਰ ਸੰਗਤ ਕੋ ਯਹ ਸਮਝਾਯੋ । ਭੂਲ ਨ ਇਨ ਕੇ ਨੇੜੇ ਜਾਯੋ ॥

ਯਹ ਪਾਂਸਰ ਹੋਂ ਜਗਤ ਲੁਟੇਰੇ । ਉਪਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਤੁਮ ਹੋਰੇ ॥

ਤਾਂਤੇ ਇਨਕਾ ਸੰਗ ਤਜਈਓ । ਅਪਨੇ ਧਨ ਕੋ ਨਾਹਿ ਲੁਟਈਓ ॥

ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਪਿਆਰੇ ਮੇਰੇ । ਕਿੱਥੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਕ ਤੋਰੇ ॥

ਅਪਨਾ ਸਾ ਮੂੰਹ ਲੈਕੇ ਗਏ । ਮੁੜਕੇ ਫੇਰ ਨ ਗੁਰੁ ਫਿਗ ਅਏ ॥

ਚੰਗੀ ਭੰਗ ਝੜਾਕੇ ਨੱਸੇ । ਮੁੜਕੇ ਫੇਰ ਨ ਮੰਤਰ ਦੱਸੇ ॥

ਏਕਾਕਸ਼ਾਤੋਇਰਹਮਪਾਇਆ । ਬਿੱਪਨਕਾ ਅਭਿਮਾਨਗੁਵਾਇਆ ॥
 ਜੇ ਦੇਵੀ ਕੋ ਪੂਜਨ ਚਹਤੇ । ਤੋ ਦੁਰਬਚਨ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਤੇ ॥
 ਯਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਗੁਰੁ ਦਿਖਲਾਯਾ । ਬਿੱਪਨ ਤੇ ਨਿਜ ਪੰਥ ਬਚਾਯਾ ॥੪॥
 ਦੋਹਿਰਾ—ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਪਿਆਰਿਆ ਕਿੱਥੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ॥
 ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਹੋ ਗਈ ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਦੂਜ ॥ ੪੮ ॥
 ਹੁਣ ਕੁਛ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਲੈ ਰੱਖੀਂ ਨਾਂਹਿ ਲੁਕਾਇ ।
 ਭੁਲਾ ਉਸੇ ਦੇ ਸੁਣਨ ਤੇ ਕੁਛ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਇ ॥ ੪੯ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨ ਤੈਂ ਸੁਣੀ ਅੱਗੋਂ ਵਲਿਆ ਚਾਇ ।
 ਚੌਦਾਂ ਜੋ ਥਾਕੀ ਰਹੇ ਸੋ ਕਿਸ ਮਰਜ਼ ਦਵਾਇ ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਲਈ ਪਰੀਖਯਾ ਸੀ ਇਸ ਕਾਰਨ । ਚੁਨੇ ਬਿੱਪ ਜੋ ਕਾਜ ਸਵਾਰਨ ॥
 ਸੋ ਸਾਰੇ ਸਮ ਦੁਧ ਥਲੋਏ । ਚੌਦਾਂ ਮੱਖਨ ਨਿਕਲ ਖਲੋਏ ॥
 ਜਿਨ ਕਾ ਆਦਰ ਗੁਰੁ ਜੀ ਕੀਨਾ । ਦਾਨ ਪੰਜ ਮੁਹਰਾਂ ਦਾ ਦੀਨਾ ॥
 ਆਦਰ ਸਾਥ ਪਾਸ ਭਿਨ ਰਾਖਾ । ਕੌਮਲ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਆਖਾ ॥
 ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾ ਕੀਤਾ ੦ਮੱਖ । ਕਰਨੀ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਪਰਤੱਖ ॥
 ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਸੁਨ ਲੈ ਤੂੰ ਬਾਤ । ਉਲਟੇਰਸਤੇਨੂੰ ਕਿਓਂ ਜਾਤਾ ॥੫੧॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਫੇਰ ਕੁਥਾ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ ਇਸ ਭਾਂਤ ।

੦ਮੱਖ-ਸ਼ਗਨ, ਯੋਗ.

ਸੁਨ ਕਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਵਸੀ ਤੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਸਾਂਤਿ ॥ ੫੨ ॥

ਯਥਾ “ਦੇਵੀ ਸੁ ਪੂਜਕੀ ਕਥਾ ਨੀਕ । ਸਭ ਕਹੈ ਕਥਾ ਹਮ
ਕੋ ਸੁ ਠੀਕ ॥ ਜਿਮ ਹੋਇ ਜੋਨ ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਤੱਛ । ਸਭ ਕਹੈ ਕਥਾ
ਤਾਂ ਕੀ ਸੁਵੱਛ ॥ ੨੭ ॥ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਲਿਦਾਨ ਮੰਤ੍ਰ । ਲਿਖਨੇ
ਪੜਾਨ ਬੇਦਾਨ ਮੰਤ੍ਰ ॥ ਇਹ ਕਹੈ ਬੋਲ ਹਮ ਕੋ ਸੁ ਭੇਦ । ਜਿਮ
ਸਰਬ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਉਚਰੰਤ ਬੇਦ ॥ ੨੮ ॥ ਇਮ ਸੁਨਤ ਬੈਨ ਬੋਲਯੋ
ਸੁ ਬਿੱਪ । ਮੈਂ ਕਹੈ ਬੈਨ ਕਰੁਣਾ ਅਧਿੱਪ ॥ ਇਹ ਜਿਤਕ ਬਿੱਪ
ਇਹ ਦੇਸ ਆਹਿ । ਨਹੀਂ ਹੋਤ ਕਾਜ ਇਨ ਤੇ ਨਿਬਾਹਿ ॥ ੨੯ ॥
ਜਿਮ ਆਪ ਨਾਥ ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ । ਤਿਮ ਵਹੈ ਬਿੱਪ ਆਛੇ ਅਭੇਵ ॥
ਹੈ ਦਤਾ ਨੰਦ ਤਾਂ ਕੋ ਸੁ ਨਾਮ । ਉੱਜੈਨ ਮੱਧ ਤਾਕੋ ਸੁਧਾਮ ॥
੩੦ ॥ ਇਹ ਜਿਤਕ ਬਿੱਪ ਤਾਰੇ ਸੁ ਜਾਨ । ਵਹੁ ਉਡਗ ਨਾਥ
ਲੀਜੈ ਪਛਾਨ ॥ ਚਕਵੀਸ ਕੰਜ ਇਨ ਕੋ ਨਿਹਾਰ । ਵਹੁ ਦਿਵਸ
ਨਾਥ ਆਛੇ ਦਿਆਰ ॥ ੩੧ ॥ ਕਾਲੀ ਸੁ ਦੇਵਿ ਤਾਂ ਕੋ ਪ੍ਰਤੱਛ ।
ਜਾਨੰਤ ਔਰ ਦੇਵਾਨ ਸਿੱਛ ॥ ਜੋ ਇਤੇ ਦੇਵ ਵਹੁ ਆਇ ਜਾਇ ।
ਤੋ ਕਾਜ ਪੂਰ ਹੋਵੇ ਬਨਾਇ” ॥

ਦਵੈਯਾ

ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹ ਚੌਦਾਂ ਬੁਲਵਾਏ ।
ਕਰ ਸਨਮਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਬਠਾਏ ॥ ਸਮਾ-
ਚਾਰ ਸਭ ਪੁੱਛ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਿਰ ਇਹ ਬਚਨ ਅਲਾਇਆ ॥
ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਤੁਮ ਕੋ ਕੁਛ ਆਇਆ ?
੫੩ ॥ ਕੜਾ ਹੈ ਬਲੀ ਕੌਨ ਹਨ ਮੰਤਰ ਅਰ ਕਿਆ ਵਸਤੂ ਹੋਵੇ ।
ਕਿਸ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਕੀਤਿਆਂ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਵੇ ॥

ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਕਾਜ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਹੋ ਸਕਲ ਸਮਝਾਈ । ਸੈਂ
 ਤੁਮਰੇ ਤੇ ਸੁਨਨਾਂ ਚਾਹੋਂ ਅਰ ਚਾਹੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥ ੫੪ ॥ ਜਿਸ
 ਪਰ ਸਭਨੇ ਗੁਰੁ ਜੀ ਅੱਗੇ ਹਾਥ ਜੋੜ ਇਮੇ ਗਾਇਆ । ਮਹਾਰਾਜ
 ਜੀ ਜੋ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਫਰਮਾਇਆ । ਸੋ ਸਾਥੋਂ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ
 ਨਾਹੀਂ ਅਰ ਇਸ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ । ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋਗ ਏਸ ਦੇ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਲੇ ਹਮਾਰੀ ॥ ੫੫ ॥ ਪਰ ਇਕ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ
 ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਵਡ ਪੂਰਾ । ਸਾਯਦ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਾਰਜ ਰਹਸੀ ਨਾਹਿ
 ਅਧੂਰਾ । ਜੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਚਾਹੋਂ ਤਾਂ ਉਸ ਗੁਰੁਜੀ ਲਿਆਵੇਂ ।
 ਜੋ ਉਹ ਕਹੇ ਵਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਕਰਾਵੇਂ ॥ ੫੬ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਤਿਨ ਤੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ।
 ਦੁਰਗਾ ਪੁਜਨ ਵਾਸਤੇ, ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਖਿਆਲ ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਜੇਕਰ ਕੁਛ ਇੱਛਾ ਨਹਿ ਹੋਤੀ । ਤੋਂ ਵਹੁ ਜਗਤ ਤਿਲਕ ਰਵਿ
 ਜੋਤੀ ॥ ਕਿਓਂ ਤਿਨ ਬਿੱਪਨ ਕੋ ਅਟਕਾਤੇ । ਅਰ ਸਭ ਕਥਾ
 ਪੂਛ ਸੁਖ ਪਾਤੇ ॥ ਯਾਂ ਤੇ ਥੀ ਪੂਜਨ ਕੀ ਆਸਾ । ਤਾਂਤੇ ਕੀਨਹੁ
 ਐਸ ਬਿਲਾਸਾ ॥ ਇਹ ਤੋਂ ਸੰਤ ਬਾਤ ਹੈ, ਭਾਈ । ਤੁਮ ਝੂਠੀ
 ਕਿਆ ਰਾਰ ਮਚਾਈ ॥ ੫੮ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਆ ਰੇਤੇ ~ ਤੇਲ ਤੂੰ ਚਹੈਂ ਨਿਕਾਲਨ, ਥੀਰ ।

ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਚੰਡੀਰ ॥ ਪਦ ॥
ਚੌਪਈ

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ । ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨ ਰੰਚਕ
ਭਾਲ ॥ ਇਹ ਤਾਂ ਮੱਲ ਨਾਯਾ ਸੁਖ ਦਾਯ ॥ ਦਿੱਤਾ ਏਥੇ ਗੁਰੂ
ਦਿਖਾਯ ॥ ਜਿਸਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਇਹ ਅਹੇ । ਨੀਤੀ ਵੇਤਾ ਜਗ
ਮਹਿ ਕਹੇ ॥ ਦੋਇ ਮੱਲ ਸੋਂ ਕਰਨ ਲਗਾਈ । ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਲਖ
ਕੇ ਦੁਖਦਾਈ ॥ ਤਾਂਤੇ ਪਹਿਲੇ ਇੱਕ ਪਛਾਰੋ । ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਦੁਸਰ
ਕੋ ਮਾਰੋ ॥ ਯਹੀ ਕਾਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਕੀਨਾ । ਪਹਿਲੇ ਮੁਰਖ
ਜਨ ਕੋ ਲੀਨਾ ॥ ਕਰ ਅਪਮਾਨ ਦਵਾਏ ਧੌਕੇ । ਕਹੀ ਬਿੱਖ
ਨਹਿ ਅਹੇਂ ਉਚੱਕੇ ॥ ਜਬ ਵੁਹ ਗਏ ਭੰਗ ਝੜਵਾਕੇ । ਚੌਦਾਂ
ਪਕੜੇ ਮਗਰੋਂ ਆਕੇ ॥ ਫਿਰ ਤਿਨਕੇ ਭੀ ਪਰਖਨ ਹੋਤਾ । ਉੱਦਮ
ਕਰਾ ਨਾਥ ਜੂ ਏਤਾ । ਜਿਸਤੇ ਦੇਖਨ ਉਨ ਕੋ ਚਾਹਾ । ਕਿਆ
ਇਨ ਮਹਿ ਕੁਛ ਅਹੇ ਉਮਾਹਾ ॥ ਹਨਕੁਛ ਵਿੱਦਿਆਵਾਨ ਸਿਆ-
ਣੇ । ਯਾ ਹਨ ਨਿਰੇ ਖੀਰ ਹੀ ਖਾਣੇ ॥ ਇਨ ਕੇ ਜੋ ਸਨ ਪਹਿਲੇ
ਭਾਈ । ਖਾ ਕਰ ਮਾਸ ਉਡਾਰੀ ਲਾਈ ॥ ਨਸੇ ਸਿਉਂ ਹਰਥਾ-
ਵਲ ਵੱਢੇ । ਲੈਕੇ ਟਕੇ ਅਸਾਂ ਬੋਂ ਅੱਛੇ ॥ ਹੁਣ ਇਹ ਖੀਰ ਖਾਣ
ਹੀ ਜਾਨਣ । ਯਾ ਕੁਛ ਗੰਥਨ ਅਰਥ ਪਛਾਨਣ ॥ ਜਿਸਤੇ ਤਿਨ
ਕੋ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ । ਪੁੱਛਿਆ ਨੀਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਖਾਕੇ ॥ ਸੁਨੋ ਬਿੱਖ,
ਹਮਰੀ ਇਹ ਬਾਨੀ । ਸਭ ਹੀ ਦੇ ਕਰਕੇ ਨਿਜ ਕਾਨੀ ॥ ਕੁਛ
ਵਿਦਿਆ ਆਵਤ ਹੈ ਤੋਹੀ । ਪ੍ਰਗਟ ਕਹੈ ਸਭ ਸਨਮੁਖ ਮੋਹੀ ॥
ਕਿਆ ਤੁਮ ਹੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਗ ਐਸੇ । ਪਰਗਟ ਕਰਤ ਦੇਵਤਾ
ਜੈਸੇ ॥ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਸਕਤੀ । ਲਥੋ ਰਿਦੇ ਈਸ਼ੁਰ

ਕੀ ਭਗਤੀ । ਵੇਦ ਮੰਤਰ ਅਰ ਹੋਵਨ ਕਰਾਵਨ । ਜਾਨਤ ਹੈ
ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ ॥ ਸੋ ਸਭ ਖੋਲ ਬਾਤ ਸਮਝਾਵੇ । ਕਿਆ
ਭੁਮ ਲੂਟ ਜਗਤ ਕੋ ਖਾਵੇ ? ੬੦ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ ਗਈ ਚੌਂਕੜੀ ਫੂਲ ।
ਉਤਰ ਗਰਬ ਮਨ ਕਾ ਗਯੋ ਹੋ ਬੈਠੇ ਸਮ ਫੂਲ ॥ ੬੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਬੋਲੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਗੇ । ਹਮ ਕੋ ਵਿੰਦਿਆ ਸੇ ਕਿਆ ਲਾਗੇ!!
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਹਮ ਜਾਨੈ । ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਨਾਂਹਿ ਪਛਾਨੈ ॥
ਹਮ ਤੋ ਪੂਰੀ ਛਕੈਂ ਕੜਾਹੀ । ਦੋ ਦਿਨ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਰਾਹੀ ॥ ਹਮ
ਹੀ ਕਿਆ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਜਗ ਨਾਥਾ । ਔਰ ਬਿੱਪ ਜੋ ਹਮਰੈ ਸਾਥਾ ॥
ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰੇ । ਸੋ ਭੀ ਹਮਰੇ ਸਮ ਹੈਂ ਸਾਰੇ ॥
ਨਹੀਂ ਖਬਰ ਜਿਨਕੋ ਹੈ ਕੋਈ । ਜਾਂਤੇ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ਨਾਮ
ਮਾਤ੍ਰ ਬਿਪ ਟੁਕੜ ਗਦਈਆ । ਖਾਵਤ ਖੀਰ ਸੁਨਾ ਕਰ ਢਈਆ ॥
ਫਿਰ ਮਨ ਮਹਿ ਤਿਨ ਐਸ ਬਿਚਾਰੀ । ਹੋ ਬਦਨਾਮ ਗਈ ਕੁਲ
ਸਾਰੀ ॥ ਜੈ ਗੁਰ ਜੀ ਐਸੇ ਲਖ ਗਏ । ਸਰਬ ਬਿੱਪ ਇਨਸੇ ਹੀ
ਭਏ ॥ ਤੋ ਫਿਰ ਹਮਰਾ ਨਾਮ ਨ ਲੈਹੈਂ । ਰੋਗ ਸਮਾਨ ਜਾਨ ਤਜ
ਦੈਹੈਂ ॥ ਤਾਂਤੇ ਐਸਾ ਫੰਧ ਚਲਾਓ । ਦੂਰ ਦੇਸ ਕਾ ਨਾਮ ਬਤਾਓ ॥
ਹਮਰੀ ਭੀ ਰਹਿ ਜਾਇ ਵਡਾਈ । ਪਰੈ ਬਿੱਸ ਦੂਸਰ ਪਰ ਜਾਈ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਬਤਾਕੇ । ਗਏ ਧਾਮ ਕੋ ਜਾਨ ਬਚਾਕੇ ॥
ਅਰ ਤਿਸਕੀ ਬਹੁ ਕਰੀ ਵਡਾਈ । ਤਾਰਜੋਂ ਮੈਂ ਸਮ ਚੰਦ ਬਤਾਈ
॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ਇਸ ਮਹਿ ਭੀ ਤਿਨ ਖੇਲਿਯਾ ਪੂਰਾ ਅਪਨਾ ਦਾਉ ।
 ਸਰਪ ਮਰੈ ਲਾਠੀ ਬਚੈ ਐਸਾ ਫੈਧ ਚਲਾਉ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੋਰੰਗੀ ਜਿਨ ਚਾਲ ਦਿਖਾਈ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਅਪਨੀ
 ਲਖੀ ਭਲਾਈ ॥ ਸੋਮੈਂ ਤੁਮਕੋ ਪ੍ਰਗਟ ਬਤਾਵਾਂ । ਤਿਨਕਾ ਹਾਲ
 ਖੇਲੁ ਸਮਝਾਵਾਂ । ਜੇ ਉਜੈਨ ਤੇ ਲਿਆ ਬੁਲਾਇ । ਕੀਤਾ ਕੰਮ
 ਓਸਨੇ ਆਇ । ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਹੋਸੀ ਚੰਗਾ । ਮਾਂਗਹਿਗੇ ਧਨ ਜੋ
 ਮੁਖ ਮੰਗਾ ॥ ਅਰ ਜੇ ਚਰਗਈ ਉਸਦੀ ਦਾਰੂ । ਸਾਨੂੰ ਕਯਾ
 ਫਿਰ ਓਹੋ ਹਾਰੂ ॥ ਭੰਗ ਝੜਾਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਊ । ਸਾਡੇ ਪਰ ਕੁਛ
 ਦੋਸ ਨ ਆਊ ॥ ਦੋਨੀ ਪਾਸੀਂ ਹਮ ਹੈਂ ਸੱਚੇ । ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹਿੰ
 ਹੋਸਾਂ ਕੱਚੇ ॥ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜਾਣੀ ਜਾਣ, ਪਿਆਰੇ ॥ ਕਯਾ
 ਤਿਨਕੋ ਬਿੱਪ ਛਲਹਿ ਵਿਚਾਰੇ ? ॥ ੬੪ ॥

ਦਵੇਯਾ

ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਝ ਗਏ ਸਭ ਇਹ ਚਾਲਾ ਤਿਨ ਕੇਰਾ ।
 ਰਹੇ ਖਮੋਸ਼ ਨ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗੱਲ ਨ ਕਰੀ ਵਧੇਰਾ ॥ ਫਿਰ ਸਭਨਾਂ
 ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਾਇਆ ਆਪ ਅਨੰਦ ਬਿਰਾਜੇ । ਉਸੇਤਰਾਂ ਮੁੜ ਕਰਨੇ
 ਲੱਗੇ ਖੇਲ ਜਗਤ ਕੇ ਰਾਜੇ ॥ ੬੫ ॥ ਨਾ ਦੁਰਗਾ ਨਾ ਪੂਜਨ
 ਉਸਦਾ ਨਾ ਪੰਡਤ ਨਾ ਪਾਧਾ । ਮੁੜਕੇ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਇਆ ਕੋਈ
 ਜਿਸਨੇ ਧਾਮਾਂ ਖਾਧਾ ॥ ਜਾਨ ਗਪੌੜੂ ਸਾਥ ਧਾਮ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਾ
 ਕਰਾਏ । ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਹੋਇ ਮਸਾਲੇ ਪੇਟ ਪਲਾਨੇ ਆਏ ॥ ੬੬ ॥
 ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਗੁਰੂ ਉਸੇ ਭਾਂਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾ । ਅਕਾਲ
 ਪੁਰਖ ਤੇ ਲਿਆਏ ਸੇ ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ਸੰਦੇਸਾ ॥ ਸਨੇ ਸਨੇ

ਫਿਰ ਫਾਗ ਮਹੀਨੇ ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਕੇਰਾ । ਆਇ ਗਿਆ ਤਿਸ ਕਰੀ
 ਤਿਆਰੀ ਭਇਆ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ ॥ ੬੨ ॥ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੰਗਤ
 ਆਈ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਕਾ ਕੀਆ ॥ ਧਰ ਕਰ ਭੇਟ ਚਰਨ ਤਰ
 ਗੁਰੁ ਕੇ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਲੀਆ ॥ ਭਯਾ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦ ਪੁਰੀ
 ਮਹਿ ਤਿਨਹੁ ਦਿਵਸ ਅਸਭਾਰਾ । ਪਾਛੇ ਵਿਦਾ ਦਈ ਸਭ ਸੰਗਤ
 ਖੇਲ *ਮਹੱਲਾ ਪਯਾਰਾ ॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾ ਦੇਵਤਾ ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨਾ ਯੋਗ ।
 ਦੇਖ ਗੁਰੁ ਦੇ ਤੇਜ ਕੇ ਸਭ ਹੋ ਗਏ ਅਲੋਗ ॥ ੬੯ ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ
 ਦੇ ਪਖੰਡ ਜਾਲ ਦੇ ਤੋੜਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਅਰ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਅੱਛੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰ ਲੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ
 ਨਜਾਯ ਦੁਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕਰਕੇ ਤਯਾਗਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
 ਜਿਸ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉਜ਼ਰ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ ॥

ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਜੋਗ ਅਰੰਭ ਕੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
 ਪ੍ਰੀਛਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਸਭ ਸੰਗਤਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਗ
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ
 ਦੇਕੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਚੌਦਾਂ ਰਹੇ ਸਨ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਛਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਜਾਨਦੇ

*ਬਨੌਟੀ ਜੋਗ

ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਖੀਰ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ ਪਰ
ਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਬਿਲ ਕੁਲ ਖਾਲੀ ਸੇ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਚੁਪ
ਰੁਪਾਤ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਕਹਾ ਲੀਤਾ ਕੀ ਪੰਜਾਬ
ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ॥

ਤੀਸਰਾ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਉਜੈਨ ਵਾਲੇ ਦੱਤਾ ਨੰਦ
ਦਾ ਨਾਮ ਲੀਤਾ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੂੰ ਜੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਉਸ ਪਾਸ
ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਭੇਜਕੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਮੰਗਵਾਉਂਦੇ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਕੁਝ ਉੱਤਰ ਭੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ
ਅਰ ਮੇਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ । ਇਸ ਤੇ ਸਾਫ
ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਛੁੱਟ
ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਵੇਂ ਧੱਕਾ ਨਾ ਕਰੋ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਦੇਖ ।

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਦੱਸਦਾ ਸੁੱਖਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ ॥ ੭੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨ ਲੀਜੈ ਸਭ ਅਗਲੀ ਕਥਾ । ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਭਾਖਤ ਹੈ
ਸਥਾ ॥ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਬਰਾਹਮਣ ਆਇਆ । ਜਿਸਨੇ ਸਾਰਾ ਕਾਜ
ਕਰਾਇਆ ॥ ਤੁਮਰੀ ਸੀਕਾ ਰਹੇ ਨ, ਭਾਈ । ਜਬ ਪੜ੍ਹ ਹੈਂ ਆਗੇ
ਕਛੁ ਜਾਈ ॥ ਸੋਈ ਮੈਂ ਹੁਨ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਾਂ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਗੁਰੂ

ਕਾ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਵਾਂ ॥ ਦੇਕਰ ਮਨ ਸਰਵਨ ਕਰ ਲੀਜੋ । ਫਿਰ
ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਜੋ ॥ ੭੨ ॥ ਯਥਾ:-

“ ਇਹ ਭਾਂਤ ਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਚਾਰਾ । ਤਿਹ ਬਿੱਪ ਚਿੰਤਰਾਹਾ
ਹਕਾਰਾ ॥ ਇਹ ਚਿੰਤ ਰੈਨ ਦਿਨ ਕਰਤ ਜਾਨ । ਵਹੁ ਥਾਨ ਇਤੈ
ਪਹੁੰਚਿਓ ਜੁਆਨ ॥ ੬੩ ॥ ਤਬ ਆ ਹਜ਼ੂਰ ਕਿਨ ਸਿੱਖ ਸੁ
ਜਾਨ । ਇਹ ਆਨ ਬੈਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋ ਬਖਾਨ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਵਹੈ ਬਿੱਪਦਾਸੀ
ਉਜੈਨ । ਨਿਜ ਬਾਗ ਮੱਧ ਹੋਰਯੋ ਸੁ ਨੈਨ ॥ ੬੪ ॥ ਦਰਸਨ
ਕਾਜ ਜੁਆਲਾ ਨਿਧਾਨ । ਵਹੁ ਚਲਿਓ ਜਾਤ ਆਨੰਦ ਠਾਨ ॥
ਕਛੁ ਲੋਗ ਸਾਬ ਹੋਂ ਦੱਛਣੇਸ । ਬਹੁਭਾਂਤ ਜਾਣ ਸੁੰਦਰ ਬਣੇਸ ।
ਇਹ ਸੁਨਤ ਬੈਨ ਪ੍ਰਭੂ ਭੈ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਕਹਿਓ ਖੜਗ ਕੇਤ ਸੋ ਸਦਾ
ਧੰਨ ॥ ਨਿਜ ਕਰਤ ਕਾਜ ਦਾਸਾਨ ਆਪ ॥ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੱਧ
ਕੋ ਲੱਖ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥ ੬੬ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਯੋਂ ਬਤੀਆਂ ਸੁਨਕੇ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਪਾਸ ਹਜ਼ੂਰ ਉਨੈ ਸੁ
ਬਿਚਾਰੀ । ਤੋਂ ਨਿਜ ਰੱਛਕ ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਅਸਕੇਤੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧ ਹੈ
ਬਲਕਾਰੀ ॥ ਕਾਜ ਕਰੈ ਤੁਮਰੇ ਸਭ ਪੂਰਨ ਚੂਰਨ ਕੈ ਸੁ ਅਰਾਨ
ਬਿਦਾਰੀ । ਭਾਗ ਸੁ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਤੁਮਰੇ ਜਗ ਔਰ ਸੁਨੋ ਬਤੀਆ
ਅਸਿਧਾਰੀ ॥ ੬੭ ॥ ਇਹ ਭਾਂਤ ਸੁ ਆਪ ਬਿਚਾਰਤ ਹੈ ਉਤਬਿੱਪ
ਉਨੈ ਇਹ ਭਾਂਤ ਕਈ । ਲਖਕੇ ਸੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਯਾਨਿਧ ਕੋ ਤਿਨ
ਚਿੰਤ ਵਿਖੈ ਬਤੀਆਂ ਸੁ ਠਈ ॥ ਕਿਹ ਭਾਂਤ ਹਜ਼ੂਰ ਦਿਦਾਰ ਕਰੋਂ
ਬਹੁ ਭੀਰ ਕਿਧੋਂ ਦਰਬਾਰ ਹਈ ॥ ਬਿਨ ਬੋਲ ਸੁ ਜੋਗ ਪਿਆਨ
ਨਹੀਂ ਇਹ ਯੋਂ ਬਤੀਆਂ ਰਿਤ ਧਾਰ ਲਈ ॥ ੬੮ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਅਹੈ ਜੋ ਉਤਾਰੀ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਭਾਰੀ ॥ ਰਿਦਾਨੰਦ ਬਾਂਸੀ ।
 ਅਥੈ ਅਥਿਨਾਸੀ ॥ ੬੯ ॥ ਪਰੰਚੀਤ ਥਾਤਾ । ਕਿਧੈ ਹੈ ਗਿਆਤਾ ॥
 ਇਹੈ ਸੋਰ ਥਾਨੀ । ਦਿਦਾਰੈ ਜੁ ਆਨੀ ॥ ੭੦ ॥ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸੁ ਪੂਰਾ ।
 ਨਵੈ ਸਾਤ ਸੂਰਾ ॥ ਇਤੈ ਥਾਨ ਅਹੈ । ਨ ਮੋਕਉ ਬੁਲੈਹੈ ॥ ੭੧ ॥
 ਤਿਸੈ ਚੀਤ ਥਾਤਾ । ਪ੍ਰਭੂ ਕੀਨ ਗਯਾਤਾ ॥ ਸਭੈ ਭੇਦ ਜਾਨੀ । ਮੁਖ
 ਯੋਂ ਬਖਾਨੀ ॥ ੭੨ ॥ ਕਹਾ ਬੋਲ ਸਵਾਰੀ । ਕਰੈ ਤਾਂ ਦਿਦਾਰੀ ॥
 ਸਿਖ ਯੋਂ ਸੁਨਾਈ । ਇਹਾਂਲੋਂ ਬੁਲਾਈ ॥ ੭੩ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਯੋਂ ਸੁਨਾਵੈ ।
 ਹਮੈ ਆਪ ਜਾਵੈ ॥ ਗੁਨੀ ਜਾਨ ਲੀਜੈ । ਤਿਸੈ ਮਾਨ ਦੀਜੈ ॥ ੭੪ ॥
 ਕਲ੍ਹ ਜਯੋਂ ਗਯਾਨੀ । ਕਰੋ ਨਾ ਭਿਮਾਨੀ । ਬਿਜੈ ਫੀਮ ਖਾਈ ।
 ਸੁਚੇਤਾ ਕਰਾਈ ॥ ੭੫ ॥ ਗਏ ਤੋਨ ਥਾਨੀ । ਜਿਤੈ ਬੋ
 ਦਿਜਾਨੀ ॥ ਘਨੇ ਬੀਰ ਸੰਗਾ । ਤਬੈ ਸੁੱਧ ਅੰਗਾ ॥ ੭੬ ॥ ਭਯੋ
 ਮੇਲ ਆਹੀ ॥ ਤਿਸੈ ਬਾਗ ਮਾਹੀ ॥ ਅਸੀਰੰਜੁ ਥਾਦੈ । ਦਈ
 ਬਿੱਪ ਆਦੈ ॥ ਭਲੀ ਸੋ ਬਿਚਾਰੀ । ਅਭੂਤ ਅਪਾਰੀ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਔ ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਕ ਗੁਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਭੀਰ ।

ਤਿਨ ਉਪਮਾਂ ਦਿਜ ਤਵਨ ਕੀ ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਮਤਿ ਧੀਰ ॥ ੭੮

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਤੁਮਰੀ ਲਾਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨੀ । ਦਿੱਬਗਿਆਨ ਬਿੱਪਨ
 ਕੋ ਧਨੀ ॥ ਇਹ ਸਮ ਅੌਰ ਗੁਨੀ ਮਤਿ ਸਾਰਾ । ਹੈ ਨਹਿ ਚੌਦਹਿ
 ਭਵਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੭੯ ॥ ਯਾ ਕਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ ।
 ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੰਨ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ਯੋਂ ਤਾਂ ਕੀ ਸੋਭਾ ਤਬ ਘਨੀ ॥

ਪਾਸ ਹਜ਼ੂਰ ਦਿਸਨ ਤਬ ਭਨੀ ॥ ੮੦ ॥ ਤਾਂ ਸੋ ਕੁਛ ਖੂਭ ਬਾਤ
ਸੁ ਪੂਛੀ । ਤਿਨ ਨਿਜ ਬਰਨ ਸੁਨਾਈ ਸੁਛੀ ॥ ਐ ਪੂਜਾ ਕੀ
ਸਕਲ ਬਿਧਾਨੀ ॥ ਤਵਨੈ ਬਿੱਪ ਸੁ ਉਚਰ ਬਖਾਨੀ ॥ ੮੧ ॥
ਫਿਰ ਤਿਨ ਐਸੇ ਕਹੀ ਬਨਾਇ । ਕਠਨ ਬਾਤ ਕਲਜੁਗ ਮਧਿ
ਗਾਇ ॥ ਹਮ ਹੈਂ ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਲੋਗਾ । ਮੰਤ੍ਰ ਯੰਤ੍ਰ ਨਹਿ ਸਧੈ
ਪ੍ਰਯੋਗਾ ॥ ੮੨ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖਜਾ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਕਿਆ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਇ ।
ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਕੋ ਗਏ ਬਿਪ੍ਰ ਜੁ ਆਇ ॥ ੭੩ ॥
ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਤਿਸ ਢਿਗ ਗਏ ਆਪ ਪੂਛਨੇ ਕਾਜ ।
ਜੋ ਇੱਛਾ ਮਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ॥ ੭੪ ॥
ਫਿਰ ਇਸ ਮਹਿ ਕਾਜ ਸੰਕ ਹੈ ਪੁਨ ਗੁਪਤਾ ਕਾ ਭੇਤ ।
ਜਦ ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੀ ਭਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਗਵਾਹੀ ਦੇਤ ॥ ੭੫ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਸਵੈਯਾ

ਇਸ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵਤ ਸਿੱਧ ਕਛੁ ਤਿਸ ਬਿੱਪਰ ਕੋ ਤੁਮ
ਆਵਨ ਗਾਇਆ । ਜਬ ਤੋਤ ਬਿਚਾਰ ਕਰੋਂ ਮਨ ਮੈਂ ਤਬ
ਜਾਨਹੁ ਗੇ ਗੁਰ ਕਾ ਫਰਮਾਇਆ ॥ ਪੁਨ ਪੰਡਿਤ ਆਨ ਅਚਾ-
ਨਕ ਹੀ ਇਸ ਮੈਂ ਕੁਛ ਬਿੱਪਨ ਕੀ ਲਖ ਮਾਇਆ । ਅਸ ਫੈਧ
ਚਲਾਇ ਫਸਾਇ ਜਨਾ ਠੱਗ ਬਡੋਤ ਬਨਾਇ ਜਿਨੋਂ ਜਗ
ਖਾਇਆ ॥ ੭੬ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਪਹਿਲੇ ਸੋਚ, ਪਿਆਰਿਆ ! ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਜੋਇ ।
ਆਯਾ ਬਿੱਪ ਉਜੈਨ ਤੇ ਯਹੀ ਭੇਦ ਕੁਛ ਹੋਇ ॥ ੭੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਝੂਠ ਬਾਤ ਇਹ ਸਾਰੀ । ਜੋ ਮੁੱਖਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਉਚਾਰੀ ॥ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਰਾਤ ਦਿਨੇਂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ਚਿੰਤਤ ਬੇ ਬੈਠੇ ਉਰ ਤਾਹੀ ॥ ਜਿਸ
ਪਰ ਆਪੇ ਹੀ ਉਹ ਆਇਆ । ਪ੍ਰੇਰ ਰਿਦਾ ਗੁਰਤਾਂਹਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥
ਜਿਸਤੇ ਆਇਆ ਸੋ ਗੁਰੂ ਵਾਰੇ । ਉਤਰਾ ਆਕੇ ਬਾਗ ਮਝਾਰੇ ॥
ਨਹਿ ਸਬੁਤ ਕੁਛ ਇਸਕਾ, ਭਾਈ । ਨਿਰੀਕਲਪਨਾਂ ਕਵਿਕੀ ਪਾਈ ॥
ਫਿਰ ਆਗੇ ਤਿੰਨ ਯੋਂ ਬਤਲਾਇਆ । ਜ਼ਾਲਾ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨ
ਆਇਆ ॥ ਹੁਣ ਮਨ ਮਹਿ ਤੁਮ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰ । ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ
ਸੱਤ ਹੈ, ਯਾਰ ॥ ਜੇ ਪੰਡਤ ਸੀ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਇਆ । ਤਾਂ ਜ਼ਾਲਾ
ਕਿਉਂ ਦੇਖਨ ਆਇਆ ॥ ਮਿਧਾ ਆਇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ । ਕਿਉਂ ਨਾਂ
ਤਿਸ ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸ ॥ ਕੌਨ ਕਾਜ ਪ੍ਰਭੂ ਮੋਹ ਬੁਲਾਇਆ ॥
ਪ੍ਰੇਰ ਰਿਦਾ ਮੁਨੀਏ ਜਗ ਰਾਇਆ ॥ ਕਰਸਾਂ ਕਾਜ ਹੁਕਮ ਜੋ
ਹੋਵੇ । ਅਪਨੀ ਚਿੰਤ ਸਗਲ ਪ੍ਰਭੂ ਬੋਵੇ ॥ ਜੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਰ ਬੁਲਾਤੇ
ਭਾਈ । ਐਸੇ ਕਹਿਤਾ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਈ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਰ
ਅਲਾਤੇ । ਦੇਵੀ ਕਾ ਸਭ ਹਾਲ ਸੁਨਾਤੇ ॥ ਪੁਨ ਕਹਿਤੇ ਹਮ
ਤੋਹ ਪਰੇਰਾ । ਜਾਂਤੇ ਆਸ ਨੈਨ ਸੋਂ ਹੋਰਾ । ਜਾਤੇ ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ
ਹੋਈ । ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਨ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੋਈ ॥ ਅਰ ਜੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ
ਆਯਾ । ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾਂ ਬੁਲਾਯਾ ॥ ਮਿੱਥਿਆ ਭਾਈ
ਬਾਤ ਯਹਿ ਤੋਰੀ । ਗੁਰੂ ਸਿਮਰਤ ਤਾਂਕੋ ਨਿਸ ਭੋਰੀ ॥ ਉਹ ਸਾ

ਮੂਰਤ ਪੂਜਕ ਪੰਡਾ । ਪਾਹਨ ਦੇਵੀ ਲਖੇ ਪ੍ਰਚੰਡਾ ॥ ਅਪਨੇ ਹੋ
 ਅਗਾਨ ਅਧੀਨ । ਚਾਲੇ ਆਯਾ ਦੇਵੀ ਚੀਨ ॥ ਜਬ ਆਨੰਦ
 ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਆਯਾ । ਰੈਨ ਪਰੀ ਡੇਰਾ ਚਾ ਲਾਯਾ ॥ ਇਸ
 ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਇੱਛ ਨ ਕੋਈ । ਯਹ ਇੱਛਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਕੀ
 ਹੋਈ ॥ ਤਾਂਤੇ ਦੋਨਹੁ ਤਰਹਿ ਅਸੱਤ । ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਧਰ ਮਨ
 ਮੱਤ ॥ ਭੀਜੀ ਹੋਰ ਬਾਤ ਸੁਨ, ਭਾਈ । ਜੇ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਗੁਰ
 ਰਾਈ ॥ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਲਗਾਤੇ । ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਕੋ ਤੁਰਤ
 ਪਠਾਤੇ ॥ ਅਰ ਤਿਸ ਕਰ ਪਰਵਾਨਾ ਦੇਤੇ । ਕਰ ਸਨਮਾਨ
 ਬੁਲਾਇ ਸੁ ਲੇਤੇ । ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਥਾ ਪਾਸ । ਆਗਾ
 ਮਾਨਨ ਕੋ ਭਲ ਦਾਸ ॥ ਦੇ ਅਸਵਾਰੀ ਤੁਰਤ ਪਠਾਤੇ । ਬਿਨਾਂ
 ਕਿਲੰਬ ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਤੇ ॥ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਛ ਖਜ਼ਾਲ ਨ ਕੀਆ ।
 ਜਾਨ ਪਾਖੰਭ ਵਿਸਾਰ ਸੁ ਦੀਆ ॥ ਤਾਂਤ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਪਿਆਰੇ ।
 ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਵਤ ਵਾਕ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ॥ ੭੮ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਅੰਦਰ ਏਸ ਦੇ ਹੋਰ ਚਮਕਦਾ ਨੂਰ ।
 ਕਾਲਾ ਕਾਲਾ ਦਾਲ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਕੁਝ ਸ਼ਰੂਰ ॥ ੭੯ ॥
 ਸੋ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਜੋ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਭੇਤ ।
 ਜਦ ਬਿੱਪਨ ਨੇ ਦੇਖਿਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਗ ਗਈਂ ਖੇਤ ॥ ੮੦ ॥
 ਅਬ ਪਛਤਾਏ ਹੋਤ ਕਜਾ ਕਰੀਏ ਕੁੱਝ ਉਪਾਉ ।
 ਦੌਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀਏ ਦਾ ਜੇ ਲੱਗੇ ਦਾਉ ॥ ੮੧ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਦ ਸਾਰੇ ਬਿਪਨ ਨੇ ਜਾਤਾ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਦੁਰਕਾਰੇ । ਅਪਨੇ

ਸਿੱਖਾਂ ਤਾਂਈਂ ਲੱਗੇ ਕਰਨ ਅਸਾਂ ਥੋਂ ਨਿਆਰੇ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
 ਦੇ ਬੂਟੇ ਤਾਂਈਂ ਫਲ ਲਾਵਨ ਹੁਨ ਚਾਹੇ । ਲੱਗੇ ਉਡਨ ਅਸਾਂ
 ਥੋਂ ਪੰਖੀ ਜੋ ਸਨ ਚਿਰ ਦੇ ਫਾਹੇ ॥ ੮੨ ॥ ਫਿਰ ਪੰਡਿਤ ਜੋ ਕਈ
 ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਾਰ ਗਏ ਗੁਰੂ ਆਗੇ । ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਦਯਾ ਹੀਨ ਕਹਾਕੇ
 ਆਏ ਲੋਗ ਅਭਾਗੇ ॥ ਪਰ ਚੌਦਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗਲ ਤੇ ਕੱਢ
 ਬਲਾਇ ਵਿਚਾਰੀ । ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਦੇ ਜੋ ਗਲ ਪਾਈ ਸੀ
 ਸਾਰੀ ॥ ੮੩ ॥ ਤਾਂਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਭਾਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਨ
 ਲਿਆਓ । ਆਖੋ ਕਰਕੇ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਲੈ ਦੌਲਤ ਘਰ ਜਾਓ ॥
 ਜੇ ਗੁਰੂ ਆਇ ਗਏ ਵਿਚ ਛਲਦੇ ਤਾਂ ਪੌ ਬਾਰਾਂ ਹੋਸੀ । ਜਨਮ
 ਜਨਮ ਦਾ ਪਿਆ ਦਰਿਦਰ ਤੇਰਾ ਪਲ ਵਿਚ ਖੋਸੀ ॥ ੮੪ ॥ ਜਿਸ
 ਪਰ ਚਾਲਾ ਏਹੁ ਪਕਾਕੇ ਗੁਪਤ ਬੁਲਾ ਉਸ ਲਿਆਏ । ਆਖੀ
 ਤੇਰੀ ਬਾਬਤ ਹਮਨੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਝਾਏ ॥ ਬਾਗ ਵਿੱਚ
 ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਵੋ ਪੁਰ ਆਨੰਦ ਮਝਾਰੇ । ਆਖੋ ਚੱਲੇ ਦਰਸਨ
 ਕਰਨੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੮੫ ॥ ਤੁਮਰੇ ਆਵਨ ਦੀ ਜਦ ਗੁਰੂਨੂੰ
 ਖਬਰ ਭਲੀ ਹੋ ਜਾਊ । ਤੁਰਤ ਬੁਲਾਉਨ ਪਾਸ ਤੁਧ ਨੂੰ ਯਾ ਢਿਗ
 ਤੁਮਰੇ ਆਊ ॥ ਮਾਰ ਗਪੌੜੇ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਦੱਸ ਦਈਂ ਮਨ ਭਾਏ ।
 ਲਿਆਵੀਂ ਧਨ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕਰ ਬੈਠਾ ਟੱਬਰ ਖਾਏ ॥ ੮੬ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਲੋਭ ਗਰਸਿਆ ਬ੍ਰਹਮਨ ਆਇ ਗਿਆ ਸੀ ਆਪੇ ।
 ਮੈਸਾ ਢੰਗ ਦਖਾਯਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਜਾਤ੍ਰੀ ਜਾਪੇ ॥ ਜਦ
 ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਬਾਗ ਦੇ ਦੇਖਿਆ ਦੱਖਨ ਵਾਸੀ । ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨਾਮ
 ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਬੋਈ ਮਨੋ ਉਦਾਸੀ ॥ ੮੭ ॥ ਫਿਰ ਉਸ ਬਾਬਤ ਅਰਜ
 ਕਰੀ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ । ਓਹੋ ਪੰਡਿਤ ਆਇਆ ਪ੍ਰਭ

ਜੀ ਜੋ ਬਿਪ ਗਏ ਸੁਨਾਕੇ । ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਖ ਸੇ ਧੰਨ
 ਅਕਾਲ ਉਚਾਰਾ । ਆਖੀ ਆਪੇ ਆਇ ਗਿਆ ਜੋ ਅਹੋ ਸਕਾਰ
 ਹਮਾਰਾ ॥ ੮੮ ॥ ਓਧਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਧਕ
 ਪ੍ਰਤਾਪੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿਸ ਨੇ ਐਸੀ ਬਾਤ ਅਲਾਪੀ
 ॥ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ ਤਾਂ ਹੋਲਾ ਹੋ ਜਾਊਂ ।
 ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਨਸੇ ਜਾਣਾਂ ਅਤਿ ਮੂਰਖ ਸਦਵਾਊਂ ॥ ੮੯ ॥
 ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਿੱਤ ਵਿਚਾਰੀ ਜੇ ਕਰ ਅਸਾਂ ਬੁਲਾਯਾ ।
 ਆਇ ਪਖੰਡ ਓਸਨੇ ਅਪਨਾ ਏਥੇ ਚਾਇ ਚਲਾਯਾ ॥ ਫਿਰ
 ਬੁਲਾਇਕੇ ਮਾਨ ਭੰਗ ਹੋ ਕਰਨਾ ਨੀਤ ਵਿਰੁੱਧਾ । ਦੇ ਸਨਮਾਨ
 ਨ ਚਹੀਏ ਕਰਨਾ ਤਿਸ ਪਰ ਬਹੁਰ ਕਰੁੱਧਾ ॥ ੯੦ ॥ ਤਾਂਤੇ
 ਆਪ ਜਾਇ ਕਰ ਤਿਸ ਕੋ ਮਿਲਨਾ ਚਹੀਏ ਪਯਾਰੇ । ਜਿਸ ਤੇ
 ਤਿਸਕੇ ਗੁਣ ਅਰ ਔਗੁਣ ਪਰਗਟ ਹੋ ਸਨ ਸਾਹੇ ॥ ਜਾਨ ਚਿੱਤ
 ਮਹਿ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ ਨੀਤ ਵਿਗੜ ਗੁਰ ਦੇਵਾ । ਗਏ ਬਾਗ ਮਹਿ
 ਪਾਸ ਓਸ ਦੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੇ ਭੇਵਾ ॥ ੯੧ ॥ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
 ਪਾਸ ਓਸ ਦੇ ਬੈਠ ਗਏ ਭਲ ਭਾਏ । ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ
 ਹਿਤ ਜਦ ਕੁਛ ਬਚਨ ਅਲਾਏ ॥ ਸੁਨ ਅਕਾਲ ਦਾ ਧੰਨ-
 ਵਾਦ ਕਰ ਕਹੀ ਅਹੋ ਕਿਆ ਕਹੀਏ । ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਭੇਜ ਦੀਆ
 ਇਹ ਮਗਰਮੱਛ ਜੋ ਚਹੀਏ ॥ ੯੨ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਨ ਹੀ ਪੂਛੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ।
 ਜਾਨ ਆਪਨਾ ਕ੍ਰੂਤ ਤਿਸ ਲਗੇ ਕਰਨ ਬਕਵਾਸ ॥ ੯੩ ॥

ਚੌਪਈ

ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਿਆ ਕਹੀਏ ਦੇਵਾ । ਯਹ ਪੰਡਿਤ ਹੈ ਲਾਇਕ ਸੇਵਾ ॥
 ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿ ਹੋਰ ਨ ਐਸਾ । ਏਹ ਗੁਣੀ ਆਯਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ॥
 ਇਹ ਤਾਂ ਵਡਾ ਪਠਤ ਹੈ ਭਾਰਾ । ਚਾਰ ਵੇਦ ਜਿਨ ਪਾਯਾ ਪਾਰਾ ॥
 ਇਹ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕਰੂ ਪ੍ਰਤੱਖ । ਝਮਕਨ ਮੂਲ ਨ ਦੇਉ ਅੱਖ ॥
 ਐਸਾ ਉਰਾ ਉਸੇ ਚੜਾਯਾ । ਪੱਦੁ ਤੇ ਪਦਮੇਸ਼ ਬਨਾਯਾ ॥
 ਜਾਨ ਆਪਨਾ ਬਿੱਪਰ ਭਾਈ । ਲਗ ਕਰਨ ਐਸੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ਅੱਜ ਕੱਲ ਜਿਓਂ ਲੋਗ ਸੁਨਾਉਨ । ਪੀਰਾਂ ਚਾਇ ਮੁਰੀਦ ਉਡਾ-
 ਉਨ ॥ ਸੋਈ ਬਾਤ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਤਬ ਕਈ । ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਭ ਪਾਸੇ
 ਭਈ ॥ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੁ ਕੁਛ ਖਿਆਲ ਨ ਕੀਨਾ । ਤਿਸ ਹੀ ਤੇ ਪੂਛਨ
 ਭਲ ਚੀਨਾ ॥ ਕਹੀ ਸੁਨੋਂ ਪੰਡਤ ਜੁ ਪਿਆਰੇ । ਹੈ ਮੰਤਰ ਮਹਿ ਤੁਮ
 ਅਧਿਕਾਰੇ ॥ ਤੁਮ ਪਰਤੱਖ ਦੇਵਤਾ ਕਰ ਹੋ । ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤ ਆਪ
 ਮਾਹਿ ਧਰ ਹੋ ॥ ਕਹੋ ਸਗਲ ਤੁਮ ਅਪਨੀ ਗਾਥਾ । ਸਿੱਧ ਕਾਜ
 ਹੋਵੈ ਜਿਸ ਸਾਥਾ ॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਜਦ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਲਈ ਪਰੀਛਾ ਮੋਰ ।
 ਤਦ ਉੱਤਰ ਐਸਾ ਦੀਆ ਜਿਸੇ ਨ ਜਾਨੇ ਹੋਰ ॥ ੯੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਲਿਜੁਗ ਮਾਂਹੀਂ । ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਸੁਖਾਲਾ
 ਨਾਹੀਂ ॥ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਐੱਖਾ । ਹਮ ਕਲੁ ਜੀਵਨ ਕੋ
 ਨਹਿ ਸੌਖਾ ॥ ਅਰ ਨਹਿ ਯੋਗ ਸਾਧਿਆ ਜਾਵੇ । ਤਨ ਸੰਜਮ ਧਨ
 ਅਧਕ ਨ ਪਾਵੇ ॥ ਯਹ ਉੱਤਰ ਐਸਾ ਹੈ ਤਾਂਕਾ । ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ

ਭਰਾ ਹੈ ਥਾਂਕਾ ॥ ਪੁਨ ਇਸਤੇ ਇਹ ਹੋਤ ਪ੍ਰਤੀਤ । ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਾਸ
ਨ ਤਿਸਕੇ ਚੀਤ ॥ ਜਿਸਤੇ ਐਸੀ ਗੱਲ ਸੁਨਾਈ । ਘੱਟੇ ਕੌਡੀ ਚਾਇ
ਰਲਾਈ ॥ ਤਾਂਤੇ ਕਹੁ ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਭਾਈ । ਕਿਆ ਦਿਖਲਾਈ ਸੀ
ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਯਹ ਤੋ ਬਾਤ ਕਹਤ ਸਭ ਕੋਈ । ਜਿਸ ਕਾਰਜ
ਮਹਿ ਸੰਸਾ ਹੋਈ ॥ ਜੇ ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਤਾ ਭਰਵਾਸਾ । ਪਰਗਟ ਕਰਸਾਂ
ਨਾਹੀ ਹਾਸਾ ॥ ਤੋ ਸਤਗੁਰੁ ਕੋ ਕਹਤਾ ਐਸੇ । ਪਰਗਟ ਦੇਵੀ
ਹੋਇ ਨ ਕੈਸੇ ॥ ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦੈਹੋਂ । ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਯਸ
ਗੁਰੁ ਤੇ ਲੈਹੋਂ । ਤਿਸ ਨੇ ਤੋ ਅਸ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ । ਉਲਟੀ
ਢੀਮ ਖੁਹ ਮੈਂ ਪਾਈ ॥ ੯੬ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਨੇ ਤੋ ਕੁਛ ਨਾ ਕਹੀ ਹੋਕੇ ਬਾਤ ਦਲੇਰ ।

ਪਰਗਟ ਕਰਸਾਂ ਚੰਡਕਾ ਹਾਥ ਮੁਛ ਪਰ ਫੇਰ ॥ ੯੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਤਿਸ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਖਰੇ ਮਦਾਰੀ । ਕਹਤੇ ਉਚ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰੀ ॥
ਛਾਤੀ ਹਾਥ ਮਾਰ ਕਹ ਦੇਤੇ । ਸੁਨੋਂ ਲੋਗ ਦੇਖਤ ਹੋ ਜੇਤੇ ॥
ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਕੋ ਅਬੀ ਉਠਾਉਂ । ਜਿਸ ਪਰ ਮੰਤ੍ਰ ਐਸ ਚਲਾਉਂ ॥
ਤੁਰਤ ਰੁਪਈਆ ਇਸੇ ਬਨਾਕੇ । ਪੈਸੇ ਲੇਵਹੂੰ ਤੁਮੇ ਦਿਖਾਕੇ ॥
ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ । ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਖੀਸਾ ਭਰਕੇ ॥
ਪਰ ਇਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਵਿਚਾਰੇ । ਕਹੇ ਬਚਨ ਕੁਛ ਬਹੁਤ ਲਿਹਾਰੇ ॥
ਜਿਨ ਪਰ ਪੂਰਾ ਨਹਿ ਵਿਸ਼ਾਸ । ਅਰ ਨਹਿ ਸੁਨਨੇ ਹਾਰੇ ਆਸ ॥
ਵਿੱਚ ਅੰਧੇਰੇ ਚਹੇ ਨਸ਼ਾਨਾ । ਲੱਗੇ ਯਾ ਨਹਿ ਲਗੇ ਮਹਾਨਾ ॥ ੯੮ ॥

(੩੬)

ਦੇਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਸੀ ਇਹ ਮਿੱਤਰਾ ਧਨ ਲੁੱਟਨ ਦੀ ਖੇਡ ।
ਜਾਂਤੇ ਦੰਭ ਪਸਾਰਕੇ ਕਰਨੀ ਚਹੇ ਚਹੇਡ ॥ ੯੯ ॥

ਭਾਵ-ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਉਜੈਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਬੁਲਾ-ਯਾ ਸਾ, ਅਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮਝਾਯਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਆਖੀਂ ਜਿਸ ਪਰ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣਕੇ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਾਨਦਾ ਕਾਰਨ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲੀ ਗੱਲ ਫੇਰ ਚੇਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਜਾਉਗੀ ॥

ਦੂਸਰਾ-ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖ਼ਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜਾਕੇ ਨਾ ਮਿਲਾਂ ਜਿਸਤੇ ਹੋਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਉਸ ਪਾਸ ਆਏ ਤਦ ਦੂਸਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਅਰ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸਦੀ ਆਪੇ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਅਰ ਦੇਖੇ ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਰੂਜੀ ਅੱਗੇ ਉਸਦੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰਨੀ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੇਦ ਸਾ ਜੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਰਿਰ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨੇ ਭੀ ਪੁੱਛਨੇ ਪਰ ਕੁਛ ਰਲੀ ਮਿਲੀ ਜੇਹੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਛ ਭੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਜੇਕਿ ਐਸਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ ਇਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ

(੩੭)

ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ
ਅਪਨੇ ਸੱਚਾ ਰਖਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ
ਹੋਣੇ ਪਰ ਕਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਆਖ
ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਠਿਨ ਬਾਤ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਇੱਕ ਸੋਚਨ ਜੋਗ ਹੈ ਹੋਰ ਪਿਆਰੇ ਬਾਤ ।

ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਆਉਣਾ ਕਿਸੀ ਦਾਉ ਪਰ ਗਾਤ ॥ ੧੦੦॥

ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਹਿ ਕਰੀ ਨ ਦੁਰਗਾ ਯਾਦ ॥

ਉਨ ਹੀ ਦਿਨ ਕਜੇ ਆਇਆ ਕਰਕੇ ਧਨ ਬਰਬਾਦ ॥ ੧੦੧ ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਇਹ ਬਾਤ ਭੀ ਵਿਚਾਰਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ਕਿ
ਉਸ ਦੱਤਾਨੰਦਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕਦੇਭੀ ਇਹ ਖਿਆਲ
ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ,
ਫਿਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ
ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਯੋਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਹਿਬਰਚਾਂ
ਫੈਲ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਪਰ ਉਸਦਾ ਆਉਣਾ ਅਰ ਆਨੰਦ
ਪੁਰਵਿੱਚ ਖਾਸ ਗੁਰੂਜੀ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ ਸਾਬਤ ਕਰ
ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਸੌਦਾ ਪਹਲੇ ਹੀ ਗੂੰਦਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੋਰ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਕਰਾ ਬਿਲਾਸ ।

ਓਸੇ ਕਾਰਜ ਉਰਝਿਆ ਤਜ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਆਸ ॥ ੧੦੨ ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਕ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ

(੬੮)

ਦੱਤਾਨੰਦ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਹੀ ਆਯਾ ਸੀ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਜਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਯਾ ਹਾਂ ਸੋ ਪੂਰਾ ਕਰਲਵਾਂ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੀ ਸਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਆਵਾਂ ਫਿਰ ਓਥੋਂ ਮੁੜਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸਾਂ ਗਾ ਅਰ ਉਹ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਆਂ ਗਾ ॥

ਪਰੰਤੂ ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਰ ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਤੇ ਆਉਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਹੋਯਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਤੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਕਰਨੀ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਤੇ ਸਾਫ ਪਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਕੇਵਲ ਏਹੋ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤਾਂਦੇ ਤੰਦਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਰੁਪਯਾ ਉਡਾ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ॥ ਦੋਹਿਰਾ

ਲੋਭੀ ਕਾ ਪੈਸਾ ਗੁਰੂ ਕਹਤ ਸਿਆਨੇ ਲੋਗ ।

ਸੋ ਦੱਤਾਨੰਦ ਸੋਚਿਆ ਭਰਖੀਸਾ ਸੁਖ ਭੋਗ ॥ ੧੦੨ ॥

ਤਾਂਤੇ ਪਰਗਟ ਦੱਸ ਸੀ ਜੋ ਆਗੇ ਦਾ ਹਾਲ ।

ਜਿਸ ਤੇ ਧਨ ਦੀ ਆਸ ਪਰ ਹੋਯਾ ਬਿੱਪ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧੦੩ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਯਹ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਕੀ ਅਹੇ ਕਲਪਨ ਸਗਰੀ ਮੀਤ ।

ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਤੋ ਕਹੀ ਥੀ ਸਭ ਪੂਜਨ ਕੀ ਰੀਤ ॥ ੧੦੪ ॥

(੩੯)

ਨਹਿ ਤਿਸ ਨੇ ਧਨ ਮਾਂਗਿਓ ਅਪਨੇ ਸਾਰਥ ਹੇਤ ।
ਪਰਸਾਰਥ ਹਿਤ ਥਾ ਕਹਾ ਉਪਾਲੰਭ ਕਿਉਂ ਦੇਤ ॥ ੧੦੫ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਸੋ ਤਿਸ ਕਹੀ ਸੁਨੋ ਸਗਲ ਮਨ ਲਾਇ ।
ਜਾਂ ਕੇ ਸਰਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸੰਕ ਮਟਾਇ ॥ ੧੦੬ ॥
‘‘ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਸਰੀਰੰ ਜੂ ਸਾਧੰ ਅਨੇਕੰ ਬਖਾਨੋ । ਕਿਧੋ ਨੇਮ ਵਰਤੰਨਹੀਂ
ਅੰਤ ਜਾਨੋ ॥ ਧਨੰ ਜਾਨ ਮਾਯਾ ਘਨੀ ਕਾਜ ਹੋਈ । ਕਰੇ ਜੋ
ਸੁ ਛੱਡੀ ਮਹਾਂ ਸੁੱਧ ਕੋਈ ॥ ੮੩ ॥ ਤੁਮੈਂ ਰਾਜ ਏਸੰ ਨਹੀਂ
ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ । ਇਹੈ ਪੂਜ ਅਸੰ ਜੁ ਕਾਜੰ ਨਿ ਬਾਹੀ ॥ ਧਨੰ ਕਾਜ
ਜਾਨੋ ਸਭੇ ਪੂਰ ਹੋਏ ॥ ਬਿਨਾਂ ਬਿੱਤ ਬਿੱਤੋ ਨਹੀਂ ਕਾਜ ਕੋਏ
॥ ੮੪ ॥ ਜਥੈ ਬਿੱਪ ਭੋਨੇ ਅਸੰਬੈਨ ਠਾਨੀ ॥ ਤਥੈ ਕਾਸਿ ਬਿੱਪੈ
ਤਟੇਯੋਂ ਬਖਾਨੀ ॥ ਧਨੰ ਕੀ ਸੁਚਿੰਤਾ ਧਰੋ ਚੀਤ ਨਾਹੀਂ ॥ ਜਿਤੀ
ਸੋਜ ਚਾਹੋ ਤਿਤੀ ਲੇਹੁ ਆਹੀ ॥ ੮੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁ ਪਾਰਸ ਜਾਨੋਂ । ਯਾ ਮੈਂ ਰਤੀ ਨ ਭੇਦ
ਪਛਾਨੋਂ ॥ ਔਰ ਬਾਤ ਜੇਤਕ ਤੁਮ ਭਾਖੋ । ਇਨ ਤੇ ਸਹੀ ਸੱਤ
ਕਰ ਲਾਖੋ ॥ ੮੬ ॥ ਤੁਮ ਇਨ ਕੇ ਮਾਨਸ ਜਿਨ ਜਾਨਹੁ । ਪਰ-
ਸਾਰਥ ਧਰਤਨ ਅਨਮਾਨਹੁ ॥ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੱਛਾਹਿਤ ਸਹੀ । ਕੋਤਕ
ਕਰਤ ਨਾਥ ਇਹ ਅਹੀ ॥ ਭੱਦਪਿ ਤਿਨ ਯੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ ।
ਧਨ ਬਿਨ ਕਾਜ ਨ ਹੋਤ ਨਿਹਾਰੋ ॥ ਤਿਨ ਯੋਂ ਕਹੀ ਭੋਰ ਹਜਾਂ ਰਹੋ ।
ਇਨ ਕੀ ਜਮਾਂ ਸਕਲ ਧਨ ਲਹੋ ॥ ੮੭ ॥ ਇਹ ਬਿਧ ਤਾਂ ਕੀ
ਜਮਾਂ ਕਰਾਈ । ਦਾਨ ਸੁਮਾਨ ਦੀਨ ਵਡਿਆਈ ॥ ਪੁਨ ਸਤਗੁਰੁ

ਗੁਹਿਕਿਅਸਪਿਆਨਾ । ਤਾਲਮਿਦੰਗ ਬਜਤ ਬਿਧ ਨਾਨਾ ॥੯੯॥
ਦੇਹਿਰਾ

ਦੇਖ ਪਿਆਰੇ ਖਾਲਸਾ ਕਰਕੇ ਖੂਬ ਖਿਆਲ ।

ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਦੱਸਯਾ ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਹਾਲ ॥ ੧੦੭ ॥

ਤਨ ਸੁੱਧੀ ਧਨ ਖਰਚਨਾ ਨੇਮ ਵਰਤ ਤੇ ਆਦਿ ।

ਸਕਲ ਸੁਨਾਏ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਧਰ ਮਨ ਮਹਿ ਅਹਿਲਾਦ ॥ ੧੦੮ ॥

ਇਸ ਮਹਿ ਪੰਡਿਤ ਕਾ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਛਲ ਬਲ ਭੁਮ ਦੇਖ ।

ਸਭ ਯੁਕਤੀ ਉਸਨੈ ਕਹੀ ਆਗੇ ਫਲਸੀ ਲੇਖ ॥ ੧੦੯ ॥

ਤਾਵ-ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਪਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਦੱਤਾ-
ਨੰਦ ਨੇ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦੇ ਉਪਯੋਗੀ ਸਾਧਨ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਅੱਗੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧੀ
ਬਰਤ ਨੇਮ ਦਾ ਰੱਖਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ
ਇਹ ਭੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮੀ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਧਨ ਦਾ ਹੈ
ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਛੱਡੀ ਰਾਜਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਆਪ ਦੇ
ਪਾਸ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਇਤਨਾ ਧਨ
ਜਮਾਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਨ ਕਰ ਸਕੇ ॥

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਨੇ
ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰ ਸੰਦੇਹ ਕੀਤਾ ਅਰ
ਆਖਿਆ ਕਿ ਧਨ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਜਿਤਨ ਚਾਹੇ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਧਨ ਦੇ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ
ਉਸ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰੱਖ ਲੀਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੱਲ ਤੂੰ ਸਾਰਾ

ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੁਦ ਦੇਖ ਲਈਂ ਜੇ ਭੇਰੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਯਾ ਤਾਂ
ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰੀਂ; ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੀ
ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਵਡਾਈ ਕੀਤੀ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਕਹੁ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਰਯਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੌਨ ਲੁਕਾਇ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਤੈਂ ਤਿਸ ਕੋ ਕਹਾ ਤੁੱਲ ਮਦਾਰੀ ਗਾਇ ।੧੧੦।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਚੌਪਈ

ਸੁਨੋ ਮਿਤ੍ਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ । ਕਹੇ ਆਪਨੇ ਥੋਂ ਨਹਿ
ਨੱਸਾਂ ॥ ਚਾਲ ਬਾਜ਼ ਪੰਡਿਤ ਥਾ ਭਾਰੀ । ਜਿਸ ਨੈ ਐਸੀ ਬਾਤ
ਉਚਾਰੀ ॥ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੋਰ ਨ ਕੋਇ । ਆਖਰ ਪੁਰਖ ਚੁੱਪ
ਹੀ ਹੋਇ ॥ ਤਿੰਨ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਕਠਨਾਈ । ਤਿਨ ਸਤਗੁਰੂ ਕੇ
ਆਗੇ ਪਾਈ ॥ ਜਿਨ ਕਾ ਹੋਨਾ ਕਠਿਨ ਪਿਆਰੇ । ਤੁਮ ਦੇਖੋ
ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਕਲੂ ਕਾਲ ਬਤਲਾਯਾ । ਜਿਸ
ਮਹਿ ਮੰਤਰ ਫੁਰਹਿ ਨ ਗਾਯਾ ॥ ਦੂਸਰ ਸੁੱਧੀ ਤਨ ਕੀ ਗਾਈ ।
ਜੋ ਸੀ ਕਠਿਨ ਬਾਤ ਤਿਨ ਪਾਈ ॥ ਤੀਜੀ ਧਨ ਕੀ ਬਾਤ
ਉਚਾਰੀ । ਜੋ ਗੁਰੂ ਪੈ ਤਿਨ ਕਠਿਨ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ਤਿਸ ਪਰ ਐਸੇ
ਸਾ ਤਿਨ ਗਾਯਾ । ਛੱਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਕਰੈ ਯਹ ਰਾਯਾ ॥ ਜਿਸਤੇ
ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਾਜੇ । ਫਿਰ ਕਿਸੇਂ ਸਿੱਧ ਕਰੇਂ ਇਸ ਕਾਜੇ ।
ਇਨ ਤੀਨੋਂ ਮਹਿ ਜੇ ਇਕ ਬਾਤ । ਹੋਇ ਨ ਪੂਰਨ ਸੁਨ ਤੂੰ

ਭਾਤ ॥ ਤੋ ਪੰਡਿਤ ਪਰ ਦੋਸ ਨ ਆਉ । ਉਲਟਾ ਦੋਸ ਗੁਰੂ
ਨੂੰ ਲਾਉ ॥ ਦੇਖਾ, ਤੋਂ ਤਿਸ ਮਹਿ ਇਹ ਚਾਲਾ । ਨਾਲ
ਅਕਲ ਦੇ ਬਿੱਪ ਨਿਕਾਲਾ ॥ ੧੧੧ ॥

ਭਾਵ— ਪੰਡਿਤ ਦੱਤਾਨੰਦ ਨੇ ਜੋ ਕਲੂ ਕਾਲਦਾ ਹੋਣਾ, ਵਰਤ
ਨੇਮ ਦਾ ਧਾਰਨਾ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਧਨ ਦਾ ਖਰਚ
ਦੱਸਿਆ ਸਾ ਸੋ ਇਹ ਚਾਰੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਣੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਕ ਉਸ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਮੰਤਰ ਸਾ।
ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਥਾਤ ਕਲਯੁਗ ਦੀ ਸੀ
ਕਿਉਂਕਿ ਸੋ ਲੀਹ ਪਰ ਇੱਕ ਸੁਹਾਗੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ
ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਮਗਰੋਂ ਕੁਝ ਨਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋਨ ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ
ਸਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਆ
ਕਸੂਰ ਹੈ ਕਿੰਨੂ ਕਲੂ ਕਾਲ ਦਾ ਸਮਝ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ
ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਨਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਤਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਲੋਗ
ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਸੋ ਅੱਜ ਕੱਲ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਾ। ਦੂਸਰੀ
ਕਠਨਾਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਦੱਸੀ ਸੀ ਸੋ ਇਹ ਭੀ ਉਸਨੇ ਇਸ
ਖਜ਼ਾਲ ਪਰ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਭੀ ਜੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ
ਰਜੋ ਗੁਣੀ ਪੁਰਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੋਨੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਤਨੇ
ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਮੁਯਾਦਾ ਭੰਗ ਹੋ
ਜਾਏਗੀ ਉਸ ਪਰ ਮੈਂ ਆਖ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰਾ
ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਦੋਸ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪ ਹੀ ਅਪਣੇ ਤਨ ਮਨ

ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਯਮ ਨਾ ਕਰ ਸੱਕੇ ਜਿਸਤੇ ਕਾਰਯ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ ॥

ਤੀਸਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਯੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰਤ ਨੇਮ ਦੀ ਕਠਨਤਾਈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੱਸੀ ਕਿ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕੋਜਾਪ ਸਵਾ ੨ ਲੱਖ ਕਰਨਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਉੱਪਰੋਂ ਭਾਰੀ ੨ ਵਰਤ ਰਖਨੇ ਦੱਸੇ ਤਦ ਅਜੇਹੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਨਗੇ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਕਹ ਦੇਨਗੇ ਕਿ ਪਾਂਧਾਜੀ ਸਾਥੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ, ਜਿਸਦਾ ਉੱਤਰ ਮੈਂ ਏਹੋ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਇਸ ਮੁਯਾਦਾ ਦਾ ਰੱਖਨਾ ਕਠਨ ਕਿਹਾ ਸੀ ॥

ਚੌਥੀ ਧਨ ਦੀ ਕਮੀ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਥਾਤ ਹੈ ਜੋ ਅਪਨੇ ਅਧੀਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਖਰਚ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ਤਦ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਂ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਤਨਾ ਧਨ ਰਖਦੇ ਹੋਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪੇ ਕਹ ਦੇਨਗੇ ਕਿ ਮਿਸਰ ਜੀ ਹਾਲ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰੁਪਯਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦ ਹੋਵੇਗਾ ਤਦ ਦੇਖਣਾ ਜਾਇਗਾ ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਂ ਸੱਚਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਪੈ ਜਾਏਗਾ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੀ ਭਾਈ ਥਾਤ ਤੈਂ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੀ ਏਹ ।

ਚਤੁਰਾਈ ਜਲ ਨਾਲ ਜਿਨ ਖੂਬ ਦਬਾਈ ਖੇਹ ॥ ੧੧੨ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਿਸ ਪਰ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਸੁਨ ਤਿਸ ਤੇ ਮੂਲ ਨ ਉੱਤਰ ਦੀਆ ।
ਸਮਝ ਲਿਆ ਇਹ ਚਹੇ ਗਪੈਤੁ ਹਮਰੇ ਸੋ ਛਲ ਕੀਆ ॥

ਹੋਰ ਫੇਰ ਕਰ ਧਨ ਦਾ ਲੁੱਟਨ ਸਾਥੋਂ ਹੈ ਇਹ ਚਾਹੇ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਕਰ ਮਨਸੂਬੇ ਵਾਂਗ ਅਹੋੜੀ ਫਾਹੇ ॥ ੧੧੩ ॥ ਅਰ ਇੱਕੋ ਸਾ
 ਇਹ ਮਨਸੂਬਾ ਬਿੱਪਨ ਨੇ ਮਿਲ ਗੁੰਦਾ। ਆਪਸ ਅੰਦ੍ਰੁ ਠੱਗਾਂ ਦਾ
 ਜਿਉਂ ਭੇਤ ਇੱਕਠਾ ਹੁੰਦਾ ॥ ਧਨ ਦਾ ਹੋਨਾ ਉਸਤੇ ਸੁਨਕੇ ਆਪੇ
 ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ। ਗੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕਹੀ ਹੇ ਪੰਡਤ ਧਨ ਦੀ ਕੋਇ ਕਮੀ
 ਨਾ ॥ ੧੧੪ ॥ ਇਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਰਸ ਜੈਸੀ ਇਸ ਮੇਂ ਸ਼ੰਕ ਨ
 ਕੀਜੇ। ਤਾਂਤੇ ਜਿਤਨਾ ਤੂੰ ਧਨ ਚਾਹੇਂ ਸੋ ਗਿਨ ਕੇ ਲੈ ਲੀਜੇ ॥
 ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹਨ ਇਹ ਭਾਰੇ ਦੇਨ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖੋਲੇ। ਤੋਰੇ ਵਰਤਨ
 ਹੇਤ ਦੇਨਗੇ ਅਨਮਿੱਤੇ ਅਨ ਭੋਲੇ ॥ ੧੧੫ ॥ ਐਸੀ ਐਸੀ
 ਥਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਪੱਕ ਪਕਾਇਆ। ਏਧਰ ਗੁਰ ਜੀ ਚਾਇ
 ਰਿਝਾਏ ਓਧਰ ਉਹ ਸਮਝਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਆਖੀ ਅੱਜ ਰਹੋ
 ਤੁਮ ਮੂਲ ਨ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਧਨ ਦਾ ਗੱਫਾ
 ਗਿਣ ਗਿਣ ਕੇ ਤੈਂ ਲਾਣਾ ॥ ੧੧੬ ॥ ਆਪੇ ਹੋਇ ਗਵਾਹ ਗਏ
 ਇਹ ਖੂਹੇ ਦੇ ਸਨ ਡੱਡੂ ॥ ਆਖਨ ਤੋਰੇ ਜੇਹਾ ਪੰਡਤ ਕਦ ਦੁਰਗਾ
 ਨੂੰ ਛੱਡੂ ॥ ਖਰਚ ਰੁਪਈਆ ਹਮਰੇ ਭਈਆ ਚਾਲਾ ਏਹ ਚਲਾਂਦੇ।
 ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਫਲੇ ਤੂਤ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਹਲਾਂਦੇ ॥ ੧੧੭ ॥

ਭਾਵ-- ਜਦ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਹ ਵੱਡੀਆਂ ਭਾਰੀ ਦਿੱਕਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਤਦ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
 ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਂਦੇ, ਅਰ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਉਸ ਦੀ
 ਤਸੱਲੀ ਕਰਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਾ ਆਖਿਆ: ਸਗੋਂ
 ਸੁਨਕੇ ਖਮੋਸ ਰਹੇ ਜਿਸਤੇ (ਅਲਖਾਮੋਸੀ, ਨੀਮ ਰਜ਼ਾ) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਕੋਈ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ
ਸਾ ਕਿ ਇਹ ਰਸਤੇ ਜਾਂਦੀ ਬਲਾ ਗਲ ਪਾ ਲਈਏ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ
ਪੰਡਤ ਦਾ ਭਾਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਸਾ
ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਆਪੇ ਹੀ ਝਟ ਬੋਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਧਨ
ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵੀ ਹੀ ਪਾਰਸ ਹੈ
ਅਤੇ ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹਨ ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਗੁਣ
ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਿਸੇ ਤੇਧਨ ਠੱਗਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜਾ
ਕਰਣ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਆਖਕੇ ਅਜੇਹਾ ਜਾਦੂ
ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਰਖ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਜਾਲ
ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਅਪਨੇ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਐਉਂ ਕੱਢ
ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਖਨ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਲ ਕੱਢ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ॥

ਦੂਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਚੱਤਾ ਨੰਦ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੇ ਚੁੱਪ ਰਹਨੇ ਤੇ ਕਿਤੇ ਨਰਾਸ ਹੋਕੇ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ,
ਮਤ ਤੜਕੇ ਹੀ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ
ਇਹ ਭੀ ਆਪੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਰਹੋ ਕਲ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਖ
ਲੈਨਾ ਅਰ ਅਪਨੀ ਖਾਤ੍ਰ ਜਮਾਂ ਕਰ ਲੈਨੀ ਜਿਸ ਚਾਟ ਪਰ
ਉਹ ਓਥੇ ਹੀ ਰਹ ਪਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਖਸ਼ਾਨੇ
ਦੇਖਨ ਦਾ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ॥

ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ
ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਇਤਨੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਆਪੇ ਧਨ ਦੇਨ ਦਾ
ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਲੀਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦਾਉ ਸੀ

ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਨ ਥੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤਦ ਆਖਾਂਗੇ
 ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਡਤ ਜੀ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ
 ਸੇ ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਹੀ ਧਨ ਵੱਲੋਂ ਸੈਕੋਰ ਕੀਤਾ ਪਰੰਤੂ ਇਸ
 ਆਖਨ ਪਰ ਜਦ ਦੇ ਦੇਨਗੇ ਤਦ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਛਕ ਦਿਨ ਤਾਂ
 ਰੰਡੀ ਦੇ ਘਰ ਮੰਡੀ ਵਾਂਗ ਗੁਲ ਛੱਰੇ ਉਡਾਏਂਗੇ ਮਗਰੋਂ ਜੋ
 ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੰਡਤ ਨੂੰ
 ਆਪ ਕੋਈ ਉੱਤ੍ਰ ਨਾ ਦੇਨਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
 ਕੋਈ ਅਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ
 ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਚਾਲਾ
 ਧਨ ਲੁੱਟਨ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਨਿਰਾ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਸੀ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਠੱਗ ਜਿਵੇਂ ਠੱਗੀ ਸਮਝ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੁਇ ਜਾਤ ।

ਪਰ ਅੰਦਰ ਮਹਿ ਹੋਤ ਹੈ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਤ ॥੧੧੮॥

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਕਿਸੇ ਧਨੀ
 ਨੂੰ ਠੱਗਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ
 ਸਭ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅੱਧੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ
 ਹੋਕੇ ਧਨੀ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ
 ਖਿਲਾਰੀ ਹੋਕੇ ਖੋਲ ਰਚਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪਰ ਧਨੀ ਦੇ ਸਾਥੀ
 ਉਸਦੀ ਵਡਾਈ ਕਰਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੇਠ ਜੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾਭਾਰਾ
 ਖਿਡਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਚਲਕੇ ਦਾਓ ਲਾਓਗੇ
 ਤਾਂ ਖੁਬ ਗੱਡਾ ਕਮਾ ਲਵਾਂਗੇ ਅਰ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ
 ਹੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਲੇ ਸੁਭਾਇ

ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਨੇ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਬਖੇੜਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਾਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਪਨੇ ਭੁੱਖੇ ਭਾਈ ਚਾਰੇ ਦੇ ਪੇਟ ਭਰੇ, ਉਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਉਜੈਨ ਥੋਂ ਦੱਤਾਨੰਦ ਬੁਲਾ ਲਿਆਂਦਾ, ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁਥਲੀ ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਲੇਵੇ, ਇਸ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਧਨ ਆਵਨ ਲਈ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗਿਣ ਮਿਣ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਸਤਗੁਰ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਨ ਕੇ ਕਰਤ ਰਹੇ ਇਹ ਕਾਜ ।

ਇਨ ਕੋ ਗਲ ਤੇ ਲਾਹੁਨਾ ਸੀ ਪ੍ਰਭਜੂ ਕੋ ਸਾਜ ॥ ੧੧੯ ॥

ਜਾਂਤੇ ਸੂਠੇ ਕਰੇ ਬਿਨ ਨ ਸੀ ਤਰਾਹੇ ਜਾਤ ।

ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਸਮ ਕਰੀ ਗੁਰੂ ਇਹ ਥਾਤ ॥ ੧੨੦ ॥

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤ ਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੰਧੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨ ਪਰ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰੇ ਅਰ ਧਨ ਦਾ ਭੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਕਿੰਤੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਚਾਲੇ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਸਨ ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਨੇ ਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਪੁਰਖਾਰਥ ਦਾ ਫਲ

ਇਸ ਲੁਟੇਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਗਲੋਂ ਲਾਹਿਕੇ ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸਾ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਨਾ ਕਰਲੈਂਦੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਘਰੋਂ ਤ੍ਰਾਹ ਦੇਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਖੀਰ ਅਤੇ ਮਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਛਾਆ ਬਿਨਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੂੰ ਧੌਕੇ ਦਵਾਕੇ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੈਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਭੀ ਸ਼ਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋਂ ਤਦ ਧੌਕੇ ਦੁਵਾਉਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਾ ਜਾਤਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਦੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਦੇ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਤਦ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲੋਗ ਇਹ ਆਖਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਹ ਮੂਯਾਦਾ ਬਣ ਨਾ ਆਈ ਜੋ ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਖੀ ਸੀ ਜੇ ਕਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਜਾਂਦੀ ਸੇ ਇਸ ਦੋਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਸਭ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤੰਦਨ ਤਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਲ ਖੋਲਨ ਲਈ ਹੀ ਸੀ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਮਨ ਕਲਪਨ ਤੋਹ ਕੀ ਪੰਡਤ ਚਾਹੇ ਦਾਮ ।

ਉਸਨੇ ਤੋ ਰੇਚਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਦਰਬ ਕਾ ਨਾਮ ॥ ੧੨੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਕਿਆ ਤੂੰ ਗਾਵੈ । ਸੂਤਾ ਪਿਆ ਕਿਧੋਂ ਬਰਜਾਵੈ ॥

ਉਸ ਪੰਡਤ ਕੋ ਲੋਭੀ ਗਾਇ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਵਤ ਚਾਇ ॥

ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਧਨ ਸੀ ਮਾਂਗਾ । ਨਹਿਨਿਜ ਹੇਤ ਬ੍ਰਿਖ ਕੋ ਛਾਂਗਾ ॥
 ਸੋ ਸਭ ਪੂਜ ਸਮੱਗੀ ਕਾਰਨ । ਚਹੀਯਤ ਦਰਬ ਅਧਕ ਜੋ ਦਾਰਨਾ ॥
 ਜਾਂਕਰ ਹਵਨ ਸਮੱਗੀ ਸਾਰੀ । ਲਿਆਵਹ ਮੋਲ ਜਿਤਕ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥
 ਤਿਸਕਾਰਨ ਸੀਤਿਨਧਨ ਕਹਾ । ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਿਜਾਨਿਜਹਿਤਚਹਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਅਗਲੀ ਸੁਨੀ ਯਹੁ ਕਥਾ । ਕੀਤਾ ਹਵਨ ਤਾਂਹ ਨੇ ਜਥਾ ॥
 ਪ੍ਰਥਮੇਂ ਧਨ ਸਭ ਜਮਾਂ ਕਰਾਈ । ਬਹੁਰ ਸਮੱਗੀ ਹਵਨ ਮੰਗਾਈ ॥
 ਤੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਇ । ਸਭ ਧਨ ਦੀਨਾਂ ਭਾਂਹਿ ਦਿਖਾਇ ॥
 ਸੋ ਮਨ ਦੇ ਕਰ ਸੁਨੋ ਪਿਆਰੇ । ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਉਚਾਰੇ ॥੧੨੨॥

ਯਥਾ :-

ਵੋਹਿਰਾ

“ਨੇਵ ਖਵਾਸ ਮਸੰਦ ਗਲ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਵਰ ਦਿਵਾਨ ।

ਕਰ ਸੁਮਾਰ ਸਭ ਦਰਬ ਕੋ ਐਸ ਬਖਾਨਯੋ ਆਨ ॥ ੯੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਕੇਤਕ ਦਿਨਾਂ ਸੁਮਾਰ ਕਰਾਈ । ਸਿੱਖਨ ਆਨ ਹਜ਼ੂਰ ਸੁਨਾਈ
 ਆਗ ਪਾਛਕੀ ਚੜਤਸੁਮਾਰਾ । ਛਿਅਤਿਨ ਚੜੀ ਲੱਖਦਰਬਾਰਾ ॥੯੬॥
 ਸੁਨ ਸੀਮੁਖਇਹਬਿਧ ਫੁਰਮਾਈ । ਜਮਾਂ ਕਰੋ ਇੱਕ ਠੌਰ ਬਨਾਈ ॥
 ਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਇਸ ਪਾਇਸਰਬਬਿੱਤ ਲੇਜਮਾਂਕਰਾਈ ॥੯੭॥

ਪੁਨਾ :-

ਸਵੈਯਾ

“ਸੇਵਕ ਭੇਜ ਦਿਆਨਿਧ ਸਾਹਿਬ ਲੀਨ ਤਬੈ ਦਿਜ ਤੀਰ
 ਬੁਲਾਈ । ਯੋ ਸੁਨ ਕੈ ਬਤੀਆਂ ਦਿਜ ਪ੍ਰੀਗਵ ਆਵਤ ਭੇ ਮਨ
 ਮੋਦ ਬਢਾਈ ॥ ਆ ਸਿੱਖ ਦੇ ਤ੍ਰਿਨ ਕੋਟ ਬਿਧਾਨ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਕ

ਤਿਨ ਕੀਰਤ ਗਾਈ । ਦਾਨ ਸੁ ਦੇਸਨ ਮਾਨ ਕਿਧੋਂ ਨਿਜ
ਆਦਰ ਸੋ ਸਭ ਲੀਨ ਬਠਾਈ ॥ ੧੦੩ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਚੁਤ ਅਲਖ ਅਨੰਤ ਗੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ ।
ਸਭ ਪੂਜਾ ਬਿਧ ਦੇਵਕੀ ਹਮ ਸੋ ਕਹੈ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧੦੪ ॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਕਾਲੀ ਸੁ ਪੂਜ ਕੀ ਸਰਬ ਮੋਜ । ਤੁਮ ਕਹੈ ਬਿੱਪ ਸੰਯੁਕਤ ਮੋਜ ॥
ਕ੍ਰਿਕਮ ਗੁਲਾਬ ਘਨ ਸਾਰ ਧੂਪ । ਅੱਛਤ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਕਹ ਦਿਜਨ
ਭੂਪ ॥ ੧੦੫ ॥ ਬਹੁ ਗਿਰੀ ਔਰ ਬੋਧਾ ਸੁਪਾਰ । ਜੋ ਤਿਲਾ
ਆਇ ਚੰਦਨ ਨੁਢਾਰ ॥ ਮਹਬੇ ਅਜਾਦਿ ਪਸੁਆ ਅਨੇਕ । ਤੇ
ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਿਯੋਕਹੁ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧੦੬ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ-ਅਤਿਭੋਜ ਹੁਹਾਰ ਬਦਾਮ ਘਨੇ । ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ
ਨੇਕ ਸੁ ਕੌਨ ਗਨੇ ॥ ਪੁਨ ਕੋਟ ਬਿਧਾਨ ਸਮੱਗ੍ਰ ਬਲੀ । ਪ੍ਰਭ
ਬਿੱਪਨ ਭਾਖ ਦਿਨੀ ਅਖਲੀ ॥ ੧੦੭ ॥ ਲਿਖ ਕਾਗਤ ਪੈ ਦਿਜ
ਰਾਜ ਸਬੈ । ਇਹ ਆਨ ਦਈ ਸੁ ਹਜੂਰ ਤਬੈ ॥ ੧੦੮ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਪੂਰਨ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਆਪ ਸੁਤੈ ਸਿਧ ਯੋਫੁਰਮਾਈ ॥
ਅਚੁਤ ਨਾਥ ਅਨੰਤ ਅਸੰਧਰ ਗਾਫਲ ਗੰਜ ਪਿਤਾ ਜਨਮਾਈ ॥
ਆਨਨ ਚੰਦ ਮੁਕੰਦ ਕਹਿਯੋ ਦਿਜ ਪੂਜਨ ਸਥਾ ਕਰੈਂ ਕਹਿ
ਜਾਈ ॥ ਯੋ ਬਤੀਆਂ ਸੁਨਕੇ ਦਿਜ ਰਾਜਨ ਪਾਵਨਕੈ ਪਦ ਤੀਰ
ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੧੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ । ਇਹ ਜੋ ਨਦੀ ਬਿਰਾਜੈ ਭਾਰੀ ॥
 ਸਹਸ ਨਾਰ ਯਾਕੋਭਨਨਾਮਾ । ਗੰਗਾਸਮ ਯਹਿ ਦੁਤੇਭਿਰਾਮਾ ॥੧੧੧॥
 ਇਹ ਤਟ ਕਰਹੁ ਬਿਮਲ ਅਸਥਾਨੀ । ਅਹਿਨਿਸਧਰੋ ਕਾਲਕਾ ਧਯਾਨੀ ॥
 ਪੂਜਹੁ ਚੰਡੀ ਆਦਭਵਾਨੀ । ਜਲ ਬਲ ਜਾਂਕੀ ਜੋਤ ਸਮਾਨੀ ॥੧੧੨॥
 ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਸੁਨੀ ਬਿਧ ਬਾਨੀ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਗਯਾਨੀ ॥ ਪਠੇ
 ਦਾਸ ਦੀਨੇ । ਭਲੀ ਭੂਮ ਚੀਨੇ ॥ ੧੧੩ ॥ ਸੁ ਧਾਮ ਬਨਾਏ । ਮਹਾਂ
 ਸੁੱਧ ਛਾਏ ॥ ਮਨੋ ਗੀਰ ਵਾਨੇ । ਲਖੈ ਕੇਲ ਜਾਨੇ ॥ ੧੧੪ ॥ ਤੰਬੂ
 ਲੈ ਕਨਾਤੀ । ਦਿਪੈ ਜੋਤਿ ਰਾਤੀ ॥ ਤ੍ਰਿਣਾ ਲੈ ਬਨਾਏ । ਚੁਨੀ ਈਟ
 ਲਾਏ ॥ ੧੧੫ ॥ ਸਭੈ ਯੋ ਬਨਾਈ । ਬਿਨੈ ਆਨ ਪਾਈ ॥ ਭਏ
 ਧਾਮ ਤਿਆਰਾ । ਕਰੇ ਔਰ ਕਾਰਾ ॥ ੧੧੬ ॥ ਜਪੈ ਲੈ ਭਵਾਨੀ ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਜਾਨੀ ॥ ਸੁਨੇ ਆਪ ਬੈਨਾ । ਬੁਲਯੋ ਬਿੱਪ ਲੈਨਾ ॥
 ੧੧੭ ॥ ਚਲੇ ਆਪ ਦੇਖੇ । ਅਛੇ ਸੁੱਧ ਲੇਖੇ । ਦਿਜੇ ਮੰਨ ਮਾਨੇ ।
 ਪ੍ਰਭੂ ਮੋਦ ਠਾਨੇ ॥ ੧੧੮ ॥ ਰਚਿਯੋ ਕੰਭ ਐਸਾ । ਦਿਵਾ ਲੈਨ
 ਤੈਸਾ ॥ ਕਰੈ ਧੂਪ ਬੀਰਾ । ਮਹਾਂ ਮੋਤ ਧੀਰਾ ॥ ੧੧੯ ॥ ਭਰੈ ਧੂਪ
 ਬਾਰਾ । ਪੜੈ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਰਾ ॥ ਬਿਧਾ ਜਾਨ ਕੇਰੇ । ਰਿਚਾ ਫੇਰ ਫੇਰੇ ॥੧੨੦॥

ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਵਹਾਰ ਬੋਂ ਨਿਰ-
 ਸੰਦੇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਦਾ ਜਰੂਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ
 ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਧਨ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਤਦ
 ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ
 ਆਖਕੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਾਈ ਅਰ ਜਦ ਨੌ ਲੱਖ

ਰੁਪਈਆ ਨੱਕਦ ਦੇਖਿਆ ਤਦ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ
 ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਘੋਉ, ਗਰੀ, ਛੁਹਾਰੇ, ਬਦਾਮ ਅਰਥੇ
 ਬਕਰੇ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਅਹੁਤੀ ਅਤੇ ਬਲੀਦਾਨ
 ਲਈ ਸਭ ਫਰਿਸਤ ਬਨਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ
 ਨੇ ਫਿਰ ਪੂਜਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁਛੀ ਅਰ ਉਸ ਨੇ ਸਤਲੁਜ
 ਕਨਾਰਾ ਦੱਸਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀ ਧਰ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁ-
 ਸਾਰ ਮਕਾਨ ਬਨ ਗਏ ਅਰ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਸਮੇਤ ਆਪ ਜਾਕੇ ਦੇਖਣਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ,
 ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਧੂਪ ਦੇਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਲੱਗੇ, ਸੋ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀਨੂੰ
 ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਖਿਆਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਯਤਨ
 ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ॥

ਤਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਗੁਰ ਦਿਖਰਾਇਆ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਨੌ ਲੱਖ ।

ਪਰ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਓਸਦੇ ਪਾਈ ਨਾ ਇੱਕ ਧੱਖ ॥ ੧੨੩ ॥

ਇਸਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਜੋ
 ਇਹ ਦੇਖਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਕਦੀ ਭੀ ਹੈ
 ਕਿ ਐਵੇਂ ਕੇਵੇਂ ਬਾਤਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ
 ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਨੌ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਤਾਂ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਰੱਖਕੇ ਦਿਖਾ
 ਦਿੱਤਾ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦੇ ਪੱਲੇ ਇੱਕ ਸ਼ੀ ਭੀ ਨਾ ਪਾਈ,
 ਸਗੋਂ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਸਮੱਗ੍ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜੀ ਦੀ ਹੈ ਸੋ ਸਾਨੂੰ

ਦੱਸ ਜੋ ਮੰਗਾ ਦੇਈਏ ਜਿਸ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਜਾਨ
ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਭੀ ਜਰੂਰ ਕਦੇ ਨ ਕਦੇ
ਨਿਕਲੇਗਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਮੋਂਗੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਮਕਾਨ ਨਦੀ
ਕਨਾਰੇ ਬਨਾਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ
ਜੋ ਹੁਣ ਅਪਨਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਇੱਕ
ਮਾਮੂਲੀ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਸਾਬਤ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਵੋਹਿਰਾ

ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਥਾ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਸ ।

ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਕਿਆ ਦੱਸੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ॥ ੧੨੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਚੰਗਾ ਲਗਨ ਦੇਖ ਸੁਭ ਬਾਰਾ । ਲੱਗਾ ਹਵਨ ਹੋਨ ਤਹਿ ਭਾਰਾ ॥

ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਭਾਰੇ । ਸ਼ਾਹਾ ਸ਼ਾਹਾ ਉਚ ਪੁਕਾਰੇ ॥

ਜੈ ਚੰਡੀ ਜੈ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ । ਜੈ ਹੋ ਅਸ਼ਟ ਭੁਜੀ ਜਗ ਰਾਨੀ ॥

ਬੋਕ ਵਾਂਗ ਪੰਡਤ ਸੀ ਬੁੱਕੇ । ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨ ਪੀਤੇ ਹੁੱਕੇ ॥

ਕਰਨ ਵਡਾਈ ਦੁਰਗਾ ਕੇਰੀ । ਆਖਨ ਸਰਨ ਮਾਤ ਹਮ ਤੇਰੀ ॥

ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ । ਜੈ ਤਿਲ ਘ੍ਰਿਤ ਚੰਦਨ ਸੰਗ ਸਾਰੇ ॥

ਪਾਇ ਹਵਨ ਵਿਚ ਲਾਟ ਜਗਾਈ । ਮਗਰੋਂ ਉਚੇ ਉਪ ਸੁਨਾਈ ॥

ਫਿਰ ਝੋਟੇ ਵੱਡੇ ਕਰ ਦੋਟੇ । ਹਾਥੀ ਜੇਹੇ ਜੋ ਸੇ ਮੋਟੇ ॥

ਪਾਕੇ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ । ਦਿੱਤੀ ਬਲੀ ਬੋਲ ਜੈਕਾਰੇ ॥

ਫਿਰ ਲੈ ਬੋਕ ਬੱਕਰੇ ਚੰਗੇ । ਓਥੇ ਵੱਢ ਹਵਨ ਬਿਨ ਮੰਗੇ ॥
 ਉੱਠੀ ਚਰਬੀ ਗੰਧ ਅਜੇਹੀ । ਮੁਰਦੇ ਜਲਨੇ ਪਰ ਹੋ ਜੇਹੀ ॥
 ਚਮਕੀ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਜਾਲਾ । ਦੇਖ ਦੇਖ ਮਨ ਹੋਇ ਸੁਖਾਲਾ ॥
 ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਿੱਪ ਬਠਾਏ । ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਮਾਤ ਰਖਾਏ ॥
 ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਭੀ ਤਾਂਕੇ ਸੰਗਾ । ਕਰਤੇ ਜਾਪ ਬੈਠ ਅਤਿ ਚੰਗਾ ॥
 ਦੋਇ ਸਾਲ ਇਸ ਭਾਂਤ ਬਿਤਾਏ । ਹੁੰਦੇ ਹਵਨ ਚੰਡਕਾ ਧਸਾਏ ॥
 ਫਿਰਗੁਰਜੀ ਇਕਚਰਤਦਿਖਾਯਾ । ਜਿਸਪਰ ਪੰਡਤ ਭੀ ਵਿਸਮਾਯਾ ॥
 ਸੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ । ਕੇਸਾ ਖੇਲ ਕਰਾ ਜਗਰਾਇ ॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਲੈਕੇ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰ । ਧੂਤੀ ਬਾਜਰ ਸੁਨ ਅਪਾਰ ॥
 ਗਏ ਸਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕਲਧਾਰੀ । ਜਹਿ ਬਨਮਹਿ ਸਨਮਿ੍ਗ ਅਪਾਰੀ ॥
 ਲਗੇ ਹਨਨ ਮ੍ਰਿਗ ਪੰਛੀ ਏਤੇ । ਗਾਨੇ ਨ ਜਾਂਹ ਮੋਹ ਤੇ ਜੇਤੇ ॥
 ਰੋੜ ਮ੍ਰਿਗ ਅਰ ਰੀੜ ਬਰਾਹ । ਗੈਂਡਾ ਅਰਨਾ ਮਾਰਨ ਵਾਹ ॥
 ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਜਨ ਕੇ ਸਾਥ । ਤੀਤਰ ਹਰਨ ਗੁਰੂ ਜਗਨਾਥ ॥
 ਸਾਰਾ ਦਿਵਸ ਖੇਲ ਕਰ ਧਾਏ । ਬਹੁਤ ਮ੍ਰਿਗ ਗਜ ਪਰ ਲਟਕਾਏ ॥
 ਆਏ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕੀ ਓਰਾ । ਖੜੇ ਆਨ ਪੰਡਤ ਕੇ ਧੋਰਾ ॥
 ਦੇਖਤ ਲੀਲਾ ਪੰਡਤ ਸਾਰੀ । ਮਨ ਮੁਰਝਾਇ ਗਿਆ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥
 ਜਿਸਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਹਸਕਰਭਾਖੀ । ਕਿਉਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਮਨਕੁਸਲਨਰਾਖੀ ॥
 ਜਿਸਪਰ ਤਿਨ ਯਹਕਹੀ ਦਿਆਲਾ । ਕਰਾਜੋਰਤੁਮ ਅਧਕਵਿਸਾਲਾ ॥
 ਇਨ ਜੀਵਨ ਪਰ ਤੇਗ ਚਲਾਈ । ਦਿਆ ਨ ਚੰਦਕਮਨਮਹਿਆਈ ॥
 ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਜਗਰਾਈ । ਸੋ ਨਹਿ ਚਹੀਏ ਮਨੋਂਭੁਲਾਈ ॥
 ਇਨਕੋਬਧਕਰਪਾਪਕਮਾਯਾ । ਜਿਸਕੋਪਿਖਮਨਮੋਂਮੁਰਝਾਯਾ ॥੧੨॥
 ਦੋਹਿਰਾ—ਸੁਨ ਪੰਡਤ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਜੂ ਦਿਆਲ ॥

(੫੫)

ਕੀਤਾ ਚਰਤ ਅਚੰਭ ਦਾ ਪਿਖ ਬਿਪ ਭਿਆ ਨਿਹਾਲ ॥੧੨੬॥
ਚੌਪਈ

ਕਰਾ ਹੁਕਮ ਦਾਸਨ ਕੇ ਐਸਾ। ਦਿਆਲੂ ਲੋਗ ਕਰਤਹੈ ਜੈਸਾ॥
ਦੇਹੁ ਛੋਡ ਇਨ ਪੰਖਨ ਤਾਈਂ। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਚੇ ਨਾਂਹਿ ਅਜਾਈ॥
ਜਬ ਆਗਿਆ ਸਤਗੁਰੁਕੀ ਪਾਈ। ਸਭਹੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸ ਕਰਾਈ॥
ਪੰਖੀ ਉਡੇ ਅਕਾਸ ਮਝਾਰੀ। ਲਾਕਰ ਮਨ ਭਾਵਤ ਓਡਾਰੀ॥
ਔਰ ਮ੍ਰਿਗ ਦਿਸ ਦਿਸਕੋਗਏ। ਜਵਨ ਓਰ ਮੁਖ ਤਾਂਕੇ ਭਏ॥
ਜਬ ਪੰਡਿਤ ਇਹ ਚਰਤ ਨਿਹਾਰਾ। ਬਿਸਮਜ ਹੋਕਰ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰਾ॥
ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ ਹੇ ਜਗ ਪਤ ਰਾਈ। ਕੋ ਕਰ ਸਾਕੈ ਤੋਹ ਵਡਾਈ॥
ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ ਗੁਰ ਪਗ ਤੀਰਾ। ਜਾਨ ਲਯੋ ਯਹ ਅਗਮ ਗੰਭੀਰਾ॥
ਕਹਨ ਲਗਾ ਵਡ ਭਾਗ ਹਮਾਰੇ। ਜਾਂਤੇ ਦਰਸਨ ਆਪ ਨਿਹਾਰੇ॥
ਤਸ ਚਿੰਤਾ ਗੁਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਵਛੀ ਉਮਗ ਬਿਪ ਭਯੋਨਸੰਗ॥੧੨੭॥
ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੋ ਐਸੇ ਚਰਤ ਗੁਰ ਕੀਨੇ ਬੇ ਤਿਸ ਕਾਲ।
ਜਿਨ ਕੋ ਨੈਨੀ ਦੇਖਕੇ ਪੰਡਿਤ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧੨੮ ॥
ਫਿਰ ਕਿਆ ਸੰਕਾ ਏਸ ਮਹਿ ਰਹੀ ਬਤਾਵੇ ਮੋਹ।
ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਮਹਿ ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਤੋਹ ॥ ੧੨੯ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਹੀ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ।
ਜਿਸਤੇ ਅਪਨੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸੰਕਾ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਰ ॥ ੧੩੦ ॥

ਹਵਨ ਕਰੀਦਿਆਂ ਬਿੱਪ ਨੂੰ ਬੀਤ ਗਏ ਦੋ ਸਾਲ ।

ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਓਸ ਬੋਂ ਇੱਕ ਨ ਖੁੱਥਾ ਬਾਲ ॥ ੧੩੧ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਿਸ ਪਰ ਅੱਕ ਗਏ ਗੁਰ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ ਲੰਬਾ ਝੇੜਾ । ਮਨ
ਵਿੱਚ ਸੋਚ ਲਿਆ ਗਲ ਪਾਕੇ ਸਾਰਾ ਜਦੋਂ ਬਖੇੜਾ ॥ ਚਲੋ ਸਕਾਰ
ਬਹਾਰ ਕਰੋ ਪੁਨ ਅਪਨਾ ਮਨ ਪਰਚਾਵੇ । ਏਸ ਸੋਗ ਕੀੜਿਆਂ
ਦੇ ਅੰਦ੍ਰ ਬੈਠਨ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵੇ ॥ ੧੩੨ ॥ ਜਦ ਜਾ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ
ਅੰਦਰ ਮਾਰ ਮਿਰਗ ਮੁੜ ਆਏ । ਅਰ ਹਾਥੀ ਪਰ ਲਟਕ ਰੁਧਰ
ਭਰ ਤਿਸ ਕੋ ਚਾ ਦਰਸਾਏ ॥ ਦੇਖ ਦਿਆਂ ਉਹ ਖੀਰਾਂ ਖਾਣਾਂ
ਮਨ ਅੰਦਰ ਘਬਰਾਇਆ । ਨ ਸੀ ਸਹਾਰ ਸਕਿਆ ਉਹ ਵੇਲਾ
ਜਿਸ ਪਰ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਇਆ ॥ ੧੩੩ ॥ ਜਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰਨ
ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਤਿਨ ਪਾਪ ਬਤਾਇਆ । ਆਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਪਰਮ ਧਰਮ
ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਇਆ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਮੰਨ ਓਸਦਾ ਆਖਾ
ਗੁਰ ਜੂ ਪੰਖੀ ਛੋਡੇ । ਦੇਖੀ ਰਚਨਾ ਤਦ ਤਿਨ ਸਾਰੀ ਰਗੜਨ
ਲੱਗਾ ਗੋਡੇ ॥ ੧੩੪ ॥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਮਨਦੇ
ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀਂ । ਮੇਰੀ ਆਖੀ ਬਾਤ ਆਪਨੇ ਦਿਲ ਬੋਂ ਨਾਹਿ
ਵਿਸਾਰੀਂ ॥ ਆਪ ਵਢਾਕੇ ਝੋਟੇ ਸੁਟਦਾ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡ ਦੇ ਐਸੇ ।
ਕਰਨ ਕਬਾਬ ਸ਼ਕਾਰੀ ਮਿਲਕੇ ਜੰਗਲ ਅੰਦ੍ਰ ਜੈਸੇ ॥ ੧੩੫ ॥
ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਰ ਖੱਕਰੇ ਕਰਦਾ ਹਿੰਸਾ ਇਤਨੀ ਬੈਠਾ । ਪਰ ਗੁਰ
ਜੀ ਦੇ ਮਿਰਗ ਹਨਨ ਪਰ ਹੋ ਬੈਠਾ ਸੀ ਐਠਾ ॥ ਜੇ ਹਿੰਸਾ ਸੀ
ਪਰਮ ਧਰਮ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਝੋਟੇ ਮਰਵਾਏ । ਅਰ ਛੇਲੇ ਜੋ ਐਵੇਂ
ਭੁੰਨੇ ਕਾਹੂੰ ਕੰਮ ਨ ਆਏ ॥ ੧੩੬ ॥ ਫਿਰ ਉਹ ਦੇਵੀ ਆਪ

ਭਲਾ ਜੋ ਬੋਟਿਆਂ ਤਕ ਹੈ ਖਾਂਦੀ । ਫਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਤਿੱਤਰ ਖਾਣੇ
 ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਕੁਨਸਾਂਦੀ ॥ ਜੇ ਦੁਰਗਾ ਮਨ ਦਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ
 ਹੋਕਰ ਜਾਮਾਂ ਨਾਰੀ । ਤਾਂ ਗੁਰ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਪਈ ਸੀ ਹੋਕਰ ਨਰ
 ਅਵਤਾਰੀ ॥ ੧੩੭ ॥ ਆਪ ਬਦਾਮ ਛੁਹਾਰੇ ਚੱਬੇ ਜੋ ਤਿਲ
 ਤੀਕਰ ਖਾਏ । ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਫੜੇ ਬਟੋਰੇ ਸੋ ਭੀ ਨਾ ਤਿਸ ਭਾਏ
 ॥ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਵ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਭੁੱਜ ਭੁੱਜ ਸੀ ਮਰਦਾ । ਫਿਰ
 ਉਹ ਪੰਡਤ ਹਿੰਸਾ ਇਤਨੀ ਕਿਉਂ ਸੀ ਬੈਠਾ ਕਰਦਾ ॥

ਦੋਹਰਾ-ਤਾਂਤੇ ਹੋਰ ਨ ਥਾਤ ਸੀ ਕੇਵਲ ਸੀ ਇੱਕ ਟੋਕ ।
 ਜਿਸਤੇ ਚੰਡੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਹਿੰਸਾ ਦੱਸੀ ਰੋਕ ॥ ੧੩੮ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਏਹ ਵਿਚਾਰੀ । ਅਪਨੀ ਤੀਖਨ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ।
 ਜੇ ਦੇਵੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਆਇ । ਤਾਂ ਦੇਸਾਂ ਇਹ ਦੋਸ ਲਗਾਇ ।
 ਕਹੂੰ ਚੰਡਕਾ ਕਥ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ । ਜਬ ਗੁਰ ਜੂ ਹਿੰਸਾ ਕੋ ਧਾਵੇ ॥
 ਹਿੰਸਾਪਾਪ ਅਧਕ ਹੋਗਾਇਆ । ਪਿਖ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਜਗ ਮਾਇਆ ॥
 ਮੇਰਾ ਦੋਸ ਏਸ ਮਹਿ ਨਾਹੀਂ । ਯਹ ਹੈ ਸਕਲ ਕਮੀ ਪ੍ਰਭ ਮਾਹੀਂ ॥
 ਇਸਕਾਰਨ ਸੀਫੰਧ ਚਲਾਇਆ । ਸੋ ਭੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦੂਰ ਹਟਾਇਆ ॥
 ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪੰਖੀ ਤਜ ਦੀਨੇ । ਮਾਨ ਵਾਕ ਸਭ ਤਾਂਕੇ ਲੀਨੇ ॥
 ਜਿਸਪਰ ਉਜਰ ਨ ਤਾਂਕਾ ਰਹਾ । ਦੇਨਾ ਦੋਸ ਤਾਹਿ ਜੋ ਚਹਾ ॥ ੧੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਤੂੰ ਦੇਖ ਪਿਆਰਿਆ ਇੱਕ ਥਾਤ ਜੋ ਹੋਰ ।

ਜਿਸਤੇ ਉਲਟੇ ਪੈ ਗਏ ਚੋਰਾਂ ਉੱਪਰ ਮੋਰ ॥ ੧੪੧ ॥

ਚੌਪਈ-ਜੇ ਤੂੰ ਥਾਤ ਰਿਦੇ ਇਹ ਮੰਨੈਂ । ਗੁਰ ਬਲਾਸਦਾ ਕਹਾਨ ਭੰਨੈ ॥

ਗੁਰ ਜੀ ਮੁਰਦੇ ਜੀਵ ਜਿਵਾਏ । ਪੰਡਤ ਸਨਮੁਖ ਗਗਨ ਉਡਾਏ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਹਰਾਨ । ਗੁਰਕੇ ਪਗ ਮਹਿ ਪਰਗਿਆਆਨ ॥
 ਥੀ ਗੁਰ ਮਹਿ ਜੋ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕਰੀ ਬਿੱਪ ਕੀਭਗਤੀ ॥
 ਮਾਰਨ ਔਰ ਜਿਵਾਲਨ ਹਾਰੇ । ਤੈਂ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੇ ॥
 ਜੋ ਐਸੇ ਜਗ ਮਹਿੰ ਸਮਰੱਥ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਚੜ੍ਹੇ ਬਿੱਪ ਕੇ ਹੱਥ ॥
 ਜੋਨਿਰਬਲ ਅਰ ਜਗਕਾ ਜੀਵ । ਜਾਨੇ ਸਿਰਫ ਜਲਾਨਾ ਘੀਵ ॥
 ਉਸਕੋ ਅਪਨਾ ਆਗੂ ਕੀਆ । ਜੋ ਤਿਸ ਕਹਾ ਮਾਨ ਸੋ ਲੀਆ ॥
 ਇਤਨਾ ਚਾਇ ਸਹਾਰਿਆ ਖੇਦ । ਦੱਸ ਭਲਾ ਇਸ ਮਹਿ ਕਿਆਭੇਦ ?
 ਕਹੋ ਭਲਾ ਉਸ ਬਿੱਪਰ ਜੈਸੀ । ਸਕਤਨ ਸੀ ਗੁਰ ਭੀਤਰਤੈਸੀ ੧੪੨
 ਦੋਹਿਰਾ

ਵਿੰਦਯਾ ਬੁੱਧ ਸ਼ਕਤ ਗੁਣ ਤਿਸ ਪੰਡਤ ਕੇ ਭੁੱਲ ।
 ਕਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਮਹਿੰ ਸੇ ਨਹੀਂ ਆਖ ਨ ਪਿਆਰੇ ਭੁੱਲ ॥੧੪੩॥
 ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ।
 ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਰਨਾ ਕਹੇਂ ਪੁਕਾਰ ॥ ੧੪੪ ॥
 ਭਾਂਤੇ ਸਾਰਾ ਏਹੁ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰੁ ਕਾ ਚੋਜ ।
 ਜੋ ਠੱਗਨ ਕਾ ਕੋਢਿਆ ਏਸ ਬਹਾਨੇ ਬੋਜ ॥ ੧੪੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੋਇ ਸਾਲ ਇਸ ਭਾਂਤ ਬਤਾਇ । ਕਈ ਮਣਾਂ ਦੇ ਘੀਉ ਜਲਾਏ ।
 ਕਈ ਜਾਨ ਭੇ ਬੋਏ ਮਾਰੇ । ਹੋਰ ਬੱਕਰੇ ਗਿਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ॥
 ਇਤਨਾ ਧਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਾਇਆ । ਅਜੇ ਨ ਦੁਰਗਾ ਮੁੱਖਦਿਖਾਇਆ
 ਭਾਂਤੇ ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਭਾਈ । ਇਹ ਬਿੱਪਨ ਕੀ ਥੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥
 ਹੁਨ ਤੂੰ ਦੱਸ ਖੋਲ ਕਰ ਬਾਤ । ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਰਗਟੀ ਤੁਮਰੀ ਮਾਤ

ਕਿਆ ਉਹ ਅੱਗ ਦੇਖ ਡਰ ਗਈ । ਯਾ ਲੱਜਤ ਨਾ ਸਨਮੁਖਭਈ ?
ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਸਾ ਹਾਰਨ ਮਾਈ । ਦੇਖ ਬਟੇਰੇ ਕਿਉਂ ਘਬਰਾਈ ?
ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਬਝਾਈ । ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਕ ਮਿਟਾਈ ॥੧੪੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਦੱਸਦਾ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਉਦਾਰ ।

ਜਦ ਸਤਗੁਰ ਨੇ ਬੋਲਿਆ ਪੰਡਿਤ ਨਿਕਟ ਪੁਕਾਰ ॥ ੧੪੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਛੇਯ ਮਹੀਨੇ । ਬੀਤ ਗਏ ਦੁਰਗਾ ਰੰਗ ਭੀਨੇ ।
ਨਾ ਪਰਗਟੀ ਜਗ ਆਇ ਭਵਾਨੀ । ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੂ ਏਹੁ ਬਖਾਨੀ
ਲਿਆਵਹੁ ਤੁਰਤ ਬਿੱਪ ਕੋ ਯਹਾਂ । ਲਗਾ ਦੀਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਜਹਾਂ ॥
ਗਏ ਸੁਨਤ ਬਚ ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ । ਕਹੈ ਚਲੋ ਪੰਡਤ ਜੂ ਏਤੇ ॥
ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੂ ਯਾਦ ਕਰੰਤੇ । ਤਿਆ ਜਾਨੇਕੁ ਛ ਹੁਕਮ ਰਟੰਤੇ ॥
ਸੁਨਤ ਆਇ ਗੁਰੁ ਵਿਗ ਵਹਿ ਬੋਲਾ । ਕਰੋ ਹੁਕਮ ਹਾਸ਼ਰਹੈਗੋਲਾ
ਜਿਸ ਪਰ ਬਾਤ ਕਹੀ ਗੁਰੁ ਜੈਸੀ । ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਬਤਾਵਤ ਤੈਸੀ १੪੮

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

“ਸੁਨੋ ਬਿੱਪ ਰਾਈ । ਲਗੇ ਸਾਲ ਢਾਈ ॥ ਸੁਪ੍ਰਸੰਤਕਾਲੀ
ਸੁਧ ਜੋਤ ਜਾਲੀ । ਭਈ ਨਾਂ ਪ੍ਰਤੱਛਾ । ਕਹੈ ਕੌਨ ਇੱਛਾ ॥ ੫੦ ॥
ਕਰੀ ਸੁੱਧ ਪੂਜਾ । ਤਜੈ ਭਾਵ ਦੂਜਾ ॥ ਕਹੈ ਬੋਲ ਸਾਰੀ । ਪ੍ਰਭੂ
ਯੋਂ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥ ਸੁਨੈ ਵਾਕ ਭਾਖੀ । ਜਿਤੀ ਗੂੜ੍ਹ ਸਾਖੀ ॥
ਕਿਯੋ ਭੇਵ ਹੋਈ । ਲਖੈ ਨਾਹਿ ਕੋਈ ॥ ੫੨ ॥ ਭਵਾਨੀ ਬਿਅੰਤਾ ॥

ਲਖੈ ਕੋਨ ਗੰਭੀਰ ॥ ਅਲੇਖ ਅਪਾਰੀ । ਨ ਦੇਵਾ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੫੩ ॥
 ਕਰੋ ਨੂਨ ਚਿੰਤਾ ॥ ਅਹੈ ਸੋ ਅਨੰਤਾ ॥ ਕਿਸੇ ਸਾਥ ਨਾਹੀਂ ॥
 ਅਨੰਤੀ ਅਥਾਹੀ ॥ ੫੪ ॥ ਸਭੈ ਆਪ ਜਾਨੋ । ਤੁਝੈ ਤੇਨ ਛਾਨੋ ॥
 ਗੁਰੂ ਅੰਤਰ੍ਯਾਮੀ । ਤਿਹੂੰ ਕਾਲ ਗਾਮੀ ॥ ੫੫ ॥ ਛਪੀ ਨਾਹਿ ਤੋਤੇ
 ਸੁਨੋ ਏਕ ਮੋ ਤੇ ॥ ਅਹੈ ਦੇਵ ਭਾਂਤੀ । ਜਿਨੈ ਜਾਨ ਰਾਤੀ ॥ ੫੬ ॥
 ਜਪੈ ਹੋਇ ਕੱਲਾ । ਦੁਭੈ ਭੀ ਸਭੱਲਾ ॥ ਜਹਾਂ ਤੀਨ ਚਾਰੈ । ਬਢੀ
 ਝੰਝ ਰਾਰੈ ॥ ੫੭ ॥ ਨਹੀਂ ਸੂਖ ਕੋਈ । ਬਡੇ ਦੁੰਦ ਹੋਈ । ਅਸੀ
 ਬਾਤ ਕੀਜੈ । ਇਕਾਂਤਿ ਜਪੀਜੈ ॥ ੫੮ ॥ ਇਤੈ ਨੀਤ ਮੇਲਾ ।
 ਨਰੈ ਨਾਰ ਭੇਲਾ ॥ ਅਵੈ ਏਕ ਜਾਂਹੀਂ ॥ ਇਕਾਂਤਿ ਸੁ ਨਾਹੀਂ ॥
 ੫੯ ॥ ਸਭੀ ਆਪ ਜਾਨੋ । ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਨ ਛਾਨੋ ॥ ਇਕੈ ਔਰ ਥਾ ॥
 ਕਰੋ ਜੋਸ਼ ਗਯਾਤੈ ॥ ੬੦ ॥ ਸਤਿ ਜੁੱਗ ਮਾਹੀਂ । ਕਹੈ ਬੇਦ ਆਹੀ ॥
 ਸਵਾ ਲਾਖ ਪੂਜਾ । ਹਿਮਾਲੈ ਤਨੂਜਾ ॥ ੬੧ ॥ ਕਰੈ ਸੁਧ ਕੋਈ ।
 ਸਰਧਾ ਪੂਰ ਹੋਈ ॥ ਅਬੈ ਜੁੱਗ ਚਾਰੀ । ਪ੍ਰਭੂ ਆਵਤਾਰੀ ॥ ੬੨ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਚਹੀਏ ਸੁਨੋ ਨਾਥ ਸਾਲੰ ਸੁਚਾਰੋ । ਤਬੈ ਕਾਜ ਪੂਰਾ ਹੁਵੈਗਾ
 ਤਿਹਾਰੋ ॥ ਨਹੀਂ ਔਰ ਚਿੰਤਾ ਧਰੋ ਚੀਤ ਮਾਹੀਂ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ
 ਦੇਵਾ ਸੁਨੋ ਬਾਤ ਆਹੀ ॥ ੬੨ ॥ ਕਰੋ ਜਾਇ ਕੰਤੈ ਕਰੋ ਪੂਜ
 ਥਾਨੰ । ਜਹਾਂ ਆਪ ਬੈਠੋ ਦੁਭੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਧਿਆਨੰ ॥ ਯਹੈ ਬਾਤ ਆਛੰ
 ਅਗੇ ਜੋ ਰਜਾਯੰ । ਜੋਊ ਜੀਤ ਆਪੰ ਫੁਰੈ ਜੂ ਉਪਾਯੰ ॥ ੬੪ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਏ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਕਹੇ ਸੇ ਗੁਰੁ ਜੀ ਆਗੇ ਬੈਨ ।

ਜਿਨਕੋ ਸੁਨਕਰ ਰਿਚੇ ਮਹਿ ਆਵਤ ਹੈ ਮੁਮ ਚੈਨ ॥ ੧੪੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਜਿਸਕੀ ਬਾਤ ਮਾਨ ਗੁਰ ਲੀਨੀ । ਓਸੇ ਸਮਝ ਤਿਆਰੀ ਕੀਨੀ ॥
 ਡੇਰਾ ਹੋਰ ਰਿਹਾ ਤਿਸ ਬਾਇ । ਬੈਠੇ ਬਿੱਪ ਅਹੁਤੀ ਪਾਇ ॥
 ਪਰ ਗੁਰ ਜੂ ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਸਾਬ । ਗਏ ਭਵਨ ਦੁਰਗਾ ਜਗਨਾਬ ॥
 ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਭਵਨ ਸਮੀਪਾ । ਆਸਨ ਕਰਾ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਮਹੀਪਾ ॥
 ਲਗੇ ਕਰਨ ਪੂਜਾ ਤਿਸ ਜਾਇ । ਤਿਸ ਬਿਪਰ ਕੋ ਸਾਬ ਲਵਾਇ ॥
 ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਜਾਪ । ਕਰਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੇ ਗੁਰ ਆਪ ॥
 ਕਹਾ ਬਿੱਪ ਸੋਈ ਗੁਰ ਕੀਨਾ । ਜਾਂਤੇ ਕਰ ਪ੍ਰਗਟ ਵਰ ਲੀਨਾ ॥
 ਤਾਂਕੇ ਸੰਕ ਤੁਮਾਰੀ ਜੋਈ । ਤਿਸੀ ਬਿੱਪ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਸੋਈ ॥ ੧੫੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਹੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਕੀਤੀ ਚੌੜ ਚਪੱਟ ।
 ਇਹ ਤਾਂ ਬਿੱਪਰ ਆਪਨੀ ਆਪ ਲਈ ਜੜ੍ਹ ਪੱਟ ॥ ੧੫੧ ॥
 ਸਾਰੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਓਸਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦੇਖ ॥
 ਉੱਤ੍ਰ ਦੇਨੇ ਲੱਗਿਆਂ ਫੁੱਟੇ ਉਸਦੇ ਲੇਖ ॥ ੧੫੨ ॥

ਦਵੇਯਾ

ਜਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਸੱਦ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ ਅੱਗੋਂ ਫੁਰਮਾਈ ।
 ਕਹੋ ਬਿੱਪ ਕਿਉਂ ਅਜੇ ਤੀਕ ਨਾ ਤੈਂ ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟਾਈ ॥ ਢਾਈ
 ਸਾਲ ਹਵਨ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ ਐਸੇ । ਗਾਹੇ ਤੂੜੀ
 ਅਰ ਤੁਹਿ ਕੁੱਟੇ ਅੰਨ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਜੈਸੇ ॥ ੧੫੨ ॥ ਜੋ ਤੈਂ ਕਹੀ
 ਕਰੀ ਹਮ ਸੋਈ ਰੰਚਕ ਉਜਰ ਨ ਕੀਨਾ । ਜੋ ਮੁਖ ਮੰਗਣਾ ਤਿਸੀ

ਸਮੇਂ ਪਰ ਹਸਨੇ ਤੁਮ ਕੋ ਦੀਨਾ ॥ ਕਹੁ ਬਾਕੀ ਹੁਣ ਬਾਤ ਰਹੀ
 ਕਿਆ ਜਿਸਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਇਤਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਤੇਰੀ
 ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਵਰ ਆਈ। ੧੫੩ ॥ ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਚੌਂਕੜੀ ਭੁੱਲੀ
 ਉਡ ਗਈ ਅਕਲ ਦਮਾਰੀ। ੧੫੪ ॥ ਸੁਨਕੇ ਜਿਵੇਂ ਬੰਦੂਕ ਤੜਾਕਾ
 ਬੁਲਬੁਲ ਉਡਦੀ ਬਾਰੀ ॥ ਓੜਕ ਨੂੰ ਜਦ ਕੁੱਝ ਨ
 ਆਇਆ ਏਹ ਜੁਵਾਬ ਸੁਨਾਏ। ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧੀ ਪਰ
 ਤਿਨ ਮੁੜਕੇ ਪੱਥਰ ਪਾਏ ॥ ੧੫੪ ॥ ਪਹਲੇ ਆਖੀ ਮੈਨੂੰ
 ਇਸਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ ॥ ਕਿਸ ਕਾਦਨ ਤੇ ਆਦ ਭਵਾਨੀ
 ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਹੀ ਹੋਈ ॥ ਮੈਨੂੰ ਕਿਆ ਹੈ ਖਬਰ ਓਸਦੀ ਜੋ ਬੇਅੰਤ
 ਅਪਾਰੀ। ਕੌਨ ਗਤੀ ਉਸਦੀ ਨੂੰ ਜਾਨੇ ਸਾਥ ਨ ਕਿਸੇ ਨਿਹਾਰੀ ॥
 ੧੫੫ ॥ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਹੋਇ ਗਿਆ ਬੇਖਬਰ। ਜੇ
 ਓੜਕ ਏਹੋ ਸੀ ਕਰਨੀ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਝਗਰਾ ॥ ਇਤਨਾ
 ਧਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਾਇਆ ਅਰ ਤਨ ਖੋਦ ਦਿਵਾਏ। ਨਾਹਿਬਲਿਆਂ
 ਜਦ ਕੁੱਝ ਓਸਤੇ ਓੜਕ ਏਹੁ ਸੁਨਾਏ ॥ ੧੫੬ ॥ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁੱਝ
 ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਜਾਨਨਹਾਰ ਗੁਰੂ ਜੂ
 ਆਪੇ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕੋਈ ॥ ਦੇਖੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ
 ਵੱਤਾਨੰਦ ਦੁਮਾਰਾ। ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦਾ ਜਦ ਗੁਰੂ
 ਪੁੱਛ ਵੰਗਾਰਾ ॥ ੧੫੭ ॥ ਫਿਰ ਇਕ ਦੂਜੀ ਬਾਤ ਓਸਨੇ ਹੋਰ
 ਕਹੀ ਉਸ-ਵੇਲੇ। ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਭੀ ਦਾਉ ਨਕੰਮਾਂ ਚਾਇ ਬਿੱਪ
 ਜੀ ਖੇਲੇ ॥ ਲੱਗੇ ਕਹਿਨ ਹਵਨ ਦੀ ਜਾਗਾ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਹੈ ਦੇਵਾ।
 ਜਿੱਥੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਚੰਗੀ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਦੀ ਮੇਵਾ ॥ ੧੫੮ ॥ ਇਹ
 ਤਾਂ ਕੰਮ ਇਕਾਂਤਪਣੇ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਨ ਹੋਵੇ। ਐਥੇ ਮਚਦਾ ਸੋਰ

ਘਨੇਰਾ ਬਿਰਤ ਇਕਾਗਰ ਖੋਵੇ ॥ ਇਕ ਆਵੇ ਇਕ ਜਾਵੇ ਏਥੇ
 ਵੇਖੇ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੀ । ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹੈ ਲੱਗਸਾ ਰਹਿੰਦਾ ਗੁਰ
 ਛਿਗ ਮੇਲਾ ਭਾਰੀ ॥ ੧੫੯ ॥ ਭਾਂਤੇ ਇਸ ਜਾਗਾ ਨੂੰ ਤਜਕੇ
 ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੱਲ ਚੱਲੇ । ਜਿੱਥੇ ਨੇੜੇ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ ਜੰਗਲ
 ਐਸਾ ਮੱਲੇ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਓਥੋਂ ਕੂਚ ਕਰਾਕੇ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ
 ਲਿਆਇਆ । ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਫਿਤ ਮੁੜਕੇ ਉਸਨੇ ਭੇਦਣ ਭਾਣਾ
 ਪਾਇਆ ॥ ੧੬੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਕਰਲੈ ਸੋਰ ਭਲੇ ਤੂੰ ਭਾਈ । ਕਿਆ ਹੈ ਬਾਤ ਏਸ ਵਿਚ ਆਈ
 ਢਾਈ ਸਾਲ ਕਰੇ ਬਰਬਾਦ । ਫੇਰ ਇਕਾਂਤੀ ਆਈ ਯਾਦ ॥
 ਸੋ ਪਹਲੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤੀ । ਅੱਜ ਇਕਾਗਰਤਾ ਚਾਲੀਤੀ ।
 ਕਿਆ ਦੁਰਗਾ ਸੀ ਪੰਖੀ ਕੋਈ । ਲੋਗਾਂ ਤੇ ਡਰ ਦੂਰ ਖਲੋਈ ॥
 ਸਗੋਂ ਮੇਲੇ ਅੰਦਰ ਆਂਦੀ । ਸਭ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ ਦਿਖਾਂਦੀ ।
 ਦੇਖ ਸਿੰਘ ਪਰ ਚੜ੍ਹੀ ਭਵਾਨੀ । ਸਭ ਖਲਕਤ ਜਾਂਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ
 ਸੱਗੋਂ ਲੋਗ ਦੇਖ ਭਰਜਾਂਦੇ । ਪਏ ਕੜਾਹੀ ਕਰ ਕਰ ਖਾਂਦੇ ॥
 ਪਰ ਇਹ ਬਾਮੁਨ ਦੀ ਸੀ ਗੱਪ । ਚਹੈ ਦੱਛਨਾ ਕਰੀ ਗੜੱਪ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਹੀਲੇ ਪਿਆ ਬਨਾਵੈ । ਏਧਰ ਓਧਰ ਚਾਇ ਭਵਾਵੈ ੧੬੧

ਦੋਹਰਾ

ਗੱਲ ਤੀਸਰੀ ਅੰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਚਾਇ ।

ਸਵਾ ਲੱਖ ਬਿਨ ਦੱਛਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ॥ ੧੬੨ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖਨਾ ਤੈਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਚੇਲੇ । ਕਿਉਂ ਪਾਏ ਸਨ ਏਹ ਸ਼ਬੇਲੇ ॥

ਕੇਵਲ ਏਸ ਟਕੇ ਦੇ ਕਾਰਨ । ਲੱਗੇਸੇ ਘਰ ਬਾਰ ਉਜਾਰਨ ।
 ਕੇਵਲ ਯਾਦ ਅਸਾਡੀ ਬਾਤ । ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਆਖੀ ਸੀ ਭ੍ਰਾਤ ॥
 ਸਾ ਲੋਭੀ ਉਹ ਪੰਡਤ ਭਾਰਾ । ਗੁਰਜੀ ਨੂੰ ਛਲ ਚਹੇ ਗੁਜਾਰਾ
 ਉਸ ਪਰ ਤੈਂ ਗੁੱਸਾ ਸੀ ਖਾਇਆ । ਸਾਨੂੰ ਝੂਠੇ ਸਾ ਠਹਰਾਇਆ ॥
 ਅਰ ਸੰਤੋਖੀ ਬਿੱਪ ਬਤਾਕੇ । ਕਿਹਾ ਨ ਮੰਗਯਾ ਤਿਨ ਕੁਛ ਆਕੇ ॥
 ਜੋ ਧਨ ਵਿੱਚ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇਖਾ । ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾ ਮੰਗਯਾਲੇਖਾ ।
 ਜੇ ਕੁਛ ਲੋਭ ਹੋਵੇਦਾ ਤਾਹੀਂ । ਲੈਂਦਾ ਮੰਗ ਸੰਕ ਕੁਛ ਨਾਹੀਂ ॥
 ਇਹ ਤੇਰਾ ਕਹਨਾ ਸਭ ਗਿਆ । ਸਦਾ ਲੱਖ ਜਦ ਮੰਗਸੁਲਿਆ ੧੬੩

ਭਾਵ-- ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਨੇ ਪਰ ਜੋ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿੱਤੇ
 ਸਨ ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ-
 ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਆਖਨਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਜੋ
 ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ
 ਦੇਖੀ ਅਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਆਖਨਾ ਅਜੇਹਾ
 ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਭੀ ਜੇ ਕੋਈ ਜੱਗ ਕਰਕੇ ਖਪਦਾ
 ਰਹੇ ਫਿਰ ਇਹੋ ਉੱਤ੍ਰ ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੇ
 ਏਹੋ ਉੱਤਰ ਦੇਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹਵਨ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ
 ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਉੱਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾਉਨ ਲਈ ਬਹਾਨਾ ਹੈ
 ਜੋ ਹਰ ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਪਨੇ
 ਕੰਮ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥

ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲੇ ਓਹੋ ਜਗ੍ਹਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਅਰ
 ਵਾਈ ਸਾਲ ਤਕ ਹਵਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਫਿਰ ਕਦੇ ਇੱਕ

ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਾ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਮੈਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਉਹ ਜਾਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਏਕਾਂਤ ਜਗ੍ਹਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਚੰਗਾ ਜੈਸੇ ਮਹਾਤਮ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਰ ਇਹੋ ਜਗ੍ਹਾ ਸੁੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਏਕਾਂਤ ਸਥਾਨ ਪਰ ਜਾਨ ਦੀ ਕਿਆ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਓਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਹੁਣ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਵੇਂ ਜੋ ਆਉਨ ਜਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਰਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਡਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿਹਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧਮ-ਕਾਉਨ ਪਰ ਇਹ ਉਜ਼ਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਤੇ ਸਾਫ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਨਕੰਮੀ ਢੁੱਚਰ ਸੀ ॥

ਤੀਸਰਾ ਉਜ਼ਰ ਉਸ ਦਾ ਉਹ ਸਾ ਜਿਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਡੰਬਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਓੜਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਫ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਗ ਲੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਵਾਲੱਖ ਰੁਪੱਯਾ ਦੱਖਨਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵੇਗੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੀ ॥

ਦੱਤਾਨੰਦ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਸ ਮੌਕੇ ਪਰ ਆਨਕੇਕੀਤਾਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਚੋਲਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਨਾ ਸਾ ਕਿ ਉਹ ਆਖਦਾ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਾਰਜ ਏਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਪਰ ਲੋਗ ਆਖਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਖਣਾਂ

ਦੇਣ ਪਰ ਸੁਮਪਣਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਪੰਡਤ ਚਲਣਾ ਗਿਆ
ਅਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਾ ਹੋਈ, ਜੇ ਦੱਖਨਾ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਗਟ
ਕਰਦੇਂਦਾ ਜਿਸਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ॥

ਪੰਡਤ ਦਾ ਅਜੇਹੇ ਔਕੜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਜੇਹਾ
ਸਾ ਜੇਹਾ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਏ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੈਦ ਕਰਦੇ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਹੋਕਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕੇ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ
ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਲਵੇ, ਮੋਤੀਆ, ਧੁੰਦ, ਜਾਲਾ ਜਾਂਦਾ
ਰੋਗਾ, ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਜਦ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਬੈਠਦਾ
ਹੈ ਤਦ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ, ਪਰ ਜਦ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿੱਚ
ਸੁਏ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਆਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਧਰ ਦੇਹ
ਤਾਂ ਸੁਏ ਕੱਢਾਂਗੇ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦਾ ਹਾਲ ਸਾ, ਕਿਉਂਕਿ
ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਭੇਉਨਾ ਪਾਕੇ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਰ
ਆਖਣਾ ਕਿ ਜਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਦੱਖਨਾਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਦ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਈਮਾਨ-
ਦਾਰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਭੀ ਸਵਾਲ ਨਾ ਕਰਦਾ ਯਾ
ਸਭ ਬਾਤਾਂ ਜੈਸਾ ਕਿ ਹੋਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ
ਸਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਹ ਭੀ ਆਖ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਸਵਾ ਲੱਖ
ਮੇਰੀ ਦੱਖਨਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੈ ਬਿੱਪਨ ਅਧਕ ਫਰੋਬ ।

ਗੰਢ ਕਤਰ ਸਮ ਚਹੀ ਥੀ ਜਿਨੋਂ ਕਾਟਨੀ ਜੇਬ ॥ ੧੪੬ ॥

ਪਰ ਉਹ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ ਗੁਰ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਨ ਹਾਰ ।

ਸੁਨ ਕਰ ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਕਛੁ ਨਹਿ ਕੀਨ ਉਚਾਰ ੧੬੫
ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਤਾਂਹ ਕੋ ਲੈਗਏ ਅਪਨੇ ਸਾਥ ।

ਕੌਡੀ ਨਕਦ ਨ ਇਕ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਤਿਸਕੇ ਹਾਥ ॥ ੧੬੬ ॥

ਚੌਪਈ

ਚੌਥੀ ਬਾਤ ਇਕ ਤਿਨ ਹੋਰ । ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਕਰ ਜੋਰ ॥
ਚਾਰ ਸਾਲ ਲਾਗੇਂ ਗੇ ਪੂਰੇ । ਸੋ ਚਾਹੀਏ ਨਹਿੰ ਕਰਨ ਅਧੂਰੇ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਸਾ ਭਿਸਦਾ ਇਹ ਖਜ਼ਾਲ । ਥੱਕ ਜਾਨਗੇ ਦੀਨਦਸ਼ਾਲ ॥
ਇਤਨਾਂ ਸਮਾਂ ਕਠਨ ਜਬ ਜਾਨੈ । ਤਬ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕਹਾ ਨ ਮਾਨੈ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਤਤਕਾਲ ਸੁਨਾਉਂ । ਗੁਰ ਕਾ ਦੋਸ ਭਲੇ ਠਹਿਰਾਉਂ ॥
ਹੋਕਰ ਸਾਰਾ ਘਰ ਕੋ ਜੈਹੋ । ਮੁਫਤ ਮਾਹਿ ਦੱਛਨ ਭੀ ਲੈਹੋ ॥
ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਗੁਰ ਰੰਚ ਨ ਡੋਲੇ “ਕਰੀਂ ਚਲੋ ਮਿਸਰਜੀ” ਬੋਲੇ ॥
ਜਾ ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਠਾਯਾ । ਨਵਾਂ ਅੰਗੀਠਾ ਚਾਇ ਲਗਾਯਾ ॥
ਦੋਨੋਂ ਜਗ੍ਹਾ ਹਵਨ ਸੀ ਹੁੰਦਾ । ਚਲਦਾ ਨਾ ਮਨਸੂਬਾ ਗੁੰਦਾ ॥
ਜੋ ਜੋ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਬਤਾਵੈ । ਮੋਈ ਸਤਿ ਗੁਰ ਕਰ ਦਿਖਰਾਵੈ ॥
ਤਿਸਤੇ ਭੀ ਚੰਗਨ ਹਠ ਕਰਕੇ । ਸੰਯਮ ਨੇਮ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਰਰਤੇ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਫਿਰਭੀ ਕੁਛ ਨਹਿ ਹੋਯਾ । ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਬਿਰਥ ਹੀ ਬੋਇਆ ॥
ਫਿਰ ਜੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਿਨ ਗਾਏ । ਸੋ ਪਹਿਲੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹਿੰਬਤਾਏ ॥
ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਭੀ ਬਾਤਿਸਚਾਲਾ । ਜੋ ਜਾਨਤ ਬਾ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਲਾ ੧੬੭

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਜੀ ਸਾ ਇਹ ਸਭ ਮਥੋਲ ।

ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਬਨ ਗਈ ਧਨ ਬੰਚਨ ਕੀ ਡੋਲ ॥ ੧੬੮ ॥

ਇਸਤੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਨਹਿ ਮਤਲਬ ਤੇਰਾ ਹੋਇ ।

ਅੱਗੇ ਜੋ ਕੁਛ ਆਖਨਾ ਕਹਦੇ ਝਬਦੇ ਸੋਇ ॥ ੧੬੯ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਮਾਂ ਲਗਤ ਹੈ ਜੇਤ ।

ਬਿਧਵਤ ਪੂਰਾ ਹੋਨ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਫਲ ਦੇਤ ॥ ੧੭੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਤੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਨਾਹੀ ਮਾਨੈ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਹਾਸੀ ਜਾਨੈ ॥
ਪਰ ਆਖਰ ਨੂੰ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ । ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਕਵੀਆਂ ਗਾਈ ॥
ਅਰ ਤਿਸ ਸਮਝ ਚਰਤ ਗੁਰਜੇਤੇ । ਪਠ ਕਰ ਦੇਖ ਗਜਾਨਕਜਾ ਦੇਤੇ
ਇਸਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੋਝਾ ਹਾਲ । ਕਹਾਂ ਸੁਨੋ ਤੁਮ ਕਰੋ ਖਯਾਲ ॥
ਜਦ ਗੁਰ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਗਏ । ਓਥੇ ਭਵਨ ਕਰਤ ਤਬ ਭਏ ॥
ਪਰ ਮੰਗਤ ਕੇ ਸਿੱਖ ਪਿਆਰੇ । ਕਰਨਾ ਚਾਹਤ ਗੁਰੂ ਦਿਦਾਰੇ ॥
ਜਿਮਕੋ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਨਾ । ਆਇਓ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਕਬੀ ਨਾ ॥
ਜਿਸਤੇ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਨਰ ਸਾਰੇ । ਰਾਖਤ ਭੇਟਾ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੇ ॥
ਪਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਹੱਥ ਤੇ ਖਾਲੀ । ਗਿਆ ਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਜਗ ਪਾਲੀ ॥
ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂਜੀਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਖਾਲੀਹੱਥ ਕਹੋ ਕਿਉਂ ਆਇਆ
ਤਿਸ ਪਰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਤਿਨ ਗਾਈ । ਮੇਰੀ ਭੇਟ ਨ ਗਈ ਉਠਾਈ ॥
ਸੀ ਬੱਥਰ ਇੱਕ ਮਾਰਿਆ ਸ਼ੇਰ । ਜੋ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਇ ਦਲੇਰ ॥
ਜਦ ਉਹ ਚੁੱਕ ਨ ਸੱਕਯਾ ਨਾਥ । ਆਇਆ ਲੈਨ ਸਿੱਖ ਕੁਛਸਾਥ
ਤਬ ਸੱਤਗੁਰ ਜੁ ਹੋ ਪ੍ਰਸੰਨ । ਕਹੀ ਵਾਹ ਸਿੱਖਾ ਤੂੰ ਧੰਨ ॥
ਕਰਾਹੁਕਮ ਸਿੰਘਨਕੋ ਤਬ ਹੀ । ਲਿਆਉ ਉਠਾਇਸ਼ੇਰਤੁਮਅਬਹੀ

ਸੁਨਤ ਵਾਕ ਗੁਰ ਸਭੀ ਪਧਾਰੇ । ਲਿਆ ਰਾਖਣਾ ਤਬਗੁਰੂ ਅਗਾਰ
 ਜਿਸਕੀ ਡੀਲ ਦੇਖ ਵਡ ਭਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਯੋਂ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ ॥
 ਇਸ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਉਤਾਰੋ ਐਸਾ । ਬਨਾਂ ਤਨਾਂ ਮ੍ਰਿਗ ਪਤ ਹੈ ਜੈਸਾ ॥
 ਤਬ ਸਿੰਘਨ ਨੇ ਐਸਾ ਕੀਆ । ਲਾਹ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦੀਆ ॥
 ਤਬਸਤਗੁਰਇੱਕਗਧਾਮੰਗਾਇਆ । ਤਿਸਊਪਰਮ੍ਰਿਗਾਨਪਵਾਇਆ ॥
 ਐਸੀ ਯੁਕਤਸਾਬਥੋਂਸੀਆ । ਗਧਾਸਿੰਘਪਲਮਹਿਕਰਦੀਆ ੧੭੧
 ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਤਿਸਕੇ ਜਾ ਕਾਨ ਮਹਿ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਆ ਸੁਨਾਇ ।
 ਸੁਨੋ ਗਧੇ ਗਧ ਪਨੇ ਤੇ ਦੀਨਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਇ ॥ ੧੭੨ ॥
 ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਏਹੁ ਬੁਰਕਾ ਜੋ ਦੀਨਾ । ਜਿਸਕੇ ਸੰਗ ਸਿੰਘਹੈਂਕੀਨਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਕੋ ਤਿਆਗ ਨ ਕੀਜੇ । ਖਰ ਕੀ ਸੂਰਤ ਬਹੁਰ ਨ ਲੀਜੇ ॥
 ਅਰ ਘੁਮਿਆਰ ਧਾਮ ਨਹਿ ਜਾਨਾ । ਹੀਂਗ ਹੀਂਗਨਾ ਜਗਤਸੁਨਾਨਾ ॥
 ਜਬ ਲਗ ਏਹ ਬਾਤੇਂ ਤੂੰ ਕਰਹੈ । ਤਬ ਲੋ ਸਭਜਗ ਤੁਮਤੋਡਰਹੈ ॥
 ਅਰ ਜੇ ਮੇਰੀ ਸੀਖ ਭੁਲਾਈ । ਵਹੀ ਗਧਾ ਪਨ ਆਦਤ ਆਈ ॥
 ਤਿਸੀ ਘੁਮਾਰ ਹਾਥ ਤੂੰ ਆਇਆ । ਬਹੁਰ ਬਨੇਗਾ ਵਹੀ ਚੁਪਾਇਆ ॥
 ਇਤਨਾ ਕਹ ਕਰ ਛੋਡ ਸੁਦੀਆ । ਜਿਸਨੇ ਅਪਨਾ ਰਸਤਾ ਲੀਆ ॥
 ਜਬ ਲੋਗਨ ਨੇ ਦੇਖਾ ਸੇਰ । ਭਾਗੇ ਮੁੜ ਨਹਿ ਦੇਖਨ ਫੇਰ ॥
 ਜੰਗਲ ਕੇ ਸਭ ਮ੍ਰਿਗ ਅਪਾਰੇ । ਭਾਗੇ ਦੇਖਤ ਤਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰੇ ॥
 ਭਈ ਹਲ ਚਲੀ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ । ਤ੍ਰਾਸ ਭਏ ਮਨ ਸਭ ਨਰਨਾਰੀ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਸਭ ਮਿਲ ਗੁਰ ਢਿੰਗ ਗਏ । ਹਾਥਜੋਰਇਹਕਹਤੋਭਏ ।
 ਹੇ ਪ੍ਰਭੂਇੱਕਨਾਹਰਆਇਆ । ਜਿਸਨੇ ਸਭਹਨਕੋਡਰਪਾਇਆ ॥

ਜਾਨ ਗਏ ਸਤਿ ਗੁਰ ਸਭ ਗਾਥਾ । ਲਏ ਸਿੱਖ ਕੁਛ ਅਪਨੇ ਸਾਥਾ
ਗਏ ਤਾਂਹਕੋ ਦੇਖਨ ਜਬ ਹੀ । ਭਾਗ ਚਲਾ ਗਧਰਾ ਫਿਰ ਤਬਹੀ ॥
ਹੀਂਗਾ ਜਾ ਘੁਮਾਰ ਘਰ ਐਸਾ । ਪਹਿਲੇ ਕਰਤ ਸਬਦ ਥਾ ਜੈਸਾ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਘੁਮਾਰ ਨਿਹਾਰਾ । ਯਹ ਤੋ ਗਧਾ ਅਹੇ ਹਮਾਰਾ ॥
ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰ ਦੁਬਾ ਕੀਆ । ਤੁਰਤ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਲਾਹ ਤਿਸਲੀਆ ॥
ਦੇਖ ਚਰਤ ਸੰਗਤ ਬਿਸਮਾਈ । ਹਾਥ ਜੋਰ ਕਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਈ ॥
ਹੇ ਗੁਰ ਜੀ ਇਹ ਕੇਸਾ ਖੇਲ । ਕੀਆ ਆਪ ਨਿਰਾਲਾ ਮੇਲ ॥
ਇਸਕਾ ਸਭ ਬਿਯੋਰਾ ਸਮਝਾਓ । ਹਮਰੇ ਮਨਕਾ ਭਰਮ ਮਿਟਾਓ १੭੩

ਦੋਹਰਾ

ਜਿਸ ਪਰ ਹਸ ਕਰ ਕਹੀ ਗੁਰ ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕਾਨ ।
ਯਹ ਤੁਮ ਕੋ ਦਖਰਾਇਆ ਮੈਂ ਦਿਸਟਾਂਤ ਮਹਾਨ ॥ ੧੭੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਮੈਂ ਯਹ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ । ਬੁਰਕਾ ਸਿੰਘ ਅਹੇ ਜੋ ਮੇਰਾ ॥
ਸੋ ਤੁਮਕੋ ਮੈਂ ਹੈ ਪਹਰਾਯੋ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸਰਨੀ ਲਾਯੋ ॥
ਪਿਛਲੀ ਕੁਲਾ ਕਰਮ ਮੁਯਾਦਾ । ਦਈ ਛੁਡਾਇ ਜਾਨ ਬਕਬਾਦਾ ॥
ਅੰਨਮਤਨ ਸੇ ਨਿਆਰੋ ਕੀਆ । ਸਭ ਕੇ ਸੀਸ ਤੋਹ ਧਰ ਦੀਆ ॥
ਸੰਸਾਰਕ ਅੰਨਮਤੀ ਜੋ ਸਾਰੇ । ਤਿਨਤੇ ਕਰ ਦੀਨੇ ਤੁਮ ਨਿਆਰੇ ॥
ਤਾਂਤੇਖਬਰਦਾਰਤੁਮਰਹੀਯੋ । ਤਿਨਗਧਯਨਮਹਿ ਫਿਰਨਹਿਜਈਯੋ ॥
ਜੋ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਸੀਖ ਭੁਲਾਈ । ਤੋ ਤੁਮ ਵਹੀ ਬਨੋਗੇ ਜਾਈ ॥
ਅੰਨਮਤਨ ਕੇ ਹੋਕਰ ਲਾਦੀ । ਕਰ ਲੈਵੋ ਗੇ ਨਿਜ ਬਰਬਾਦੀ ॥
ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਦਿਰਸ਼ਾਂਤ ਹਮਾਰਾ । ਤੁਮ ਕੋ ਚਹੀਏ ਨਾਹਿ ਵਿਸਾਰਾ ॥
ਐਸਾ ਚਰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਆ । ਯਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਖਾਲਸੇ ਦੀਆ ॥

ਹੈ ਇਹ ਤਾਸ ਸਮੇਂ ਕੀ ਬਾਤਾ । ਜਬ ਪੂਜਤ ਬੈ ਗੁਰ ਜਗ ਮਾਤਾ ॥
 ਏ ਗੁਰ ਕੇ ਜੋ ਚਰਤ ਅਪਾਰੇ । ਸਾਖੀ ਦੇਤ ਆਜ ਲੋ ਸਾਰੇ ।
 ਜਬਗੁਰ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਤੇ । ਤਬ ਐਸੇ ਕੌਂਤਕਮਨ ਧਰਤੇ ੧੭੫

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਪੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲਿਆ ਏਹੁ ਤੁਮਾਰੇ ਭੂਤ ।
 ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਕਹਾ ਬਾ ਬਨੋ ਨ ਸਿੱਖੋ ਉਤ ॥ ੧੭੬ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਦਿਸਟਾਂਤ ਮਾਂਹਿ ਸੁਨਭਾਈ । ਕਿਆ ਰਚਨਾਸੀ ਗੁਰੁ ਦਿਖਾਈ
 ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸਮਝਾਇਆ । ਮੈਂ ਗਯਨ ਤੇ ਸਿੰਘ ਬਨਾਯਾ
 ਅਬ ਲਗ ਤੁਮ ਪੋਪਨ ਕੇ ਖੇਤੇ । ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਇਨ ਕੇਮਹਿ ਜੋਤੇ ॥
 ਏ ਘੁਮਿਆਰ ਸਮਾਨ ਤੁਮਾਰੇ । ਮਾਲਕ ਬਨ ਕਰ ਕਰਤ ਖੁਆਰੇ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਅਬ ਸਿੰਘ ਸਜਾਊਂ । ਇਨਕੀ ਬੰਦੋਂ ਤੁਰਤ ਛੁਡਾਊਂ ॥
 ਏਹੀ ਤੁਮ ਸੇ ਅਤ ਡਰ ਖਾਵੇਂ । ਜਾਨ ਖਾਲਸਾ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੇਂ ॥
 ਪਰ ਜੇ ਤੁਮ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਰੀਤ । ਨਾਂਹਿ ਤਜੀ ਲਖਕੇ ਬਿਪਰੀਤਾ
 ਤੋਂ ਤੁਮ ਵਹੀ ਗਏ ਸਮ ਹੋਕੇ । ਬੈਠਹੁ ਗੇ ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਖੋਕੇ ॥
 ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਸਿੱਖਯਾ ਤੇ ਭਾਈ । ਪੋਪਨ ਕੀ ਲੀਲਾ ਦਿਖਰਾਈ ॥
 ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਹਵਨ ਕਰਾਇਆ । ਸਿੱਖਨ ਹੇਤ ਪਖੰਡ ਦਿਖਾਇਆ
 ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰ । ਇਹ ਦਿਸਟਾਂਤ ਜੁ ਕਰੇ ਉਚਾਰ ॥
 ਫਿਰ ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਮਾਨਨ ਨਾਹੀਂ । ਉਲਟਾ ਖੰਡਨ ਕੀਨਹੁਤਾਹੀਂ ॥
 ਜੇ ਗੁਰ ਐਸਾ ਚਰਤ ਨ ਕਰਤੇ । ਤੋਂ ਕਦ ਸਿੱਖ ਕਨਾਰਾ ਧਰਤੇ ॥

ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਪਯਾਰੇ ਮੇਰੇ । ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਹੋਤ ਨ ਭੇਰੇ ॥ ੧੭੭ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਾਂਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਲੀਲ੍ਹਾ ਨਵੀਂ ਦਖਾਉ ।

ਜਿਸਦੇ ਸਮਝਨ ਤੇ ਸਖੇ ਉਤਰੇ ਭੇਰਾ ਚਾਉ ॥ ੧੭੮ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਹਰ ਇੱਕ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਨਕਾਲੋ ਦੋਸ਼ ।

ਪਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਖਨੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਮੂਲ ਖਮੋਸ਼ ॥ ੧੭੯ ॥

ਜਿਸ ਪਰ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਸਰਧਾ ਸੇਤੀ ਏਹੁ ।

ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਚੰਡਕਾ ਗੁਰ ਆਖਯਾ ਵਰ ਦੇਹੁ ॥ ੧੮੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਬ ਹਵਨ ਕਰੰਤੇ ਅਨਕ ਕਸਟ ਸਿਰ ਮਾਂਹਿਧਰੰਤੇ ॥

ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਵਾਲਾ ਕਾਲ । ਆਇ ਗਿਆ ਸੁਣ ਲੈ ਤਿਸਚਾਲਾ ।

ਜੋ ਕਵਿ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੀ । ਕਹਿ ਕਰ ਥੋਵੈ ਸੰਕ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਕਰਕੇਖਯਾਲਦੇਖਇਸਭਾਈ । ਕਿਆ ਸੁਖਾ ਮੁਰੀਦ ਬਤਾਈ ੧੮੧

ਯਥਾ : - "ਵਹੈ ਜਾਨ ਦਯੋਸੰ ਜਬੈ ਤੀਰ ਆਯੋ । ਤਬੈ ਬਿੱਪ

ਰਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ਕਛੁ ਭੇਟ ਕਾਲੀ ਰਖੇਂਗੇ ਤਿਆਰੀ ।

ਬਿਨਾਂ ਅੰਸ ਲੀਨੇ ਰਹੇਗੀ ਨ ਸਾਰੀ ॥ ੧੮੨ ॥ ਕਿਤੈ ਲੈ ਮੁਰੀਦ

ਪ੍ਰਭੂ ਸੀਸ ਗਾਏ । ਤਬੈ ਬਿੱਪ ਭੋਨੇ ਬਚੈਯੋ ਸੁਨਾਏ । ਸਿਖੰ ਸੀਸ

ਦੀਨੇ ਇਨੈ ਰਾਜ ਹੋਈ । ਸੁਯੋ ਅੰਸ ਬਿੰਦੈ ਬਲੀ ਬੋਰ ਜੋਈ ॥

੧੮੩ ॥ ਜਿਸੈ ਰਾਜ ਭੇਜੇ ਦੀਓ ਆਪ ਜਾਨੋ । ਤਿਸੈ ਸੀਸ ਪੂਜੇ

ਮਯਾ ਦੇਵ ਠਾਨੇ ॥ ਸੁਨੈ ਬੈਨ ਵਾਂਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਗਾਈ । ਹਮੂ
ਕਾਜ ਬਿੰਦੈ ਨਹੀਂ ਯੋ ਕਰਾਈ ॥ ੨੫੦ ॥ ਸੁਨਾਦੀ ਸਹੀ ਪੰਥ ਕਾਜ
ਪਛਾਨੇ । ਇਤੇਏ ਉਪਾਵੈ ਮੁਝੈ ਯੋ ਕਰਾਨੇ ॥ ਇਹੈ ਮੋਰ ਇੱਛਾ
ਨਹੀਂ ਅੰਨ ਕਾਈ । ਸੁਨੈ ਬਿੱਪ ਰਾਜੈ ਲਿਜੈ ਚਿੱਤ ਲਾਈ ॥
੨੫੧ ॥ ਗਊ ਮੰਤ ਕਾਜੈ ਬਡੇ ਪੁੰਨ ਧਾਰੀ । ਇਹੈ ਜਾਨ ਲੀਜੈ
ਦਿਸੈ ਆਵਤਾਰੀ ॥ ਪੁਨੈ ਖੰਗ ਕੇਤੀ ਮੁਝੈ ਯੋ ਸੁਨਾਯਾ । ਵਹੈ ਕਾਜ
ਕੀਨਾ ਇਤੇ ਦੇਸ ਆਯਾ ॥ ੨੫੨ ॥ ਬਿਨਾਂ ਨਾਥ ਆਗਯਾ ਨਹੀਂ
ਕਾਮ ਕੀਨਾ । ਜੋਊ ਤਾਸ ਭਾਖਯੋ ਵਹੈ ਸੀਸ ਲੀਨਾ ॥ ਪੁਨੈ ਬਿੱਪ
ਬਾਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਸੁਨਾਈ । ਸਮਾ ਸੋਇ ਤੋਨੇ ਪੁਜਯੋ ਹੈ ਸੁਆਈ
॥ ੨੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਭਾਖੀ ਦਿੱਸ ਰਾਇ ।

ਗੁਰ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਮੰਗੀ ਭੇਟ ਬਨਾਇ ॥ ੧੮੨ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਬੱਸ ਕਰੋ ਹੁਨ ਬੋਲਨੋਂ ਦੇਖੋ ਇਹ ਬਕਵਾਸ ॥

ਕਿਆ ਉਸ ਬਿੱਪੂ ਨੇ ਕਰਾ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰ ਹੁਲਾਸਾ ॥ ੧੮੩ ॥
ਚੌਪਈ

ਉਹ ਬਿੱਪਰ ਸਾ ਰਾਕਸ਼ ਭਾਰਾ । ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥
ਅਰ ਦਿਲ ਦਾ ਸੀ ਵਡਾ ਕਸਾਈ । ਜੀਭਨ ਕਹਿੰਦੇ ਦੀ ਬਥਲਾਈ
ਅੱਗ ਪਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਮਾਹੀਂ । ਕਹ ਦੁਰ ਬਚਨ ਡਰਾ ਜੋ ਨਾਹੀਂ ।
ਪਹਿਲੇ ਫੁਕੇ ਗਿਰੀ ਛੁਹਾਰੇ । ਮਗਰੋਂ ਚਾਇ ਬੱਕਰੇ ਮਾਰੇ ॥

ਫਿਰ ਝੋਟਿਆਂ ਪਰ ਤੇਗ ਚਲਾਈ। ਅਜੇ ਸਾਂਤ ਨਹਿ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਈ
ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਯਾਰੇ। ਚਹੇ ਵੱਢਕੇ ਅਗਨ ਮਝਾਰੇ ॥
ਕਰਨ ਸੁਆਹ ਸਜਾਏ ਚਹਾ। ਕਹੁ ਬਾਕੀ ਇਸਤੇ ਕਿਆ ਰਹਾ ॥
ਤਾਂਤੇ ਉਸਦਾ ਇਹ ਜੋ ਵਾਰ। ਸੀ ਓੜਕ ਦਾ ਦੁੱਖਾਂ ਭਾਰ ॥ ੧੮੪ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਜੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਖਾਕੇ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ। ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ
ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਸਯਾ ਜਦ ਸੀ ਹਵਨ ਕਰਾਨਾ ॥ ਜਦੋਂ ਫਰਿਸਤ
ਹਵਨ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਿਣ ਬਕਰੇ ਅਰ ਝੋਟੇ। ਤਦ ਕਿਉਂ ਸਾਹਿਬ-
ਜ਼ਾਦੇ ਲੈਣੇ ਦੱਸੇ ਨਾ ਉਸ ਖੋਟੇ ॥ ੧੮੫ ॥ ਜਿਸਤੇ ਸਾਫ ਪਾਪ
ਹੈ ਉਸਦਾ ਏਥੇ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪਰ ਚਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਉਹ ਗੁਰ ਤੇ ਸੱਚਾ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਬਤਾਏ
ਲੈ ਲੈ ਜਿਤਨੇ ਚਾਹੇਂ। ਉਸ ਪਰ ਢੁੱਰਰ ਏਹ ਉਠਾਈ ਰਾਜ ਰਹੇ
ਘਰ ਮਾਹੇਂ ॥ ੧੮੬ ॥ ਤਾਂਤੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਸੁਤ ਲੈਕੇ ਬਲੀ ਦਾਨ
ਕਰ ਦੇਵੇ। ਅਪਨੇ ਹੱਥੀਂ ਨਾਲ ਤੇਗ ਦੇ ਆਪ ਸੀਸ ਕਟ ਲੇਵੇ ॥
ਜਿਸਤੇ ਏਹੁ ਪਛਾਤਾ ਉਸਨੇ ਕਠਨ ਬਾਤ ਵਡ ਭਾਰੀ। ਅਪਨੇ
ਹੱਥੀਂ ਕਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਤੇਗ ਪੂਤ ਪਰ ਮਾਰੀ ॥ ੧੮੭ ॥ ਜਿਸ
ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਜਗਾ ਕ੍ਰੋਧ ਜਬ ਆਈ ॥ ਆਖੀ
ਸੁਤ ਅਰ ਸੰਗਤ ਅੰਦ੍ਰ ਭੇਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਾਈ ॥ ਮੈਂ ਜਗ ਅੰਦਰ
ਸਕਲ ਕਾਜ ਹਨ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕੀਨੇ। ਅਪਨੇ ਪੂਤ ਸਮਝ
ਕਰ ਇਨਕੋ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਭ ਦੀਨੇ ॥ ੧੮੮ ॥ ਅਰ ਅਕਾਲ ਨੇ
ਏਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਜ ਪਠਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ
ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਆਪੁ ਬਚਾਇਆ ॥ ਮੈਂ ਸਭ ਕਾਰਜ

ਆਇ ਧਰਤ ਪਰ ਕਰਤੇ ਵੱਲੋਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸਤੇ ਉਸਦੀ ਆਗਿਆ
ਪਾਲਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮੂਲ ਨ ਟਰਦਾ ॥ ੧੮੯ ॥ ਇਤਨੀ ਸੁਨਕੇ ਚੁੱਪ
ਗਿਆ ਹੋ ਫੇਰ ਨ ਉੱਤ੍ਰ ਦੀਆ। ਹੋਰ ਤਰਫ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ
ਚਾਹੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੀਆ ॥ ਲੱਗਾ ਕਹਨ ਸਮਾਂ ਹੈ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵੀ
ਹੋਸੀ। ਸਵਾਧਾਨ ਹੋਕਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰੂ ਖਲੋਸੀ ॥ ੧੯੦

ਭਾਵ— ਦੱਤਾਨੰਦ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਉਹ
ਮਹਾਂ ਨਿਦੈ ਅਤੇ ਪਾਪੀ ਪੁਰਖ ਸਾ ਅਰ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਭਰੇ
ਬਹਾਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਲੈਂਦੇ ਸੇ, ਪਹਿਲੇ ਜਦ
ਉਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਅਰ ਜਗ੍ਹਾ ਖੁੱਛੀ ਸੀ ਤਦ
ਉਸਨੇ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਅਰ ਪਸ਼ੂ ਦੱਸੇ ਸਨ,
ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਇਹ ਜਾਨਦਾ ਸਾ ਕਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਲੀ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਗਟ
ਨਹੀਂ ਹੋਨੀ ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਚ ਸੰਜਮ
ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਹੋਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਯਾ ਸੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਭੀ
ਆਖ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਲੀ ਦਾਨ ਦੇਨੇ ਪੈਨ
ਗੇ, ਬਲਕਿ ਜਦ ਸਵਾਲੱਖ ਰੁਪੱਯਾ ਮੰਗਯਾ ਸੀ ਤਦ ਭੀ ਨਾ
ਦੱਸਯਾ ਹੁਣ ਓੜਕ ਦੀ ਵਾਰੀ ਅਜੇਹੀ ਔਕੜ ਡਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜੋ
ਨਰਮ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਨੂੰ ਭੀ
ਕਰਨੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਤ ਤੇ ਸਾਫ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ
ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਪ ਅਰ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਹੋਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ,
ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਫ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹ ਕੰਮ
ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ

ਕੰਤੂ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ ਆਉਨਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਇਹ
ਭਾਵ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਾਰਕੇ ਦਵੀ ਪੁਸ਼ਨ ਦੀ
ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਹੁ ਖਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦਾ ਹਾਲ ।

ਬੁਰਾ ਚਿਤਵ ਗੁਰ ਅੰਸ ਦਾ ਲਗਾ ਉਡਾਵਨ ਮਾਲ ॥ ੧੮੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਚੰਗੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਕਰਾਈ । ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਿਨ ਤੇਗ ਚਲਾਈ
ਨਿਰ ਅਪਰਾਧੇ ਗੁਰੂ ਸੁਪੁਤ । ਲੱਗਾ ਕਤਲ ਕਰਾਵਨ ਉਤ ॥

ਅਰ ਜੋ ਬੱਚੇ ਖਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ । ਨਹਿ ਦੇਵੀ ਉਹ ਡਾਇਨ ਕਾਈ ॥

ਯਾ ਕੋਈ ਸੀ ਉਹ ਬਘਯਾੜੀ । ਜੋ ਸਿਰ ਮੁਰਖ ਲੋਗਾਂ ਚਾੜੀ ॥

ਬੱਚੇ ਖਾਣੀ ਜੋ ਸੀ ਭਾਈ । ਅਹੋ ਰਾਕਸੀ ਕਹੋ ਨ ਮਾਈ ॥

ਉਸ ਦੇ ਬੰਮਨ ਬਨੇ ਦਲਾਲ । ਧਨ ਹੈਨ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਲਾਲ ॥

ਜੋ ਗੁਰ ਤੇ ਭੀ ਨਾਹੀਂ ਸੰਗੇ । ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਕਰੇ ਖਾ ਚੰਗੇ ॥

ਐਸੇ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਹੀਂ ਪਿਆਰੇ । ਪਿੱਛੇ ਭੀ ਬਹੁ ਕਰੇ ਪੁਵਾਰੇ ॥

ਜੈਸਾ ਗਿਰਧਰ ਸਾਧ ਸੁਨਾਵੈ । ਇਨ ਲੋਗਨ ਕਾ ਹਾਲ ਬਤਾਵੈ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਸੁਨ ਇਨ ਪਰ ਜੋਇ । ਗਿਰਧਰ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਲੁਕੋਇ ॥

ਯਥਾ :-- “ਬੰਮਨ ਸੋਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰ ਸੁਖੀ ਨ ਸੋਵਤ ਕੋਇ ॥

ਵਿਸ਼ਾਮਿਤ੍ਰ ਹਰੀਚੰਦ ਕਾ ਦੀਆਰਾਜ ਸਭ ਖੋਇ ॥ ਦੀਆ ਰਾਜਸਭ

ਖੋਇ ਦੁਰਜਨ ਤੇ ਇਹ ਬਨ ਆਈ । ਹਰੀ ਜਗਤ ਕੀ ਮਾਂਇ

ਲਾਜ ਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਈ । ਕਹਿ ਗਿਰਧਰ ਕਵਿਰਾਇ ਜਗਤ

ਕੇ ਏਹੋਂ ਬੰਮਨ । ਕੋਟ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰੋ ਬੁਰੀ ਛੋਡੇ ਨਹੀਂ ਬੰਮਨ” ॥

ਭਈ ਬਾਤ ਸੱਤ ਇਹ ਸੋਈ । ਜੋ ਕੁਛ ਨੇਕੀ ਗੁਰਸੋਂ ਹੋਈ ।
 ਫਿਰ ਭਾਰਥ ਨੂੰ ਪੜਕੇ ਦੇਖ । ਗਲੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਸਨ ਲੇਖ ॥
 ਜਦ ਦੁਰਜੋਧਨ ਘਾਇਲ ਭਇਆ । ਤਦ ਦੋਣੀ ਸਾ ਤਿਸ ਢਿਗ
 ਗਿਆ ॥ ਜਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਉਸਤੇ ਹਾਲ । ਆਖੀ ਕਹੁ ਕਦ ਤੇਰਾਕਾਲ
 ਜਿਸ ਪਰ ਦੁਰਜੋਧਨ ਇਹ ਗਾਈ । ਜੋ ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵ ਹਨ ਭਾਈ ॥
 ਉਨਕੇ ਸਿਰ ਜੋ ਕਾਟ ਲਿਆਵੈ । ਅਰ ਆਕਰਕੇ ਮੁਝੇ ਦਿਖਾਵੈ ॥
 ਤਦ ਮੈਂ ਸਾਂਤ ਰਿਦਾ ਕਰ ਲੇਵਾਂ । ਉਸੇ ਸਮਯ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਦੇਵਾਂ ॥
 ਤਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕਰ ਅਸ ਅਸਤਮਾਂ । ਲੱਗਾ ਕਹਨ ਯਹ ਕਯਾਹੈਕਾਮਾਂ
 ਮੈਂ ਜਾਕਰ ਤਿਨਕੇ ਸਿਰ ਲਿਆਉਂ । ਅਰ ਤੁਝਕੋ ਆਕਰਦਿਖਰਾਉਂ
 ਐਸੇ ਭਾਖ ਗਿਆ ਉਹ ਪਾਪੀ । ਧਰਮ ਹੀਨ ਅਰ ਮ੍ਰਿਖਾ ਅਲਾਪੀ
 ਪਾਂਚੋਂ ਪੂਤ ਦੋਪਤੀ ਸੋਤੇ । ਕਾਟ ਸੀਸ ਕਰ ਮਾਹਿੰ ਪਰੋਤੇ ॥
 ਜਾ ਦੁਰਜੋਧਨ ਆਗੇ ਧਰੇ । ਕਹੀ ਦੇਖ ਬਚ ਪੂਰੇ ਕਰੇ ॥
 ਜਦ ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੀਸ ਨਿਹਾਰੇ । ਪਿਖੇ ਭਤੀਜੇ ਪੰਜੇ ਪਯਾਰੇ ॥
 ਤਬ ਵਹੁ ਮਾਰ ਧਾਹ ਅਸ ਰੋਇਆ । ਕਹੀ ਬੰਸ ਹਮਰਾ ਤੈਂਬੋਇਆ
 ਭਾਈਯੋਂ ਸੇ ਬਾ ਵੈਰ ਹਮਾਰਾ । ਇਨ ਬਾਲਕ ਨੇ ਕਹਾਂ ਬਿਗਾਰਾ ॥
 ਕਰਤ ਰੁਦਨ ਤਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਵਾਏ । ਐਸੇ ਹਾਥ ਬਿੱਪ ਦਿਖਲਾਏ ॥
 ਜਿਸ ਪਾਛੇ ਤਿਨਕੀ ਮਹਤਾਰੀ । ਅਹੋ ਦੋਪਤਾ ਭਈ ਦੁਖਾਰੀ ॥
 ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਆਗ ਪਰ ਤਤ ਪਰ ਹੋਈ । ਅਰ ਮੁਖ ਤੇ ਇਮ ਕਹਕਰਹੋਈ
 ਜਿਨ ਪਾਪੀ ਮੇਰੇ ਸੁਤ ਮਾਰੇ । ਜੇਕੋ ਉਸਦਾ ਸੀਸ ਉਤਾਰੇ ॥
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਚਾਂ ਦੇਖ ਕਰ ਮੁਰਦਾ । ਸੀਤਲ ਹਿਰਦਾ ਹੋਇ ਆਜੁਰਦਾ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਭੀਮਸੈਨ ਰਿਸ ਖਾਕੇ । ਜਾਇ ਪਿਆ ਦੋਣੀ ਪਰ ਧਾਕੇ ।
 ਕਈ ਕੋਸ ਪਰ ਪਕੜ ਸੁਲੀਨਾ । ਲਿਆ ਦੋਪਤ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕੀਨਾ

ਫਿਰ ਭੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸੁਤਾ ਵਿਚਾਰੀ । ਖਾ ਕਰ ਤਰਸ ਕਹੇ ਦੁਖਯਾਰੀ ॥
 ਇਸਕੋ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰੋ ਨਾਹ । ਲੇਹੁ ਸੀਸ ਤੇ ਜੂੜਾ ਲਾਹ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਯਹੀ ਭੀਮ ਨੇ ਕੀਨਾ । ਜੁਰਾ ਕਾਟ ਬਹੁਰ ਤਜ ਦੀਨਾ ॥
 ਯਹ ਬੰਮੁਨ ਤੇ ਭਈ ਭਲਾਈ । ਪਾਂਡਵ ਕੀ ਜਿਨ ਅੰਸ ਚੁਕਾਈ ॥
 ਸੋਈ ਕਾਮ ਕਰਾ ਗੁਰ ਕੇਰਾ । ਮਾਂਗੇ ਸੁਤ ਤਿਨ ਹੋਇ ਦਲੇਰਾ ॥
 ਕਹੋ ਆਪਨੇ ਪਾਲਨ ਕਾਜਾ । ਕਰਤ ਕੁਕਾਜ ਨਾ ਜਿਨ ਮਨ ਲਾਜਾ ॥
 ਸੋ ਕਰਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖਾ । ਜਿਨ ਲੋਹੁ ਪਰ ਕੋ ਸਦ ਚੱਖਾ ॥ ੧੯੨ ॥
 ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਲੱਖਨ ਦੇਖਕੇ ਕਹਤ ਲੋਗ ਸਭ ਕੋਇ ।
 “ਕਾਲ ਬਾਗੜ ਤੇ ਉਪਜੇ ਬੁਰਾ ਬੰਮਨ ਤੇ ਹੋਇ” ॥ ੧੯੩ ॥
 ਹੁਨ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਲੈ ਕੀਕੁਛ ਕੀਤੀ ਖੇਲ ।
 ਬਲਦੇ ਉੱਤੇ ਪਾਇਆ ਸੀ ਤਿਨ ਕੌੜਾ ਭੇਲ ॥ ੧੯੪ ॥
 ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਏਤਨੇ ਕਰੇ ਪੁਆੜੇ ਨਿੱਤ ।
 ਕਿਆ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਈ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸੀਂ ਮਿੱਤ ॥ ੧੯੫ ॥
 ਕੈ ਇਹ ਲੱਭੂ ਬੁਰ ਦੇ ਲੀਲ੍ਹਾ ਗਏ ਦਿਖਾਇ ।
 ਜੋ ਖਾਵੇ ਪਛਤਾਂਇਦਾ ਨਾ ਖਾਵੇ ਪਛਤਾਇ ॥ ੧੯੬ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਆ ਇਹ ਹਾਸੀ ਖੇਲ ਸੀ ਐਵੇਂ ਜਾਂਦੀ ਜੋਇ ।
 ਇਤਨੇ ਯਤਨ ਕੁਮਾਇਆਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਸਿਧ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧੯੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ । ਤੁਮਰੀ ਸੰਕਾ ਸਭ ਜਿਨ ਖੋਈ ॥
 ਕੈਸਾ ਸਮਾਂ ਭਯਾਨਕ ਭਿਆ । ਜੋ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰਿਆ ਗਿਆ ॥
 ਨੱਸ ਗਏ ਸਭ ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ । ਸਹ ਨ ਸਕੇ ਤਿਸ ਜੋਤ ਅਪਾਰੇ ॥
 ਪੰਡਤ ਭੀ ਗੁਰ ਕੋ ਸਮਝਾਕੇ । ਚਲਾ ਗਿਆ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਕੇ ॥
 ਮਗਰੋਂ ਗੁਰ ਹੀ ਰਹੇ ਅਕੇਲੇ । ਭਏ ਅੰਤ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੇਲੇ ॥
 ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹਕੇ ਆਪ । ਜਦ ਗੁਰ ਓਥੇ ਕੀਤਾ ਜਾਪ ॥
 ਹੋਇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਭਵਾਨੀ । ਸਨਮੁਖ ਹੋਈ ਸੀ ਵਰਦਾਨੀ ॥
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਪਿਆਰੇ । ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ ।
 ਯਥਾ:-- ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

“ਚਹੋ ਐਸ ਬਾਨਾ । ਅਡੋਲੰ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ਜਪੋ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਈ ।
 ਜਯੰ ਜੈਸੁ ਮਾਈ ॥ ੨੫੪ ॥ ਹਮੁ ਔਰ ਸਾਰੇ । ਸੁ ਹੋ ਹੈਂ ਕਨਾਰੇ ॥
 ਸਭੈ ਆਪ ਜਾਨੈ । ਤੁ ਮੂਤੇ ਨਛਾਨੈ ॥ ੨੫੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਕਾਲੀ ਕੋ ਆਗਮਨ ਭਾਰੀ । ਮੁਨ ਨਰ ਸਕੈ ਨ ਤਾਹਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥
 ਤੁਮਦ੍ਰਿੜੁਰਹੋਆਪਇਹਥਾਹੀ । ਜਿਨਕਛੁਕਰੋਰਿਤਮਨਮਾਹੀ ੨੫੬
 ਤੁਮ ਕਹ ਕੌਨ ਸਿਖਾਵਨ ਜੋਗਾ । ਸਭ ਜਾਨਤ ਤੁਮਜਿਤਕ ਪ੍ਰਯੋਗਾ ।
 ਤੁਮਤੇ ਕੌਨ ਬਾਤ ਹੈ ਛਾਨੀ । ਤਦਪ ਬਰਨੋ ਅਲਪ ਕਹਾਨੀ ੨੫੭
 ਘੋਰ ਸਬਦ ਧਰ ਚਾਲ ਜਨੈ ਹੈ । ਮਾਯਾ ਕੋਟ ਤੁਮੈ ਡਹ ਕੈਹੈ ॥
 ਨਿਰਭੈਅਚਲਪਾਵਦ੍ਰਿੜੁ ਠਾਨੀ । ਪੜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਸੁਖਦਾਨੀ ੨੫੮
 ਸਿੰਘਬਾਹਨੀ ਬਿਨਾਂ ਪਛਾਨੈ । ਔਰ ਬਚਨ ਜਿਨ ਬਦਨ ਬਖਾਨੈ ॥
 ਅਲਪਭੇਦਦਿਸਬਰਕਹਦਯੋ । ਨਖਸਿਖਚੀਨਦਯਾਨਿਧਲਯੋ ੨੫੯

ਇਹ ਬਿਧ ਸੋਂ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ । ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਦਿਜ ਤਲੈਸਿਧਾਰੇ
ਰਾਜਤਸਿਰੀਸਤਗੁਰਤਿਹਬਲੈ । ਸੰਤਸਿਰੋਮਣਿਅਤਬਰਬਲੈ੧੬੦॥

ਭਾਵ— ਦੇਖੋ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਸਮਝਾ
ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡਾ ਭਯਾਨਕ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਯਾ ਦੇਵਤਾ ਭੀ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ
ਆਪਨੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਸਵਾਧਾਨ ਹੋਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹਨਾ,
ਅਤੇ ਉਸੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹਨਾ, ਇਤਨਾ ਆਖਕੇ ਸਾਰੇ
ਨਾਲ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਅਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ
ਗਿਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ॥

ਤੰਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜ਼ਰਾ ਠਹਰ ਅਰ ਬੱਸ ਕਰ ਅੱਗੇ ਮੂਲ ਨ ਜਾਹੁ ।
ਪਹਿਲੇ ਮੈਨੂੰ ਏਸਦਾ ਠੀਕ ਬਤਾ ਦੇ ਰਾਹੁ ॥ ੧੯੮ ॥

ਚੌਪਈ

ਭਲਾ ਲੋਕਾ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ । ਐਵੇਂ ਕਿਉਂ ਬਣ ਗਿਆ ਗਵਾਰ ॥
ਜੋ ਪੰਡਤ ਸਭ ਹਾਲ ਪਛਾਨੇ । ਆਉਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਹਚਾਨੇ ॥
ਅਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਡਰ ਸਾਰਾ । ਉਸਤੇ ਛਪਾ ਨਹੀਂ ਗੁਵਾਰਾ ॥
ਫਿਰ ਉਸਤੇਉਹਕਿਉਂ ਸੀ ਝਰਿਆ । ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰਨਨ ਕਰਿਆ
ਦੇਖ ਨਦੀ ਦੇ ਝਰਨੇ ਹਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਨਦੀ ਤੇ ਡਰਦੇ ਪਯਾਰੇ ॥
ਅਰ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਜੋਇ ਖਲਾਰੀ । ਕਦ ਡਰਦੇ ਹਨ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰੀ ?

ਉਸਤੇ ਤਾਂ ਅਨਤਾਰੂ ਭਰਦੇ । ਭੁੱਖ ਜਾਨ ਤੇ ਭੈ ਮਨ ਕਰਦੇ ॥
 ਜੇ ਇਹ ਪੰਡਤ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਨੈ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨੌਸਨ ਹੋਤਬਖਾਨੈ ।
 ਇਤਨਾ ਡਰ ਗੁਰ ਨੂੰ ਦਿਖਲਾਕੇ । ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਸਮਾਂ ਬਤਾਕੇ ॥
 ਗਿਆ ਆਪ ਉਹ ਨੌਸ ਸਤਾਬੀ । ਦੇਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂ ਖਰਾਬੀ ॥
 ਆਪ ਨੌਸਦਾ ਓਥੋਂ ਜਾਵੈ । ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਸਿਖਲਾਵੈ ॥
 ਉਹ ਧੀਰਜ ਉਸਨੇ ਕਿਉਂ ਛੱਡੀ । ਨੌਸਾ ਜੀਭ ਹੱਥ ਦੀ ਕੱਢੀ ੧੯੯
 ਦਵੈਯਾ

ਕਿਆ ਗੁਰਜੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਰਹਨਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਪਰ ਭਾਈ । ਇਸ
 ਡਰ ਕੋਲੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਸਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਆਪ ਕਨਾਰਾ
 ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਉਸ ਡਰ ਵਾਲੇ ਵੇਲੇ । ਐਵੇਂ ਲੈਣੇ ਚਾਹੇ ਸੇ ਤਿਨ
 ਗੁਰ ਤੇ ਪੈਸੇ ਧੋਲੇ ॥ ੨੦੦ ॥ ਇਹ ਸਾ ਧਰਮ ਓਸਦਾ ਪਹਿਲਾ
 ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿੰਦਾ । ਸੁਖ ਦੁਖ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਜੋ ਵੇਲਾ ਬੈਠ ਸੀਸ
 ਪਰ ਸਹਿੰਦਾ ॥ ਮੌਗੋਂ ਗੁਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਂਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਬਤਾਕੇ ।
 ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਦੇਖੀ ਸੀ ਇਹ ਬਾਤ ਆਪ ਅਜਮਾਕੇ ॥ ੨੦੧ ॥
 ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਅਜੇਹਾ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਾ ਆਇਆ । ਏਹੋ
 ਵੇਲਾ ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਬਾਲ ਉਮਤ ਮਹਿੰ ਪਾਇਆ ॥ ਉਸ
 ਵੇਲੇ ਪਰ ਛੱਡ ਨੌਸਨਾ ਸੀ ਉਸਦੀ ਨਾ ਮਰਦੀ । ਅੱਛੇ ਪੁਰਖਾਂ
 ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਾਂ ਕਰਦੀ ॥ ੨੦੨ ॥ ਐਸਾ ਬੁਰਾ
 ਚੋਰ ਭੀ ਨਾਹੀਂ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਕੁਮਾਂਦੇ । ਅੱਖੀ ਬਣੀ ਨਾਲ ਦੇ
 ਭਾਈ ਛੱਡ ਮੂਲ ਨਹਿ ਜਾਂਦੇ ॥ ਤਾਂਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਭੀ ਸਾ
 ਨਾਲਾਇਕ ਭਾਰਾ । ਜਿਸਨੇ ਐਸੇ ਕਠਨ ਸਮਝ ਪਰ ਕੀਤਾ ਚਾਇ
 ਕਨਾਰਾ ॥ ੨੦੩ ॥ ਪਰ ਇਸਦਾ ਜੋ ਤਾਤ ਪਰਜ ਹੈ ਤੂੰ ਨਹਿੰ

ਸਮਝਿਆ ਪਯਾਰੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਾਰਨ ਹੱਥ ਪੈਰ
 ਤਿਨ ਮਾਰੇ ॥ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀ ਜਦ ਮੈਂ ਡਰਕੇ
 ਨੱਸਾਂ । ਏਹੋਜੇਹਾ ਪੁਭਯਾਨਕ ਸਤਗੁਰ ਅੱਗੇ ਦੱਸਾਂ ॥ ੨੦੪ ॥ ਤਦ
 ਇਹਕੰਬਜਾਨਗੇ ਸੁਨਕੇ ਨਹਿ ਕੱਲੇ ਠਹਿਰਾਉਨ । ਮੈਥੋਂ ਭੀਨੱਸਨਗੇ
 ਅੱਗੇ ਇਕ ਪਲ ਨਾਹਿ ਟਿਕਾਉਨ । ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਸਮਝ ਅਜੇਹੇ
 ਰਹਨਾ ਸੌਖਾ ਨਾਹੀ ॥ ਆਖਨਗੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਲਗਦਾ ਡਰ ਮੇਰੇ
 ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੨੦੫ ॥ ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਹੂੰ ਸੱਤ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਰਗਾ
 ਝਾਲ ਨ ਝੱਲੇ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਵਤੇ ਰਾਕਸ਼ ਮੁਖ ਪਰ ਲੈਂਦੇ
 ਪੱਲੇ ॥ ਸੋ ਜੇ ਕਠਨ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਯਾ ਦੋਸਾ ।
 ਏਹੋ ਹੋਣੀ ਓੜਕ ਨੂੰ ਸੀ ਜੋ ਸੀ ਟੁਝੇ ਭਰੋਸਾ ॥ ੨੦੬ ॥ ਮੈਂ ਤਾਂ
 ਅਪਨੀ ਵਿੱਦਯਾ ਬਲ ਤੇ ਸੀ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦੀਆ ॥ ਪਰ ਓੜਕ
 ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਂਭ ਭਲੀ ਵਿਧ ਲੀਆ । ਵਾਹ ਵਾਹ ਜਗ
 ਮੇਰੀ ਹੋਸੀ ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਸਾ । ਦੇਖ ਮਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ
 ਜਾਊਂ ਖੂਬ ਤੁਮਾਸਾ ॥ ੨੦੭ ॥ ਸੱਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਾਸ
 ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿੰਦਾ । ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਆਖਨ ਸੁਨਣਾ ਪਾਸ ਬੈਠਕੇ
 ਕਹਿੰਦਾ ॥ ਅਰ ਗੁਰ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਆਪ ਭੀ ਪਿਖ ਲੈਂਦਾ ਜਗ
 ਰਾਣੀ । ਇਹ ਭੀ ਧਾਨਾਂ ਬਦਲੇ ਮਿਲਦਾ ਛੀਲੇ ਤਾਈਂ ਪਾਲੀ ॥
 ੨੦੮ ॥ ਕਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਾ ਪਿਆ ਸਾ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ
 । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਮੁਨੁ ਜੋਗੀ ਦੇਵ ਅਸੁਰ ਭੀ ਭਰਸਨ ॥
 ਪੱਲੜੇਂ ਹਿੰਗ ਨ ਲਗੀ ਫਟਕਰੀ ਮੁਫਤ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ਬਚਿਆ
 ਖੁਚਿਆ ਹੋਰ ਓਸਤੇ ਉਹ ਭੀ ਕੋ ਵਰ ਪਾਂਦਾ ॥ ੨੦੯ ॥ ਅਰ
 ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਈ । ਤਾਂ ਤੇ

ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵਖਰਾ ਤੂੰ ਵਰ ਦੇ ਜਾ ਮਾਈ । ਜਿਸ ਪਰ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਆਖਦੀ ਮੰਗ ਰਿਦੇ ਜੋ ਆਇਆ । ਤਦ ਕਹਿੰਦਾ ਜੋ ਭੋਦਨ
ਮੁੰਡਨ ਮੇਰੀ ਬੋਲੀ ਪਾਇਆ ॥ ੨੧੦ ॥ ਜਿਥੇ ਭੀਕਰ ਸਿਰ
ਮੁੰਡਵਾਂਦੇ ਸਭ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਮਾਈ । ਓਥੇ ਸਾਰੇ ਮੇਰੀ ਵੱਲੋਂ ਹੋਵਨ
ਚੈਗੇ ਨਾਈ ॥ ਸਾਥੀ ਪੂਜਾ ਮੈਨੂੰ ਆਵੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆ ।
ਖਾਕੇ ਤੇਰੀ ਭੇਟਾ ਗਾਵੇ ਟੱਬਰ ਮੇਰਾ ਮਈਆ ॥ ੨੧੧ ॥ ਫਿਰ
ਉਹ ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਆਪ ਉਜੈਨੋਂ ਆਇਆ । ਇਤਨੇ
ਕੋਹਾਂ ਪੰਧ ਮਾਰ ਕਰ ਘਰ ਅਰ ਬਾਰ ਤਜਾਇਆ । ਪਲਜੋਂ ਨਕਦਾ
ਖਰਚ ਕਰਾ ਅਰ ਦਰਸਨ ਉਸਦਾ ਚਾਹੇ । ਫਿਰ ਅਭਾਗ ਨੇ
ਦਰਸਨ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂ ਸੇ ਲੇਖ ਤਰਾਹੇ ॥ ੨੧੨ ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਪੰਡਤ
ਕਰਮ ਹੀਣ ਸੀ ਜਿਨੇਂ ਨ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ । ਵਗਦੇ ਸਰ ਥੋਂ
ਪਿਆਸਾ ਨੱਸਾ ਕੁਛ ਭੀ ਲਾਭ ਨ ਲੀਤਾ । ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਉਹ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਨਹਿ ਆਇਆ । ਕੇਵਲ ਲੈਣੇ ਆਇਆ
ਸੀ ਉਹ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਮਾਇਆ ॥ ੨੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂ ਤੇ ਤਿਸ ਨੇ ਏਹੁ ਸੀ ਫੰਧ ਚਲਾਇਆ ਹੋਰ ।
ਛੱਡ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਓਸ ਜਾ ਨੱਸ ਗਿਆ ਜਿਉਂ ਚੋਰ ॥ ੨੧੪ ॥
ਬਾਤਾਂ ਆਖ ਡਰਾਉਨੀ ਚਹੇ ਛੁਲਾਇਆ ਚਿੱਤ ।
ਸੱਚਾ ਹੋਕੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਲੁੱਟਨ ਗੁਰ ਦਾ ਬਿੱਤ ॥ ੨੧੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ । ਜਾਨਨ ਹਾਰ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ॥
ਭਲਾ ਏਹ ਭਿਛਕ ਛਲ ਕਰਕੇ । ਕਦ ਜਾਵੇ ਘਰ ਖੀਸਾ ਭਰਕੇ ॥

ਪੁਨ ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਆ ਡਰ ਦੇਵੇ । ਜੋ ਇੱਕ ਟਕਾ ਦੱਖਨਾ ਲੇਵੇ ।
 ਜਿਸਤੇ ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਸੁਨ ਪੰਡਤ । ਕਿਉਂ ਹਮਰੇ ਮਨ ਕੋ ਤੂੰ ਖੰਡਤ !
 ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਮੈਂ ਰਹੂੰ ਇਕੱਲਾ । ਦੇਖ ਲਿਆਂ ਗਾ ਸਾਰਾ ਹੱਲਾ ॥
 ਜਿਸਪਰ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦਾਕਰਾਇਆ । ਅਪਨਾ ਆਸਨ ਓਥੇ ਲਾਇਆ ।
 ਜਾਨ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਚਾਲ । ਸਾਨੂੰ ਟਾਲੇ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਇਆਣੇ । ਡਰ ਕਰ ਨਸੇਂ ਚਾਇ ਧਰਾਣੇ
 ਇਹ ਭੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਖਲਾਉਂ । ਇਸਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁਠਾਉਂ ॥
 ਇਹ ਸੀ ਗੱਲ ਏਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ । ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਮੀਤ ਉਚਾਰੀ ॥
 ਪੜ੍ਹਕੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ । ਆ ਜਾਉ ਤੈਨੂੰ ਅਤਿਥਾਰ ॥
 ਹੁਨ ਅੱਗੇ ਤੂੰ ਹੋਰ ਸੁਨਾਉ । ਝਬਦੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉ ॥ ੨੧੬ ॥

ਦੁਰਹਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਆਖੀ ਕੁੱਝ ਤੂੰ ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਜਗ ਮਾਤ ।
 ਓੜਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਈ ਕੀਤੀ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ॥ ੨੧੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਸਭ ਛੱਡ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੱਲੇ । ਆਇ ਗਏ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ॥
 ਨਾ ਪੰਖੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਮਨੁੱਖ । ਖਾਲੀ ਪਰਬਤ ਅਰ ਸੇ ਰੁੱਖ ॥
 ਸੁੰਨ ਸਾਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਈ । ਚਾਰ ਕੋਸ ਤਕ ਰਿਹਾ ਨਾ ਕੋਈ ॥
 ਤਦ ਕਾਲੀ ਨੇ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ । ਕੜ ਕੜ ਕਰਦੀ ਉੱਤ੍ਰ ਆਈ ॥
 ਜਿਸਦੀ ਰਚਨਾ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ । ਅਰ ਜੋਮੁਖਤੇ ਭਾਖ ਸੁਨਾਇਆ
 ਸੋਸੱਖਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਗਟ ਉਚਾਰੀ । ਦੋਖੋਤਿ ਸਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੀ ॥ ੨੧੮ ॥ ਯਥਾ:-

ਸਵੈਯਾ

“ਪੈਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਚਲਿਯੋ ਪ੍ਰਥ ਮੈਂ ਧਰਿ ਘੋਰ ਘਟਾ ਚਹੂੰ ਓਰ
 ਘੁਰਾਈ। ਨੀਰਦ ਸਿੰਧ ਸੁਬਿੰਦ ਗਿਰੋਵਰ ਭੂਮ ਅਕਾਲ ਮਹਾ
 ਬਹ ਰਾਈ। ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਮਹੇਸ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਤਿ ਕਾਂਪਤ ਹੈ ਮਨ
 ਸ਼ੋਕ ਬਢਾਈ। ਯਾ ਬਿਧ ਆਗਮ ਕਾਲ ਨਿਹਾਰਕੈ ਚੌਦਹ ਲੋਗ
 ਨਚਾਲ ਜਨਾਈ ॥ ੨੬੩ ॥ ਉਰਧ ਕੋ ਜੁਤ ਮੰਡਪਕੇ ਧੁਨ ਕੈ
 ਜਨ ਪੱਥ ਸੁਖੱਥ ਉਡਾਨਿਯੋ। ਕਾਂਪ ਦਿਸਾ ਸੁਦਹਲ ਭਯੋ ਜਗ
 ਜੀਵਨ ਸੋਤ ਪ੍ਰਲੈ ਘਨ ਮਾਨਿਯੋ ॥ ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਅਰਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਨਿਧ ਸੋਭਤ ਜਿਯੋ ਮਨ ਸੰਤ ਪਛਾਨਿਯੋ। ਨੀਰਦ ਜਿਯੋ ਧੁਨ
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੈ ਨਿਜ ਜੈ ਜਗ ਮਾਤ ਅਭੇਵ ਬਖਾਨਿਯੋ ॥ ੨੬੪ ॥
 ਮੁੰਡ ਕੀ ਮਾਲ ਬਮੈਂ ਮੁਖ ਜ਼ਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਮਹਾਂ ਛਬਿ
 ਛਾਈ। ਛੁਟੇ ਹੈ ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ ਲਏ ਕਰ ਸਿਯਾਮ ਸਰੂਪ ਲਖਯੋ
 ਨਹਿ ਜਾਈ। ਬਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਹਾਨ ਦਿਪੈਬਰ ਜਾਤ ਨ ਸੁੰਭ
 ਕੀ ਸੈਨ ਖਪਾਈ। ਜੈ ਜਗ ਮਾਤ ਪ੍ਰਤੱਛ ਭਈ ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ
 ਬਰ ਦਾਨ ਸੁਨਾਈ ॥ ੨੬੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਬਰੰ ਬਮ ਮਾਤਾ ਤਬ ਕਹਾ। ਜੋ ਤੁਮ ਬਿਆਪ ਚੀਤ ਮਹ ਰਹਾ।
 ਮਨ ਮਾਨਿਕਮੁਕਤਾਧਰ ਰਾਜਾ। ਹੀਰਾਕੰਟਨ ਬਿੰਦਸਮਾਜਾ ॥ ੨੬੬ ॥
 ਯੋਸੁਨ ਗਦ ਗਦ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਯੋਕਹ ਬਚਨਬਿਸਾਲਾ
 ਮੱਯਾ ਯਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਬ ਕੀਜੈ। ਖੜਗ ਪਾਨ ਦਾਹੁਨ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ ॥
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਿਜੈ ਹੋਇ ਜਗ ਮੇਰੀ। ਅਸੁਰ ਮਲੇਛ ਮਾਰਿਕਰ ਢੇਰੀ
 ਖੜਗਪਾਨਕਹਿਨਿਸਦਿਨਧਯਾਉ ਤੇਰੇਚਰਿਤ੍ਰੈਨਦਿਨਗਾਉ ॥ ੨੬੭ ॥

ਸੰਤ ਅਨੰਤ ਸੁ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਆਲਮਇਹ ਸਾਰਾ ।
 ਚਰਨਨਰਹੇਤਿਹਾਰੇਚਿਤਾ । ਗ੍ਰਿਹਿਮਹਿਹੁਇਅਨਗਨਤੈਬਿਤਾ ॥੬੯॥
 ਸੰਤ੍ਰ ਨ ਜੀਤ ਹਮੈ ਕੋਈ ਜਾਈ । ਦੇਗ ਤੇਗ ਹੈ ਬਿਜੈ ਬਨਾਈ ॥
 ਪੰਥਮਲੇਛਅਨਕਪ੍ਰਕਾਰਾ । ਪਲਮਹਿਹੋਇਸਰਬਹੀਛਾਰਾ ॥੭੦॥
 ਏਵ ਸਤ ਕਹਿ ਮਾਤ ਭਵਾਨੀ । ਬਰ ਦੇ ਭਈ ਲੋਪ ਜਗ ਰਾਨੀ ॥
 ਜਹਤਹਸਰਬੇਭਵਨਮਝਾਰਾ । ਸੁਨਕਰਭਯੋਸਬਦਜੈਕਾਰਾ ॥ ੭੧॥
 ਯੈ ਬਰ ਪਾਇ ਦੇਵ ਅਵਤਾਰੀ । ਅਰਨ ਬਰਨ ਭਯੋ ਬਦਨਸੁਧਾਰੀ ।
 ਲੈਕ੍ਰਿਪਾਨਸੁਕੰਠਲਗਾਈ । ਸੀਸਧਾਰਉਰਸਾਥਮਿਲਾਈ ॥ ੭੨॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਈ ਮਹਾਂ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ ।

ਦੇ ਵਰ ਗੁਰ ਕੋ ਤੇਗ ਨਿਜ ਭਈ ਲੋਪ ਕਹਿਬਾਤ ॥੭੩॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਗ੍ਰੰਥ ਕਯਾ ਦਸਦਾ ਤੈਨੂੰ । ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਸੈਂ ਝੂਠਾ ਮੈਨੂੰ ॥

ਅਰ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਂਦਾ । ਆਖੇ ਐਵੇਂ ਧਾਮੇ ਖਾਂਦਾ ॥

ਓੜਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈ । ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਗ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਈ ॥

ਇਹ ਕੁਛ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਛਾਨੀ । ਜਦ ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ ਭਈ ਭਵਾਨੀ ॥

ਤਦ ਪ੍ਰਬਤ ਕੰਬਨ ਬਰ ਬੱਲੇ । ਵਡੀ ਅੰਧੇਰੀ ਭਾਰੀ ਚੱਲੇ ॥

ਉਡ ਗਏ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਪਹਾੜ । ਗੱਜੇ ਬੱਦਲ ਬੋਲੇ ਹਾੜ ॥

ਚਮਕੇ ਬਿਜਲੀ ਅਧਕ ਡਰਾਵੇ । ਮਚਾ ਭੂਚਾਲ ਜਗਤ ਕੰਪਾਵੇ ॥

ਉੱਛਲ ਪਏ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸਾਰੇ । ਛੱਡ ਆਪਨੀ ਬੇਲ ਕਨਾਰੇ ॥

ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਰ ਜਲ ਛਾਇਆ । ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਲੋਦਾਦਿਨਆਇਆ

ਐਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ । ਕਾਲਾ ਰੂਪ ਭਿਆਨਕ ਜੋਈ ॥

ਮੂੰਹ ਤੇ ਲਾਟਾਂ ਨਿਕਲਨ ਐਸੇ । ਤਪੈ ਤੰਦੂਰ ਭਠਾਰੀ ਜੈਸੇ ॥
 ਗਲ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਪਏ ਲਟਕੇਂਦੇ । ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ ਨੂੰ ਭਰ ਦਾਂਦੇ ॥
 ਫਿਰ ਮੁੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਈ । ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀਭ ਹਲਾਈ ॥
 ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੱਪਰ ਧਰਿਆ । ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਲੋਹੂ ਭਰਿਆ ॥
 ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਮਾਤ ਦਿਖਾਈ । ਦੇਨ ਲਈ ਵਰ ਗੁਰ ਨੂੰ ਆਈ ॥
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਲਿਆ ਰਿਝਾਇ । ਗਈਆਪਨੀਸਕਤਦਿਖਾਇ ॥
 ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਹੋਰ । ਨ ਸੀ ਮਨੁਖ ਨ ਪੰਛੀ ਢੋਰ ॥
 ਜਦ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਨ ਭਿਆ । ਚੌਦਹ ਲੋਗ ਜਕਾਰਾ ਗਿਆ ॥
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਦਸ ਰਿਹਾ ਕੀ ਥਾਕੀ । ਅਜੇ ਤੀਕ ਭੀ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਕੀ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਛੱਡ ਦੇਹੁ ਹਠ ਯਾਰ । ਕਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪਯਾਰ ॥
 ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਮਨਾਈ । ਤਾਂ ਤੂੰ ਚੀਜ਼ ਭਲਾ ਕਿਆ ਭਾਈ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਪੂਜਨ ਉਸ ਦਾ ਕਰ ਲੈ । ਧਨ ਸੋਂ ਧਾਮ ਆਪਨਾ ਭਰ ਲੈ ॥
 ਸਾਰਾ ਜਗ ਅਹਮਕ ਹੈ ਕੋਈ ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਜੈ ਸਗਰੀ ਲੋਈ ॥
 ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਐਥੇ ਮੁੱਕਾ । ਜਿਸਤੇ ਝਗਰਾ ਤੇਰਾ ਚੁੱਕਾ ॥
 ਹੁਣ ਸੰਕਾ ਤੇਰੀ ਸਭ ਗਈ । ਜਦ ਜ਼ਾਲਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਭਈ ॥
 ਹੋਇ ਗਿਆ ਤੂੰ ਹੈਂ ਸਰਮਿੰਦਾ । ਕਰਦਾ ਸੈਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਉਸੇ ਮਨਾਉ । ਮਨ ਰਿੰਦੇ ਫਲ ਤਿਸਤੇ ਪਾਉ ॥
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ । ਜਿਸਨੇ ਐਸੀ ਕਥਾ ਬਨਾਈ ॥
 ਬੇ ਸਿਦਕਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਕ ਰਖਾਏ । ਰਚਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲੋਗ ਸਮਝਾਏ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੀਨੀ । ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤੁਮੇਸੇ ਕੀਨੀ ॥ ੨੧੦ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ—ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੀ ਬੁੱਧ ਹੈ ਧੰਨ ਸਮਝ ਇਸ ਭਾਇ ॥

ਮਾਲਕ ਜੋ ਇਸ ਅਕਲ ਦਾ ਕਿਉਂਨਾ ਧੱਕੇ ਖਾਇ। ੨੨੧
ਚੋਪਈ

ਕਿਆ ਤੈਂ ਇਸ ਤੇ ਸਮਝੀ ਗੱਲ । ਜਿਸ ਪਰ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ ਮੱਲ ?
ਪਿਆ ਫੁੱਲਦਾ ਕਰ ਕਰ ਬਾਤਾਂ । ਦੱਸ ਦੱਸ ਕਰਕੇ ਕਰਮਾਤਾਂ ॥
ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਭੂਚਾਲ ਲਿਆਏ । ਪਰਬਤ ਭੀ ਤੁਮ ਚੁੱਕ ਉਡਾਏ ।
ਫੇਰ ਸਮੁੰਦਰ ਚਾਇ ਉਛਾਲੇ । ਭਰ ਗਈ ਧਰਤੀ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ।
ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ ਗੱਲੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਪਰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਏਸ ਦਾ ਲਿੱਤਾ ।
ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪਹਾੜ । ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਧਰਾ ਉਖਾੜ ?
ਦੇਖੜਾ ਹੈ ਤੈਂ ਅੱਖੀਂ ਜਾਕੇ । ਅਰ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਮਨ ਅਸਮਾਕੇ ?
ਫੇਰ ਸਮੁੰਦਰ ਜੋ ਉਛਲਾਏ । ਜੋ ਸਨ ਤਿਨਾਂ ਗਰਾਉਂ ਡੁਬਾਏ ॥
ਹਨ ਉਹ ਕਿਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ । ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਬਸੇਂਦੇ ॥
ਫਿਰ ਭੂਚਾਲ ਤਦੋਂ ਜੋ ਆਏ । ਜਿਸ ਤੇ ਚੌਦਾਂ ਲੋਗ ਕੰਥਾਏ ॥
ਕੋਈ ਦੱਸ ਨਸ਼ਾਨੀ ਤਿਸ ਦੀ । ਕਰੀ ਭੂਚਾਲਾਂ ਦੁਰਗਤ ਜਿਸਦੀ ॥
ਜੇ ਨਸ਼ਾਨ ਇਹ ਚੁੰਡੇ ਭਾਈ । ਇੱਕ ਨ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਸੀ ਕਾਈ ॥
ਦੋ ਸੈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬਾਤ । ਨਹੀਂ ਜੁੱਗ ਬੀਤੇ ਬਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ॥
ਫਿਰ ਕੜੇਂ ਨਹੀਂ ਨਸ਼ਾਨੀ ਕੋਈ । ਓਸ ਸਮਯ ਦੀ ਦਿੱਸੇ ਜੋਈ ॥
ਜਦ ਦੇਵੀ ਨੇ ਬਲ ਦਿਖਲਾਏ । ਜੜ੍ਹ ਬੋਂ ਪੁੱਟ ਪਹਾੜ ਵਗਾਏ ॥
ਕਿਆ ਕੋਈ ਓਹ ਹੈ ਉਸ ਜਾਗਾ । ਪਿਆ ਚਿੱਤ ਜਿਉਂ ਖੇਤ ਸੁਹਾਗਾ
ਫੇਰ ਸਮੁੰਦਰ ਜਦ ਉਛਲਾਏ । ਕੇਹੜੇ ਨੱਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੁਬਾਏ ॥
ਜੇ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਚੱਲ ਦਿਖਾਓ । ਏਸੇ ਵੇਲੇ ਦੇਰ ਨ ਲਾਓ ॥
ਇੱਕ ਨਦੀ ਉਛਲੀ ਨਹੀਂ ਮਾਨ । ਲਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਚੁੱਕ ਤੁਫਾਨ ॥
ਜਿੱਥੇ ਅਪਨਾ ਵਹਿਨ ਵਗਾਏ । ਸਦੀਆਂ ਭੀਕਰ ਨਾਹਿਂ ਮਿਟਾਏ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਹੱਲੇ । ਉੱਛਲ ਕੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲੇ ।
 ਦੱਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਹੜਾ ਦੇਸ । ਡੋਬ ਦਿਖਾਇਆ ਜਗਤ ਕਲੇਸ ।
 ਇੱਕ ਨਸ਼ਾਨੀ ਜੇ ਤੂੰ ਦੱਸੇਂ । ਅਪਨੀ ਆਖੀ ਥੋਂ ਨਹੀਂ ਨੱਸੇਂ ।
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰ ਜਾਵਾਂ ਇਤਥਾਰ । ਦੁਰਗਾ ਪਰ ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ ।
 ਪਰ ਜੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਈ । ਸੋ ਸਭ ਮਿਥਯਾ ਧੂਮ ਮਚਾਈ ।
 ਮਨ ਭਾਵਤ ਰਚ ਦਈ ਕਹਾਣੀ । ਪਿਆ ਰਿੜਕਿਆ ਬੈਠੇ ਪਾਣੀ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਸਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ । ਬੋਝੀ ਜੇਹੀ ਅਕਲ ਵਿਚਾਰੇ ।
 ਤਾਂ ਸਮਝੇ ਗਾ ਸੱਭੋ ਹਾਲ । ਸਮਝਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ।
 ਦੇ ਸੈ ਸਾਲ ਕੁੱਲ ਹੈ ਹੋਇਆ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਨ ਕੁਝ ਲਕੋਇਆ ।
 ਜਿਸਤੇ ਅੱਜ ਤੀਕ ਗੁਰ ਕੇਰੇ । ਮਿਲਨ ਨਸ਼ਾਨ ਸਕਲ ਜਗਹੇਰੇ ।
 ਖੜੇ ਮਕਾਨ ਨਜ਼ਰ ਜੋ ਆਉਨ । ਦੇਖ ਸਿੱਖ ਜਿਨ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਨ ।
 ਜਾਨ ਨਸ਼ਾਨੀ ਜਿਸ ਗੁਰ ਕੇਰੀ । ਦਰਬ ਜਾਤ ਦਿਲ ਹੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ।
 ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਚੰਗੇ । ਦੇਖ ਜਿਨਾਂ ਮਤ ਹੈਤ ਉਮੰਗੇ ।
 ਅਜੇ ਤੀਕ ਉਹ ਭੰਗ ਨ ਹੋਏ । ਨਾਂ ਲੁਕਦੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਲੁਕੋਏ ।
 ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਮੈਂ । ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਅਗੇਰੇ ਦਰ ਮੈਂ ।
 ਦੋ ਤੋਪਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ । ਲਿਖਯਾ ਦੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਜੋਇ ।
 ਹੈ ਯਹ ਗੁਰੂਦਸਮ ਦੇਘਰ ਦੀ । ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਇਖਲਕ ਤਿਨਕਰਦੀ ।
 ਐਸੀ ਵਸਤਾਂ ਹੋਰ ਦਿਖਾਉਨ । ਫਿਰ ਪਹਾੜ ਕਿਉਂ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਉਨ ।
 ਦੇਖ ਸਰਹੰਦ ਜਾਇਕੇ ਖੋਲੇ । ਸਮਝ ਲਏਂਗਾ ਬਿਨ ਹੀ ਬੋਲੇ ।
 ਓਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਏਹ ਨਸ਼ਾਨੀ । ਅੱਜ ਤੀਕ ਨਾਹੀਂ ਕੁਛ ਛਾਨੀ ।
 ਗੁਰ ਅਰ ਗੁਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਕੇਰੇ । ਪਏ ਨਸ਼ਾਨ ਅੱਜ ਤਕ ਹੇਰੇ ।
 ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਏਡੀ ਭਾਰੀ । ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰੀ ।

ਫਿਰ ਜਦ ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ ਹਲਾਏ । ਵਡੇ ਵਡੇ ਭੂਚਾਲ ਦੁਆਏ ।
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜੋ ਥਰ ਥੱਲ । ਕਿਆ ਤੈਂ ਸੁਣੀ ਕਿਸੇ ਤੇ ਗੱਲ ।
 ਫਿਰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਭਯਾਨਕ ਜੋਈ । ਕਿਸੇ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਹੈ ਮੋਈ ।
 ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਤ ਅਪਾਰੇ । ਅਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕਰੇ ਪਵਾਰੇ ।
 ਮੁੱਸਲਮਾਨਾਂ ਲਿਖੇ ਬਣਾਈ । ਜੋ ਕੁਛ ਸਿਤਮ ਕਰੇ ਤਿਨ ਭਾਈ ।
 ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭੜਬੂ ਪਾਨਾ । ਕਿਨੇ ਨ ਲਿਖਣਾ ਦੇਖ ਨਦਾਨਾ ।
 ਰਾਮਚੰਦ ਦਾ ਪੁਲ ਬੰਧਵਾਨਾ । ਉਸ ਪਰ ਦੀ ਹੋ ਲੰਕਾ ਜਾਨਾ ।
 ਵਿੱਚ ਰੁਮਾਇਣ ਲਿਖਿਆ ਜੋਈ । ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਹੁਮੈਸ਼ੁਰ ਮੋਈ ।
 ਪਰ ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਜੋ ਲਿਖ ਦੀਨਾ । ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਨਸ਼ਾਨ ਕਿਤੀ ਨਾ
 ਫਿਰ ਇੱਕ ਉਰਾ ਕਹਨ ਗਰਾਉਂ । ਹੋਰ ਸੰਘੋਲ ਓਸਦਾ ਨਾਉਂ ।
 ਲੁਦਿਹਾਨੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਮਝਾਰਾ । ਸਮਰਾਲਾ ਤਹਸੀਲ ਨਿਹਾਰਾ ।
 ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ । ਉਲਟ ਗਿਆ ਸਾ ਵਾਂਗੁਰ ਟਿੰਡ ।
 ਨਾਲ ਭੂਚਾਲ ਗਰਕ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੇਖ ਜਾਇ ਓਸਾ ਹੀ ਪਿਆ ।
 ਅੱਜ ਤਕ ਸਭ ਲੋਗ ਸੁਨਾਉਨ। ਇੱਕ ਨਾਰ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਬਤਾਉਨ
 ਜੋ ਸੌਕਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ । ਕੀਤਾ ਸਾ ਉਸ ਨਾਰ ਛਨਾਲ ।
 ਆਖਨ ਦੇਖ ਕੰਥ ਧਰ ਗਈ । ਨਿੱਘਰ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਗਈ ।
 ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਰ ਸੀਸ ਸੁਨਾਵੇ । ਕਹੇ ਸੰਘੋਲ ਹਾਈ ਤੁਹ ਆਵੇ ।
 ਦੇਖ ਅੱਜ ਤਕ ਜਾਨਨ ਸਾਰੇ । ਕਰਨ ਯਾਦ ਉਸ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੇ ।
 ਪਰ ਉਹ ਪਰਬਤ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਏ । ਜੋ ਦੇਵੀ ਸੇ ਤਦੋਂ ਉਡਾਏ ।
 ਹੋਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਉੱਛਲ ਜਾਨ । ਐਸਾ ਆਵੈ ਵਡਾ ਤੁਪਾਨ ।
 ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਕੋ ਪਤਾ ਨ ਦੱਸੇ । ਸੱਗੋਂ ਸੁਨਕੇ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸੇ ।
 ਕਿਉਂ ਤੈਂ ਸੱਚਾਇਸਨੂੰ ਮੰਨਣਾ । ਠੀਕ ਅਕਲਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਣਾ ੨੨੨

ਦੋਹਰਾ

ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੇ ਬਿੱਪਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਖਬਰ ਨ ਕੋਇ ।

ਅਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਨਾਂ ਕੀ ਕੁਛ ਉਪਰ ਹੋਇ ॥ ੨੨੩ ॥

ਕੰਬੇ ਚੌਦਾਂ ਲੋਗ ਜਦ ਨਾਲ ਭੂਚਾਲਾਂ ਖੂਬ ।

ਪਤਾ ਨ ਲੱਗਾ ਪਾਸ ਦਿਆਂ ਹੈ ਇਹ ਬਡਾ ਅਜੂਬ ॥ ੨੨੪ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪਰਬਤ ਉੱਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤ੍ਰ ਆਏ । ਤਦ
ਉਸ ਬਿੱਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛੇ ਭੇਦ ਸਵਾਏ ॥ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ
ਹੋਵੇਦੀ ਸੱਚੀ ਤਾਂ ਸਭ ਡਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ । ਇਸ ਜਾਗਾ ਪਰ ਪਰਬਤ
ਉਡਦੇ ਅਸੀਂ ਨ ਏਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ॥ ੨੨੫ ॥ ਸਾਨੂੰ ਝਾਂਜੇ ਮਾਰ
ਮੁਕਾਇਆ ਫਿਰ ਭੂਚਾਲ ਸਤਾਂਦੇ । ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਅਸੀਂ
ਦੁਖੀ ਹੋ ਐਥੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ । ਸੱਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਨ
ਹੋ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੀ ਹੋਇਆ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜੋ ਸ੍ਰੀ
ਮੁਖ ਆਪ ਬਗੋਇਆ ॥ ੨੨੬ ॥ ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਦਾ
ਮੂਲ ਨ ਪਤਾ ਬਤਾਏ । ਇਸ ਜਾਗਾਤੇ ਪਰਬਤ ਸੇ ਤਦ ਕਾਲੀ
ਚੌਕ ਉਡਾਏ । ਫਿਰ ਭੂਚਾਲ ਨ ਦੱਸੇ ਕੋਈ ਨਾਂ ਝੱਖੜ ਨਾਝਾਂਜਾ ॥
ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਭਿਆਨਕ ਸੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ॥ ੨੨੭ ॥
ਜੇ ਕੁਛ ਓਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਏਡਾ ਭਾਰੀ ਸਾਕਾ । ਵਿੱਚ
ਤੁਫਾਨ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲਿਆਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦਿੱਤਾ ਝਾਕਾ ॥ ਤਾਂ ਇਹ
ਜਗ੍ਹਾ ੨ ਪਰ ਤੁਰਦੀ ਚਾਇ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ । ਜਿਸਤੇ ਏਹੋ ਜੇਹੀ
ਨਾ ਸੀ ਹੋਰ ਬਾਤ ਤਦ ਭਾਰੀ ॥ ੨੨੮ ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਕਾਲਾ ਰੰਗ
ਓਸਦਾ ਗਲ ਮਹਿ ਸਿਰ ਲਟਕਾਏ । ਹਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੱਪਰ

ਲੀਤਾ ਫੇਰ ਨਾਗ ਲਪਟਾਏ ॥ ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਾਲੇ
 ਅੱਖੀਂ ਕੱਢ ਡਰਾਵੇ ॥ ਕਿਆ ਇਹ ਸੋਭਾ ਦੇਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਐਸੀ
 ਬਣਕੇ ਆਵੇ ॥ ੨੨੯ ॥ ਇਹ ਤਾਂ ਘੋਰੀ ਲੋਗ ਨੀਚ ਜੋ ਖੱਪਰ
 ਦੇ ਵਿੱਚ ਖਾਂਦੇ । ਜਿਨ ਕੋ ਦੇਖ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਾਨਸ ਪਰੇਪਰੇ ਦੁਰਕਾਂਦੇ ॥
 ਫਿਰ ਜੋ ਦੇਦ ਕੱਢਕੇ ਆਈ ਵਾਂਗ ਹੜੱਪੋ ਡਾਇਨ । ਸੀ
 ਵੇਵੀ ਉਹ ਦਿੱਵ ਰੂਪ ਕੈ ਮਾਨਸ ਭੱਖ ਕਸਾਇਨ ॥ ੨੩੦ ॥
 ਸੱਖਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨ ਸੀ ਉਹ ਸੁਹੰਦੀ ਕਿਆ ਸੀ ਓਹ ਸੁਪੈਲੀ । ਜਿਸਤੇ
 ਕਾਲ ਕਲੂਤ੍ਰ ਜੇਹੀ ਆਈ ਮੈਲ ਕੁਚੈਲੀ ॥ ੨੩੧ ॥ ਭੈੜੇ ਤੇ
 ਭੈੜਾ ਭੀ ਭਾਈ ਜਦ ਮਿਲਨੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ । ਤਦ ਉਹ ਜਿੱਥੋਂ ਭੀਕਰ
 ਹੁੰਦਾ ਅੱਛਾ ਵੇਸ ਬਨਾਂਦਾ । ਪਰ ਓਹ ਨੂਠੇ ਅਤੇ ਪਿਆਲੇ ਲੈਕੇ
 ਨੱਸੀ ਆਈ । ਕਿਆ ਉਸਨੂੰ ਸੀ ਓਥੇ ਗੁਰਨੇ ਖਿਚੜੀ ਚਾਇ
 ਪਕਾਈ । ਜਗ ਦੀ ਨਾਰਾਂ ਵਡੀ ਗੁਵਾਰਾਂ ਭਾਵੇਂ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨ ।
 ਪਰ ਉਹ ਜਾਇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਐਸਾ ਰੁਪ ਨ ਧਾਰਨ ॥
 ੨੩੨ ॥ ਇਹ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਨਾਰ ਵਿਚਾਰੀ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਅੰਮਾਂ
 ਕਿਉਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਦੱਸਿਆ ਅਪਨਾ ਰੂਪ ਨਿਕੰਮਾਂ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਬਨਾਵਟ ਭਾਈ ਮੁਰਖ ਲੋਗਾਂ ਗਾਈ । ਜਿਸਨੂੰ
 ਸੁਣਕੇ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਨੇ ਚੌਗੁਨ ਚੁੱਕ ਬਨਾਈ ॥ ੨੩੩ ॥
 ਫਿਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਕੀ ਮੰਗੇ ।
 ਕਿਆ ਉਹ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ ਨਾਸੀ ਕਹਿੰਦੀ ਆਪ ਨਸੰਗੇ ॥ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ
 ਮਨ ਦੀ ਸਭ ਜਾਣਾਂ ਪੰਥ ਬਨਾਓ ਜਾਕੇ । ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਨੇ ਭੇਦ
 ਪਛਾਣਿਆ ਸੱਗੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਆਕੇ ॥ ੨੩੪ ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ । ਮਨ ਦਾ ਗੰਢ ਤੁਪੁ

ਗੁਰ ਮਗਰੋਂ ਕੀਤਾ ਲੋਕਾਂ ਸਾਰਾ । ਇੱਕ ਸਦੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਆਕੇ
 ਏਹੁ ਕਹਾਣੀ ਜੋਈ । ਸੁਨਕੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਈ ਜਿਤਨੀ ਉਸ
 ਬੋਂ ਹੋਈ ॥ ੨੩੫ ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਆਖੀ ਗੁਰ ਨੇ ਮੰਗਿਆ ਉਸ ਬੋਂ
 ਧਨ ਅਨਮਿੱਤਾ । ਜਿਸ ਪਰ ਵਰ ਦੇ ਓਸ ਸਮਝ ਸੀ ਸੋਈ ਤਿਸ
 ਨੇ ਦਿੱਤਾ ॥ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਣ ਹਾਸੀ ਆਵੇ ਕਿਆ ਹੈ ਖੇਲ
 ਬਨਾਈ । ਨੌ ਨਿਧ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਖੱਪਰ ਲੈਕੇ ਆਈ ।
 ੨੩੬ ॥ ਆਪ ਮੰਗ ਕੇ ਲੋਹੂ ਪੀਂਦੀ ਕੱਚੇ ਝੋਟੇ ਖਾਵੇ । ਨੂਣ
 ਮਿਚ ਅਰ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਜਿਸਨੂੰ ਹੱਥ ਨ ਆਵੇ ॥ ਕਾਂਸੀ ਅਰ
 ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਛੰਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਜੁੜੇ ਨ ਕੋਈ । ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਤੀ
 ਸੀ ਉਹ ਨੌਨਿਧ ਦੀ ਚਾ ਹੋਈ ॥ ੨੩੭ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਤੋਂ ਏਹੁ ਬਤੁੰਗੜਾ ਚੁੱਕ ਬਨਾਇਆ ਜੋਇ ।
 ਸੋ ਅਗਯਾਨੀ ਜਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਨੂੰ ਲੇਪ ਨ ਕੋਇ ॥ ੨੩੮ ॥
 ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਸਮਝ ਤੂੰ ਹੈ ਇਹ ਸੱਭ ਭੁਫਾਨ ।
 ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਗੁੰਦਿਆ ਮੰਨ ਗਏ ਅਣਜਾਨ ॥ ੨੩੯ ॥
 ਕਲਗੀਧਰ ਜਗ ਦੁਖ ਹਰ ਕਰਾ ਪਖੰਡਨ ਨਾਸ ।
 ਤਿਨ ਸੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਮੂਲ ਨ ਕੀਜੇ ਆਸ ॥ ੨੪੦ ॥
 ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਗੁਰ ਦੇਵ ।
 ਫਿਰ ਕਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੀ ਕਰਤ ਭਲਾ ਉਹ ਸੇਵ ॥ ੨੪੧ ॥

ਭਾਵ— ਸਭ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ
 ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ ਕਿੱਸਾ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਓਸੇ ਨੇ ਗੁੰ

ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਲਿਖਨੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਇਹ ਤਾਤਪਰਸ
ਸਾ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਲ-
ਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਦ
ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲੀਤੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਰਾ-
ਮਾਤੀ ਸਮਝਨ ਗੇ ਜਿਸਤੇ ਉਸਨੇ ਜੋ ੨ ਅਪਨੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ
ਆਇਆ ਸੋਈ ਵਧਾ ਵਧਾ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ॥

ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਗੁਰਬਲਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਨ
ਬੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਬਨਿਆਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਦੇਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਕਿੱਸਾ ਨਾ ਅਪਨੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ
ਅਰ ਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੀ ਪੂਰਾ ੨ ਹਾਲ ਸੁਨਿਆਂ
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਨਕਲ ਕੀਤਾ
ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਗਿਆਨੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਤੇ
ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ
ਕੋਈ ਸ੍ਰਧਾ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਸ੍ਰਧਾ ਦੇ ਯੋਗ ਓਹੋ ਹੋਸਕਦਾ
ਹੈ ਜੋ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ॥

(੯੫)

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ

ਸਵੈਯਾ

ਅਘ ਓਘ ਧਤਾ ਪਰ ਫੈਲ ਗਏ ਦੁਖ ਪਾਇ ਰਹੇ ਜਗ ਜੀਵ
ਅਪਾਰਾ । ਚਵਗੱਤ ਬਿਪੱਤ ਕੁਮੱਤ ਮਹਾਂ ਹਤ ਨੀਤ ਅਨੀਤ ਵਿਖੇ
ਮਨ ਡਾਰਾ ॥ ਤਜ ਏਕ ਅਕਾਲ ਅਰਾਧਨ ਕੇ ਮਟਗੋਰ ਮੜੀਜਗ
ਪੂਜਤ ਸਾਰਾ । ਇਨ ਦੋਖਨ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ
ਕਲ ਮੈਂ ਤਨ ਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਜਬ ਆਇਸ ਆਪ ਅਕਾਲ ਦਈ
ਕਹਕੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਜਗ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ । ਕਰ ਕਾਰਜ ਜਾ ਧਰ ਪੂਤ
ਅਬੈ ਹਤ ਦੁਦ ਸਬੈ ਇਮ ਆਇਸ ਗਾਈ ॥ ਸਜ ਪੰਥ ਕੁਪੰਥਨ
ਮਾਤ ਕਰੋ ਫਲ ਹੈ ਤਬ ਪੁੰਨਿਨ ਵੇਲ ਸਵਾਈ । ਵਹੁ ਬਾਤ ਕਰੋ
ਮਮ ਆਇਸ ਤੇ ਜਗ ਜੋ ਨਹਿ ਔਰਨ ਤੇ ਬਨ ਆਈ ॥ ੨ ॥
ਵਹੁ ਆਇਸ ਮਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਧਰ ਆਇ ਕਰੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ
ਅਖਾਰੇ । ਕਰ ਮੈ ਧਨ ਧਾਰ ਕਠੋਰ ਮਹਾਂ ਰਣ ਮੈਂ ਦੁਰ ਜਾਨਕੇ ਝੁੰਡ
ਬਦਾਰੇ ॥ ਪੁਨ ਵਾਇਕ ਸਾਇਕ ਸੰਗ ਸਭੀ ਮਤ ਜੋਇ ਪਖੰਡ
ਅਮੰਡ ਨਿਵਾਰੇ । ਬਿਨ ਏਕ ਅਕਾਲ ਨ ਔਰ ਲਖਾ ਪੁਨ ਪੁਰਨ
ਵਾਕ ਕਰੇ ਤਬ ਸਾਰੇ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਪੁਰਨ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਨਰ ਅਗਯਾਨੀ ਜੋਇ ॥
ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਪੂਜਨਾ ਦੋਖ ਲਗਾਵਤ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਚਰਿਤ ਗੁਰ ਕੇਰੇ । ਜੋ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਂਹਿ ਸੇ ਹੇਰੇ ।
 ਸੋ ਸਭ ਕਹੇ ਬੁਧਿ ਅਨੁਸਾਰਾ । ਨਿਯੁਨ ਅਧਕ ਕਰਕੇ ਵਿਸਥਾਰਾ ॥
 ਪਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਗਾਥਾ ਸਾਰੀ । ਨਹੀਂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੁ ਮਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੀ ॥
 ਯਹ ਪਾਮਰ ਜਨਤੇ ਸੁਨ ਲੀਨੀ । ਐਸੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨੀ ॥
 ਉਸ ਰਾਈ ਕਾ ਕਰਾ ਪਹਾੜ । ਏਕ ਚੋਰ ਸੇ ਬਨ ਗਈ ਧਾੜ ॥
 ਲਿਖਨਾ ਦੇਖ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਸ ਮਾਹੀਂ । ਕਹਤ ਲੋਗ ਮਿੱਥਨਾ ਕੁਛਨਾਹੀਂ ॥
 ਪਰਗੁਰਮਤਨਹਿਮੁੜਕਰਦੇਖਾ । ਜਿਸਕਰਇਸਮਹਿੰ ਪਿਆਭੁਲੇਖਾ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਲੋਗ ਸਕਲ ਮੁਖ ਗਾਵਤ । ਕਵਿਕੋਝੁਠਮੋਲਬਹੁਪਾਵਤ ।
 ਤਾਂਤੇ ਸੱਤ ਕਰੋ ਪਰਤੀਤ । ਗੁਰ ਕੀਨੀ ਨਹਿ ਕੋਇ ਅਨੀਤ ॥
 ਪੋਲ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ । ਜੋ ਸੁਖਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਝੂਠਾ ਕਿਹਾ ਬਨਾਇ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਪਰ ਦਿੱਤਾ ਦੋਸ ਲਗਾਇ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ

ਲੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਗੁਰ ਚਰਤ ਅਪਾਰੇ ॥
 ਹੋਰ ਕਵੀ ਜੋ ਗੁਰ ਘਰ ਦਾਸ । ਸੀ ਵਿਦਿਆ ਬੁੱਧਿ ਜਿਨ ਪਾਸ ॥
 ਤਿਨ ਭੀ ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਕਥਾ । ਕਹੀ ਭਈ ਥੀ ਤਿਸ ਜਾ ਜਥਾ ॥
 ਜਿਸਪਰ ਸਰਥਾ ਕਰਨੀ ਬਨਹੈ । ਨਹੀਂ ਕਵੀ ਵਹੁ ਮਿੱਥਨਾਭਨਹੈ ।
 ਦੇਖੇ ਜਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ । ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ ॥

ਦੇਸੋਂ ਗੁਰਨ ਕੀ ਕਥਾ ਰਸੀਲੀ। ਵਰਨੀ ਕਵਿ ਨੈ ਅਧਕ ਰੰਗੀਲੀ॥
 ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਵਡ ਭਾਗੀ। ਗੁਰ ਪਗਪ੍ਰੀਤ ਜਾਹਿਕੀਲਾਗੀ॥
 ਜਿਨ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ ਬਨਾਇਆ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਸਿੱਖਾਂਦਾ ਗਾਇਆ॥
 ਹੈ ਪਰਮਾਣਕ ਪੰਥ ਮਸ਼ਾਰੀ। ਸਭ ਮਾਨਤ ਤਾਂਕੋ ਅਧਕਾਰੀ॥
 ਤਿਸ ਮਹਿ ਦੇਵੀ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। ਕਿਹਿਆ ਕਵੀ ਨੇ ਸਾਥ ਉਮੰਗ॥
 ਜਿਸਕੋ ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਮਨ ਰੁਚ ਆਵੇ। ਪ੍ਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਰਗਾ ਮਹਿਲਾਵੇ॥
 ਜੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਕਰਦਾ ਭੁੱਲ। ਅਰ ਨਿਸਚਾ ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਭੁੱਲ॥
 ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਬਾਤ। ਜੇ ਗੁਰਜੀ ਹਿਤਨਹੀਂ ਸੁਹਾਤ॥
 ਤਾਂਤੇ ਤੁਮਰੀ ਬਾਤ ਪਿਆਰੇ। ਨਹਿ ਆਵਤ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਹਮਾਰੇ॥
 ਜਾਂ ਤੇ ਪੂਜ ਕਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵਾ। ਲੀਨਾ ਵਰ ਕਰਕੇ ਤਿਸ ਸੇਵਾ॥੭॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਜ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਮੰਨੇ ਬਾਤ।
 ਪਾਨਾਂ ਬੀਜਾ ਸੁੱਟਕੇ ਪੱਤੇ ਚੱਥੇ ਆਕ॥੮॥
 ਜਦ ਮੰਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗੁਰ ਦਾ ਪੰਥ।
 ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਕੌਣ ਲਏਗਾ ਸੰਥ॥੯॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਜੈਸਾ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤੈਂ ਸੁਨਿਆ ਹੈ ਹਾਲ।
 ਏਹੋ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦ੍ਰ ਭਾਲ॥੧੦॥
 ਦਵੈਯਾ

ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਸਮਾਨੋਂ ਨਾ ਸੀ ਗਿਰਿਆ ਭਾਈ। ਅਰ

ਨਾ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਏਸ ਦੇ ਵੱਸਨ ਨੂੰ ਸੀ ਆਈ। ਓਸੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ
ਕਵਿ ਦੀ ਬਾਤ ਏਸ ਸੁਨ ਲੀਤੀ। ਫਿਰ ਅਪਨੇ ਉਨ ਵਿੱਚ
ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਜਾਕੇ ਚੌਗਨ ਕੀਤੀ ॥ ੧੧ ॥ ਥੋੜਾ ਹੀ ਚਿਰ ਹੋਇਆ
ਇਸ ਨੂੰ ਕੈਥਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ। ਇਹ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾ-
ਇਆ ਇੱਕ ਮੰਦ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬਹਕੇ ॥ ਸੀ ਉਹ ਚਤਰ ਕਵੀ ਵਡ
ਚੰਗਾ ਛੰਦ ਰਚਨ ਦਾ ਢੰਗੀ। ਪਰ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵੱਲ ਓਸ ਨੇ
ਲਾਈ ਬਿਰਤ ਨ ਚੰਗੀ ॥ ੧੨ ॥ ਥਾਨੇਸਰ ਪਤਿ ਭੂਪ
ਓਸਦਾ ਬਹੁਤਾ ਆਦਰ ਕੀਨਾ। ਜੇ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਓਸਨੇ ਮੰਗਾ ਸੋਈ
ਲਿਆ ਕਰ ਦੀਨਾ ॥ ਕਈ ਲਿਖਾਰੀ ਪਾਸ ਓਸਦੇ ਰਹਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ
ਚੰਗੇ। ਅਰ ਪਾਠਕ ਭੀ ਮਿਲ ਗਏ ਉਸਨੂੰ ਜਿਤਨੇ ਸੇ ਮੁਖ ਮੰਗੇ
॥ ੧੩ ॥ ਪਟਿਆਲਾ ਨਾਭਾ ਜਾਂਦ ਪਤਿ ਤਿਸਕੋ ਧਨ
ਵਡ ਦੀਆ। ਜਿਸਸੁਖ ਮਹਿ ਤਿਨ ਨਿਸਚਲ ਹੋਕਰ ਇਹਪੁਸਤਕ
ਰਚ ਲੀਨਾ। ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਬਾਤ ਓਸਨੇ ਕੀਤੀ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ।
ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕਰ ਅਕਲ ਓਸਦੀ ਏਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦੌੜੀ ॥ ੧੪ ॥
ਜੇਹੜੀ ਗੱਲ ਗਿਣਨ ਉਹ ਲੱਗਾ ਛੱਡੀ ਨਾਂਹਿ ਅਧੂਰੀ। ਕਲਮ
ਚਲਾਈ ਵਡੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਜਦ ਤਕ ਭਈ ਨ ਪੂਰੀ। ਜੇ ਭੋਜਨ
ਕਰਨੇ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਮਕ ਵਿਸਾਰਾ। ਜੀਰਾ ਮਿਰਚਾਂ
ਧਨੀਆਂ ਆਦਾ ਸਭ ਹੀ ਹੈ ਲਿਖ ਮਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥ ਗੱਲ ਕਾਸਦੀ
ਛੱਡੀ ਨਾ ਉਨ ਬਾਕੀ ਬਾਤ ਕਿਸੇ ਦੀ। ਝੂਠੇ ਦੇ ਘਰ ਤਕ ਪਹੁੰ-
ਚਾਈ ਪੈਗਿਆ ਮਗਰ ਜਿਸੇਦੀ ॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਵੀ ਵਾਲੀ
ਜੋ ਹੈ ਕਥਾ ਪਿਆਰੇ। ਲੈਕੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰੰਥ ਬੋਂ ਅਪਨੇ ਢੰਗੇ
ਮਾਰੇ ॥ ੧੬ ॥ ਤਾਂਤੇ ਉਹ ਭੀ ਦੱਸ ਅਸਾਨੂੰ ਕੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ

ਕਹਿੰਦਾ। ਕੱਢ ਲਈਂ ਉਹ ਭਰਮ ਆਪਨਾ ਜੋ ਦਿਲ ਭੀਤਰ
 ਰਹਿੰਦਾ ॥ ਸਾਇਦ ਉਸਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਤੂੰ ਕੱਢ ਸਚਾਈ ਲੇਵੇਂ।
 ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਦੇ ਮੱਖਨ ਕੱਢਨ ਛਾਛ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਂ ॥ ੧੭ ॥
 ਤਿੱਤਰ ਮੁਰਗੇ ਬੋਲਨ ਤੇ ਭੀ ਬੁੱਝ ਸਿਆਣੇ ਲੈਂਦੇ। ਜੋ ਕੁਛ ਅਨੁ-
 ਭਵ ਕਰਦੇ ਅਪਨਾ ਓਸੇ ਰਸਤੇ ਪੈਂਦੇ। ਫਿਰ ਕਿਆ ਉਸ ਮਾਨਸ
 ਦੇ ਕਥਨੋਂ ਕੱਢਨ ਨਾ ਸਚਿਆਈ। ਜੋ ਸੀ ਕਵੀ ਚਤਰ ਅਰ
 ਪਾਠਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਬੋਲੁ ਸੁਨਾਇ ਦੇ ਕਿਆ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
 ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਮੁਕ ਦਿਖਾਇੰਦਾ ਕਰਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ॥ ੧੯ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਸਮਝਕੇ ਕਰਸਾਂ ਬਹੁਤ ਖਜਾਲ ॥
 ਕਿਆ ਸਬੂਤ ਉਸਨੇ ਦਏ ਕਿੱਥੋਂ ਆਂਦੇ ਭਾਲ ॥ ੨੦ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਨ ਲੈਵੇਂ ਮਨ ਲਾਇ।
 ਤਾਂ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਆਪ ਹੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾਇ ॥ ੨੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਕੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ। ਜੋਸੁਖ ਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤਿਮੀਤ
 ਕਰੈਂ ਬੰਦਨਾ ਦੇਵੀ ਮਾਤ। ਫੇਰ ਨ ਝੂਠੀ ਮਾਨੈ ਬਾਤ ॥
 ਆਪੇ ਪੂਜਨ ਕਰਨੇ ਜਾਵੇਂ। ਕਈ ਬੱਕਰੇ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੇਂ ॥
 ਅਰ ਜੋ ਤੂੰ ਇਤਨਾ ਹਠ ਕੀਆ। ਜਿਸਤੇ ਪਾਪ ਬੋਝ ਸਿਰ ਲੀਆ

ਇਸ ਦਾ ਕਰਸੈਂ ਪਸਰਾਭਾਪ । ਧੰਨਜ ੨ ਫਿਰ ਆਖੈਂ ਆਪ ॥
 ਸੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਰ ਸੰਖੇਪ । ਕਹਾਂ ਕਥਾ ਜੋ ਹੈ ਨਿਰਲੇਪ ॥
 ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਝਾਈ ਐਸੇ । ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਹਿੰ ਤਿਨ ਜੈਸੇ ॥
 ਜੋ ਸੁਣ ਲੈ ਅਪਨਾ ਮਨ ਲਾਕੇ । ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵਾਂ ਤੋਹ ਸੁਨਾਕੇ ॥
 ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੂ ਤਖਤ ਬਿਰਾਜੇ । ਕਰਤ ਖੇਲ ਬਹੁ ਬਿਧਕੇ ਸਾਜੇ
 ਜੇ ਉਪਦੇਸ ਸੰਗਤਾਂ ਤਾਰਨ । ਤਿਨਕੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਨ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੈਂ । ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਾ ਦਰਸਨ ਪਾਵੈਂ
 ਲਗਾ ਰਹਿਤ ਸਦ ਹੀ ਤਹਿ ਮੇਲਾ । ਕਰਦਰਸਨਸਭ ਹੋਤਸੁਹੇਲਾ ।
 ਦੇਖ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੂੜ ਮਤ ਲੋਗਾ । ਲਗੇ ਕਰਨ ਤਬ ਕਾਮ ਅਜੋਗਾ ।
 ਹਿੰਦੂ ਔਰ ਤੁਰਕ ਦੋਇ ਦੀਨਾ । ਕਰੇ ਕਾਮ ਤਿਨ ਸਾਥ ਕਮੀਨਾ ॥
 ਦੇਖ ਦੇਖ ਕਰ ਖਿਝ ਹੈਂ ਐਸੇ । ਲੋਗ ਸਪਰਧੀ ਹੋਵਤ ਜੈਸੇ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਰਾਰ ਮਚਾਵੇ । ਮਾਰਗ ਆਵਤ ਜਾਤ ਦੁਖਾਵੇ ।
 ਜਿਨ ਕੀ ਦੇਖ ਕੁਰੀਤ ਅਨੀਤੀ । ਜੋ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਬੀਤੀ ।
 ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਨ ਮਝਾਰੀ । ਕਹਤ ਹਕੀਕਤ ਅਪਨੀ ਸਾਰੀ ॥
 ਹੇ ਗੁਰ ਜੂ ਹਮ ਕਿਸੇ ਨ ਛੇੜੇ । ਨਹਿ ਕਰਤੇ ਕਿਸ ਸਾਥ ਬਖੇੜੇ ॥
 ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਤੁਰਕ ਸਵਾਏ । ਹਮ ਪਰ ਆਵਤ ਕੋਪ ਕਰਾਏ ॥
 ਦੇਤਹੁਤੇਦੁਖਤਿਨਕੋਜੈਸੇ । ਲਿਖਾਸੰਤੋਖਸਿੰਘਤਬਐਸੇ ॥੨੨॥”ਯਥਾ—

ਚੌਪਈ

“ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਆਵਤ ਕੋ ਹੋਰੇ । ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਤੇਖਿਜਹ ਘਨੇਰੇ
 ਕਿਸ ਕੇ ਸਾਥ ਨ ਵੇਰ ਹਮਾਰੇ । ਆਵਤ ਜਾਤ ਤੂਸਨੀ ਧਾਰੇ ॥
 ਆਵਤ ਜਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਹੋਵਤ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਵਿਪਰਜੈ ਜੋਵਤ ॥
 ਚਲੀ ਸੰਬੁਧ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵੈਂ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਉਰ ਕਿਸ ਨਹਿ ਭਾਵੈਂ

ਜੋ ਸੰਗਤ ਆਵਤ ਭਿਸ ਕਾਲਾ। ਤਿਸਹ ਸੁਹਾਇਨ ਕੇਸ ਬਿਸਾਲਾ
 ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਦੇਹੀ ਮਦਮੱਤੇ। ਹਸਹਿ ਸੰਗ ਤਿਨ ਆਪ ਕਮੁੱਤੇ।
 ਵਧੀ ਸੁ ਪਰਧਾ ਵਡੀ ਗੁਸਾਈ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਹਮਰੋ ਕੌਨ ਸਹਾਈ।
 ਦੇਖਤ ਹਿੰਦੂ ਨਕਲ ਬਨਾਵਤ। ਕਰ ਕਰ ਆਪਸ ਮਹਿ ਹਰਖਾਵਤ
 ਆਵਨਜਾਨਕਸਟਵਡਭਇਓਹਿੰਦੂਤੁਰਕਵੈਰਵਧਗਇਓ॥੨੩॥

ਭਾਵ-- ਇਸ ਦਾ ਭਾਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਪਾਸ ਦੂਰ ੨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਵਨ ਲੱਗੀਆਂ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ
 ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਸੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ
 ਪਰ ਕੇਸ ਦੇਖਕੇ ਬੁਰਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ ਦੇਖ ੨
 ਨਕਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਦੇਂਦੇ ਸਨ,
 ਜਿਸਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ
 ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਪਰ ਇਹ ਲੋਗ
 ਸਾਨੂੰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਖੇਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਉਨਾ ਜਾਨਾ ਵਡਾ
 ਹੀ ਕਠਨ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਹੋ ਕਰ ਦੁਖੀ ਦਿਆਲ।

ਪੈਢ ਪਲੰਗ ਸੋਚਨ ਲਗੇ ਕਰੋ ਕੌਨ ਅਥ ਚਾਲ॥੨੩॥

ਚੌਪਈ

ਜਿਸ ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਲਗੀ ਘਨੇਰੀ। ਜਦ ਸਿੱਖਾਂਦੀ ਇਹਗਤਹੋਰੀ
 ਬਹੁਤ ਲੋਗ ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਤੁਰਕਾ। ਦੇਤ ਦੁਖ ਲਖਕੇ ਸਿਖ ਗੁਰਕਾ।
 ਤਾਂਤੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਅਥ ਚਹੀਏ। ਜਿਸਤੇ ਸੁਖ ਸੇਤੀ ਜਗਰਹੀਏ

ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਆਈ। ਚਾਹੀਏ ਜੰਗ ਕਰਨ ਅਧਕਾਈ
ਜਿਸਤੇ ਫਤਹ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਹੀਂ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਹੁਇ ਜਾਹੀਂ
ਮੈਂ ਕਰਾਮਾਤ ਨ ਚਹੈਂ ਦਿਖਾਨੀ। ਜੁੱਧ ਸੰਗ ਕਰ ਹੋਇ ਨ ਹਾਨੀ॥
ਜੁੱਧ ਫਤਹ ਕਰਨੇ ਕੇ ਕਾਜਾ। ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਹੁ ਸਮਾਜਾ॥
ਜਬ ਚੰਡੀ ਪਰਗਟ ਹੁਇ ਰਾਈ। ਤਬ ਹੀ ਫਤਹ ਹਮਾਰੀ ਭਾਈ॥
ਇਤਨਾ ਮਨ ਮਹਿੰ ਕਰਾ ਵਿਚਾਰ। ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰਜੂ ਭਏ ਤਿਆਰ
ਇਹ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ ਬਤਾਵੈ। ਮਨ ਕੇ ਸਗਲ ਸੰਦੇਸ ਮਿਟਾਵੈ॥
ਸੋਮੈਂ ਅੱਗੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਬਤਾਵਾਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਥਨ ਸੁਨਾਵਾਂ ॥੨੪॥ ਯਥਾ-
ਚੌਪਈ

“ਦੁਰਗਾ ਜਿਸ ਕੀ ਭਈ ਸਹਾਇ। ਰਣ ਭੋਬਿਜੇ ਲਈ ਤਿਨ ਪਾਇ
ਹਮਰੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਏ ਦੋਊ। ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਚੰਡਕਾ ਜੋਊ॥੫੩॥
ਇਨਕੀ ਹਮਹਉ ਪਾਸ ਨ ਭਾਵੈ। ਅਵਰਨ ਭੇਕਿਆ ਕਰਮਹਿਆਵੈ
ਕਰਾਮਾਤ ਜੋ ਜਗਤ ਦਿਖਾਵੈ। ਅਨ ਦਿਨ ਗਨ ਪੁਰਕਨ ਬਿਨਸਾਵੈ
ਹਿੰਦੂ ਜ਼ਬਰ ਜ਼ੋਰ ਕਰ ਲੇਊਂ। ਸਕਲ ਰਾਜ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦੇਊਂ॥
ਅਜਮਤ ਬਿਹਤ ਬਰਤ ਹੁਇ ਨਾਸ। ਯਾਂਤੇ ਨਾਹਨ ਬਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ॥”

ਭਾਵ-- ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਾਇਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ
ਤਦ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਤੁਰਕਾਂ
ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਲਯੁਗ
ਵਿੱਚ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਯਾਂ ਪਰਤੱਗਯਾ ਭੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਰਾਧਨ

ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦੀ
ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਰਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਫਤਹ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਐਸਾ ਮਨ ਮਹਿ ਸੋਚਕੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੇ ਹੇਤ ।
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਗੁਰ ਚੰਡਕਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਤ ॥ ੨੫ ॥
ਜਬ ਸੋਚੁਨ ਕੇ ਬਧਨ ਹਿਤ ਕਰਾ ਯਤਨ ਗੁਰ ਦੇਵ ॥
ਤਬ ਇਸ ਮਹਿ ਫਿਰ ਦੋਸ਼ ਕਿਆ ਕਰੇ ਭਵਾਨੀ ਸੇਵ ॥ ੨੬ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਚਾਇ ਹਨੇਰ ।
ਜਿਸਤੇ ਦੋਸੇ ਗੁਰੁ ਜੀ ਨਾ ਸੀ ਆਪ ਦਲੇਰ ॥ ੨੭ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਖਨ ਥੋਂ ਤਾਂ ਮਿੱਧ ਹੋਰ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ।
ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਬਲ ਅਪਨਾ ਸਾਰਾ ਉਸਨੇ ਖੋਇਆ ॥ ਹਿੰਦੂ
ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਜਦ ਦਿੱਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤਾਈਂ ਤੇਗੀ । ਤਿਸ ਪਰ ਹੋਇ
ਲਚਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਰਗਾ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗੀ ॥ ੨੮ ॥ ਜਿਸਦੀ ਓਟ
ਲਏ ਬਿਨ ਗੁਰਜੀ ਕਦੇ ਨ ਸਨਮੁਖ ਜਾਂਦੇ । ਅਰ ਜੇ ਲੜਦੇ
ਹਾਰ ਖਾਇਕੇ ਪਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਹੱਟ ਆਂਦੇ ॥ ਜਾਂਤੇ ਜਾਤਾ ਬਿਨਾਂ ਚੰਡਕਾ
ਅਸੀਂ ਨ ਕੁਛ ਕਰ ਸੱਕੇ । ਤਾਂਤੇ ਬਲ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਲੈਕੇ ਫਿਰ
ਖੰਡੇ ਨੂੰ ਚੱਕੇ ॥ ੨੯ ॥ ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਜੇ ਦੇਵੀ ਤਾਈਂ ਹਿੰਦੂ ਚਾਇ

ਰਿਝਾਂਦੇ। ਜਾਕੇ ਭੋਲ ਓਸਦੇ ਉੱਪਰ ਛੈਣੇ ਚਾਇ ਵਜਾਂਦੇ ॥ ਸੂਹੇ
 ਰੋਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਜਾਗ ਜਾਲਵਾਂ ਗਣੀ । ਅਪਨੇ ਭਗਤਾਂ
 ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ ਹੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੀ ॥ ੩੦ ॥ ਅਸੀਂ ਆਦ ਦੇ
 ਸੇਵਕ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਮੰਨਦੇ ਆਏ । ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇਖ ਤੁੱਧ ਦੇ
 ਕਿਤਨੇ ਭੋਨ ਬਨਾਏ ॥ ਅਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਸਾਡੇ ਸੋ ਸਨ
 ਭਗਤ ਤਿਹਾਰੇ । ਬਲੀਆਂ ਦੇਂਦੇ ਆਏ ਧੁਰ ਬੋਂ ਜੋਤ ਜਗਾਂਦੇ
 ਸਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥ ਅਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਵਾਂ ਬਣ ਬੈਠਾ ਜੋਇ ਕਿਸੇ
 ਨਹਿ ਮੰਨੇ । ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਾਲ ਸਬਦ ਦੇ ਭੰਨੇ ॥
 ਦੇਖੋ ਇਸਦੇ ਪਹਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਖੰਡਨ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ । ਜਿਨਕਾ ਗ੍ਰੰਥ
 ਏਸਨੇ ਅਪਨਾ ਠੀਕ ਇਸਟ ਕਰ ਲੀਤਾ ॥ ੩੨ ॥ ਹੁਣ ਭਰਦਾ
 ਇਹ ਸਾਥੋਂ ਮਾਈ ਤੈਨੂੰ ਮੰਨਨ ਲੱਗਾ । ਜਿਸਤੇ ਨਾਲ ਬੁੱਧ ਦੇ
 ਸਾਡਾ ਵਲਨੇ ਲੱਗਾ ਅੱਗਾ ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਸਦੇ ਪਰ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ ਸਾਡੀ
 ਪੈਜ ਰਖਾਈਂ । ਜਾਨ ਪੁਰਾਣੇ ਭਗਤ ਆਪਨੇ ਇਸਥੋਂ ਚਾਇ
 ਬਚਾਈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਇਤਨੀ ਸੁਨ ਅਰਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇ ਦੇਵੀ
 ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ । ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰਦੇ ਨਾ ਸਨਮੁਖ ਪਰਗ-
 ਟਾਂਦੀ ॥ ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਕੁਝ ਕਰ ਨਾ ਸੋਕਦੇ ਅਰ ਨਿਰਬਲ ਹੋ
 ਜਾਂਦੇ । ਹਿੰਦੂ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਚੰਗੇ ਮਜ਼ੇ ਉਡਾਂਦੇ ॥ ੩੪ ॥ ਇਸੇ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਰਕ ਆਪਨੀ ਫੜਕੇ ਤੇਗ ਕਰਾਰੀ । ਜਾਕੇ ਦੇਵੀ
 ਨੂੰ ਧਮਕਾਂਦੇ ਸੁਨਰੀ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ । ਦੇਖ ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ
 ਤੇਰੇ ਕਿਤਨੇ ਮੰਦਰ ਢਾਹੇ । ਹੋਰ ਪੁਜਾਰੀ ਪੂਜਕ ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇਫੜਕੇ
 ਢਾਹੇ ॥ ੩੫ ॥ ਲੁੱਟ ਕਾਂਗੜਾ ਪਲ ਵਿਚ ਲੀਤਾ ਅਰ ਮੰਦ੍ਰ ਜੋਤੇਰੇ
 । ਮਾਰ ਅਲੀ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਪਲ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਗੇਰੇ ॥

ਕਰਲੇ ਯਾਦ ਓਹ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਜੋ ਸਿਰ ਪਰ ਸਨ ਬੀਤੇ । ਕੈਸੇ
 ਕੈਸੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਸਨ ਅਸੀਂ ਪਕੜ ਕੇ ਕੀਤੇ ॥੩੬॥ ਜਿਸ ਸ਼ਿਵ ਦੀ
 ਤੂੰ ਸ਼ਕਤ ਕਹਾਵੇਂ ਅੱਗੇ ਤੇਗ ਅਸਾਡੀ । ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਡੁੱਬ
 ਗਿਆ ਉਹ ਅੰਦੂ ਖੂਹੇ ਖਾਡੀ । ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਦ ਪੁੱਟ
 ਜੜ੍ਹਾਂ ਥੋਂ ਮਾਰਾ । ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨੱਕ ਸਨ ਤੋੜੇ ਬੁਰੀ ਮੌਤ ਸੇ
 ਮਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥ ਓਹੋ ਹਾਲ ਕਰੇਂਗੇ ਤੇਰਾ ਜੇ ਗੁਰ ਮੱਦਦ ਦੇਸੈਂ ।
 ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਤੂੰ ਏਸ ਕੰਮ ਦਾ ਭੁਲਕੇ ਨਾਉਂ ਨ ਲੇਸੈਂ ॥ ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ
 ਕਰ ਮੌਜ ਬੈਠਕੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਕੱਲੀ । ਐਵੇਂ ਆਖੇ ਲੱਗ ਗੁਰੂ
 ਦੇ ਕਿਆ ਲੇਵੇਂਗੀ ਝੱਲੀ ॥ ੩੮ ॥ ਜੇ ਸੁਨ ਕਰ ਦਮ ਗਜੇ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦੀ । ਨਾਰ ਸੁਭਾਵ ਡਰਾਕਲ
 ਹੁੰਦਾ ਮੂਲ ਨ ਬਾਹਰ ਆਂਦੀ ॥ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੱਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰਦੇ
 ਕਿਸ ਦੀ ਵੱਲੇ ਜਾਂਦੇ । ਓੜਕ ਹੋਇ ਨਤਾਨਿਆਂ ਵਾਂਗਰ ਸਿੱਖਾਂ
 ਪਏ ਲੁਟਾਂਦੇ ॥ ੩੯ ॥ ਇਸ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰ ਨਿਰ-
 ਬਲ ਠਹਰਾਏ । ਅਪਨੇ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਨ ਬਣਯਾ ਦੁਰਗਾ ਵੇਨੇ
 ਧਾਏ ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਸ਼ਕਤ ਓਸ ਦੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਕੁਛ
 ਨਾਹੀਂ । ਹੈ ਇਹ ਭਾਰੀ ਹਤਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇਖ ਮਨ
 ਮਾਹੀਂ ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਉਹ ਧਨ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇ ਸਭ ਵਿਧ ਸਮਰੱਥ ।
 ਸਭ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੇ ਦਮਨ ਕੋ ਸੀ ਬਲ ਤਿਨਕੇ ਹੱਥ ॥੪੧॥
 ਤਾਂਤੇ ਮੱਦਦ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ।
 ਇਹ ਅਗਿਆਨੀ ਜਨੋਂ ਕਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਬਕਵਾਸ ॥੪੨॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੋ ਗਾਈ । ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰ ਨਾਹਿੰ ਦਿਖਾਈ ॥
 ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤੂੰ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ । ਕਿਆ ਤਿਨ ਕੀਨੀ ਗੱਪ ਉਚਾਰ ॥
 ਵੱਦਤ ਵਿਆਘਾਤ ਹੈ ਦੋਸ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਦੇਖ ਖਮੋਸ ॥
 ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਕਰ ਇਨਕਾਰ । ਸੋਈ ਦਿੱਤੀ ਫੇਰ ਦਿਖਾਰ ॥
 ਕਲਜੁਗ ਮਹਿੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ । ਜੋ ਨਹਿ ਕਿਸਹੂੰਤੇ ਬਨ ਆਈ ॥
 ਇਹ ਕਯਾ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹਿੰ ਪਿਆਰੇ । ਸਾਰਾ ਜਗ ਮੁਖ ਮਾਹਿੰ ਉਚਾਰੇ ॥
 ਫਿਰ ਖੰਡਨ ਉਹ ਹੋਗਈ ਬਾਤ । ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰ ਨਹਿੰ ਦਖਰਾਤ ॥
 ਕਰਾਮਾਤ ਕਾ ਲੱਖਨ ਏਹੀ । ਅਸੰਭਵ ਕੋ ਸੰਭਵ ਕਰ ਦੇਹੀ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਅਨਹੋਨੀ ਬਾਤ । ਜੋ ਗੁਰ ਨੇ ਕਰ ਦੀਨੀ ਭਰਾਤ ॥
 ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ । ਸਮਝ ਦੇਖ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਹੀਂ ॥
 ਫਿਰ ਉਹ ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਗਈ । ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕਈ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਮਨ ਘੜਤ ਮਸਾਲਾ । ਸੀ ਉਸ ਕਵਿਨੇ ਸੋਚ ਨਿਕਾਲਾ ॥
 ਪਰ ਤਿਸ ਦੀਰਘ ਵਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰੇ । ਗੁਣ ਅਰ ਦੋਖਨ ਰਿਦੇਵਿਚਾਰੇ ॥
 ਪੁਨ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋ ਥੋ ਮਤ ਜੋਈ । ਤਿਸਕੀ ਭੀ ਤਿਨ ਖਬਰ ਨਕੋਈ ॥
 ਕੇਵਲ ਕਵਤਾ ਦਾ ਬਲ ਪਾਕੇ । ਭਿਆ ਮੋਦ ਯਹ ਕਥਾ ਬਨਾਕੇ ॥
 ਜਿਸਕੋ ਸੁਨ ਮਾਨਸ ਅਗਯਾਨੀ । ਮਾਨ ਗਏ ਲਖ ਸੱਤਕਹਾਨੀ ॥੪੩॥

ਦੋਹਰਾ

ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ।

ਦੋਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਵਡਾ ਤੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸੋਧ ॥ ੪੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਪਹਲੇ ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਬਤਾਯਾ । ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਮਹਿ ਜੋ ਤਿਨ ਗਾਯਾ ॥

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਰਾਈ । ਗਏ ਸਕਾਰ ਏਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ॥
 ਜਬਮੁੜਕਰਘਤਮਹਿਪਗਧਾਰਾ । ਤਬ ਮਨਮਹਿਇਸਭਾਂਤਵਿਰਾਰਾ ॥
 ਜਿਸਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯਾ । ਤਿਸਆਗਿਆਕੋਪਾਲਨਆਯਾ ॥
 ਜੋ ਹੈ ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਭਾਰਾ । ਸੋ ਚਹੀਏ ਅਬ ਬਨੇ ਨ ਬਾਰਾ ॥

• ਪਰ ਇਸ ਸਾਜਨ ਹੇਤ ਪਿਆਰੇ । ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਹੁ ਸੁਧਾਰੇ ॥
 ਤਿਸਕੋ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਵਾਉਂ । ਲੈਕਰ ਵਰ ਤਬ ਪੰਥ ਸਜਾਉਂ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਕਾਜਾ । ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਕਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ॥
 ਯਹ ਸੁਖਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਸੁਨਾਵੈ । ਅਪਨੋ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਲਾਵੈ ॥
 ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ । ਇਸਤੇ ਉਲਟਾ ਕਰੇ ਬਿਲਾਸ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਇਸਨੇ ਏਹੁ ਸੁਨਾਏ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਖਾਏ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਵਨ । ਮਾਰਗ ਮਾਂਹਿ ਲੁਟ ਵਹੁ ਲੇਵਨ ॥
 ਸੁਨ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਗੁਰ ਫਰਯਾਦ । ਕਰੀ ਬਾਤ ਯਹ ਓੜਕ ਯਾਦ ॥
 ਇਨਸੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਹੀਏ । ਚੁਪਕੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਅਬ ਰਹੀਏ ॥
 ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਜ । ਦੁਰਗਾ ਭਜੀ ਗਰੀਬ ਨਵਾਜ ॥
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਨ ਮਹਿ ਦੇਖ ਪਿਆਰੇ । ਕੋ ਸਾਰਾ ਹੈ ਦੁਹਨ ਮਝਾਗੇਝਪ
 ਦਵੈਯਾ

• ਪਹਿਲਾ ਆਖੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਕਾਰਨ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ । ਦੂਜਾ
 ਆਖੇ ਬਦਲੇ ਖਾਤਰ ਪੂਜ ਕਰੀ ਸੀ ਮਾਈ ॥ ਪਹਲਾ ਕਹੇ
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸੀ ਗੁਰ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਦੂਜਾ ਆਖੇ ਹਿੰਦੂ
 ਤੁਰਕਾਂ ਸੀ ਮਨ ਅਧਕ ਦੁਖਾਇਆ ॥ ੪੬ ॥ ਜਿਸਤੇ ਦੋਨਾਂ ਦੀ
 ਸੁਨ ਭਾਈ ਮਿਲਦੀ ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ । ਇਕ ਕਹੇਕੁਛ ਹੋਰ ਬਨਾਕੇ
 ਦੂਜੇ ਹੋਰ ਸੁਨਾਈ ॥ ਫਿਰ ਤੂੰ ਜਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਪੱਕੀ ਇਹ ਸਭ

(੧੦੮)

ਤਿਨਕੀ ਗਾਥਾ । ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨ ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ
ਸਾਥਾ ॥ ੪੭ ॥ ਵਿੱਚ ਅੰਧੇਰੇ ਖੜਕੇ ਦੋਨਾਂ ਚਾਇ ਨਸ਼ਾਨ ਲਾਏ ।
ਜਿਤ ਜਿਤ ਵਲ ਨੂੰ ਸਿਸਤ ਲਗਾਈ ਓਸੇ ਵੱਲ ਚਲਾਏ ॥ ਪਰ
ਅਸਲੀ ਜੋ ਮੱਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੋ ਨਾ ਕਿਨੇਂ ਵਿਚਾਰਾ । ਹੈ ਅਗਿਆਨ
ਆਪਨੇ ਮਨ ਦਾ ਗੁਰ ਜੀ ਉੱਪਰ ਡਾਰਾ ॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਇਨ ਕੀ ਬਾਤ ਪਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਸ ।
ਠੀਕ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦਾ ਕਰ ਦੇਨਾ ਹੈ ਨਾਸ ॥ ੪੯ ॥
ਸੁਨੀਏ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਜੀ ਗੁਰੂਅਨ ਕਾ ਮਤ ਜੋਇ ।
ਇਨ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਕਹਨ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫੦ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਤੇਰੇ ਇਸ ਇਤਬਾਰ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਾਂ ਚਾਇ ।
ਜਦ ਗੁਰ ਦੀ ਲੀਲਾ ਕਵੀ ਦੱਸੀ ਅਧਕ ਬਨਾਇ ॥ ੫੧ ॥
ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਲੈ ਗੁਰ ਜੀ ਕੀਤਾ ਜੋਇ ।
ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਹੋ ਨ ਕੋਇ ॥ ੫੨ ॥
ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ ਭੁੱਧ ਨੂੰ ਏਥੇ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ ।
ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਨਨੇ ਤੇ ਸਕਲ ਤੇਰਾ ਭ੍ਰਮ ਮਿਟਾਇ ॥ ੫੩ ॥
ਜਿਕੁਰ ਪੰਡਤ ਆਇਆ ਅਰ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰ ਸਾਥ ।
ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਕਿਹਾ ਅਰ ਕੀਨਾ ਜਗ ਨਾਥ ॥ ੫੪ ॥
ਸੋ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਭੁੱਧ ਨੂੰ ਥੋਲ ਸੁਨਾਵਾਂ ਸਾਰ ।

ਜੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਆਪ ਉਚਾਰ ॥ ੫੫ ॥ ਯਥਾ:-

ਦੋਹਿਰਾ

“ਚਿਤਵਤ ਬਿਦਤ ਪ੍ਰਚੰਡਕਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ।
ਸੁਪਤ ਜਥਾ ਸੁਖ ਨਿਸ ਵਿਖੈ ਵਡੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ੧ ॥

ਛੰਦ

ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸੁਪੌਰ। ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਚਹਿ ਦੀਵਾਨ
ਸੌਰ ॥ ਤਿਸਕਾਲ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਆਇ ਦਾਸ। ਲੇ ਸਾਤ ਕੁੰਭ ਕੋ
ਕੁੰਭ ਪਾਸ ॥ ੬ ॥ ਅਧਕੈ ਸੁਗੰਧ ਮਹਿ ਕਾਰ ਸੰਗ। ਬਹੁ
ਰਗੜ ਬਦਾਮਨ ਸਹਤ ਭੰਗ ॥ ਏਲਾ ਲਵੰਗ ਮ੍ਰਿਚਾ ਨਿਕਾਰ।
ਮੇਲਿਯੋ ਗੁਲਾਬ ਬਿਚ ਸਰਦ ਧਾਰ ॥ ੭ ॥ ਯੁਤ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਸਤਿ
ਗੁਰ ਛਕਾਇ ॥ ਪੁਨ ਸੌਰ ਸਨਾਨਨ ਕਰਤੇ ਬਨਾਇ ॥ ਬਹੁ ਦੂਰ
ਦੇਸ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਆਇ। ਸੁਖਮ ਬਿਸਾਲ ਮੁਲਕੋ ਸੰਗਾਇ ॥ ੮ ॥
ਘੋਸ਼ਾ ਨਵੀਨ ਪਹਰੇ ਪ੍ਰਭਾਤ। ਪੁਨ ਅਲੰਕਾਰ ਸੋਭਿਤ ਗਾਤ ॥
ਦਿਨ ਚਰਯੋ ਸੰਹਾਸਨ ਪਤ ਬਿਰੰਤ ॥ ਯੁਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ
ਅਤਿ ਸੈ ਸੁਭੰਤ ॥ ੯ ॥ ਤਬ ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰ ਨਿਕਟ
ਆਇ। ਕਰ ਜੋਰ ਅਰਜ ਐਸੇ ਸੁਨਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਾਤਸਾਹ
ਦਿਸ ਜਹਿ ਸਰਾਹਿ। ਰਾਵਰ ਸਮੀਪ ਕਰ ਗਾਥ ਜਾਹਿ ੧੦
ਪੁਰ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਜੋਇ। ਚਲ ਆਇ ਬਾਗ ਮਹਿ ਉੱਤਰ
ਸੋਇ। ਕਹਿ ਜਾਹਿ ਸੁ ਕੇਸਵਦਾਸ ਨਾਮ। ਬਿਧ ਚੰਡ ਪੂਜਥੇ
ਗੁਣਿਨ ਧਾਮ ॥ ੧੧ ॥ ਜਹਿ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਨਰ ਜੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਜਗ
ਮਾਤ ਸੁਜਾਤਰ ਜਾਤ ਆਪ। ਮੁਝਕੋ ਬੁਲਾਇ ਪੁਛਯੋ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।
ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੋ ਸਭ ਨਿਤੰਤ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਨ ਅਨੰਦ ਧਾਰ

ਪੁਨ ਪੁਨ ਬੁਝੇਇ । ਚਿੱਤ ਚਹਤ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਇ ਲੇਇ ॥ ਕਰ
 ਵਰਸ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਜਾਉ ਫੇਰ । ਯਹਿ ਆਸੈ ਪਰਖਯੋ ਤਾਹਿ ਹੇਰ ॥
 ੧੩ ॥ ਚਲ ਆਇ ਆਪ ਤੇ ਲਖਯੋ ਨਾਹਿ । ਚਿਤ ਚੇਤ ਅਧਕ
 ਹੁਇ ਮੇਲ ਪਾਹਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ ਸਮਰੱਥ ਮਨ ਫੇਰ ਲੀਨ । ਬਾਂਛਤ
 ਰਿਦੈ ਆਗਵਨ ਕੀਨ ॥ ੧੪ ॥ ਸੁਨ ਸੋਨ ਬੈਨ ਗੁਰ ਹਰਖ
 ਧਰ । ਧੰਨ ਧੰਨ ਖੜਗ ਕੇਤਹਿ ਉਚਾਰੇ ॥ ਨਿਜ ਸੇਵਕਾਨ
 ਕੇ ਕਰਤ ਕਾਜ । ਘਟ ਘਟ ਬਯਾਪ ਰਾਜਾਨ ਰਾਜ ॥ ੧੫ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਏਹੁ ।

ਗੁਰ ਜੀ ਨੈ ਉਸ ਬਿੱਖ ਮੇਂ ਕਿਹਾ ਜਤਾਇਆ ਨੇਹੁ ॥ ੫੬ ॥

ਭਾਵ—ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਭੀ ਸਾਬਤ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜ਼ਰੂਰ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ
 ਲਈ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਪੰਡਤ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ ਸੇ ਜੋ
 ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਕਾਂਝੀ
 ਤੇ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਦਾ ਆਉਨਾ ਸੁਨਿਆ ਤਦ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਜੋ
 ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਧੰਨਜਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਕਿੰਤੂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ
 ਥਾਤ ਪਰ ਵਿਸ਼ਾਸ ਨਾ ਰੱਖਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਆਉਨ
 ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਨਕੇ ਕਿਉਂ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ, ਜਿਸਤੇ ਭਾਈ
 ਸੁਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ
 ਇੱਕ ਰਾਇ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਥਾਤ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੋ ਬਾਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਵੀਂ ਕੁਛ ਮੀਤ ।
ਪੀਸੇ ਉੱਪਰ ਪੀਸਿਆ ਸਮਝ ਪਿਆਰੇ ਚੀਤ ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੋ ਕਥਾ ਬਨਾਈ । ਸੋ ਕੁਛ ਨਵੀਂ ਬਾਤ ਨਹਿ ਗਾਈ ।
ਇਹ ਓਹੋ ਹੈ ਰਿੜਕਿਆ ਪਾਲੀ । ਜੋ ਸੁੱਖਾ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਬਖਾਲੀ ॥
ਪਰ ਇਤਨਾ ਇਨ ਅਧਕ ਲਗਾਯਾ । ਜੋ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਬਤਾਯਾ ॥
ਗੁਰਜੀ ਕਾਰਨ ਭੰਗ ਘੁਟਾਈ । ਮਿਰਚ ਬਦਾਮ ਲੋਂਗ ਬਹੁ ਪਾਈ ॥
ਹੋਰ ਇਲਾਚੀ ਵਿੱਚ ਪੁਵਾਕੇ । ਸਤ ਘੜਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲੀ ਪਾਕੇ ॥
ਚੰਗੇ ਰਗੜੇ ਲਾਕੇ ਦੱਸੇ । ਅਮਲੀ ਦਾ ਮਨ ਦੇਖ ਤਰੱਸੇ ॥
ਇਹ ਇਨ ਵਾਧੀ ਗੱਲ ਬਨਾਈ । ਮਾਨੋਂ ਬਹਕੇ ਆਪ ਘੁਟਾਈ ॥
ਹੋਰ ਮਸਾਲੇ ਐਸੇ ਗਾਏ । ਮਾਨੋਂ ਅਪਨੀ ਹੱਥੀਂ ਪਾਏ ॥
ਗੱਲੋਂ ਚੁਕ ਗਲਾਇਣ ਕੀਤਾ । ਕਵੀ ਪਣਾ ਸਾਬਤ ਕਰ ਲੀਤਾ ।
ਜਿੱਕਰ ਏਹ ਮਸੌਦਾ ਘੜਿਆ । ਮਨ ਭਾਵਤ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆ ॥
ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲਕਾ ਵਾਲੀ । ਗੱਲ ਬਨਾਈ ਅਸਲੋਂ ਖਾਲੀ ॥੫੮॥

ਦਵੈਯਾ

ਫਿਰ ਇਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੈ ਆਖੀ ਮਨ ਘੜਤੀ ਦੀ ਬਾਤਾ ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰਾ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਬਤਾਤਾ ॥ ਉਸ ਨੇ
ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਪੰਡਤ ਆਇਆ ਗਾਇਆ । ਜਿਸਤੇ ਹਵਨ
ਕਰਾਕੇ ਗੁਰ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪਰਗਟਾਇਆ ॥ ੫੯ ॥ ਪਰ ਇਹ

ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਤਾਵੇ ਕਾਂਸੀ ਰਹਿਨੇ ਵਾਲਾ । ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਬਿੱਪ ਸੀ
 ਆਇਆ ਜਿਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਚਾਲਾ ॥ ਫਿਰ ਹੁਨ ਦੱਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
 ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਚਾ ਕੌਣ ਪਿਆਰੇ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ ਜੋ
 ਕੁਛ ਕਥਨ ਤਿਹਾਰੇ ॥ ੬੦ ॥ ਪਹਿਲੇ ਉਸਦਾ ਕਰੋ ਫੈਸਲਾ
 ਸੀ ਪੰਡਤ ਉਹ ਕਿਹੜਾ । ਦੁਰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨੇ ਤਾਈਂ ਹੁਰ
 ਪੂਰ ਆਯਾ ਜਿਹੜਾ ॥ ਦੋਨਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਸੱਚਾ ਕੌਣ
 ਬਤਾਵੇ । ਅਰ ਹੈ ਕੌਣ ਕਵੀ ਵਡ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਨਸੰਗ
 ਸੁਨਾਵੇ ॥ ੬੧ ॥ ਫਿਰ ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਤਾਈ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰਨ
 ਜੋਗਾ । ਜਿਸਦੇ ਸੁਨਣੇ ਤੇ ਜੋ ਅਸਲੀ ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਹੋਗਾ ॥
 ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਪਹਿ ਐਸਾ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇਆ ।
 ਹੇ ਗੁਰ ਕੇਸੋ ਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਾਂਸੀ ਵਾਲਾ ਆਇਆ ॥
 ੬੨ ॥ ਮੈਥੋਂ ਉਸਨੇ ਕਥਾ ਆਪਦੀ ਬਹਿਕੇ ਪੁੱਛੀ ਸਾਰੀ ।
 ਜੈਸੀ ਮੇਰੇ ਬੋਂ ਬਣ ਆਈ ਬੋਲੁ ਬਖਾਨੀ ਸਾਰੀ ॥ ਜਿਸ ਪਰ
 ਸੁਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪਦਾ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹੇ । ਅਰ ਪ੍ਰਭ ਦੇ
 ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਆਪੇ ਆਵਤ ਨਾਹੇ ॥ ੬੩ ॥ ਪਰ ਅੱਗੇ
 ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਨਾਹੀਂ ਬਿਨ ਦਰਸਨ ਹੁਰ ਕੇਰੇ । ਐਸਾ ਉਸਦਾ
 ਨਿਸਚਾ ਪੂਰਾ ਆਵਤ ਮਨ ਮਹਿੰ ਮੇਰੇ ॥ ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ
 ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬੁਲਾਇਆ । ਇਤਨੀ ਹੁਰ ਚੱਲਕੇ ਜਿਹੜਾ
 ਕਿਸੀ ਮਾਰ ਪਰ ਆਇਆ ॥ ੬੪ ॥ ਜਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਰੀ
 ਭਾਹ ਲੋਭ ਮਨ ਅੰਦਰ । ਭੜਕ ਖਲੀ ਜੋ ਪਈ ਨਚਾਵੇ
 ਭੁੱਲਿਆ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰ ॥ ਤਾਂਤੇ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ ਭਾਈ ਸਰਧਾਲਾਇਕ
 ਨਾਹੀਂ । ਮਨ ਭਾਵਤ ਜੋਕਵੀਆਂ ਰਦਕੇ ਧਰਦੀਨੀ ਜਗਮਾਹੀ ॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਨਾਉ ।
ਭੰਗ ਘੋਟਨੀ ਦੱਸ ਕੇ ਫੱਕੜਪਣਾ ਨ ਪਾਉ ॥ ੬੬ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਏਹ ਬਾਤ ਪਸਿੰਦ ਨਾ ਅੱਗੇ ਸੁਨ ਲੈ ਹੋਰ ।
ਆਪੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵਸੀ ਸਾਧ ਕਿਧੋਂ ਹੈ ਚੋਰ ॥ ੬੭ ॥
ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜੀ ਭੇਜਕੇ ਖਾਸ ਆਪਨਾ ਦਾਸ ।
ਓਸੇ ਵਕਤ ਮੰਗਾਇਆ ਬਿੱਪਰ ਆਪਨੇ ਪਾਸ ॥ ੬੮ ॥
ਮੈਂ ਨਾ ਕਹੀ ਬਨਾਇਕੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਬੀ ਗੱਲ ।
ਇਹ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪੇ ਪਾਜ ਲੇ ਚੱਲ ॥ ੬੯ ॥

ਸਥਾ:—

ਵੰਦ

“ਤਬ ਦਿਆਰਾਮ ਕੋ ਫਿਗ ਖੁਲਾਇ । ਦਿਸ ਲਿਆਉ ਜਾਉ
ਨਹਿ ਬਿਲਮ ਲਾਇ । ਸੁਨ ਹੁਕਮ ਗਯੋ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇ । ਤਿਸ
ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਕਹਿ ਬਾਤ ਸੋਇ ॥ ੭੦ ॥ ਗੁਰ ਕਰਤ ਯਾਦ
ਚਲੀਏ ਹਜ਼ੂਰ । ਤੋਤ ਕਾਲ ਚਵਿਓਂ ਸੁਨ ਬਹਾਲ ਰੂਰ ॥
ਆਇਓਂ ਸਮੀਪ ਨਰ ਕਿਤਕ ਸਾਥ । ਪਠਿਆ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਫਲ
ਲੀਨ ਹਾਥ ॥ ੭੧ ॥ ਗੁਰ ਅੰਗਰ ਅਰਪ ਕਰ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ।
ਤਬ ਚੌਕੀ ਦਾਸ ਡਹਾਇ ਦੀਨ ॥ ਬਰ ਬਿੱਪਰ ਬੈਠ ਅਵਲੋਕ
ਰੂਪ । ਮਨ ਮੋਹਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਿਹਨ ਅਨੂਪ ॥ ੭੨ ॥ ਜਿਤ
ਕਹਿਓ ਪੁਰਾਨਨ ਮਹਿ ਸੁਭਾਇ । ਤਿਸ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਗੁਰਪੁਤ

ਸੁਹਾਇ ॥ ਆਕਰਖ ਸੁਚਿੱਤ ਧਰ ਬਸਹਿ ਲੇਤ । ਗੁਰ ਕੋ ਸਮ-
 ਰਥ ਲਖ ਬਲ ਨਕੇਤ ॥ ੩੨ ॥ ਤਬ ਦਿਆਸਿੰਧ ਬੁਝਿਯੋ ਭੁ
 ਤੈਨ । ਦਿਜ ਜੁ ਕਹੋ ਤੁਮ ਇਸਟ ਕੌਨ ॥ ਕਿਨ ਕੋ ਅਰਾਧ
 ਸੇਵਤ ਮਹਾਨ । ਕਿਸ ਨਿਕਟ ਚਹਤ ਆਪਨ ਕਲਿਆਨ ॥
 ਦਿਜ ਕਹੈ ਸੁ ਕੇਸਵਦਾਸ ਫੇਰ । ਹਮ ਇਸਟ ਚੰਡਕਾ ਸਭ
 ਵਡੇਰ ॥ ਜਹਿ ਨਿਕਟ ਜਾਚਤੇ ਦੇਵ ਸਰਬ । ਜਹਿ ਖੰਡ ਕੀਨ
 ਸਤ੍ਰੁਨ ਗਰਬ ॥ ੩੪ ॥ ਤਿਸ ਜਗਤ ਮਾਤ ਕੋ ਮੁਖ ਸਥਾਨ । ਹੈ
 ਜਾਲਾ ਮੁਖੀ ਰਚਯੋ ਜਹਾਨ ॥ ਤਿਸ ਦਰਸ ਪਰਸ ਬਹੁਰੋ ਸੁਧਾਰ ।
 ਅਰ ਦੇਸ ਦੂਰ ਤਜ ਕੈ ਪਧਾਰ ॥ ੩੫ ॥ ਸਭ ਆਦਿ ਸਕਤ
 ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ । ਬਹੁ ਆਦਿ ਜਾਹਿ ਕੀ ਕਰਤ ਸੇਵ ॥ ਲਿਵ
 ਲਗਹਿ ਸਦਾ ਤਿਸ ਨਾਮ ਕੇਰ । ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਧਿਆਨ ਪੂਜਾ ਘਨੇਰ
 ॥ ੩੬ ॥ ਸੁਨ ਗੁਰੂ ਬੰਦਨਾਂ ਕੀਨ ਤਾਂਹਿ । ਜਗ ਮਾਤ ਪੂਜ ਬੇ
 ਹਮੇਂ ਚਾਹਿ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੋਇ ਦਰਸ ਦੇਹੁ । ਅਹੋਰ ਰੂਪ
 ਬਰ ਮਾਂਗ ਲੇਹੁ ॥ ੩੭ ॥ ਤੁਮ ਪੈ ਬਿਧਾਨ ਇਹ ਸਗਲ ਆਇ
 । ਕੀਜੈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਭ ਬਿਧ ਬਹਾਇ ॥ ਚਹੀ ਯਹਿ ਸਮੱਗੀ ਤਵ
 ਸਿਤਕ ਕੇਤ । ਜੋ ਸੁਭਗ ਹੋਇ ਕਹੀਯਹੁ ਤਿਤੇਕ ॥ ੩੮ ॥ ਜਿਮ
 ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਠ ਅਰ ਹਵਨ ਹੋਇ । ਰਹਿ ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਲਗ ਕਹਹੁ
 ਸੋਇ ॥ ਗਨ ਦਿਜਨ ਭਨੀ ਮਹਮਾਂ ਤੁਹਾਰ । ਬਿਧ ਚੰਡ ਪੂਜ
 ਬੇ ਮਹਿ ਉਦਾਰ ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਇਸਟ ਦੇਵ ਤਿਸ ਕੇਰ ।

ਤਦ ਦੁਰਗਾ ਉਸ ਨੈ ਕਹੀ ਸਭ ਤੇ ਅਧਕ ਦਲੇਰ ॥੭੦॥

ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਤਿਨ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਜਾਨਤ ਬਿਧ ਸੋਇ ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਜਗਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸੁਖ ਦਾ ਹੋਇ ॥੭੧॥
 ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਤਿਸੀ ਕੋ ਕਹਾ ਰਿਦੇ ਦਾ ਭੇਦ ।
 ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਜੋ ਵਿਧ ਦੱਸੇ ਵੇਦ ॥ ੭੨ ॥
 ਕਿਆ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਝੂਠ ਹਨ ਜੋ ਹਨ ਪਰੰ ਪਰਾਨ ।
 ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਾਇਦੇ ਸੁਨਦੇ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ ॥ ੭੩ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੰਤੋਖ ਮਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ ਸਿੱਧ ।
 ਟੁੱਟੀ ਬੀ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਆਮਖ ਕਾਰਨ ਗਿੱਧ ॥ ੭੪ ॥
 ਜੋ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਕਥਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਭਾਵ ।
 ਸੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਆਖਸਾਂ ਬਿਨ ਪਖ ਪਾਤ ਲਗਾਵ ॥ ੭੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਨ ਕਵੀਅਨ ਮਹਿ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧ । ਤੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਅਪਨੇ ਸੋਧ ॥
 ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬਤਾਵੇ ਐਸੇ । ਬਾਗ ਮਾਂਹਿ ਪੰਡਤ ਆ ਬੈਸੇ ॥
 ਕਰ ਪ੍ਰਤੱਗਧਾ ਐਸੀ ਭਾਰੀ । ਮੈਂ ਨਾ ਜਾਊਂ ਗੁਰੁ ਅਗਾਰੀ ॥
 ਪਰ ਜੇ ਗੁਰ ਹਨ ਗੇ ਅਵਤਾਰ । ਮਨ ਦੀ ਗਾਥਾ ਬੁੱਝਨ ਹਾਰ ॥
 ਤਾਂ ਆਪੇ ਆ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵੈਂ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਬਾਗ ਮਹਿ ਆਵੈਂ ॥
 ਸੋਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਤਾ ਆਇ । ਆਪੇ ਗਏ ਬਾਗ ਮਹਿ ਧਾਇ ॥
 ਓਸ ਸਮਝ ਸਿੱਖਾਂ ਸੀ ਕਹਾ । ਜਿਨ ਨਹਿ ਭੇਦ ਬਿੱਖ ਦਾ ਲਹਾ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਐਥੇ ਮੰਗਵਾਓ । ਆਪ ਓਸਦੇ ਪਾਸ ਨ ਜਾਓ ॥

ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਯਹ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ । ਆਦਰ ਕਰੋ ਗੁਣੀ ਕੋ ਜਾਇ॥
ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਗਯਾਨੀ ਸਮਹਾਨਾ । ਕਰਨਾ ਚਹੀਏਨਹਿ ਅਭੰਮਾਨ॥
ਤਾਂਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਗਏ । ਤਿਸਤੇ ਬਿਧ ਸਭ ਪ੍ਰਫਤ ਭਏ॥ ੭੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਤੇ ਉਲਟ ਸੰਤੋਖ ਹਰਿ ਕਹਿਤ ਬੁਲਾਇਆ ਬਿੱਪ ।

ਦਿਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਭੇਜਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਣਾ ਅਧਿਪ ॥ ੭੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹੀਂ । ਝੂਠਾ ਕਥਨ ਕੌਨ ਕਾ ਨਾਹੀਂ ॥
ਆਪਸ ਮੈਂ ਨਹਿ ਮਿਲਦੇ ਦੋਇ । ਫਿਰ ਕਹੁਸਿੱਧਥਾਤਕਿਆਹੋਇ॥
ਫਿਰ ਜਦ ਪੰਡਤ ਆਯਾ ਪਾਸ । ਅਪਨੇ ਮਨਦੇ ਨਾਲ ਹੁਲਾਸ ॥
ਧਰਾ ਨਲੋਰ ਗੁਰੂ ਪਗ ਆਗੇ । ਕਹਿ ਕਰ ਮੁਖ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਡਭਾਗੇ॥
ਤਦ ਚੌਂਕੀ ਗੁਰ ਪਾਸ ਡਹਾਕੇ । ਪੁੱਛੀ ਉਸਥੋਂ ਪਾਸ ਬਠਾਕੇ ॥
ਤੇਰਾ ਇਸਟ ਕੌਨ ਹੈ ਪੰਡਤ । ਅਰ ਕਿਸਕੋ ਤੁਮ ਹੋ ਜਗ ਮੰਡਤ ॥
ਤਬ ਤਿਨ ਅਪਨੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ । ਦੇਵੀ ਦੱਸੀ ਜਗ ਵਖਿਆਤਾ ॥
ਅਰ ਤਿਸਦਾ ਜੋ ਮੁੱਖ ਸਥਾਨ । ਜ਼ਾਲਾ ਮੁਖੀ ਬਥਾਇਆ ਆਨ ॥
ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਉਸਨੇ ਕਹਿ ਦੀਨਾ । ਅਪਨਾਭਾਵਸਿੱਧਕਰਲੀਨਾ॥
ਮੈਂ ਪੂਜਾ ਕੀ ਸਭਵਿਧਜਾਨੋਂ । ਅਰਨਿਜਕੋਤਿਸਸੇਵਕਮਾਨੋਂ॥ ੭੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਦੀ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਚਾਲ ।

ਨਾਲ ਜੁਗਤ ਦੇ ਦੋਸਤਾ ਬੋਲੁ ਆਪਨਾ ਹਾਲ ॥ ੭੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਜੋ ਮੁਖ ਸਥਾਨ । ਕੀਤੀ ਜ਼ਾਲਾ ਮੁਖੀ ਬਥਾਨ ॥

ਤਾਂ ਓਥੇ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਆ । ਉਲਟੇਰਸਤੇ ਸੀ ਕਿਉਂ ਪਿਆ।
 ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਜੋ ਸੀ ਗੋਲ । ਪੂਜਨ ਆਯਾ ਉਸਦਾ ਭੋਲ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੁੰਦੀ । ਸੀ ਕੁਛ ਬਾਤ ਓਸਨੇ ਗੁੰਦੀ ॥
 ਤਾਹੀਂ ਆਇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਗ । ਅਪਨਾ ਘਰ ਦਰ ਸਗਲਤਿਆਗ ॥
 ਜਿਸਦੀ ਸੁਨਕੇ ਐਸੀ ਬਾਤ । ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਕਹਾ ਵਖਿਆਤ ॥
 ਸੁਨ ਪੰਡਤ ਜੇ ਤੂੰ ਬਿਧ ਜਾਨੈ । ਅਰ ਨਿਸਚਾ ਦੁਰਗਾ ਪਰ ਠਾਨੈ ॥
 ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਚਾ ਦਖਰਾਉ । ਜੋ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਹੈ ਚਾਉ ॥
 ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਨਹੀਂ ਭਾਈ । ਗੁਰ ਸ਼ਰਧਾਕਰਦੇਵਮਨਾਈ ॥੮॥

ਭਾਵ-- ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ
 ਗੁਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਰਸਪਰ ਇਤਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਜੋ ਸਾਬਤ
 ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸੱਚਾ ਕੌਣ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਖਦਾ
 ਹੈ ਜੋ ਦੱਤਾਨੰਦ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪਰਤੱਗਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ
 ਸੱਚੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਨਨਹਾਰੇ ਹੋਨਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਪ ਆਉਨਗੇ
 ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਨਗੇ, ਜਿਸ ਪਰ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ.
 ਏਧਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਕਾਂਸੀ ਤੇ
 ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਆਇਕੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਉਤਰਿਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਯਸ
 ਸੁਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਹੋਈ ਅਰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਯਾ
 ਅਤੇ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਪਾਸ ਬਠਾਯਾ, ਅਰ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਿਆ,
 ਇਸਤੇ ਮੇਰ ਮੱਕੀਦਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਕਿਸਦਾ ਕਥਨਹੈ॥
 ਦੇਹਿਰਾ--ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਬਾਤ ਹੈ ਨਿਰੀ ਬਨਾਵਟ ਮੀਤ ।

(੧੧੮)

ਸੀ ਸਤਿ ਗੁਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਕੁਰੀਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ॥੮੧॥
ਤਾਂਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਪਾਸ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ।
ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੱਸ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਪੰਥ ਅਪੀਲ ॥ ੮੨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਅੱਗੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਵਿ ਜੀ ਲੀਲਾ ਕਹੀ ਬਨਾਇ ।
ਉਸ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇਦਾ ਹੋਸੀ ਕੁਛ ਭਲ ਭਾਇ ॥੮੩॥
ਚੌਪਈ

ਜਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਗ ਦੰਬਾ । ਧਰਤ ਅਕਾਸ ਸਭੀ ਤਦ ਕੰਥਾ ॥
ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਧਰਤੀ ਹੋ ਗਈ । ਮਾਨਹੁ ਪੁਲੈ ਹੀ ਆ ਗਈ ॥
ਹੱਲੇ ਪਰਬਤ ਨਾਲ ਭੂਚਾਲਾ । ਵਗਨ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਉਡਾਲਾ ॥
ਜੈਸੀ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਈ । ਓਸੀ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਬਤਾਈ ॥
ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸੁਨਾਵਾਂ । ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਕ ਮਿਟਾਵਾਂ ॥੮੪॥
ਸ਼ਬਾ:-- ਦੋਹਰਾ

“ਭੇਢ ਪਹਰ ਦਿਨ ਕੇ ਰਹੇ ਨੌਮੀਂ ਆਦਿਤ ਵਾਰ ।
ਚੇਤ ਮਾਸ ਪਖ ਸੁਕਲ ਮਹਿ ਵਿਦਤੀ ਜਗਤ ਅਧਾਰ ॥ ੧ ॥
ਸਵੈਯਾ

ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਦਿਸਾ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਮੈ ਬਡ ਧੂਲ
ਉਡਾਈ । ਘੋਰ ਘਟਾਂ ਚਹੂੰ ਓਰ ਘਨਾ ਘਨ ਘੋਖਤ ਘੋਖ ਘਨੋ
ਘੁਘਰਾਈ । ਦੀਰਘ ਦਾਰਨ ਨਾਦ ਦਸੋ ਦਿਸ ਔਕੜ ਕਿਓ
ਤੜਤਾ ਤੜਫਾਈ । ਏ ਸਭ ਲੱਛਨ ਬੀਚ ਅਕਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ ਭਏ

ਡਰਦੇ ਸਮਦਾਈ ॥ ੨ ॥ ਭੂਮ ਬਿਖੈ ਭੁਵਚਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ
 ਭਯੋ ਭਯ ਦਾ ਸਮਦਾਈ । ਭੋਲ ਭਗਾ ਮਗ ਭੇੜ ਪਹਾੜ ਦੜਾ
 ਦੜ ਸਿੰਗ ਟੁਟੇ ਅਧਕਾਈ ॥ ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਉਛਲੈ ਛਲਕੈ ਮਛ
 ਕੱਛ ਪਰਾਛਸ ਯੋ ਡਰ ਪਾਈ । ਕਾਨਨ ਤੇ ਉਖਰੇ ਤਰ ਦੀਰਘ
 ਮੂਲ ਮਹਾਂਦਿਕ ਕਾਂਡ ਬਢਾਈ ॥ ੩ ॥ ਯੋ ਨਭ ਭੂਮ ਮੈਂ ਸੋਰ
 ਪਰਯੋ ਚਹੁ ਚੱਕ ਤ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਲੈ ਕਰ ਮਾਨਿਯੋ । ਦੀਰਘ ਨਾਦ
 ਸੁਨਿਯੋ ਸਭ ਹੂੰ ਬਿਸ ਮੈਂ ਸਭ ਹੋਇ ਕਛੁ ਨਹਿ ਜਾਨਿਯੋ ॥ ਫੁਟ
 ਪਰੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੀ ਕੈ ਬਚ ਜਾਇਕ ਨੂੰ ਅਸ ਭਾ ਬਲ ਠਾਨਿਯੋ ।
 ਕੋ ਉਤਪਾਤਨ ਹੋਤ ਮਹਾਨ ਭਯਾਨ ਬਿਨਾਸ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨਿਯੋ
 ॥ ੪ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖਿਆ ਪਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕੀਆ ਬਰਬੱਲ ।
 ਸਾਰਾ ਮਨ ਤਨ ਕੰਬਦਾ ਸੁਨ ਕੇ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ॥੮੫॥
 ਫਿਰ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਝੂਠ ਕਦ ਹੋਸਨ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਜਿਸਨੂੰ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ਸੇ ਕਰਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਖਾਨ ॥ ੮੬ ॥
 ਅਰ ਸਰਧਾਲੂ ਪੁਰਖ ਜੋ ਸੁਨ ਕਰ ਹੋਨ ਅਨੰਦ ।
 ਤੇਰੇ ਆਖਨ ਤੇ ਕਦੋਂ ਹੋ ਜਾਸਨਗੇ ਬੰਦ ॥ ੮੭ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਅਹੋ ਝੂਠ ਦੇ ਕੰਨ ਇਨ ਕੁਤਰੇ ਖੂਬ ਬਨਾਇ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਭੋਲੇ ਮਾਣਸਾਂ ਲੀਤਾ ਠੀਕ ਫਸਾਇ ॥ ੮੮ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਈ ਉਸਨੇ ਧੂੜ ਅਕਾਸ ਮਝਾਰੀ । ਏਹੋ
ਜਿਹੀ ਅੰਧੇਰੀ ਲਿਆਇਆ ਕੰਬੀ ਧਰਤੀ ਸਾਰੀ ॥ ਬੱਦਲ ਖੂਬ
ਚੜ੍ਹਾਇ ਦਿਖਾਏ ਅਰ ਬਿਜਲੀ ਕੜਕਾਈ । ਲਿਆਇ ਭੂਚਾਲ
ਪਹਾੜ ਉਡਾਕੇ ਸਾਰੀ ਖਲਕ ਡਰਾਈ ॥ ੮੯ ॥ ਬਣ ਭੀ ਚੁਕ
ਉਖੇੜ ਬਨਾਏ ਪਰਬਤ ਖੂਬ ਉਡਾਏ । ਸਾਰੇ ਜਗ ਮਹਿ ਸ਼ੋਰ
ਮਚਾਕੇ ਪੁਲੈ ਚੁਕ ਲਿਆਏ ॥ ਐਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ ਰਚਕੇ
ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ । ਮਾਨੋਂ ਅਪਨੇ ਅਖੀਂ ਦੇਖੀ ਬੈਠ ਹਕੀਕਤ
ਸਾਰੀ ॥ ੯੦ ॥ ਸਾਲ ਡੇਢ ਸੈ ਮਗਰੋਂ ਉਸਨੇ ਜਦ ਸੀ ਗ੍ਰੰਥ
ਬਨਾਇਆ । ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਉਸਨੇ ਚੁੱਕ ਤੁਫਾਨ ਗੁੰਦਾਇਆ ॥
ਕੌਨ ਸਬੂਤ ਏਸਦੇ ਅੰਦ੍ਰ ਜੋ ਸੱਚਾ ਹਮ ਜਾਨੈ । ਕੇਵਲ ਰਚਨਾਂ
ਇੱਕ ਕਵੀ ਦੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਠਾਨੈ ॥ ੯੧ ॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਲਿਖਦੇ ਏਸ ਘਮੰਡ ਨੂੰ ਕਲਮ ਪਕੜਦਾ ਕੌਣ ।
ਬੈਠੇ ਵਿੱਚ ਮਕਾਨ ਦੇ ਉਲਟਾਏ ਤ੍ਰੈਭੋਣ ॥ ੯੨ ॥
ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਪਕੜ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਕਲਮ ਸੁਮਾਲ ।
ਜਿਸਦੀ ਅੱਗੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਦਈਏ ਤੁਧ ਮਸਾਲ ॥ ੯੩ ॥

ਯਥਾ:-

ਸਵੈਯਾ

ਜਬ ਆਇ ਸਮਾਂ ਵਹੁ ਠੀਕ ਗਿਆ ਤਬ ਸਾਂਤਿ ਮਹਾਂ ਧਰਨੀ
ਪ੍ਰਗਟਾਈ । ਨਭ ਮੰਡਲ ਸਾਫ ਨ ਪੈਨ ਚਲੀ ਧਰ ਪੈ ਸਗਲੀ
ਤਬ ਧੂਲ ਦਬਾਈ ॥ ਸਭਕੇ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਆਨੰਦ ਭਯੋ ਡਰ ਬੋਇ
ਗਏ ਸੁਖ ਬੇਲ ਫਲਾਈ । ਘਰ ਹੀ ਘਰ ਹੋਤ ਆਨੰਦ ਮਹਾਂ

ਮਿਲ ਦੇਖਤ ਲੋਗ ਕਹੈ ਧਨ ਮਾਈ ॥ ੯੪ ॥ ਨਹਿ ਪਾਤ ਹਲੈ
 ਨਹਿ ਵਾਯੂ ਚਲੈ ਰਵਿ ਜੋਤਿ ਭਲੇ ਨਭ ਮੈਂ ਚਮਕਾਵੈ । ਸਭ ਸਿੰਧ
 ਅਚੋਲਨ ਹੋਲਤ ਹੈ ਮੱਛ ਕੱਛ ਮਹਾਂ ਜਲ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵੈ । ਬਣ ਪੁੰਜ
 ਮਹਾਂ ਤਬ ਫੂਲ ਰਹੇ ਮਨੋਂ ਰੂਪ ਬਸੰਤ ਆਨੰਤ ਦਿਖਾਵੈ । ਇਸ
 ਭਾਂਤ ਭਲੇ ਜਗ ਸਾਂਤਿ ਭਯੋ ਜਗ ਮਾਤਕੁ ਆਵਨ ਭਾਵਬਤਾਵੈ ॥ ੯੫ ॥
 ਦੋਹਿਰਾ

ਕਹੋ ਅਸਾਡੀ ਬਾਤ ਮਹਿ ਅਹੇ ਕੌਨ ਸਾ ਦੋਸ ।
 ਸਾਂਤਿ ਰਹੀ ਜੇ ਤਿਸ ਸਮਝ ਬਦਲੇ ਜੋਸ ਖਰੋਸ ॥ ੯੬ ॥
 ਕੇਵਲ ਮਨ ਉਸ ਕਵਿ ਦੇ ਆਇਗਈ ਇਹ ਗੱਲ
 ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਈਏ ਪਾ ਕਰਕੇ ਬਰ ਥੱਲ ॥ ੯੭ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਘੜਾ ਮਸੌਦਾ ਏਹ ।
 ਆਖੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਗਤੇ ਉਡਾਕੇ ਖੇਹ ॥ ੯੮ ॥
 ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਾਰੇ ਭੌਂਦੂਆਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸਭ ਸੱਚ ।
 ਹੀਰਾ ਕਰਕੇ ਬੇਚਿਆ ਕਵਿਨੇ ਅਪਨਾ ਕੱਚ ॥ ੯੯ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਸਮਝ ਤੂੰ ਗੱਲ ਨ ਹੋਈ ਕੁੱਝ ।
 ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜ ਜਨਾਂ ਦੀ ਧਾਮੜ ਧੂਮੜ ਬੁੱਝ ॥ ੧੦੦ ॥
 ਨਾਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਨਾਂ ਕੁਛ ਮਚਾ ਘਮੰਡ ।
 ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਫੈਲਾ ਆਨ ਪਖੰਡ ॥ ੧੦੧ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੇਰੇ ਮਨ ਨਹਿੰ ਲੱਗਦੀ ਏਹੁ ਤੁਸਾਡੀ ਬਾਤ ।

ਜੋ ਦਿਨ ਨੂੰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ॥ ੧੦੨ ॥

ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਕਾਲਕਾ ਸਭਨਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ।

ਪਰ ਇਕ ਤੋਂ ਇਸ ਓਰਤੇ ਮੀਟ ਲਈ ਹੈ ਅੱਖ ॥ ੧੦੩ ॥

ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦਾ ਸਮਾਂਚਾਰ ਹੈ ਜੋਇ ।

ਸੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ॥ ੧੦੪ ॥ ਯਥਾ:—

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ

“ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਗ ਰਾਨੀ ਸਭ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ਜਗ ਬਰ ਦਾਨੀ ਭੂਰ
ਪ੍ਰਭਾ । ਕਿਆ ਸੂਰਜ ਇੰਦ੍ਰੈ ਹੈਨ ਮਨਿੰਦਰੈ ਪਿਖ ਦ੍ਰਿਗ ਮੁੰਦ੍ਰੈ
ਦੇਵ ਸਭਾ ॥ ਕਿਆ ਪਾਵਕ ਰਾਸੈ ਤੜਤਾ ਭਾਸੈ ਕਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸੈ
ਹੁਵੈ ਸਮਤਾ । ਕਹਿ ਨਦਰਿਨ ਠਹਰੈ ਝਾਂਕਤ ਹਹਰੈ ਅੰਗਨ
ਬਹਿਰੈ ਧ੍ਰਿਤ ਜਮਨਾ ॥ ੫ ॥ ਜੁਗ ਚਰਨ ਬਿਸਾਲਾ ਨਖਨ
ਕਰਾਲਾ ਜੰਘਨ ਭਾਲਾ ਤੂਰ ਜਥਾ । ਕਟਮੈਂ ਅਲਬਾਲਾ ਹਾਡਨ
ਮਾਲਾ ਪਿਖ ਭੈ ਹਾਲਾ ਉਦਰ ਤਥਾ ॥ ਪ੍ਰਿਸਟੀ ਪਰ ਬਾਲਾ
ਲਟਕੇ ਜਾਲਾ ਦੀਰਘ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸਜਾ । ਤਰਕੇ ਜਨ ਭਾਲਾ
ਮੁੰਡਕ ਬਜਾਲਾ ਹੈ ਬਡ ਬਜਾਲਾ ਅਸਟਭੁਜਾ ॥ ੬ ॥ ਗਰ ਮੈਂ
ਧਰਮਾਲਾ ਮੁੰਡਨ ਜਾਲਾ ਬਹੁਤ ਕਰਾਲਾ ਦਾੜ ਵਡੀ । ਦੰਤਨ ਕੀ
ਪਾਲਾ ਖਰੀ ਕੁਢਾਲਾ ਦੀਰਘ ਜੁਵਾਲਾ ਤੁੰਡ ਛਡੀ ॥ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ
ਚਢ ਭਾਲਾ ਲੋਚਨ ਲਾਲਾ ਸੀਸ ਬਿਸਾਲਾ ਬਾਲ ਮਹਾਂ । ਤਨ
ਸਭ ਬਿਕਰਾਲਾ ਦਿਸ ਪਤ ਵਾਲਾ ਕਰ ਕਰਵਾਲਾ ਲਾਹ ਜਹਾਂ
॥ ੭ ॥ ਗਨ ਜੋਗਨ ਸੰਗਾ ਤਨ ਜਿਨ ਨੰਗਾ ਮਹਾਂ ਕੁਰੰਗਾ
ਨਾਚਤ ਹੈਂ । ਬਹੁ ਭੂਤ ਪਰੇਤਾ ਕੇਤਕ ਕੇਤਾ ਗਾਹ ਕਰ ਲੇਤਾ
ਮਾਂਚਤ ਹੈਂ । ਮੁਖ ਹੜ ਹੜ ਹਾਸੈ ਬਾਕ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਫਿਰ ਚਹੁ ਪਾਸੈ

ਕ੍ਰੀੜ ਕਰੈਂ । ਬਹੁ ਬੀਰ ਬਿਲਾਸੈ ਦੋਇ ਪਚਾਸੈ ਅੱਗ੍ ਪ੍ਰਕਾਸੈ
 ਮੋਦ ਧਰੈਂ ॥ ੮ ॥ ਕਰਤੀ ਭੂਮ ਚਾਲਾ ਸੈਲ ਬਿਸਾਲਾ ਸਿੰਘ ਉਤਾਲਾ
 ਫੋਰਤ ਹੈ । ਗਰਜਤ ਰਵ ਭਾਗੀ ਭੀਖਨ ਕਾਰੀ ਗਣਨ
 ਅਗਾਰੀ ਤੋਰਤ ਹੈ ॥ ਸਿਤ ਕਿਤ ਦਮ ਕੰਤੀ ਜ਼ਾਲਬੰਤੀ ਭੈ
 ਬਰਧੰਤੀ ਆਵਤ ਹੈ । ਕਿਲ ਕਿਤ ਕਿਲ ਕਾਰੀ ਡਾਕਨ ਡਾਰੀ
 ਬੈਗ ਜੁਧਾਰੀ ਪਾਵਤ ਹੈ ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਭੀਮ ਭੇਖਤ ਭੈ ਹਰਾ ਗਿਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਆਇ ।
 ਖਰੀ ਭਈ ਬਰ ਬ੍ਰਹ ਬਰ ਉਚੇ ਕਹਯੋਸੁਨਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਆਇ

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੋ ਕੈਸਾ ਰੂਪ ਧਰ ਅਰ ਕਿਸ ਭਾਂਤ ਕਰਾਲ ॥
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਕਾਲਕਾ ਧਰ ਟੁੰਡਨ ਕੀ ਮਾਲ ॥ ੧੦੫ ॥
 ਪਰਬਤ ਉੱਤੇ ਖੜ ਗਈ ਚੜ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਬਲਧਾਰ ।
 ਜਿਨ ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਤ ਰਾਕਸ ਹਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੧੦੬ ॥
 ਇਸ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਣ ਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ।
 ਕਠਨ ਬਨੀ ਜੋ ਪਕੜ ਦੀਆ ਭਗਤਨ ਕੀ ਬਾਂਹਿ ॥ ੧੦੭ ॥

ਭਾਵ— ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰਲੇ ਛੰਦਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਜੋ ਦੇਵੀ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਗਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਪਾਕੇ
 ਆਈ ਜਿਸ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਿਜਲੀ ਜੈਸੀ ਸੀ ਅਰ ਪਿੱਠ
 ਪਰ ਵਾਲ ਖੜੇ ਸੇ ਹੱਸ ਦੀ ਹੋਈ ਨੰਗੀ ਕਲਜੋਗਨੀਆਂ ਨੂੰ
 ਨਚਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਸੱਪ ਅਤੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੀ

ਫਿਰ ਮੂੰਹ ਤੇ ਅੱਗ ਉਛਾਲਦੀ ਪਹਾੜ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ
ਕਰਕੇ ਆਖੜੀ ਸੀ, ਜਦ ਇਹ ਥਾਤਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ
ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ
ਸੱਚ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੀ ਆਈ ਸੀ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸਾ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜਗ ਮਾਤਾ ਅਭਰਾਮ ।

ਜਿਸ ਨੇ ਅਟ ਪਟ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਤੇ ਆਕੇ ਕਾਮ ॥੧੦੮॥

ਦਵੈਯਾ

ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਭਾ ਲੈਕਰ ਆਈ ਮੂਰਜ ਮਾਤ ਕਰਾਇਆ ।
ਅਗਨ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਸਮ ਚਮਕੀ ਦੇਖਤ ਨੈਨ ਮੁਦਾਇਆ ॥
ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਅਰ ਨੌਂਹ ਸੇ ਵੱਡੇ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਾਈ । ਕਿਆ ਉਹ
ਸੂਪਨਖਾਂ ਸੀ ਦੂਜੀ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰ ਦੇ ਆਈ ॥ ੧੦੯ ॥ ਤਾੜ
ਰੁੱਖ ਸਮਲੰਬੀ ਲੱਤਾਂ ਮੱਖ ਲੱਕ ਲਟਕਾਏ । ਕਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ
ਮੱਖ ਦਿਖਾਕੇ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਡਰਾਏ ॥ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਪਾ
ਮਾਲਾ ਕਿਆ ਸੋਭਾ ਉਨ ਪਾਈ । ਭੈੜੀ ਰੀੜ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ
ਕਹੁ ਖਾਂ ਕਿਉਂ ਸੀ ਆਈ ॥ ੧੧੦ ॥ ਕਿਆ ਮੂੰਗਾ ਅਰ ਮੋਢੀ
ਉਸ ਨੂੰ ਟੱਥ ਨ ਸੀ ਜੇ ਆਏ । ਤਾਂ ਕੌਭੇ ਲੈ ਅਖੇ ਕੋਕਲੇ ਕਿਉਂ
ਨਾ ਹਾਰ ਗੁੰਦਾਏ ॥ ਵੱਡੀ ਦਾੜਾਂ ਦੇਦ ਕੁਢੀਰੇ ਮੁਖ ਦੀ ਸ਼ਾਨ
ਵਿਗਾੜਨ ॥ ਚਾਟੇ ਵਰਗਾ ਵਿੱਡ ਕੱਢ ਕਿਆ ਲੱਗੀ ਚੌਧਰ

ਸਾੜਨ ॥ ੧੧੧ ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਰੂਪ ਕੁਰੂਪ ਬਨਾਕੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ
ਅਗਨ ਜਲਾਯਾ । ਕਿਆ ਉਹ ਮੂੰਹ ਸੀ ਚੁਰ ਯਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਕੈ
ਤੰਦੂਰ ਤਪਾਯਾ ॥ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਗੜ੍ਹੇ ਕਰੀਆਂ ਅਰ ਭੋਹਾਂ
ਚੜਵਾਕੇ । ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਦੱਸ ਪਿਆਰੇ ਐਸੀ ਸ਼ਾਨ ਦਿਖਾਕੇ ॥
੧੧੨ ॥ ਉੱਪਰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਬਾਲ ਜਾਲ ਸਮ ਜੋ ਸਨ ਉਸੇ
ਉਗਾਏ । ਸੋ ਤੂੰ ਦੱਸ ਸੇਹ ਸਮ ਹੋਕੇ ਕੀ ਫਲ ਉਸਨੇ ਪਾਏ ॥
ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਕਿਆ ਹੱਥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਇਆ । ਸੱਗੋਂ
ਦੇਵੀ ਪਣ ਦੇ ਤਾਈਂ ਚਾਇ ਕਲੰਕ ਲਗਾਇਆ ॥ ੧੧੩ ॥ ਏਹੋ
ਜਿਹੀ ਚੁੜੇਲ ਭੂਤਨੀ ਯਾ ਛਾਇਨ ਹੋ ਕੋਈ । ਦੱਸੋ ਭਲਾ ਭਵਾਨੀ
ਸਿਵ ਦੀ ਕਦੋਂ ਅਜੇਹੀ ਹੋਈ ॥ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਨਾਰ ਕਦੇ ਜੈ ਕਿਸੇ
ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋਵੇ । ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਹ ਨੱਸ ਪਾਸ ਤੇ ਜਾ ਸੋ ਕੌਸ
ਖਲੋਵੇ ॥ ੧੧੪ ॥ ਫਿਰ ਈਸ਼ੁਰ ਜੋ ਸਤ ਚਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਅਰ
ਆਨੰਦ ਸਰੂਪਾ । ਕਿਉਂ ਕਰ ਅਪਨੀ ਨਾਰ ਬਨਾਵੇ ਏਹੋ ਜਿਹੀ
ਕਰੂਪਾ ॥ ਮਾਨਸ ਖਾਣੇ ਪੁਰਖ ਅਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨਗੇ ਘੋਰੀ ॥
ਬੋਪਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਨ ਮੰਗਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਮੋਰੀ ॥ ੧੧੫ ॥
ਸਾਰੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੁਰਕਾਂਦੇ । ਨੇੜੇ ਜਾਣਾ
ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਾ ਪਾਂਦੇ ॥ ਫਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਕਿਆ
ਇੱਛਾ ਐਸੀ ਕਾਲ ਕਰਾਲੀ । ਜੱਤਲ ਦਾਂਦੇ ਕਾਲੀ ਹਾਂਡੀ ਅਪਨੇ
ਸੋਂ ਪਰਨਾਲੀ ॥ ੧੧੬ ॥ ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਜੇਹੀ ਕੋਕੋ ਤੇਹੋ ਹੋਏ
ਬੱਚੇ । ਨੰਗ ਧੜੰਗੇ ਆਇ ਭੂਤਨੇ ਨਾਲ ਓਸਦੇ ਨੱਚੇ ॥ ਓਹੋ
ਜੇਹੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰੂਪਾਂ ਨੱਚਨ ਜੋ ਕਲ ਜੋਗਨ । ਨਾਂਸੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਦਖਾਵਨ ਹਾਰੀ ਸੀ ਉਹ ਭਾਰੀ ਸੋਗਨ ॥ ੧੧੭ ॥ ਭੂਤ ਪਰੇਤ

ਜੋਗਨਾਂ ਰਲਕੇ ਸੀ ਜੋ ਨਾਰ ਰਚਾਇਆ ॥ ਕਿਆ ਤੀਆਂ ਦੇ
 ਦਿਨ ਸੇ ਡਿੱਠੇ ਜਿਸ ਪਰ ਗਿੱਧਾ ਪਾਇਆ ॥ ਯਾ ਕੋਈਸੀ ਬਜਾਹ
 ਰਚਾਇਆ ਯਾ ਸੀ ਰਾਸ ਪਵਾਈ । ਸੀ ਵਰ ਦੇਣੇ ਕਾਰਨ ਸੱਦੀ
 ਕਿਉਂ ਨੱਚਨ ਨੂੰ ਆਈ ॥ ੧੧੮ ॥ ਕੇਹੜਾ ਸਮਾਂ ਨਾਰਦਾ ਹੈ
 ਸੀ ਜੋ ਸੀ ਕਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ । ਭਗਤਾਂ ਅੱਗੇ ਨਾਚ ਨੱਚਨਾ ਹੈ ਡਾਢੀ
 ਮਗਜ਼ੂਰੀ ॥ ਐਵੇਂ ਹਿੜ ਹਿੜ ਹਾਸਾ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਾਹੀਂ ਨਾਰਾਂ ॥
 ਫਿਰ ਜਦ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਫਿਰਦੇ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਬਡ ਡਾਰਾਂ ॥ ੧੧੯ ॥
 ਇਤਨੇ ਹੀ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹ ਕਰ ਨਾਹਰ ਗਣ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲੀਤੇ ।
 ਬੀਰ ਬਵੰਜਾ ਭੀ ਜਿਨ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਲਏ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ ॥ ਮੂੰਹੋਂ
 ਛੱਡਦੀ ਲਾਟਾਂ ਲੰਬੀ ਅਰ ਮਾਰੇ ਕਿਲਕਾਰੀ । ਐਸੇ ਚਾਲੇ
 ਚਲਦੀ ਹਲਦੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਜਾਇ ਪਹਾਰੀ ॥ ੧੨੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਰਖ ਅਜੇਹਾ ਜੋ ਤਿਨ ਕੀਤਾ । ਕਹੁ ਖਾਂ ਕਯਾ ਫਲ ਉਸਤੇ
 ਲੀਤਾ ॥ ਉਸ ਤੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਭਾਈ । ਜੇ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਬੁੱਢੀ
 ਮਾਈ ॥ ਸੁੰਦਰ ਕਵਲ ਬਦਨ ਦੁੰਗ ਨੀਲੇ । ਸੀਲਵੰਤ ਸੋਭਤ
 ਪਟ ਪੀਲੇ ॥ ਅਰ ਬਹੁ ਮੌਲ ਮਣੀ ਗਲ ਮਾਹੀਂ । ਮਾਲਾ ਹਾਥ
 ਫੜੀ ਸੁਭ ਜਾਹੀਂ ॥ ਗੌਰ ਵਰਨ ਤਨ ਅਧਕ ਅਨੂਪਾ । ਮ੍ਰਿਦ
 ਬਰਨ ਸੁਨ ਕਰ ਸੁਖ ਰੂਪਾ ॥ ਹੋਤ ਅਨੰਦ ਰਿਦਾ ਜਨ ਕੇਰਾ ।
 ਮਹਾਂ ਨੀਤ ਮਹਿ ਜਿਸੇ ਵਸੇਰਾ ॥ ਗਲ ਮਹਿ ਮੋਤਨ ਮਾਲਾਂ
 ਸੁਹਾਈ । ਰਤਨ ਜੜਤ ਸਿਰ ਤਾਜ ਸੁਹਾਈ ॥ ਸਾਥ ਸੁਸੀਲ ਸੇਵਕਾਂ
 ਨਾਰੀ । ਮਾਨਹੁ ਕਰਣਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਸਾਰੀ ॥ ਆਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ
 ਸੁਕਾਰੇ । ਮੈਂ ਦੇਵੀ ਹਾਂ ਖਰੀ ਅਗਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਕਲਜੁਗ

ਮਾਹੀਂ । ਬਿਨ ਤੁਮਰੇ ਦੂਸਰ ਕੋ ਨਾਹੀਂ ॥ ਇਨ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਜੋ
 ਕੁਛ ਕੀਨਾ । ਸੋ ਮੈਂ ਭਲਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਚੀਨਾ ॥ ਐਸੀ ਰੀਤੀ ਹਵਨ
 ਕਰਾਇਆ । ਜਿਸਕੇ ਬਲ ਮੁਝ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਸ
 ਕੋ ਖੀਰ ਖਵਾਓ । ਪੂਜੇ ਘਿਉ ਦੇ ਚਾਇ ਪਕਾਓ ॥ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਛਕਾਓ ਜਾਕੇ । ਭੇਜੋ ਧਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਜਾਕੇ ॥ ਅਰ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ
 ਇਹ ਤਲਵਾਰ । ਜਿਸਕੇ ਬਲ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰ ॥ ਹੁਣ ਮੈਂ
 ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਮੁੜ ਫੇਰ । ਬਹੁਤੀ ਹੋਇ ਗਈ ਹੈ ਦੇਰ । ਇਤਨਾ
 ਕਹਕੇ ਹੁੰਦੀ ਲੋਪ । ਮਤਾ ਪਕਾਕੇ ਅਪਨਾ ਗੋਪ ॥ ਫਿਰ ਕਿਆ
 ਹਾਨ ਓਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ । ਖੁਲੇ ਝਾਟੇ ਥੋਂ ਸਿਰ ਗੁੰਦੀ ॥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ
 ਸੱਚ ਸਮਝਾਇ । ਕਿਹੜੀ ਸੂਰਤ ਹੈ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ਬਿਨਾਂ ਲਿਹਾਜ਼
 ਬਤਾਈਂ ਸੱਚ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਦਾ ਹੈਗਾ ਯੱਚ ॥ ਤਾਂਤੇ ਹੋਰ
 ਬਾਤ ਨਹਿ ਕਾਈ । ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਮਹਿ ਆਈ ॥ ਐਸਾ
 ਕੋਈ ਰੂਪ ਬਤਾਓ । ਜਿਸਤੇ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਪਾਓ ॥ ਜਾਨਨ ਲੋਗ
 ਵਡੀ ਭੈ ਦੇਤੀ । ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਜਗ ਮਾਹਿ ਅਨੰਤੀ ॥ ਇਸੀ ਖਜਾਲ
 ਪਰ ਬਨਤ ਬਨਾਕੇ । ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸੇ ਆਕੇ ॥ ੧੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਗਲ ਪਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਅਤਿਥਾਰ ।
 ਨਹੀਂ ਬੁੱਧ ਦੀ ਬਾਤ ਕੁਛ ਹੈ ਇਹ ਕੰਮ ਗੁਵਾਰ ॥ ੧੨੨ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸਮਝਨ ਚਾਹੀਏ ਕਿਆ ਹੈ ਸੱਚਾ ਕਾਜ ।
 ਓਸ ਸਮਝ ਪਰ ਸੋਚਕੇ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ॥ ੧੨੩ ॥
 ਇਹ ਮਨ ਘੜਤ ਬਨਾਵਟਾਂ ਕਰ ਧਰੀਆਂ ਕਵਿ ਬੂਠ ।
 ਉਸ ਪਰ ਫਸ ਗਏ ਅੱਗ ਜਨ ਜਿਉਂ ਮਰਕਟ ਭਰ ਮੂਠ ॥ ੧੨੪ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਸੰਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਕੀ ਡਾਢੀ ਲੋੜ ।
 ਜੈਸੀ ਇੱਛਾ ਵਰਤ ਦੀ ਸਕੈ ਨ ਕੋਈ ਮੋੜ ॥ ੧੨੫ ॥
 ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਰੂਪ ਸਭ ਉਸਦੇ ਹਨ ਅਖਤਿਆਰ ।
 ਅਪਨੀ ਮੂਰਤ ਇੱਕ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਿਨੇਂ ਅਪਾਰ ॥ ੧੨੬ ॥
 ਏਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਸੰਬਾਦ ।
 ਸੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕਰੈਂ ਬਿਖਾਦ ॥ ੧੨੭ ॥
 ਅੱਗੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਭਾਖੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ।
 ਅਰ ਮਾਤਾ ਉੱਤਰ ਦਏ ਸੋ ਸੁਨ ਮਨ ਏਕਾਂਤ ॥ ੧੨੮ ॥
 ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਦਾ ਵਡਾ ਹੈ ਇਹ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।
 ਦੇਖੋ ਕਿਆ ਹੈ ਦੱਸਦਾ ਇਸ ਪਰ ਅਧਕ ਹੁਲਾਸ ॥ ੧੨੯ ॥

ਯਥਾ:--

ਚੌਪਈ

“ਜੈ ਜਗ ਦੰਭਾ ਕੈ ਗੁਰ ਖਰੇ । ਸਕਲ ਰੂਪ ਕੇ ਦੇਖਨ ਕਰੇ ॥
 ਏਕ ਵਾਰ ਨਖ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹੋਰ । ਨਮੋਂ ਕਰਤ ਚਖ ਮੀਚੇ ਫੇਰ ॥ ੧੧ ॥
 ਹਾਥ ਜੋਰ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਰਹੇ । ਰਿਦੇ ਮਨੋਦਥ ਦੇਵੀ ਲਹੇ ॥
 ਪਲਟਯੋ ਚਤੁਰ ਭੁਜੀ ਪੁਨ ਰੂਪ । ਕੰਚਨ ਬਰਨੀ ਭਈ ਅਨੂਪ ॥
 ਚੜੀ ਸਿੰਘ ਧਰ ਆਯੋਧ ਕਰੇ । ਚਾਰ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਲ ਛਬ ਧਰੇ ॥
 ਮਾਂਗ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਵੋਂ ਅਬ ਤੋਹੀ । ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਰਿਝਾਯੋਂ ਮੋਹੀ ॥ ੧੨ ॥
 ਪ੍ਰਿਥਮ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਸਿਮਰਹੁ ਸੋਇ । ਚਹਹੁ ਸੁ ਕਹਹੁ ਸਪੂਰਨ ਹੋਇ ।
 ਮ੍ਰਿਦ ਬਰ ਮੋਦ ਭਰੇ ਸੁਨ ਫੇਰ । ਬੋਲ ਬਿਲੋਚਨਦਰਸਨ ਹੋਰ ॥ ੧੪ ॥

ਦਿਹੁ ਵਰ ਮਾਤਾ ਪੰਥ ਉਪਾਵਉ । ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਕੋ ਤੇਜ ਖਪਾਵਉ ।
 ਤੁਮ ਕਰਤੇ ਅਸ ਆਯੁਧਪਾਵੈ । ਜਿਹ ਪਖਾਰਨਿਜ ਪੰਥਪਲਾਵੈ ॥੧੫॥
 ਸਦਾ ਸਹਾਇ ਪੰਥ ਕੀ ਕੀਜੈ । ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧੈ ਇਹੀ ਵਰਦੀਜੈ ॥
 ਤੋਹਿ ਚਰਤ ਬਸਹਿ ਮਨ ਮੇਰੇ । ਸਿਮਰਹੁ ਜਿਨਕੋਸੰਸਦਵੇਰੇ ॥੧੬॥
 ਇਮ ਸੁਨ ਹਸੀ ਵਾਕ ਸੁਭ ਕੀਨੋ । ਪੰਥ ਸਕੇਲ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੈਂ ਦੀਨੋ ॥
 ਪੁਨਾ: ਇਸ ਮਹਿ ਭੇਦ ਇਤਕ ਰਹਿ ਗਇਓ । ਪ੍ਰਥਮ ਦਰਸਦਿਗ
 ਮੀਰਸ ਭਇਓ ॥ ਯਾਂਤੇ ਤੁਵ ਤਨ ਤਿਆਗਨ ਪਾਛੇ । ਚਾਲੀ
 ਵਰਸ ਬਿਤੇ ਜਬ ਆਛੇ ॥ ੧੯ ॥ ਵਧੈ ਪੰਥ ਜਗ ਵਿਖੈ ਬਿਸਾਲਾ ।
 ਤੇਜ ਤੁਰਕ ਤਨ ਹਤਹ ਕਰਾਲਾ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋ ਅਭਲਾਖ ਤੁਮਾਰੀ ।
 ਸਾਰ ਹੋਇ ਸਭ ਯਥਾ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਈ । ਯਾਂਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਬਿਦ ਤਈ । ਇਹ ਲੇ
 ਕਰ ਜਲ ਯੁਤ ਮਿਸਟਾਨ । ਫੇਰ ਨ ਕਰਹੁ ਆਪਨੇ ਪਾਨ ॥ ੨੧ ॥
 ਸੂਰ ਹੋਇਗਾ ਸਿਦਕ ਤੁਮਾਰਾ । ਹੋਰ ਸਤ੍ਰ ਭਾਜਹਿ ਡਰ ਧਾਰਾ ॥
 ਅਬ ਦੀਜਹਿ ਕੁਛ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ । ਹੋ ਸੁਤ ਜਿਸ ਥੋਂ ਹੁਇ ਸੁਖ
 ਭਾਰੀ ॥ ੨੨ ॥ ਸੁਨ ਗੁਰ ਕਰਦ ਕਰੀ ਕਰ ਧਾਰਨ । ਹਤਨ
 ਜਤਨ ਕੀਆ ਰਕਤ ਨਿਕਾਰਨ ॥ ਸੋ ਲੇਕਰ ਜਗ ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ
 । ਪੁਨ ਗੁਰ ਦੈਨ ਭੇਟ ਕਰ ਅੰਨ ॥ ੨੩ ॥ ਸਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਹਤ ਹੁਹਿ
 ਬਿਰ ਬਾਦੇ । ਚਾਰੇ ਦੀਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ॥ ਲਾਖਹੁ ਸਿੰਘ ਧਾਰੇ
 ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਾ । ਹੁਇ ਤੁਮ ਭੇਟ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿੱਚ ਜੁਧਾ ॥ ੨੪ ॥ ਇਮ
 ਬਰ ਦੇਤ ਲੇਤ ਨਿਜ ਭੇਟਾ । ਤਤ ਛਿਨ ਅਪਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ਸਮੇਟਾ ॥
 ਅੰਤ੍ਰ ਪਿਆਨ ਭਈ ਜਬ ਮਾਈ । ਤਬ ਲੰਕੜੀਏ ਗਿਰਾ
 ਅਲਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਮਮ ਬਾਨਾਂ ਕਛਨੀ ਇਹ ਲੀਜੈ । ਅਪਨੇ

(੧੩੦)

ਸਰਬ ਪੰਥ ਮਹਿ ਦੀਜੈ ॥ ਜੰਗ ਸਮਯ ਕੋ ਹੈ ਇਹ ਥਾਨਾ । ਯਾਂ
 ਤੇ ਹੁਇ ਹੈ ਤੇਜ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ਬਲ ਬਿਰ
 ਧਾਊ । ਜੁੱਧ ਸਹਾਇ ਹੇਤ ਮੈਂ ਆਊ ॥ ਇਸ ਕਹਿ ਲੋਪ ਭਈ
 ਤਤ ਕਾਲ । ਕਰਦ ਹਾਥ ਧਰ ਬਿਰੈ ਗੁਪਾਲ ॥ ੨੭ ॥” ਆਇ
 ਦੋਹਰਾ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਦੁਰਗਾ ਅਹੇ ਧੰਨ ਤਾਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ।
 ਕਠਨ ਬਨੀ ਪਰ ਹੋਤ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗ ਮਹਿ ਆਪ ॥ ੧੩੦ ॥
 ਦੇਖੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਕਿਆ ਮੁਖ ਕਹਕਰ ਬੈਨ ।
 ਦੀਨਾ ਵਰ ਗੁਰ ਦੇਵ ਕੋ ਭਈ ਸਰਬਦਾ ਚੈਨ ॥ ੧੩੧ ॥
 ਲੈਕਰ ਭੇਟਾ ਆਪਨੀ ਅਰ ਦੇਕਰ ਕਰਪਾਨ ।
 ਭਈ ਲੋਪ ਮਤ ਗੋਪ ਕਹਿ ਸਕਤੀ ਆਦਿਮਹਾਨ ॥ ੧੩੨ ॥
 ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹਨ ਹਿਤ ਰਹੀ ਨ ਥਾਕੀ ਥਾਤ ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਸਭ ਸੰਸਾ ਮਿਟ ਜਾਤ ॥ ੧੩੩ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਤੁਮਰੀ ਬੁਧਿ ਦੀ ਕਰਾਂ ਉਪਮਾਂ ਕਿਤਕ ਬਨਾਇ ।
 ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਥਾਤ ਪਰ ਜੋ ਬੈਠੀ ਭਰਮਾਇ ॥ ੧੩੪ ॥
 ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਵਿ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਬਨਾਇ ।
 ਸੋ ਸਭ ਅਪਨੇ ਮਨ ਘੜੇ ਦਏ ਗਧੌੜੇ ਲਾਇ ॥ ੧੩੫ ॥
 ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਤਿਨ ਏਹ ਸੁਨਾਈ । ਜੋ ਦੇਵੀ ਬਦ ਰੂਪ ਬਨਾਈ ॥

ਪਰਬਤ ਉੱਪਰ ਉਸਦਾ ਖੜਨਾ । ਗਣ ਲੈਨਾਲਸਿੰਘਪਰਚੜ੍ਹਨਾ ॥
 ਫਿਰ ਨੰਗੇ ਬਹੁ ਭੂਤ ਪਏਤਾ । ਨਰਦੇ ਫਿਰਨ ਲਾਇ ਬਲ ਜੇਤਾ ॥
 ਕਈ ਨਾਲ ਕਲਜੋਗਨ ਨਾਰਾ । ਨੱਚਨ ਨੰਗੀ ਵਾਂਗ ਗੁਵਾਰਾ ॥
 ਅਰ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬਾਲ । ਖੜੇ ਪਿੱਠ ਪਰ ਵਾਂਗੁਰ ਜਾਲ ॥
 ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਰੂਪ ਕਰੂਪ । ਲਿਖਕੇ ਦੱਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪ ॥
 ਐਸੀ ਮੂਰਤ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ । ਅੱਗ ਉਗਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਨੱਸੀ ॥
 ਜੋ ਦੁੜੇਲ ਤੇ ਭੀ ਦੁਰ ਦਰਸੀ । ਨਾਂ ਜਾਣੇ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਗੁਰਪਰਸੀ ॥
 ਫਿਰ ਪਹਾੜ ਪਰ ਜਾਕੇ ਭਾਈ । ਹੋਰ ਰੂਪ ਬਟਵਾਕੇ ਆਈ ॥
 ਚਤਰ ਭੁਜੀ ਅਰ ਗੋਰਾ ਰੰਗ । ਦੇਖਨ ਤੇ ਮਨ ਹੀਦਾ ਦੰਗ ॥
 ਦੱਸੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਵੱਡਿਆਈ । ਵਾਂਗ ਬਟੂਪੀ ਖੇਲ ਦਿਖਾਈ ॥
 ਸ੍ਰਾਂਗਦਖਾਉਨ ਤੇਕਿਆਸਰਦਾ । ਹੀਜ ਪਿਆਜ ਦਿਖਾਯਾਘਰਦਾ ੧੩੬
 ਦਵੈਯਾ

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਸਾ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਗਾਇਆ । ਜਿਸਨੂੰ
 ਇਸ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੱਸੀ ਵਾਂਗ ਵਧਾਇਆ ॥ ਕਰ ਬਤੁੰਗੜਾ
 ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਇਨ ਐਸੀ ਭੰਡੀ ਪਾਈ । ਜਿਸਤੇ ਮੁਨਨੇ ਵਾਲਿਆਂ
 ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੀਲਾ ਨਵੀਂ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧੩੭ ॥ ਪਹਿਲੇ ਕਾਲਜੋਂ
 ਗੋਰਾ ਕਰਨਾ ਰੰਗ ਕੰਦੂਰੀ ਜੇਹਾ । ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਨਾ
 ਕਿਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਕੇਹਾ । ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਨੇ ਲਾਇਆ ਵਧਕੇ
 ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ । ਸਿਕਰ ਗੱਲ ਓਸਦੀ ਫੱਬੇ ਓਹੋ ਢੰਗ ਨਿਕਾਲਾ ।
 ੧੩੮ ॥ ਫਿਰ ਪਹਾੜ ਪਰ ਜਾਕੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸਿੰਘ ਕਰਨ ਅਸ-
 ਵਾਰੀ । ਇਹ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀ ਕੋਲ ਤੇ ਦੱਸੀ ਏਸ ਨਿਆਰੀ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੋਊ ਲਿਖਣੇ ਵੇਲੇ ਬਾਤਾ । ਸਿੰਘ

ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਚਹੀਏ ਖੜਨੀ ਮਾਤਾ ॥ ੧੩੯ ॥ ਨਹੀਂ ਸਬੂਤ
 ਏਸਦਾ ਕੋਈ ਕਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ । ਕੌਣ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈਕੇ
 ਉਸਦਾ ਕੈਥਲ ਨੂੰ ਸੀ ਨੱਸਿਆ ॥ ਇਸਥੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
 ਜੋ ਦੇਖਤ ਨੈਨ ਮਿਰਾਏ । ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ ਨੈਂ ਨਾ ਕਿਸੀ ਜਗ੍ਹਾ
 ਪਰ ਗਾਏ ॥ ੧੪੦ ॥ ਇਹ ਫਕੌਸਲਾ ਮਨ ਤੇ ਘੜਕੇ ਲਿਖ
 ਦਿੱਤਾ ਅਨਹੋਇਆ । ਸਾਲ ਭੇਢ ਸੈ ਮਗਰੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜੋ ਸੀ
 ਕਿਤੇ ਲਕੋਇਆ ॥ ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਉਸਨੇ ਚਾਲੀ
 ਸਾਲ ਵਿਤਾਏ । ਨਿਜ ਪੁਰ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵਧੇ ਪੰਥ
 ਅਧਿਕਾਏ ॥ ੧੪੧ ॥ ਦੱਸੋ ਭਲਾ ਬਾਤ ਇਹ ਕਿਸਨੇ ਇਸ ਨੂੰ
 ਆਕੇ ਦੱਸੀ । ਐਵੇਂ ਖਾਲੀ ਰਿੜਕੀ ਇਸਨੇ ਪਾਇ ਮਧਾਲੀ ਲੱਸੀ
 ॥ ਇਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕਵੀਨੇ ਨਾ ਇਹ ਬਾਤ ਉਚਾਰੀ । ਜੇਸੂਰਜ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਪ ਕਵੀ ਨੇ ਮਾਰੀ ॥ ੧੪੨ ॥ ਇਸਤੇ
 ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਗਪੜਾ ਇਸਨੇ ਵਧ ਕਰ ਲਾਇਆ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਭੀ
 ਢੰਗ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਹੀ ਸਿਖਲਾਇਆ ॥ ਪਹਲੇ ਦਿੱਤੀ ਕਰਦ
 ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਇਸ ਭਾਂਤ ਉਚਾਰੀ । ਪਾਲੀ ਪਾਕੇ ਮਿੱਠਾ ਗੇਰੋ
 ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਸੁਧਾਰੀ ॥ ੧੪੩ ॥ ਨਾਲ ਕਰਦ ਦੇ ਓਸ ਹਲਾਓ ਫਿਰ
 ਸਿੱਖਾਂ ਪਲਵਾਓ । ਜਿਸਤੇ ਉਸਦੇ ਬਲਨੂੰ ਪਾਕੇ ਜੰਗ ਭਲੇ ਕਰਵਾਓ
 ॥ ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕਾਈ । ਇਹ ਸਾਰੀ
 ਮੂਯਾਦਾ ਤਿਨਕੋ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਹੱਥ ਆਈ ॥ ੧੪੪ ॥ ਜੇ ਪ੍ਰਗਟ
 ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਦੇਵੀ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋਈ । ਅਰ ਇਸ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ
 ਤਾਈਂ ਕਦੋਂ ਜਾਣਦਾ ਕੋਈ । ਗੁਰਜੀ ਆਇ ਜਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ
 ਐਵੇਂ ਹੀ ਚਲ ਜਾਂਦੇ । ਜੋਗੀ ਵਾਲੀ ਫੇਰੀ ਕਰਕੇ ਚੁਪਕੇ ਹੀ

ਤੁਰ ਪਾਂਦੇ ॥ ੧੪੫ ॥ ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੇ ਕਹਿਕੇ ਭੇਜੇ ਸੇ ਪੂਰਾ
ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਦੇਵੀ ਨੇ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮਨਸੂਬਾ ਗੁੰਦਾ ॥
ਇਹ ਭੀ ਇਸਦੀ ਹੀ ਹੈ ਲੀਲਾ ਭੰਗ ਖਾਇ ਕਰ ਗਾਈ। ਜੋ ਸੁਖਾ
ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਇਸਭੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗਾਈ ॥ ੧੪੬ ॥ ਹੋਰ
ਅਨਰਥ ਏਸਨੇ ਗੁੰਦਿਆ ਜੋ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੁਹਾਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਮੂਰਖਾਂ
ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਜੋ ਮਨ ਅੰਦਰ ਨਹਿ ਭਾਵੇ ॥ ਅਰ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਜਿਸ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੰਚਕ ਨਾਂਹਿ ਵਡਾਈ। ਸੱਗੋਂ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਗੁਰ ਨੂੰ
ਦੱਸੇ ਸਾਡਾ ਭਾਈ ॥ ੧੪੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਆਖੇ ਦੁਰਗਾ ਮੰਗੀ ਭੇਟ। ਭਰਨੇ ਖਾਤ੍ਰ ਅਪਨਾ ਪੇਟ ॥
ਓਹੋ ਕਰਦ ਗੁਰੂ ਕਰ ਪਾਈ। ਅਪਨੇ ਤਨ ਪਰ ਖੂਬ ਚਲਾਈ ॥
ਰੁਧਰ ਨਕਾਲ ਆਪਨਾ ਦੀਆ। ਨਿਜ ਹਤਨੇ ਹਿਤਯਤਨ ਸੁ ਕੀਯਾ।
ਜਿਸ ਪਰ ਚੱਟ ਲਹੂ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ। ਆਖੇ ਇੱਛਾ ਰਹੀ ਨ ਕੋਈ ॥
ਇਸਭੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਬਤਾਇਆ। ਜੋ ਅਨਰਥਦਾ ਅਰਥ ਦਿਖਾਇਆ।
ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਚਾਰੇ ਮਮ ਬੇਟੇ। ਸੇ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਤੈਨੂੰ ਭੇਟੇ ॥
ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਮਰਵਾਕੇ ਰਣ ਮੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਹੁ ਭੇਟ ਯਹ ਗਣ ਮੈਂ ॥
ਫੇਰ ਮਰਨ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ। ਖਾਂਈ ਕੱਢ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਖ।
ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੁੱਧ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖਨ ਮੂਰਖ ਸੁੱਧ ॥
ਦਸਦੀ ਹੈ ਅਪਨੀ ਚਤੁਰਾਈ। ਮੁਰਦੇ ਖਾਣੀ ਦੱਸੀ ਮਾਈ ॥
ਕਿਆ ਅਪਨੇ ਹੀ ਲੱਗੀ ਖਾਨ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਖਾਧੇ ਮਰੇ ਪਠਾਣ ॥
ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਹੋਨ ਸਹੀਦ। ਲੜ ਕਰ ਉਪਰ ਧਰਮ ਅਕੀਦ ॥
ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ ਦੇਵੀ। ਐਸੀ ਪਾਪਣ ਜੋ ਦੁਖ ਦੇਵੀ ॥

ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਵੇ ਮਾਸ । ਲੋਹੂ ਦੇ ਭਰ ਛਕੇ ਗਲਾਸ ॥
 ਇਹ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਚੰਗੀ ਭੰਡੀ । ਰੰਡੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਗਈ ਮੰਡੀ ॥
 ਵਰ ਖਾਤਰ ਸੀ ਉਸ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ । ਸਗੋਂ ਦੱਬਰ ਚੁੱਕ ਮੁਕਾਯਾ ॥
 ਚੱਥ ਚੱਥ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਡ । ਲੱਗੀ ਭਰਨ ਪੇਟ ਦੀ ਖੱਡ ॥
 ਚੰਗੀ ਤੁਤਕੀ ਸਭਾ ਉਠਾਈ । ਪਹਿਲੇ ਅਪਨੀ ਕਦੋਂ ਬਿਛਾਈ ॥
 ਸੱਗੋਂ ਗੁਰ ਦਾ ਵੇਸ ਮੁਕਾਯਾ । ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਪਰ ਝੜ ਲਾਯਾ ॥
 ਲੱਖਾਂ ਮੁਰਦੇ ਗਈ ਨਘਾਰ । ਖਾਕੇ ਦੱਸੇ ਖਬਰ ਨ ਸਾਰ ॥
 ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਮਰਵਾਕੇ । ਖਾਂਦੀ ਬੈਠੀ ਜੀਭ ਹਲਾਕੇ ॥
 ਦੇਖੋ ਕੇਹੜੀ ਗੱਲੇ ਪਰਚੀ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾਇ ਬਬਰਚੀ ॥੧੪੮

ਦੁਵੈਯਾ

ਜਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤਨ ਕੇਰਾ ਲਹੂ ਓਸ ਨੇ ਪੀਤਾ । ਅਰ
 ਚਾਰੇ ਫਿਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦੇ ਲੁਕਮਾਂ ਅਪਨਾ ਕੀਤਾ । ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ
 ਸਿੱਖ ਓਸ ਨੇ ਖਾਕੇ ਜੀਭ ਹਲਾਈ । ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਡਾਇਣ ਨੂੰ
 ਕਿਉਂ ਆਖਨ ਰਹੀਏ ਮਾਈ ॥ ੧੪੯ ॥ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤਿਆਂ
 ਦੀ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਮੰਗੀ । ਕਿਉਂ ਉਹ ਖਾਣ ਉਲਾਦ ਪਈ
 ਹੋ ਭੁੱਖੀ ਨੰਗ ਧੜੀਗੀ ॥ ਨਾਲੇ ਭੈੜੀ ਬਨ ਬਨ ਦੱਸੇ ਫਿਰ ਹੋ
 ਮੋਹਨ ਮੂਰਤ । ਕਹੋ ਮਾਤ ਹੋ ਕਿਉਂ ਸੀ ਕਰਦੀ ਬਹੁ ਰੂਪਨ ਦੀ
 ਸੂਰਤ ॥ ੧੫੦ ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਏਹੁ ਗਪੌੜੇ ਸਾਰੇ ਹਨ ਮਨ ਘੜਤੀ
 ਲਾਏ । ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਜਿਨਕਾ ਖੋਜ ਨ ਨਜ਼ਰੀ ਆਏ ॥
 ਅਰ ਨਾ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਬਤਾਵੇ ਫਿਰ ਸੂਰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ । ਕਿੱਥੋਂ ਕੱਢ
 ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਇਹ ਮਨੋਂ ਚੌਧਵੀਂ ਰਾਸੀ ॥ ੧੫੧ ॥ ਇਸ ਤੇ
 ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਵਧਾਕੇ ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਮਿ੍ਰਗਿੰਦਾ । ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ

ਕਰਦਾ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਲੋਕੜੀਏ ਨੇ ਕੱਛ ਲਿਆਕੇ
ਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀ ਦਿੱਤੀ । ਅਰ ਮਨ ਅੰਦ੍ਰ ਖੁਸ਼ੀ ਧਾਰਕੇ ਕਲਗੀ-
ਧਰ ਨੇ ਲਿੱਤੀ ॥ ੧੫੨ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪੁੱਛਾਂ ਤੈਨੂੰ । ਸੱਚਾ ਪਤਾ ਬਤਾਏ ਮੈਨੂੰ ॥
ਕਿਹੜੀ ਕੱਛ ਓਸ ਨੇ ਦੀਨੀ । ਜੋ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਲੀਨੀ ॥
ਕਿਆ ਜੋ ਤੇੜ ਓਸ ਦੇ ਪਾਈ । ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸੀ ਉਤਰਾਈ ॥
ਆਪ ਗਿਆ ਹੋ ਨੰਗ ਮਲੰਗ । ਮੂਲ ਨ ਕੀਤੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗ ॥
ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਜੋ ਹੁਤਾ ਉਤਾਰ । ਸੋ ਪਹਿਰਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ॥
ਕੈਸੀ ਸ਼ਰਮ ਨਾਕ ਹੈ ਬਾਤ । ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਪਰ ਦੋਖ ਲਗਾਤ ॥
ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਕਛਨੀ ਉਤਰਾਈ । ਹੋਇ ਪਸੰਨ ਆਪ ਗੁਰ ਪਾਈ ॥
ਹਾਇ ਗੁਰੂ ਪਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਂਦੇ । ਨਹਿ ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਸ਼ਰਮਾਂਦੇ ॥
ਰਾਮ ਚੰਦ ਦੇ ਜਦ ਸਾ ਪਾਸ । ਰਹਿੰਦਾ ਹਨੂਮਾਨ ਹੋ ਦਾਸ ॥
ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਘਵਰ ਨੇ ਭਾਈ । ਲੈਕੇ ਕੱਛ ਨ ਅਪਨੇ ਪਾਈ ॥
ਜਿਸਦੇ ਬਲ ਤੇ ਮਰਦਾ ਰਾਵਨ । ਛੇਤੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਨ ॥
ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਵਿਚਾਰੇ । ਰੱਖੀ ਧੋਤੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰੇ ॥
ਨਾਂ ਹਨੂਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ । ਅਰ ਨਾਂ ਲਛਮਨ ਹੀ ਨੇ ਲਿੱਤੀ ॥
ਫਿਰ ਗੁਰ ਨੂੰ ਸੀ ਕਿਉਂ ਇਹ ਦੇਨੀ । ਅਰਧਰ ਪ੍ਰੇਮ ਓਸਤੇਲੇਨੀ ॥
ਅਰ ਜੇ ਕਹੋ ਹਨੂ ਦੇ ਪਾਸ । ਜੋ ਸੀ ਕਛ ਵਡੇ ਬਲ ਜਾਸ ॥
ਸੋ ਰਘਵਰ ਤੇ ਸੀ ਤਿਨ ਪਾਈ । ਨ ਸੀ ਹਨੂੰ ਦੀ ਅਪਨੀ ਕਾਈ ॥
ਫਿਰ ਭੀ ਮਨ ਵਿਚ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ । ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਧਕਾਰ ॥
ਜੋ ਰਘਬਰ ਦਾ ਅਹੇ ਉਤਾਰਾ । ਲੈਕੇ ਅਪਨਾ ਕਰਨ ਗੁਸ਼ਾਰਾ ॥

ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੇ ਮੰਗਨ ਜਾਹੀਂ । ਨਹਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵਤ ਜਗ ਮਾਹੀਂ ॥
 ਭਲਾ ਦੱਸ ਬਸਤੁ ਗਜ ਢਾਈ । ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਫਿਰਾ ਭਾਈ ॥
 ਯਾ ਦਰਸ਼ੀ ਨਾਂ ਸੀ ਕੋ ਪਾਸ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਏਹੁ ਬਿਲਾਸ ॥
 ਹੋਰ ਬਾਤ ਸੁਨ ਦੇਕੇ ਚਿੱਤ । ਏਸ ਕਵੀ ਦੀ ਮੇਰੇ ਮਿਤ ॥
 ਕਹਤ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹੈ ਅਵਤਾਰ । ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮ ਮੁਖੋ ਉਚਾਰ ॥
 ਜਿਨ ਕਾ ਦਾਸ ਹਨੂੰ ਥਾ ਭਾਰਾ । ਜਾਨਤ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋ ਜਗ ਸਾਰਾ ॥
 ਉਹੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾ ਅਵਤਾਰੀ । ਮੰਗਨ ਕਛ ਆਪ ਬਲਹਾਰੀ ॥
 ਧੰਨਸ ਭਾਗ ਅਰ ਬੁੱਧਿ ਏਹੁ । ਹੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁ ਕਿਸੇ ਨ ਦੇਹੁ ॥
 ਜੋ ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਨੇ ਪਾਈ । ਕਥਾ ਬਨਾਈ ਜੋ ਮਨ ਆਈ ॥ ੧੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਕੱਛ ਵਿੱਚ ਸੀ ਸਕਤੀ ਵਡ ਭਾਰ ।
 ਸੋ ਸਕਤੀ ਗੁਰ ਪੈ ਨ ਸੀ ਦੇਖੋ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ ॥ ੧੫੪ ॥
 ਜੋ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬੇ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ।
 ਬੰਦਰ ਕੀ ਕਛਨੀ ਬਿਨਾਂ ਤਿਨ ਕੀ ਭੁਜ ਬਲ ਨਾਂਹਿ ੧੫੫
 ਚੌਪਈ

ਜੋ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਜਗ ਰਾਈ । ਨਵਨਿਧ ਜਿਨਕੇ ਹਾਥ ਬਝਾਈ
 ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਮੰਗਨ ਕੱਛ ਬਿਗਾਨੀ । ਸਮਝਦੇਖ ਮਨ ਮਹਿ ਅੰਗਯਾਨੀ
 ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੇਂ ਏਸ ਪਰ ਏਹੁ । ਲੰਕੁੜੀਏ ਦਾ ਰੱਖ ਸਨੇਹੁ ॥
 ਸੀਉਹ ਕੱਛ ਦੂਸਰੀ ਲਿਆਇਆ । ਕਿਆ ਦਰਸ਼ੀ ਸੀ ਪਾਸ ਬਠਾਇਆ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਸਭ ਮਨ ਦੇ ਢੰਗੇ । ਮਾਰੇ ਕਵੀ ਅਨ ਮੰਦੇ ਚੰਗੇ ॥
 ਅਰ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਹਨ ਸਭ ਦੂਰ । ਸੋਭਾ ਪਾਵਨ ਨਾਹਿ ਹਜ਼ੂਰ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰੋ ਵੀਚਾਰ । ਜੋ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਕਰੇ ਉਚਾਰ ॥

ਉਸਤੇ ਉਲਟ ਥਾਤ ਹੈ ਜੋਈ । ਸਰਧਾ ਲਾਇਕ ਅਹੇ ਨ ਸੋਈ ।
 ਯਾਂਤੇ ਕਹੀ ਕਥਾ ਜੋ ਸਾਰੀ । ਸਿੱਧ ਨ ਕਰਤ ਥਾਤ ਕੁਛ ਥਾਰੀ ॥
 ਜੋ ਕੁਛ ਆਖੇ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ । ਪੂਰਨ ਕਰਤ ਨ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਨਸੇ ਮਨ ਪਲਟਾਕੇ । ਆਦਰ ਲਹੇ ਗੁਰੁ ਮਤਪਾਕੇ ॥੧੫੬॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਆਖਿਆ ਗੁਰ ਨੇ ਮੀਟੇ ਨੈਨ ।
 ਜਿਸ ਪੰਥ ਦੇਵੀ ਨੇ ਬਹੁਰ ਭਾਖੇ ਐਸੇ ਬੈਨ ॥ ੧੫੭ ॥
 ਤਵ ਤਨ ਤਿਆਗੇ ਹੋਹਿਗੇ ਜਬਕੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ।
 ਤਬ ਤੋਰੇ ਇਸ ਪੰਥ ਕਾ ਵਧ ਹੈ ਤੇਜ ਵਿਸਾਲ ॥੧੫੮॥
 ਇਹ ਕਿਸ ਨੇ ਹੈ ਦਸਿਆ ਏਸ ਕਵੀ ਨੂੰ ਜਾਇ ।
 ਸਾਲ ਛੇਢ ਸੈ ਮਗਰ ਤੇ ਗੱਪ ਸਨੇਹਾ ਆਇ ॥ ੧੫੯ ॥
 ਕਿਸ ਨਜ਼ਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਿਖ ਤਿਨ ਪਾਈ ਫਾਲ ।
 ਅਰ ਗੱਲਾਂ ਕਦ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸਨੇ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ॥ ੧੬੦ ॥
 ਨਾ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਨਾ ਦੇਵੀ ਤਿਸ ਕੋਲ ।
 ਨਾ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਆਖਦਾ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਬੋਲ ॥ ੧੬੧ ॥
 ਫਿਰ ਸੱਚੀ ਇਸ ਥਾਤ ਨੂੰ ਕਿਕੁਰ ਮੰਨੈ ਕੋਇ ।
 ਬਿਨ ਮੁਰਖ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਸਰਧਾ ਕਿਸਨੂੰ ਹੋਇ ॥੧੬੨॥

ਭਾਵ—ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ
 ਹੋਨ ਪਰ ਗਪਾਸਟਕ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸਭ ਇਕ ਮਨ ਘੜੇ ਮਸਲੇ
 ਬਨਾਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕ ਯਾ ਸ੍ਰੀ
 ਮੁਖਵਾਕ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਥਨ

ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ ਭੀ ਸੱਚਾ ਠਹਿਰੇ ॥

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਵਤਾ ਰਚਨੇ ਵੇਲੇ ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਭੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਨ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰੱਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਦੂਜੀ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਦੇਵੀ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਲਾਏ ਬਿਨਾਂ ਲੜ ਸਕਦੇ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਗਜ਼ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੰਕੜੀਏ ਨੇ ਕਛ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਕਛ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ॥

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰਦ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਤਾਸੇ ਪਾ ਕੇ ਅਪਨੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹਲਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਲਾਉਨ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਭੀ ਦੱਸੀ ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਸੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਭੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਯਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਜ ਤਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ ਸੋ ਖੰਡੇ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਏਥੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ॥

ਫਿਰ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੇੜ੍ਹਾ ਮੀਟ ਲੈਣੇ ਦਸਕੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਤੇਜ ਵਧਨ ਦੀ ਪੇਈਨਗੋਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੋ ਕਿਆ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੂਤਨੇ ਨੇ ਆਕੇ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਸੀ? ਇਸਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦੇ ਪੈਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ
ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਹ ਕਵੀ
ਇਸ ਕਥਾ ਨੂੰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਜਿਸਦਾ ਨਮੂਨਾ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ
ਲਿਖਕੇ ਦਸਦੇ ਹਾਂ, ਯਥਾ:

ਦੋਹਿਰਾ

ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਾਲਵਾਂ ਸੂਹੇ ਚੌਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ।

ਗਲ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਮੋਤੀਆਂ ਸਿਰ ਪਰ ਗੁੰਦੇ ਬਾਲ । ੧੬੩।

ਚੌਪਈ

ਸਿਰ ਪਰ ਮੁਕਟ ਹਾਥ ਮਹਿ ਮਾਲਾ । ਕਵਲਨੈਨ ਮੁਖਚੰਦ ਵਿਸਾਲਾ ॥

ਖੂਬ ਰੇਸ਼ਮੀ ਲਹਿੰਗਾ ਪਾਯਾ । ਝੱਗਾ ਗੋਟੇ ਦਾਰ ਸੁਹਾਯਾ ॥

ਓਢ ਪੱਟ ਦਾ ਚਾਇ ਦੁਪੱਟਾ । ਟੰਗ ਸੁਹਾਵਾ ਜਿਸਦਾ ਖੱਟਾ ॥

ਚਿੱਟਾ ਗੋਟਾ ਅਤੇ ਕਨਾਰੀ । ਦੇਵਤ ਬਾ ਛਬ ਤਨ ਪਰ ਭਾਰੀ ॥

ਜੋੜਾ ਚਰਨ ਚਾਂਦਨੀ ਸੋਹੇ । ਪਿਖ ਦੇਵਨ ਕਾ ਭੀ ਮਨ ਮੋਹੇ ॥

ਸ਼੍ਰੀਦਰ ਭੂਖਨ ਅਧਕ ਬਰਾਜੇ । ਜਿਨਕੋ ਦੇਖ ਕਿਰਨ ਰਵਿ ਲਾਜੇ ॥

ਸੀਲ ਭਰੇ ਦਿਗ ਮੀਠੇ ਬੈਨਾ । ਸੁਨਤ ਦੇਖ ਮਨ ਆਵਤ ਚੈਨਾ ॥

ਨਿਰਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਮੁਸਕਾਈ । ਮਾਨੁਹ ਦਾਰਮ ਗਏ ਲੁਕਾਈ ॥

ਹਾਥ ਵਿਖੇ ਮਾਲਾ ਕੋ ਫੇਰਤ । ਸਰਬ ਓਰ ਕਰਣਾਂ ਕਰ ਹੇਰਤ ॥

ਦੁਤੀ ਹਾਥ ਮਹਿ ਤੇਗ ਬਿਰਾਜੈ । ਦਾਮਨ ਦੇਖ ਜਾਹਿ ਕੋ ਲਾਜੈ ॥

ਸਾਬਦਾਸੀਆਂ ਸੋਹਤ ਚੰਗੀ । ਕਵਲ ਬਦਨ ਪਿਖਲ ਜਤ ਅਨੰਗੀ ੧੬੪

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਕੋ ਹਸ ਪਈ ਬੋਲੀ ਧਰ ਮਨ ਖੁੰਮ ।

ਅਹੋ ਸਗਰ ਪੂਜਨ ਭਯਾ ਜੋ ਤੁਮ ਕੀਨਾ ਨੇਮ ॥ ੧੬੫ ॥
 ਜਿਸ ਕੋ ਸੁਨ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਾ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਦੇਵ ।
 ਸਫਲ ਭਈ ਜੋ ਕਰੀ ਥੀ ਹਮ ਨੇ ਤੁਮਰੀ ਸੇਵ ॥ ੧੬੬ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਹਨਨ ਹਿਤ ਕਰੀਯਹੁ ਕਛੁ ਉਪਾਇ ।
 ਜਿਸਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਖ ਕਾ ਸਭੀ ਦੁਖ ਮਿਟਜਾਇ ॥ ੧੬੭ ॥
 ਚੌਪਈ

ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਮੁਖ ਸੋਤ ਬਖਾਨੀ । ਤਬ ਬੋਲੀ ਜਗਦੇਬਾ ਰਾਨੀ ॥
 ਇਹ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਸੰਭਾਰੋ । ਇਸਕੇ ਬਲ ਸਭ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰੋ ।
 ਧੰਨਾ ਭਗਤ ਬੁਲਾਇਆ ਜੱਟ । ਆਇ ਗਿਆ ਉਹ ਕਰਕੇ ਝੱਟ ॥
 ਦੇਵੀ ਕਿਹਾ ਭਗਤ ਜੀ ਜਾਵੇ । ਰੂਈ ਅਪਨੇ ਘਰੋਂ ਲਿਆਵੇ ॥
 ਮੰਨ ਹੁਕਮ ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ । ਬੋਰਾ ਦੁੱਕ ਰੂਈ ਦਾ ਲਿਆ ॥
 ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਅੱਗੇ । ਜੱਟ ਭਗਤ ਉਸ ਨਾਹਰ ਵੱਗੇ ॥
 ਝੰਡਾ ਬਾਢੀ ਫੇਰ ਬੁਲਾਇਆ । ਉਸਤੇ ਚਰਖਾ ਇੱਕ ਮੰਗਾਇਆ ।
 ਦਾਦੂ ਪੀਂਜਾ ਭਗਤ ਬੁਲਾਕੇ । ਸਾਰੀ ਰੂਈ ਨੂੰ ਪਿੰਜਵਾਕੇ ॥
 ਲੱਗੀ ਦੁਰਗਾ ਕੱਤਨ ਫੇਰ । ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸੂਤ ਦੇ ਢੇਰ ॥
 ਫੇਰ ਕਬੀਰ ਜੁਲਾਹਾ ਸੱਦ । ਕਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਰੱਦ ॥
 ਕਿਹਾ ਭਗਤ ਜੀ ਬੁਲ ਦੇ ਤਾਲੀ । ਹੁਕਮ ਦੇਤ ਤੁਮਕੋ ਜਗ ਰਾਨੀ ।
 ਤਦ ਕਬੀਰ ਨੇ ਖੰਡੀ ਪੁੱਟ । ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਤਦ ਜੁੱਟ ॥
 ਬੁਣਕੇ ਰੇਜਾ ਅੱਗੇ ਧਰਿਆ । ਜਿਸ ਪਰ ਹੁਕਮ ਜੁਵਾਲਾਕਰਿਆ ॥
 ਨਾਮਾਂ ਛੀਂਬਾ ਭਗਤ ਬੁਲਾਓ । ਗਯਾਰਾਂ ਕੱਛਾਂ ਤੁਰਤ ਬਨਾਓ ॥
 ਆਇ ਭਗਤ ਨੇ ਕੈਂਚੀ ਵਾਈ । ਅਰ ਸੂਈ ਇਸ ਭਾਂਤ ਚਲਾਈ ॥
 ਲੈ ਕੱਛਾਂ ਸਭ ਅੱਗੇ ਧਰੀਆਂ । ਭੇਟਾ ਚੰਡੀ ਦੀ ਚਾ ਕਰੀਆਂ ॥

ਇਮਨਾਬਾਦੀ ਲਾਲੋ ਫੇਰ। ਲਿਆ ਬੁਲਾਇ ਨ ਕੀਨੀ ਦੇਰ ॥
ਕਹੀ ਬਣਾਓ ਕੰਘੇ ਭਾਈ। ਅਰ ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਕਰੋ ਘੜਾਈ ॥
ਲੁਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾ ਕੰਮ। ਜਾਵਣ ਦਾ ਉਹ ਹੈਸੀ ਬੰਮ ॥
ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਕਰੇ ਤਿਆਰ। ਰੱਖੇ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਸੁਧਾਰ ॥

ਜਿਸ ਪਰ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਬਨਾਕੇ। ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਮਝਾਕੇ ॥
ਹੁਣ ਆਨੰਦ ਪੂਰੀ ਨੂੰ ਜਾਓ। ਨਾਲ ਤੇਗ ਸਿੱਖਾਂ ਅਜ਼ਮਾਓ ॥
ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਨਿਕਸਨ ਜੋਇ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਤਿਨਾਂ ਤੇ ਹੋਇ ॥
ਇਕ ਇਕ ਕੱਛ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਰਾਵੇ। ਅਰਛੇਵੀਂ ਨਿਜਤਨ ਪਹਲਾਵੇ ॥
ਬਾਕੀ ਇਕ ਇਕ ਰੱਖ ਸੰਭਾਲ। ਪਾਂਚ ਬਦਲੋ ਨਾਵਨ ਨਾਲ ॥
ਕੰਘਾ ਕੜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਜਾਕੇ। ਕਰੋ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਵਾਕੇ ॥
ਜਿਨਕੇਬਲਕਰ ਤੁਰਕਨਸਾਉਨ। ਮੁੜਕਰਬਹੁਰ ਨ ਮੁਖ ਦਿਖਾਉਨ ॥੧੬੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨ ਕਰ ਸਤਿਗੁਰ ਆਖਯਾ ਕਰਾਂ ਕਾਜ ਭਲ ਜਾਇ।
ਪਰ ਕੁਛ ਭੋਜਨ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸਾਂ ਅਬੀ ਛਕਾਇ ॥ ੧੬੯॥
ਚੌਪਈ

ਕਹੀ ਚੰਡਕਾ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ। ਖਾਣੇ ਪਰ ਨਹਿੰ ਹੈ ਇਨਕਾਰ ॥
ਜਿਸਪਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂਜੀਕੀਨਾ। ਭੋਜਨ ਤੁਰਤ ਤਿਆਰਕਰਲੀਨਾ ॥
ਚਾਵਲ ਦਾਲ ਖੀਰ ਅਰ ਪੂਰੀ। ਜ਼ਰਦਾ ਅਤੇ ਪੁਲਾਓ ਅੰਗੂਰੀ ॥
ਫਿਰਨੀ ਦੁਧ ਫੇਨੀਆਂ ਸੰਗ। ਭੱਲੇ ਪਾਪੜ ਲਾਇਆ ਰੰਗ ॥
ਬੈਂਗਨ ਮੂਲੀ ਪਾਲਕ ਸੋਏ। ਆਲੂ ਤੇ ਕਚਨਾਰ ਸਮੋਏ ॥
ਨਾਲ ਮੂੰਗਰੇ ਕੁਲਫੇ ਸਾਗ। ਗੁੱਛੀ ਖੁੰਬਾਂ ਖਾਨ ਸੁਭਾਗ ॥
ਚਟਨੀ ਕਈ ਅਚਾਰ ਸੁਹਾਏ। ਸੁੰਦ ਫੁਲਕੇ ਤਹਾਂ ਪਕਾਏ ॥

ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਨੇ ਪਲਾਉ । ਖਾਇ ਖਾਇ ਮਨ ਉਪਜਯੋ ਚਾਉ ।
ਛਕ ਭੋਜਨ ਬਹਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ । ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਗਜਾਈ ॥
ਦੇ ਅਸੀਸ ਸੀਸ ਧਰ ਹਾਥ । ਗਈ ਪਹਾੜ ਦਾਸ ਲੈ ਸਾਥ ॥
ਇਤ ਗੁਰ ਜੀ ਸਭ ਵਸਤ ਸਮਾਲ । ਆਇ ਪੁਰ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ
॥੧੭੦॥ ਦੋਹਰਾ

ਜੇ ਐਸਾ ਲਿਖ ਦੇਵੰਦਾ ਸੀ ਤਦ ਕਿਆ ਉਸ ਦੋਸ ।
ਮੰਨਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਜੋ ਕਰਦੇਸਨ ਕੁਛ ਰੋਸ ? ॥ ੧੭੧ ॥
ਪਰ ਉਸ ਕਵਿ ਦੀ ਅਕਾਲ ਵਿਚ ਆਈ ਨਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ।
ਜਿਸਤੇ ਸਾ ਤਿਸ ਸੁੱਝਿਆ ਪਾਇ ਦਿਆਂਤਰਬੱਲ ॥੧੭੨॥
ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੇ ਖਜਾਲ ਨੂੰ ਰੋਣਕ ਦਿੱਤੀ ਚਾਇ ।
ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਇਆ ਨੰਗੇ ਫੂਤ ਨਚਾਇ ॥ ੧੭੩ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਵਿਰਾਜ ਕਾ ਕਥਨ ਨ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ।
ਭੂਲ ਗਏ ਜਿਸ ਦੇਖਕੇ ਜੋ ਅੱਗਿਆਨੀ ਲੋਗ ॥ ੧੭੪ ॥

ਭਾਵ—ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਥਨ ਕੀਤਾ
ਹੈ ਸੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੱਕ ਪੌਰਾਣਕ ਢੰਗ ਪਰ ਕਿੱਸਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੇ ਅਪਨੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ
ਸਮਝੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਗ
ਧੋਲੇ ਪਰ ਕਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਕੇ ਸੱਚ ਮੰਨ ਬੈਠੇ, ਕਿੰਤੂ ਜੇ
ਕਦੇ ਉਭ ਇਸ ਸਾਡੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਲਿਖ ਦੇਂਦਾ ਤਦ
ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਜੋ ਲੋਗ ਏਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਅੱਛਾ ਮੰਨਦੇ

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਵਾਹੀ ਤਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਥਨ ਪਰ
ਹੈ ਨਾ ਸਾਢੇ ਪਰ ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਘੜਤ ਢਕੌਂਸਲੇ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂਤੇ ਅਜੇਹੇ ਲੇਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੁਨ ਹੋਨੇ ਤੇ
ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ॥

ਪ੍ਰੰਤੂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ
ਬਹੁਤ ਛੇਦ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਪਤਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ
ਮੁਕਦਮੇ ਦੇ ਗੁਵਾਹਾਂ ਸਮਾਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਮਨ
ਆਇਆ ਰੰਗ ਦਿਖਾਇਆ ਵਾਲੀ ਥਾਤ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,
ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਕਿਤੇ ਭੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥
ਵੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸੂਰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਵੱਸਿਆ ਮੈਂ ਕੁਛ ਹਾਲ ।
ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਨਰ ਜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲੇਸੀ ਤੰਤ ਨਕਾਲ ॥੧੭੫॥

ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ

੧-ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਕਾਰ ਖੇਡਕੇ ਆਏ ਤਦ ਖਜ਼ਾਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੰਥ ਸਾਜੀਏ ਕਿੰਤੂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ॥

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਨ ਲੱਗੇ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ ਅਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਦਲ ਵਿੱਚ ਫਤਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

੨-ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਜੈਨ ਦਾ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਨਾਮੇਂ ਪੰਡਤ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾ ਕੇਸ਼ ਦਾਸ ਪੰਡਤ ਆਇਆ ॥

੩-ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਗੜਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਪ ਆਉਨਗੇ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਨਗੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਦੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਦੁੱਝਕੇ ਬਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਗਏ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ॥

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸਤੇ ਉਲਟ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ ਉਹ

ਬਹਲੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ॥

੪-ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤਕ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਉਸ ਨੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਦੱਸਿਆ ॥

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਮੇਂ ਮਹੀਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦੇ ਨਸ਼ਾਨ ਜਤਾਏ ॥

੫-ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਖੜੀ ਹੋਗਈ ਸੀ ॥

੬-ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਥ ਚਲਾਵਾਂ ਜਿਸ ਪਰ ਤੇਗ ਵਰ ਦੇਕੇ ਲੋਧ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇਖਕੇ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ ਜਿਸਪਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪਦੀ ਦੇਹ ਤਿਆਗ ਥੋਂ ੪੦ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਖੀਆਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ ਹਨ ।

੭-ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭੇਟਾ ਲਈ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮੰਗੇ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖੁਦ ਅਪਨੀ ਭੇਟਾ ਲੈਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਦ ਨਾਲ ਅਪਨਾ ਹੀ ਲੋਹੁ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਅਪਨੇ ਹਤਨੇ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ

ਇਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਦ ਜੰਗ ਵਿੱਚ
ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਨਗੇ ਉਹ ਭੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੇਟਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਰਨਗੇ ਸੋ ਭੀ ਸਭ ਤੇਰੀ ਹੀ ਭੇਟਾ
ਹੋਨਗੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ
ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਈਂ ਅਪਨੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ
ਜੋ ਯੁੱਧ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਗੇ ਭੇਜ ਦੇ ਰਹੇਂਗੇ, ਇਸਤੇ ਦੇਖਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਆਪਸਦਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ
ਪਰਸਪਰ ਕਿਤਨਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ
ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਇੱਕ ਬਨਾਵਟੀ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਮੰਨਨੇ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ--ਤਾਂਤੇ ਤਜ ਕਰ ਮੁੜਤਾ ਗਹੇ ਗਜਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ।

ਐਸੇ ਕਵੀਅਨ ਵਾਕ ਪਰ ਰੰਚਕ ਭੁਲੇ ਨਾਂਹਿ ॥ ੧੭੬ ॥

ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਬਲਾਸ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਰਤਾਂਤ

ਸਵੈਯਾ

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰਦੇਵ ਦਿਆ ਨਿਧ ਜੂ ਕਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਿਜ ਹਾਥ ਪਸਾਰੇ । ਭਵ ਸਿੰਧ ਵਿਖੇ ਬਹਿ ਜਾਤਨ ਕੋ ਨਿਜ ਦੇ ਸਕਤੀ ਗਹਿ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ॥ ਭ੍ਰਮ ਫਾਸ ਵਿਖੇ ਪਸੁ ਬੰਧ ਭਏ ਤਿਨਕੇ ਸਭ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੇ । ਕਵਿ ਦਿੱਤ ਹਰੀ ਅਗ ਜੀਵਨ ਕੋ ਕਰ ਵਕ ਮਯੂਖਨ ਕੋ ਉਜਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਤਵ ਪੰਥ ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਤਜ ਕੈ ਮਨ ਮੱਤ ਕਰੈ ਇਸ ਆਪ ਬਥਾਓ । ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਪੂਜਤ ਹੋਂ ਇਨ ਪਾਪ ਪਿਸਾਰਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਓ ॥ ਦੇਵਲ ਦੇਵ ਪੁਜੈ ਨ ਸੁਭੈ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਓ । ਪਤ ਬੇਵਤ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁੜ ਫੇਰ ਇਸੇ ਚਰਣੀਂ ਨਿਸ ਲਾਓ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਆਪਨੇ ਅੱਗਜਾਨ ਕੋ ਅਰਪਨ ਕਰ ਗੁਰ ਮਾਂਹਿ ।
ਦੋਖ ਲਗਾਇਆ ਲਾਜ ਤਸ ਰੰਚ ਡਰੇ ਮਨ ਨਾਂਹਿ ॥੩॥
ਭਟਕ ਭਟਕ ਹੀ ਨਹਿ ਮਰੈ ਕਰੋ ਦਿਆ ਗੁਰਦੇਵ ।
ਤਨੈਂ ਉਪਾਸਨ ਔਰ ਕੀ ਕਰੈਂ ਤਿਹਾਰੀ ਸੇਵ ॥ ੪ ॥
ਇਸ ਦੇਵੀ ਕਾ ਜੋ ਪੜਾ ਇਨ ਮਹਿ ਆਨ ਘਮੰਡ ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇ ਖੰਡਨ ਕਰੋ ਪਖੰਡ ॥ ੫ ॥

(੧੪੮)

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੂੰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸੇਵਨਾ ਮਾਨਤ ਨਹਿ ਕਿਸ ਹੇਤ ।
ਬਾਬਾਂ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜਿਸ ਆਪ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਤ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ

ਪਟਨਾ ਤਖਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਰਾ । ਜਿਸ ਜਾਗਾ ਗੁਰ ਧਰ ਅਵਤਾਰਾ॥
ਤਿਸਕੇ ਰਹਨ ਹਾਰ ਵਡ ਪੂਰਾ । ਸਿੱਖੀ ਮਤ ਮਹਿ ਨਹੀਂ ਅਧੂਰਾ ॥
ਕੱਛ ਕੜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੁਹਾਏ । ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਅਧਿਕ ਸਜਾਏ ॥
ਚੱਕ ਕਰਦਾਂ ਸਜੀ ਘਨੇਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਗਾਤ੍ਰ ਮਹਿ ਹੋਰੀ ॥
ਸੀਸੁ ਦਮਾਲਾ ਸੁੰਦ੍ਰ ਸੋਹੇ । ਦੇਖ ਰੂਪ ਜਿਨ ਕੋ ਮਨ ਮੋਹੇ ॥
ਵਿੰਦਨਾ ਮਾਨ ਕਵੀਸਰ ਭਾਰੇ । ਗਗਨ ਬੁੱਧ ਯਸ ਮਹਿ ਉਜਿਆਰੇ
ਅਰ ਗੁਰ ਅੰਸ ਵਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ । ਜਿਨ ਮਿਥਯਾਨਹਿਗਿਰਾਅਲਾਪੀ॥
ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ ਨਾਮਾਂ । ਅਹੇ ਮਹੰਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਧਾਮਾਂ ॥
ਤਿਨ ਇੱਕ ਅਪਨਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਯਾ । ਗੁਰਬਲਾਸਜਿਸਨਾਮਰਖਾਯਾ
ਤਿਸ ਮਹਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਥਾ । ਕਹੀ ਬੁੱਧਿ ਮਹਿ ਆਈਜਥਾ।
ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਵਡਾਈ । ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਈ ।
ਸੋ ਆਖਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੀ । ਸੁਨਤ ਅਨੰਦ ਦੇਤ ਮਨ ਭਾਰੀ ॥
ਜੇ ਕਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਨ ਲੇਵੇਂ । ਮੁੜਕੇ ਉੱਤ੍ਰ ਫੇਰ ਨ ਦੇਵੇਂ ॥
ਜਦ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਓਹ ਗ੍ਰੰਥ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਸਾਂਗ ਪੰਥ ॥
ਤਦ ਨਿਸਚਾ ਮੇਰਾ ਦਿੜ ਭਯਾ । ਮਨ ਦਾ ਭਰਮ ਸਭੀ ਮਿਟ ਗਯਾ।
ਸੀ ਦੁਰਗਾ ਗੁਰ ਠੀਕ ਮਨਾਈ । ਜਿਸਪਰ ਧਰਬਲਪ੍ਰਗਟਆਈ॥

ਤਿਸਕੀ ਆਗਿਆ ਗੁਰ ਨੇ ਪਾਇ । ਦਿੱਤਾ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਸਜਾਇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਖੇ । ਰੰਚਕ ਰੋਸ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖੇ ॥
 ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ । ਤੇਰੀ ਸ਼ੰਕਾ ਸਭ ਮਿਟ ਜਾਇ ॥
 ਧੰਨ ਹੈਨ ਗੁਰ ਅੰਸ ਅਜੇਹੇ । ਜਿਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੇਹੇ ॥ ੭ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਮੇਰਾ ਹਠ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹਿ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਾਤ ।
 ਕਿਉਂ ਮੰਨਾ ਨਾ ਓਸ ਨੂੰ ਜੋ ਹੈ ਸੱਚੀ ਬਾਤ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ

ਤੋਂ ਜੋ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰੀ ਵਡਾਈ । ਸੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ ॥
 ਐਸੇ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਦੇ ਮੁਖੀਆ । ਮੇਟ ਭਰਮ ਦੁਖ ਕਰਤੇ ਸੁਖੀਆ ।
 ਤਿਨਕੇ ਬਚਨ ਸੱਤ ਜੇ ਹੋਵਤ । ਕੌਨ ਕੰਠ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ਪਰੋਵਤ ॥
 ਪਰ ਇਸ ਮਹਿ ਇੱਕ ਬਾਤ ਪਿਆਰੇ । ਹੈ ਸਭਹੀਜਨਕੇਅਧਿਕਾਰੇ ।
 ਉਪਰਲੀ ਤਨ ਕੀ ਛਬ ਦੇਖ । ਅਰ ਸੁੰਦ੍ਰ ਸਾਜਿਆ ਵਡ ਵੇਖ ॥
 ਬਹੁਰ ਕੁਲੀਨ ਦੀਨ ਵਡਿਆਈ । ਹੈ ਚੰਗੀ ਜੇ ਹੋ ਸਚਿਆਈ ॥
 ਪਰ ਇਨ ਸਭ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕੇ ਸੰਗ । ਨਹੀਂ ਸਤਕੋਜਾਂਮਹਿ ਰੰਗ ॥
 ਸੋ ਸਰਧਾ ਕੇ ਯੋਗ ਨ ਪਿਆਰੇ । ਕਹਿਤ ਬੁੱਧਿਜਨਸਗਲ ਪੁਕਾਰੇ ।
 ਸਰਧਾ ਵਾਕ ਸੱਤ ਪਰ ਹੋਵਤ । ਬਾਹਰ ਭੇਖ ਨ ਕੋਈ ਜੋਵਤ ॥
 ਬਾਲ ਬਿੱਧ ਅਰ ਰੂਪ ਕਰੂਪਾ । ਸੱਤ ਬਚਨ ਕਰ ਪਾਵਤ ਉਪਾ ॥
 ਅਤਿ ਸੁੰਦ੍ਰ ਚਾਤ੍ਰ ਵਡ ਭਾਰੀ । ਮਿੱਥਯਾ ਬੋਲ ਦੇਤ ਪਤ ਹਾਰੀ ॥
 ਏਹੋ ਬਾਤ ਬਬੇਕ ਅਲਾਈ । ਜੋ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰ ਮਹਿ ਗਾਈ ॥

ਸਭਾ ਮਾਹਿੰ ਜਬ ਕਾਮ ਨਕਾਰਾ । ਅਪਨਾ ਹੀ ਯਸ ਗਾਵਤ ਸਾਰਾ ।
 ਅਰ ਅਪਨੇ ਮਨ ਪਿਤ ਕੀ ਸੋਭਾ । ਭਾਖਤ ਪਾਇ ਜਨਨਮਨਚੋਭਾ ।
 ਕਹੇ ਅਸੀਂ ਪਿਤ ਆਗਿਆਕਾਰੀ । ਅਰ ਬਬੇਕ ਤਿਸਤੇਇਨਕਾਰੀ ।
 ਇਸ ਹੀ ਤੇ ਮਨ ਬਾਪ ਹਮਾਰੇ । ਪਕਰ ਬਬੇਕ ਦੂਰ ਕਰ ਡਾਰੇ ॥
 ਜਿਸ ਕੀ ਯੁਹ ਬਾਨੀ ਤਬ ਸੁਨਕੇ । ਕਹਯੋ ਬਿਬੇਕ ਸੀਸਕੋਧੁਨਕੇ ।
 ਸੋ ਆਗੇ ਮੈਂ ਤੋਹ ਸੁਨਾਵਾਂ । ਤੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਸ਼ੇਕ ਮਿਟਾਵਾਂ, ਯਥਾ:-

“ਹੇ ਮੂਰਖ ਜੇ ਯੋ ਕਹੈਂ ਮੋਹੀ । ਮਨ ਕਾ ਤਿਆਗ ਕੀਯੋ
 ਕਿਉਂ ਤੋਹੀ ॥ ਭਲੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਾਉਂ ਬਾਤਾ । ਪੰਡਤ ਗੁਰੂ ਔਰ
 ਪਿਤ ਮਾਤਾ ॥ ਅਜੋਗ ਚੇਸਟਾ ਵਿਚਰਿਆ ਲੋਰੇਂ । ਤਿਆਗੋਂ
 ਤਾਂਹਿ ਭਲੇ ਜੇ ਹੋਰੇਂ । ਅਯੋਗ ਬਚਨ ਖੰਡੇ ਬਹਮਾਂ ਕੋ । ਮਾਨਹਿ
 ਬਚਨ ਯੋਗ ਨੀਚਨ ਕੋ ” ਤਾਂਤੇ ਬਾਤ ਸਿੱਧ ਇਹ ਹੋਈ । ਉਪਰ
 ਵੇਖ ਨ ਰੀਝਤ ਕੋਈ ॥ ਜਿਸ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਹੋ ਸੱਚਆਈ । ਸਰਧਾ
 ਯੋਗ ਵਹੀ ਹੈ ਭਾਈ । ਤਾਂਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਸੁਨਾਉ । ਸਾਰਾ ਬੋਲੁ
 ਭੇਦ ਸਮਝ ਉ ॥ ਕਿਆ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਇਆ । ਜਿਸ
 ਮਹਿ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਜੇ ਸੱਚਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਸੰਗ ॥
 ਤਾਂ ਮੰਨਾਂਗਾ ਹੋਇ ਨਸੰਗ ॥ ਅਰ ਜੇ ਇਹ ਭੀ ਪਹਿਲਿਆ
 ਵਾਂਗ । ਪਾਨੀ ਵਿੱਚ ਚਲਾਵੇ ਭਾਂਗ । ਤਾਂ ਮੰਨਨ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਅੱਖਾ ।
 ਇਹ ਰਸਤਾ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਸੱਖਾ । ਤਾਂਤੇ ਬੋਲ ਜਰਾ ਏਹ ਭੇਤ ।
 ਕਿਆ ਬਾਵਾ ਜੀ ਬੀਜਿਆ ਖੇਤ । ਹੈ ਕੁਮਾਦ ਕੈ ਕਾਨੇ ਫਿੱਕੇ ।
 ਮੂੰਹ ਦੇਖੇ ਨਾਂ ਲਾਈਂ ਟਿੱਕੇ ॥ ੯ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ-ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਜੋ ਕੁਛ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ।

ਦੇਖ ਲਈਂ ਅਜਮਾਇਕੇ ਕੈਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲ ॥ ੧੦ ॥
 ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਕਰਨ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇ ਉਮੰਗ ॥੧੧॥
 ਯਥਾ:-- ਚੌਪਈ

- “ਜਬ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਰਾਜੇ । ਕੀਏ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਾਜੇ॥
 ਪੂਛੀ ਛਿਪ੍ ਬਿਪਰ ਹੈ ਜੋਈ । ਲੋਹੁ ਦਿਵਾਨੀ ਮਮ ਘਰ ਸੋਈ ॥੩॥
 ਮਤੀ ਦਾਸ ਅਰ ਸਤਿ ਦਾਸ ਜਨ । ਰਹੇ ਪਿਤਾਭਿਗਪ੍ਰਾਨਦਾਨਸਨ॥
 ਦੁਰਗਾ ਮਲ ਹੀਰਾਨੰਦਛਿਪਰ ਗੁਰਹਰਿਰਾਇਨਿਕਟਰਹੇਬਿਪਰ॥੪॥
 ਅਬ ਤਿਨਕੀ ਕੁਲ ਕੋ ਜੋ ਕੋਈ । ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇ ਹੁਕਮ ਦਿਆਸੋਈ॥
 ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਧਰਮਚੰਦ ਦੋਉ । ਹਾਥ ਜੋਰ ਠਾਢੇ ਭੇ ਸੋਉ ॥ ੫ ॥
 ਕਾਰਬਾਰ ਗੁਰ ਦੁਵਾਰ ਅਪਾਰਾ । ਹੈ ਅਤਿ ਕਠਨਹੋਇ ਕਿਮਸਾਰਾ॥
 ਸਤਿਗੁਰਕਹੀਕਰਤਜਿਮਆਗੇ । ਤਿਮਹੀਕਰੋਕ੍ਰਿਪਨਤਾਤਿਆਗੇ॥੬॥
 ਧਰਮ ਚੰਦ ਲਹਿਕਾਰ ਖਜਾਨਾ । ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਘਰਬਾਰ ਦਿਵਾਨਾ ॥
 ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ ਦਿਜ ਵਰ ਗੁਨੀ । ਪੌਰਾਣੀਕ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਮੁਨੀ ॥ ੭ ॥
 ਜਿਹ ਸੁਭ ਸਾਹਿਬ ਰਾਦੇ ਬਿਰੇ । ਸਦਾ ਸਮੀਪੀ ਸਰਧਾ ਕਰੇ ।
 ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਾਰਤਕਥ ਪਕਾਸੀ । ਭੀਮਸੈਨਬਲਬਰਨਬਿਲਾਸੀ॥੮॥
 ਜਿਹ ਕੁੰਦਕ ਇਵਗਾ ਖਿਗਰਾਏ । ਅਬ ਲੋਘੁਮਤਅਕਾਸਨਆਏ॥
 ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਤ ਰਾਜ ਬਲ ਤਾਂਕੇ । ਭੀਮਸੈਨ ਸਮ ਕੋ ਬਲਬਾਂਕੋਟ॥
 ਪ੍ਰਭ ਪੂਛੀਅਸਬਲਕਿਮਪਾਯੋ । ਪੰਡਿਤ ਕਹਿ ਦਿਜਲਾਖਜਿਮਾਯੋ॥
 ਜਗ ਕਰਿਯੋ ਪੂਜੀ ਸਿਗ ਦੰਬਾ । ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ ਸੁਬਲ ਅਵਲੰਬਾ ੧੦
 ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਅਸਬਲ ਹੋਈ । ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਮੰਤ ਕਹਿ ਸੋਈ॥
 ਹਮਹੂੰ ਜੰਗ ਕਰੈ ਕਰਵੇ ਹੋ । ਕਿਧੋ ਕਥਾ ਮਾਝੁ ਸਮਝੈ ਹੋ ॥੧੧॥

ਪੰਡਿਤ ਕਹਾ ਨ ਜਾਗ ਕਰੈ ਹੋਂ । ਤੈ ਕਾਪੈ ਚਾਕਰੀ ਕਰੈ ਹੋਂ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੀ ਜਗ ਹਮ ਕਰ ਹੈਂ । ਮਨ ਮਾਨੀ ਦਖਨਾਹੁੰਧਰ ਹੈਂ ॥੧੨
ਪ੍ਰਗਟ ਭਵਾਨੀ ਦਰਸਨ ਦੇ ਹੈ । ਜਗ ਕੁੰਡ ਕੇ ਅਨਤਨ ਜੈ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਉੱਤਮ ਆਚਾਰ ।

ਜੋ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਤਾ ਪਰਮ ਉਦਾਰ ॥ ੧੨ ॥

ਭਾਵ—ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠ ਗਏ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛਿਪ੍ਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਬੁਲਾਏ ਅਰ ਅਪਨੇ ਘਰ ਬਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਭੀ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਭਾਂਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹਵਾਲੇ ਸਭ ਕਾਰੋ ਬਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਧਰਮ ਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਨੇ ਘਰ ਬਾਰ ਦੀ ਦੀਵਾਨੀ ਲੀਤੀ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ ਨਾਮੇਂ ਪੁਰਾਣਕ ਸਾ ਉਹ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੇ ਬਲ ਦੀ ਕਥਾ ਆਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਖੁੱਦੇ ਵਾਂਗ ਹਾਥੀ ਭੁਵਾ ੨ ਕੇ ਮਾਰੇ ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਅੱਜ ਤਕ ਆਕਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭੌਂਦੇ ਹਨ ॥

ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭੀਮ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਬਲ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਯਾ।

ਸਾ ਅਰ ਜੱਗ ਕਰਕੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ
ਸੀ, ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਆ ਤੁਸੀਂ ਭੀ
ਅਜੇਹਾ ਜੱਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ
ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਉਂਦੇ ਹੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ
“ਜੇ ਅਸੀਂ ਜੱਗ ਨਹੀਂ ਕਰਾਏਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿਆ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ
ਕਰਕੇ ਖਾਵਾਂਗੇ” ਜਦ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਤਨਾ ਦਮ ਮਾਰਿਆ
ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਛਾ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜੱਗ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੋ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਭਾਵ ਹੈ ਕਹੀ ਕਵੀ ਜੋ ਗਾਥ ।
ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਵਿਚਾਰੀਏ ਨੀਕੇ ਮਨ ਕੇ ਸਾਥ ॥ ੧੩ ॥
ਜੈਸੇ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤੋਖ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ।
ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਹੈ ਕਿਹਾ ਤਿਮ ਇਨ ਦਿਆ ਸੰਦੇਸ ॥ ੧੪ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਕਹਾਂ ਕਹੋਂ ਇਸ ਅਕਲ ਕਾ ਜੋ ਤੁਮ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ।
ਬਿਨ ਸੋਚੇ ਹੀ ਬਾਤ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਲੇਵਤ ਆਪ ॥ ੧੫ ॥
ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਤ ਅਸੁੱਧ । ਸਮਝ ਦੇਖ ਤੂੰ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧ ॥
ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨਮੀਂ ਬਨਾਕੇ । ਵੱਸੀ ਹੈ ਪੁਸਤਕ ਮਹਿ ਪਾਕੇ ॥
ਜੋ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤ ਪਾਸ । ਸੁਨੇ ਪੁਰਾਨ ਧਾਰ ਮਨ ਆਸ ॥

ਭੀਮਚੰਦ ਕਾ ਬਲ ਸੁਨ ਭਾਈ । ਅਧਕ ਉਮਰ ਮਨ ਭੀਤਰ ਆਈ ॥
 ਸੋ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਅਨ ਬਾਤ । ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਪੜ੍ਹ ਦੇਖ ਭਰਾਤ ॥
 ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬਤਾਵੇ ਐਸੇ । ਖੇਲ ਸਕਾਰ ਗੁਰੂ ਮੁੜ ਬੈਸੇ ॥
 ਆਕਰ ਅਪਨੈ ਮਹਲ ਮਜ਼ਾਰੀ । ਤਬ ਯਹ ਮਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰੀ ॥
 ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਚਹੀਏ ਭਾਰਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
 ਇਸ ਤੇ ਉਲਟ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਵਰਨਨ ਕਰਦਾ ਨਾਲ ਹੁਲਾਸ ॥
 ਆਖੇ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿੱਖੀ । ਹਿੰਦ ਤੁਰਕ ਥੋਂ ਦੁਖੀਆ ਪਿੱਖੀ ॥
 ਅਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆ ਪਗ ਮਾਹੀਂ । ਅਨਕ ਭਾਂਤ ਕੇ ਦੁੱਖ ਮਹਾਂ ਹੀਂ ॥
 ਕਹੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਹੋਵਤ । ਆਵਤ ਜਾਤ ਤਿਨੋਂ ਪਤ ਖੋਵਤ ॥
 ਜਿਸਪਰ ਰਿਸ ਗੁਰ ਪੰਥ ਚਲਾਨਾ । ਅਰ ਦੇਵੀ ਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ ॥
 ਕੀਨਾ ਸਕਲ ਉਪਾਇ ਨਵੀਨ । ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਏਹ ਕਹਿ ਦੀਨ ॥
 ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਗਾਯਾ । ਸੋ ਦੋਨਾਂ ਤੇ ਉਲਟ ਬਤਾਯਾ ॥
 ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਦੀ ਸੁਨ ਕਥਾ । ਆਇ ਗਈ ਗੁਰ ਜੀ ਮਨ ਜਥਾ ॥
 ਤਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲ ਪਾਵਨ ਹੋਤਾ । ਉੱਦਮ ਕਰਾ ਨਾਥ ਜੂ ਏਤਾ ॥
 ਹੁਨ ਇਨ ਭੀਨੋਂ ਮਾਂਹਿ ਪਿਆਰੇ । ਸਾਰਾ ਕੌਨ ਕਹੋ ਮਨ ਧਾਰੇ ॥
 ਦੋ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਬਾਵਾ ਏਹੁ । ਠੀਕ ਗੁਵਾਹੀ ਅਪਨੀ ਦੇਹੁ ॥
 ਜਾ ਪਹਿਲਿਆਂ ਨੇ ਸੁਠ ਬਤਾਯਾ । ਕੈ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜੋਕੜ ਲਾਯਾ ॥
 ਇਸ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰ । ਸੱਚ ਸੁਠ ਫਿਰਲੇਹੁ ਨਤਾਰ ॥ ੧੬ ॥
 ਦਵੈਯਾ

ਦੇਖੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਕਰ ਦੀਨੇ । ਆਖੇ
 ਗੱਦੀ ਵੈਠ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਹੀ ਸੱਦ ਲੀਨੇ ॥ ਕਿਸੇ ਦੀਵਾਨ
 ਬਨਾਇਆ ਅਪਨਾ ਮੋਧਿਆ ਕਿਸੇ ਖਜ਼ਾਨਾ । ਕੋਈ ਪਾਸ ਰਹੇ

ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਥਾ ਸੁਨਾਇ ਪੁਰਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥ ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤੋ
 ਗੁਰ ਨੂੰ ਆਖਨ ਸਾਥੋਂ ਕੰਮ ਨ ਹੋਂਦੇ । ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬਦੋ-
 ਬਦੀ ਸਨ ਉਨ ਕੋ ਅੱਗੇ ਢੋਂਦੇ ॥ ਕਿਆ ਕੋ ਸਿੱਖ ਨ ਸੀ
 ਅਤਥਾਰੀ ਰੱਖੇ ਸਾਂਭ ਖਸ਼ਾਨਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਿਵਾਨੇ ਦੇਖੇ
 ਬ੍ਰਹਮਨ ਕਰਾ ਦੀਵਾਨਾ ॥ ੧੮ ॥ ਨੰਦ ਚੰਦ ਦੀਵਾਨ ਗੁਰੂ ਦਾ
 ਅੱਜ ਤੀਕ ਸਭ ਕਹਿੰਦੇ । ਜਿਸਦਾ ਨੱਗਰ ਡਹਰੋਲੀ ਹੈ ਹਠੀ
 ਸਿੰਘ ਜਹਿ ਰਹਿੰਦੇ ॥ ਹਨ ਸੰਤਾਨ ਦੀਵਾਨ ਸਕਲ ਹੀ ਸਿੱਖ
 ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਲੇ । ਤਿਨ ਕੋ ਤਜ ਕਰ ਥਾਵਾ ਜੀ ਕਿਉਂ ਸਾਹਿਬ
 ਚੰਦ ਨਿਕਾਲੇ ॥ ੧੯ ॥ ਕੇਹੀ ਬਾਤ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੀ ਥਾਵਾ ਜੀ
 ਲਿਖ ਮਾਰੀ । ਗੱਦੀ ਬੈਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਏਹੋ ਕਰੀ ਤਿਆਰੀ ॥
 ਸੱਦੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਛੇਤੀ ਤਿਨ ਕੋ ਸੌਂਪ ਖਸ਼ਾਨੇ ਸਾਰੇ । ਅਰ ਘਰ
 ਬਾਰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਇ ਕਨਾਰੇ ॥ ੨੦ ॥ ਭੁੱਖੀ ਬਿੱਲੀ
 ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ॥ ਬਿਨ ਪੁੱਛੇ ਹੀ ਚੱਟਮ
 ਕਰਸੀ ਸਕਲ ਦਰਬ ਬਿਨ ਮੰਗੀ ॥ ਅੰਧੇ ਨੂੰ ਕੀ ਚਹੀਏ ਭਾਈ
 ਦੋਨੋਂ ਨੈਨ ਬਤਾਓ । ਖੁੱਲਾ ਮਿਲਿਆ ਖਸ਼ਾਨਾ ਗੁਰ ਦਾ ਬੈਠੇ
 ਮੌਜ ਉਡਾਓ ॥ ੨੧ ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਗੁਰ ਦੇ ਲੈ ਬੈਠੇ
 ਮੁਖਤਿਆਰੀ । ਜਾਨ ਗਏ ਇਹ ਕਾਨ ਮਿਲੀ ਹੈ ਦੌਲਤ ਦੀ
 ਇੱਕ ਭਾਰੀ ॥ ਲੁੱਟਨ ਪੁੱਟਨ ਨੂੰ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਢੁਡਨ ਦਾਉ
 ਘਨੇਰੇ । ਅਰ ਲੋਭੀ ਨੂੰ ਹਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਫੰਧ ਫਰੋਬ ਬਥੇਰੇ ॥
 ੨੨ ॥ ਧਰਮਚੰਦ ਨੇ ਸਾਂਭ ਖਸ਼ਾਨਾ ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਜਾਨਾ ॥ ਅਪਨੇ
 ਭਾਈਚਾਰੇ ਤਾਏਂ ਉਸਤੇ ਮਸ਼ੇ ਉਡਾਨਾ । ਅੱਗੋਂ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਨੌ
 ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਦੇਵਨ ਹਾਰੀ । ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਡੋ ਮਨ ਦੇ

ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ ਜਿਸਤੇ ਪੜ੍ਹ ਪੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਵਿਗ ਗੱਲਾਂ
 ਭੀਮ ਸੁਨਾਵੈ । ਕਰਕਰ ਕਰਕਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਨੂੰ ਮਤਲਬ
 ਉੱਪਰ ਲਿਆਵੈ । ਪਰ ਗੁਰ ਜਾਣੀ ਜਾਨ ਰਿਦੇ ਦੀ ਤਾੜ ਗਏ
 ਸਭ ਗਾਥਾ । ਪੁਛਨ ਲੱਗੇ ਕਹੋ ਮਿਸਰ ਜੀ ਕਿਉਂ ਬਲ ਥਾ
 ਤਿਸ ਹਾਥਾ ॥ ੨੪ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਹੀ ਦਸਿਆ ਕਰਨਾ
 ਜੱਗ ਜ਼ਰੂਰੀ । ਆਕੇ ਭਾਈ ਚਾਰਾ ਖਾਵੇ ਖੀਰ ਕਚੌਰੀ ਪੂਰੀ ॥
 ਅੱਗੇ ਲੰਬਾ ਬੇੜਾ ਪਾਇਆ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕੇਰਾ । ਜਿਸਤੇ ਖੂਬ
 ਲਗਾਉਨ ਗੱਫੇ ਤਹਾਂ ਲਗਾਕੇ ਡੇਰਾ ॥ ੨੫ ॥ ਅਪਨੇ ਹੀ ਸਭ
 ਮਤਲਬ ਦਾ ਜਿਨ ਦੇਖੇ ਜਾਲ ਫੈਲਾਇਆ । ਗੋਰਖ ਧੰਦਾ ਰਚਕੇ
 ਚਾਹੁਨ ਸਾਰਾ ਦਰਬ ਖਪਾਇਆ ॥ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੱਚੇ
 ਛਲਨਾ ਚਾਹੁਨ ਐਸੇ । ਜਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰੇਂਦੇ ਹੋਰ ਫੇਰ
 ਹਨ ਜੈਸੇ ॥ ੨੬ ॥ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਿਹਾ ਬਿੱਪ ਨੂੰ ਤੁਮ ਭੀ
 ਜੱਗ ਕਰਾਵੋ । ਕੇ ਐਵੇਂ ਬਹ ਪਾਸ ਅਸਾਡੇ ਗੱਪਾਂ ਹੀ ਚਾ ਲਾਵੋ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਬੋਲੜਾ ਜੇ ਨਾ ਜੱਗ ਕਰਾਈਏ । ਤਾਂ ਕੜਾ
 ਹੋਇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੌਕਰ ਟੁਕੜਾ ਪਿਆ ਕਮਾਈਏ ॥ ੨੭ ॥ ਸੁਣਕੇ
 ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੇਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਕਿਹਾ ਕਰਾਵੋ ਪਿਆਰੇ । ਲੋਹਮ ਜੱਗ
 ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਅਬ ਹੀ ਹੋਇ ਤਿਆਰੇ ॥ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ
 ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਹੀ ਖੱਟੀ ਸੀ ਬਹ ਖਾਂਦਾ । ਖਾਲੀ ਸੰਖ ਬਜਾਵੇ ਦੀਪਾ
 ਬੋਲਿਆ ਹੋ ਸਰਮਾਂਦਾ ॥ ੨੮ ॥ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਧੀ ਨ ਆਵੇ
 ਜਿਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈਏ । ਐਵੇਂ ਝੂਠੀ ਗੱਪ ਕਾਸਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ
 ਅੱਗੇ ਲਾਈਏ ॥ ਕਾਂਸੀ ਅਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਹਨ ਵਿਦਵਾ ਦੇ
 ਪੂਰੇ । ਜੱਗ ਹਵਨ ਉਹ ਜਾਨਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਪੰਡਤ ਵਡਸੂਰੇ ॥ ੨੯

ਦੋਹਿਰਾ

ਮਨ ਵਿਚ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰਕੇ ਹੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਦਾਸ ।

ਸਰਮ ਨ ਆਈ ਓਸ ਨੂੰ ਮਿੱਥਣਾ ਕਰਤ ਬਲਾਸ ॥ ੩੦ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਰਮ ਭਲਾ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈਸੀ ਇਸਦੇ ਵਿੱਚ ।

ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਹੋਗਿਆ ਆਗੇ ਗੁਰ ਦੇ ਜਿੱਚ ॥ ੩੧ ॥

ਸਗੋਂ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਜੱਗ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰ ।

ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜੂ ਕਰਦੇ ਜਿਸੇ ਉਚਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥ ਯਥਾ:-

ਚੌਪਈ

“ਕਾਂਸੀ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਡਤ । ਕਰਸਾਂ ਕਹਿ ਅਸ ਕਾਰਜ ਮੰਡਤ”

ਸਕਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸੋਧਨ ਸੁਖਕਾਰੀ । ਹੈਂਤਹਿੰਕੇਦਿਜਸਭਾਧਕਾਰੀ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਡਤ ਦੱਸਣਾ ਜੋ ਸੀ ਅਸਲ ਉਪਾਇ ।

ਯੱਗ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰ ਜਿਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿੱਪ ਬਤਾਇ ॥ ੩੩ ॥

ਇਸ ਮਹਿ ਰਿਹਾ ਲੁਕਾਵ ਕਯਾ ਦਿੱਤਾ ਸੱਚ ਬਖਾਨ ।

ਬਿਰਥਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਤੈਂ ਪੰਡਤ ਪਰ ਜਾਨ ॥ ੩੪ ॥

ਫਿਰ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਪਾਸ ਗੁਰ ਲੀਨੇ ਤੁਰਤ ਬੁਲਾਇ ।

ਇਸ ਮਹਿ ਬੁਰੀ ਨ ਬਾਤ ਕੁਛ ਦੇਖੋ ਮਨ ਭਲ ਭਾਇ ॥ ੩੫ ॥

ਉੱਤਮ ਕੁਲ ਸੁੱਚਮ ਘਨੀ ਅਰ ਸੰਤੋਖੀ ਲੋਗ ।

ਬ੍ਰਹਮਨ ਸਮ ਇਸ ਜਗਤ ਮਹਿ ਦੂਸਰ ਹੁਆ ਨ ਹੋਗ ॥ ੩੬ ॥

ਫਿਰ ਐਸੇ ਜਨ ਰਾਖਨੇ ਗੁਰ ਜੀ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ।
 ਜਾਨਤ ਬੇ ਸੁਖਦਾਇ ਅਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰ ਹੁਲਾਸ ॥ ੩੭ ॥
 ਤੁਮਰਾ ਦੋਖ ਅਰੋਪਨਾ ਇਸ ਕਾਰਜ ਮਹਿ ਜੋਇ ।
 ਨਹੀਂ ਬੁੱਧਿ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ ਮੂਰਖਤਾ ਅਤਿ ਸੋਇ ॥ ੩੮ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਉਂ ਗੋਹੇ ਦਾ ਕਰਤ ਹੈਂ ਧਿੰਗੇ ਧਿੰਗ ਕੜਾਹੁ ।
 ਝੂਠੇਂ ਸੱਚ ਬਣਾਉਨਾ ਕੋ ਢਿਆ ਕਿੱਥੋਂ ਰਾਹੁ ॥ ੩੯ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੀਤੀ ਆਕੜ ਮੈਂ ਹੀ ਜਗ ਕਰਾਉਂ । ੩
 ਇਤਨੀ ਭੀ ਵਿਧੀ ਨ ਜਾਨਾ ਤਾਂ ਕਿਆ ਦਾਸ ਕਰਾਉਂ ॥ ਜਿਸ
 ਪਰ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੈਨ ਹੇਤ ਗੁਰ ਕਹੀ ਕਰਾਵੋ ਭਾਈ । ਇਸ ਹੀ ਵੇਲੇ
 ਸਵਾਧਾਨ ਹੋ ਦੇਵੇ ਵਿਧੀ ਬਤਾਈ ॥ ੪੦ ॥ ਐਥੇ ਪੋਲ ਪ੍ਰਗਟ
 ਸਭ ਹੋਇਆ ਕਰ ਬੈਠਾ ਇਨਕਾਰੇ । ਆਖੀ ਮੈਨੂੰ ਰੀਤ ਜੋਗ
 ਦੀ ਕਰਨੇ ਕੀ ਨਹਿ ਸਾਰੇ ॥ ਪਰ ਕਾਂਸੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਹਨ ਜੋ ਪੰਡਤ
 ਸਾਡੇ ਭਾਈ । ਉਨ ਕੋ ਸਾਰੀ ਵਿਧੀ ਵੇਦ ਦੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸੋ
 ਆਈ ॥ ੪੧ ॥ ਓਥੋਂ ਸਦ ਬੁਲਾਓ ਉਨ ਕੋ ਕਰਵਾਉਨਗੇ
 ਹਵਨਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਗ ਦੰਬਾ ਯਸ ਹੋਵੇ ਤਿਭਵਨਾ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੀ ਸ਼ੇਖੀ ਉਡ ਗਈ ਉਸ ਹੀ ਵੇਲੇ । ਝੂਠ
 ਬੋਲ ਕੇ ਸੀ ਜੋ ਚਹੁੰਦਾ ਲੈਣੇ ਪੈਸੇ ਪੋਲੇ ॥ ੪੨ ॥
 ਦੋਹਿਰਾ-ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹਿ ਯਾਦ ਸੀ ਵਿਧੀ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗ ।

ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਨੋਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭਜਾ ਅਲੱਗ ॥ ੪੩ ॥
 ਪੰਡਤ ਬਣ ਬਣ ਬੈਠਦਾ ਜੱਗ ਕਰਾਵਨ ਹਾਰ ।
 ਪੁੱਛਨ ਤੇ ਠੈ ਠੈ ਕਰੀ ਦੇ ਕਰਕੇ ਇਨਕਾਰ ॥ ੪੪ ॥
 ਕਿਆ ਉਸ ਮੱਚ ਸੁਨਾਇਆ ਦੱਸਾ ਕੌਣ ਉਪਾਇ ।
 ਬਣ ਬਣ ਦੀ ਜਿਨ ਲੱਕੜੀ ਸੱਗੋਂ ਲਈ ਬੁਲਾਇ ॥ ੪੫ ॥
 ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਜੋ ਹੈ ਤੈ ਕਰੀ ਵਡਾਈ । ਉੱਤਮ ਕੁਲ ਅਰ ਸੁੱਚਮਤਾਈ ॥
 ਫਿਰ ਸੰਤੋਖੀ ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ । ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ॥
 ਸੋ ਭੀ ਸਭ ਮਿੱਥਣਾ ਹੈ ਭਾਈ । ਨਹੀਂ ਸੱਤ ਇਸ ਮਹਿੰ ਇੱਕਰਾਈ ।
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਪੂਰਬ ਦੇ ਵਿੱਚ । ਕਰੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਲੋਗਾਂ ਜਿੱਚ ॥
 ਲੋਟੇ ਧੋਇ ਧੋਇ ਦਿਖਲਾਇ । ਮੱਥੈ ਟਿਕੇ ਖੂਬ ਲਗਾਇ ॥
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਰਿਝਾਇਆ । ਅਪਨਾ ਮੱਦਦਗਾਰ ਬਨਾਇਆ ॥
 ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ । ਜਾਨਨਹਾਰ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸ੍ਵਾਮੀ ॥
 ਸੋ ਬਾਹਰ ਪਾਖੰਡਨ ਮਾਂਹੀ । ਰੀੜਤ ਨਹਿ ਕਬ ਹੀ ਲਖ ਤਾਂਹੀ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਮਾਹਿੰ । ਕਹਤ ਪੋਪ ਜੂ ਉੱਤਮ ਨਾਹਿੰ ॥
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਰਤ ਮਹਿੰ ਸਗਲ ਬਤਾਯਾ । ਜੋ ਇਨਲੋਗਨਕੀਹੈ ਮਾਯਾ ॥
 ਸੋ ਮੈਂ ਉਹੀ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨਾਉਂ । ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਾ ਭਰਮ ਉਠਾਉਂ ॥
 ਅਰ ਤੂੰ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਕੇ ਦਾਸ । ਸੁਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਹੋਹ ਹੁਲਾਸ ॥
 ਸੱਚਾ ਕਥਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਨੀਂ । ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਣੀ ਨ ਕੰਨੀਂ ॥
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੋ ਕੁਛ ਹੈ ਆਖੀ । ਤਿਸਕੀ ਦੇਤ ਗੁਰੂਯੋ ਸਾਖੀ ॥ ੪੬ ॥
 ਯਥਾ:- ਕਬਿੱਤ

'ਬਡੇ ਹੈਂ ਕੁਮਤੀ ਔਕੁਜਤੀ ਕੁਰ ਕਾਯਤ ਹੈਂ ਬਡੇ ਹੈਂ ਕੁਮੁਤ

ਐ ਕੁਜਾਤਿ ਬਡੇ ਜਗ ਮੈਂ । ਬਡੇ ਚੋਰ ਚੂਹਰੇ ਚਪਾਤੀ ਲੀਏ ਤਜੈ
ਪ੍ਰਾਣ ਕਰੈਂ ਅਤਿ ਯਾਰੀ ਬਾਟ ਪਾਰੀ ਔਰ ਮਗ ਮੈਂ ॥ ਬੈਠੇ ਹੈਂ
ਅਜਾਨ ਮਾਨੋਂ ਕਹੀਐ ਸਿਆਨੇ, ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਨਹਿ ਗਜਾਨ ਸੋ
ਕੁਰੰਗ ਬਾਂਧੇ ਪਗ ਮੈਂ । ਬਡੇ ਹੈਂ ਕੁਛੈਲ ਪੈ ਕਹਾਵਤ ਹੈਂ ਛੈਲ,
ਐਸੇ ਫਿਰਤ ਨਗਰ ਜੈਸੇ ਫਿਰੈ ਢੋਰ ਬਗ ਮੈਂ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖਤਾ ਗੁਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਆ ਪ੍ਰਮਾਨ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਇਨ ਕੋ ਦੱਸਤਾ ਹਨ ਜਗ ਵਡੇ ਤੁਫਾਨ ॥੪੭॥

ਭਾਵ-- ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਭੀ ਮਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਉਹ ਵੱਡਾ ਫਰੇਬੀ ਅਤੇ ਝੂਠਾ ਸਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂਭੀਮਦੇ
ਬਲ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾ ੨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਦੇਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣੇ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਦਮ
ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇ ਜੱਗ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿਆ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਨੌਕਰ ਰਹਕੇ ਟੁਕੜਾ ਖਾਉਂਗਾ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗ
ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਤਦ ਝੱਟ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਬੈਠਾ,
ਜਿਸ ਬੋਂ ਉਹ ਫਰੇਬੀ ਅਤੇ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਨਿਰ ਬੁਧਿ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆਹੀਨ ਭੀ ਸਾ
ਜੋ ਇਤਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦਾ ਸੀ ਕਿ (ਸ੍ਰਾਹ ੨) ਕਰਕੇ ਅੱਗ
ਵਿੱਚ ਘੀਉ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗੀ ਪਾਕੇ ਸ੍ਰਾਹ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਤੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੋਭਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਰ
ਇਹ ਦੱਸਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਸ ਰੱਖਨਾ ਇੱਕ

ਵੱਡਾ ਉੱਤਮ ਜਾਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੁਲੀਨ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖੀ
ਹੀਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ
ਕਿੰਤੂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਦਾ ਕਥਨ,
ਜੋ ਗੋਪਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੋਈ ਏਥੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ
ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸੱਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਹੋ ਜੇਹੀ ਉੱਤਮਤਾ ਟਪਕ
ਦੀ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਇਹ ਹੈ ਕੁਛ ਗੱਪ ਸੜੱਪ ।
ਜੋ ਗੁਰੂਅਨ ਸੇਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲੰਘੇ ਟੱਪ ਸੜੱਪ ॥ ੪੮ ॥
ਤਾਂਤੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਲੈ ਰੱਖੀਂ ਨਾਂਹਿ ਲੁਕਾਉ ।
ਭਲਾ ਓਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜੇ ਲਗ ਜਾਵੇ ਦਾਉ ॥ ੪੯ ॥

ਦੁਰਦਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੋ ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਹਾਥ ਤੇ ਸੁਧਰੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ।
ਸੋਈ ਉੱਦਮ ਚਾਹੀਏ ਕਰਨੋਂ ਭਲੇ ਵਚਾਰ ॥ ੫੦ ॥
ਹਵਨ ਕਰਾਵਨ ਜੱਗ ਵਿਧ ਜਾਨਤ ਪੰਡਤ ਲੋਗ ।
ਇਸ ਹੀ ਤੇ ਗੁਰ ਬੋਲਦੇ ਦੇ ਆਦਰ ਲੱਖ ਜੋਗ ॥ ੫੧ ॥
ਤੀਨ ਵਰਨ ਸਿਰ ਤਾਜ ਹੈਂ ਪੁਨ ਈਸ਼ਰ ਮੁਖ ਏਹੁ ।
ਭ੍ਰਮਰ ਕਰ ਸਭ ਮੰਨ ਦੇ ਔਰ ਦਾਨ ਸੁਭ ਦੇਹੁ ॥ ੫੨ ॥
ਤਾਂਤੇ ਪੰਡਤ ਜਾਨਕੇ ਅਪਨੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਨਮਾਨ ਕਰ ਦੀਨੋ ਤਿਨਕੋ ਦਾਨ ॥ ੫੩ ॥

ਦੇਸ ਵਿਦੇਸੋਂ ਆਇਕੇ ਜੁਰੇ ਬਿੱਪ ਵਡ ਭਾਗ ।
 ਕਰ ਪ੍ਰਤੋਖਨ ਭਲੇ ਵਿਧ ਗੁਰ ਕੀਨੋਂ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੫੪ ॥
 ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਨੂ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥ ।
 ਐਸਾ ਆਖਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨਾਂ ਪੰਥ ॥ ੫੫ ॥

ਯਥਾ:- ਛੰਦ

“ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੈ ਸਭ ਕੋ। ਸਿੰਘ
 ਪੰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਹੁ ਮੈਂ ਮਤ ਪੂਰਬ ਬਿਧ ਤਬ ਕੋ ॥ ੪ ॥
 ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤੋਖਨ ਪੂਜਨ ਦਾਨ ਮਾਨ ਮਨ ਮਾਨਾ। ਕਰ ਕਰ
 ਤੁਰਕਨ ਨਾਸ ਖਾਸ ਮਤ ਕਰਹੁ ਨਿਪਟ ਨਿਰਮਾਨਾ ॥ ੫ ॥
 ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਸੁਤਿਸਾਰ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਪਦ ਆਨ ਜਾਨ ਨਹਿ ਜਾਸੋ।
 ਜੰਗ ਅੰਭ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕਰ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸਦਾਸੋ ॥ ੬ ॥
 ਯਹ ਸੁਧ ਦੇਸ ਵਿਦੇਸ ਪ੍ਰਗਟਾਨੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਸਾਚੋ
 ਜੰਗ ਕਰਨਹਿਤ ਠਾਨੀ ॥ ਸੁਨ ਸੁਨ ਦਿਜ ਬਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਦੌਰ
 ਦੌਰ ਜੁਰ ਆਏ। ਕੇਤੇ ਬਲਵਾਏ ਬਿਨ ਆਏ ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਬਲ
 ਵਾਏ ॥ ਕਾਂਸੀ ਮਥਰਾ ਐਰ ਅਜੁਧਯਾ ਭੂਸੁਰ ਪੰਡਤ ਜੇਤੇ।
 ਆਇ ਪਾਇ ਸਨਮਾਨ ਰਹੇ ਸਭ ਹੁਚਿ ਹੁਚਿ ਸੁਖਨ ਸੁਹੇਤੇ ॥
 ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਤੇ ਆਨੰਦ ਪੁਰਲੋ ਬਿੱਪਨ ਕੁਟੀ ਬਨਾਈ। ਵੇਦ ਧੁਨੀ
 ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਬ ਸਦਾਈ ਸੁਨਤ ਰਹਤ ਗੁਰ ਰਾਈ ॥ ੭ ॥

ਪੁਨਾ:

ਜਨਮ ਸਫਲ ਵਿੱਦਯਾ ਸਫਲ ਸਫਲ ਵੇਦ ਕੀ ਬਾਨੀ।
 ਹੇਤ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਆਗੇ ਲੱਖ ਛਬ ਸੁਰਤ ਬਿਕਾਨੀ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਜਹਿ ਕੰਠ ਨਹਿ ਬਿਧਵਤ ਜਾਨ ਜਨੇਉ ।

ਤੇਨ ਤਹਾਂ ਬੈਠਾਰੀਅਤਿ ਕਿਆ ਅਸ ਨਿਯਮ ਅਭੇਉ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧਿਆ ਨਿਤ ਕਰੈ । ਬਰਨਾਸਰਮ ਮਿਤ ਜਾਨਤਖਰੈ ॥

ਤੇ ਤਹਾਂ ਬਰ ਬੈਠ ਨ ਪਾਵਹਿ । ਉਪਰ ਤੇ ਉਪਰ ਕੇ ਆਵਹਿ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਸੱਦ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਕਰਵਾਵਨ ਗੁਰ ਪਾਠ ।

ਜੰਝੁ ਤਿਲਕ ਸਜਾਇਕੇ ਆਸਨ ਬੈਠੇ ਮਾਠ ॥ ੫੬ ॥

ਸੁਨਤ ਵੇਦ ਅਰ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਮਨ ਲਾਇ ।

ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਸੰਧਯਾ ਹੀਨ ਜੋ ਦੀਨੇ ਬਿੱਪ ਉਠਾਇ ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਸਭ ਕੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੀਨੀ । ਖੀਰ ਮਾਂਸ ਕੀਚੱਟਕਸੁਦੀਨੀ ।

ਸਭੀ ਲੋਭ ਮਹਿ ਹੋ ਗਏ ਅੰਧੇ । ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀ ਫਾਸੀ ਮਹਿ ਬੰਧੇ ॥

ਜਿਨਕੋ ਗੁਰ ਜੀ ਦਿਆ ਨਿਕਾਰ । ਰਹੇ ਤਿੰਨ ਬਾਕੀ ਸੁਧ ਸਾਰ ॥

ਲੱਛੀਰਾਮ ਏਕ ਸੀ ਸੋਊ । ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਦੂਸਰਾ ਜੋਊ ॥

ਸ੍ਰੀ ਹਰਦਾਸ ਤੀਸਰਾ ਜਾਨੈ । ਏ ਤੀਨੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਪਛਾਨੈ ॥

ਤਿਨਕੋ ਕਰ ਆਦਰ ਗੁਰ ਭਾਖਾ । ਅਹੋ ਦੂਧ ਮਥ ਮਾਖਨ ਰਾਖਾ ॥

ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਜੋਈ । ਕਹੋ ਕੌਨ ਬਿਧ ਹੋਵਤ ਸੋਈ ॥

ਅਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰੋ ਤੁਮ ਕਾਲੀ । ਰਹੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਤੁਮਰੀ ਲਾਲੀ ।

ਪਰ ਤਿਨ ਕਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਕੇਸਾਰਗਰ । ਤੀਨਭਵਨਮਹਿਆਪਉਜਾਗਰ ।

ਸਾਢੇ ਵਿੱਚ ਨ ਸ਼ਕਤੀ ਏਹੁ ॥ ਤਾਂਤੇ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰੀਛਾ ਲੋਹੁ ॥

ਪਰ ਦੋ ਪੰਡਤ ਅਸੀਂ ਬਤਾਵੇਂ । ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਪਾਵੇਂ ।
ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਏਕ । ਗਯਾਨਵਾਨ ਉਰ ਬਸੈ ਬਿਬੇਕ ॥
ਬਿਸਨ ਦਾਸ ਕਾਂਸ਼ੀ ਕਾ ਦੂਜਾ । ਕਰਵਾਏਗਾ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ॥
ਇਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭਜੀਲੇਹੁਬੁਲਾਇ । ਕਾਰਜਸਫਲ ਸਗਲਹੋਇਜਾਇ ।
ਜਿਨ ਕੀ ਸੁਨਕਰਸਤਗੁਰਬਾਨੀ । ਸ੍ਰੀਮੁਖਤੇਯੋਪ੍ਰਗਟਬਖਾਨੀ ॥੫੮॥

ਯਥਾ:- ਦੋਹਿਰਾ

“ਤਾਂ ਛਿਨ ਮਨ ਕਲਗੀਧਰਨ ਗਨ ਗੁਨ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰ ।
ਬਿਨ ਜਗਦੰਬਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਧੈ ਸਸਤ੍ਰ ਸੰਘਾਰ ॥ ੧੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਅਸ ਬਿਚਾਰ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ । ਧਰਹੁ ਧੀਰਹਰ ਪੀਰਪਛਾਨਾ ॥
ਕਰ ਦੇਵੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਪਜਾਰੇ । ਲੈਹੋ ਪੰਥ ਬੈਰ ਬਿਸਥਾਰੇ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਿਨ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਸੇਵਿਆਂ ਸਕਤ ਨ ਸਤ੍ਰੁਨ ਜੀਤ ।
ਤਾਂਤੇ ਸਤਗੁਰ ਨੈ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਸਗਰੀ ਰੀਤ ॥ ੫੯ ॥
ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਦਾ ਜਦ ਇਹ ਕਹੇ ਮਹੰਤ ।
ਫਿਰ ਝੂਠੀ ਕਿਆ ਬਾਤ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਮਨਹ ਲਗੰਤ ॥ ੬੦ ॥
ਤਾਂਤੇ ਮੰਨਨ ਚਾਹੀਏ ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਦਾ ਵਾਕ ।
ਫੇਰ ਸੁਮੇਰ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਸ ਦੂਜੀ ਝਾਕ ॥ ੬੧ ॥

ਤੁੰਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਥਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣੇ ਗੰਢੇ ਦਿੱਤੇ ਗਾਲ ।

ਜੋ ਮਨ ਆਇਆ ਗਾਇਆ ਬੈਠੇ ਆਲ ਬਤਾਲ ॥ ੬੨ ॥
ਦਵੈਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਆਖੀ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੱਗੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਮੰਡੀ । ਖਾਇ
ਮਾਸ ਅਰ ਖੀਰਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਉਨ ਬੈਠੇ ਭੰਡੀ ॥ ਜਦ ਇਹਹਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਡਿੱਠਾ ਤਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ । ਝਾੜ ਝੰਬ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਤੁਰ
ਗਏ ਸਭ ਪਤ ਹਾਰੇ ॥ ੬੩ ॥ ਬਾਕੀ ਦੱਸਿਆ ਤਿੰਨ ਰਹੇ ਜੋ ਸਮਝੇ
ਬਹੁਤ ਸਿਆਨੇ । ਪਰ ਉਨ ਮੈਂ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਨ
ਜਾਨੇ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਵੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਬਿਸਨਦਾਸ ਸੀ ਦੁਆ ।
ਕਾਂਸੀ ਵਾਲਾ ਏਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁਆ ॥ ੬੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਥਾਵਾ ਜੀ ਹੋਰ ਉਚਾਰੇ । ਕੇਡੀ ਗੱਪ ਰੱਜ ਕੇ ਮਾਰੇ ॥
ਆਖੇ ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਾ ਸੁਨਾਇ । ਮੈਂ ਦੇਵੀ ਲੈਸਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਮੈਂ ਕਰਹੋਂ । ਜੋ ਪੁਰਬ ਸਾ ਸੋਈ ਧਰਹੋਂ ॥
ਕੇਡਾ ਥੱਪੜਾ ਭਾਰੀ ਨੂੰਣ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੱਡੀ ਜ਼ਰਾ ਨ ਉਂਣ ॥
ਪੁਰਬਲਾ ਮਤ ਸੀ ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ । ਦੱਸਨ ਥਾ ਥਾਵਾ ਜੀ ਜਿਸਦਾ ।
ਸਿਸ਼ਟੀ ਆਦ ਕਾਲ ਤੇ ਦੇਖੋ । ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਥੋਲ ਕਰ ਪੇਖੋ ॥
ਕਿੱਥੇ ਨਾਮ ਖਾਲਸਾ ਦੱਸੇ । ਐਵੇਂ ਗੱਪ ਮਾਰ ਨਹਿ ਨੱਸੇ ॥
ਪੰਜੇ ਕੱਕੇ ਕਿਸ ਨੇ ਧਾਰੇ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਨ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ ॥
ਕੁੜੀ ਨੜੀ ਮਾਰਕ ਕਾ ਤਿਆਗ । ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਨ ਕਹੁਕਿਹਾਸੁਭਾਗ ।
ਏਹ ਦੁਮਾਲੇ ਜੋ ਦਸਤਾਰੇ । ਆਦ ਕਹੋ ਕਿਸ ਸੈਨ ਸਵਾਰੇ ॥
ਪਹਿਲੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨੇ ਚਾਰ । ਸੌ ਤਾਂ ਮੁੰਡਨ ਕਰਤ ਉਚਾਰ ॥
ਪੁਨਹ ਜਨੇਊ ਧਰਮ ਬਤਾਉਨ । ਜਦ ਪਾਵੇ ਤਦ ਭੀਖ ਮੰਗਾਉਨ ॥

ਅੱਗ ਪੋਨ ਪਾਨੀ ਰਵਿ ਚੰਦਾ । ਤਿਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਹਨ ਸੁ ਛੰਦਾ ॥
 ਪੂਰਬ ਕਾ ਇਹ ਮਤ ਹੈ ਪਿਆਰੇ । ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਕੀਨਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੇ ॥
 ਫੇਰ ਪੁਰਾਣ ਦੇਖ ਪੜ੍ਹ ਸਾਰੇ । ਸੋ ਗੱਪਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਵਿਚਾਰੇ ॥
 ਕੋਈ ਕਹੈ ਧੌਲ ਨੇ ਧਰਤੀ । ਸਿੰਗਾਂ ਪਰ ਧਰ ਧਾਰਨ ਕਰਤੀ ॥
 ਕਹੇ ਏਕ ਕੱਛੁ ਹੋ ਰੱਬ । ਧਰਿਆ ਸੁਮੇਰ ਮਧਾਣੀ ਫੱਥ ॥
 ਕਹੇ ਪੁਰਾਨ ਇੱਕ ਇਹ ਬਾਤ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਸੂਰ ਬਤਾਤ ॥
 ਫਿਰ ਦੱਸੇ ਕਦ ਮੱਤ ਪੁਰਾਨਾ । ਸੀ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨਾ ਮਾਨਾ ॥
 ਜਿਸ ਕਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਗੁਰ ਦੀਨਾ । ਸੋ ਨਿਰਮਾਣ ਕਹੈ ਕਦਕੀਨਾ ॥
 ਫਿਰ ਜੋ ਪੂਰਬ ਕੇ ਵਡ ਲੋਗਾ । ਤਿਨਕਾ ਭੇ ਮਤ ਯਹ ਨਹਿਹੋਗਾ ॥
 ਰਾਮਚੰਦ ਸਿਰ ਪਟੇ ਸੁਹਾਏ । ਬਾਲਮੀਕ ਨਿਜ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਏ ॥
 ਕਾਕ ਪੰਥ ਕੋ ਧਾਰੇ ਰਾਮਾ । ਜੁਲਫੇਂ ਕਾਰੀ ਅਤੀ ਅਭਰਾਮਾ ॥
 ਫਿਰ ਸਿਰ ਪਰ ਦਸਤਾਰ ਨ ਧਾਰੀ । ਮੁਕਟਨਾਮਟੋਪੀਥੀ ਪਿਆਤੀ ॥
 ਇਹ ਮਤ ਕਹੁ ਗੁਰ ਕਾ ਕਦ ਭਾਈ । ਜਿਸਪਰਅਵੇਂਦੁਮਮਚਾਈ ॥
 ਇਹੋ ਕਿਸਨ ਕਾ ਹਾਲ ਪਛਾਨੋਂ । ਮੰਦ੍ਰ ਮੂਰਤ ਪਿਖ ਅਨਮਾਨੋਂ ॥
 ਹਾਥ ਬੰਸਰੀ ਨਾਚ ਦਖਾਵੇ । ਸੀਸ ਪਟੇ ਅਰ ਮੁਕਟ ਸੁਹਾਵੇ ॥
 ਏਹੋ ਮਤ ਬਾ ਪੂਰਬ ਕੇਰਾ । ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗੁਰ ਕਾ ਟੇਰਾ ॥
 ਭਾਂਤੇ ਸਭ ਝੂਠੀ ਹੈ ਬਾਤ । ਪੂਰਬ ਮਤ ਗੁਰ ਨਹੀਂ ਬਨਾਤ ॥
 ਗੁਰ ਜੀ ਅਪਨਾ ਜੋਇ ਸਿੱਧਾਂਤ । ਕਹਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨਭਵ ਤੇ ਭ੍ਰਾਤ ॥
 ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੇ ਸੀ ਫਰਮਾਇਆ । ਨਿਜਸਕਤੀਸੇਸੋਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥
 ਭਾਂਤੇ ਯਹ ਮਤ ਗੁਰੂ ਚਲਾਯੋ । ਨਹਿਪਹਿਲੇਜੋਕਿਸੇਰਚਾਯੋ ॥੬੫॥
 ਦੇਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜੋ ਕਹਾ ਬਿੱਪਨ ਪੂਜਨ ਤੋਖ ।

ਜਿਸ ਕੇ ਬਲ ਸੱਤ੍ਰ ਹਨੋਂ ਧਰ ਕਰ ਮਨ ਮਹਿ ਰੋਖ ॥੬੬॥
ਚੌਪਈ

ਇਹ ਭੀ ਧੌਲੇ ਬੀਜੇ ਚਾਇ । ਦਿੱਤੀ ਖੂਹੇ ਢੀਮ ਗਿਰਾਇ ॥
ਜੇ ਬਿੱਪਨ ਦਾ ਰਾਜੀ ਕਰਨਾ । ਮੀ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਬਲ ਕੋ ਹਰਨਾ ॥
ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਨ ਬਿੱਪ । ਮੋਤੀ ਕੱਢਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਪ ॥
ਕਿਉਂ ਕਨੌਜ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ । ਵੱਢ ਵੱਢ ਸਿਰ ਵਗੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ।
ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਤਸ਼ਾਹ ਮੁਕਾਏ । ਵਾਂਗ ਬੱਕਰੇ ਫੜਕੇ ਘਾਏ ॥
ਢਾਹ ਦਏ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੁਵਾਰੇ । ਰਲਦੇ ਸਿਵ ਅਰ ਭੈਰੋਂ ਪਿਆਰੇ ।
ਕਿੱਥੇ ਸੁੱਤੀ ਥੀ ਤਦ ਦੇਵੀ । ਅੱਗੇ ਤੁਰਕਾਂ ਹੋ ਗਈ ਲੇਵੀ ॥
ਅਰ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ । ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਬਿੱਪ ਸਨ ਸਾਰੇ ॥
ਫਿਰ ਜਦ ਸੋਮਨਾਥ ਨੂੰ ਭੋੜਿਆ । ਤਦਕਸੋਂ ਨਾਪੰਡਿਆਂ ਨੇ ਭੋੜਿਆ
ਸਗੋਂ ਸੋਮਨਾਥ ਦੀ ਮੂਰਤ । ਲੈ ਗਏ ਪੁਟ ਜੁਵਾਹਰ ਪੂਰਤ ॥
ਅੱਗੋਂ ਬਿਪਰ ਪਗੜੀ ਲਾਹਿ । ਗਿਰੇ ਮਹਮੂਦ ਪੈਰ ਪਰ ਜਾਹਿ ॥
ਕਹਨ ਲਗੇ ਧਨ ਲੈ ਮਨ ਭਾਯਾ । ਅਸੀਂ ਦੇਵਤਾ ਚਹੈਂ ਬਰਾਯਾ ॥
ਜਿਸ ਪਰ ਕਹੀ ਤੁਰਕ ਨੇ ਐਸੀ । ਦੇਤ ਦਰਬ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮ ਕੈਸੀ ।
ਬੁੱਤ ਭੋੜਨ ਅੱਲ੍ਹਾ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਬੁੱਤਬੇਚਨ ਆਇਆ
ਏਸ ਗਤੀ ਕੇ ਮਾਲਕ ਜੋਈ । ਗੁਰ ਕੋ ਕਿਆ ਫਲ ਦੇਵਤਸੋਈ ॥
ਕੇਵਲ ਟੁਕੜ ਗਦਾਈ ਬੰਦੇ । ਕਰਨ ਅੰਨ ਬੈਠੇ ਸਭ ਗੰਦੇ ॥੬੭॥
ਦੋਹਰਾ

ਪੁਨ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਸੁਨਤ ਵੇਦ ਧੁਨ ਨਾਥ ।
ਸਫਲ ਜਨਮ ਬਾਨੀ ਸਫਲ ਸਫਲ ਨਿਗਮਕੀ ਗਾਥਾ ॥੬੮॥
ਇਹ ਭੀ ਜੱਕੜ ਲਾਇਆ ਅਪਨੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ।

ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਮਹਿ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਵੇਦ ਸੁਖਕਾਰ ॥ ੬੯ ॥

ਉਲਟਾ ਗੁਰ ਨੇ ਦੇਵ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਾ ਬਨਾਇ ।

ਜੱਗ ਹੋਮ ਅਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਫੋਕਟ ਕਹੇ ਸੁਨਾਇ ॥ ੭੦ ॥

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾ: ੧੦

“ਜੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿਨ ਕੇ ਭਏ ਅਨੁਰਾਗੀ । ਤਿਨ ਤਿਨ ਕ੍ਰਿਆ
ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਤਿਆਗੀ ॥ ਜਿਨ ਮਨ ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਠਹਰਾਯੋ ।
ਸੋ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿਨ ਕੇ ਰਾਹ ਨ ਆਯੋ ॥ ੧੮ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਚਾਰ ਹੀ ਬੇਦ
ਬਨਾਏ । ਸਰਬ ਲੋਗ ਤਿਹ ਕਰਮ ਚਲਾਏ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਲਿਵ
ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਲਾਗੀ । ਤੇ ਬੇਦਨ ਤੇ ਭਏ ਤਿਆਗੀ ॥ ੧੯ ॥
ਜਿਨ ਮਤ ਬੇਦ ਕਤੇਬਨ ਤਿਆਗੀ । ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਭਏ
ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਗੂੜ ਮਤਨ ਜੇ ਚਲ ਹੀ । ਭਾਂਤ ਅਨੇਕ
ਦੁਖ ਕੇ ਦਲ ਹੀ ॥ ੨੦ ॥

ਪੁਨ: ਚੌਪਈ

ਕਈ ਕੋਟ ਮਿਲ ਪੜਤ ਕੁਰਾਨਾ । ਬਾਰਤ ਕਿਤੇ ਪੁਰਾਨ ਅਜਾਨਾ
ਅੰਤ ਕਾਲਕੋਈਕਾਮ ਨ ਆਵਾ । ਦਾਵਕਾਲਕਾਹੂੰਨਬਚਾਵਾ ॥੪੯॥
ਕਿਉਂ ਨ ਜਪੋ ਤਾਂਕੋ ਤੁਮ ਭਾਈ । ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਜੋ ਹੋਇ ਸਹਾਈ ।
ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਲਖੋ ਕਰ ਭਰਮਾ । ਇਨਤੇਸਰਤਨਕੋਈਕਰਮਾ ॥੫੦॥
ਇਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਹਮੈ ਬੁਲਾਯੋ । ਭੇਦ ਭਾਖਿ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਯੋ ॥
ਜੋ ਤਿਨ ਕਹਾਸੋਸਭਨਉਚਰੋ । ਡਿਭਵਿਭਕਛੁਨੈਕਨਕਰੋ ॥੫੧॥”

ਚੌਪਈ

ਨੁਨੀ ਮੀਡ ਤੈਂ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ । ਦੂਰ ਕਰਤ ਸਭ ਵੇਦ ਕਹਾਨੀ ॥
ਅਰ ਸਿੰਮ੍ਰਤ ਪੌਰਾਨ ਕੁਰਾਨਾ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਆਪ ਉਡਾਨਾ ॥

ਕਹੀ ਵੇਦ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਾਰੇ । ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਰਹਤ ਕਨਾਰੇ ॥
 ਤਿਨ ਕੇ ਹਾਥ ਨ ਕਰਤਾ ਆਵੇ । ਜੋ ਬੇਦਨ ਕੇ ਜਾਲ ਫਸਾਵੇ ॥
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਕੇਰਾ । ਕਰ ਦੀਨਾਂ ਗੁਰ ਆਪ ਨਬੇਰਾ ॥
 ਕਹਤ ਜੇਇ ਈਸ਼ਰ ਕੇ ਪਯਾਰੇ । ਸੋ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸੇ ਰਹੇਂ ਕਨਾਰੇ ॥
 ਬਹੁਰ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਜੋ ਕਰਹੇਂ । ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਤਾਂ ਸੰਗ ਉਚਰ ਹੈਂ ॥
 ਤਿਨਕੋ ਗੁਰਜੀਓ ਕਟਗਾਵੇ । ਸਭ ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਭਰਮ ਗੁਵਾਵੇ ॥ ੧੧ ॥ ਯਥਾ :

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਃ ੧੦

“ਕਈ ਕੋਕ ਕਾਥ ਭਣੰਤ । ਕਈ ਬੇਦ ਭੇਦ ਕਹੰਤ ॥ ਕਈ
 ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਬਖਾਨ । ਕਹੂੰ ਕਥਤ ਹੀ ਸੁ ਪੁਰਾਨ ॥ ੧੧ ॥
 ੪੧ ॥ ਕਈ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਕਰੰਤ । ਕਈ ਉਰਧ ਤਾਪ ਦੁਰੰਤ । ਕਈ
 ਉਰਧ ਵਾਹ ਸੰਨਿਆਸ । ਕਹੂ ਜੋਗ ਭੇਦ ਉਦਾਸ ॥ ੧੨ ॥ ੪੨ ॥
 ਕਹੂੰ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਕਰੰਤ । ਕਹੂੰ ਪਉਨ ਅਹਾਰ ਦੁਰੰਤ ॥
 ਕਹੂੰ ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਅਪਾਰ । ਕਹੂੰ ਜਗਤ ਕਰਮ ਉਦਾਰ ॥ ੧੩ ॥
 ੪੩ ॥ ਕਹੂੰ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਅਨੂਪ । ਕਹੂੰ ਨਿਆਇ ਰਾਜ ਬਿਭੂਤ ।
 ਕਹੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਗੀਤ । ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਸਿਉਂ ਬਿਪਰੀਤ ॥
 ੧੪ ॥ ੪੪ ॥ ਕਈ ਦੇਸ ਦੇਸ ਫਿਰੰਤ । ਕਈ ਏਕ ਠੌਰ ਇਸ-
 ਬੰਤ ॥ ਕਹੂੰ ਕਰਤ ਜਲ ਮਹਿੰ ਜਾਪ । ਕਹੂੰ ਸਹਤ ਤਨ ਪਰ
 ਤਾਪ ॥ ੧੫ ॥ ੪੫ ॥ ਕਹੂੰ ਬਾਸ ਬਨਹਿ ਕਰੰਤ । ਕਹੂੰ ਤਾਪ
 ਤਨਹਿ ਸਹੰਤ ॥ ਕਹੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਧਰਮ ਅਪਾਰ । ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਨੀਤ
 ਉਦਾਰ ॥ ੧੬ ॥ ੪੬ ॥ ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਅਭਰਮ । ਕਹੂੰ ਕਰਮ
 ਕਰਤ ਅਕਰਮ ॥ ਕਹੂੰ ਸੇਖ ਬਰਮ ਸਰੂਪ । ਕਹੂੰ ਨੀਤ ਰਾਜ
 ਅਨੂਪ ॥ ੧੭ ॥ ੪੭ ॥ ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਸੋਗ ਬਿਹੀਨ ॥ ਕਹੂੰ ਏਕ

ਭਗਤ ਅਧੀਨ । ਕਹੂੰ ਰੰਕ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ । ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਬਿਆਸ
ਅਵਤਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ੪੮ ॥ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਦ ਰਟੰਤ । ਕਈ ਸੇਖ
ਨਾਮ ਉਚੰਤ ॥ ਬੈਰਾਗ ਕਹੂੰ ਸੰਨਿਆਸ ॥ ਕਹੂੰ ਫਿਰਤ ਰੂਪ
ਉਦਾਸ ॥ ੧੯ ॥ ੪੯ ॥ ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ । ਸਭ ਧਰਮ
ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ । ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ । ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ
ਵਿਚਾਰ” ॥ ੨੦ ॥ ੫੦ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦੁਵਾਰ ।
ਅਗਨ ਹੋਤਰ ਅਰ ਦੇਵ ਵਿਧ ਫੋਕਟ ਕਰਤ ਉਚਾਰ । ੭੨।
ਫੇਰ ਜਨੇਊ ਗਾਇਤਰੀ ਦੱਸੇ ਗੁਰਜੀ ਤੁੱਛ ।
ਸਿਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰਕੇ ਕਹਾ ਨ ਇਨਮਹਿ ਕੁੱਛ । ੭੩।
ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿੰ ਆਦਿ ਗੁਰ ਆਸਾ ਰਾਗ ਮਝਾਰ ।
ਇਸ ਜੰਝੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਐਸੇ ਕਰਤ ਉਚਾਰ ॥ ੭੪ ॥

ਸ਼ਬਾ:-- ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

“ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ । ਸਿਖਾਂ
ਕੋਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰ ਬਰਾਹਮਣੁ ਬਿਆ ॥ ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ
ਝੜਿ ਪਿਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ
ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥ ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿ-
ਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥ ਤਗ ਕਪਾਹੁ ਕਤੀਐ
ਬਾਮਣੁ ਵਟੇ ਆਇ । ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ ਖਾਇਆ ਸਭ ਕੋ ਆਖੈ
ਪਾਇ । ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ” ॥

ਚੌਪਈ

ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਹਾਲ ਪਿਆਰੇ । ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੇ ॥
 ਨਹੀਂ ਧਰਮ ਕਾ ਸਾਚਾ ਚਿੰਨ੍ਹ । ਅਰ ਅਕਾਲ ਪਾਵਨ ਤੇ ਭਿੰਨ ॥
 ਮੁਲ ਲਿਆਇ ਪਵਾਇਆ ਧਾਗਾ । ਪਾਕਰ ਬਕਰਾ ਖਾਵਨ ਲਾਗਾ ॥
 ਪਰ ਜਦ ਹੋਇ ਪੁਰਾਨਾ ਜਾਵੈ । ਤਦੇ ਸੁੱਟ ਗਲ ਹੋਰ ਪਵਾਵੈ ॥
 ਜੇ ਇਸ ਮਹਿੰ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋਇ । ਤੋਂ ਨਹਿ ਭੁੱਟੈ ਕਦਹੀ ਸੋਇ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਾ ਘਮੰਡ । ਰਚਾ ਬਿੱਪ ਜਨ ਵਡੇ ਪਖੰਡ ॥
 ਇਸੀ ਬਚਨ ਪਰ ਕਰ ਅਤਬਾਰ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇਦਿਆ ਉਤਾਰ ॥
 ਅੰਮਿਰਤ ਛਕਤ ਜਨੇਊ ਤੋਰੈ । ਬਹੁਰ ਆਪਨੇ ਤਨ ਨਹਿ ਜੋਰੈ ॥
 ਜੇ ਗੁਰ ਲਖਤ ਜਨੇਊ ਚੰਗਾ । ਤੋਂ ਤਿਸਕੋ ਕਿਉਂ ਕਰਤੇ ਭੰਗਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮਨਕੇ ਮਾਹਿੰ ਵਿਚਾਰੋ । ਸਾਰਾ ਕੋਲ ਦੁਹਨ ਮਹਿੰ ਧਾਰੋ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਕਿ ਬਾਵੇ ਕਿਹਾ । ਮਾਰ ਗਪੌੜਾ ਦੀਨਾ ਸਿਹਾ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਈ । ਸੋ ਗੁਰਮਤ ਸੇ ਬਿਖਮ ਦਿਖਾਈ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਨ ਪਿਆਰੇ । ਗੁਰ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਦੂਰ ਨਿਹਾਰੇ ॥
 ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖੋ ਹੋਰ । ਲੈ ਗਏ ਅਕਲ ਕਵੀ ਦੀ ਚੋਰ ॥
 ਬਨ ਗਿਆ ਬੰਮਨ ਜੀ ਦਾ ਦਾਸ । ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਹੋ ਅਧਿਕ ਉਦਾਸ ॥
 ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਬਿਪ ਰੱਖੇ ਸੋਇ । ਪੜ੍ਹਨ ਗਾਤ੍ਰੀ ਸੰਧਯਾ ਜੋਇ ॥
 ਬ੍ਰਹਮਸਰਮ ਰੀਤ ਕੇ ਗਯਾਤਾ । ਰੱਖੇ ਬਿੱਪਰ ਗੁਰ ਵਿਖਯਾਤਾ ॥
 ਪਰ ਇਸ ਲਿਖਨੇ ਵਾਲੇ ਭਾਈ । ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਸਭ ਮਨੋਂ ਭੁਲਾਈ ॥
 ਸੰਧਯਾ ਅਤੇ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਜੋਈ । ਗੁਰਮਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨ ਸੋਈ ॥
 ਉਲਟਾ ਤਿਸ ਕਾ ਕਰਾ ਨਖੇਧ । ਬਚਨ ਬਾਣ ਕਰ ਦੀਨਾ ਬੇਧ ॥
 ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੇ ਬਚਨ ਪਿਆਰੇ । ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੋ ਆਪ ਉਚਾਰੇ ॥

ਵੇ ਸੁਨੀਏ ਨੀਕੇਮਨਲਾਇ । ਜਾਕੇਸੁਨੇਭਰਮਮਨਜਾਇ ॥੧੫॥ ਯਥਾ
ਆਇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ३

“ਏਹ ਸੰਧਿਆ ਪਰਵਾਣ ਹੈ ਜਿਤ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਾ ਚਿਤ
ਆਵੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਜਲਾਵੈ ॥
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੁਬਧਾ ਮਰੈ ਮਨੁਆ ਅਸਿਬਰ ਸੰਧਿਆ ਕਰੈ
ਵੀਚਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਧਯਾ ਕਰੈ ਮਨ ਮੁਖੀ ਜੀਉ ਨ ਟਿਕੈ ਮਰਿ
ਜੰਮੈ ਹੋਇ ਖੁਆਰ ॥ ਪੁਨਃ ਸੰਧਿਆ ਭਰਪਨ ਕਰਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ
ਬਿਨ ਬੁਜੈ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ਪਾਃ ੩ ਰਾਗ ਸੋਰਠ

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਆਇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਤੀਸਰ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ।

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਕਹੀ ਸੰਧਯਾ ਆਦਿਕ ਕਾਰ ॥੧੬॥

ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਕੋ ਮਾਨ ਉਰ ਨਾਮਾਂ ਭਗਤ ਉਦਾਰ ।

ਵੇਦ ਬਿੱਪ ਕੀ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਲੰਗੜੀ ਕਰੇ ਉਚਾਰ ॥ ੧੭ ॥

ਰਾਗ ਬਲਾਵਲ ਗੋਂਡ ਮੈਂ ਦੇਖੋ ਮੀਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ।

ਕਹੀ ਭਗਤ ਇੱਕ ਬਿੱਪ ਕੋ ਹੋਕਰ ਅਧਕ ਨਸੰਗ ॥੧੮॥

ਯਥਾ “ਆਜ ਨਾਮੇ ਬੀਠਲੁ ਦੇਖਿਆ ਮੁਰਖ ਕੋ ਸਮਝਾ-

ਓਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰੀ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਲੋਧੈ ਕਾ ਖੇਤੁ ਖਾਤੀ

ਘੀ ॥ ਲੈ ਕਰਿ ਠੇਗਾ ਟਗਰੀ ਤੋਰੀ ਲਾਂਗਤ ਲਾਂਗਤ ਜਾਤੀ ਥੀ ॥

੧ ॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਮਹਾਦੇਉ ਧਉਲੇ ਬਲਦ ਚੜਿਆ ਆਵਤ

ਦੇਖਿਆ ਥਾ ॥ ਮੋਦੀ ਕੇ ਘਰ ਖਾਣਾ ਪਾਕਾ ਵਾਕਾ ਲੜਕਾ

ਮਾਰਿਆ ਥਾ ॥ ੨ ॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਸੋ ਭੀ ਆਵਤੁ

ਦੇਖਿਆ ਥਾ ॥ ਰਾਵਨ ਸੇਤੀ ਸਰਬਰ ਹੋਈ ਘਰ ਕੀ ਜੋਇ

ਗੁਵਾਈ ਥੀ ॥ ੩ ॥ ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ ਦੁਹਾਂ ਤੇ ਗਿਆਨੀ
ਸਿਆਣਾ ॥ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜੈ ਦੇਹੁਰਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮਸੀਤ ॥ ਨਾਮੇ
ਸੋਈ ਸੇਵਿਆ ਜਹ ਦੇਹੁਰਾ ਨ ਮਸੀਤ ॥ ੪-੩-੭॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਨਾਮੇ ਭਗਤ ਜੂ ਗਊ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਊਪ ।
ਦੇਕਰ ਖੰਡਨ ਹੈ ਕਰੀ ਕਹੀ ਨ ਗਿਰ ਬਿੱਪ ਕੂਪ ॥ ੭੯ ॥
ਪੁਨ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਕੇ ਜਾਪ ਜੋ ਕਰਤੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ ।
ਸੋ ਅੰਧੇ ਬਤਲਾਇ ਕੇ ਕਹੇ ਨ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ॥ ੮੦ ॥
ਤਾਂਤੇ ਜਿਨ ਕੋ ਭਗਤ ਭੀ ਅੰਧੇ ਕਹੇ ਬਨਾਇ ।
ਤਿਨ ਪਾਛੇ ਕਿਉਂ ਗੁਰੁ ਚਲੇ ਜੋ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਰਾਇ ॥ ੮੧ ॥
ਜਦ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਤੇ ਅਰ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ।
ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਪਖੰਡ ਦਾ ਤੂੰ ਤਜ ਦੂਜੀ ਝਾਕ ॥ ੮੨ ॥
ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜੀ ਹੋ ਅਗਿਆਨ ਅਧੀਨ ।
ਜੋ ਮਨ ਆਈ ਲਿਖ ਦਈ ਗੁਰਮਤ ਏਹੁ ਕਥੀ ਨ ॥ ੮੩ ॥
ਕਯਾ ਸਤਿ ਗੁਰ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ ਦੇਵੀ ਮੰਨਨ ਹੇਤ ।
ਜੋ ਬਿਨ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕੇ ਪੂਜਨ ਕਿਸੇ ਨ ਦੇਤ ॥ ੮੪ ॥
ਅਪਨੇ ਆਦਿ ਗੁਰਨ ਕੇ ਕਰ ਦੇਤੇ ਮਤ ਖੰਡ ।
ਮਾਨ ਲੇਤ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ਕੇ ਜੋ ਹੈ ਪੋਪ ਪਖੰਡ ॥ ੮੫ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਹੈ ਇਹ ਸੱਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ।

ਬਿਨ ਕਰਤਾ ਕੇ ਮਾਨਨਾ ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਏਕਾਂਤ ॥ ੮੬ ॥
 ਪੁਨ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਭੀ ਕਹਾ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ।
 ਕ੍ਰਿਤਮ ਕੋਇ ਨ ਮਾਨੀਯਹੁ ਰਘਬਰ ਕੈ ਦੁਧ ਚੋਰ ॥੮੭॥
 ਪਰ ਥਾਵਾ ਜੀ ਏਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋਇ ।
 ਸੋ ਭੀ ਸੁਨਨੇ ਜੋਗ ਹੈ ਹਾਸੀ ਲਖੇ ਨ ਸੋਇ ॥ ੮੮ ॥
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਪਰ ਮਾਨੀਏ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸੁਭਾਗ ।
 ਸੀਤਲ ਜਲ ਗ੍ਰੀਖਮਚਹੇਪੁਨਹਿਮ ਰੁਤਮਹਿ ਆਗ ॥੮੯॥
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਦੇ ਖੇਲ ਸਭ ਕਰਤ ਸਿਆਨੇ ਲੋਗ ।
 ਬਜਾਹ ਸਮਯ ਹੋ ਸਿੱਠਣੀ ਮਿਤਕ ਰੋਣਾ ਸੋਗ ॥ ੯੦ ॥
 ਇਸ ਪਰ ਮੰਕਾ ਕਰਤ ਜੋ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ।
 ਮੂਰਖ ਕਹਤ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦੇਵਤ ਫੇਰ ॥ ੯੧ ॥
 ਸੋ ਮੈਂ ਏਥੇ ਆਖ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਹਾਂ ਪੁਕਾਰ ।
 ਦੁਰਗਾ ਮੰਨਨ ਲਗ ਜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਗਾਰ ॥ ੯੨ ॥

ਯਥਾ:-- ਦੋਹਰਾ

“ਕਰਤ ਮੂੜੁ ਸੰਦੇਹੁ ਬਹੁ ਕਿਉਂ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜ ।
 ਨਵਹੁ ਗੁਰਨ ਕੇ ਭਾਵ ਸੋ ਕਿਉਂ ਭਾਵ ਕਿਓਂ ਦੂਜ ॥੨੧॥
 ਭਾਉ ਭਗਤ ਮੁਖ ਕਰ ਕਹਿਓ ਮਦਾ ਆਤਮਾ ਧਿਆਨ ।
 ਤਿਨ ਮੁਖ ਮਰਦਨ ਯਹੁ ਕਹਹੁ ਉੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਾਨ ॥੨੨॥
 ਤਬ ਤੈਸੇ ਹੀ ਕਾਜ ਹੋ ਅਬ ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਜ ।
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਸਿਰ ਹੋਤ ਸਭ ਸੁਨੀਐ ਸੁਮਤ ਦਰਾਜ ॥੨੩॥
 ਸਮਯ ਹੋਤ ਨਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਥਾਵਨ ਬਲ ਕਾ ਹੋਤ ।
 ਕ੍ਰਿਥਨ ਰਾਸ ਮੰਡਲ ਮਹਤ ਕਿਮ ਰਘਨਾਥ ਸਜੋਤ ॥੨੪॥

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਪੂਜੀ ਪਰਮ ਚੰਡੀ ਸੁਖਨ ਨਿਧਾਨ ।
 ਕੰਸ ਹਤਨ ਹਿਤ ਸੋ ਲਿਖਯੋ ਹੈ ਹਰ ਬੰਸ ਪੁਰਾਨ ॥ ੨੫ ॥
 ਜੋਪ ਹੋਤ ਯਹ ਭਾਗਵਤ ਦੇਵੀ ਮਾਂਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ।
 ਤੋ ਕੋਊ ਯੋ ਕਹਿ ਸਕਤ ਉਤ ਕ੍ਰਿਸਟਾ ਸੋ ਅੰਗ ॥ ੨੬ ॥
 ਇਸਟ ਸ੍ਰਿਸਟ ਯਾ ਸਮ ਨਹੀਂ ਆਨ ਦੇਵਿ ਅਰੁ ਦੇਵ ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਕੀ ਦਯੋ ਗੋਦੀ ਪੰਥ ਅਭੇਵ ॥ ੨੭ ॥
 ਮਾਤਾ ਸਮ ਰੱਛਕ ਜਗਤ ਜਾਨਤ ਯਹ ਪ੍ਰਮਾਨ ।
 ਨਿਰ ਭੈ ਕੀਯੋ ਖਾਲਸਾ ਯਾਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਖਾਨ ॥ ੨੮ ॥
 ਗੁਰ ਗੁਰਮਤ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਰੇ ਸੰਕ ਜੋ ਕੋਇ ।
 ਤਾਂਕੇ ਭਾਗਨ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹੀਐ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੨੯ ॥
 ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਭਲੀ ਵਿਧ ਸਿੱਧ ਕਰੀ ਯਹ ਥਾਤ ।
 ਪੂਜਨ ਦੁਰਗਾ ਕਾ ਕਰਾ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਵਿਖਾਤ ॥ ੩੦ ॥
 ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਾਨ ਕੇ ਅਰ ਯੁਕਤੀ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ ।
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤ ਸੇ ਸਿੱਧ ਦਯੋ ਕਰ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੧ ॥
 ਆਦਿ ਸਕਤ ਮਾਤਾ ਅਹੇ ਜਾ ਸਮ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹਿ ।
 ਇਸਟ ਅਨਿਟਸਨ ਕੇ ਸਮੈ ਪਕਰਤ ਭਗਤਨਥਾਂਹਿ ॥ ੩੨ ॥
 ਖੰਡਨ ਸੰਕਾ ਹੋ ਗਈ ਤੁਮਰੀ ਇਸ ਮਹਿ ਮੀਤ ।
 ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਮਾਨੋ ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥ ੩੩ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ-ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਜੀ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਾ ਬਨਾਇ।

ਸੋ ਅਪਨੇ ਅਗਿਆਨ ਕਾ ਦੀਨਾ ਰੂਪ ਦਿਖਾਇ ॥ ੯੭ ॥
 ਸੰਕਾ ਕਰਨੇ ਹਾਰ ਕੋ ਜੋ ਤਿਨ ਭਾਖਾ ਮੂੜੁ ।
 ਸੋ ਭੀ ਕੋਪ ਜਤਾਇੰਦਾ ਨਾ ਗੁਰ ਕੋ ਮਤ ਗੂੜੁ ॥ ੯੮ ॥
 ਪੁਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨਾ ਦੱਸਿਆ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ।
 ਸੋ ਸਭ ਥੱਪੜਾ ਨਿਮਕ ਹੈ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਨਾਲ ॥ ੯੯ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਤਿਨ ਕੀ ਗਾਰ ਪਰ ਹਮਹ ਨ ਚਹੀਏ ਰੋਸ ।
 ਨੀਤ ਰੰਬ ਇਸ ਬਾਤ ਪਰ ਰੰਚਕ ਵੇਤ ਨ ਦੋਸ ॥ ੧੦੦ ॥

ਯਥਾ:-- ਦੋਹਰਾ

“ਮਤ ਵਾਰੇ ਕੀ ਗਾਰ ਸੋ ਕਿਧੋਂ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਦੇਇ ।
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਮੀਤ ਸੈ ਰੋਸ ਨ ਸੁਘਰ ਕਰੇਇ ॥”
 ਤਾਂਤੇ ਹਮ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਇਨ ਕਾ ਅਤਿ ਸਤਕਾਰ ।
 ਯਦਯਪ ਇਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਾਰ ॥ ੧੦੧ ॥
 ਅਬ ਤਿਨ ਕੀ ਯੁਕਤੀ ਸਕਲ ਖੰਡਨ ਕਰੋਂ ਬਨਾਇ ।
 ਗੁਣੁਅਨ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕ ਸੇ ਸੁਨਹੁ ਮੀਤ ਮਨਲਾਇ ॥ ੧੦੨ ॥
 ਰੋਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਭਾਖੀ । ਨਵ ਗੁਰ ਰੀਤ ਦਸਮ ਕਿਉਂ ਨਾਖੀ ।
 ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰ ਖੰਡਨ । ਫਿਰ ਦਸਮੇਂ ਕਿਉਂ ਤਿਨ ਕੋ ਮੰਡਨ ।
 ਇਸ ਪਰ ਯੁਕਤ ਕਹੀ ਤਿਨ ਐਸੀ । ਜਨ ਅਗਿਆਨੀ ਭਾਖਤ ਜੈਸੀ ।
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਕਾ ਭੇਦ ਬਤਾਯਾ । ਹੈ ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਲਾਯਾ ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰ ਜਬ ਭਏ । ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਖੰਡ ਜਿਨ ਦਏ ॥
 ਸਾ ਤਬ ਸਮਾਂ ਇਸੇ ਕਾ ਭਾਈ । ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਕੋ ਦੇਵ ਮਨਾਈ ॥

ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਕੋ ਜੋ ਕਾਲ । ਸੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਾ ਭਾਲ ॥
 ਧੰਨਯ ਅਹੇ ਯੁਕਤੀ ਯਹ ਭਾਈ । ਕੈਸੀਹੈਬੁਧਿਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ੧੦੩
 ਦਵੈਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਨੌ ਗੁਰ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਏ ।
 ਅਰ ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕਨ ਸੇਤੀ ਖੰਡਨ ਦੇਵ ਕਰਾਏ । ਜਿਸ ਤੇ
 ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਦੂਸਰਾ ਪੂਜਨ ਗੁਰਾਂ ਹਟਾਇਆ । ਮੜੀ ਮਸਾਲੀ
 ਦੇਵਲ ਦੇਵੀ ਸਿਰ ਥੋਂ ਭਰਮ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ੧੦੪ ॥ ਪਰ ਦਸਮੇਂ
 ਗੁਰ ਉਲਟ ਤਿਨਾਂ ਤੇ ਪੂਜਨ ਕਰੀ ਭਵਾਨੀ । ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ
 ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੀ ਸਭ ਦੂਰ ਹਟਾਕੇ ਬਾਨੀ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਨਿਸਰਾ
 ਸਾਰਾ ਸੋ ਸਭ ਦੂਰ ਹਟਾਇਆ । ਬਿਪਨ ਆਖਿਆ ਮੰਨ ਹਵਨ
 ਕਰ ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਰਖਾਇਆ ॥ ੧੦੫ ॥ ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਸਮ
 ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਬਾਨੀ । ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੇ ਨ ਮੂਲ ਪਾਵੰਦੇ
 ਟੋਭੇ ਵਿੱਚ ਮਧਾਲੀ ॥ ਨਵ ਗੁਰ ਕੋ ਇਕ ਰੂਪ ਬਤਾਇਆ ਦਸਮ
 ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰੀ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਗੁਵਾਹੀ ਇਸ ਪਰ ਦੇਖ ਲਵੋ ਜੀ
 ਭਾਰੀ ॥ ੧੦੬ ॥ ਯਥਾ:-

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ॥ ਚੌਪਈ ॥

ਤਿਨ ਇਹ ਕਲਮੋ ਧਰਮ ਚਲਾਯੋ । ਸਭ ਸਾਧਨ ਕੋ ਰਾਹੁਬਤਾਯੋ ।
 ਜੇ ਤਾਂਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਆਏ । ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਪ ਸੰਤਾਏ ॥੫॥
 ਜੇ ਜੇ ਪੰਥ ਭਵਨ ਕੇ ਪਰੇ । ਪਾਪ ਤਾਪ ਤਿਨਕੇ ਪ੍ਰਭ ਹਰੇ ॥
 ਦੁਖ ਭੂਖ ਕਬਹੂੰ ਨ ਸੰਤਾਏ । ਕਾਲ ਜਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਏ ६।
 ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕੋ ਬਪੁ ਧਰਾ । ਧਰਮ ਪਰਚੁਰ ਇਹਜਗਮੋਕਰਾ
 ਅਮਰ ਦਾਸ ਪੁਨ ਨਾਮ ਕਹਾਯੋ । ਜਨ ਦੀਪਕਤੇਦੀਪਜਗਾਯੋ ॥੭॥

ਜਬ ਬਰ ਦਾਨ ਸਮੈ ਵਹੁ ਆਵਾ । ਰਾਮ ਦਾਸ ਤਬ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਾ ।
 ਤਿਨ ਵਰ ਦਾਨ ਪੁਰਾਤਨ ਦੀਆ । ਅਮਰਦਾਸ ਸੁਰਪੁਰਮਗਲੀਆ ८
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕਰ ਮਾਨਾ । ਅਮਰਦਾਸ ਅੰਗਦ ਪਹਿਚਾਨਾ ।
 ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮ ਦਾਸ ਕਹਾਯੋ । ਸਾਧਨ ਲਖਾ ਮੂੜ ਨਹਿ ਪਾਯੋ ८।
 ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹੂੰ ਕਰ ਜਾਨਾ । ਏਕ ਰੂਪ ਕਿਨਹੂੰ ਪਹਿਚਾਨਾ ।
 ਜਿਨ ਜਾਨਾ ਤਿਨਹੀ ਸਿੱਧ ਪਾਈ । ਬਿਨਸਮਝੇ ਸਿੱਧ ਹਾਥ ਨ ਆਈ ੧੦
 ਰਾਮਦਾਸ ਹਰਿ ਸੋ ਮਿਲਗਏ । ਗੁਰਤਾ ਦੇਤ ਅਰਜਨਹਿ ਭਏ ॥
 ਜਬ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਭਲੋਕ ਸਿਧਾਏ । ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤਿਹ ਠਾਠਹਿਰਾਏ ੧੧
 ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭ ਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ । ਹਰੀਰਾਇ ਤਿਹ ਠਾ ਬੈਠਾਰੇ ॥
 ਹਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤਿਨਕੇ ਸੁਤਵਏ । ਤਿਨਤੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਭਏ ੧੨ ॥

ਚੌਪਈ

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕ । ਦੂਰ ਕਰਤ ਹੈਂ ਸਗਰੀ ਝਾਕ ।
 ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਵ ਰੰਚਕ ਭਿੰਨ । ਏਕ ਰੂਪ ਨਵ ਲਖੇ ਅਭਿੰਨ ॥
 ਜੋ ਤਿਨ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਨਵ ਮਾਨੈ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਤਿਸਮੂੜ ਬਖਾਨੈ ॥
 ਅਰ ਜੋ ਏਕ ਰੂਪ ਕਰ ਧਿਆਵੈ । ਸਰਬਸਿੱਧ ਤਿਸ ਹਾਥ ਬਤਾਵੈ ।
 ਤਾਂਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨਵ ਗਾਏ । ਅਰ ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਜੁਦੇ ਠਰਾਏ ।
 ਸੋ ਹੈ ਪਾਪ ਜਾਲ ਪਰਭਾਉ । ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਸੇ ਦੂਰ ਰਖਾਉ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਨਵ ਗੁਰ ਏਕ ਸਰੂਪਾ । ਤਿਉਂ ਦਸਮੇਂ ਤਿਨ ਹੀ ਕੋ ਰੂਪਾ ।
 ਗੁਰਨਾਨਕ ਅਰ ਕਲਗੀਧਰਮੈਂ । ਨਹੀਂ ਭੇਦਸਮਝੇ ਉਰਘਰਮੈਂ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਸਾਰੇ । ਤਾਂਤੇ ਮਤ ਮਹਿ ਭੇਦ ਨ ਪਯਾਰੇ ॥
 ਵਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਸਮ ਕਾ ਜਾਨੈ । ਜੋ ਨਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਮਾਨੈ ॥
 ਬਹੁਰ ਆਪ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰਦੇਵਾ । ਕਰਾ ਪੰਥ ਕੋ ਹੁਕਮ ਅਭੇਵਾ ।

ਮਾਨਹੁ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਮ ਜਾਗਾ । ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸੁਭਾਗਾ ॥
 ਸੋ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਖੰਡ ਹੈ ਦੇਵੀ । ਫਿਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਕਰ ਮੇਵੀ ।
 ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹੇਂਗੇ ਆਗੇ । ਜਬ ਗੁਰਮੰਤ ਕਥਨੇਹਮਲਾਰੇ ੧੦੭
 ਦੋਹਿਰਾ

ਸਮਯ ਸਮਯ ਕੀ ਬਾਤ ਭੀ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਵਤ ਮੀਤ ।

ਅੰਨ ਜੀਵ ਕੇ ਸਮਨ ਥੀ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਰੀਤ ॥੧੮੮॥

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਸੁਭਾਵ ਜੀਵ ਜਗ ਮੇਤੇ । ਛਿਣ ਭੰਗਰ ਹੋਵਤ ਹੈਂ ਤੇਤੇ ॥
 ਸਮਯ ਸਮਯ ਪਰਬਦਲਸੁਭਾਉ । ਨਹਿਇਸਥਿਰਜਿਨਮਹਿੰਪ੍ਰਭਾਉ ॥
 ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਬਸ ਹੋਕਰ ਸਾਰੇ । ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤ ਕਰਤ ਵਿਚਾਰੇ ।
 ਜਬ ਕੁਛ ਕਾਜ ਨ ਜਾਂਪਹਿਹੋਵਤ । ਤਾਂਕੋ ਨਹਿੰ ਨੈਨਨਮਹਿੰਜੋਵਤ ॥
 ਕਰਤ ਕੋਟ ਅਪਮਾਨ ਸੁ ਤਾਕੋ । ਨਹੀਂ ਕਾਜ ਹੋਵਤ ਸੰਗ ਜਾਕੋ ॥
 ਅਰ ਜਬ ਸਾਰਬ ਪਰ ਹੈ ਆਈ । ਤਿਸਹੀ ਕੀ ਚਾ ਕਰਤਵਡਾਈ ।
 ਭਾਵੇਂ ਹੋਇ ਪਖਾਨ ਸਮਾਨਾ । ਤਾਂਕੋ ਕਰਹੈ ਅਤ ਸਨਮਾਨਾ ॥
 ਯਹ ਸਭ ਲੋਗ ਭਾਖ ਮੁਖ ਗਾਵੈ । ਗਾਉਂ ਗਏ ਕੋ ਬਾਪ ਬਨਾਵੈ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਮੁਯਾਦਾ ਸਾਰੀ । ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਕੋ ਪਯਾਰੀ ॥
 ਸਤਵਾਦੀ ਨਰ ਜੋ ਅਵਤਾਰੀ । ਤਿਨਕੀ ਰੀਤ ਰਹਤ ਸਦਨਿਆਰੀ ॥
 ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਦੋਉ । ਨਿਜਇਛਾਨਹਿੰਬਯਾਪਤਕੋਉ ।
 ਕੇਵਲ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰੰਤੇ । ਸਭ ਕੋ ਕਰਮਨ ਫਲ ਵਰਧੰਤੇ ।
 ਜਾਤ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਨਿਸਚਲ ਐਸੇ । ਉਡਗਨ ਮਾਹਿੰਚੰਦ੍ਰਮਾਂਜੈਸੇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਵਤਾਰੀ । ਹੁਤੇ ਧਰਮ ਧੁਜ ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ ॥
 ਸਕਲ ਸ਼ਕਤਤਿਨਕੀਪਗਦਾਸੀ । ਨਾਮਲੇਤਜਹਿੰ ਮਿਟਤ ਚੁਰਾਸੀ ॥

ਸੋ ਕਿਤ ਕਾਰਨ ਐਸਾ ਕਰਤੇ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਣੀ ਪਰ ਹਰਤੇ ॥
 ਜਿਸ ਕੋ ਖੰਡਨਪ੍ਰਿਥਮੇਕੀਆ । ਫਿਰ ਤਿਨਇਸਟਮਾਨਕਯੋਂਲੀਆ
 ਤਾਂਤੇ ਨਹਿ ਗੁਰ ਜੀ ਬੇ ਐਸੇ । ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਬਤਾਵਤ ਜੈਸੇ ॥
 ਵਹੁ ਬੇ ਤੀਨ ਕਾਲ ਸਮਦਰਸੀ । ਏਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਪਰਸੀ ॥
 ਤਿਸਤੇ ਭਿੰਨ ਆਨ ਕੀ ਪੂਜਾ । ਨਹੀਂ ਕਰਤ ਸਤਿਗੁਰਲਖਦੂਜਾ ।
 ਜਾਂਤੇ ਗੁਰ ਕੋ ਹੈ ਮਤ ਸੋਈ । ਸੋ ਨਵ ਕੋ ਜਾਨਤ ਸਭ ਕੋਈ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਗੁਰ ਸਾਰੇ । ਤਾਂਤੇ ਮੱਤ ਨ ਤਿਨਕੇ ਨਜਾਰੇ ॥੧੦੯॥
 ਦੇਹਿਰਾ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਕਾ ਪੂਜਨਾ ਕੰਸ ਮਾਰਨੇ ਹੇਤ ।
 ਇਹ ਦਿਸਟਾਂਤ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰ ਦੇਤ ॥੧੧੦॥
 ਚੌਪਈ

ਸੋ ਸੰਮਕ ਨਹਿ ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ । ਕਥਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀਜੋਗਾਈ ।
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਅਰ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਹੀਂ । ਅਹੇ ਭੇਦ ਬਹੁ ਭਾਖੇ ਤਾਹੀਂ ॥
 ਹੁਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਪਰਧਾਨਾ । ਜਿਨਨਿਜਇਸਟਵੇਦਬੋਮਾਨਾ ।
 ਪੁਨ ਪੁਰਾਨ ਕੋ ਮਾਨਨ ਹਾਰਾ । ਸੀ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ ਵਿਚਾਰਾ ।
 ਜਿਸਤੇ ਤਿਨਕੀ ਗੀਤਾ ਜੋਈ । ਦੇਵਨ ਕੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਹੈ ਸੋਈ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਵੇਦ ਵਿਧੀ ਕਾ ਦਾਸ । ਹੁਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਯਹ ਸਮਝ ਵਿਲਾਸ ॥
 ਅਰ ਵੇਦਨ ਕੋ ਜੋਇ ਸਿਧਾਂਤ । ਜੇਕਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਇ ਏਕਾਂਤ ॥
 ਤੋ ਵਹੁ ਜੜ੍ਹ ਵਸਤਨ ਕੀ ਪੂਜਾ । ਸਿੰਘ ਕਰਤ ਈਸ਼ਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ।
 ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਅਰ ਮੰਤ੍ਰ ਭਾਰੇ । ਯੱਗ ਕਰਮ ਜਿਨ ਅਧਕ ਉਚਾਰੇ ॥
 ਜਿਨਸੋਂ ਕਰਤ ਅਵਾਹਨ ਦੇਵਾ । ਵਿਧਵਤ ਕਰਤ ਤਿਨੋਂ ਕੀ ਸੇਵਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਿਆਰੇ । ਅਪਨੀ ਰੱਛਾ ਹੇਤ ਵਿਚਾਰੇ ॥

ਪੂਜਨ ਕਰੀ ਭਵਾਨੀ ਭਾਂਹਿ । ਨਹੀਂ ਦੋਸ ਕੁਛ ਇਸਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥
ਅਪਨੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਮਾਯਾ । ਜੋ ਦੇਵੀਭਜਕੰਸ ਮੁਕਾਯਾ ॥੧੧੧॥
ਦੋਹਰਾ

ਕਲਗੀਧਰ ਇਸ ਮੱਤ ਕੋ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਬਨਾਇ ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਪੁਰਾਨ ਕੀ ਦਿੱਤੀ ਅਲਖ ਚੁਕਾਇ ॥੧੧੨॥

ਚੌਪਈ

ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਵੇਦਾ । ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਨ ਲਖਤ ਦੁਖਛੇਦਾ ॥
ਤਿਨਤੇ ਉਲਟ ਮਤੋ ਗੁਰ ਕੇਰਾ । ਕਹਕਰਭਰਮ ਹਤਯੋ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ॥
ਜੈਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਤੇ ਗੁਰ ਗਾਇਆ । ਵੇਦਨ ਤੇ ਨਿਜਪੰਥਛੁਡਾਇਆ ॥
ਅਰ ਪੁਰਾਨ ਕੇ ਮਾਨਨ ਹਾਰੇ । ਕਹੇ ਅਜਾਨ ਲੋਗ ਗੁਰ ਸਾਰੇ ॥
ਸੋ ਸੁਨੀਏ ਨੀਕੇ ਮਨ ਲਾਈ । ਸਕਲਸੰਦੇਹਤੋਹਮਿਟਜਾਈ ॥੧੧੩॥

ਯਥਾ:- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਤਿ ਕੁਰਾਨ ਕੋ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਤ ਪੁਰਾਨ । ਕਾਲ ਨ
ਸਕਤ ਬਚਾਇਕੈ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਨਿਦਾਨ ॥ ੪੮॥

ਚੌਪਈ

ਕਈ ਕੋਟ ਮਿਲ ਪੜ੍ਹਤ ਕੁਰਾਨਾ । ਬਾਰਤ ਕਿਤੇ ਪੁਰਾਨ ਅਜਾਨਾ ॥
ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਕੋਇ ਕਾਮ ਨ ਆਵਾ । ਦਾਵਕਾਲਕਾਪੁੰਨਬਚਾਵਾ ੪੯
ਕਿਉਂ ਨ ਜਪੋ ਤਾਂਕੋ ਤੁਮ ਭਾਈ । ਅੰਤਿਕਾਲ ਜੋ ਹੋਇ ਸਹਾਈ ।
ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਲਖੋ ਕਰ ਭਰਮਾ । ਇਨਤੇਸਰਤਨਕੋਈਕਰਮਾਂ ਪ੦
ਇਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਹਮੇਂ ਬੁਲਾਯੋ । ਭੇਦ ਭਾਖ ਇਹ ਲੋਗ ਪਠਾਯੋ ॥
ਜੋ ਤਿਸ ਕਹਾ ਸੁ ਸਭਨ ਉਚਰੇ । ਡਿੰਭਵਿੰਭ ਕਛੁਨੈਕਨਕਰੇ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮੇਂ ਕੀਨਾ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨ ।

ਮੈਂ ਮਾਨਨ ਨਹਿੰ ਆਇਆ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਪੁਰਾਨ ॥੧੧੪॥

ਪੁਨ ਇਨ ਕੋ ਬਤਲਾਇਆ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਨਿਦਾਨ ।

ਫਿਰ ਗੁਰ ਪਰ ਯਹ ਦੋਸ਼ ਦੇਂ ਸੋ ਨਰ ਮਹਾਂ ਅਜਾਨ ॥੧੧੫॥

ਚੌਪਈ

ਪੁਨ ਇਹ ਭੀ ਨਹਿੰ ਸੰਭਵ ਪਯਾਰੇ । ਕਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੋ ਕਰਮ ਅਪਾਰੇ ।

ਸੋ ਬੇ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰਨੇ ਜੋਗ । ਜੈਸਾ ਲਖੈਂ ਅਗਾਨੀ ਲੋਗ ॥

ਦੇਖੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੁਰਾਏ ਮੱਖਨ । ਡਰਦੇ ਲੋਗ ਸਾਂਭ ਕਰ ਰੱਖਨ ॥

ਪਤ ਕਲਗੀਧਰ ਪਰ ਧਨ ਹਰਨਾ । ਕਹਤ ਪਾਪਦੀਰਘ ਹੈ ਕਰਨਾ ।

ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪਨ ਕੀ ਨਾਰੀ । ਕਰਲੀਨੀ ਸਭ ਅਪਨੀ ਪਯਾਰੀ ।

ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਨਾਰ ਬਹੁ ਨਾਰੇ । ਜਾਇ ਬਨੇ ਮਹਿ ਕ੍ਰੀੜਾ ਰਾਰੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਇਸਕੋ ਭਾਈ । ਜਾਨਤ ਬੇ ਅਤਿ ਹੀ ਬੁਰਿਆਈ ।

ਜਾਂਤੇ ਦੇਖ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਯਾਰੇ । ਰੂਪਕੌਰ ਕਿਆ ਸੀਖ ਉਚਾਰੇ ॥

ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਤਿਸ ਨਾਰੀ ਤਾਈਂ । ਮੈਂਹੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਕੋ ਸਾਈਂ ।

ਜਾਂਤੇ ਸਕਲ ਪੁਰਖ ਔ ਨਾਰੀ । ਹੈ ਸੰਤਾਨ ਹਮਾਰੀ ਸਾਰੀ ॥

ਤਾ ਪਰ ਮੰਦ ਦ੍ਰਿਸਟ ਕੋ ਕਰਨਾ । ਅਹੇ ਪਾਪ ਸੋ ਆਤਮ ਭਰਨਾ ।

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਹੋਕਰ ਅਸ ਕਰ ਹੋਂ । ਆਪ ਕੁਪੰਥਨ ਮੈਂ ਜੇ ਪਰਹੋਂ ।

ਤੋਂ ਜਗ ਜੀਵ ਕਰੇਂਗੇ ਵੈਸੇ । ਲਖ ਹੈ ਚਰਤ ਹਮਾਰੇ ਜੈਸੇ ॥

ਪੁਨ ਅਪਨੇ ਪਿਤ ਕੀ ਜੋ ਸਿੱਖਯਾ । ਦਈ ਤਾਂਹਿ ਨਾਰੀ ਕੋ ਦਿਖਯਾ ।

ਸੋ ਸੁਨ ਕੈਸੀ ਹੈ ਸੁਖਦਾਈ । ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਜੋ ਮੁਖਤੇ ਗਾਈ ॥ਯਥਾ

“ਸੁਧ ਜਬਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਯੋ ਹਮਾਰੇ । ਪੂਤ ਸਦਾ

ਇਹ ਪ੍ਰਨ ਪ੍ਰਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਬਾਰੇ । ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸੰਗ
ਨੇਹ ਤੁਮ ਨੀਤ ਬਢੋਯੋ । ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲ ਸੁਪਨੇ ਨਹਿ
ਜੋਯੋ ॥”

ਦੇਖੋ ਇਹ ਉੱਤਮ ਮਰਯਾਦਾ । ਕਹੀ ਗੁਰੂ ਮਨ ਹਰੇ ਬਿਵਾਦਾ ॥
ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਗਈ ਨਾਰੀ । ਕਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਰੀ ਬਿਭ-
ਚਾਰੀ ॥ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦੇਵੀ । ਹੋ ਨਿਰਬਲ ਬਲ
ਕਾਰਨ ਸੇਵੀ ॥ ਸੋ ਗੁਰ ਪਰ ਨਹਿ ਆਵਤ ਐਸੀ । ਕਰੀ ਕੁਰੀਤ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜੈਸੀ ॥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਓਟ ਤਿਆਗੇ । ਦੇਵੀ
ਮਗਰ ਫਿਰਤ ਹੈਂ ਭਾਗੇ ॥ ੧੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਐਰ ਦੂਸਰੇ ਭੇਦ ਇਕ ਇਸ ਮੈਂ ਭਾਖੇ ਤੋਹਿ ।

ਜਾਂਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਹੇਤ ਪੁਨ ਐਸੇ ਕਰਮ ਨ ਸੋਹਿ ॥੧੧੭॥

ਚੌਪਈ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜਗ ਭੀਤਰ ਆਯਾ । ਖੋਲ ਕੂਦ ਮਹਿ ਸਮਾਂ ਬਤਾਯਾ ॥
ਬਹੁਰ ਕੰਸ ਮਾਮੇਂ ਕੋ ਮਾਰਾ । ਕੈਰਵ ਪਾਂਡਵ ਕੋ ਘਰ ਗਾਰਾ ॥
ਯਾਦਵ ਕੁਲ ਕੀ ਅਲਖ ਚੁਕਾਇ । ਬਹੁਰ ਆਪ ਭੀਗਏਸਮਾਇ ॥
ਪਰ ਤਿਨ ਕੌਮਨ ਕੋਇ ਬਨਾਈ । ਅਰਨਹਿ ਰੀਤਐਰ ਦਿਖਤਾਈ ॥
ਵਹੀ ਪੁਰਾਨੀ ਵੇਦ ਕਹਾਨੀ । ਅਪਨਾ ਇਸ਼ਟ ਤਿਨੋਂ ਨੇ ਮਾਨੀ ॥
ਜਾਂਤੇ ਤਿਨਕੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ । ਕਰਨਾ ਈਸਰ ਲਖ ਕਰ ਦੂਜਾ ॥
ਨਹੀਂ ਅਜੋਗ ਬਾਤ ਸੁਨ ਪਸਾਰੇ । ਕਰੇ ਕਰਮ ਜੇ ਹਿੰਦਨ ਵਾਰੇ ॥
ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਜੋ ਜਗ ਮਹਿ ਆਏ । ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਹੇਤ ਪਠਾਏ ॥
ਅਰ ਧਰ ਜੁਲਮਉਖਾਰਨਕਾਜਾ । ਲੀਨਜਨਮ ਗੁਰਗ੍ਰੀਬਨਿਵਾਜਾ ॥

ਪੁਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਭੀਨ ਪਰਾਨੀ । ਮਾਨਤ ਬੇ ਜੋਤਕ ਅਗਜਾਨੀ ॥
 ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਿਖਲਾਨਾ । ਸੀਗੁਰਜੀਕੋਜਗਮਹਿਆਨਾ।
 ਸੋ ਜੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਯਹ ਕਰਤੇ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਪੂਜਨ ਹਰਤੇ॥
 ਤਿਸਕੀ ਜਗਾ ਚੰਡਕਾ ਧਿਆਵੈ । ਅਰ ਵਰ ਦਾਨ ਤਾਹਿ ਤੇ ਪਾਵੈ।
 ਤੋ ਮੋਰਨ ਕੀ ਕਿਆ ਗਤ ਹੋਸੀ । ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਸਕਲਨਰਖੋਸੀ।
 ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸਨਸਮਾਨ । ਪੂਜਤਦੇਵੀਇਸਤਪਛਾਨ ੧੧੮

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਭੇਰੀਆਂ ਹਨ ਧੌਂਕੇ ਦੀ ਯਾਰ ।

ਕ੍ਰਿਸਨ ਦੇਵ ਮਾਨਸ ਕਹੇਂ ਜੋ ਸੀ ਆਪ ਮੁਰਾਰ ॥ ੧੧੯॥

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੋ ਜਗਤ ਅਧਾਰਾ । ਮੋਰ ਮੁਕਟ ਸਿਰਪਰਜਿਸਭਾਰਾ।
 ਧਰਤੀ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਕਾਜਾ । ਲਿਆ ਜਨਮ ਈਸ਼ੁਰ ਸਿਰਤਾਜਾ।
 ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਚਲ ਆਯਾ । ਵਾਸ ਦੇਵਕੋ ਪੂਤ ਸਦਾਯਾ ॥
 ਜਿਸ ਪਰਸਕਲਭਗਤਬਲਹਾਰੇ । ਬਯਾਸਆਦਿਜਹਿਨਾਮਉਚਾਰੇ।
 ਪਾਂਡਵ ਕੀਰੱਖਿਆਜਿਨ ਕੀਨੀ । ਅਰਜਨ ਰਥਵਾਹੀਨਿਜਲੀਨੀ।
 ਅਰ ਜਿਨ ਆਪ ਕਹਾ ਵਿੱਚ ਗੀਤਾ । ਮੈਹੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਧਰੋਨਿਜਚੀਤਾ।
 ਸੋ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਖੰਡਨ ਹੈ ਕੀਨਾ। ਜੋ ਜਗ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਚੀਨਾ ॥
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਿਨਕੋ ਅਵਤਾਰ । ਕਿਉਂ ਤਿਨਕੋ ਤੂੰ ਖੰਡਤ ਯਾਰ।
 ਪਹਿਲੇ ਇਸਦਾ ਭੇਦ ਬਤਾਈਂ । ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਕੁਛ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਈਂ।
 ਹੋਇਹਨਿਰਨੇ ਜੋਗਪਿਆਰੇ। ਕਿਆ ਮਨ ਆਈ ਬਾਤ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ੧੨੦

(੧੮੫)

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਦੀਨਾ ਗੁਰ ਦੇਵ ।
ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਕੋ ਭਰਮ ਕਰੇ ਤੁਮਛੇਵ ॥੧੨੧॥
ਕਿਸੀ ਪੁਰਖ ਕੋ ਮਾਨਨਾ ਏਸੁਰ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਸੁਧਾਰ ॥ ੧੨੨ ॥
ਦੇਤ ਢੰਡੋਰਾ ਸਕਲ ਕੋ ਉਚੇ ਢੋਲ ਬਜਾਇ ।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹਿ ਕਬੀਹੀ ਪਰਤਗਰਭ ਮਹਿਆਇ ੧੨੩
ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਜਿਤੇ ਸੇ ਮਾਨਸ ਪਰਧਾਨ ।
ਤਿਨ ਕੋ ਏਸੁਰ ਮਾਨਤੇ ਸੋ ਹੈਂ ਮਹਾਂ ਅਜਾਨ ॥ ੧੨੪ ॥
ਸਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਮੈਂ ਲਿਖਾ ਬਹੁਰ ਸਵੈਯੇ ਦੇਖ ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੇਤ ਕਿਆ ਕਹਤਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਕੋਲੇਖ ॥੧੨੫॥
ਯਥਾ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ ॥ ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ
ਅਬਨਾਸੀ ਤਿਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨੋ ॥ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਆਨ ਜਗਤ
ਮਹਿ ਦਸਿਕ ਅਸੁਰ ਹਰ ਘਾਏ ॥ ਅਧਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਿਖਾਇ
ਸਭਨ ਕਹਿ ਆਪਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਾਏ ॥ ਭੰਜਨ ਗੜਨ
ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਕਿਮ ਜਾਤ ਗਿਨਾਯੋ ॥ ਤਾਂਤੇ ਸਰਬ
ਕਾਲ ਕੇ ਅਸਿ ਕੋ ਘਾਇ ਬਚਾਇਨ ਆਯੋ ॥ ਕੈਸੇ ਤੋਹ ਤਾਰ ਹੈ
ਸੁਨ ਜੜ ਆਪ ਭੁਬਯੋ ਭਵ ਸਾਗਰ । ਛੁਟਹੋ ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੇ
ਤਬ ਹੀ ਗਹੋ ਸੁਰਨ ਜਗ ਤਾਗਰ ॥ ਪੁਨਃ ਕੇਵਲ ਕਾਲ ਹੀ

(੧੮੬)

ਕਰਤਾਰ ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਮੂਰਤਿ ਗੜ੍ਹਨ ਭੰਜਨ ਹਾਰ ॥
ਨਿੰਦ ਉਸਤਿਤ ਜਉਨ ਕੇ ਸਮ ਸਭੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਕਉਨ
ਬਾਟ ਪਰੀ ਤਿਸੈ ਪਥ ਸਾਰਥੀ ਰਥ ਹੋਇ ॥ ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ
ਜਾਂਕਰ ਪੁਤ੍ਰੁ ਪੋਤ੍ਰੁ ਮੁਕੰਦ । ਕਉਨ ਕਾਜ ਕਹਾਂਹਿਗੇ ਤੇ ਆਨ
ਦੇਵਕਿ ਨੰਦ ॥ ਦੇਵ ਦੇਤ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਜਿਹ ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਸਾਰ।
ਕਉਨ ਉਪਮਾਂ ਤਉਨ ਕੋ ਮੁਖ ਲੇਤ ਨਾਮ ਮੁਰਾਰ ॥

ਪੁਨਃ ਸਵੈਯਾ

ਜੋ ਕਹੈ ਰਾਮ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਤਿ ਕਾਹੇ ਕਉ ਕੌਸਲ ਕੁਖਿ
ਜਯੋ ਜੂ ॥ ਕਾਲਹੂੰ ਕਾਨ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੋ ਕਿਹ ਕਾਰਣ ਕਾਲ ਤੇ
ਦੀਨ ਭਯੋਜੂ ॥ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਬਿਬੈਰ ਕਹਾਇ ਸੁ ਕਯੋ ਪਥ ਕੋ ਰਥ
ਹਾਂਕ ਧਯੋਜੂ ॥ ਤਾਹੀ ਕੋ ਮਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਕੈ ਜਿਹ ਕੋ ਕਉ ਭੇਦ
ਨ ਲੇਨ ਲਯੋ ਜੂ ॥ ਪੁਨਃ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਪਾਃ ੧੦

ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੈ ਉਪਾਏ ॥ ਉਸਾਰੇ ਗੜ੍ਹੇ ਫੇਰ
ਮੋਟੇ ਬਨਾਇ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਸ੍ਰੀ ਵਾਕਨ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਕੀਟ ।
ਕੰਸ ਮਾਰ ਰਥ ਹਾਂਕ ਜੋ ਗਏ ਨੈਨ ਫਿਰ ਮੀਟ ॥ ੧੨੬ ॥
ਤਾਂਤੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕਰਤੇ ਨਹਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ।
ਜਾਂਤੇ ਜਨਮ ਧਰਾਇਕੇ ਕਰੇ ਜਗਤ ਕੋ ਬੰਚ ॥ ੧੨੭ ॥
ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਧ ਸੁ ਹੋਗਯੋ ਗੁਰ ਵਾਕਨ ਤੇ ਮੀਤ ।
ਨਹਿ ਗੁਰ ਜੀ ਕੋ ਇਸ਼ਟ ਥੀ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜੋਰੀਤ ॥ ੧੨੮ ॥
ਭੁਤੇ ਸਿਧ ਗੁਰ ਜਗਤ ਮਹਿ ਆਏ ਹਿਤ ਉਪਕਾਰ ।

(੧੮੭)

ਨਾਂ ਦੇਵੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸ ਹਿਤ ਸੀ ਤਿਨ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ॥ ੧੨੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਇੱਕ ਭਾਰਾ ਹੋਰ ਅਨਰਥ । ਲਾਇਆ ਬਾਵੇ ਬੋਲਬਿਅਰਥ ।
ਕਹੀ ਪੰਥ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਗੋਦ । ਪਾਇਆ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰ ਵਡ ਮੋਦ ॥
ਮਾਤਾ ਸਮ ਰੱਛਕ ਤਿਸ ਜਾਨਾ । ਭਾਂਤੇ ਪੰਥ ਪੂਤ ਤਿਹ ਠਾਨਾ ॥
ਯਹ ਭੀ ਹੈ ਇੱਕ ਬਾਤ ਕਹਾਨੀ । ਜੋ ਗੁਰ ਵਾਕ ਕਰਤ ਹੈਂ ਹਾਨੀ ।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੰਥ ਪਿਆਰਾ । ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਗੋਦ ਬਠਾਰਾ ॥
ਜਾਂਤੇ ਅਬ ਤਕ ਰੀਤ ਸੁਹਾਵੀ । ਚਲੀ ਪੰਥ ਮਹਿ ਆਵਤ ਹਾਵੀ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਨ ਸਮਯ ਉਪਦੇਸ਼ । ਦੇਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਹਰਨ ਕਲੇਸ਼ ॥
ਪਿਤਾ ਆਜ ਤੁਹਿ ਕਲਗੀ ਧਾਰੀ । ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵ ਤਿਹਾਰੀ ॥
ਤਬ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਾ ਯਹ ਕਹਨਾ । ਕਹੈ ਸਤ ਫਿਰਕਿਉਂ ਕਰਰਹਨਾ
ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਚੰਡੀ ਕੀ ਗੋਦੀ । ਦੇਵਤ ਪੰਥ ਸਮਝ ਕਰ ਮੋਦੀ ॥
ਤਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕਾਲ ਮਝਾਰੀ । ਦੇਤ ਗੁਰੂ ਯਹ ਸੀਖ ਸੁਧਾਰੀ ॥
ਆਜ ਤੁਮੈਂ ਮੈਂ ਸੁਨੋ ਪਿਆਰੇ । ਦੁਰੰਗਾ ਜੀ ਕੀ ਗੋਦ ਬਠਾਰੇ ॥
ਸੋ ਨਹਿ ਆਜ ਤਲਕ ਕੇ ਕਹੇ । ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਕਿਉਂ ਉਲਟੇ ਰਹੇ ॥
ਅਰ ਦੇਵੀ ਜੋ ਦੱਸੀ ਰੱਛਕ । ਸੋ ਤਾਂ ਦੇਖੀ ਉਲਟੀ ਭੱਛਕ ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਲੋਹੂ ਗੁਰ ਦਾ ਮੀਂਗੇ । ਖਾਧੇ ਸਿੱਖ ਪਕੜ ਜਿਨ ਚੰਗੇ ॥
ਖਾਇ ਪੀਯਰੱਛਕ ਕਹਲਾਈ । ਧੰਨਭਾਗਕਿਆ ਚੰਗੀਮਾਈ १੩੦ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਥਨ ਮਹਿਹੈ ਦੁਖਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ।

ਸੋ ਸੁਨਾਏ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਥਨਾ ਮੋਰ ॥ ੧੩੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪਾਕੇ । ਅਰ ਇਸ ਮਾਤਾ ਪੰਥ ਬਨਾਕੇ ॥
 ਭਏ ਪਸੰਨ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰੀ । ਤੋ ਦੂਖਨ ਆਵਤ ਹੈ ਭਾਰੀ ॥
 ਭਈ ਚੰਡਕਾ ਸਿੱਖਨ ਮਾਂਇ । ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂਇ ॥
 ਤੋਂ ਫਿਰ ਪਿਤਾ ਪੰਥ ਦਾ ਪਸਾਰੇ । ਕਹੋ ਕੌਨ ਗੁਰ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੇ ।
 ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਕਿਆ ਸਨਬੰਧ । ਰਿਹਾ ਪੰਥ ਸੈ ਦੇਖਹੁ ਅੰਧ ॥
 ਬਨ ਗਏ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਦ ਔਰ । ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਦਸੋ ਠੌਰ ॥
 ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨਾ । ਹੈ ਧਰ ਪਰ ਮੈਂ ਪੰਥ ਚਲਾਨਾ ॥
 ਮਿਥਯਾ ਭਯੋ ਸਗਲ ਸੁਨ ਭਾਈ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਨ ਮੁਖ ਜੋਗਾਈ ।
 ਜਾਂਤੇ ਪੰਥ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਹਈਏ । ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਪਈਏ ।
 ਜਿਨਕੋ ਪੂਤ ਖਾਲਸਾ ਭਯੋ । ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਸਾਸਨ ਕਯੋ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਯਹ ਸਭ ਕਲਪਤ ਬਾਨੀ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜੋਇ ਬਖਾਨੀ ॥
 ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੁ ਅਹੇ ਅਸੁੱਧਾ । ਪੁਨ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਅਧਕਵਿਰੁੱਧਾ ।
 ਜੋ ਜਨਗੁਰਮਤ ਇਸਹਬਤਾਵਤ । ਸੋਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਉਲਟਾ ਜਾਵਤ ੧੩੨

ਦੋਹਰਾ

ਗੁਰ ਮਤ ਮੈਂ ਮਾਨਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ ਕੋਇ ।
 ਜੋ ਇਸਕੋ ਗੁਰਮਤ ਕਹੈ ਦਏ ਭਾਗ ਤਿਨ ਥੋਇ ॥੧੩੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਤੁਮ ਜਾਨਤ ਨਹਿ ਸ਼ਕਤ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਧਕ ਮਹਾਨ ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਸੰਕਾ ਕਰਤ ਹੈਂ ਹੋਕਰ ਅਧਕ ਅਜਾਨ ॥ ੧੩੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖ ਪੁਰਾਨ ਭਾਗਵਤ ਦੇਵੀ । ਕੈਸੀ ਸ਼ਕਤ ਦੇਵ ਮੁਨ ਸੇਵੀ ॥
 ਆਦ ਭਵਾਨੀ ਸ਼ਕਤ ਅਪਾਰ । ਜਿਸਕੇ ਬਿਨਸਭ ਜਗਤ ਅਸਾਰ ॥
 ਸੋ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭ ਮਹਿ ਇੱਕ ਰੂਪ । ਰਹੀ ਬਿਆਪ ਧਰੇ ਅਤਿ ਉਪ ॥
 ਬਣ ਤ੍ਰਿਣ ਜਲ ਅਗਨੀ ਕੇ ਮਾਹੀ । ਅਹੋਸ਼ਕਤਜੋਬਲ ਕੋਤਾਹੀ ॥
 ਸੋਈ ਹੈ ਜਗ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ । ਜੋ ਦੇਵਨ ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਮਾਨੀ ॥
 ਜਿਸ ਮਹਿ ਸ਼ਕਤ ਅਧਕ ਜਗ ਹੋਵਤਾਤਿਸਕੋਜਨਸ੍ਵਾਮੀਕਰਜੋਵਤ
 ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਕਤ ਪੂਛਤ ਨਹਿ ਕੋਈ । ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਲਖ ਕਹੂੰ ਨ ਢੋਈ ॥
 ਬਿਸਨ ਕਿਸਨ ਅਰ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ । ਇੰਦ੍ਰ ਔ ਬ੍ਰਹਮਾਂਮੁਖਾਰ ॥
 ਇਨਕੀਕਰਤਸਕਲਜਗਸੇਵਾ । ਜਾਨਸ਼ਕਤ ਤਿਨ ਮਹਿਅਤਿਦੇਵਾ ॥
 ਔਰ ਸਿੱਧ ਸਾਧਕ ਜਗ ਕੇਤੇ । ਸ਼ਕਤ ਮਾਨ ਹੋਵਤ ਭਵ ਜੇਤੇ ॥
 ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਭਵ ਮਹਿ ਹੋਵਤ । ਜਿਨਕੋ ਦੇਖ ਪਾਪ ਜਨ ਖੋਵਤ ॥
 ਸ਼ਕਤ ਹੀਨ ਜਬ ਹੋਵਤ ਕੋਊ । ਨਹੀਂ ਮਾਨ ਪਾਵਤ ਧਰ ਸੋਊ ॥
 ਸ਼ਕਤਅਧਾਰਸਕਲਜਗਹੋਈਏ । ਬਿਨਾਂਸ਼ਕਤ ਸਭਨਾਸੀਪਈਏ ॥
 ਜਬਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਿਰ ਸ਼ਕਤੀ ਭਯੋ । ਤਬ ਮਨ ਹੋ ਅਤ ਆਤ੍ਰਗਯੋ ॥
 ਜਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਰਿਦੇ ਧਿਆਈ । ਜਾਨਦਾਸ ਤਿਸ ਪਹਿ ਜਬਆਈ ॥
 ਤਾਂ ਕੇ ਬਲ ਵੜ ਕੰਸ ਪਛਾਰਾ । ਕੇਸ਼ਨ ਤੇ ਗਹਿ ਪਲਮਹਿਮਾਰਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਸਮਝ ਪਿਆਰੇ । ਸੂਨੇ ਦੇਵ ਸ਼ਕਤ ਬਿਨ ਸਾਰੇ ॥
 ਯਾਹੀ ਤੇ ਤਿਸਕੋ ਸਭ ਚਾਹੇ । ਹੋਇ ਦੀਨ ਨਿਜ ਮਨ ਕੇ ਮਾਹੇ ॥
 ਸਕਲ ਭਏ ਜਗ ਜੇ ਅਵਤਾਰੀ । ਤਿਨ ਭੀ ਸ਼ਕਤਰਿਦੇਮਹਿਧਾਰੀ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਸੋਈ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੁ ਲਖਬਰ ਦਾਨੀ ॥
 ਕਰੀ ਪੂਜਨਾ ਨਿਜ ਬਲ ਹੇਤਾ । ਧਾਰ ਅਭੈਬਰ ਚਹੀਏ ਜੇਤਾ ॥

ਕਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਯੋ ਵਰ ਤਾਂਤੇ । ਹਨੇ ਦੂਰਕ ਪਾਕਰ ਬਲ ਜਾਂਤੇ ॥
 ਤਾਂ ਕਾ ਤ੍ਰਿਖੰਡਨ ਕਿਉਂ ਕਰਤਾ । ਆਦਿ ਸਕਤ ਤੇ ਹੈਂ ਮਨ ਭਰਤਾ ॥
 ਜਿਸ ਕੋ ਸਗਰੇ ਮਾਨਤ ਆਇ । ਜੈ ਦੰਬਾ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਅਲਾਇ ॥
 ਅਰ ਜਿਸਕੀ ਲੈ ਓਟ ਅਧਾਰਾ । ਦੇਵਨ ਭੀ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰਾ ॥
 ਤਿਸਕੋ ਜੇ ਗੁਰਦੇਵ ਮਨਾਯਾ । ਕਹੋ ਦੋਸ ਕਿਆ ਇਸਮਹਿਆਯਾ ॥
 ਜੇ ਸੰਕਾ ਕੁਛ ਹੈ ਮਨ ਮਾਹੀਂ । ਪੜ੍ਹ ਕਰ ਦੇਖ ਭਾਗਵਤ ਤਾਹੀਂ ॥
 ਕੈਸੀ ਸਕਤੀ ਸਕਤ ਅਲਾਵੈ । ਸਕਲ ਤਿਸੀ ਕੇ ਦਾਸ ਬਤਾਵੈ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸੰਕ ਨ ਕੀਜੋ ਭਾਈ । ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਕੋ ਸੁਖ ਦਾਈ ॥
 ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਏਕ ਹੀ ਅਹੇ । ਬੀਚ ਪੁਰਾਨ ਜਾਂਹਿ ਜਸ ਕਹੇ ॥੧੩੫॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਪੁਰਾਨਨ ਕੀ ਕਥਾ ਤੈਂ ਜੋ ਕਹੀ ਅਜਾਂਨ ।
 ਤਾਂ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਯੋ ਕੈਸੇ ਕਰਤ ਬਖਾਂਨ ॥ ੧੩੬ ॥
 ਪਰ ਇਸ ਮਹਿ ਇਕ ਔਰ ਹੈ ਬਾਤ ਮੁਨੋ ਦੇ ਕਾਨ ।
 ਹਰ ਇਕ ਬੀਚ ਪੁਰਾਨਕੇ ਦੁਦਾ ੨ ਭਗਵਾਨ ॥ ੧੩੭ ॥
 ਬਯਾਸ ਮੁਨੀ ਨੇ ਰਚ ਦਏ ਠਾਰਾਂ ਜੋਇ ਪੁਰਾਨ ।
 ਉਪ ਪੁਰਾਨ ਭੀ ਤਾਂਹਿ ਨੇ ਕੀਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਨ ॥ ੧੩੮ ॥

ਚੌਪਈ

ਅਰ ਪੁਰਾਨ ਜਿਸਕਾ ਰਚ ਦੀਨਾ । ਤਿਸ ਮਹਿ ਤਿਸਕੋਈ ਸੂਰਕੀਨਾ ॥
 ਸਕਲ ਔਰ ਤਿਸ ਦਾਸ ਬਨਾਏ । ਏਕੋ ਪੂਜ ਸੋਇ ਠਹਰਾਏ ॥
 ਜਿਉਂ ਵੇਵੀ ਭਗਵਤ ਮੇਂ ਗਾਈ । ਆਦਿ ਸਕਤ ਜਗਦੰਬਾ ਮਾਈ ॥

ਤਿਸ ਬਿਨ ਔਰ ਬਤਾਏ ਦੀਨਾ। ਬਿਨ ਸਕਤੀ ਬਲ ਅਹੋਰਤੀਨਾ॥
 ਤਿਉਂ ਸੌਰਵ ਪੌਰਾਣ ਮਝਾਰੀ। ਸੂਰਜ ਕੋ ਭਾਖਯੋ ਬਲ ਕਾਰੀ॥
 ਕਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਸਕਲ ਜਗਮੂਲਾ। ਸਕਲਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੋ ਜੋ ਅਨਕੂਲਾ॥
 ਸੋ ਪ੍ਰਕਾਸ ਰੂਪ ਹੈ ਭਾਨੂ। ਜਾਂਤੇ ਕਰਤ ਜਗਤ ਸਨਮਾਨੂ॥
 ਦਿੱਖ ਰੂਪ ਦੇਵੀ ਜੋ ਗਾਈ। ਅਰ ਜੋਤਿ ਤਿਸ ਮਹਿ ਠਹਰਾਈ॥
 ਮੁਖ ਮਹਿ ਜਾਲਾ ਚਮਕ ਦਿਖਾਵੈ। ਤੜਤਾ ਸਮ ਦਿਪ ਜਗਤ ਡਰਾਵੈ॥
 ਸੋ ਹੈ ਭੇਜ ਚੰਡ ਮਹਿ ਜੇਤਾ। ਸੂਰਜ ਕਾ ਪਈ ਯੁਤ ਜਗ ਭੇਤਾ॥
 ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ ਸੂਰ ਨਹਿ ਦੇਵੈ। ਅਪਨੀ ਜੋਤ ਸਕਲ ਹਰ ਲੇਵੈ॥
 ਤੋ ਦੇਵੀ ਅਰ ਦੇਵ ਬਿਚਾਰੇ। ਫਿਰੇਂ ਅੰਧ ਹੋ ਬੀਚ ਅੰਧਾਰੇ॥
 ਕੋਇ ਕਿਸੇ ਕੋ ਨਹਿ ਪਹਚਾਨੇ। ਅਤ ਨਹਿ ਕੋਇ ਕਿਸੇ ਕੋ ਮਾਨੇ॥
 ਅੰਧਾ ਧੰਦ ਜਗ ਭੀਤਰ ਹੋਇ। ਨਿਜ ਬਿਵਹਾਰ ਬਹੈ ਸਭ ਖੋਇ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸੂਰਜ ਸਮ ਕੋ ਨਾਹੀਂ। ਜਗ ਈਸ਼੍ਵਰ ਲਖੀਏ ਮਨ ਮਾਹੀਂ॥
 ਸੋ ਸੂਰਜ ਹੈ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਸੀ। ਸੁਨਹੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਬੁੱਧ ਹੁਲਾਸੀ॥
 ਏਕ ਰੂਪ ਭੋਤਕ ਤਿਹ ਗਾਇਆ। ਦੂਸਰ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਬਤਾਇਆ॥
 ਦੋਨੋਂ ਕਰ ਜਗ ਚਲਤ ਬਿਹਾਰਾ। ਜਾਂਤੇ ਤਾਂਕੋ ਕਰਹੁ ਜੁਹਾਰਾ॥
 ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਸਕਲ ਘਟ ਮਾਹੀਂ। ਗਸਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕਹਤ ਜਗਤਾਹੀਂ॥
 ਅਰਪੁਨ ਚੇਤਨ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨੇ। ਸਤਿ ਰਿਤ ਆਨੰਦ ਕਰ ਉਰਮਾਨੇ॥
 ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿਕ ਜੋਤੀ ਕੇ ਕਾਜ। ਧਰਤ ਧਿਆਨ ਮੁਨਗਨਰਿਖਤਾਜ॥
 ਬ੍ਰਹਮ ਸਨਾਤਨ ਜੋਤ ਸੁਹਾਈ। ਸੋ ਘਟ ਘਟ ਮਹਿ ਪੂਰਨਪਾਈ॥
 ਹੈ ਸੋ ਰੂਪ ਅਭੋਤਕ ਤਾਂਕਾ। ਸੂਰਜ ਨਾਮ ਦੁਤੀ ਹੋ ਜਾਂਕਾ॥
 ਫਿਰ ਦੂਸਰ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪਾ। ਕਰਤ ਸਕਲ ਜਗ ਜਾਂਕੀ ਉਪਾ॥
 ਸੋ ਅਕਾਸ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਭਾਸੇ। ਕ੍ਰਿਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਕਲ ਤਮ ਨਾਸੈ॥

ਪੁਨ ਓਡਗਨ ਚੰਦ੍ਰ ਟਟਿਆਨੇ । ਦੀਪ ਮਸਾਲ ਜਿਤਕ ਜਗਜਾਨੇ
 ਅਰ ਚੌਂਕੇ ਮਹਿ ਅਗਨ ਅਪਾਰੀ । ਕਰਤ ਕਾਜ ਜਿਤਨੇ ਸੰਸਾਰੀ ॥
 ਸੋ ਸੂਰਜ ਕਾ ਦੂਸਰ ਰੂਪ । ਜਿਸ ਕੀ ਜਗਤ ਬਖਾਨਤ ਉਪ ॥
 ਦੋਇ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਕੇ ਜੋਈ । ਹੋਇ ਲੋਪ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟ ਬਿਗੋਈ ॥
 ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿ ਹੋਜਾਵੇ ਨਾਸਾ । ਜੈਸੇ ਪਾਨੀ ਮਾਂਹਿ ਪਤਾਸਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਅਪਾਰੇ । ਦਾਸ ਅਹੇ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸਾਰੇ ॥
 ਯਹ ਮੌਰਵ ਪੌਰਾਨ ਅਲਾਵੈ । ਬਿਨ ਸੂਰਜ ਸਭਤੁੱਛਬਤਾਵੈ ॥ ੧੩੯
 ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਸੁਨ ਬਿਸਨ ਪੁਰਾਨ ਮਹਿ ਹੈ ਬਿਸਨੂ ਪ੍ਰਧਾਨ ।

ਦੇਵੀ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਸਭ ਤਾਂਕੇ ਦਾਸ ਪਛਾਨ ॥ ੧੪੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਦੇਖੋ ਤਿਸ ਪੌਰਾਣ ਮਝਾਰੀ । ਕਹਾ ਬਿਸਨ ਕੋ ਹੀ ਕਲਧਾਰੀ ॥
 ਸੈਨ ਕਰਤ ਵਹੁ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ । ਮਿਟੇ ਵਰਸ ਜਿਸਕੇ ਸਭ ਦੁੰਦ੍ਰ ॥
 ਸਿਆਮ ਵਰਨ ਗਲ ਮੋਤਨ ਹਾਰਾ । ਮੋਰ ਮੁਕਟ ਸੋਹਤ ਛਬਭਾਰਾ
 ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਗਦ ਪਦਮ ਬਿਰਾਜੇ । ਦੇਖ ਰੂਪ ਛਬ ਰਵਿ ਲਖ ਲਾਜੇ ।
 ਚਰਨ ਸਰਨ ਬਸ ਸਦਾ ਭਵਾਨੀ । ਕਰਤ ਸੇਵ ਨਿਜ ਮੁਕਤਪਛਾਨੀ
 ਸਾਕਤ ਅਹੇ ਸ਼ਕਤ ਕੋ ਸੋਊ । ਜਾਂ ਬਿਨ ਸ਼ਕਤ ਕਾਜ ਕਤ ਹੋਊ ॥
 ਜਬ ਤਬ ਧਰ ਪਰ ਪਾਪ ਬਥਾਰੇ । ਦੇਵ ਸੰਤ ਹੋਏ ਦੁਖਯਾਰੇ ॥
 ਵਧਾ ਪਾਪ ਕਾ ਜਗਤ ਪਸਾਰਾ । ਅਸੁਰ ਕਰਤ ਦੇਵਨ ਕੋ ਖੁਆਰਾ
 ਤਬ ਹੀ ਨਿਜ ਆਲਸਤਾ ਤਿਆਗੇ । ਰਤਨ ਮੰਚਤੇ ਬਹੁਰੇ ਜਾਗੇ ॥
 ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਧਰ ਲੈ ਅਵਤਾਰਾ । ਕਰਤ ਸਕਲ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਛਾਰਾ ॥
 ਧਰਮ ਧਰਾ ਪਰ ਜਬ ਫੈਲਾਵੇ । ਬਹੁਰ ਖੀਰ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਜਾਵੇ ॥

ਪੌਢੇ ਸੇਸ ਸੇਸ ਕਰ ਨੀਕੀ । ਜਾਨਨ ਹਾਰ ਭਗਤ ਜਨ ਜੀਕੀ ॥
 ਕਈ ਵੇਰ ਜਬ ਦੇਵ ਦੁਖਾਰੇ । ਅਸੁਰਨ ਕੇ ਦੁਖਤੇ ਦੁਖਸਾਰੇ ॥
 ਗਏ ਪਾਸ ਬਿਸਨੁ ਕੇ ਧਾਈ । ਨਿਜ ਦੁਖ ਕਹੇ ਉਪ ਤਿਸ ਗਾਈ ॥
 ਕਹੀ ਵਚਾਵਹੁ ਹੇ ਜਗ ਨਾਥਾ । ਹਮ ਹੈਂ ਦੀਨ ਮਲੀਨ ਅਨਾਥਾ ॥
 ਅਸੁਰਨ ਹਮਰੇ ਸੁਖ ਹਰ ਲੀਨੇ । ਲਾਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸੁ ਕੀਨੇ ॥
 ਹਮਰੀ ਇਸਟ ਨਾਰ ਹਰ ਲੀਨੀ । ਅਧਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਸਨਾ ਦੀਨੀ
 ਤਾਂਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਹਮ ਆਏ । ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਅਬ ਲੋਹੁ ਬਚਾਏ ॥
 ਸੁਨ ਕਰ ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਖ ਕੀ ਗਾਥਾ । ਚੜੇ ਗਰਜ ਤ੍ਰਿਭਵਨਨ ਨਾਥਾ
 ਧਾਰ ਗਧਾ ਚੱਕਰ ਬਲ ਕਾਰੀ । ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ ਵਡੇ ਬਲਧਾਰੀ ॥
 ਕਰਤ ਸੁਖੀ ਦੇਵਨ ਕੇ ਪਲ ਮੈਂ । ਜਾਇ ਬਰਾਜਤ ਬਹੁਰੇ ਜਲਮੈਂ ॥
 ਗਜ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਾਇਯੋ ਜਾਹੀਂ । ਦੂਸਰ ਮੌਰ ਨਹੀਂ ਸਮਤਾਹੀਂ ॥
 ਕੋਟ ਦੁਰਗਾ ਜਾਂਕੇ ਪੱਗ ਝਾਰਤ । ਕੋਟ ਇੰਦਰ ਜਹਿਬਾਰ ਬੁਹਾਰਤ
 ਤਾਂਤੇ ਬਿਸਨ ਏਕ ਹੀ ਦੇਵਾ । ਪੂਸਨ ਕਰਹੁ ਤਾਂਹ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥
 ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਵੋ । ਸੱਤ੍ਰਨ ਜੀਤ ਤੁਰਤ ਫਿਰ ਆਵਹੁ
 ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਨਾ ਅਵਰ ਨਹਿ ਕੋਊ । ਰੱਖਕ ਜੀਵਨ ਕੋ ਜਗ ਜੋਊ ॥
 ਐਸੇ ਬਿਸਨ ਪੌਰਾਨ ਬਤਾਵੇ । ਏਕ ਵਿਸਨ ਈਸ਼ਰ ਠਹਰਾਵੇ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਭਿੰਨ ਔਰ ਹੈਂ ਜੇਤੇ । ਨਿਸਚੇ ਅਹੇ ਅਨੀਸ਼ਰ ਤੇ ॥ ੧੫੨ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਵਿਸਨ ਪੁਰਾਨ ਮਹਿ ਸਕਲ ਦੇਵ ਕੋ ਦੇਵ ।

ਕਹਾ ਵਿਸਨ ਭਗਵਾਨ ਹੈ ਤਾਂਕੀ ਕਰੀਯਹੁ ਸੇਵ ॥ ੧੮੪ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਗੇ ਸੈਵ ਪੁਰਾਨ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨੋ ਦੋ ਕਾਨ ।

ਬਿਨ ਸਿਵ ਦੂਸਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਜਗਤ ਕਲਯਾਨ ॥ ੧੪੩ ॥
ਚੌਪਈ

ਸੈਵ ਪੁਰਾਨ ਕਹੇ ਸਿਵ ਈਸ। ਤੀਨ ਭਵਨ ਕੋ ਹੈ ਜਗਦੀਸ ॥
ਜਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ਮੁਕਤ ਹੈ ਪਿਆਰੇ। ਸਦਾਮੁਕਤਸਿਵਸਗਲ ਉਚਾਰੇ
ਤੀਨ ਨੈਨ ਤ੍ਰੈ ਨੇਤ੍ਰ ਗਾਵੇਂ। ਤੀਨ ਦੇਵ ਜਹਿ ਮਹਿ ਠਹਰਾਵੇਂ ॥
ਬਿਸਨ ਰਹਤ ਸੱਜੇ ਦ੍ਰਿਗ ਜਾਂਤੇ। ਪਾਲਨ ਕਰਤ ਜਗਤ ਕੀ ਤਾਂਤੇ ॥
ਖੰਬੇ ਨੈਨ ਚਤਰਮੁਖ ਰਹ ਹੈ। ਉਤਪਤ ਕਰਤ ਜਗਤ ਕੀ ਵਹਿ ਹੈ ॥
ਤੀਸਰ ਅਗਨ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਂਹਿ। ਰਹਿਤ ਆਪ ਸਿਵ ਸੰਸੈ ਨਾਂਹਿ ॥
ਕਰਤ ਸੰਘਾਰ ਜਗਤ ਕੋ ਜੋਊ। ਤੀਨ ਸ਼ਕਤ ਇੱਕ ਸਿਵਮਹਿ ਹੋਊ
ਮਹਾਂਦੇਵ ਹੈ ਜਾਂਕੋ ਨਾਮਾਂ। ਸਭ ਸੇ ਅਧਕ ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਕਾਮਾਂ ॥
ਰੀੜਤ ਨੈਂਕ ਗਾਲ੍ਹਕੇ ਬਾਜੇ। ਨਵ ਨਿਧ ਦੇਤ ਕਰਤ ਸਭ ਕਾਜੇ ॥
ਚਰਨ ਬਸਤ ਜਹਿ ਸਦਾ ਪਿਆਰੀ। ਦਾਸੀ ਹੋਇ ਸ਼ਕਤਸੁਖਕਾਰੀ ॥
ਅਰਧੰਗੀ ਜਿਨ ਆਪ ਬਨਾਈ। ਸਿਵਕੀ ਸ਼ਕਤ ਪੂਜਕਹਿਲਾਈ ॥
ਬਾਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਧਾਰਕਰ ਜਾਹੀਂ। ਤ੍ਰਿਪੁਰਬਧ ਕੀਨੋ ਬਿਨ ਮਾਹੀਂ ॥
ਤਾਂਕੋ ਪੂਤ ਗਣੇਸ ਕਹਾਵੇ। ਸਕਲ ਦੇਵ ਸੇ ਅਧਿਕ ਸਦਾਵੇ ॥
ਪ੍ਰਥਮੇਂ ਕਰਤ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਬਹੁਰ ਮਨਾਵਤ ਹੈ ਨਰ ਦੂਜਾ ॥
ਜਾਂਕੋ ਪੂਤ ਅਹੋ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ਭਯੋ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪਾਇ ਸਿਵ ਥਾਪੀ ॥
ਤਾਂ ਸਮ ਔਰ ਦੂਸਰੋ ਕੋ ਹੈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਤਿ ਸਿਵ ਸੋਹੈ ॥
ਆਨ ਦੇਵ ਸਮਸਰ ਨਹਿ ਜਾਂਕੋ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਸਿਵ ਗੁਰ ਭਗਤਾਂਕੋ ॥
ਤਾਂਕੋ ਪੂਜਨ ਸਦਹੀ ਕੀਜੈ। ਮੁਕਤ ਪਦਾਰਥ ਪਲ ਮਹਿ ਲੀਜੈ ॥
ਜਾਂਕੀ ਕਾਂਸੀ ਪੁਰੀ ਮਝਾਰੀ। ਲਹਤ ਮੁਕਤ ਮਰ ਕਰ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥
ਔਰ ਦੇਵ ਕੇ ਜੋਇ ਉਪਾਸੀ। ਪਰਤ ਜਾਇ ਯਮ ਕੀ ਸਭ ਫਾਂਸੀ ॥

ਪਰ ਸਿਵਜੀ ਕੇ ਸੇਵਨ ਹਾਰੇ । ਲਹਤ ਮੁਕਤ ਜਗ ਬੰਧਨ ਡਾਰੇ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਕੇਵਲ ਸਿਵਹ ਧਿਆਵੈ । ਰਿਧ ਸਿਧ ਘਰ ਮਹਿ ਸਭ ਪਾਵੈ ॥
 ਐਸੇ ਸੈਵ ਪੁਰਾਨ ਬਤਾਯੋ । ਸਭਸੇ ਅਧਿਕ ਏਕ ਸਿਵਗਾਯੋ ॥੧੪੪
 ਦੋਹਿਰਾ

ਬਹੁਰ ਗਨੇਸ਼ ਪੁਰਾਨ ਮਹਿ ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੋ ਏਸ ।

ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਬਤਾਇਆ ਨੀਕੇ ਦੇਖ ਗਣੇਸ਼ ॥ ੧੪੫ ॥

ਦੋਪਈ

ਗਣ ਏਸ਼ੁਰ ਇੱਕ ਅਹੇ ਗਣੇਸ਼ । ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਮੇਸ ਮਹੇਸ਼ ॥
 ਨਹੀਂ ਜਗਤ ਮਹਿ ਪਈਯਤ ਕੋਈ । ਏਕ ਗਣੇਸ਼ ਮੁਖ ਹੈ ਸੋਈ ॥
 ਸਭ ਕਾਰਜ ਕੇ ਆਦਿ ਅੰਭਾ । ਪੂਜਤ ਸਭ ਗਣਪਤ ਲਖਬੰਭਾ ॥
 ਬਿਘਨ ਸਕਲ ਕੋ ਹਰਤਾ ਏਕ । ਗਣਪਤ ਨਾਮ ਧਰਤ ਨਰਟੇਕ ।
 ਤੀਨ ਭਵਨ ਕੀ ਉੱਤਪਤ ਜੋਈ । ਤਿਸਕੀ ਸੁੰਡੀ ਸੇ ਸਭ ਹੋਈ ।
 ਸਕਤ ਹਾਥ ਮਹਿ ਨਵ ਨਿਧ ਲੀਨੇ । ਖਰੀ ਅਗਾਰੀਹੋਇਅਧੀਨੇ ।
 ਜੱਗ ਕਰਮ ਅਰ ਬਜਹ ਮਝਾਰੀ । ਪ੍ਰਥਮ ਪੂਜ ਗਣਏਸਉਚਾਰੀ ।
 ਜਾਂਤੇ ਬਿਘਨ ਸਕਲ ਵਹੁ ਖੋਵਤ । ਪੂਰਨ ਕਾਜ ਸੂਖਸਹਿ ਹੋਵਤ ।
 ਬਿਘਨ ਹਰਨਅਰਕਾਰਜਸਾਧਕ । ਅਹੇਗਣੇਸਸਕਲਦੁਖਥਾਧਕ ।
 ਮਾਤ ਤਾਤ ਭੀ ਜਾਂਹਿ ਮਨਾਵਤ । ਮਨ ਇੱਛੇ ਫਲ ਤਾਂਤੇ ਪਾਵਤ ।
 ਤਾਂਕੇ ਤਾਤ ਆਪ ਸਿਵ ਜੋਈ । ਨਿਜ ਸਕਤੀ ਜਬਲਖੀ ਨ ਕੋਈ ॥
 ਤਬ ਤਿਨ ਪੂਤ ਗਣੇਸ਼ ਮਨਾਯਾ । ਜਾਂਕੇ ਬਲ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਮੁਕਾਯਾ ।
 ਬੀਚ ਪੁਰਾਨ ਕਥਾ ਇਮ ਗਾਈ । ਭਈ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਸੇ ਜਬੀਲਰਾਈ ।
 ਏਕ ਓਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਬਲ ਧਾਰੀ । ਦੁਤੀ ਓਰ ਸਿਵ ਜੂ ਅਵਤਾਰੀ ॥
 ਲਰਤ ਰਹੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਅਪਾਰਾ । ਪਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਤਿਸਤੇਨਹਿਹਾਰਾ ।

ਓੜਕ ਸਿਵਜੀ ਭਏ ਲਰਾਰ । ਲੱਗੇ ਕਰਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰ ।
 ਕਯਾ ਕਾਰਨ ਹਮ ਮੈਂ ਬਲ ਨਾਹੀਂ । ਕੌਨ ਦੇਖ ਖਰਜੇ ਇਸਮਾਹੀਂ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਅੰਤ ਬਾਤਮਨ ਆਈ । ਨਹਿ ਗਣੇਸ਼ ਹਮਲੀਨ ਮਨਾਈ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਫਤਹ ਨ ਹਮਰੀ ਭਈ । ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਪੀਠ ਨ ਚਣਮਹਿੰ ਦਈ ॥
 ਤਿਸੀ ਸਮਝ ਸਿਵ ਧਯਾਨ ਲਗਾਯੋ । ਗਣਪਤਕੋ ਪੂਜਨ ਕਰਵਾਯੋ ।
 ਭਏ ਸਹਾਇ ਲੰਬੇਦਰ ਦੇਵਾ । ਦੇਖ ਸੇਭ ਕੀ ਨੀਕੀ ਸੇਵਾ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਲੈਵਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਮਾਰਾ । ਭੀੜ ਪਰੀ ਮਹਿ ਦੇਤ ਸਹਾਰਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਗਣਨਾਇਕ ਜਗ ਸ਼ਾਮੀ । ਤੀਨ ਭਵਨ ਕੇ ਅੰਤ੍ਰਯਾਮੀ ॥
 ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਸਗਲ ਕੋ ਸੋਈ । ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰਨ ਕੋਈ ॥ ੧੮੬ ॥
 ਦੋਹਰਾ

ਸੈਵੀ ਭਗਵਤ ਇੱਕ ਜੋ ਲਿਖਯਾ ਬਯਾਸ ਪੁਰਾਨ ।
 ਜੋ ਪੜ੍ਹ ਲੇਵੈ ਓਸਨੂੰ ਚੰਬੜ ਜਾਇ ਸਿਤਾਨ ॥ ੧੮੭ ॥
 ਜੋ ਇੱਕ ਵੇਰੀ ਓਸਨੂੰ ਲੇਵੈ ਕੋਈ ਦੇਖ ।
 ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਤੂੰ ਜਾਨ ਲੈ ਫੁੱਟਨ ਉਸਦੇ ਲੇਖ ॥ ੧੮੮ ॥
 ਚੌਪਈ

ਬਾਂਸ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਾਲ । ਵਰਨਨਕੀਤਾਨਾ ਲਾਕੁਰਾਲ ।
 ਮਹਾਂ ਮੰਦ ਜਿਸ ਕਰਮ ਬਤਾਏ । ਸੁਨ ਸੁਨ ਮੇਰੇ ਕੰਪ ਦੁੱਖ ਪਾਏ ।
 ਜੋ ਤਿਸਕੋ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਇ । ਗ੍ਰੰਥ ਸਕਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਇ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਕਥਨੇ ਜੋਗ ਨ ਸੋਈ । ਮਹਾਂ ਭਰਿੰਦਾਤ ਹੈ ਜੋਈ ॥
 ਚੋਲੀ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰਗ ਸਾਰੇ । ਚੱਕ੍ਰ ਭੈਰਵ ਜਥੇ ਨਿਹਾਰੇ ॥
 ਤਬਹੀ ਬੁੱਧ ਪੁਰਖ ਕੀ ਮਾਰੀ । ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਖੇ ਪਤ ਹਾਰੀ ॥
 ਪਰ ਬਯਾਸ ਜੂ ਨੇ ਤਿਸ ਮਾਹੀ । ਕਰੀ ਸੰਕ ਲਿਖਤੇ ਕੁਛ ਨਾਹੀਂ ॥

ਤਿਸਕੋ ਮੋਖ ਹੋਤ ਬਤਲਾਇਆ । ਸਭ ਪੁਰਾਨ ਤੇ ਉੱਤਮ ਗਾਇਆ ।
 ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਹੁ ਭਾਈ ਇਸ ਜਾਗਾ । ਕੌਨ ਪੁਰਾਨ ਅਹੇਸੁ ਭਲਾਗਾ ॥
 ਅਰ ਕਿਸਕੋ ਮਾਨੈ ਨਰ ਕੋਈ । ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਕੋ ਅਰਥੀ ਜੋਈ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਏਹੁ ਪੁਰਾਨ ਬਖੇੜਾ । ਮੂਰਖ ਜਨ ਹਿਤ ਪਾਇਆ ਬੇੜਾ ॥
 ਸੁਨ ਸੁਨ ਨਰ ਅਗਸਾਨੀ ਜੋਈ । ਹੋਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਮੋਈ ।
 ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਹਰਬੰਸ ਪੁਰਾਨ । ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਰਾ ਬਖਾਨ ॥
 ਸੋ ਭੀ ਹੈ ਇਨਹੀ ਕਾ ਭਾਈ । ਨਹੀਂ ਸਿੱਧ ਜਿਸ ਮੈਂ ਕੁਛ ਰਾਈ ॥
 ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਦਸਮੇਂ ਅਵਤਾਰੀ । ਪੁਰਾਨਨ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਿਜ ਟਾਰੀ ।
 ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਏ । * ਬਿੱਪਰ ਲੰਭ ਪਦਜਾਂ ਮਹਿ ਪਾਏ ।
 ਤਾਂਕੋ ਤਿਆਗ ਭਲੇ ਕਰਵਾਯੋ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਰਗ ਸਮਝਾਯੋ ॥
 ਜੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਵਿੱਦਯਾ ਪਠਕੈ । ਦੇਖਤ ਸਭ ਪੁਰਾਨ ਅਤਿ ਠਠਕੈ ।
 ਤੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਭ ਲੇਤ ਵਿਚਾਰ । ਜਾਂਤੇ ਮਨ ਸੇ ਦੇਤ ਵਿਸਾਰ ।
 ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੂ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ । ਸੁਨਕਰ ਹੀ ਮਨ ਮਹਿ ਨਿਰਧਾਰੇ ।
 ਜਾਂਤੇ ਸਰਧਾ ਕਰ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀਂ । ਅੰਨ ਜੀਵ ਸਮ ਮਾਨਤ ਜਾਹੀਂ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਜਗਨਾਥਾ । ਕਾਮ ਨ ਜਿਨੋਂ ਪੁਰਾਨਨ ਸਾਥਾ ॥
 ਸੋ ਜੋ ਸਰਬ ਸਕਤ ਕੇ ਧਰਤੇ । ਔਰ ਸਕਤ ਕਿਉਂ ਪੂਜਨ ਕਰਤੇ ॥
 ਸਰਬ ਸਕਤ ਜਿਨਕੀ ਹੈ ਦਾਸੀ । ਨਵਨਿਧਿਜਿਨਕੇ ਚਰਨ ਨਵਾਸੀ ।
 ਸੋ ਮਾਂਗਤ ਵਰ ਅੰਨਤ ਜਾਇ । ਨਵੀਮਾਰ ਕੋ ਸੰਗ ਲਵਾਇ ।
 ਯਹ ਸਭ ਬਾਤ ਸੁਣਹੈ ਪਾਰੇ । ਜੋ ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਉਚਾਰੇ ॥੧੪੯॥

* ਠੱਗ ਵਾਕ

(੧੯੮)

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਾਤਾਂ ਤਾਂ ਹਨ ਸਰੀਆਂ ਜੋ ਤੈਂ ਕਹੀਆਂ ਮਿੱਤ ।

ਪਰ ਬਾਵੇ ਜੋ ਲੱਖਣਾ ਸੋ ਭੀ ਲਗਦਾ ਚਿੱਤ ॥੧੫੦॥

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਸੁਨ ਲੀਜੇ ਸਾਰਾ । ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਪ ਉਚਾਰਾ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਸਰਧਾ ਮੈਂ ਕਰ ਲੀਨੀ । ਚੰਡੀ ਕਥਾ ਸਾਰਕਰ ਚੀਨੀ ।
ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਨ ਸਭ ਗੁਰ ਢਿਗ ਆਏ । ਤਦਗੁਰਜੂਸਭਪਾਸਬਠਾਏ
ਪਾਛੇ ਕਹੀ ਬਾਤ ਸੁਨ ਪਯਾਰੇ । ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ ਚੰਡ ਸੁਖਕਾਰੇ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਤਿਨ ਨੇ ਵਹੀ ਅਲਾਯਾ । ਹਮਨਹਿੰਜਾਨਤਹੈਂਜਗਰਾਯਾ
ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨ ਨਿਵਾਸੀ । ਸੋ ਜਾਨਤ ਵਿਧ ਸਭ ਸੁਖਰਾਸੀ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਵਹੁ ਪੰਡਤ ਭੀ ਆਏ । ਤਿਸਕੋ ਭੀ ਗੁਰ ਯਹੀਅਲਾਏ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਉਜਰ ਉਠਾਯਾ । ਮੈਂ ਪੁਸਤਕਨਸਾਬਲਿਆਯਾ ।
ਜਿਸਪਰ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਲਾਈ । ਸੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰਕਹਾਂਸੁਨਾਈ ॥੧੫੧॥

ਯਥਾ:- ਚੌਪਈ

“ਤਬ ਤਿਨ ਕਹੀ ਨ ਪੁਸਤਕ ਆਈ । ਕੈਸੇ ਹੋਇਕਾਜਜਗਰਾਈ
ਤਬ ਲਗ ਪੁਸਤਕ ਕੇਰਪਟਾਰਾ।ਸਿੱਖਨਰਾਖਯੋਨਿਕਟਨਿਕਾਰਾਏ॥੧॥
ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਪੰਡਤ ਮਗ ਨਾਨਾ । ਗੁਰਨਾਨਕਅਵਤਾਰਪਛਾਨਾ
ਖੂਭ ਪ੍ਰੇਰਤ ਪੰਡਹਿ ਪਧਾਰੇ । ਤਹਿਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦਏ ਪਟਾਰੇ॥੨॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਦ ਪੰਡਤ ਜੀ ਪਾਸ ਨਹਿ ਪੋਥੀ ਪਿਖੀ ਦਿਆਰ ।

(੧੯੯)

ਤਬ ਤਿਸ ਆਗੇ ਧਰ ਦਏ ਅਪਨੇ ਥੋਲ ਪਟਾਰ ॥੧੫੨॥
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਆਨੰਦ ਹੋ ਲੱਗਾ ਕਹਿਨ ਦਿਸੇਸ਼ ।
 ਯਹ ਤੋ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਹੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਵੇਸ਼ ॥ ੧੫੩ ॥
 ਜੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਨਾਹਿ ।
 ਤੋ ਪਟਾਰ ਕਿਉਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਖਦੇ ਤਿਸਦੇ ਪਾਹਿ ॥ ੧੫੪॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਕਥਨੀ ਤੇ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਹੋਤ ਨਹੀਂ ਸੁਨ ਬੀਰ ।
 ਦਏ ਗ੍ਰੰਥ ਉਸ ਬਿੱਧ ਕੋ ਜੋ ਸਨ ਗੁਰ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੧੫੫॥
 ਦਵੈਯਾ

ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੰਡਤ ਦਾ ਸੀ ਦਿਸਦਾ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ । ਜੋ
 ਉਸਨੇ ਗੁਰ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਮਾਨਾ ॥ ਆਖੀ ਪੁਸ-
 ਤਕ ਮੇਰਾ ਨਾਹੀਂ ਜਿਸ ਦੁਵਾਰੇ ਜਗ ਸਾਂਈਂ । ਪੂਜਨ ਕਰਨੇ ਦੀ
 ਵਿਧ ਦੱਸਾਂ ਸਮਾਂ ਨ ਜਾਇ ਅਜਾਂਈਂ ॥ ੧੫੬ ॥ ਭਲਾ ਕਹੋ ਉਹ
 ਖਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਕਿਉਂ ਘਰ ਤੇ ਸੀ ਆਇਆ । ਈਦੋਂ ਪਿੱਛੇ ਤੇਥਾ
 ਉਸਨੇ ਛੂਕਨ ਹੋਤ ਰਖਾਇਆ ॥ ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਨਾ ਸਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ
 ਫਿਰ ਕਦ ਪਹਿਰੇ ਭਾਈ । ਤਾਂਤੇ ਥਾਤ ਬਿੱਧ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜੈਸੀ
 ਕਰਨ ਸੁਦਾਈ ॥ ੧੫੭ ॥ ਇਹ ਭੀ ਉਜਰ ਓਸਦਾ ਗੁਰ ਜੀ ਤੋੜ
 ਦਿਆ ਤੋਤਕਾਲਾ । ਅਪਨਾ ਭਰਾ ਪਟਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਸਕੋ ਚਾਇ
 ਦਿਖਾਲਾ । ਜਿਸ ਪਰ ਹੋਇ ਹਰਾਨ ਗਿਆ ਅਰ ਪੇਸ਼ ਨ ਚੱਲੀ
 ਕੋਈ । ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚੀ ਇਹਤਾਂ ਐਥੇ ਅਣਹੋਲੀਸੀਹੋਈ ॥੧੬੦॥

ਪਰ ਇਹ ਪੋਥੀ ਵਾਲੀ ਚਾਲੀ ਥਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਗਾਈ । ਟੁੱਖਾਸਿੰਘ
 ਸੰਤੋਖ ਹਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਸੁਨਾਈ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣੇ ਇਹ
 ਖਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਆਕੇ । ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਹ ਕਰਾ
 ਬਹਾਨਾ ਗੁਰ ਜੀ ਸਨਮੁਖ ਜਾਕੇ ॥ ੧੬੧ ॥ ਪਹਿਲੇ ਦੋਨਾਂ
 ਕਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਨ ਨੇ ਨਮਕ ਮਸਾਲਾ । ਹੋਰ ਲਗਾਕੇ ਚਾਇ ੩
 ਦਿਖਾਇਆ ਕਵੀ ਪਣੇ ਦਾ ਚਾਲਾ ॥ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਜੀ ਪਾਸ ਘਨੇਰੇ । ਭਰੇ ਪਟਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੈ ਸਨ
 ਪੜਨ ਸਿੱਖ ਬਹ ਡੇਰੇ ॥ ੧੬੨ ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਸਦਾ ਖਜ਼ਾਲ ਛੱਡਕੇ
 ਅਸਲੀ ਥਾਤ ਬਤਾਓ । ਐਵੇਂ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਥਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਨਾ ਪਰ-
 ਚਾਓ ॥ ਦੱਸੋ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਦੇਵੀ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਵਾਈ । ਕੈ
 ਪੋਥੀ ਸਮ ਹੋਰ ਉਜ਼ਰ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਛੁਡਾਈ ॥ ੧੬੩ ॥

ਦੁਹਰਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਉਹੋ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਵੀਂ ਕੁਛ ਥਾਤ ।
 ਸਵਾ ਲੱਖ ਦੀ ਦੱਖਨਾ ਪੰਡਤ ਲੈਨ ਠਰਾਤ ॥ ੧੬੪ ॥
 ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਅਨ ਕਹੀ ਸੋਈ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ।
 ਦੱਸੀ ਲੈਨ ਸਮਗ੍ਰੀ ਲੱਖ ਰੁਪਈਏ ਫੇਰ ॥ ੧੬੫ ॥
 ਸੋ ਸਭ ਹੀ ਮੰਗਵਾਇਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗੁਰ ਤਿਨ ਹਾਥ ।
 ਲਗੇ ਹਵਨ ਕਰਾਵਨੇ ਸਤੁੰਦ੍ਰਵ ਢਿਗ ਤਿਸ ਸਾਥ ॥ ੧੬੬ ॥
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹਾਲ ਇਹ ਥਾਵਾ ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ ।
 ਜਾਕੇ ਥਰਨੀ ਬੈਠਿਆ ਪੰਡਤ ਦਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੧੬੭ ॥

(੨੦੧)

ਯਥਾ ਚੋਪਈ

“ਦੇਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿਜ ਸਭੁਦ੍ਰਵ ਤੀਰਾ । ਬਰਨੀ ਬੈਠਪਰਮਮਤ ਧੀਰਾ ।
ਮਧ ਹੋਮ ਮੰਡਪ ਮਨ ਮਾਨਾ । ਤਾਂ ਮਹਿ ਅਦਿਆ ਕਰਅਸਥਾਨਾ ॥੬੯॥
ਦੋਹਿਰਾ

ਪ੍ਰਥਮ ਪੂਜ ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਕਰੀ ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੀ ਸਾਂਤਿ ।
ਖੇੜਸ ਕਰੀ ਕੁਮਾਰ ਕੀ ਪੂਜਨ ਪੂਰਨ ਕਾਂਤਿ ” ॥ ੭੦ ॥
ਦੋਹਿਰਾ

ਕਾਰਜ ਚਾਇ ਅਰੰਭਿਆ ਤਬ ਦਿਜ ਵਰ ਨੇ ਜਾਇ ।
ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ ਬਾਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਦਿੱਤਾ ਖੁਬ ਸੁਨਾਇ ॥ ੧੬੮ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸਭ ਧਨ ਬਰਬਾਦ ਦਾ ਸਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਨਦਾਨ ।
ਬਾਵਾ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਪਛਾਨ ॥੧੬੯॥
ਦਵੈਯਾ

ਲੁੱਟਨ ਖਾਵਨ ਭੜਬੁ ਪਾਵਨ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਠਰਾਇਆ ।
ਜਾਕੇ ਨਦੀ ਕਨਾਰੇ ਸਿਨ ਨੇ ਛੇਤੀ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ ॥ ਮੁਖਤ
ਜੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸੀ ਢਾਣੀ ਓਥੇ ਕੋਠੀ ਹੋਈ । ਅੰਧਜਾਂ ਲੁੱਟ ਬਜ਼ਾਰ
ਮਰਾਈ ਰੋਕਨਹਾਰ ਨ ਕੋਈ ॥ ੧੭੦ ॥ ਭਰਕੇ ਪੇਟ ਪਦਾਰਥ
ਖਾਂਦੇ ਜਠਰਾ ਅਗਨ ਬਝਾਉਨ । ਘੇਉ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਪਾਇ ਅਹੂੜੀ
ਓਧਰ ਅਗਨ ਜਲਾਉਨ ॥ ਖਾਹੋ ਖਾਹਾ ਸੁਾਹੋ ਸੁਾਹਾ ਹੁੰਦੀ ਪਈ
ਪੁਕਾਰਾ । ਆਖਨ ਅਸੀਂ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜੇਂ ਲਾਕੇ ਜ਼ੋਰ ਕਰਾਰਾ ॥੧੭੧॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਮੜ ਧੂਮੜ ਗਹਮਲ ਗਹਮਲ ਹੋਵੇ । ਉਚ
ਉਚੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਕੋ ਜਾਗੇ ਕੋ ਸੋਵੇ ॥ ਪਰ ਇਹ ਭੇਦ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਬਾਝੋਂ ਹੋਰ ਨ ਕੋਈ ਜਾਨੇ । ਜਿਸਤੇ ਲੈਨ ਪ੍ਰੀਛਾ ਤਿਨ ਕੀ
ਇਸ ਹੀ ਇੱਕ ਬਹਾਨੇ ॥ ੧੭੨ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੂਜਾ ਇੱਕ ਅਨਰਥ ਜੋ ਤੋਲ੍ਹਾ ਬਾਵੇ ਚਾਇ ।
ਤਿਸਕੋ ਪੜ੍ਹਕਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਮਨ ਦੁਖ ਜਾਇ ॥੧੭੩॥
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਰ ਲਾਇਆ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੋਸ ਪਛਾਨ ।
ਗੁਰ ਮਤ ਜਿਸਹ ਬਖਾਨ੍ਹਾਂ ਸੋ ਹੈ ਮਹਾਂ ਤੁਫਾਨ ॥੧੭੪॥
ਨਵਗ੍ਰਹ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਕੀ ਨਹਿ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਰੀਤ ।
ਸਗਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦੇਖਨੇ ਗੁਰਮਤ ਮਾਂਹਿ ਅਨੀਤ ॥ ੧੭੫ ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਵਾਕ ਜਿਸ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਬਨਾਇ ।
ਸੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤ ਜੀ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ਮਨ ਲਾਇ ॥੧੭੬॥

ਯਥਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

“ਸੂਖ ਸਹਿਜ ਆਨੰਦ ਘਨਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਗਾਉ । ਗੁਰਹਿ
ਨਿਵਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਪਨਾ ਨਾਉ ॥ ਮਃ ੫ ॥” ਪੁਨਃ “ਸਿਰੀ
ਰਾਗ ਮਃ ੫ ॥ ਸੋਈ ਸਾਸਤਿ ਸਉਣ ਸੋਇ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਜਪੀਐ
ਹਰਿ ਨਾਉ ॥” ਪੁਨਃ “ਸਗਨ ਅਪ ਸਗਨ ਤਿਸ ਕੋ ਲਗਹਿ
ਜਿਸ ਚੀਤੁ ਨ ਆਵੈ ॥ ਆਸਾ ਮਃ ੫ ॥” “ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੈ
ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਉਣ ॥ ਸੂਖ ਸਹਿਜ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰਿਹ ਭਉਣ ॥ ਭੈਰਉ ਮਃ ੫ ॥”

ਮੁਨਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ਪੰਜ

“ਸਉਣ ਸਗਨ ਵੀਚਾਰਣੇ ਨਉ ਗ੍ਰਹਿ ਬਾਰਹਿ ਰਾਸ ਵਿਚਾਰਾ

॥ ਕਾਮਣ ਟੁਟੇ ਅਉਸੀਆਂ ਕਣੇ ਸੋਈ ਪਸਾਰ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਰਾਵੈ
 ਕੁਤੇ, ਬਿਲੀਆਂ, ਇਲਮ, ਲਾਲੀ, ਗਿਦੜ ਛਾਰਾ ॥ ਨਾਰ
 ਪੁਰਖ, ਪਾਨੀ, ਅਗਨ, ਛਿਕ, ਪਦ, ਹਿਡਕੀ ਵਰਤਾਰਾ ॥ ਬਿਜ,
 ਵਾਰ, ਭਦ੍ਰਾ ਭਰਮ ਦਿਸਾਸੂਲ ਸੋਹਿਸਾ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਵਲ ਛਲ ਸਤ
 ਵਿਸਾਸ ਲਖ ਬਹੁ ਚੁਖੀ ਕਿਉਂ ਰਵੈ ਭਤਾਰਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਹੁਖ
 ਫਲ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ॥ ਪੁਨਃ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੨੦ ॥ ਸਾ
 ਖਬਾ ਸਉਣਨ ਮੰਨ ਵਸਾਇਆ ॥ ਨਾਰ ਪੁਰਖਨੋ ਵੇਖਨ ਤ
 ਹਟਾਇਆ ॥ ਭਾਖ ਸਭਾਖ ਵੀਚਾਰ ਨ ਛਿਕ ਮਨਾਇਆ ॥ ਰਵੈ
 ਦੇਵਨ ਸੇਵਨ ਪੂਜ ਕਰਾਇਆ ॥ ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ ਖਾਇ ਨ
 ਭਰਮਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਚਾ ਖੇਤ ਬੀਜ ਫਲਾਇਆ ॥

ਪੁਨਃ ਕਥਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

ਬੈਸਨੋ ਅਨੰਨ ਬ੍ਰਹਮੰਨ ਸਾਲਗਰਾਮ ਸੇਵਾ ਹਤਿ ਭਰਮਾਨ
 ਸੋਭਾ ਏਕਾਕੀ ਕਹਾਵਈ । ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਦੇਵ ਜਾਤਾ ਕੋ ਪੰਤ
 ਪੂਛ ਕਰਤ ਗਵਨ ਸੋ ਮਹੂਰਤ ਸੋਧਾਵਈ ॥ ਬਾਹਰ ਨਿ
 ਗਰਧਬ ਸ੍ਰਾਨ ਸਗਨ ਕੈ ਸੰਕਾ ਉਪਰਾਜਤ ਬਹੁਰ ਘਰ ਆਵਈ ।
 ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਗਹਿ ਗਹਿ ਸਭ ਤਿਨ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਅਛ
 ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਵਈ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪੁ
 ਐਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀਐ । ਪੂਛਤ ਨ ਜੋ
 ਅਉ ਬੇਦ ਬਿਤ ਵਾਰ ਕੁਛ ਗ੍ਰਹ ਅਉ ਨਛੋਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉ
 ਧਾਰੀਐ ॥ ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨਦੇਵ ਸੇਵ
 ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀਐ । ਸਿਖ ਸੰਤ ਬਾਲਿਕ ਸੀ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀਐ ॥

(੨੭੪)

ਦੋਹਿਰਾ

ਵੇਖੋ ਗੁਰ ਜੀ ਕਿਆ ਕਹਾ ਅਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ।
ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਸਗਨ ਮਨਾਵਨੇ ਗੁਰਮਤਕਰਤਨਿਰਾਸ ॥੧੭੭॥
ਪਰ ਥਾਵਾ ਜੀ ਉਲਟ ਇਸ ਹੋਕਰ ਵਸ ਅਗਿਆਨ ।
ਗ੍ਰਹ ਪੂਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜੋ ਹੈ ਮੰਦ ਮਹਾਨ ॥੧੭੮॥
ਤਾਂਤੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੋ ਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ।
ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ ਯਾ ਥਾਵੇ ਲਿਖ ਦੀਨ ॥੧੭੯॥
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਜੋਗ ਹੈ ਮਾਨਨ ਗੁਰ ਕੋ ਵਾਕ ।
ਨਹਿ ਜੋ ਥਾਵਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਨਵ ਗ੍ਰਹਿ ਪੂਜਨ ਝਾਕ ॥੧੮੦॥
ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਪੂਜਨਾਂ ਅਰ ਪੁਨ ਸਗਨ ਵਿਚਾਰ ।
ਹੈ ਅੱਗਿਆਨੀ ਜਨੋਂ ਮਹਿ ਨਹਿ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ॥੧੮੧॥
ਸਭ ਗ੍ਰਹ ਜਾਕੇ ਚਰਨ ਕੀ ਨਹਿ ਧੂਲੀ ਕੇ ਭੁੱਲ ।
ਸੋ ਸਤਗੁਰ ਤਿਨ ਮਾਨਤੇ ਯਹ ਥਾਵੇ ਕੀ ਭੁੱਲ ॥੧੮੨॥
ਤਾਂਤੇ ਆਗੇ ਕਥਨ ਕਰ ਕਯਾ ਕੀਨਾ ਦਿਜ ਫੇਰ ।
ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਇ ਦਲੇਰ ॥੧੮੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਪਟਨੇ ਤਖਤ ਮਹੰਤ ।
ਦੋਇ ਸਾਲ ਬੀਤੇ ਸਹੀ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਇਕੰਤ ॥ ੧੮੪ ॥
ਚੌਪਈ

ਲੱਗਾ ਹਵਨ ਹੋਨ ਤਿਸ ਜਾਗਾ । ਬੈਠੇ ਬਿੱਖ ਮਹਾਂ ਵਡ ਭਾਗਾ ।

ਵੇਦ ਧੁਨੀ ਅਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਰੇ । ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮਹਿ ਜਿਨ ਅਧਕਾਰੇ ॥
 ਬੈਠੇ ਕਰਤ ਵਿਧੀ ਸਭ ਪੂਰੀ । ਕਰ ਸਭ ਕਪਟ ਰਿਦੇ ਕੇ ਦੂਰੀ ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਤ ਗੁਰ ਸੁ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਾ । ਕਰਤ ਕਾਮ ਤਿਨਸੇ ਭੀ ਚੰਗਾ ।
 ਦੇਵੀ ਅਸਭੋਤ ਕਰ ਪਾਠਾ । ਆਸਨ ਪਦਮ ਧਰਾ ਪਰ ਮਾਠਾ ॥
 ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਬਿਤਾਏ । ਨਹਿ ਕਿਛ ਰਮਤਕਾਰਜਬਪਾਏ ।
 ਤਬ ਰਿਸ ਕਰ ਬਿੱਪਨ ਕੇ ਤਾਈਂ । ਕਹੀਗਰਜਸਭ ਜਗਕੇ ਸਾਈਂ ।
 ਜੋ ਬਾਵੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਬਲਾਸ । ਵਰਨਨ ਕਰਦਾ ਨਾਲ ਹੁਲਾਸ ॥
 ਸੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਸਾਂ । ਸੱਚ ਕਹਨ ਥੋਂ ਨਾਹੀਂ ਡਰਸਾਂ ੧੮੫

ਯਥਾ:- ਚੌਪਈ

“ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਕਹੀ ਬਰਖ ਦੈ ਭਏ । ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਾਤ ਨਹਿ ਦਏ
 ਕੈ ਹਮ ਮਹਿ ਕੈ ਚੂਕ ਤਿਹਾਰੀ । ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਬਿਲੰਬ ਬਿਚਾਰੀ
 ਪੁਨ ਪੰਡਤ ਮਨ ਕੀਨ ਬਿਚਾਰਾ । ਯਹ ਤੋ ਕਠਨ ਕਰੀ ਕਰਤਾਰਾ ।
 ਪੁਨਃ ਦੋਹਿਰਾ

“ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਆਦਿਕ ਤਬੇ ਉਰ ਅਪਨੇ ਅਨਮਾਨ ।

ਸਭ ਗੁਰ ਸਨ ਸੁ ਬਚਨ ਕਹਯੋ ਦੀਨ ਬੰਦ ਭਗਵਾਨ।੯੧
 ਚੌਪਈ:-ਕਾਲੀਦਾਸ ਔਰ ਬਰ ਗਯਾਨੀ । ਹੇ ਪੰਡਤ ਪੂਰਨ ਗੁਨ
 ਖਾਨੀ ॥ ਤਾਂਕੇ ਪ੍ਰਭ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨੈ । ਤਾਂ ਸਮ ਆਜਨ ਮਨ
 ਮਹਿ ਜਾਨੈ ॥ ੯੨ ॥ ਰਹਤ ਸਹਰ ਗੁਜਰਾਤ ਸੁ ਪੰਡਤ । ਠਾਕੁਰ
 ਦੁਆਰ ਮਾਹਿ ਗੁਨ ਮੰਡਤ । ਸੋ ਆਦਿਆ ਦਰਸਨ ਕਰ ਵੈਹੈ ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਗਟ ਬਚ ਆਨਨ ਹੋਹੈ ॥ ਤਾਂਹਿ ਬੁਲਾਵਨ ਹੇਤ
 ਦਿਆਲਾ । ਭੇ ਜੋ ਕੋਊ ਧਾਵਨ ਮਤ ਵਾਲਾ ॥ ਪੁਨਃ

ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਤਹਿ ਲਿਖ ਭੇਜੀ । ਜੱਗ ਕਰਾਵਹੁ ਰਿਖਬਰ

ਏਜੀ ॥ ਹਮ ਛੱਡੀ ਪ੍ਰਭ ਦੁਹਮਨ ਗਜਾਨੀ । ਕਰਹਿ ਸਪੂਰਨ
ਜਗ ਪ੍ਰਮਾਨੀ ॥ ਲੈ ਧਾਵਨ ਮੇਂ ਵੜੋ ਗਯੋ ਸੋ । ਅਤਿ ਵਿਨੀਤ
ਗੁਰ ਬਚਨ ਕਹਯੋ ਸੋ । ਇਤ ਗੁਰ ਨੇਤ੍ਰ ਤ੍ਰਿਗ ਤਟ ਗਏ । ਮੁਖ
ਮੁਖ ਦੁਹਮਨ ਸੰਗ ਲਏ ॥ “ਸਾਖੀ ਸਾਰੰਗ”

ਦੇਖਤ ਕੋਊ ਏਕਾਂਤ ਸਥਾਨਾ । ਜਹਾਂ ਬਿਘਨ ਨਹਿ ਹੋਇ
ਕੋਊ ਹੋਮ ਜੋਗ ਬਿਧਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਦੂਰ ਯੋਰਿਕ ਲਖਯੋ ਨੀਕੇ ਥਾਨ
ਨੈਨਾ ਦੇਵ । ਅਬ ਦੁਨੋ ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਾਂਕੇ ਬਿਪ੍ਰ ਬਰਜ ਅਭੇਦ ॥
੨ ॥ ਨਾਮ ਨੰਨਾ ਧੋਨ ਪਾਲਕ ਇਹਾਂ ਧੋਨ ਚਰਾਇ । ਨਿੱਤ ਗੋਬਨ
ਮੈਂ ਸਰਵਤ ਲਖ ਰਹਿਯੋ ਦਿੱਤ ਲੁਭਾਇ ॥ ੩ ॥ ਭਯੋ ਕਾਪੈ
ਗਾਇ ਬਨੇਮੇਂ ਸਮਝ ਨੈਨਾ ਧੀਰ । ਏਕ ਦਿਨ ਤਬ ਗਯੋ ਪਾਛੇ
ਨਿਯਤ ਬਤਤਬੀਰ ॥ ੪ ॥ ਕਹਾਂ ਦੇਖੇ ਚਾਰ ਘਟਕਾ ਰਹਯੋ
ਜਾ ਦਿਨ ਮਾਨ । ਗਊ ਮਤਾ ਜਾਇ ਹੁਆਂ ਹੀ ਠਾਢੀ ਭਈ
ਨਿਯਤ ॥ ੫ ॥ ਕਚੁਨ ਤੇ ਸ੍ਵ ਪਰਤ ਤੱਖਲ ਦੁਘਪ ਜੇਤਕ
ਬੀ । ਕਰ ਪਰਕ੍ਰਮਾਂ ਤੀਨ ਆਈ ਚਰਤ ਤਿਨ ਲਖ ਲੀਨ ॥
੬ ॥ ਨਿਰਖ ਨੈਨਾ ਥਾਨ ਸੋਈ ਸਾ ਬਿਧ ਪੁਜਨ ਕੀਨ । ਭਈ
ਪੂਰਟ ਆਦਿ ਸਕਤੀ ਜਗਤ ਅੰਬਾ ਬੀਨ ॥ ੭ ॥ ਸੁਨ ਸੁ ਨੈਨੇ
ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਚ ਸੇਵ ਦੇਵੀ ਕੀਨ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਮਨਾਇ ਅੰਬਰਿ
ਬਿਪਰ ਬਰ ਬਰ ਲੀਨ ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਬੁਲਾਉਨੇ ਭੇਜ ਦੀਆ ਗੁਰ ਦਾਸ ।

ਆਪ ਗਏ ਲੈ ਪੰਡਤਾਂ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ॥ ੧੮੬ ॥

ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ ਦਾ ਦੋਸਯਾ ਭੇਦ ਨਖਾਰ ।

ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸੀ ਖਬਰ ਨ ਸਾਰ ॥ ੧੮੨॥

ਭਾਵ—ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਥਾਵਾਂ ਜੀਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਤੌਰ ਪਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੋ ਸਾਲ ਤਕ ਪੰਡਤ ਹਵਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਰ ਕੁਝ ਨਾ ਬਨਿਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਯਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਈ ਸੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਯਾ ਸਾਡਾ ?

ਇਸ ਬਚਨ ਪਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਘਬਰਾ ਗਏ ਅਰ ਸੋਚਕੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਕਾਲੀਦਾਸ ਨਾਮੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਮਾਨੋਂ ਅਵਤਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਵੋ, ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਪਤ੍ਰਕਾ ਲਿਖਕੇ ਮੋਵੜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਕੇ ਉਸਦੇ ਬੁਲਾਉਨ ਲਈ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਲੀਦਾਸ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਿਆਵੇ, ਅਰ ਏਧਰ ਆਪ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪਰ ਬਹੁਮਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਰ ਕੋਈ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖਨੇ ਲੱਗੇ ਜੋ ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੇ ਜੋਗ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਥਾਨ ਦੇਖਿਆ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਥਾਵਾਂ ਜੀ ਨੇ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦਾ ਸਾ, ਕਿ ਇੱਕ ਨੈਨਾਂ ਨਾਮੋਂ ਚਰਵਾਲਾ ਗਾਈ ਚਾਰਦਾ ਸੀ ਤਦ ਇੱਕ ਗਊ ਨੇ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਦੁੱਧ ਥਣਾਂ ਤੇ ਗਿਰਾਉਨਾ ਸੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਫਿਰ ਮੁੜ ਆਈ ਜਦ ਨੈਨੇਂ ਨੇ ਇਹ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ

ਸੋਚਨਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੜਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੁੱਧ ਬਣਾਂਦਾ ਕੱਢ
ਆਈ ਹੈ ਤਦ ਓਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਆ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦੁੱਧ
ਪੀਤਾ ਅਰ ਨੈਨੇ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਤੇ ਅਜੇਹੇ ਚਮਤਕਾਰ
ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਓਹੋ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਹੁ ਨਹਿੰ ਐਥੇ ਜ਼ਰਾ ਖਲੋਇ ।
ਤੂੰ ਭੀ ਧਾਰਾਂ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਬਹਿਕੇ ਲੇਵੀਂ ਚੋਇ ॥ ੧੮੮ ॥
ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਤਕ ਰਹੇ ਉਡਾਂਦੇ ਮੌਜ ।
ਕੁਛ ਖਾਧੀ ਕੁਛ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਗੁਰ ਦੀ ਮੌਜ ॥ ੧੮੯ ॥
ਅਰ ਜਦ ਪੁੱਛਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੋ ਨ ਪ੍ਰਗਟੀ ਦੇਵ ।
ਦੋਸ ਬਤਾਓ ਕਿਸਦਾ ਗੋਪ ਨ ਰਖੋ ਭੈਵ ॥ ੧੯੦ ॥
ਸੁਨ ਇਹ ਧਮਕੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੰਡਤ ਮੁੱਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ।
ਦੇਖੋ ਕਰਕੇ ਟਾਲ ਇਕ ਲੱਗੇ ਜਾਨ ਬਚਾਨ ॥ ੧੯੧ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਿੱਸੂ ਪੈ ਗਏ ਲੱਗੇ ਸੋਚਾਂ ਕਰਨੇ । ਲੈਣੇ ਦੇ
ਜਦ ਵੇਣੇ ਆਏ ਖਾਧੇ ਆਏ ਭਰਨੇ । ਆਖਨ ਇਹ ਤਾਂ ਕਠਨ
ਬਾਤ ਹੁਨ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲੀਨੀ । ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਤਾਂ ਬਹਿਕੇ
ਸਾਰਿਆਂ ਚੰਗੀ ਟੋਭੀ ਕੀਨੀ ॥ ੧੯੨ ॥ ਆਖਰ ਸਭਨਾਂ ਮਤਾਂ
ਪਕਾ ਕੇ ਚਾਲਾ ਏਹੁ ਕਰਾਇਆ । ਲੰਬਾ ਪੀਹਣ ਨਵਾਂ ਤਿਨਾਂ ਨੇ
ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪਾਇਆ । ਆਖੀ ਅਪਨੇ ਗਲੋਂ ਬਲਾਈ ਲਾਹਿ

ਹੋਰ ਦੇ ਪਾਓ। ਇਸ ਔਕੜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਭਾਈ ਅਪਨੀ ਜਾਨ
 ਬਚਾਓ ॥ ੧੮੩ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਆਖੀ ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸੀਂ ਸੱਚ
 ਕਹਿ ਦੱਈਏ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਬ੍ਰਹਮਨ ਅਸੀਂ ਬੁਲਾ-
 ਇ ਨ ਲਈਏ। ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਹੋਲੀ ਨਾਹੀਂ ਪੂਰੀ ਕਾਰਰਵਾਈ
 । ਤਾਂਤੇ ਕਰੋ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਸੋਈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨ ਆਈ ॥ ੧੮੪ ॥
 ਕਾਲੀਦਾਸ ਨਾਮ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਹੈ ਗੁਜਰਾਤ ਮਝਾਰੀ। ਦੇਵੀ
 ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਦੀ ਉਹ ਵਿਧੀ ਜਾਨਦਾ ਸਾਰੀ। ਭੇਜ ਸਿੱਖ ਉਸ
 ਨੂੰ ਸਦਵਾਓ ਕਰਸੀ ਕਾਜ ਚੰਗੇਰਾ। ਏਸ ਬਾਤ ਪਰ ਪੱਕੀ ਦੇਂਦਾ
 ਸਾਖੀ ਹੈ ਮਨ ਮੇਰਾ ॥ ੧੮੫ ॥ ਇਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰਜੀ ਨੇ ਫਿਰ
 ਏਹੋ ਉੱਦਮ ਕੀਨਾ। ਲਿਖ ਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਹੱਥ ਮੇਵੜੇ ਤੋਰ ਤਹਾਂ ਕੋ
 ਦੀਨਾ ॥ ਏਧਰ ਆਪ ਗਏ ਚੜ੍ਹ ਪਰਬਤ ਲੈਕੇ ਪੰਡਤ ਚੰਗੇ।
 ਬਾਕੀ ਛੱਡੇ ਓਸੇ ਜਾਗਾ ਜੋ ਸਨ ਭੁਖੇ ਨੰਗੇ ॥ ੧੮੬ ॥ ਪਹਿਲੇ
 ਤਾਂ ਹੈ ਸੋਚਨ ਲਾਇਕ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨ ਭਾਈ। ਅਪਨੇ ਘਰ ਦੇ
 ਦੇਵੀ ਦਿਤੇ ਸੀ ਕਿਆ ਪੂਰੀ ਪਾਈ ॥ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਆਕੜ
 ਦੱਸੀ ਓੜਕ ਦੇਂਦ ਨਕਾਲੇ। ਆਖੀ ਮੈਂ ਨਾ ਜਾਣਾ ਗੁਰ ਜੀ ਮੰਤ੍ਰ
 ਕਾਸੀ ਵਾਲੇ ॥ ੧੮੭ ॥ ਫਿਰ ਕੇਸਵ ਨੇ ਕਾਸੀ ਤੇ ਆ ਕੀ ਕੁਛ
 ਕਰ ਦਿਖਰਾਇਆ। ਕਰਕੇ ਕੱਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਗੁਰ ਦਾ ਦਰਬ
 ਲੁਟਾਇਆ ॥ ਓੜਕ ਉਸਨੇ ਭੀ ਹੱਸ ਦਿੱਤਾ ਆਖੀ ਮੈਂ ਕਿਆ
 ਕਰਸਾਂ। ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਸਕਸਾ ਸੋ ਕੀਤਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਾਰਾ ਜਰਸਾਂ ॥
 ੧੮੮ ॥ ਪਰ ਦੱਤਾਨੰਦ ਪੰਡਤ ਭਾਰਾ ਜੋ ਉਜੈਨ ਤੇ ਆਵੈ। ਸਾਰਾ
 ਕਾਰਜ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਬਨ ਜਾਵੈ ॥ ਓੜਕ ਨੂੰ ਫਿਰ
 ਉਹ ਭੀ ਆਇਆ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਢਾਈ। ਉਸਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨੇ

ਤੇ ਭੀ ਰੂਹੀ ਨਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥ ੧੯੯ ॥ ਜਦ ਕੁਛ ਪੇਸ਼ ਨ ਡਿੱਠੀ
 ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚਾਰੀ । ਆਈ ਯਾਦ ਬੁਲਾਇਆ ਕਾਲੀ
 ਕਹ ਪੰਡਤ ਅਵਤਾਰੀ ॥ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਤਰਲੇ ਸਨ ਇਸ ਮੰਗਤ
 ਵਾਧੇ ਕੀਤੇ । ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਪਰ
 ਲੀਤੇ ॥ ੨੦੦ ॥ ਜਦ ਉਸ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਪਰ ਦੇਵੀ ਨਾਸੀ ਰਾਜੀ
 ਹੋਈ । ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਭੀ ਤੁਰੇ ਅਗੇਰੇ ਮਿਲਦੀ ਕਿਤੇ ਨ ਢੋਈ ॥
 ਜਾਲੀ ਜਾਣ ਗੁਰੂ ਭੀ ਆਖਨ ਚੱਲੇ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ । ਓੜਕ ਨੂੰ
 ਇਹ ਨਿਕਲ ਜਾਸੀ ਸਭ ਤੁਮਾਰੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ॥ ੨੦੧ ॥ ਜਿਸਤੇ
 ਜਾਕੇ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆਸਨ ਸਭ ਨੇ ਲਾਇਆ । ਓਥੇ ਤੈਦਨ
 ਤਾਣਾ ਮੁੜਕੇ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਛਾਇਆ । ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜਾ
 ਜਾਗਾ ਲੱਗੇ ਹਵਨ ਕਰਾਉਨ । ਸ੍ਰਾਹਾ ਸ੍ਰਾਹਾ ਕਰਕੇ ਉਚੇ ਦੁਰਗਾ
 ਹੇਤ ਬੁਲਾਉਨ ॥ ੨੦੨ ॥ ਭਲਾ ਕਹੋ ਉਹ ਕਦੋਂ ਅਜੇਹੀ ਏਡੀ
 ਨਰਮ ਵਿਚਾਰੀ । ਇਨਕੇ ਸੰਘ ਪਾੜਨੇ ਉਪਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਇੱਕ
 ਵਾਰੀ ॥ ਓਥੇ ਭੀ ਕੁਛ ਘੱਟ ਨ ਕੀਤੀ ਇਤਨਾ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ।
 ਸਾਰਾ ਪਿਆ ਪਹਾੜ ਗੂੰਜਦਾ ਭਾਂਬੜ ਅੱਗ ਮਚਾਇਆ ॥ ੨੦੩ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਕਿੱਸਾ ਬਾਵੇ ਜੋਇ ।
 ਸੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਨ ਸੋਇ ॥ ੨੦੪ ॥
 ਐਸੀ ਕਈ ਕਹਾਨੀਆਂ ਕਹਿਨ ਜਗਤ ਕੇ ਜੀਵ ।
 ਧਰਮ ਬੁੱਧਿ ਤੇ ਹੀਨ ਨਰ ਮਾਨਤ ਹੈਂ ਧਰ ਗੀਵ ॥ ੨੦੫ ॥
 ਗਜਾਨਵਾਨ ਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਹਾਸੀ ਕਰਤ ਬਨਾਇ ।
 ਜਿਉਂ ਬਾਲਕਕੀ ਖੇਲਪਰਨਹਿੰਸਾਨਾਲਲਚਾਇ ੨੦੬

ਭਾਵ—ਅਜੇਹੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਿੱਸੇਕਹਾਣੀਆਂ ਨਿਰੀਆਂ ਚਿੱਤਾਂ
 ਦਾ ਪਰਚਾਵਾ ਅਰ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਨਿਰਾ-
 ਠੱਗਨ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਭੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ
 ਸਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੱਤ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਲਪਨਾਂ ਕਰੋ
 ਕਿ ਜੇ ਨੈਨਾ ਕੋਈ ਗਊਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਠੀਕ ਹੀ ਸਾ ਜੋ ਬਾਵਾ
 ਜੀਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਕਿਸੇ ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਆਪੇ ਚੋਇਪਿਆ
 ਸੀ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਬਾਤ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
 ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਭੀ ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਈ ਗਊਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਥਣਾਂ ਥੋਂ ਆਪੇ ਸੁਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ
 ਭੀ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਗਊ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਚਰਦੀਰ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜਾ
 ਠਹਰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਫਿਰ ਓਥੇ ਦੁੱਧ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਥਣਾਂ
 ਤੇ ਗਿਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਹ ਮੂਰਖ
 ਚਰਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਰਾਮਾਤ ਜਾਨਨ ਲਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ,
 ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ
 ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਨ ਅਤੇ ਵਿੱਛੜਨ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ਭੀ ਜੈ
 ਦੇਵਾ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਮੂਰਖ ਚਰਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ
 ਹੋਰ ਦੇਵਤਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾ ਜਿਸਤੇ ਏਹੋ ਸੋਚਿਆ
 ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਦੁੱਧ ਦੇਵੀ ਹੀ ਪੀਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਬਾਵਾ
 ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਲਿਖੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਰ ਗੁਰੰਸ ਕਹਾਵਨ
 ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਡੰਗਰ
 ਚਾਰਨੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੈਸਾ

ਗੁਸਾਈਂ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਜਹਿਬਜਾਰ ਗਿਰਮੇਰ ਉਡਾਂਹੀ। ਕਹੈ ਤੁਲ ਕਿਹ ਲੇਖੇ ਮਾਂਹੀ" ॥ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਪੈਣ ਅੱਗੇ ਪਹਾੜ ਉੱਡ ਜਾਨ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੂਈਂ ਦਾ ਉੱਡ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਅਗਜਾਨ ਦੇ ਵਸ ਹੋਕੇ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਵਲੇਦੀ ਮੁੰਡਾ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਪਰ ਇੱਕ ਇਹ ਭੀ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰ ਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਉਹ ਸਥਾਨ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਨੈਨੇ ਨੇ ਗਊ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਲਾਉਂਦੇ ਡਿੱਠਾ ਸਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ ਸੋ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਨਾ ਚਹੀਦਾ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਝੂਠਾ ਹੈ ਅਰ ਜੋ ਲੋਗ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਸੋ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨੈਨਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇਵਲ ਇਹ ਅਪਨੇ ਮਨ ਘੜਤ ਗਪੌੜਾ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਇੱਕ ਨਾਮ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ, ਵੈਸ਼ਨਵ ਦੇਵੀ, ਅਚਿੰਤ ਪੁਰਨੀ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਭੀ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਪਰ ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਨਾਈਆਂ ਜਾਨ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ" ਪਰ ਭੀ ਆਖਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਇੱਕ ਮਨਸਾ ਨਾਮੇਂ ਇਆਲੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਦਾ ਸੀ ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਓਥੇ ਗਰਦਨ ਸੁੱਟਕੇ ਪੈ ਗਿਆ ਜਦ ਇੱਕ ਘੜੀ ਮਗਰੋਂ ਉੱਠਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਲੋਹੂ ਲੱਗਾ

ਡਿੱਠਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਓਥੇ ਦੇਖਨ ਲਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਹੂ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਬਲੀ ਲੀਤੀ ਹੈ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਪੈ ਗਿਆ ਅਰ ਅੱਜ ਕਲ ਓਥੇ ਦੋ ਭੋਣ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਲੋਗ ਬਕਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਨ ਫਿਰ ਕਿਆ ਦੋਸ਼ ਹੈ ॥

ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਭੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਨੈਨਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਭੰਗੂ ਦਾ ਚਰਵਾਲਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੇਰ ਕੁ ਦੁਧ ਪਲਾਕੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਏਧਰ ਲੱਖ ਤਕ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਮਗਰੀ ਖਰਚ ਕਰਨੇ ਪਰ ਭੀ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਭ ਅਲਫ ਲੇਲਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਅਨਹੋਈ ਮੀਤ ।
ਅਗਿਆਨੀ ਸਰਧਾ ਕਰੇਂ ਗਿਆਨੀ ਧਰਤ ਨ ਚੀਤ ॥੨੦੭॥
ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦਸ ਫਿਰ ਕੀਤਾ ਕੌਨ ਉਪਾਇ ।
ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਹੋਸ ਕੁਛ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹ ਜਾਇ ॥੨੦੮॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਜਾਇਕੇ ਕੀਤਾ ਹਵਨ ਮਹਾਨ ।
ਨਿਜਭਨਪਰਅਤਿਕਸ਼ਟਧਰ ਸ੍ਰੀਸਤਿਗੁਰ ਭਗਵਾਨ ॥੨੦੯॥

ਚੌਪਈ

ਔਰ ਵਾਸਨਾਂ ਸਗਲ ਨਿਵਾਰੀ । ਗੁਹ ਕੇ ਕਾਰਜ ਦੇਏ ਵਿਸਾਰੀ ॥
 ਬੈਠ ਇਕਾਂਤ ਬਿੱਪ ਲੈ ਸਾਥ । ਕਰਤ ਹਵਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਥ ।
 ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤਿਸ ਜਾਗਾ ਬਿਰੇ । ਅਰ ਗੁਰ ਜੂ ਕੇ ਮਨ ਕੋ ਪਿਰੇ ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਈ । ਪੁਨ ਜੋ ਰੀਤੀ ਤਾਂਹਿ ਕਰਾਈ ।
 ਜੈਸੇ ਬਾਵਾ ਮੁਖੋਂ ਅਲਾਵੈ । ਸੋਈ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਸੁਨਾਵੈ ॥
 ਜਾਕੇ ਸੁਨਤ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਵਤ । ਰਿੱਧ ਸਿੱਧ ਘਰ ਮਹਿ ਨ ਰਪਾਵਤ ॥ ੨੧੦

ਯਥਾ ਦੇਹਿਰਾ

“ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਆਨੰਦ ਪਤਿ ਮਤਾ ਕਹੇ ਸੋ ਹੋਇ ।

ਪ੍ਰਜਨੀਯ ਸਭ ਭਾਂਤ ਮੈਂ ਬਾਤ ਬਾਤ ਮੈਂ ਸੋਇ ॥ ੧੦੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਕੇਸਵਰਾਇ ਮੁਖ ਸਭ ਮਾਹੀਂ । ਬਿਸਨ ਪਾਲ ਪੰਡਤ ਸੁਖਦਾਹੀ ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਿਵਬਾਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਦਾਸ । ਲਛਮੀ ਰਾਮ ਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ੧੦੫
 ਦਿਆ ਰਾਮ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ । ਉਪਰ ਕਰਹਿ ਕਾਮ ਅਨ ਗਿਤਾ ।
 ਜਹਾਂ ਸੂਦ੍ਰ ਜਨ ਛੁੱਟ੍ਰ ਨ ਜਾਵੈ । ਤਹਾਂ ਸਮੱਗ੍ਰੇ ਏ ਪਹੁਚਾਵੈ ॥ ੧੦੬

ਛੰਦ

ਕੇਸਵ ਦੱਤ ਪ੍ਰਗਟ ਭਵ ਕੀਨੀ ਅਗਨ ਨਿਪਟ ਮਨ ਭਾਈ ।
 ਰਿਤ ਗਗਨ ਬੈਠੇ ਤਹਿ ਪੰਡਤ ਪੁਸਤਕ ਧਰ ਅਗਵਾਈ ॥
 ਖੇੜਸਾਖਸਰਹਿ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਬੋਲੈਂ ਸ੍ਰਾਹਾ ਸਾਰੇ ਸਾਹੂ । ਸ੍ਰਾਹਾ ਸ੍ਰਾਹਾ
 ਸਭ ਰਿਤਗ ਕਹਿ ਕਰਹਿ ਹੋਮ ਸੁ ਉਮਾਹੂ ॥ ਪੁਨः

“ਪਚਾਂ ਪਹਿਰ ਸੋ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਨ ਕਿਆ ਹੋਮ ।
 ਭਾਂਤ ਭਾਂਤਨ ਕੇ ਕਰੇ ਤਹਿ ਬਿਧ ਬਿਧਾਨ ਸੁਨੋਮ ॥ ਹਸਤ ਸੁੰਡ

(੨੧੫)

ਸਮਾਨ ਧਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਕੁੰਡ ਮਝਾਰ । ਜਗ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹਿਤ
ਪੜਤ ਮੰਤ੍ਰ ਅਪਾਰ ॥ ੧੧੪ ॥ ਚਿੱਤ ਚੰਡੀ ਛਬ ਅਭੰਗੀ ਮਾਤ
ਚੰਡੀ ਜਾਨ । ਜਗਤ ਜਨਨੀ ਆਦ ਸ਼ਕਤੀ ਈਸਰੀ ਪਹਚਾਨ ॥
ਭੂਮ ਆਸਨ ਹਵਿਖ ਆਸਨ ਕਰਤ ਸ੍ਰੀਰਣ ਧੀਰ । ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਤਿ
ਲੱਖ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਚਕ੍ਰੋ ਪੰਡਤ ਬੀਰ ॥ ੧੧੫ ॥ ਲਗੇ ਦ੍ਰਾਦਸ
ਜਾਮ ਜਾਪਨ ਜਜਨ ਦੇਵ ਉਦਾਰ । ਅਰਕੜਾ ਬਰਛੰਦ ਕਰ
ਕਰ ਕਰਤ ਸੋਭ ਅਪਾਰ ॥ ”

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਪੰਡਤ ਗੁਣ ਨਿਧੀ ਸਾਥ ਲਏ ਗੁਰ ਦੇਵ ।
ਸੁਚ ਸੰਯਮ ਮਨ ਸਾਧ ਕੇ ਕਰਤ ਭਵਾਨੀ ਸੇਵ ॥ ੨੧੧ ॥
ਸੂਦ੍ਰ ਵੈਸ਼ ਨ ਤਹਾਂ ਪਰ ਜਾਨਾ ਪਾਵਤ ਕੋਇ ।
ਸਭ ਕਾਰਜ ਕੇ ਸਾਧਤਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਹੀਂ ਤਹਿ ਹੋਇ ॥ ੨੧੨ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਿਆ ਜੋਕੁਛ ਦੁਰਗਾ ਮੂਲ ।
ਲੱਧਾ ਭੇਦ ਜਨੇਤ ਦਾ ਪਾਧੇ ਨਾਉਂ ਰਸੂਲ ॥ ੨੧੩ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨ ਭਾਈ ਤੂੰ ਕੰਨ ਲਗਾਕੇ । ਅਰਵਿਚਾਰਫਿਰਮਨ ਮਹਿ ਲਯਾਕੇ ।
ਕਿਆ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਤੋਤ ਪਛਾਨੈ । ਜਿਸਕੋ ਆਪੇ ਹੀ ਤੂੰ ਮਾਨੈ ॥
ਉਪਰ ਗਿਣੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜੋਈ । ਚੱਟੁ ਸਾਥ ਵਹੀ ਹੈਂ ਮੋਈ ॥
ਜਿਨ ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਯਤਨ ਕਰਾਯਾ । ਅਪਨਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਲਿਆਯਾ ॥

ਹੁਣ ਲਿਆ ਦੇਨ ਸਮੱਗੀ ਸਾਰੀ । ਅਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਚੌਂਕੀਦਾਰੀ ।
 ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਜਾਣ । ਮਤ ਕੋ ਲੇਵੇ ਭੇਦ ਪਛਾਨ ॥
 ਏਥੇ ਇਨ ਇਹ ਚੱਕਰ ਦੀਆ । ਬਹਾਰਦਾਨਸ ਤੇ ਕੰਮ ਸੁ ਲੀਆ ।
 ਕਲੇਲਾਂ ਦਮਨਾ ਵਾਲੀ ਚਾਲ । ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਿਕਮਤ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਪਰ ਇਹ ਹਾਂਡੀ ਕਾਠ ਪਿਆਰੇ । ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਚੱਲੇ ਸੰਸਾਰੇ ॥
 ਓੜਕ ਉੱਘੜ ਜਾਸੀ ਪਾਜ । ਹੇਮੂ ਦਾ ਢਾਈ ਦਿਨ ਰਾਜ ।
 ਇਹ ਸੁਹਾ ਹੋ ਜਾਸੀ ਸੁਹਾ । ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ ਨਹਿੰ ਲੱਭੂ ਰਾਹ ॥੨੧੪॥
 ਦਵੈਯਾ

ਦੂਜੀ ਥਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖੀ ਸੂਦਰ ਜਾਣ ਨ ਪਾਵੈ । ਇਹ
 ਭੀ ਸਾਰੇ ਮਨ ਦੇ ਢੰਗੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਲਗਾਵੈ ॥ ਜਿਸ ਤੇ
 ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨ ਆਪੇ ਕਰੀ ਬਨਾਕੇ । ਭਲਾ ਕਹੋ ਕਦ
 ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਇਹ ਥਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਜਾਕੇ ॥ ੨੧੫ ॥ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ
 ਹਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸੋ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਗਾਈ । ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਗਲ
 ਦੀ ਕਹੀਏ ਜਨਨੇ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ॥ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਓਸਦੇ ਬੇਟੇ
 ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਪਯਾਰੇ । ਫਿਰ ਉਹ ਸੂਦਰ ਵੈਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਨ ਕਦੋਂ
 ਦੁਰਕਾਰੇ ॥ ੨੧੬ ॥ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ।
 ਉਰ ਨੀਚ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨ ਆਖੇ ਸਭੋ ਮਨ ਸੁਖ ਦੇਹੇ ॥ ਜਾਂਤੇ
 ਦੇਵੀ ਭਾਈਂ ਕਹਨਾ ਸੂਦਰ ਦੇਖ ਡਰਾਈ । ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਰ ਪੋਪਨੀ
 ਕੋਈ ਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਭਾਈ ॥੨੧੭॥ ਸੂਦਰ ਵੈਸ ਛੱਤਰੀ ਬਰਹਮਨ
 ਇਹ ਜੋ ਚਾਰੇ ਵਰਨਾ । ਇਨਕੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਰ ਰਸਤੇ ਜੋ
 ਕੁਛ ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਨਾ । ਸੋ ਸਾਰੇ ਹਨ ਕਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾ ਈਸ਼ਰ
 ਨੇ ਭਾਈ । ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਸਮਦਰਸੀ ਚਹੀਏ ਜੋ ਸਭ ਜਗ ਦੀ

ਮਾਈ ॥ ੨੧੮ ॥ ਫਿਰ ਗੁਰੂਅਨ ਕੇ ਮੱਤ ਵਿਖੇ ਨਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ
ਨਹਿ ਵਰਨਾਂ । ਕਹਨ ਏਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਧਰਾ ਖੇਤ ਜਿਉਂ
ਫਰਨਾਂ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਯਾਰੇ ਸੁਨ ਕੀ ਇਸ ਪਰ
ਕਹਿੰਦੇ । ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਰ ਬਰਨ ਅਸਰਮਾਂ ਧਰਮ ਵਿਖੇ ਨਹਿ
ਰਹਿੰਦੇ ॥ ੨੧੯ ॥

ਯਥਾ:-ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

“ਫਕੜ ਜਾਤੀ ਫਕੜ ਨਾਉਂ ॥ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਇੱਕਾ ਛਾਉਂ ॥
ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੧ ॥” ਪੁਨਃ “ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਰੂਪ ਨ ਜਾਇ ॥
ਤੇਹਾ ਹੋਵੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕੁਮਾਇ ॥ ਆਸਾ ਮਃ ੩ ॥” “ਪਤਤ ਪਵਿੱਤ
ਲੀਏ ਕਰ ਅਪਨੇ ਸਗਲ ਕਰਤ ਨਮਸਕਾਰੋ ॥ ਬਰਨ ਜਾਤਿ
ਕੋਉ ਪੂਛੈ ਨਾਹੀ ਬਾਛਹਿ ਚਰਨ ਰਵਾਰੋ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਃ ੫ ॥”
ਪੁਨਃ “ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ
ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋਈ ॥ ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬ ਨ ਕਰ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰਾ ॥
ਇਸ ਗਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਰਾ ॥ ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਆਖੈ
ਸਭ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦ ਤੇ ਸਭ ਉਪਤ ਹੋਈ ॥ ਮਾਟੀ ਏਕ
ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧ ਭਾਂਡੇ ਘੜੇ ਕੁਮਾਰਾ ॥ ਪੰਚ ਤੱਤ
ਮਿਲ ਦੇਹੀ ਕਾ ਅਕਾਰਾ ॥ ਘਟ ਵਧਕੇ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਕਹਿਤ
ਨਾਨਕ ਇਹ ਜੀਉ ਕਰਮ ਬੰਧ ਹੋਈ ॥ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ
ਮੁਕਤ ਨ ਹੋਈ ॥ ਭੈਰਉ ਮਃ ੩ ॥” ਪੁਨਃ “ਗਰਭ ਬਾਸ ਮਹਿ
ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ ॥ ਕਹੁ ਰੇ
ਪੰਡਤ ਬਾਮਨ ਕਬ ਕੇ ਹੋਏ ॥ ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮ ਮਤ
ਬੋਏ ॥ ਜੋ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਜਾਇਆ ॥ ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ

(੨੧੮)

ਕਾਹੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ॥ ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹਮ ਕਤ ਸੁਦ ॥
ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੁ ਤੁਮ ਕਤ ਦੁਧ ॥ ”

ਦੋਹਰਾ

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਖੰਡਨ ਕਰੇ ਬਰਨ ਅਸਰਮਾਂ ਜਾਤ ।
ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਸਿੱਖ ਕੋ ਸੁਦਰ ਕਿਵੇ ਬਤਾਤ ? ੨੨੦ ॥
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰੇ ਖੰਡਨ ਕਲਪਤ ਭੇਦ ।
ਜਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੇ ਵਾਕ ਤੇ ਹਰਤ ਰਿਦੇ ਜਨ ਖੇਦ ॥੨੨੧॥
ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ

ਕਬਿੱਤ

“ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ ਬ੍ਰਹ-
ਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨਮਾਨ ਬੋ । ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਵਜੀ
ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨ ਬੋ ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਜੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਸੋਈ ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ
ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨ ਬੋ । ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨ ਬੋ ॥ ੧੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ਮਸੀਤ
ਜੋਈ ਪੂਜਾ ਐ ਨਿਵਾਜ ਓਈ ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ
ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ । ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜਵ ਗ੍ਰੰਥ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਨਿਆਰੇ
ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥ ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੋ ਕਾਨ
ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ਼ ਐ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ
ਹੈ । ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ ਏਕਹੀ ਸਰੂਪ
ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥ ੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ-ਇਹ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਕੀਨੇ ਵਾਕ ਬਖਾਨ ।

(੨੧੯)

ਸਭ ਮਾਨਸ ਇੱਕ ਸੇ ਕਹੇ ਮਾਨਤ ਭੇਦ ਅਜਾਨ ॥੨੨੨॥

ਪੁਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੂ ਕਹਤ ਗੁਰੂ ਮਤ ਸਾਰ ।

ਖੰਡਨ ਕੀਨਾ ਵਰਨ ਕਾ ਪੜਹੁ ਗਜਾਰਵੀ ਬਾਰ ॥੨੨੩॥

ਯਥਾ “ਚਾਰ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਕਰ ਵਰਨ ਅਵਰਨ

• ਤ੍ਰਿਬੋਲ ਗੁਲਾਲੇ । ਅਸਟ ਧਾਂਤ ਇਕ ਧਾਂਤ ਕਰ ਵੇਦ ਕਤੇਬਨ
ਭੇਦ ਵਿਚਾਲੇ ॥ ”

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਭਾਈ ਗੁਰ ਦਾਸ ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖਅਰਧਰਮ ਮਹਿ ਕਰਤੇਬਰਨ ਨਿਰਾਸ ॥੨੨੪॥

ਤਾਂਤੇ ਪੁੱਛ ਪਯਾਰਿਆ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਇ ।

ਕਿਸ ਮਤ ਕੋਲੋਂ ਕੋਢਿਆ ਸੂਦ੍ਰ ਪਨ ਤੁਮ ਆਇ ॥੨੨੫॥

ਦੇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਅੱਗੇ ਪੈਸਨ ਯਾਰ ।

ਛੱਡੋ ਇਸ ਮਨ ਮੱਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਕਰੋ ਪਿਯਾਰ ॥੨੨੬॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੁਣ ਤਾਂ ਥੋੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ।

ਥੋੜੀ ਗੱਲੋਂ ਕਾਸਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਐਵੇਂ ਤੰਗ ॥ ੨੨੭ ॥

ਓਧਰ ਕਾਲੀਦਾਸ ਭੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਗੁਰ ਪਾਸ ।

ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖਤ ਸਰਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਯਾਹੁਲਾਸ ॥੨੨੮॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਜੀ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਹੈ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ।

ਦੇਖੋ ਉਹ ਕੀ ਆਖਦਾ ਦੁਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਰੋਕ ॥ ੨੨੯ ॥

(੨੨੦)

ਯਥਾ ਚੌਪਈ

ਸੁਨਤਹਿ ਕਾਲੀਦਾਸ ਮੁਨੀਸਾ । ਬੋਲਯੋ ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਸੋਢੀਸਾ ॥
ਅਖਸਭੁਅਨਕਰਤਾਜਗਜਨਨੀ । ਦਰਸਨਦੈਹੈਸੰਕਨਗਨਨੀ१੪੧
ਬਰਤ ਚਾਰਸੋ ਉਪ ਬਾਸ ਕਰਈਏ । ਆਸਨਏਕਥੈਠਗੁਨਰਰੀਏ ।
ਅਗਨਕੁੰਡਤੇਤਬ ਸ੍ਰੀਮਾਤ । ਦਰਸਨ ਦੈਹੈ ਅਖਸ ਬਿਧਾਤ॥੧੪੨॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਹਰ ਭੀਨ ਸੈ ਬੀਸ ਕੋ ਬਰਤ ਕੀਨੋਂ ਗੁਰ ਰਾਇ ।

ਬਰ ਬਰ ਕਾਪਨ ਗਿਰ ਲਗਯੋ ਡਰੇ ਦੇਵ ਸਮਦਾਇ१੪੩

ਪੁਨਃ ਚੌਪਈ

ਨੰਦ ਚੰਦ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰੀ । ਰੱਖਯਾ ਕਰਤ ਚਤ੍ਰਦਿਸ ਦਾਰੀ ।

ਉਰ ਬਾਸਰਅਤਹੀਦੁਖਮਾਨਾ । ਮਖਭੰਗਨ ਮਿਸਕਰ ਪ੍ਰਾਨਾ१੪੪

ਅਨਕ ਭਾਂਤ ਬਨ ਕੈਸੁ ਡਰਾਵੇ । ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਵੇ ।

ਲਾਗ ਅਖੰਡ ਸਮਾਧਅਪਾਰਾ । ਪੁਜਤਜਗਦੀਸ੍ਵਰੀਆਘਾਰਾ॥੧੪੫॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਤਿਨਾਮ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਕੀਨੀ ਕਾਰ ।

ਬਿਘਨ ਨਿਕਟ ਆਵੈ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਤਿਹ ਆਗਾਰ॥੧੪੬॥

ਚੌਪਈ

ਨਾਟਕਇਵਬਾਹਰਬਡਮਾਰਹਿ । ਹਮਅਸਹਮਅਸ ਕਾਜਸੁਧਾਰਹਿ ।

ਵੇਵੀ ਦਿਵੇ ਆਦਿ ਸਭ ਸਿੱਧੀ । ਕਰ ਅਗਾਰਰਹੈਬਿਨਬਿੱਧੀ१੪੭

ਯਹ ਉਪਾਉ ਲਖ ਦਿਜ ਹਰਖਾਨੇ । ਸਭ ਮੰਤ੍ਰਨਤੇਅਧਕਪਛਾਨੇ ॥

ਸਤਨਾਮ ਸਮ ਮੰਤਰਨ ਕੋਊ । ਰਖਕ ਚੇਤਸ ਆਖਰ ਸੋਊ ॥

ਦੋਹਿਰਾ-ਚੱਖੇ ਚਾਲੀ ਬਰਤ ਗੁਰ ਕੰਬੇ ਸਭੀ ਪਹਾੜ ।

ਰਿੱਧ ਸਿੱਧ ਅਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਲਗੀ ਅਗੇਰੇ ਧਾੜ ॥੧੩੦॥

ਭਾਵ—ਸ੍ਰੀ ਥਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਾਲੀਦਾਸ ਪੰਡਿਤ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਆਗਿਆ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਸੌਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਅਪਨਾਂ ਚਾਲੀ ਵਰਤ ਰੱਖਨੇ ਦੱਸੇ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤਦ ਪਹਾੜ ਕੰਥ ਉਠੇ ਅਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਰ ਅਸੁਰ ਰੂਪ ਵਿਟਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆ ਖੜੇ, ਅਤੇ ਸਭ ਇਹੋ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਭੀ ਪਈਆਂ ਪੁਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਕਾਰੀ ਜਾਨਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਲਾਕੇ ਸਥਿਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਅਰ ਇਹ ਬਾਤ ਦੇਖਕੇ ਪੰਡਿਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾਨ ਖਲ ਕਿ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੀ ਅਧਭੁਤ ਕਥਾ ਹੈ ਗੁਰ ਜੀ ਚਰਤ ਮਝਾਰ ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕਰ ਆਤਮਾਂ ਹੋਵਤ ਸਾਂਤਿ ਅਪਾਰ ॥੧੩੧॥
ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੁਛ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਸਭ ਸੱਤ ॥
ਕੈਸੀ ਉੱਤਮ ਹੋ ਵੱਡੀ ਥਾਵਾ ਜੀ ਦੀ ਮੱਤ ॥ ੧੩੨ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਕਿਆ ਉਪਮਾਂ ਇਸ ਬੁੱਧ ਦੀ ਕਰਾਂ ਪਯਾਰੇ ਲਾਲ ।
ਜੋ ਪਰਚੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਐਸੀ ਗੱਪਾਂ ਨਾਲ ॥ ੧੩੩ ॥
ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ।
ਗੁਜਰਾਤੋਂ ਉਹ ਚੱਲਕੇ ਸਤ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ॥ ੧੩੪ ॥
ਚੌਪਈ

ਭਿਨ ਆਕਰ ਨਹਿ ਬੈਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ । ਅਪਨੀ ਲੀਲਾ ਨਵੀਂ ਬਿਥਾਰੀ ।
ਮੰਜੇ ਪੀੜੇ ਦੂਰ ਹਟਾਏ । ਧਰਤੀ ਪਰ ਆਸਨ ਬਿਛਵਾਏ ।
ਲੱਗਾ ਆਖਨ ਧਰ ਪਰ ਸਵੀਏ । ਰੱਖੇ ਬਰਤ ਕਸ਼ਟ ਤਨ ਤਵੀਏ ।
ਪਹਰ ਤਿੰਨ ਸੈ ਬੀਸ ਪ੍ਰਯੰਤ । ਰੱਖੇ ਭੁੱਖੇ ਗੁਰੂ ਅਨੰਤ ।
ਐਸਾ ਤਿਸ ਨੇ ਫੰਧ ਚਲਾਇਆ । ਲੰਗਰਭੀਰਾ ਬੰਦ ਕਰਾਇਆ ।
ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਇਹੋ ਚਲਾਕੀ । ਅੱਗੇ ਭੁੱਖ ਨ ਰਹਸਨ ਆਕੀ ।
ਸਰਬ ਦੁੱਖ ਤੇ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ । ਅਹੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਕੇਵਲ ਭੁੱਖ ॥
ਜਿਸ ਜਾਗਾ ਆ ਪੈਰ ਟਕਾਵੇ । ਗਯਾਨ ਧਯਾਨ ਸਭ ਬੁੱਧ ਨਸਾਵੇ ।
ਤਾਂਤੇ ਜਬ ਗੁਰ ਭੁੱਖ ਸਤਾਏ । ਆਪੇ ਕਹਨ ਨਹੀਂ ਬਨ ਆਏ ।
ਹੈ ਅਤਿ ਕਠਨ ਧਰਨ ਬੁਤ ਐਸਾ ॥ ਤੈਂ ਪੰਡਤ ਜੀ
ਭਾਖਯੋ ਜੈਸਾ । ਤਬ ਮੈਂ ਕਹੂੰ ਕਾਲਕਾ ਮੇਲ । ਨਹੀਂ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਮੀ ਖੇਲ । ਕਰਤ ਵਡੇ ਤਪ ਸਾਲ ਅਠਾਸੀ । ਅੰਨ
ਨ ਖਾਤ ਰਹਤ ਉਪਵਾਸੀ । ਤੋਂ ਤੁਹ ਸਿੱਧੀ ਸਾਧਤ ਜੋਗੀ । ਐਸੇ
ਯਤਨ ਕਰਤ ਕਬ ਭੋਗੀ ॥ ਤਬ ਗੁਰ ਅਪਨਾ ਦੇਖ ਨਿਹਾਰੇ ।

ਹਮਰੇ ਪਰ ਜਾਵੇ ਬਲਹਾਰੇ ॥ ਤਜ ਕਰ ਹਠ ਹਮ ਕੋ ਧਨ ਦੇਉ ।
 ਮੁੜ ਕਰ ਦੁਰਗਾ ਨਾਮ ਨ ਲੰਊ ॥ ਯਹ ਪੰਡਤ ਕਾ ਥਾ ਸਭ
 ਚਾਲਾ । ਆਇ ਗੁਰੂ ਫਿਰ ਜੋਇ ਨਿਕਾਲਾ ॥ ਪੁਨ ਭਰ ਕਈ
 ਭਾਂਤ ਬਤਲਾਏ । ਦੱਸੇ ਪਰਬਤ ਭੀ ਧਰ ਕਾਏ । ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ
 ਕਰ ਤਿਨ ਕਠਨ ਬਤਾਈ । ਜੋ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾਈ ॥
 ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ । ਕਹਾਂ ਕਰਤ ਤਿਨ ਸੇ ਇਨ-
 ਕਾਰੀ ॥ ਕਹੀ ਭਰੋ ਨਹਿ ਬਿੱਪ ਪਿਆਰੇ । ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਕਰ ਹੋ
 ਬੂਤ ਸਾਰੇ ॥ ੨੩੫ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੈ ਭੇਦ ਸੁਨ ਏਸ ਬਾਤ ਕੇ ਮਾਹਿ ।
 ਬਿਨ ਸਤਗੁਰ ਕੇ ਦੂਸਰਾ ਜਿਸਕੋ ਸਮਝਿਆ ਨਾਹਿ ॥ ੨੩੬
 ਫਿਰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਿਘਨ ਪਾਵਨੇ ਹੋਤ ।
 ਆਏ ਸਤਗੁਰ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਾਂ ਭੇਤ ॥ ੨੩੭ ॥

ਭਾਵ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਕਥਾ ਆਉਂ-
 ਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਨੇ ਰਾਜਾ ਯਾ ਰਿਖੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਜਿਸ
 ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਨ ਲਈ ਰਾਕਸ਼ ਯਾ ਦੇਵਤੇ ਆਏਸੇ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਰੋਕਨੇ ਲਈ ਉਸਨੇ ਅਮਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਯਾ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਰਾ-
 ਧਨ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਹਵਨ ਅਥਵਾ ਜਗ ਪੂਰਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ
 ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਪੌਰਾਣਕ ਖਿਆਲ ਵਾਲੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਿਤ
 ਵਿੱਚ ਏਹੋ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਵੇ ਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਲਿਖ ਦਈਏ
 ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਿਘਨ

ਪਾਉਨ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ
ਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਅੰਦ੍ਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ
ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਛਮਨ ਦੀ ਕਾਰ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਥੋਂ ਰਾਵਨ ਨਹੀਂ
ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਸਾ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਲਸਾ
ਧਰਮ ਦੇ ਉਤਮ ਹੋਨ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਜਾਗ ਪਿਆ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ
ਵਿੱਚ ਸਭਨਾ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧਕੇ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਇਸਦੇ ਪਾਠ ਤੇ ਸਭ
ਬਿਘਨ ਕਾਰੀ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਹ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਲੋਗ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵੱਡੇ ਹੀ
ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਰ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਏ ਸਨ ਕਿ
ਇਸ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੇ ਵਧਕੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ॥

ਦੋਹਰਾ

ਪਰ ਇਸਦੇ ਲਿਖਨੇ ਸਮਸ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ।

ਕਿਉਂ ਸਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵਿਘਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ੨੩੮
ਦਵੈਯਾ

ਜਦ ਸਤਗੁਰ ਦਾ ਉੱਦਮ ਦੱਸਨ ਤੁਰਕ ਨਾਸ ਕੇ ਹੋਤਾ ।
ਜੰਝੂ ਤਿਲਕ ਬਚਾਵਨ ਕਾਰਨ ਕਹਨ ਯਤਨ ਸਭ ਏਤਾ ॥ ਫਿਰ
ਦੇਵੀ ਅਰ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਬਿਘਨ ਕਰਨ ਕਿਉਂ ਆਏ । ਤੁਰਕੀ
ਰਾਜ ਵਿਖੇ ਸੇ ਜਿਨ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕੁਰਬ ਗੁਵਾਏ ॥ ੨੩੯ ॥ ਦੇਵ-
ਤਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰੇ ਮੰਦ੍ਰ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ । ਢਾਹ ਮਸੀਤਾਂ ਦੇ ਸਨ
ਕੀਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਚਾਇ ਮੁਨਾਰੇ ॥ ਫਿਰ ਕਿਆ ਏਸ ਦੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖਕੇ

ਹੋਏ ਨਾ ਸਰਮਿੰਦੇ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੀ ਲਾਜ਼ਮ ਤਿਨ ਕੋ ਮਦੱਦ ਗੁਰ
 ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ॥ ੨੪੦ ॥ ਸਗੋਂ ਨਾਲ ਸਹਾਈ ਹੋਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੁਰ
 ਪੈਂਦੇ । ਹੱਥੋਂ ਹੱਥੀਂ ਤੁਰਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਪਨੇ ਬਦਲੇ ਲੈਂਦੇ । ਜਿਸ ਪਰ
 ਉਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਗੁਰ ਫਿਗ ਧੂਮ ਮਚਾਈ । ਇਸ ਤੇ ਸਾਬਤ
 ਹੋਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਅਕਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਈ ॥ ੨੪੧ ॥ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਬਚਾ-
 ਵਨ ਹਾਰਾ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਜਾਨੇ । ਸਗੋਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਨੱਸਨ
 ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਾਨੇ ॥ ਅਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਾਵਨ ਕਾਰਨ ਕਹਾ ਯਤਨ ਗੁਰ
 ਰਾਈ । ਤਿਸ ਪਰ ਬਿਘਨ ਪਾਵਨੇ ਕਾਰਨ ਆਕੇ ਭੰਡੀ ਪਾਈ ॥ ੨੪੨
 ॥ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਅਕਲ ਵਾਲੀਆਂ ਜੇ ਸਨ ਦੇਵੀ ਮਾਈਆਂ । ਤਾਂਹੀ
 ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਨ ਹੱਥੋਂ ਅਪਨੀ ਜੜਾਂ ਪੁਟਾਈਆਂ । ਅਰ ਅਪਨੇ
 ਜੋ ਭਗਤ ਵਿਚਾਰੇ ਛੈਣੇ ਕੁੱਟਨ ਹਾਰੇ । ਕਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ
 ਬਨਾਏ ਕਿਤਨੇ ਗਰਦਨ ਮਾਰੇ ॥ ੨੪੩ ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਸੱਤਨਾਮ ਦੇ
 ਬਦਲੇ ਬਿਘਨ ਪਾਵਨੇ ਹਾਰੇ । ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਦੇਵਤੇ ਦੇਵੀ ਦੂਰ ਰਹੇ
 ਸਨ ਸਾਰੇ ॥ ਕੋਈ ਕਾਰ ਉਲੰਘ ਨ ਸਕਿਆ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕੀਤੀ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਭੀ ਸੱਤ ਮਾਨ ਉਰ ਲੀਤੀ ॥ ੨੪੪ ॥
 ਤਾਂ ਨੌਗ੍ਰਹ ਦੀ ਪੂਜਾ ਜੋ ਸੀ ਸੋ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਆਈ । ਅਰ ਉਹ
 ਸਾਹਾ ੨ ਕਰਨੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭਈ ਸਹਾਈ ? ਹੋਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਵੇਦ
 ਪਾਠਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਭੂਤ ਹਟਾਏ । ਓੜਕ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸੱਤ ਨਾਮ ਦੇ
 ਮੰਤ੍ਰ ਕਾਰ ਕਰਾਏ ॥ ੨੪੫ ॥ ਅਰ ਜੇ ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਰੋਂ ਸੱਤ-
 ਨਾਮ ਸੀ ਚੰਗਾ । ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਘੀਉ ਅੱਗ ਵਿਚ ਫੂਕੇ ਹੋਰ ਸਮ-
 ਗ੍ਰੀ ਸੰਗਾ ॥ ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਹੀ ਬਲ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕੀਤੀ । ਪੰਡਤ ਵਾਲੀ ਸਾਹਾ ਬੀ ਕਿਉਂ ਓਟ ਤਦੋਂ ਸੀ ਲੀਤੀ ॥

੨੪੬ ॥ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਬਾਝਾਂ ਲਿਖਦੇ ਸੋਚਨ ਨਾਹਿ ਪਰਾਲੀ ।
 ਅਪਨੀ ਹੀ ਮਨ ਘੜਤਾ ਲਾਕੇ ਰਚਦੇ ਚੁੱਕ ਕਹਾਣੀ ॥ ਅਪਨੇ
 ਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗਪੋੜੇ ਗੁਰਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਝਾਉਨ । ਏਧ ਏਧ ਦੇ
 ਬਦਲੇ ਦੇਖੇ ਲੱਸੀ ਚਾਇ ਬਿਕਾਉਨ ॥ ੨੪੭ ॥ ਭਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ
 ਘੜੇ ਮਸਾਲੇ ਗੁਰ ਦੀ ਹਿਤ ਵਡਿਆਈ । ਅਰ ਇਹ ਮੂਲ ਨ
 ਸਮਝਨ ਉਲਟਾ ਕਰਸੀ ਲੋਗ ਹਸਾਈ ॥ ਗੁਰਮਤਬਾਹਰਅਕਲੋਂ
 ਬਾਹਰ ਧਰਮੋਂ ਬਾਹਰ ਕਹਿੰਦੇ । ਫਿਰ ਉਹ ਹੋਇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਭਾਰੀ
 ਲੋਗਾਂ ਮੇਂ ਫੁਲ ਬਹਿੰਦੇ ॥ ੨੪੮ ॥ ਫਰਸ ਕਰੋ ਜੇ ਸੱਚੀ ਹੋਵੇ
 ਇਹ ਸਭ ਲਿਖੀ ਕਹਾਣੀ । ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਵੀ ਕੌਨ ਹੋਵਸੀ ਜੋ
 ਕਰਦੀ ਸੀ ਹਾਨੀ । ਕਯਾ ਕੋਈ ਸੀ ਸਉਕਣ ਉਸਦੀ ਯਾ ਚੰਡੀ
 ਦੀ ਤਾਈ । ਕਿਹੜੀ ਜਿੱਦੋਂ ਵਿਘਨ ਪਾਉਨੇ ਓਥੇ ਨੱਠੀ ਆਈ ॥
 ੨੪੯ ॥ ਭਲੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਨਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ
 ਮਾੜਾ । ਜਾਂਤੇ ਦੋਸੇ ਕਿਸ ਬਾਝੋਂ ਸੀ ਉਠਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਸਾੜਾ ॥
 ਭਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਹਨ ਮਨ ਘੜੀਆਂ ਬਾਝਾਂ ਚੁਕ ਬਨਾਈਆਂ ।
 ਲੀਤਾ ਪਾਪ ਸੀਸ ਜੋ ਤਿਨ ਨੈ ਗੁਰ ਜੀ ਉੱਪਰ ਲਾਈਆਂ ॥ ੨੫੦

ਦੋਹਰਾ

ਗਯਾਨ ਵਾਨ ਇਸ ਬਾਝ ਨੂੰ ਜਾਨਨ ਮਹਾਂ ਤੁਫਾਨ ।
 ਪੜ੍ਹ ਸੁਨ ਮੁਰਖ ਰੀਝਦੇ ਹੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨ ॥ ੨੫੧ ॥
 ਇਸ ਮਹਿ ਤੋਤ ਨ ਪਿਆਰਿਆ ਹੈ ਸਭ ਕੂੜੇ ਕੂੜ ।
 ਸਗੋਂ ਬਿਰਥਾ ਯਤਨ ਕਰ ਪਈ ਉਡਾਈ ਧੂੜ ॥ ੨੫੨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਰਥਾ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਜਾਣਸਾਂ ਜਦ ਫਲ ਦੱਸੇ ਮੋਹਿ ।
 ਸਮਾਂ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਗਟਾਨ ਕਾ ਥਾਵਾ ਦੱਸੇ ਤੋਹਿ ॥ ੨੫੩ ॥
 ਪਹਲੇ ਉਨ ਕਾ ਆਖਨਾ ਮੁਨ ਲੇਵੇ ਹਿਤ ਨਾਲ ।
 ਫਿਰ ਜੋ ਮੰਕਾ ਹੋਵਸੀ ਕਰਨੀ ਮੂਜਬ ਖਜਾਲ ॥ ੨੫੪ ॥
 ਸਫਲ ਯਤਨ ਗੁਰ ਕਾ ਭਇਆ ਅਰ ਪੰਡਤ ਦਾ ਜੇਤ ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਜਬ ਕਾਲਕਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਤ ॥ ੨੫੫ ॥
 ਯਥਾ ਜੈਤ ਸਿਰੀ

“ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਸਮਾਂ ਜਬ ਆਯੋ। ਝਾਂਜਾ ਧੌਨ ਬਹੀ ਝੰਕਾਰਤ
 ਪੂਲਜ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ ॥ ਆਪਸਮੈਂ ਗਿਰ ਭਿਰ ਭਿਰ ਪਰ ਹੀ
 ਅਤਿ ਹਿਰਾਸ ਸਭ ਮਾਂਹੀ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਭੁਕੰਪ ਹੋਤਭੋ ਕੇਵਲ
 ਸਿਤਨ ਡਰਾਹੀ। ਕਬਹੂ ਘਟਾ ਕਾਰ ਕਬ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਤ
 ਚਾਲ ਦਿਖਾਵੈ। ਰੂਪ ਭਿਆਨਕ ਧਰ ਧਰ ਕਰ ਕਰ ਕਬ ਹੂੰ
 ਪ੍ਰਗਟ ਦੁਰਜਾਵੈ ॥ ਦਿੜ ਆਸਨ ਇਕ ਧਿਆਨ ਪਰਾਇਣ
 ਬੈਠੇ ਸੀ ਰਣਧੀਰਾ। ਛੇਢ ਪਹਰ ਦਿਨ ਰਹਿਓ ਸੁਰਵਿ ਦਿਨ
 ਨਵਮੀ ਥਿਤ ਹਰ ਪੀਰਾ। ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਅਗਨ ਜੁਵਾਲ
 ਸਮ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸੀ ਜਗ ਦੰਬਾ। ਸਿੰਘ ਰੂਢ ਅਸਟਭੁਜ ਆਯੁਧ
 ਦਿਸਾ ਬਸਤ੍ਰ ਅਵਲੰਬਾ ॥ ਦੀਰਘ ਦਾੜ ਮੁੰਡ ਮਾਲਾ ਗਰ ਸਜਾਮ
 ਸਰੋਰਹੁ ਬਦਨੀ। ਕਰ ਕਾਂਚੀ ਕਿੰਕਨੀ ਬਰਾਜਤ ਮੰਤ ਰਛ ਅਰ
 ਕਦਨੀ। ਏਕ ਹਾਥ ਕਰਵਾਰ ਬਰਾਜਤ ਦੂਸਰ ਸਹਿਯਮ ਦਾਵਾ।

ਤੀਸਰ ਸਾਂਗ ਚਤਰ ਤ੍ਰਿਸੂਲਹਿ ਪੰਰਮ ਧਨਖ ਸੁਢਾਲਾ ॥
ਖਸਟਮ ਮਹਿ ਸੋਸਕਤਿ ਬਿਰਾਜਤ ਸਪਤਮ ਮਾਹਿ ਕੁਠਾਰਾ ॥
ਅਸਟਮ ਹਾਥ ਗੁਲੇਲ ਹਾਰ ਕਰ ਅਸਟਾ ਯੁਧ ਭੁਜ ਦੁਵਾਰਾ ॥
ਵਡੀ ਵੇਰ ਲੋਹੋਰ ਵੇਰ ਕਰ ਪੁਨ ਬਿਤ ਅੰਗੂ ਬਿਰਾਨੀ । ਹਰਿ
ਸਮੇਰ ਕਰ ਜੋਰ ਸੋਢ ਪਤਿ ਉਠੇਸੁ ਅਭਿਮਤ ਦਾਨੀ ॥ ੧੭੮ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਚੰਡ ਜਗ ਮੋਹਨੀ ਲੈ ਸਸਤਰ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ।

ਦੇਖੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਈ ਕਿਆ ਸੁੰਦ ਛਬ ਤਾਂਹਿ ॥ ੨੫੬ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦਵੈਯਾ

ਝਾਜਾ ਪੌਲ ਪਹਾੜ ਉਡਾਏ ਅਤ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਾਈ । ਇਹ
ਭਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਭੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ ॥ ਕਾਲਾ
ਰੰਗ ਦੇਵ ਸਨ ਵੱਡੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਲਟਕਾਏ । ਇਹ ਭੀ
ਪਹਿਲੇ ਪਏ ਕੂਕਦੇ ਇਨ ਨਹਿ ਨਵੇਂ ਬਤਾਏ ॥ ੨੫੭ ॥ ਇਸ
ਥਾਵਾ ਜੀ ਏਹ ਬਤਾਇਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਛਪ ਜਾਵੇ । ਲੁਕਨ-
ਮੀਟੀਆਂ ਖੇਲ ਖੇਲਕੇ ਆਪੇ ਪਈ ਦਿਖਾਵੇ ॥ ਭਲਾ ਕਹੋ ਕਿਆ
ਕੰਮ ਓਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਛਪ ਜਾਨਾ । ਕੇਵਲ ਨਾਰ ਸੁਭਾਵ
ਵਿਖਾਵੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਸੁਕ ਚਾਨਾ ॥ ੨੫੮ ॥ ਜਗ ਦੀ ਨਾਰਾਂ ਭੀ
ਹਨ ਭਾਈ ਇਹੋ ਕਾਰ ਕੁਮਾਂਦੀ । ਮੁਖ ਦਿਖਾਇ ਘੁੰਡ ਫਿਰ ਕੱਢਨ
ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਿਖਤਾਂਦੀ ॥ ਸੋ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਨ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ ਲੁਕ ਲੁਕ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ । ਐਵੇਂ ਬਿਥੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਅਮੋਲਕ ਬੋਨਾ

॥ ੨੫੯ ॥ ਅਰ ਜੋ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹੀ ਬਤ-
 ਲਾਈ। ਸੋ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਨਾਹੀਂ ਐਸੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ ॥
 ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਇਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਸੀ ਪਾਸ ਖੜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਦੇਖਨ
 ਜੋ ਕੁਛ ਸੀ ਉਹ ਕਰਦੀ ਚੁਪਕੇ ਬੈਠ ਇਕੋਲੇ ॥ ੨੬੦ ॥
 ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਜੋ ਕਹੀ ਕਾਲਕਾ ਸਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਆਈ। ਇਸ ਤੇ
 ਭੀ ਕੁਛ ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦੇਂਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ॥ ਬਹੁਤੀ ਬਾਹਾਂ
 ਵਾਲਾ ਜੇਕਰ ਜਗ ਵਿੱਚ ਬਲੀ ਕਹਾਵੇ। ਤਾਂ ਰਾਵਨ ਹੀਂ ਉਸ
 ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਡਾਢਾ ਬੀਰ ਸਦਾਵੇ ॥ ੨੬੧ ॥ ਫੇਰ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੂ ਦੇ
 ਸੀ ਬਾਹ ਹਸ਼ਾਰ ਸੁਹਾਈ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਤੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਸੀ ਵਧਕੇ
 ਦੇਖੇ ਭਾਈ ॥ ਕੰਨ ਖਜੂਰੇ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਬਾਹਾਂ ਹੋਨ ਘਨੇਰੀ।
 ਫਿਰ ਇਨ ਅੱਠਾਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਕਿਆ ਸਨ ਮੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੇਰੀ ॥
 ੨੬੨ ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਅੱਠੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਸਤ੍ਰ ਅੱਠ ਫੜਾਏ। ਸੋ
 ਭੀ ਬਰਛੀ ਅਤੇ ਕੁਹਾੜੇ ਇਤਨੇ ਕੰਮ ਨ ਆਏ ॥ ਜਿਤਨੀ ਇੱਕੋ
 ਤੋਪ ਲਿਆਕੇ ਰੱਖ ਪਹਾੜ ਚਲਾਂਦੀ। ਇੱਕੇ ਫਾਇਰਨਾਲ ਹਸ਼ਾਰਾਂ
 ਰਾਸਕ ਪਈ ਮੁਕਾਂਦੀ। ੨੬੩ ॥ ਫਿਰ ਸਸਤ੍ਰ ਭੀ ਦੇਣੇ ਨਾਹੀਂ
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਏ। ਨਾਲ ਕਮਾਨ ਤੀਰ ਨਹਿ ਦਿੱਤੇ ਕਿਆ
 ਉਹ ਪਕੜ ਚਲਾਏ। ਹੋਰ ਗੁਲੇਲੇ ਭੀ ਨਹਿ ਦੱਸੇ ਫੁੰਡੂ ਕਿਵੇਂ
 ਨਸ਼ਾਨੇ। ਕਿਆ ਉਹ ਧਨਖ ਗੁਲੇਲ ਚਲਾਉ ਬਿਨਾਂ ਗੁਲੇਲੀ
 ਕਾਨੇ ॥ ੨੬੪ ॥ ਇਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨਾਟਕ ਦੀ ਹੈ ਏਥੇ ਚਮਕ
 ਦਿਖਾਈ। ਜਿਉਂ ਰਾਵਨ ਦੇ ਬੀਸ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਸਤ੍ਰ ਦੱਸੇ ਭਾਈ ॥
 ਤਿਉਂ ਇਨ ਏਥੇ ਭੀ ਲਿਖ ਮਾਰੇ ਸਾਂਗ ਕਮਾਨ ਕੁਹਾੜੇ। ਪਰ
 ਗਿਣਨੇ ਦਾ ਢੰਗ ਨ ਆਇਆ ਬਿਥੇ ਦਾਥੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ॥ ੨੬੫ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਇਸ ਜਾਗਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਸਤ੍ਰ ਦੇਵਤ ਚਾਇ ।

ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਤੇ ਦਸ ਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਖੂਬ ਬਨਾਇ ॥ ੧੬੬

ਸੋ ਮੰਨਨ ਦੇ ਜੋਗ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸਭ ਥਾਤ ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਿਨ੍ਹ ਸਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਨਿਜਮੁਖਪੀਰਬਤਾਤ ॥ ੧੬੭

ਯਥ:- “ਅਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਖੰਡੋ, ਖੜਗ, ਤੁਪਕ, ਤਬਰ ਅਰ
ਤੀਰ ॥ ਸੈਫ, ਸਰੋਹੀ, ਸੈਹਬੀ, ਯਹੀ ਹਮਾਰੇ ਪੀਰ” ॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਥਾਵਾ ਪਿਆਰੇ । ਤਾਂ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਸੇਸਾਰੇ ॥

ਬਾਹਾਂ ਮਹਿ ਦੁਰਗਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ । ਦੋ ਸਸਤ੍ਰ ਰਣ ਅਧਕ ਚਲਾਂਦੀ ।

ਅਰ ਗੁਰ ਵਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਨ ਹੁੰਦਾ । ਸੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਗੁੰਦਾ ॥

ਫਿਰ ਭੁੱਲਾਂ ਤੇ ਭੀ ਬਰ ਜਾਂਦੇ । ਨਾ ਕਮਾਨ ਸਸਤ੍ਰ ਬਤਲਾਂਦੇ ।

ਜੋ ਕਮਾਨ ਸਸਤ੍ਰਤ ਬਤਲਾਈ । ਅਰ ਗੁਲੇਲ ਤਿਸ ਸੰਗ ਰਲਾਈ ।

ਸੋ ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਂਹੀ ਹਨ ਪਿਆਰੇ । ਹੈਂ ਜੰਤਰ ਸਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ।

ਸਸਤ੍ਰ ਤੀਰ ਕਹਾਵਤ ਭਾਈ । ਜੰਤਰ ਮੁਕਤ ਕਹਤ ਜਿਸ ਗਾਈ ।

ਸਸਤ੍ਰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਤਾਏ । ਮੁਕਤ, ਅਮੁਕਤ ਦੂਸਰੇ ਗਾਏ ।

ਮੁਕਤਾ ਮੁਕਤ ਤੀਸਰੇ ਕਹੀਏ । ਜੰਤਰ ਮੁਕਤ ਚਤਰ ਥੇ ਲਹੀਏ ।

ਚੱਕਰ ਆਦਿਕ ਸਸਤ੍ਰ ਕੇਤੇ । ਕਰਸੇ ਛੇਤ ਚਲਾਵਤ ਜੇਤੇ ॥

ਸੋ ਹੈਂ ਮੁਕਤ ਕਹਾਵਤ ਨਾਮਾਂ । ਜੁੱਧ ਵਿਖੇ ਆਵਤ ਹੈਂ ਕਾਮਾਂ ॥

ਤੇਗ ਸੈਫ ਖੰਡਾ ਹੈ ਜੋਈ । ਕਰ ਮਹਿ ਧਾਰ ਚਲਾਵਤ ਸੋਈ ॥

ਕਹਤ ਅਮੁਕਤ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸਾਰੇ । ਸਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਜਾਨਨ ਹਾਰੇ ।

ਬਰਛੀ ਨੇਜਾ ਮੁਕਤ ਅਮੁਕਤਾ । ਦੋਨੋਂ ਤਰਹ ਚਲਤ ਸਹਿਮੁਕਤਾ ॥

(੨੩੧)

ਜਾਂਤੇ ਮੁਕਤ ਅਮੁਕਤ ਕਹਾਵੇ । ਹਾਥ ਸਹਤ ਪੁਨ ਛੋਰ ਚਲਾਵੇ ॥
 ਤੀਰ ਔਰ ਗੋਲੀ ਲਗ ਜੇਤੇ । ਜੰਤਰ ਮੁਕਤ ਕਹਤ ਸਭ ਤੇਤੇ ।
 ਚਲਤ ਕਿਸੀ ਜੰਤਰ ਕੇ ਦੁਵਾਰੇ । ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੁਛ ਕਾਮ ਸੁਧਾਰੇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੰਤਰ ਅਹੇ ਕਮਾਨ । ਸਸਤਰ ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਹਿ ਪਛਾਨ ।
 ਫਿਰ ਸਸਤਰ ਮਹਿ ਕਿਉਂ ਗਿਣਲੀਆ ॥ ਸਬਕੇ ਤੀਰਨਤਾ ਮਹਿ ਦੀਆ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਭਾਈ । ਜੇ ਲਿਖਦੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਮਾਈ ॥
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਭੁਜਾਂ ਧਰ ਚੰਗੇ । ਲੈ ਆਈ ਸਸਤਰ ਸਭ ਜੰਗੀ ।
 ਸਸਤਰ ਨਾਮ ਮਾਲ ਜੋ ਸਾਰੀ । ਸਿਰੀ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰ ਆਪ ਉਚਾਰੀ ॥
 ਸੋ ਸਭ ਹੁਤੇ ਚੰਡਕਾ ਪਾਸ । ਜਿਸ ਤੇ ਧਰੇ ਗਰੰਥ ਸੁਖ ਰਾਸ ॥
 ਕਿਆ ਅੱਛੀ ਸੀ ਏਹ ਕਹਾਨੀ । ਅਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕੇ ਮਨ ਮਾਨੀ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸਿਰੀ ਬਾਵਾ ਨੂੰ ਭਾਈ । ਲਿਖਦੇ ਵੇਲੇ ਸਮਝ ਨ ਆਈ ॥
 ਨਹਿ ਸਸਤਰ ਵਿਦਯਾ ਖੁਦ ਜਾਨਤ । ਜਾਂਤੇ ਸੁੱਧ ਅਸੁੱਧ ਬਖਾਨਤ ।
 ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਈ । ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸੋ ਭਾਈ ॥ ੧੬੮ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੇਹਿਰਾ

ਭੂ ਭੀ ਐਵੇਂ ਮਾਰਦਾ ਜੱਕੜ ਗੁੰਦ ਪੁਰਾਣ ।
 ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਰੀ ਬਾਵਾ ਅਨੁਜਾਣ ॥ ੧੬੯ ॥
 ਐਡਾ ਪੁਸਤਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਚਕੇ ਦਿਆ ਦਿਖਾਇ ॥
 ਐਸੇ ਗੁਣੀਆਂ ਕੋ ਕਹਾਂ ਕਿੱਕਰ ਭੁਲੇ ਚਾਇ ॥ ੧੭੦ ॥

(੨੩੧)

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਹੀਂ ਆਖਣਾ ਸਨ ਉਹ ਕਵਿ ਅਨਜਾਣ ।
ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਮਿੱਤਰਾ ਹਨ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਜਾਣ ॥ ੨੭੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਉਨ ਮਹਿ ਹੈ ਸਕਤਿ ਵਡੇਰੀ । ਜਿਥੇ ਵਾਹ ਨ ਚਲਦੀ ਮੇਰੀ ।
ਜਿਨ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਈ । ਦੱਸੀ ਅੱਗੇ ਆਨ ਖਲੋਈ ॥
ਅਰ ਬਾਹਾਂ ਭੀਅੱਠ ਬਨਾਈਆਂ । ਗੁਲੇਲ ਕੁਹਾੜੇ ਨਾਲ ਸਜਾਈਆਂ ।
ਮੇਰੇ ਮੈਂ ਕਦ ਸਕਤੀ ਐਸੀ । ਗੁਲੇਲ ਕੁਹਾੜੇ ਘੜਦੀ ਜੈਸੀ ।
ਮੈਥੋਂ ਇੱਕ ਬਾਹ ਨਹਿੰ ਬਣਦੀ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਰਛੀ ਹੋਵੇ ਮਣਦੀ ॥
ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ । ਥਾਵਾ ਜੀ ਹਨ ਗਯਾਨੀ ਭਾਰੀ ॥
ਪਰ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾ ਭਾਈ । ਸੋ ਕਿਉਂ ਰੱਖਾਂ ਦੱਸ ਲੁਕਾਈ ॥
ਜਿਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸਾਫ ਸੁਨਾਇ । ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ ਬਨਾਇ ।
ਫਿਰ ਦਸੋ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨਾਲ । ਕਰੋ ਬਚਨ ਸਨ ਕੈਸੇ ਦਿਆਲ ॥
ਇਹ ਰਚਨਾ ਭੀ ਜ਼ਰਾ ਬਨਾਏ । ਥਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਕਾਬ ਸੁਨਾਏ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਕਛੁ ਕਰਾਂ ਵਿਚਾਰ । ਸੱਤਬਾਤ ਮੰਨਾਂ ਕਰ ਪਯਾਰ ॥ ੨੭੨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋ ਹੋਏ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ।
ਸੋ ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਕੈਸਾ ਦੇਨ ਹੁਲਾਸ ॥ ੨੭੩ ॥

ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਤ ਹੈ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤ ।

ਪੁਰਖ ਮੁਮੁਕੁ ਕੇ ਰਿਦੇ ਹੋਵਤ ਸੁਨਕੇ ਸਾਂਤ ॥ ੨੭੪ ॥

ਯਥਾ “ਸਤਿਗੁਰ ਤਬ ਪਦ ਮੈਲ ਝੁਕਾਯੋ । ਮਾਤ ਭਵਾਨੀ
ਆਦ ਈਸ਼ਰੀ ਤਬਹੀ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਲਾਡ ਲਭਾਇ
ਮਾਤ ਬਰ ਪੁਰਖ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰੀ । ਮਾਨੋਂ ਮਿਲੀ ਕੁਸਲਯਾਰਾਮਹਿ
ਸੋ ਛਬ ਟਰਤ ਨ ਟਾਰੀ ॥ ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਬਰ ਪੂਤ ਪਿਆਰੇ । ਨਹਿ
ਅਦੇਇ ਕੁਛ ਮੋਰੇ ਤੋਰੇ ਯਾ ਮੈਂ ਸਾਚ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ਸਮੇਂ ਹਾਥ ਐਸੇ
ਨਹਿ ਐਹੈ ਤੂੰ ਤੋ ਆਪਹਿ ਗਯਾਨੀ । ਨਰ ਅਨੁਹਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰ
ਕਰਤ ਹੈ ਜਾਨੀ ਜਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨੀ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੋ ਵਾਰ

ਦੀਜੈ ਮੋਹ ਯਾਹ ਬਰਦਾਨਾ । ਕਰੋਂ ਤੁਰਕਨ ਨਾਸ ਜਾਤੇ ਬੜੇ
ਧਰਮ ਨਿਦਾਨਾ । ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਜੱਗ ਪੂਜਾ ਬਢੈ ਬੈਦਕ ਰੀਤ ।
ਬਢੈ ਜਾਤੇ ਆਰਯ ਬੰਸਹਿ ਫੇਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀਤ । ਪੰਥ ਕਰ
ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰਤਨ ਲੇਹੁ ਬੈਰ ਬਨਾਇ । ਜੋ ਪਿਤਾ ਮੁਰਸਨ ਕਰੀ
ਇਨ ਮੂੜ ਮਨ ਮਤ ਲਾਇ ॥

ਦੇਵੀ ਵਾਰ

ਬਿਹਸ ਬਚ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਦੰਬਾ ਰਾਨੀ । ਬੋਲੀ ਸਭ ਫੁਰ ਹੋਤ
ਕਹੀ ਜੋ ਪੂਤ ਤਿਹਾਰੀ ਬਾਨੀ । ਪੰਥ ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੂਜਨ ਕੇ ਲਾਇਕ
ਅਰਿ ਘਾਇਕ ਤਵ ਹੂੰ ਹੈ । ਜਾਲਮ ਭਯੋ ਨ ਹੈ ਨਹਿ ਹੂੰ ਹੈ ਨਿਰ
ਉਪਮ ਇਹੀ ਲਵੈ ਹੈ । ਤੁਰਕ ਭੇਜ ਮਹਿੰ ਤੇਲ ਅਬਹਿ ਦੇ ਜਰ

ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦੇਹੋ । ਸਤ ਧਰਮ ਪਰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਕ ਸਿੰਘ ਪੰਥ
ਸੁਚ ਕੈ ਹੋ ॥ ਦਿਆ ਖੰਡਾ ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਤਾਂਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਤਿਹ
ਜਾਨੋ । ਮੁੰਦਰਪ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਕੀ ਸਾਰੀ ਭਈ ਭੱਬਜ ਹਿਤ ਮਾਨੋ ॥
ਔਰ ਕਹੀ ਯਾਹੀ ਕੇ ਬਲ ਤੇ ਪੰਥ ਜੀਤ ਹੈਂ ਜਗ ਮੈਂ । ਮੇਰੇ
ਬਿਗ੍ਰਹ ਯਾ ਸਮ ਨਾਹੀਂ ਪਾਖਾਣਾਦਿਕ ਅਗ ਮੈਂ ॥

ਪੁਨਃ ਦੇਵੀ ਦਾ ਭੇਟਾ ਮੰਗਨਾ

ਯਥਾ ਬਿਸ਼ਨ ਪਦ ਲਲਤ

ਅਬ ਸੁਤ ਮੇਰੀ ਭੇਟਾ ਦੀਜੈ । ਆਪਨ ਕਾਰਜ ਸਫਲ
ਕੀਜੀਏ ਜਗ ਪਾਵਨ ਯਸ ਲੀਜੈ ॥ ਮੁਨ ਬਰ ਕਹੀ ਦੀਜੀਏ
ਸਤਗੁਰ ਕਹੀ ਲੀਜੀਏ ਦਿਆਲਾ । ਦੋਊ ਕਰ ਤਿਨ ਆਗੇ ਕੀਨੇ
ਕਟੇ ਖੜਗ ਕਰ ਵਾਲਾ ॥ ਦਿਆ ਸੰਗਤੀਆ ਭੇਟ ਅਰ ਨਿਜ
ਤਨ ਕਾਟਨ ਲਾਗੇ । ਰੁਧਰ ਸੂਵਤ ਲਖ ਮਾਤਾ ਬਰਜਿਯੋ ਬਸ
ਪਾਯੋ ਮੁਹਿ ਮਾਗੇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੋ ਵਾਰ

ਚਾਰਹੁ ਤਾਤ ਪੰਥ ਕੇ ਲਾਖਹੁ ਭੇਟ ਤਿਹਾਰੀ ਮਾਤਾ । ਤਨ
ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਵਸਤ ਅਨੂਪਮ ਜੋ ਜੋ ਕੁਛ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ॥ ਰਹੀ
ਔਰ ਨਹਿੰ ਬਾਕੀ ਮਾਈ ਜੋ ਕੁਛ ਤੋਹਿ ਚੜ੍ਹਾਉਂ । ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇ
ਪੰਥ ਮਾਹਿੰ ਮੈਂ ਬਿਜਯ ਵਿਸੁ ਧਨ ਪਾਉਂ ॥

ਦੇਵੀ ਵਾਰ

ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ ਸਤ ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ ਸੁਤ ਤੂੰ ਸਪੁਤਮ ਬੇਟਾ ॥

ਤੋਹਿ ਮਿਲਤ ਮਨ ਧਿਰਹੁ ਪੁਰਾਤਨ ਅਬ ਸਗਰੋ ਮੈਂ ਮੇਟਾ ॥
ਕਰਹੋਂ ਜਿਤਕ ਸਹਾਇਤ ਤੇਰੀ ਜਹਾਂ ਕਰਹੁਗੇ ਧਿਆਨਾ। ਤਾਂਤੇ
ਪੰਥ ਸਦਰਸ ਪ੍ਰਿਯ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਸੁਮੇਰ ਨਹਿ ਆਨਾ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਏਥੇ ਸਾਰਾ ਦਸਤਾ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸੰਬਾਦ ।

ਦੇਵੀ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਮੇਟੇ ਸਗਲ ਬਿਖਾਦ ॥ ੨੭੫ ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਥਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਬੋਲਕੇ
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਅੱਗੇ ਸੀਸ
ਨਵਾਇਆ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਪਹਿਲੇ ਲਾਡ
ਕੀਤਾ, ਅਰ ਅਜੇਹਾ ਮੋਹ ਜਤਾਇਆ ਜੇਹਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾਲ
ਕੌਸਲਯਾ ਦਾ ਬਾਲਮੀਕ ਰੁਮਾਇਲ ਵਿੱਚ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਹੱਥ
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਮੰਗਨਾ ਹੈ ਸੋ ਮੰਗ ਲੇਵੋ,
ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਅਰ ਪਿਤਾ ਦੇ
ਵੈਰ ਲੈਨ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਤਦ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਖੰਡਾ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰਦ ਹੈ ਇਸ ਦੇ
ਬਲ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਪਰ ਫਤਹ ਪਾਓਗੇ, ਅਰ ਤੁਹਾਡਾ ਪੰਥ
ਚਲੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥

ਇਤਨਾ ਵਰ ਦੇਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਅਪਨੀ ਭੋਟਾ ਮੰਗੀ
ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਗਤੀਏ ਨਾਮੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ
ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਹ, ਜਿਸ ਪਰ

ਉਸ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਲੇਵੇ ਮਹਾਰਾਜ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸਦੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਭਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢਕੇ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੇ
ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਬਲੀ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਅਪਨੇ ਸਰੀਰਨੂੰ ਕੱਟਨ
ਲਗੇ ਤਦ ਰੁਧਰ ਵਗਦਾ ਦੇਖਕੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਗਈ ਅਰ
ਰੋਕ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ੨ ਉਚਾਰਨ ਲੱਗੀ ਪ੍ਰੰਤੂ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਏਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਭਵਾਨੀ ਜੀ ਮੈਂ
ਚਾਰੇ ਅਪਨੇ ਸਾਹਬਜ਼ਾਦੇ ਅਰ ਪੰਥ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਭੇਟਾ
ਦਿਆਂਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ
ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈਂ ਅਰ ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਏਹੁ ਕਥਾ ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਕੈਸੇ ਮਿੱਥਯਾ ਹੋਇ ।
ਸਾਰਾ ਜਗ ਜਿਸ ਆਖਦਾ ਆਖੇ ਇੱਕ ਨ ਦੋਇ ॥੨੭੬॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਧੰਨ ਬਨਾਵਨ ਹਾਰ ਹਨ ਸੁਨਨੇ ਹਾਰੇ ਧੰਨ ।
ਕਤਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਨਾਇਕੇ ਖੂਬ ਝੂਠ ਦੇ ਕੰਨ ॥ ੨੭੭ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਇਹ ਕੀ ਵੇਲਾ ਲਾਡ ਲਡਾਵਨ ਦਾਸੀ ਦੁਰਗਾ ਪਾਇਆ
ਗੋਦ ਬਠਾਇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ॥
ਵਾਂਗ ਕੁਮੱਲਯਾ ਹੋ ਕਰ ਕਰਦੀ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਐਸਾ ।
ਸਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ ਦਿਆਲੂ ਮਾਤਾ ਕਰਦੀ ਜਗ ਮਹਿ ਜੈਸਾ ॥ ੨੭੮ ॥

ਗੁਰ ਦੇ ਬਦਲਾ ਲੇਵਨ ਕਾਰਨ ਪੰਥ ਰੱਖਨੇ ਕਾਜਾ । ਖੰਡਾ ਭੀ
 ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸੋ ਲੀਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ॥ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ
 ਤੇਲ ਪਾਇਕੇ ਸੋ ਭੀ ਚਾਇ ਉਖਾੜੀ । ਵੇਦ ਜੱਗ ਪੂਜਾ ਕੁਲ
 ਆਰਯ ਵਧੇ ਖੇਤ ਜਿਉਂ ਵਾੜੀ ॥ ੨੭੯ ॥ ਇਹ ਸਭ ਬਾਤਾਂ
 ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕੀ ਰੰਗ ਹੋਰ ਦਿਖਲਾਇਆ । ਗੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ
 ਸਿੱਖ ਖਾਣ ਦਾ ਝੱਸ ਕਥਾਂਓਂ ਆਇਆ ॥ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ
 ਓੜਕ ਨੂੰ ਸੀ ਏਹੋ ਫਲ ਤਿਸ ਦੇਨਾ । ਬਿਨ ਅਪਤਾਪ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ
 ਲੋਹੂ ਰਾਕਸ ਵਾਂਗਰ ਲੇਨਾ ॥ ੨੮੦ ॥ ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਤਿਨ
 ਪੀਤਾ ਰੁਧਰ ਸ਼ਰੀਰੋਂ ਐਸੇ । ਕਲ ਜੋਗਨ ਯਾ ਕੋਇਪਿਸ਼ਾਰਨਆਕੇ
 ਪੀਂਦੀ ਜੈਸੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੁਸੱਲਯਾ ਮਾਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਲਜੋ-
 ਗਨ । ਪਸਾਰ ਬਹਾਨੇ ਕੁੱਛੜ ਲੈਕੇ ਚਾਹੇ ਲੋਹੂ ਭੋਗਨ ॥ ੨੮੧ ॥
 ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਜਿਨ ਲੋਹੂ ਪੀਕੇ ਸਿੱਖ ਮੁਕਾਇਆ ਓਥੇ । ਸਾਹਿਬ
 ਸ਼ਾਦੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ ਬੋਥੇ । ਕਰੇ ਗਜੱਪ ਹਜੱਪ
 ਤੁਰਤ ਤਿਨ ਪੁੱਛਿਆ ਨਾਹੀਂ ਪਾਧਾ । ਚੰਗਾ ਮੰਗਨ ਆਈ ਮਾਤਾ
 ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸੀ ਵਾਧਾ ॥ ੨੮੨ ॥ ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਪੂਦਨਾ ਰੂਪ
 ਵਟਾਕੇ ਆਈ । ਯਾ ਕੇਕੋਈ ਜਨਮ ਧਾਰਕੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣੇ ਧਾਈ ॥
 ਮਹਾਂ ਬੁਰੇ ਤੇ ਬੁਰਾ ਪੁਰਖ ਭੀ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨ ਕਰਦਾ । ਡਾਇਣ
 ਭੀ ਨਿਜ ਪੁੱਤ ਨ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰਾ ਜਗ ਰਰਦਾ ॥ ੨੮੩ ॥ ਦੂਜਾ
 ਜੋ ਗੁਰ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਵੇਦ ਜੱਗ ਧਰ ਹੋਵੇ । ਆਰਯ ਵੰਸ
 ਜਗਤ ਮਹਿ ਫੈਲੈ ਤੁਰਕ ਰਾਜ ਸਭ ਖੋਵੇ ॥ ਸੋ ਭੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ
 ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਇਹ ਦੱਸੈ । ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਹਾਨ ਉਠੈ
 ਇਨ ਤੇ ਕਿਤਵਲ ਨੱਸੈ ॥ ੨੮੪ ॥ ਜੱਗ ਹੋਮ ਅਰ ਬਰਤ ਨੇਮ

ਸਭ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਹਟਾਉ। ਹਿੰਦੂ ਦੁਰਕ ਮਤ ਮਰਦਨ ਕਰਕੇ
 ਤੀਸਰ ਪੰਥ ਰਚਾਉ॥ ਇਹ ਸਤਿ ਗੁਰ ਦੇ ਵਾਕ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਦੇਂਦੇ
 ਦੇਖ ਗੁਵਾਹੀ। ਫਿਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰੱਖਨ ਕਾਰਨ ਗੁਰ ਦਾ ਉੱਦਮ
 ਨਾਹੀ॥ ੨੮੫॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਵੈਰ ਪਿਤਾ ਦਾ ਗੁਰ ਭੀ ਲੈਣ
 ਨ ਚਾਹਾ। ਯਹ ਤੋਂ ਗੁਰ ਨੇ ਆਪ ਪਿਤਾ ਕੋ ਦੀਨਾ ਹੁਤੇ ਉਮਾਹਾ॥
 ਭੁਲਮ ਧਰਾ ਤੇ ਦੂਰ ਕਰੋ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨਾ ਸੀਸ ਲਗਾਕੇ। ਐਸਾ
 ਕਹ ਕਰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਰੇ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸੁਖ ਪਾਕੇ॥ ੨੮੬॥ ਜਿਨ
 ਕੇ ਮਗਰੋਂ ਤਖਤ ਬੈਠਕੇ ਅਪਨਾ ਉੱਦਮ ਸਾਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ
 ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਤਾਈਂ ਹੈ ਇਸ ਭਾਂਤ ਉਚਾਰਾ॥ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ
 ਕਰਨ ਮੈਂ ਆਇਆ ਅਰ ਨਾ ਵੈਰ ਕਮਾਉਨ। ਸੰਤਨ ਕੀ
 ਰੱਖਣਾ ਕੇ ਕਾਰਨ ਦੁਸਟਨ ਮੂਲ ਖਪਾਉਨ॥ ੨੮੭॥ ਜਿਸ
 ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਏਸ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਭੇਜ ਮੁਝੇ ਹੈ ਦੀਆ। ਸੋਈ
 ਕਰਹੁ ਆਇਕਰ ਏਥੇ ਵੈਰ ਨਾ ਕਾਹੂੰ ਲੀਆ॥ ਸੋ ਅਪਨਾ
 ਪਸੰਗ ਬੋਲੁ ਕੇ ਕਹਾ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਈ। ਆਪ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
 ਮੈਂ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਫੁਰਮਾਈ॥ ੨੮੮॥

ਯਥਾ:—ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਚੌਪਈ

“ਇਹ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਤਬ ਮੈਂ ਜਗਤ ਜਨਮ ਧਰ ਆਯੋ।
 ਜਿਮ ਤਿਨ ਕਹਾ ਇਨੇ ਤਿਮ ਕਹਿਓਂ। ਔਰ ਕਿਸੂ ਤੇ ਬੈਰ ਨਗਹਿਓਂ”
 ਦੋਹਰਾ

ਏਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਯਹਿ ਬਾਤ।

ਕਿਸੀ ਪੁਰਖ ਤੇ ਵੈਰ ਨਹਿ ਲੈਨਾ ਗੁਰੂ ਬਤਾਤ॥ ੨੮੯॥

ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਭੇਜੇ ਇਸ ਜਗ ਮਾਹਿ।

ਵਹੀ ਸੰਦੇਸਾ ਦੇਨ ਹਿਤ ਆਏ ਬੇ ਨਰ ਨਾਹਿ ॥ ੨੯੦ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਹਾ ਜੋ ਲੇਵਨ ਹਿਤ ਵੈਰ ।
 ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਗਣਾ ਵਰ ਰੱਖਨ ਹਿਤ ਖੈਰ ॥ ੨੯੧ ॥
 ਸੋ ਸਾਰੀ ਹੈ ਕਲਪਨਾ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕੀ ਸੋਇ ।
 ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਰੰਚਕ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਇ ॥ ੨੯੨ ॥

ਚੌਪਈ

ਤੁਰਕ ਹਿੰਦ ਗੁਰ ਕੋ ਸਮ ਦੇਈ । ਪ੍ਰਿਯ ਅਪ੍ਰਿਯ ਨ ਯਾ ਮਹਿ ਕੋਈ।
 ਜੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦੁਵਾਰੇ । ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਹੈ ਬਚਨ ਹਮਾਰੇ ॥
 ਯਥਾ "ਭਰਮ ਗਯੋ ਜਿਹ ਉਰਕਾ । ਤਿਹ ਆਗੇ ਹਿੰਦੂ ਕਯਾ ਤੁਰਕਾ"
 ਯਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਕਹਤ ਪੁਕਾਰੀ । ਕਾਹੂੰ ਸਾਥ ਨ ਦ੍ਰੇਖ ਹਮਾਰੀ ॥
 ਹਮਰੇ ਦ੍ਰੇਖ ਜ਼ੁਲਮ ਸੋ ਅਹੇ । ਈਸ਼ਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦੁਖਤ ਜਬ ਰਹੇ ।
 ਪੁਨ ਜੇ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ । ਤੇ ਗੁਰ ਸਭਕੋਬੇਹਿਤਕਾਰੀ॥੩੦੮॥
 ਰਾਗ ਦ੍ਰੇਖ ਮਤਸਰ ਨਹਿ ਜਾਮਹਿ । ਕਰਨਾ ਮੈਤ੍ਰੀ ਮੁਦਤਾ ਤਾਮਹਿ ।
 ਵੀਨਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤ ਪਾਲਕ ਸੋਈ । ਦੁਸ਼ਟਨ ਮਾਂਹਿ ਉਪੇਖਯਾ ਹੋਈ ॥
 ਯਥਾ "ਕਰਮ ਫਲ ਦੇਵਨ ਹਾਰੇ । ਏਕ ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕਰ ਸਾਰੇ"

ਦੋਹਰਾ

ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਕੇ ਨਾਸ ਹਿਤ ਗੁਰਜੂ ਪੂਜੀ ਦੇਵ ।
 ਹੈ ਮੁਰਖ ਜਨ ਖਜ਼ਾਲ ਯਹ ਜੋ ਕੁਛਲਖਹਿ ਨ ਭੋਵ॥੨੯੩॥

ਭਾਵ—ਜੇ ਲੋਗ ਇਹ ਖਜ਼ਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀਦਾ
 ਤੁਰਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਯਾ ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਸੀ
 ਜਿਸਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਸਾ

ਜੋ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਾ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਪਖੰਡ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਸਾ ॥

ਜਦ ਅਸੀਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖੀ ਹਾਲਾਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹਸਤ ਕਵਲ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੀ ਨਾਲ ਭੀ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਸਮਯ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਕੇ ਗਦਰ ਸਾ ਜਿਸ ਪਰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਗ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾ ਅਹਿਦੀਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੇਕੇ ਭੇਜਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਅਪਨੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਅਪਨੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਨਾਲ ਰੋਕਦੇ ਸਨ, ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਏਹ ਹੁੰਦਾ ਸਾ ਜੋ ਕਈ ਲੋਗ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਰ ਬਹੁਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬਦ ਸੁਨਕੇ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਕੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਉਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਪਨਾ ਬਚਾਉ ਦੇਖਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਕਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਹੱਲਾ ਗੁੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੁਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਅਪਨੇ ਬਚਾਉ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਦ ਉਹ ਕਾਇਰ ਲੋਗ “ਮੂਸਾ ਡਰਦਾ ਮੌਤ ਤੇ ਅੱਗੇ ਮੌਤ ਖੜੀ” ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ
 ਏਥੇ ਆਏ ਸਾਂ ਪਰ ਏਥੇ ਭੀ ਹੁਣ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਡੇਰਿਆ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਮਝ ਕੇ ਚੋਰੀ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਫਿਰ
 ਅਜੇਹੇ ਬੇਮੁਖ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸਾ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ
 ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ
 ਜ਼ਾਤੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸਾ ਕਿੰਤੂ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਆਦਮੀਆਂ
 ਨਾਲ ਸਾ ॥

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਅਫਜ਼ੂ ॥ ੪੩੫ ॥

ਸਹਿਜਾਏ ਕੋ ਆਗਮਨ ਮਦਰ ਦੇਸ ਚੌਪਈ

ਇਹ ਬਿਧ ਸੋਂ ਬਧ ਭਯੋ ਜੁਝਾਰਾ । ਆਨ ਬਸੇ ਤਬ ਧਾਮ ਲੁਝਾਰਾ ।
 ਤਬ ਔਰੰਗ ਮਨ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਵਾ । ਮਦਰ ਦੇਸ ਕੋ ਪੂਤ ਪਠਾਵਾ ॥੧॥
 ਤਿਹ ਆਵਤ ਸਭ ਲੋਕ ਡਰਾਨੇ । ਬਡੇ ਬਡੇ ਗਿਰ ਹੇਰ ਲੁਕਾਨੇ ।
 ਹਮਹੂੰ ਲੋਗਨ ਅਧਕ ਡਰਾਯੋ । ਕਾਲ ਕਰਮ ਕੋ ਮਰਮਨ ਪਾਯੋ २ ।
 ਕਿਤਕ ਲੋਗ ਤਜਿ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰੇ । ਜਾਇ ਬਸੇ ਗਿਰਵਰਜਿਹ ਭਾਰੇ ।
 ਚਿਤ ਮੁਜੀਅਨ ਕੋ ਅਧਕ ਡਰਾਨਾ । ਤਿਨੈ ਉਥਾਰਨ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ ३ ।
 ਤਬ ਔਰੰਗ ਜੀਅ ਮਾਹਿ ਰਿਸਾਏ । ਏਕ ਅਹਿਦੀ ਆਈ ਹਾਂ ਪਠਾਏ ।
 ਹਮ ਤੇ ਭਾਜ ਬਿਮੁਖ ਜੇਗਏ । ਤਿਨਕੇ ਧਾਮ ਗਿਰਾਵਤ ਭਏ ॥ ੪ ॥
 ਜੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਫਿਰ ਹੈਂ । ਇਹਾਂ ਉਹਾਂ ਤਿਨਕੇ ਗਿਹ ਗਿਰ ਹੈਂ ।
 ਈਹਾਂ ਉਪਹਾਸ ਨ ਸੁਰ ਪੁਰ ਬਾਸਾ । ਸਭ ਬਾਤਨ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥੫॥
 ਦੁਖ ਭੁਖ ਤਿਨ ਕੋ ਰਹੈ ਲਾਗੀ । ਸੰਤ ਸੇਵ ਤੇ ਜੋ ਹੈ ਤਿਆਗੀ ।

ਜਗਤ ਵਿਖੇਕੋਊਕਾਮ ਨ ਸਰਹੀ । ਅੰਤਰਿ ਕੁੰਡ ਨਰਕ ਕੀਪਰਹੀਛੰ
 ਤਿਨਕੋ ਸਦਾ ਜਗਤ ਉਪਹਾਸਾ । ਅੰਤਹਿ ਕੁੰਡ ਨਰਕ ਕੀ ਬਾਸਾ ।
 ਗੁਰ ਪਗ ਤੇ ਜੁ ਬਿਮੁਖ ਸਿਧਾਰੇ । ਇਹਾਂ ਉਹਾਂ ਤਿਨਕੇ ਮੁਖਕਾਰੇ ॥੧॥
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰ ਤਿਨਕੇ ਨਹੀਂ ਫਿਰੈ । ਦੁਖੁ ਦੈ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੋ ਮਰੈ ।
 ਗੁਰੁ ਦੇਖੀ ਸਗ ਕੀ ਮਿਤ ਪਾਵੈ । ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਡਾਰੇ ਪਛੁਤਾਵੈ ॥੨॥
 ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੋਊ । ਆਪ ਕਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਸੋਊ ॥
 ਦੀਨ ਸਾਹਿ ਇਨਕੋ ਪਹਿਰਾਨੋ । ਦੁਨੀ ਪਤਿ ਉਨਕੋ ਅਨੁਮਾਨੋਦੰ
 ਜੋ ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਾਮ ਨ ਦੇਹੈਂ । ਤਿਨ ਤੇ ਗਹਿ ਬਾਬਰ ਕੇ ਲੈ ਹੈਂ ।
 ਵੈ ਵੈ ਤਿਨ ਕੋ ਬਡੀ ਸਜਾਇ । ਪੁਨ ਲੈ ਹੈ ਗ੍ਰਿਹਲੂਟਬਨਾਇ ੧੦
 ਜਬ ਹੋਹੇ ਬੇਮੁਖ ਬਿਨਾਂ ਧਨ । ਤਬ ਚੜ੍ਹ ਹੈ ਸਿੱਖਨ ਕਹਿ ਮਾਗਨ ।
 ਜੇ ਜੇ ਸਿੱਖ ਤਿਨੈ ਧਨ ਦੇ ਹੈਂ । ਲੂਟ ਮਲੇਛ ਤਿਨੁ ਕੋ ਲੈ ਹੈਂ ੧੧
 ਜਬ ਹੁਇ ਹੈ ਤਿਨ ਦਰਬਬਿਨਾਸਾ । ਤਬਧਰਹੈਂਨਿਜਗੁਰਕੀਆਸਾ
 ਤਬ ਤੇ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੋ ਐਹੈ । ਤਬਤਿਨਕੋਗੁਰਮੁਖਨਲਗੈਹੈ ੧੨
 ਬਿਦਾ ਬਿਨਾਂ ਜੈ ਹੈ ਤਬ ਧਾਮੀ । ਸਰਹੈ ਕੋਈ ਨ ਤਿਨਕੋ ਕਾਮੀ ।
 ਗੁਰੁ ਦਰ ਢੋਈ ਨ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਵਾਸਾ । ਦੁਹੈ ਠੌਰਤੋਰਹੈਨਿਰਾਸਾ ੧੩
 ਜੇ ਜੇ ਗੁਰ ਚਰਨਨਿ ਰਤ ਹੋ ਹੈਂ । ਤਿਨਕੋ ਕਸਟ ਨ ਦੇਖਨ ਪੈਹੈਂ ।
 ਰਿੱਧ ਸਿੱਧ ਤਿਨਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਹੀਂ । ਪਾਪ ਭਾਪ ਛੈ ਸਕੈਨਛਾਹੀਂ ੧੪
 ਤਿਹ ਮਲੇਛ ਛੇ ਹੈ ਨਹੀਂ ਛਾਹਾਂ । ਅਸਟ ਸਿੱਧ ਹੋਹੈ ਘਰਿ ਮਾਹਾਂ ।
 ਹਾਸ ਕਰਤ ਜੋ ਉਦਮ ਉਠੈਹੈ । ਨਵਨਿਧਤਿਨਕੋਘਰਮਹਿਐਹੈ ੧੫
 ਮਿਰਜਾ ਬੇਗ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਨਾਮੀ । ਜਿਨ ਢਾਹੇ ਬਿਮੁਖਨ ਕੇ ਧਾਮੀ ।
 ਸਭ ਸਨਮੁਖ ਗੁਰ ਆਪ ਬਚਾਏ । ਤਿਨਕੋਬਾਰਨਬਾਕਨਪਾਏ ੧੬
 ਉਤ ਔਰੰਗਜੀਅਅਧਿਕਰਿਸਾਯੋਚਾਰਅਹਿਦੀਅਨਅਉਰਪਠਾਯੋ ।

ਜੇ ਬੇਮੁਖ ਤਾਂਤੇ ਬਚ ਆਏ । ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਪੁਨ ਇਨੈ ਗਿਰਾਏ ॥
 ੧੭ ॥ ਜੇ ਤੇਜ ਭਜੇ ਹੁਤੇ ਗੁਰ ਆਨਾ । ਤਿਨ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਅਹਿਦੀ
 ਅਹਿ ਜਾਨਾ । ਮੂਤਰ ਡਾਰ ਤਿਨ ਸੋਸ ਪੁੰਡਾਏ ॥ ਪਾਹਰਿ ਜਾਨ
 ਗ੍ਰਿਹਾ ਲੈ ਆਏ ॥ ੧੮ ॥ ਜੇ ਜੇ ਭਾਜ ਹੁਤੇ ਬਿਨ ਆਇਸੁ ॥
 ਕਹੈ ਅਹਿਦੀਅਹਿ ਕਿਨੇ ਬਤਾਇਸੁ । ਮੂੰਡ ਮੂੰਡ ਕਰਿ ਸਹਿਰ
 ਫਿਰਾਏ । ਕਾਰ ਭੇਟ ਜਨੁ ਲੈਨ ਸਿਧਾਏ ॥ ੧੯ ॥ ਪਾਛੈ ਲਾਗਿ
 ਲਰਕਵਾ ਚਲੇ । ਜਾਨਕ ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਹੈਂ ਭਲੇ । ਛਿਕੈ ਤੋਬਰਾ
 ਬਦਨ ਚੜਾਏ । ਜਨੁ ਗ੍ਰਿਹ ਖਾਨ ਮਲੀਦਾ ਆਏ ॥ ੨੦ ॥
 ਮਸਤਕ ਸੁਭੇ ਪਨਹੀਯਨ ਘਾਇ । ਜਨ ਕਰਿ ਟੀਕਾਦਏ ਬਨਾਇ ।
 ਸੀਸ ਈਟ ਕੈ ਘਾਇ ਕਰੇਹੀ । ਜਨ ਤਿਨ ਭੇਟ ਪੁਰਾਤਨ
 ਦੇਹੀ ॥ ੨੧ ॥ ਦੇਹਿਰਾ । ਕਬਹੂੰ
 ਰਨ ਜੂਝਿਯੋ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਦੈ ਜਸੁ ਨਹੀਂ ਲੀਨ । ਗਾਉਂ ਬਸਤਿ
 ਜਾਨਿਯੋ ਨਹੀਂ ਜਮ ਸੋ ਕਿਨ ਕਹਿ ਦੀਨ ॥ ੨੨ ॥ ਚੌਪਈ ॥
 ਇਹ ਬਿਧ ਤਿਨੋ ਭਯੋ ਉਪਹਾਸਾ । ਸਭ ਸੰਤਨ ਮਿਲ ਲਖਿਓ
 ਤਮਾਸਾ । ਸੰਤਨ ਕਸਟ ਨ ਦੇਖਨ ਪਾਯੋ । ਆਪ ਹਾਥ ਦੈ ਨਾਥ
 ਬਚਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥ ਚਾਰਨੀ ਦੋਹਿਰਾ ॥ ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਸਾਜਨ ਰਾਖਸੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਵਨ ਬਿਚਾਰ । ਛੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ
 ਛਾਹਿ ਕੋ ਨਿਹਫਲ ਜਾਇ ਗਵਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਜੇ ਸਾਧੂ ਸਰਨੀ
 ਪਰੇ ਤਿਨਕੈ ਕਵਣ ਬਿਚਾਰ । ਦੰਭ ਜੀਭ ਜਿਮ ਰਾਖਿ ਹੈ ਦੁਸ਼ਟ
 ਅਰਿਸਟ ਸੰਘਾਰ ॥ ੨੫ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ
 ਸਾਹਿਜਾਦੇਵ ਅਹਿਦੀਆ ਆਗਮਨ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੈਦਸਮੋ
 ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤ ਮਸਤ ਸੁਭ ਮਸਤ ॥੧੩॥”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੀਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆ ਵੀ ਸ਼ਾਹ ਖਜ਼ਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬੈਮੁਖ ਹੋਕੇ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਜ਼ਾ ਪਾਉਂਦੇ ਸੁਨਕੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਕੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸਾ, ਕਿੰਤੂ ਜੈਸੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਬੁਰਾ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੁਖਾਉਨ ਤੇ ਬੁਰੇ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਏਹੋ ਸਿੱਖਯਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਤੁਰਕੀ ਵਿਰੋਧ ਵੱਧਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਅਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮੀ ਲੋਗ ਸੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਰਖਦੇ ਸਨ ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਝੂਠੀ ਸੱਚੀ ਚੁਗਲੀਆਂ ਲਾਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵਿਰੁਧ ਕਰਦੇ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿੱਕਲਿਆ ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗਲ ਜਾ ਪਈ ਜਿਸਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਕਈ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਨੇ ਪਏ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਅਪਨੇ ਗੁਰਬਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਉੱਦਮ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਲਈ ਸਾ ਸੋ ਕੇਵਲ ਝੂਠੀ ਕਲਪਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਨਾ ਜਾਨਨੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ॥
ਦੋਹਰਾ-ਨਾ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰ ਮੱਤ ।

ਐਵੇਂ ਜੋ ਮਨ ਆਇਆ ਲਿਖਨਾ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ॥ ੨੯੪ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਵੋਹਿਰਾ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਾਕ ਜੋ ਦੱਸੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਕਾਲ ।
ਇਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਕੁਛ ਹਾਲ ॥ ੨੯੫ ॥
ਇਨ ਕਵੀਅਨ ਨੇ ਬਾਤ ਦਾ ਕਰਾ ਬਤਾਇਣ ਠੀਕ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਮੂਰਖ ਭੁੱਲਕੇ ਚੱਲੇ ਲੀਕੋ ਲੀਕ ॥ ੨੯੬ ॥
ਪਰ ਜੋ ਅੱਗੇ ਦੱਲਕੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।
ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੋ ਤਾਂ ਹਰੇ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੨੯੭ ॥
ਜੋ ਮੈਂ ਕਰ ਸੰਖਪ ਕੁਛ ਤੇਨੂੰ ਦਿਆਂ ਸੁਨਾਇ ।
ਸਾਇਦ ਇਸ ਪਰ ਤੁੱਧਦਾ ਜੇਕਰ ਮਨ ਪਤੀਆਇ ॥ ੨੯੮ ॥

ਯਥਾ:-ਦੇਵੀ ਵਾਰ

“ਹੇ ਸੁਤ ਕੀਜਹਿ ਪੰਥ ਸਕੇਸ । ਪਹਰਹਿ ਨਾਹਿਨ ਬਸਤ੍ਰ
ਕਸ਼ੀਭੀ ਹੈ ਯਹ ਮੇਰੇ ਭੇਸ । ਮੁਸਲੀ, ਮੈਥਨ ਮੱਦਨਾ ਲਿਖਨ
ਮੰਤ੍ਰਤ ਮਾਸ ਤਮਾਕੁ । ਏ ਨਹਿ ਕਰਹਿ ਸਿੱਖ ਸਭ ਤੇਰੇ ਵਢੈ
ਪਰਮ ਪ੍ਰਤਾਪੁ । ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੈਂ ਤੋਪਰ ਤਾਂਤੇ ਕੁਛ ਕ੍ਰਿਤ
ਕਾਬਜ ਸੁਨਾਵਹੁ । ਤਵ ਸੁਠ ਰਚਨਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਤਿ ਆਨੰਦ
ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ । ਸ੍ਰੀ ਸਤ ਗੁਰ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਅੱਗੂ ਦੈ ਬਾਰ ਭਗੌਤੀ
ਗਾਈ । ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਫੇਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਨਾਈ ।
ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਕੁਛ ਔਰ ਸੁਤੋਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵ ਸੁਨਾਏ । ਹਰਿ ਸੁਮੇਰ

ਅਭਮਤ ਫਲ ਦਾਇਕ ਸੁਨ ਮਾਤਾ ਬਰ ਪਾਏ ॥੧੮੬॥ ਅਸਕਹਿ
ਭਈ ਅਲੋਪ ਭਵਾਨੀ । ਦੈ ਕਰ ਪਿਆਰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਤਹਿ
ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਪਰਮਾਨੀ । ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਸ੍ਰੀ ਹਨੂਮਾਨ ਜੁ ਪ੍ਰਗਟ
ਕੱਛ ਤਬ ਦੀਨੀ । ਲੀਜੈ ਮਹਾਰਾਜ ਮਮ ਭੇਟਾ ਮਰਜਾਦਾ ਮਨ
ਚੀਨੀ । ਖੱਤ੍ਰਨ ਕੀ ਯਹ ਆਦਿ ਪੁਸਾਕੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੁ ਧਾਰੀ ।
ਦਈ ਮੋਹ ਕਰ ਬਿਜਯ ਲੰਕ ਮਹਿ ਜਤ ਰਪਰਾਸ ਅਚਾਰੀ” ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇ ਅੰਤ ਮੈਂ ਭਈ ਲੋਪ ਤੱਤ ਕਾਲ ।
ਜਾਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰਤ ਜਨ ਹੋਵਤ ਤੁਰਤ ਨਿਹਾਲ ॥੨੮੬॥
ਯਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੱਸਯਾ ਓੜਕ ਸਾਰਾ ਖੇਲ ।
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਚੰਡਕਾ ਦੇ ਵਰ ਉੱਤਮ ਮੇਲ ॥ ੩੦੦ ॥
ਹੋਇ ਲੋਪ ਤਬ ਹੀ ਗਈ ਮਨਹੁ ਹੁਤੀ ਛਲ ਰੂਪ ।
ਹਨੂਮਾਨ ਭੀ ਕੱਛ ਦੇ ਹੋਇਆ ਲੀਨ ਅਨੂਪ ॥ ੩੦੧ ॥
ਇਸ ਪਰ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਆਵੇ ਮਨ ਦੇ ਮਾਂਹਿ ।
ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਦਿਸੇ ਨਾਂਹਿ ॥ ੩੦੨ ॥

ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਈਂ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡਾ ਦੇਕੇ ਨਾਲਹੀ
ਇਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਸਿਰ ਪਰ ਕੇਸ ਰੱਖੇ ਅਰ ਸੂਹਾ
ਰੰਗ ਨਾ ਪਹਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਤੁਰਕਨੀ, ਕੁੱਠਾ ਖਾਨਾ ਆਦਿਕ ਭੀ ਬਬਰਜਤ ਦੱਸੇ, ਅਰ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਕਵਤਾ ਸੁਨਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ ਜਿਸ ਪਰ ਫਿਰ ਤੱਤਛਿਨ
ਲੋਪ ਹੋਗਈ, ਏਹੋ ਅਸੂਲ ਅੱਜ ਤਕ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ,

ਜਿਸ ਤੇ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰੂਰ ਇਹ ਦੇਵੀ ਨੇ ਹੀ
 ਦੱਸੇ ਹੋਨਗੇ ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਕਛ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਰਾਮ ਜੀ
 ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜੱਤ ਚਪਰਾਸ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤਾਂ ਤੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ
 ਸ਼ਰੂਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਠੀਕ
 ਹੋਵੇਗਾ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਤੇਰੇ ਜੈਸੇ ਆਦਮੀ ਜੰਮੇ ਜਦ ਜਗ ਮਾਹਿੰ ।
 ਕਹੋ ਧਰਮ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਕਿਕੁਰ ਭੁੱਖੇ ਨਾਹਿੰ ॥ ੩੦੩ ॥
 ਉਪਰ ਕੇਹੜੀ ਗੱਲ ਦੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਤੂੰ ਦੱਸ ।
 ਅੰਧੇ ਵਾਲੀ ਜਫੜੀ ਪਾਇ ਲਈ ਤੈਂ ਨੱਸ ॥ ੩੦੪ ॥
 ਜੋ ਬਾਵਾ ਜੀ ਲਿਖ ਧਰਾ ਇੱਲ ਬਤਿੱਲ ਬਟੋਰ ।
 ਤੇਰੇ ਜੇਹੇ ਪੁਰਖ ਬਿਨ ਕਦੋਂ ਮੰਨਸੀ ਹੋਰ ॥ ੩੦੫ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਜੋ ਦੇਵੀ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਆਖੀ
 ਗੁਰ ਨੂੰ ਰੰਗ ਕਸੰਭੀ ਚਹੀਏ ਨਾ ਪਹਿਰਾਇਆ ॥ ਅਰ ਇਸ ਪਰ
 ਇਹ ਯੁਕਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਬਾਨਾ । ਹੁਨ ਤੂੰ ਦੱਸ ਏਸ ਦੇ
 ਅੰਦਰ ਕਿਆ ਨੁਕਸਾਨ ਪਛਾਨਾ ॥ ੩੦੬ ॥ ਅਪਨੇ ਜੈਸੇ ਕੇਸ
 ਸੀਸ ਪਰ ਰਖਨ ਹੇਤ ਬਤਾਏ । ਅਰ ਅਪਨੇ ਕਰ ਦਾ ਦੇ ਖੰਡਾ
 ਚਾਹੇ ਬਲ ਵਰਧਾਏ । ਫਿਰ ਉਹ ਅਪਨੇ ਰੰਗ ਦੇਨ ਬੋ ਕਿਉਂ
 ਮਨ ਮਹਿੰ ਘਬਰਾਈ । ਜਿਸਦੇ ਪਹਰ ਨ ਅੰਦਰ ਉਸ ਕਯਾ ਸੋਭਾ

ਅਪਨੀ ਪਾਈ ॥ ੩੦੭ ॥ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕੁੱਝ ਨ
 ਹੁੰਦਾ ਪਯਾਰਾ । ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਰ ਨਾ ਤਿਨ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਹੈ
 ਰੰਗ ਨਿਕਾਰਾ । ਬੋਝੀ ਬੰਦ ਪਈ ਤੇ ਉਡਦਾ ਅਰ ਨਾ ਧੁੱਪਸਹਾਰੇ ।
 ਇਸਹੀ ਕਾਰਨ ਦੇਖ ਏਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨ ਲਾਉ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ੩੦੮ ॥
 ਫਿਰ ਇਸ ਐਸੇ ਤੁੱਛ ਰੰਗ ਪਰ ਕਿਉਂ ਕਬਜ਼ਾ ਤਿਨ ਕੀਤਾ ।
 ਪਿਛਲੇ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਾ ਵਾਲਾ ਚਾਲਾ ਚੰਗਾ ਲੀਤਾ ॥ ਸੂਹਾ
 ਰੰਗ ਬਨਾਤੀ ਜੋੜਾ ਅਰ ਚਿੱਟੇ ਜੋ ਚਾਵਲ । ਖਾਨ ਨ ਦੇਂਦੇ
 ਮੁਗਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋਕੇ ਖੂਬ ਉਤਾਵਲ ॥ ੩੦੯ ॥ ਆਖਨ ਕੋਈ
 ਏਹੁ ਨ ਪਹਿਰੇ ਇਹ ਹੈ ਪਹਿਰਨ ਸਾਡਾ । ਲੋਗ ਗਰੀਬ ਹਡਾਵਨ
 ਖਾਵਨ ਜੋ ਹੈ ਹੱਕ ਤੁਸਾਡਾ ॥ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਜਾ ਇਸ ਦੇਵੀ ਰੰਗ
 ਨ ਪਹਿਰਨ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਸਬਕ ਮੁਗਲ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਭੁੱਲ
 ਭੁਲਾਵੇ ਲਿੱਤਾ ॥ ੩੧੦ ॥ ਕੁੱਠਾ ਖਾਨ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣਾ ਜੇ ਤਿਸ
 ਬੁਰਾ ਠਰਾਇਆ । ਤਾਂ ਇਹ ਅਪਨੇ ਛੈਣੇ ਕੁੱਟਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਬਕ
 ਸਿਖਾਇਆ । ਅਰ ਓਹ ਸੂਹੇ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੇ ਪਹਿਰਨ ਚੰਗੇ ਚੀਰੇ ।
 ਕਿਉਂ ਨਾ ਰੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੀ ਜੋ ਹਨ ਲਾਲੇ ਹੀਰੇ ॥ ੩੧੧ ॥
 ਫਿਰ ਜੋ ਉਸਦਾ ਛੈਦ ਸੁਨਨ ਨੂੰ ਸੀ ਮਨ ਆ ਲਲਚਾਇਆ ।
 ਦਸੋ ਖਾਂ ਇਹ ਕਵਤਾ ਦਾ ਸੀ ਕਿਆ ਤਿਨ ਸਮਾਂ ਤਕਾਇਆ ॥
 ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਰਤੀ ਗੁਰ ਜੋ ਬੈਠੇ ਸਨ ਇਕ ਜਾਗਾ । ਫੇਰ
 ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਜੋ ਸਾ ਪਯਾਰਾ ਲਾਗਾ ॥ ੩੧੨ ॥
 ਤੀਜਾ ਅਪਨੇ ਤਨ ਪਰ ਹੈ ਸਨ ਲੱਗੇ ਘਾਉ ਘਨੇਰੇ । ਏਸ ਸਮੇਂ
 ਦੁਖਦਾਈ ਅੰਦਰ ਕਿਆ ਸਨ ਛੈਦ ਚੰਗੇਰੇ ? ਕਿਆ ਕਵੀਆਂ ਦੀ
 ਸਭਾ ਲਗੀ ਸੀ ਕਾਬ ਸੁਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਭਯਾਨਕ

ਦਸਯਾ ਜਦ ਸੀ ਗੁਰੂ ਅਕੇਲੇ ॥ ੩੧੩ ॥ ਹਨੂਮਾਨ ਜੋ ਕੱਛ
 ਪਾਇਕੇ ਫਤੇ ਲੰਕ ਪਰ ਪਾਈ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਤਿਨ
 ਆਕੇ ਹੱਥ ਫੜਾਈ ॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡੀ ਨੇ ਭਾਈ ਪਾਕੇ ਲਹਿੰਗਾ
 ਚੰਗਾ। ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਸਾਥ ਸੀ ਕੀਤਾ ਨਾਲ ਦਲੇਰੀ ਦੰਗਾ ॥
 ੩੧੪ ॥ ਦੱਸ ਭਲਾ ਜੇ ਕਰਦ ਦੇਨ ਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਉਹ ਲਹਿੰਗਾ ਚਾ ਅੱਗੇ ਧਰਦੀ ਵਿੱਚ ਰੇਸ਼ਮੀ ਨਾਲਾ ॥ ਅਰ
 ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਲੱਖਾਂ ਰਾਕਸ਼ ਮਾਰੇ। ਅਬ ਮੈਂ ਬਖ-
 ਸ਼ਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਖਾਤ੍ਰ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੩੧੫ ॥ ਜਿਸ ਤੇ
 ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਪਹਰ ਕੇ ਜਗ ਅੰਦਰ ਯਸ ਪਾਵੇ। ਪੜਦੇ ਦਾਰ
 ਕੱਪੜਾ ਐਸਾ ਹੋਰ ਨ ਨਜ਼ਰੀ ਆਵੇ ॥ ਜਿਸਤੇ ਘਾਗਰ ਸਾਹੀ
 ਪਲਟਨ ਆਪੇ ਹੀ ਬਨ ਜਾਂਦੀ। ਤੇੜ ਘੱਗਰਾ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰੇ
 ਸਿੰਘਾਂ ਸ਼ਕਲ ਬਨਾਂਦੀ ॥ ੩੧੬ ॥ ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਈ ਉਸ
 ਵੇਲੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਵਿਰਾਰੀ। ਯਾ ਬਾਵਾ ਜੀ ਚੁੱਕ ਗਏ ਹਨ
 ਜਿਸਤੇ ਨਾ ਲਿਖ ਮਾਰੀ ॥ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਆਦਮੀ ਯਾਰੋ ਕਿਆ
 ਚਾਲੇ ਹਨ ਕਰਦੇ। ਪੰਥ ਵਾਸਤੇ ਨੂੰਨ ਥੱਪਦੇ ਰੰਚਕ ਨਾਹੀਂ
 ਛਰਦੇ ॥ ੩੧੭ ॥ ਇਹ ਸਭ ਬਾਤਾਂ ਹਨ ਮਨ ਘੜੀਆਂ ਸੱਤ ਨ
 ਇਨ ਮਹਿ ਪਾਇਆ। ਓਸੀ ਕਲਮ ਚਲਾਈ ਬਹਿਕੇ ਜੈਸਾ ਮਨ
 ਮਹਿ ਆਇਆ ॥ ਆਖੀ ਮਗਰੋਂ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਕੱਛ ਤੁਰਤ
 ਪਕਰਾਈ। ਹਰਿ ਸੰਤੋਖ ਵਾਂਗ ਇਸ ਬਾਵੇ ਇਹ ਭੀ ਗੱਪ
 ਸੁਨਾਈ ॥ ੩੧੮ ॥ ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਜਗਤ ਮਹਿ ਸਿੰਘ
 ਕਛਹਰੇ ਪਾਉਨ। ਬਾਂਦਰ ਕੋਲੋਂ ਲਿਤੇ ਹੋਏ ਹੋਰੋਂ ਹੱਥ ਨ
 ਆਉਨ ॥ ਕਿਆ ਉਪਾਏਂ ਇਹ ਸੁਨਕੇ ਕਹਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨਾ ਸ਼ਤਮਿੰਦੇ।

ਸੱਗੋਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਭੋਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਮਹਿ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ॥ ੩੧੯ ॥
ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹਾਲ ਬਭਾਇ ।

ਪਹਲਜਾਂ ਵਾਂਗਰ ਏਸ ਭੀ ਛਡਿਆ ਰੋਲਾ ਪਾਇ ॥੩੨੦॥

ਗਲ ਅਕਲ ਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਵਿਚ ਏਸਦੇ ਕੁੱਝ ।

ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜ ਵਾਲੜੀ ਧਾਮੜ ਧੂਮੜ ਬੁੱਝ ॥ ੩੨੧ ॥

**ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਾ
ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ**

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਦੋਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਸਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

੧-ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਕਾਰ ਤੇ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦਾ ਖਜ਼ਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੇਨ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤਦ ਛਿਪਰ ਕੌਮ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਬੁਲਾਕੇ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਿੱਤਾ ਪੌਰਾਣਕ ਸੀ ਜੋ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭੀਮ ਦੇ ਹਾਥੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ

ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਬਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਗਿਆ ਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸਨੇ ਲੱਖ ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੂੰ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਸਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਲ ਹੋਗਿਆ ਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜੱਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਕਰਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇਗੇ ।

੨--ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਦੱਤਾਨੰਦ ਉਜੈਨੀ, ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਸ਼ੀਵਾਲੇ ਕੇਸੇਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ ਥੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆਂ ਕਿੰਤੂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ॥

੩--ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਾੜ ਪਰ ਖੜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ॥

੪--ਬਾਵਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਲਾਡਕਰਨ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ॥

੫--ਦੂਜੇ ਕਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਅਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਵਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅੱਠਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੇ ॥

੬--ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੱਢੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ ਅਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਦੇਵੀ ਨੇ ਭੇਟਾ ਮੰਗੀ ਤਦ

ਇੱਕ ਸੰਗਤੀਆ ਨਾਮੇਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਵੱਢ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਉਸਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ॥

੭-ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਾਵਜ ਸੁਨਨ ਦਾ ਸੁਵਾਲ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਦੁਦ ਆਖਕੇ ਛੰਦ ਸੁਨੇ ॥

੮--ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿੰਤੂ ਏਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਸੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਪਹਿਰਨਾ ਉਸਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੀਤਾ ॥

ਇਹ ਸਭ ਬਾਤਾਂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ ॥

ਇਸਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਚਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਏਹੋ ਮੰਨਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਭੇ ਮਨ ਆਏ ਗੀਤ ਗਾਉਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਸਲ ਖਬਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਇਨ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਜੇ ਤੂੰ ਲਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ।

ਜੋ ਧੋਂ ਪਾਣੀ ਆਪਹੀ ਲਵੇਂ ਤੁਰਤ ਨਤਾਰ ॥ ੩੨੪ ॥

ਇਤੀ

ਭਾਈ ਰਾਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਮਾਨੀ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ

ਸਵੇਯਾ

ਦੁਖ ਸਿੰਧ ਵਿਖੇ ਭੁਬਤੇ ਜਨ ਜੇ ਕਰਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਪਾਰ
ਕਰਾਏ। ਦ੍ਰਿੜ ਬੰਧਨ ਬੇ ਉਰਮੇਂ ਜਿਨ ਕੇ ਤਿਨਕੇ ਗਹਿ ਰਾਮਾਨ
ਗਿਰਾ ਛੁਟਕਾਏ ॥ ਜੋਗਰ ਭੋਗ ਵਿਖੇ ਭਵ ਮੈਂ ਸਭ ਜੀਵਨ ਕੋ
ਪਥ ਮੋਖ ਦਿਵਾਏ। ਕਲ ਤਾਰਨ ਕੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜੂ ਕਵਿ ਦਿੱਤ
ਹਰੀ ਧਰ ਮੈਂ ਗੁਰ ਆਏ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਸਮ ਨਾ ਕੋ ਹੂਆ ਨ ਹੋਗ।
ਕਰ ਅਵਗਾਹਨ ਜੇ ਪਿਖੇ ਕੋ ਜਨ ਚੋਦਹ ਲੋਗ ॥ ੨ ॥
ਤਿਨ ਪਰ ਕਿਤਕ ਅਗਾਨੀਆਂ ਲਾਇਆ ਦੋਖ ਮਹਾਨ।
ਕਹਨ ਮਨਾਈ ਚੰਡਕਾ ਨਿਜ ਬਲ ਹਿਤ ਭਵਭਾਨ ॥ ੩ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਤਾਂ ਸੁਨਣ ਤੇ ਆਵਤ ਹੈ ਉਪਰਾਸ।
ਕਹੈਂ ਰਵੀ ਦੀਪਕ ਚਹੇ ਅਪਨੇ ਹੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥ ੪ ॥
ਤਾਂਤੇ ਐਸੇ ਜਨਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨ ਹੋਵਤ ਸੱਤ।
ਜੋ ਭਾਖੀ ਨਿਜ ਮੁਖਨ ਤੇ ਜੈਸੀ ਜਿਨਕੋ ਮੱਤ ॥ ੫ ॥
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਗੁਰ ਦੇਵ।
ਤਾਂਤੇ ਤਿਸ ਕੋ ਛੋਡ ਨਹਿ ਕਰਤ ਕਿਸੀ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੬ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਸਭ ਤੇਰੇ ਸੁਨ ਲਏ ਜੋ ਸਨ ਬਚਨ ਅਮੋਲ ।
ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਮਨ ਮੁੜ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤਿ ਡੋਲ ॥ ੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਸਾਧੂ ਵਡ ਗਿਆਨੀ । ਜਿਨਕੀ ਝੋਭਾ ਨਾਹੀਂ ਛਾਨੀ ।
ਵਿੱਦਯਾਵਾਨ ਹੀਥ ਕਾ ਵੇਤਾ । ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਕਰਤ ਹੈ ਜੇਤਾ ।
ਵਡੇ ਵਡੇ ਜਿਨ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਏ । ਜਿਨ ਕੋ ਪਠ ਜਨ ਭਰਮਗੁਵਾਏ ।
ਰਚੀ ਖਾਲਸਾ ਜਿਨੇ ਤਾਰੀਖ । ਦੇਤ ਧਰਮ ਕੀ ਜੋ ਵਡ ਸੀਖ ॥
ਸਿੰਘਨ ਅਰ ਦਸ ਗੁਰ ਕੇ ਹਾਲ । ਤਿਨ ਮਹਿਤੇਨਰਲੇਵਤਭਾਲ ।
ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਇਸਤੇ ਹੈ ਹੋਯਾ । ਜੋ ਨਹਿ ਜਾਵਤ ਕਬੀ ਲਕੋਯਾ ।
ਹੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਜ ਜਗ ਮਾਹੀਂ । ਸਭ ਨਰ ਜਾਨਤ ਸੰਸੇ ਨਾਹੀਂ ॥
ਤਿਨ ਜੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਯਾ । ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਜਿਸਕਾ ਯਸ ਛਾਯਾ ।
ਕਰੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀਗ ਅਪਾਰੇ । ਸੋਈ ਤਿਸ ਮਹਿ ਭਾਖੇ ਸਾਰੇ ।
ਪੁਨ ਗੁਰੁਅਨ ਕੇ ਜੋ ਉਪਕਾਰ । ਸੋ ਭੀ ਕਹੇ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰ ।
ਪਰ ਉਸ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਝਾਰੀ । ਜਬ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਆਈ ਵਾਰੀ ।
ਤਿਨ ਭੀ ਸਭ ਕੋ ਯਹੀ ਸੁਨਾਯਾ । ਸਾ ਗੁਰਜੀ ਦੁਰਗਾਨੂੰ ਧਿਆਯਾ ।
ਰੁਕ ਤੇਜ ਹਤਨੇ ਕੇ ਕਾਜਾ । ਕਰਾ ਚਰਤ ਯਹ ਗਰੀਬਨਵਾਜਾ ।
ਜਬ ਐਸਾ ਗਿਆਨੀ ਯਹਿ ਗਾਵੇ । ਤੋ ਕਹੁ ਝੂਠ ਕੌਨ ਠਹਰਾਵੇ ।

ਦੋਹਿਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੈਦਾ ਪੂਜੀ ਗੁਰੂ ਜ਼ਰੂਰ ।

ਸਾਂਤਿ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜਗਤ ਮਹਿ ਤੁਰਕੀ ਵਡੇ ਫਤੂਰ ॥੯॥
 ਅਰ ਤੈਨੂੰ ਭੀ ਮੰਨਨਾ ਚਹੀਏ ਐਸਾ ਵਾਕ ।
 ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਆ ਸਮਝ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਪਾਕ ॥੧੦॥

ਤੰਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਗਿਆਨਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਅਹੇ ਨਿਪਟ ਹਮਾਰੇ ਮੀਤ ।
 ਜਿਸ ਕੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਭ ਜਨ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ॥੧੧॥
 ਤਿਨ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਲਿਖਨਾ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ।
 ਜੈਸੇ ਔਰਨ ਨੇ ਕਹਾ ਪੜਕੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ॥ ੧੨ ॥
 ਏਹੋ ਹਾਸੇ ਵਾਲੜੀ ਗੱਲ ਬਨੀ ਹੈ ਆਇ ।
 ਸਭਨੀ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਮਿਲਕੇ ਇੱਕੋ ਦਾਇ ॥ ੧੩ ॥
 ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਗਰ ਹੀ ਚੱਲੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਨੱਕ ਨਕੇਲਾਂ ਪਾਇਕੇ ਉਠਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਤਾਰ ॥ ੧੪ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਨ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੋ ਭੀ ਚਾਇ ਸੁਨਾਉ ।
 ਏਹੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਓਸਦਾ ਰਹੇ ਨ ਬਾਕੀ ਚਾਉ ॥ ੧੫ ॥
 ਪਰ ਜਿਉਂ ਪੱਤ ਪਲਾਹ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਮੂਲ ।
 ਤਿਉਂ ਇਹ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਲਖੇ ਇੱਕੋ ਮਤ ਅਨਕੂਲ ॥੧੬॥
 ਸਭਨਾਂ ਲਾਇਆ ਜ਼ੋਰ ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਦਵੇ ਮਨਾਇ ।
 ਜਿਸਤੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਹੈ ਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤ ਦਖਾਇ ॥੧੭॥
 ਪਰ ਇਸ ਹਠ ਦੀ ਭੰਗ ਨੇ ਚੱਕਰ ਦਿੱਤਾ ਫੇਰ ।
 ਪੌਰਾਣਕ ਮਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗੁਰ ਮਤ ਦੀਨਾ ਗੋਰ ॥ ੧੮ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨ ਕਰ ਸਭ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਕਹਨਾ ਚਾਇ ।

ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਏਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਛ ਨਜ਼ਰੀ ਆਇ ॥ ੧੯ ॥

ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨ ।

ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਕਰਨ ਬਖਾਨ ॥ ੨੦ ॥

ਯਥਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਪੈ

“ਅਨਟ ਭੁਜੀ ਜਗਮਾਤ ਦਸਮ ਗੁਰ ਜੋ ਬਿਦਤਾਈ । ਯਹ
ਸੁਨ ਸੈਸਾ ਕਰਯੋ ਮਰੀ ਫਿਰ ਐਸ ਤਦਾਈ ॥ ਕਈ ਠੌਰ ਨਿਜ
ਰੰਬ ਵਿਖੈ ਗੁਰ ਐਸ ਬਖਾਨੇ । ਕਿਸਨ ਬਿਸਨ ਲੋ ਆਦਿ ਸੁਰਨ
ਕੋ ਹਮ ਨਹਿ ਮਾਨੇ ॥ ਹਮ ਮਾਨਤ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕੋ ਇਕ ਈਸ
ਉਪਾਸਨ ਕਹੀਯਹਿ । ਫਿਰ ਕੌਨ ਹੋਤ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ਗੁਰਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ
ਕਰੀ ਕਹਿ ॥ ੨੦ ॥ ਯਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਨ ਹੋਇ ਮੋਦ ਮਨ ਕਹਿਯੋ ਫੈਰ
ਕਵਿ । ਅਹੋ ਮਰੀਕਪਤਾਨ ਏਹੁ ਤੁਮ ਬੂਝੀ ਭਲ ਅਵਿ ॥ ਸੁਨੋ
ਪ੍ਰੇਮ ਧਰ ਕਹੋਂ ਸਾਰ ਉਤ੍ਰ ਯਹਿ ਨੀਕੈ । ਜਿਹ ਹਿਤ ਜਿਹ ਬਿਧ
ਕਰੀ ਮਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰ ਠੀਕੈ ॥ ਇਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਸਭਾ
ਮਹਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਕ ਬਾਤ ਯਹਿ । ਚਲੀ ਕਹਯੋ ਕਿਨ ਕਲੀ ਮੈਂ
ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵਿ ਅਬ ਹੋਤ ਨਹਿ ॥ ੨੧ ॥ ਦਿਜ ਵਰ ਕੋ ਬਿਦ
ਕਵੀ ਗੁਨੀ ਜਨ ਦੇਸ ਵਿਦੇਸੀ । ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਾ ਮੱਧ ਤਬ
ਬਿਰੇ ਵਿਸੇਸੀ । ਕਈ ਦੁਜਨ ਤਬ ਕਹੀ ਬਾਤ ਪੁਨ ਭਾਂਤ ਇਸੀ
ਤੈ । ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਨੋਹਿ ਹੋਤ ਦੇਵਤਾ ਬਿਦਤ ਕਿਸੀ ਤੈ ॥ ਯਹ

ਸੁਨ ਕਰ ਤਬ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਕਹਿਯੋ ਵਹੁ ਕੌਨ ਬਾਤ ਜੋ ਹੈ ਹੈ ਨਹੀਂ ।
 ਜੋ ਕਰੈ ਵਿਧੀ ਯੁਤ ਨਰ ਭਲੈ ਤੋ ਬਿਦਤ ਦੇਵ ਅਬ ਹੈ ਸਹੀ ॥
 ੨੨ ॥ ਯਾ ਬਿਧ ਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਬਿਪਨ ਪੁਨ ਜਬ ਹੀ ।
 ਫੇਰ ਕਹਿਯੋ ਹਠ ਠਾਨ ਦੇਵ ਨਹਿ ਬਿਦਤੈ ਅਬ ਹੀ ॥ ਪੁਨ ਸਤਿ
 ਗੁਰ ਨੇ ਕਹਯੋ ਬਿਦਤ ਕਰ ਹਮ ਬਿਖਰਾਵੈ । ਅਸਟ ਭੂਜੀ ਜਗ
 ਮਾਤ ਕੇਰ ਤੁਹਿ ਦਰਸ ਕਰਾਵੈ ॥ ਇਕ ਕਾਰਨ ਕਰਯੋ ਉਚਾਰ
 ਯਹਿ ਪੁਨ ਸੁਨੋ ਦੂਸਰੋ ਔਰ ਅਬ । ਜਿਸ ਹੇਤ ਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ
 ਦੁਰਗਾ ਨੀਕੀ ਭਾਂਤ ਤਬ ॥ ੨੩ ॥ ਧਰਮ ਧਰਾਵਨ ਹੇਤ ਧਰਾ
 ਪਰ ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ । ਧਰਯੋ ਧਰਮ ਅਵਤਾਰ ਸਤਗੁਰੂ ਸਾਮ
 ਪੁਰੰਦਰ ॥ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲਖ ਅਨਾਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਯਹ ਮਾਯਾ ।
 ਯਹੀ ਜਗਤ ਕੇ ਰਚਤ ਭਰਤ ਸੰਹਰਤ ਸਦਾਯਾ ॥ ਸਿਵ ਬਿਸ਼ਨ
 ਅਜਾਦਿਕ ਦੇਵ ਸਭ ਸੇਵ ਜਾਹਿ ਪਦ ਉਚਲਹਿ । ਹਰਿ ਨੈਨਕੋਰ
 ਕੀ ਓਰ ਨਿਤ ਨਿਰਖਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟ ਰਹਿ ॥ ੨੪ ॥ ਸਿਤਕ
 ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਏ ਅੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮੀ ਧਰ ਪਰ । ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਆਦਿ ਭਏ
 ਅਵਤਾਰ ਸਿਤਕ ਹਰ ॥ ਭਗਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕੀ ਕਰੀ ਸਭਨ ਮਨ
 ਮੋਦ ਧਾਰ ਕਰ । ਤਿਯੋਂ ਛੱਤ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਏ ਬਿਦਤ ਬਸੁਧਾ ਸੁਬੀਰ
 ਬਰ ॥ ਤਿਨੋ ਧਰਮ ਪਾਲਨਾ ਹੇਤ ਪੁਨ ਸੱਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸਾਲਨਹਿਤੀ ।
 ਜਿਨ ਪੰਥ ਸਹਾਇਕ ਲਖ ਸਦਾ ਜਗ ਦੈਬਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਤੀ ॥
 ੨੫ ॥ ”

ਵੇਹਿਰਾ

ਏਥੇ ਗਯਾਨੀ ਨੇ ਕਹੇ ਕਾਰਨ ਦੋਇ ਬਖਾਨ ।

ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵੀ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋ ਹਨ ਯੁਕਤ ਪ੍ਰਮਾਨ ॥ ੨੬ ॥

ਭਾਵ—ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਢੰਗ ਪਰ ਨਿਰਨਯ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ ॥

ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੋਸਾਂ ਵਿਦੇਸਾਂ ਦੇ ਪੰਡਤ ਅਤੇ ਗੁਣੀ ਲੋਗ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਦ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਬਾਤ ਚੱਲ ਪਈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗਾ, ਇਸ ਪਰ ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਹਠ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਿਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਛਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅਸਟਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਸ ਇਸ ਜ਼ਿੱਦ ਪਰ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਪਰ ਪੰਡਤ ਝੂਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿੱਤ ਗਏ ॥

ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਭੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮ ਪਾਲਨ ਸੱਤ੍ਰ ਗਾਲਨ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲੀਤੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਪਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਸੋਈ ਠੀਕ ਸਰਧਾ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ ॥

(੨੫੯)

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਥਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੱਗਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਮੀਤ ।
ਕਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਦਰ ਰਚਕੇ ਰੀਤ ॥ ੨੨ ॥
ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਮੰਨਲੈ ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ।
ਅਗਲੇ ਆਏ ਸਾਲ ਨੂੰ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਚੱਲ ॥ ੨੩ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਜੇ ਤੂੰ ਲਏਂ ਵਿਚਾਰ ।
ਵਾਂਗ ਹੀਸ ਦੇ ਦੁੱਧ ਬੋਂ ਪਾਣੀ ਦਏਂ ਨਿਤਾਰ ॥ ੨੪ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਗਿਆਨੀ ਦੋਇ ਰੇਤ ਹਨ ਦੋਸੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕੇਰੇ । ਸਭਨਾਂ
ਕੋਲੋਂ ਕੱਢ ਨਿਰਾਲੇ ਸਰਧਾ ਜੋਗ ਵਧੇਰੇ ॥ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰ ਜੀ
ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸਭ ਤੇ ਵਧਕੇ ਗਾਈ । ਜਿਸਤੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਗੁਰ
ਦੇਵੀ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਲਾਈ ॥ ੨੫ ॥ ਪੰਡਤ ਆਖਨ ਹੋਣਾ ਨਾਹੀਂ
ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤੱਖਾ । ਗੁਰਜੀ ਆਖਨ ਪ੍ਰਗਟਕਰਨੀ ਸਾ ਹਠਪੂਰਾ
ਰੱਖਾ ॥ ਜਿਸਤੇ ਜ਼ਿੰਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰ ਆਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ।
ਅਪਨਾ ਬਚਨ ਕਰਾ ਸਭ ਪੂਰਾ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਰਾਇਆ ॥ ੨੬ ॥
ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰ ਨੂੰ ਇੱਛ ਨ ਕੋਈ । ਇਹ ਤਾਂ
ਸਾਰੀ ਕਾਰਰਵਾਈ ਜ਼ਿੰਦੇ ਜ਼ਿੰਦੀ ਹੋਈ ॥ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਨਾ ਤੁਰਕ
ਨਾਸ ਹਿਤ ਗੁਰ ਜੀ ਯਤਨ ਕਰਾਇਆ । ਏਸ ਕਥਨ ਪਰ ਗਿਆਨੀ
ਨੇ ਸਭ ਖੁਹੇ ਵਿੱਚ ਛੁਬਾਇਆ ॥ ੨੭ ॥ ਇਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨ ਝੁਠੇ

ਕਰਨੇ ਦਾ ਸੀ ਉੱਦਮ ਸਾਰਾ । ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸੇ ਕਲਜੁਗ ਮੈਂ ਨਾ
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਦਿਵਤਾਰਾ ॥ ਸਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਵਨ ਯੱਗ ਪਰ ਖਰ-
 ਚੜਾ ਬਹੁਤ ਰੁਪਈਆ । ਕਲਜੁਗ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਖਲਾਈ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕਰਕੇ ਮਈਆ ॥ ੨੮ ॥ ਸੱਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਹੋਇਆ ਲਾਭ ਗੁਰੂ ਨੂੰ
 ਚੰਗਾ । ਕਰਦ ਲਈ ਅਰ ਉਹ ਵਰ ਪਾਇਆ ਜੋਸਾ ਮੁਖਤੇ
 ਮੰਗਾ ॥ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਕੀਤੇ ਦੂਜਾ ਵਰ ਸਾ ਪਾਇਆ ।
 ਦੁਗਨਾ ਲਾਭ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਫਰਮਾਇਆ ॥
 ੨੯ ॥ ਹੁਣ ੂੰ ਦੱਸ ਸੋਚਕੇ ਮਨ ਮਹਿ ਕਦ ਦੇਵੀ ਗੁਰ ਮੰਨੀ ।
 ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਆਕੜ ਸਾਰੇ ਪੰਡਤ ਦੀ ਸੀ ਭੰਨੀ । ਫਿਰ ਇੱਕ
 ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਨਾਲ ਗੌਰ ਦੇ ਪਸਾਰੇ । ਸਾਰਾ ਕੌਨ
 ਕਵੀ ਹੈ ਇਨ ਮਹਿ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਵਹੁ ਸਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਪੁਨ ਦੂਜੀ ਜੋ ਯੁਕਤ ਹੈ ਭਾਖੀ ਗਿਆਨੀ ਏਵ ।
 ਲੱਖ ਮਾਇਆ ਸਭ ਪੁਜਤੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੇ ਦੇਵ ॥ ੩੧ ॥
 ਉਨ ਸਮ ਹੀ ਗੁਰ ਨੇ ਕਰੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਪਨ ਕੀ ਰੀਤ ।
 ਜਾਂਤੇ ਤਿਨ ਮਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਨੀ ਕੁਛ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ॥ ੩੨ ॥
 ਯਹ ਯੁਕਤੀ ਭੀ ਸਾਧ ਨੇ ਕਹੀ ਨ ਨੀਕੇ ਸੋਚ ।
 ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਮਤ ਵਿਖੇ ਭਾਸਤ ਹੈ ਅਤਿ ਪੋਰ ॥ ੩੩ ॥
 ਸਰਬ ਸ਼ਕਤ ਕੋ ਮੂਲ ਜੋ ਭਾਖੈ ਪੁਤਖ ਅਕਾਲ ।
 ਤਾਂਕੋ ਤਜ ਤਿਸ ਛਾਦਨੀ ਕਿਉਂ ਮਾਨੀ ਗੁਰ ਦਿਆਲਾ ॥ ੩੪ ॥
 ਸਰਬ ਉਪਾਧਨ ਮੂਲ ਹੈ ਮਾਯਾ ਮਹਾਂ ਵਿਕਾਰ ।
 ਕੌਨ ਗਿਆਨੀ ਤਾਸ ਕੋ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸਤ ਕਾਰ ॥ ੩੫ ॥

ਪੁਰਖ ਮਾਂਹਿ ਬੰਧਨ ਜਿਤੇ ਪਾਏ ਇਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ।
 ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਸਭ ਵਿਗਨ ਜਨ ਕਰਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹਾਨ ॥ ੩੬ ॥
 ਅਹੋ ਅਮੂਰਤ ਦੇਵਕੀ ਸਕਤ ਬਤਾਈ ਜੋਇ ।
 ਅਸਟ ਭੁਜੀ ਕਾਲੀ ਮਹਾਂ ਕਹੋ ਸਿੱਧ ਕਿਮ ਹੋਇ ॥ ੩੭ ॥
 ਸਕਤੀ ਸਾਕਤ ਕੋ ਅਹੋ ਤਾਂਦਾਤਮ ਸਨਬੰਧ ।
 ਭਿੰਨ ਲਖੇ ਜੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੋ ਅਨਭਵ ਤੇ ਅੰਧ ॥ ੩੮ ॥
 ਸਕਤ ਨਿਰਾਸ਼੍ਰੈ ਨਾ ਰਹੇ ਹੈ ਇਹ ਸਕਲ ਸਿਧਾਂਤ ।
 ਮੋ ਯਹ ਨਿਯਮ ਜਹਾਂਨ ਮਹਿ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਏਕਾਂਤ ॥ ੩੯ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਬਨਕੇ ਨਾਰ ਇੱਕ ਸੋ ਭੀ ਅਤਿ ਬਦ ਰੂਪ ।
 ਸਨਮੁਖ ਆਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਿਆ ਇਸ ਮੈਂ ਹੈ ਊਪ ॥ ੪੦ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਖਿਆਲ ਹੈ ਅਪਨੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ।
 ਜੋ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਾ ਉਚਾਰ ॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਜੋ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮਾਨ । ਦੇ ਕਰ ਸਿੱਧ ਕਰਤ ਅਨਮਾਨ ।
 ਜੈਸੇ ਤਿਨ ਨੇ ਦੇਵ ਮਨਾਈ । ਅਰਿ ਜੀਤਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ।
 ਤੈਸੇ ਹੀ ਗੁਰ ਨੂ ਨੇ ਮਾਨੀ । ਨਿਜ ਬਲਦਾਇਕ ਜੋਤ ਭਵਾਨੀ ॥
 ਸੋ ਹਮ ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਖੰਡਨ ਕੀਨਾ । ਜਬ ਬਾਵਾ ਕੋ ਉੱਤ੍ਰ ਦੀਨਾ ॥
 ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਤ । ਤਾਂਕੇ ਕਾਮ ਨ ਆਛੇ ਜਾਨਤ ।
 ਅਰ ਜੋ ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਨਨ ਹਾਰੇ । ਤਿਨਕੋ ਭੀ ਗੁਰ ਬੁਰਾ ਨਿਹਾਰੇ ।
 ਬਹੁਰ ਬਿਸਨ ਸਿਵ ਆਦਿਕ ਦੇਵਾ । ਜੋ ਜਨਕਰਤ ਤਿਨੋਕੀ ਸੇਵਾ ।
 ਤਿਨ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰ ਭਾਖਤ ਮੂੜਾ । ਕਾਹੇ ਕਹਤ ਉਡਾਵਹੁ ਧੂੜਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਤਿਨ ਮਾਰਗ ਮਾਹੀਂ । ਜਾਨ ਅਜੋਗ ਚਲਤ ਥੇ ਨਾਂਹੀ ।

ਜਾਂਤੇ ਕੁਛਕ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਬਾਨੀ । ਕਹਤਸੁਨੋਕਿਆਕਰਤਬਖਾਨੀ ॥੪੧
ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸਵੈਯਾ

“ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਐ ਬਿਸ਼ਨ ਜਪੇ ਤੁਹਿ ਕੋਟਕ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਭਲੀ
ਬਿਧਿ ਪਿਆਯੋ । ਬ੍ਰਹਮ ਜਪਯੋ ਅਰ ਸੰਭ ਬਪਿਯੋ ਤਿਹ ਤੇ ਤੁਮਕੋ
ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਬਚਾਯੋ ॥ ਕੋਟ ਕਰੀ ਤਪਸਾ ਦਿਨੈ ਕੋਟਕ ਕਾਹੂੰ ਨ
ਕੌਡੀ ਕੇ ਕਾਮ ਕਢਾਯੋ । ਕਾਮਕਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮ ਨ ਕਾਲ
ਤੇ ਘਾਉ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਬਚਾਯੋ ॥ ੯੭ ॥ ਕਾਹੇ ਕੇ ਕੂਰ ਕਰੇ
ਤਪਸਾ ਇਨਕੀ ਕੋਊ ਕੌਡੀ ਕੇ ਕਾਮ ਨ ਐਹੈ ॥ ਤੋਹਿ ਬਚਾਇ
ਸਕੈ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕੇ ਆਪਨ ਘਾਵ ਬਚਾ ਇਨ ਐਹੈ । ਕੋਪ ਕਰਾਲ
ਕੀ ਪਾਵਕ ਕੁੰਡ ਮੈਂ ਆਪ ਟੰਗਿਯੋ ਤਿਮ ਤੋਹਿ ਟੇਗੈਹੈ ॥ ਚੇਤਰੇਚੇਤ
ਅਜੋ ਜੀਆ ਮੈਂ ਜੜ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨ ਕਾਮ ਨ ਐਹੈ ॥ ੯੮ ॥
ਤਾਂਹਿ ਪਛਾਨਤ ਹੈ ਨ ਮਹਾਂ ਪਸੁ ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿਹੂੰ ਪੁਰ ਮਾਹੀਂ ।
ਪੂਜਤ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੈ ਜਿਹ ਕੈ ਪਰ ਸੈ ਪਰਲੋਕ ਪਰਾਹੀਂ ॥
ਪਾਪ ਕਰੇ ਪਰਮਾਰਥ ਕੈ ਜਿਹ ਪਾਪਨ ਤੇ ਅਤਿ ਪਾਪ ਲਜਾਹੀਂ ।
ਪਾਇ ਪਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੈ ਜੜ ਪਾਹਨ ਮੈਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਹੀਂ ॥
੯੯ ॥

ਪੁਨः

ਕਿਯੋ ਕਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧ ਹੈ ਕਿਹ ਕਾਜ ਤੇ ਬੱਧਕ ਬਾਣ
ਲਗਾਯੋ । ਅਉਰ ਕੁਲੀਨ ਉਧਾਰਤ ਜੋ ਕਿਹਤੇ ਅਪਨੋ ਕੁਲ
ਨਾਸ ਕਰਾਯੋ ॥ ਆਦਿ ਅਜੋਨ ਕਹਾਇ ਕਹੋ ਕਿਹ ਦੇਵਕੀ
ਕੇ ਜਠਰੰਤ੍ਰ ਆਯੋ । ਤਾਤ ਨ ਮਾਤ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੋ ਤਿਹ ਕਿਯੋ
ਬਸਦੇਵਹਿ ਬਾਪ ਕਹਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥ ਕਾਹੇ ਕੋ ਏਸ ਮਹੇਸਹਿ ਭਾ-

ਖਤ ਕਾਹੇ ਦਿਜੇਸਕੋ ਏਸ ਬਖਾਨਿਯੋ । ਹੈਨ ਰਘੇਸ ਜਦੇਸ ਰਮਾ-
ਪਤਿ ਤੈ ਜਿਨ ਕੋ ਵਿਸੁ ਨਾਥ ਪਛਾਨਿਯੋ ॥ ਏਕ ਕੋ ਛਾਡ ਅਨੇਕ
ਭਜੈ ਸੁਕਦੇਵ ਪਰਾਸਰ ਬਯਾਸ ਝੁਠਾਨਿਯੋ । ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਤਜੇ
ਸਭ ਹੀ ਹਮ ਏਕ ਹੀ ਕੋ ਬਿਧ ਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੋ ॥ ੧੫ ॥ ਕੋਉ
ਦਿਜੇਸ ਕੋ ਮਾਨਤ ਹੈ ਅਰ ਕੋਉ ਮਹੇਸ਼ ਕੋ ਏਸ ਬਤੈ ਹੈ ॥ ਕੋਉ
ਕਹੇ ਬਿਸਨੇ ਬਿਸਨਾਇਕ ਜਾਹਿ ਭਜੈ ਅਘਓਘ ਕਟੈ ਹੈ ॥
ਬਾਰ ਹਜਾਰ ਬਿਚਾਰ ਅਰੇ ਜੜ ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਸਭ ਹੀ ਤਜ ਜੈ ਹੈ ।
ਤਾਹੀਂ ਕੋ ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੀਏ ਜੋਉਥਾ ਅਥ ਹੈ ਅਰ ਆਗੇ ਉਹੈ
ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰ ਬਿਸ਼ਨ ਪੁਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਹਤ ਮਿਲਾਇ ।
ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਸਭ ਤੁਛ ਹੈਂ ਪਰੋ ਨ ਇਨਕ ਪਾਇ ॥ ੪੩ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਭਰਮੇ ਭੂਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਲਾਇ । ਜਾਤੇ ਵਹੁ ਅਗ-
ਯਾਨ ਚੱਕਰ ਮਹਿ ਫਿਰਤੇ ਹੈਂ ਭਟਕਾਇ ॥ ਫਿਰ ਤਿਨ ਕੇ ਜੋ ਕਰਮ
ਮੰਦ ਹੈਂ ਸੋ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਕਰ ਕਰ ਹੈਂ । ਛੋਡ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਗ
ਮਾਲਕ ਪੂਜਨ ਨਾਰੀ ਧਰ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥ ਤਾਂਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ
ਯੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦੂਸਰੀ ਚੰਗੀ । ਗੁਰਮਤ ਸਾਥ ਨ ਆਦਰ ਪਾਵੇ
ਜਿਉਂ ਛੱਤੀ ਸਹਿ ਭੰਗੀ ॥ ਭੇਖ ਪੰਥ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੰਡਨ
ਕਰੇ ਘਨੇਰੇ । ਜੋ ਜੋ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਉਲਟੇ ਰਲਤੇ
ਹੋਰੇ ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਿਰਾ-ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਯੁਕਤੀਆਂ ਹਨ ਗੁਰ ਮਤਤੇ ਹੀਨ ।

ਜੇ ਆਗੇ ਕੁਛ ਸਿੱਧ ਹੋ ਤਾਂ ਕਹੁ ਬਾਤ ਨਵੀਨ ॥ ੪੫ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਰਾਂ ਨ ਅੱਗੇ ਸਿੱਧ ਕਛੁ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬਕਵਾਸ ।

ਐਵੇਂ ਜਾਊਗਾ ਜਿਵੇਂ ਨਿਸਫਲ ਫੁਲ ਪਲਾਸ ॥ ੪੬ ॥

ਤਾਂਤੇ ਗਜਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੋਲੁ ਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ।

ਸੋ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਤੂੰ ਸੁਨ ਧਾਰ ਉਮੰਗ ॥ ੪੭ ॥ ਯਥਾ:—

“ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਜਗ ਦੰਬਾ ਨੀਕੈ । ਸੋਊ
ਬਿਧਿ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੀ ਅਥ ਕਹਿਹੈ ਠੀਕੈ । ਦਿਜ ਵਰ ਕੰਸਵ
ਨਾਮ ਏਕ ਕਾਂਸੀਭੈ ਆਯੋ । ਸਿਵ ਬੱਕੁ ਦਿਜ ਔਰ ਦੁਤੀ ਕਸ-
ਮੀਰੀ ਗਾਯੋ ॥ ਪੁਨ ਬਿਸਨ ਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਤ੍ਰਿਤੀ ਚਤੁਰਥ ਬੇਦ
ਬਕਤਾ ਕਥੇਂ । ਜਿਦਰੰਝਾ ਕਾਲੀਦਾਸ ਪੁਨ ਅਯੋ ਦੱਖਣੀ ਚਤੁ-
ਰਥੈਂ ॥ ੨੬ ॥ ਬਿੱਤ ਬਹੁਤ ਗੁਰੁ ਖਰਚ ਰਾਰਿ ਯਹਿ ਬਿਪੁ ਬੁਲਾਏ ।
ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮੈ ਨਿਪੁਨ ਸਭੀ ਬਿਧਿ ਜਗ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ਆਨੰਦਪੁਰ
ਤੇ ਸਾਤ ਕੋਸ ਪਰਿਮਾਣ ਚੜਾਈ । ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ਤੂੰਗ ਗਿਰ
ਸਿਖਰ ਰਹਾਈ ॥ ਤਹਿ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਬਨਵਾਇ ਗੁਰੁ ਸਬ ਜਾ-
ਮਗਰੀ ਤਜਾਰ ਕਰ । ਸਨ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਮੈ ਚੁਰੰਜਵੇਂ ਚੇਤ ਮਾਸ ਗੁਰੁਵਾਰ
ਵਰ ॥ ੨੭ ॥ ਲਗਨ ਸਗਨ ਸਭ ਸੋਧ ਹਵਨ ਗੁਰੁ ਲਗੇ ਕਰਨ
ਤਬ । ਕਰ ਵਾਵਹਿ ਦਿਜ ਬਿਧੀ ਯੁਕਤਿ ਪੜ ਮੰਤ੍ਰੁ ਵੇਦ ਸਬ ॥
ਸਾਂਤੀ ਰੱਖਯਾ ਹੇਤ ਬਹੁਤ ਦਿਜ ਬਰਣੀ ਕਰਨੇ । ਬੈਠਾਰੇ ਗੁਰੁ
ਆਪ ਔਰ ਪੁਨ ਠੌਰ ਸੁਵਰਨੇ ॥ ਪੁਨ ਚਾਰ ਦਿਜਨ ਮਹਿ ਮੁੱਖ

ਇਕ ਕੇਸੇ ਹਵਨ ਕਰਾਵਹੀ । ਇਮ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਢਾਈ ਜਾਮ ਤਕ
 ਸਤ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਹੀ ॥ ੨੮ ॥ ਸੇਵਕ ਸੱਚਦ ਸਿੱਖ ਸਭੇ
 ਗੁਰੂ ਸੇਵ ਕਮਾਵੇ । ਵਸਤੁ ਹਵਨ ਕੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਢਿਗ ਨੀਤ
 ਪੁਚਾਵੇ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਔਰ ਸਭ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੇਰੇ । ਕਰੈ
 ਸੇਵ ਮਨ ਲਾਇ ਖਰਚ ਧਨ ਅਨਗਨ ਹੋਰੇ ॥ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ
 ਧਰ ਰੈਨ ਦਿਨ ਰਹਿਤ ਤਹਾਂ ਹੀ ਮੋਦ ਧਰ । ਪੁਨ ਥਾਣੀ ਦੁਰਗਾ
 ਕੀ ਰਚੈ ਛੰਦ ਬੰਦ ਬਰ ਉਚਰ ਕਰ ॥ ੨੯ ॥ ਏਕ ਬਰਸ ਜਬ
 ਬਿਤ੍ਤੋ ਐਸਹੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤ ਵਰ ॥ ਚੰਤ ਮਾਸ ਪੁਨ ਅਯੋ ਵਹੀ
 ਨਵਰਾਤ੍ਰ ਜੋਭਰ । ਤਥੈ ਜਨਾਯੋ ਬਿਦਤ ਹੋਨ ਹਿਤ ਸਗਨ ਮਾਤ
 ਫਿਰ ॥ ਕਬੀ ਚਲੈ ਬਹੁ ਪੌਨ ਹੋਇ ਭੂਚਾਲ ਹਲੈ ਗਿਰ ॥ ਯਹ
 ਸਗਨ ਭਿਆਨਕ ਪੇਖ ਬਹੁ ਦਹਿਲ ਗਏ ਦਿਜ ਭਾਗ ਸਭ ।
 ੨੧ ਇਕ ਕੇਸਵ ਹੋਮ ਕਰਾਵਹੀ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਰਹਜੋ ਸੁਬੈਨ ਤਬ ॥ ੩੦ ॥
 ਪੁਨ ਦਿਜ ਕੇਸਵ ਕਹਿਯੋ ਗੁਰੂਸੇਂ ਐਸ ਉਚਾਰੀ । ਮਹਿਖੇ ਛਾਗ
 ਸਿਤਾਬ ਲੇਹੁ ਮੰਗਵਾਇ ਅਪਾਰੀ ॥ ਨਿਜ ਜੇਸੁ ਸੁਤ ਸੀਸ ਦੈਨ
 ਹਿਤ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ । ਅਬ ਬਿਦ ਤੈਗੀ ਮਾਤ ਭੇਟ ਸਬ ਦੇਹੁ
 ਚੜਾਈ ॥ ਯਹਿ ਸੁਨ ਕਰ ਗੁਰ ਨਿਜ ਗਹਿ ਗਏ ਕਹਯੋ ਜਾਇ
 ਨਿਜ ਮਾਤ ਪ੍ਰਤਿ । ਇਕ ਮਮ ਸੁਤ ਮੁੜਕੇ ਦੇਹੁ ਬਡ ਭੇਟ ਦੁਰਗ
 ਕੀ ਦੈਨ ਹਿਤ ॥ ੩੧ ॥ ਯਹਿ ਸੁਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਾਤ ਔਰ ਗੁਰੂ
 ਘਰਨੀ ਤਬਹੀ । ਸੁਤ ਨਿਜ ਲਏ ਛੁਪਾਇ ਧਾਮ ਭੀਤਰ ਕਿਤ
 ਸਭਹੀ ॥ ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੁਵਨ ਚਾਰ ਨਹਿ ਦਯੋ ਏਕ ਤਿਮ ।
 ਤਬ ਗੁਰੂ ਮਨ ਰਿਸਖਾਤ ਆਪ ਸਾਰਾਪਦਯੋਇਮ ॥ ਸੁਨ ਅਹੋ
 ਗੁਸਰੀ ਉਜਰੀ ਹਮਕੋ ਦਯੋ ਨ ਏਕ ਸੁਤ । ਫਿਰ ਚਾਰਹੁ ਭੁਰ-

ਕਨ ਤਈਂ ਤੂੰ ਦੈਹੈਂ ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਯੁਤ ॥ ੩੨ ॥ ਫਿਰ ਨਿਜ
ਸਿੱਖਨ ਤਈਂ ਯਹੀ ਜਬ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਇਤ । ਸੁਨਤ ਬਟਤ ਇਕ
ਸਿੱਖ ਉਠਯੋ ਨਿਜ ਸੀਸ ਦੋਨ ਹਿਤ ॥ ਸੰਗਤੀਆ ਤਿਹ ਨਾਮ
ਵਹੀ ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਯੋ ਗੁਰੂ । ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਫਿਗ ਜਾਇ ਨੁਲਾਇ
ਬੈਠਾਇ ਦਯੋ ਫੁਰ ॥ ਫਿਰ ਹਵਨ ਕਰਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਸਭ ਭੇਟ
ਦੁਰਗ ਕੀ ਭਯਾਰ ਕਰ । ਜਬ ਭਏ ਭਯੰਕਰ ਸਗਨ ਅਤਿ ਤਬ
ਕੇਸਵ ਭੀ ਉਠ ਗਯੋ ਡਰ ॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਤਯੋ ਨੁਰਾਤਾ ਨਵਮ ਜਬ ਢਾਈ ਜਾਮ ਮਹਾਨ ।
ਤਬ ਲੰਕੁੜੀਏ ਬੀਰ ਨੇ ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਆਨ ॥ ੩੪ ॥
ਪਿਖ ਸਤਗੁਰੂ ਮਨ ਮੋਦਹੁਵੈ ਸਾਵਧਾਨ ਮਨ ਕੀਨ ।
ਖਲਕ ਮਾਤ ਦ੍ਰਿਗ ਪਲਕ ਮੈ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੋਨਾ ॥ ੩੫ ॥
ਛਪੈ

ਬਿਦਤ ਭਵਨ ਤੇ ਭਈ ਭੁਵਨ ਦਸ ਚਾਰ ਜਨਨਿ ਤਬ ।
ਜੂਲਤ ਤੇਜ ਤਨ ਅਤਿ ਅਮੋਜ ਰਵਿ ਕੋਮਜੇਜਦਬ ॥ ਕੋਟ
ਸੂਰ ਸਸਿ ਨੂਰ ਪੂਰ ਜਾਹੂਰ ਭਯੋ ਧਰ । ਇੰਦੁ ਬਦਨ ਭੁਜ ਅਸ੍ਰ
ਸਿੰਸ੍ਰ ਕਰ ਪੁਸ਼੍ਰ ਦੁਸ਼੍ਰ ਦਰ ॥ ਪੁਨ ਜਗਮਗਾਤ ਜਗਮਾਤ ਕੇ
ਬਸਨ ਹਸਨ ਦਾਮਨਿ ਦਲੈ ॥ ਅਤਿ ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਕਿਮ ਕਹੈ
ਜਿਹ ਸਮਕੋ ਭਯੋ ਨ ਹੁਵੈ ਭਲੈ ॥ ੩੫ ॥ ਧਰੇ ਮੁੰਡ ਅਰਿ ਕਰੇ
ਗਰੇ ਲਾਲਨ ਕੀ ਮਾਲਾ । ਬਦਨ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲ ਭਾਲ ਸੁਭ
ਤਿਲਕ ਉਜਾਲਾ ॥ ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਰਸਾਲ ਸਜੇ ਸਸਤ੍ਰ ਸੁ
ਚਮਕੇ । ਅਰਨ ਮੇਘ ਕੇ ਬੀਚ ਕੋਟਿ ਜਨੁ ਬੀਜ ਦਮਕੈ ॥ ਜਨ

ਭੈਰਵਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਯੁਤ ਕਿਲਕ ਲਾਇਕਾਲੀਨਚੈ । ਅਤਿਸੈਕਰਾਲ
ਛਬ ਜਾਲ ਯੁਤ ਉਤ ਭੀਮ ਭਭਕ ਕੇਹਰ ਤਚੈ ॥ ੩੬ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਬੀਜ ਕੋਟਿ ਸਮ ਤੇਜ ਅਤਿ ਪਿਖ ਗੁਰੁ ਨੈਨ ਮਿਲਾਨ ।
ਪੁਨ ਸਨਮੁਖ ਹੂੰ ਮਾਤਕੇ ਪਗਪੈ ਬੰਦਨ ਠਾਨ ॥ ੩੭ ॥
ਨਿਜ ਕਰ ਕੀ ਲਘੁ ਆਂਗਰੀ ਚੀਰ ਸੁੰਨ ਗੁਰੁ ਕਾਢ ।
ਕਰਯੋ ਚੜਾਵਨ ਮਾਤ ਕੋ ਧਰ ਧੀਰਜ ਹੂੰ ਠਾਢ ॥ ੩੮ ॥
ਝਟਕ ਸੀਸ ਝਟ ਸਿੱਖ ਕਾ ਮਾਤਹਿ ਸਟਕ ਝੜਾਇ ।
ਮਹਿਖਾਦਿਕ ਸਭ ਭੇਟਦੈ ਪੁਨ ਉਸਤਤਿ ਇਮਗਾਇ ॥ ੩੯ ॥

ਛਪੈ

ਤੁਹੀਂ ਚੇਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੁੰਡ ਮੁੰਡਨ ਅਰਿ ਹਰਨੀ । ਤੁਹੀਂ ਜਗਤ
ਕੀ ਜਨਨਿ ਪਾਲ ਸੰਘਾਰਨ ਕਰਨੀ ॥ ਤੁਹੀਂ ਕਾਲਕੀ ਕਲਾ
ਕਾਲਕਾ ਦੁਸ਼ੁ ਬਿਭੇਜਨ । ਸੁੰਭਨਿ ਸੁੰਭ ਸੁਮਹਿਖ ਰਕਤ ਬੀਜਾ-
ਦਿਕ ਗੰਜਨ ॥ ਅਬ ਹੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਰ ਕਰ ਤਿਰਪਾ
ਅਸ ਦੇਹੁ ਬਰ । ਇਕ ਰਚੈ ਪੰਥ ਤੁਰਕੈ ਹਨੇ ਧਰਮ ਵਿਥਾਰੋ
ਸਕਲ ਧਰ ॥ ੪੦ ॥

ਛੋਕੇ ਆਦਿਕ ਉਸਤਤਿ ਬਰਨੀ ਤਬ ਗੁਰੁ ਜੋਇ ।
ਲਿਖੀ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈ ਮਾਨਤ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸੋਇ ॥ ੪੧ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਦਕ ਉਪਾਇ ਪਿਖ ਸੁਨ ਉਸਤਤਿ ਤਬ ਮਾਤ ।
ਕਹਯੋ ਪੰਥ ਤੁਵ ਚਲੈਗੋ ਬੀਰਬਲੀ ਬਖਿਆਤ ॥ ੪੨ ॥
ਪਰ ਵਹਿ ਪਹਿਲੈ ਭਾਗਕੇ ਪਾਛੇ ਲਰਹੈ ਪੀਨ ।
ਜਿਉਂ ਤ੍ਰਮ ਨੈਨ ਮਿਲਾਇਕੇ ਪਾਛੇ ਖੋਲਨ ਕੀਨ ॥ ੪੩ ॥

ਪੁਨ ਇਕ ਲਘੁ ਕਿਰਪਾਨਦੇ ਭਈ ਲੋਪ ਜਗ ਮਾਤ ।
 ਸਤਗੁਰ ਪੁਨ ਆਨੰਦਮੈ ਆਏ ਫਿਰ ਬਖਯਾਤ ॥ ੪੫ ॥
 ਜਥਾ ਜੰਗ ਧਨ ਬਹੁਤ ਦੇ ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਭੂਦੇਵ ।
 ਸਤਗੁਰ ਬਿਰੇ ਅਨੰਦਪਰ ਧਿਆਇ ਬਿਰਯੋਇਤਏਵ ॥ ੪੬ ॥
 ਇਤਿਸੀ ਗੁਰੁ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁ-
 ਰਿਤੇ ਨਵੇਣ ਜੰਗ ਦੇਵੀ ਬਿਦਤਾਵਨ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਦਸਮੇ
 ਬਿਸਰਾਮਾ ॥ ੧੫ ॥ ”

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਵੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਅਤਿ ਮੰਦਰ ਧਰ ਰੂਪ ।
 ਲਾਲਨ ਮਾਲਾ ਕੰਠ ਮਹਿ ਸੋਹਤ ਪਰਮ ਅਨੂਪ ॥ ੪੮ ॥

ਭਾਵ—ਜਦ ਅਸੀਂ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਹਲੀ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਯੁਕਤੀਪੂਰਬਕ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਡ ਅੱਛੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਜੇ ੨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੜੇ ਜੇਹੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਜਦ ਅਜੇਹੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਰਹਤ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸਾਰਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧਾਂਤ ਹਸਤਾਵਲਵਤ ਦਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਤ ਸਭ ਸਤਸੀ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤੂੰ ਭੀ ਇਸ ਪਰ ਆਖਲੈ ਜੇ ਹੈ ਸੇਸਾ ਕੁਝ ।

(੨੬੯)

ਮੈਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੱਚ ਹੈ ਲੀਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੁੱਝ ॥ ੪੯ ॥
ਇਸ ਗ਼ਮਾਨੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ ਚੁੱਪ ।
ਜਿਉਂ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਆਦਮੀ ਦੇਖ ਅੰਧੇਰਾ ਘੁੱਪ ॥ ੫੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੇਰੇ ਬੁੱਝਨ ਦੀ ਭਲਾ ਕੜਾ ਮੈਂ ਕਰਸਾਂ ਰੀਸ ।
ਲਾਲ ਬੁਝੱਕੜ ਪੁਣੇ ਪਰ ਚੁੱਕ ਨਵਾਵੇ ਸੀਸ ॥ ੫੧ ॥
ਆਦਿ ਅੰਤ ਸੋਚੈ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ ਨਰੰਚ ਵਿਚਾਰ ।
ਬੇਰਾਂ ਵਾਂਗੁਰ ਭੁੱਲਦਾ ਤੂੰ ਸਭ ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ॥ ੫੨ ॥
ਦਵੈਯਾ

ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਸਭਤੇ ਵਧਕੇ ਪਾਏ । ਪਹ-
ਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਵਧਕੇ ਹੱਥ ਦਿਖਾਏ ॥ ਦੇਵੀ
ਪੂਜਨ ਪਹਲਜਾਂ ਨੇ ਸੀ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਤਲਾਈ । ਢਾਈ ਕਿਨੇ
ਦੋਇਸਨ ਦੱਸੇ ਮਿਹਨਤ ਚਾ ਕਰਵਾਈ ॥ ੫੩ ॥ ਪਰ ਗਿਆਨੀ
ਜੀ ਸਾਰਾ ਟੰਟਾ ਇਕੋ ਸਾਲ ਮਝਾਰੀ । ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਗਲ
ਲਾਹਿਆ ਕਰੀ ਨ ਬਹੁਤ ਖੁਆਰੀ ॥ ਫਿਰ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਪੰਡਤ ਦੀ
ਏਨ ਮੁੱਢੋਂ ਅਲਖ ਚੁਕਾਈ । ਸਿੱਵਬੱਕਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਤਾਇਆ
ਜਿਨ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥ ੫੦ ॥ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਰਨਾਂ
ਕਵੀਆ ਸੁਪਨੇ ਮੈਂ ਨਹਿ ਲੀਤਾ । ਇਸ ਥਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਫੜ ਉਸ
ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਆਗੂ ਕੀਤਾ ॥ ਭਲਾ ਭੜਾ ਜੇ ਸਿਵ ਬੱਕਰ ਹੀ ਉਸ
ਦਾ ਨਾਮ ਬਤਾਇਆ । ਭੁੱਲ ਭੁਲੇਖੇ ਅੱਲਾ ਬੱਕਰ ਨਾਂ ਲਿਖ

ਜਗਤ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ੫੧ ॥ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਧਕੇ
 ਕਲਾਜੰਗ ਵਡ ਲਾਇਓ। ਆਖੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ ਅਕਲੋਤਾਦੁਰਗਾ ਹਿਤ
 ਮੰਗਵਾਇਓ ॥ ਪਰ ਘਰ ਗਏ ਨ ਮੰਨੇ ਮਾਤਾ ਨਾਂ ਮਹਲਾਂ
 ਮਨ ਭਾਈ ॥ ਲਏ ਲਕੋਇ ਹੋਇ ਗੁਰ ਗੁੱਸੇ ਇਹ ਦੁਰ ਸੀਸ
 ਸੁਨਾਈ ॥ ੫੨ ॥ ਹੇ ਗੁਜਰੀ ਉਜਰੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਤੈਂ ਇਕੋ
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੈਨੂੰ। ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖ ਜੋ ਕੈਸਾ ਮਿਲਸੀ
 ਤੈਨੂੰ ॥ ਚਾਰੇ ਪੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੂ ਕਰ ਮੇਂ ਤੁਰਕਾਂ ਜਾਇ ਹਵਾਲੇ।
 ਸਭਨਾਂ ਮਾਰ ਮਰੇ ਗੀ ਤੂੰ ਭੀ ਓੜਕ ਤਿਨਕੇ ਨਾਲੇ ॥ ੫੩ ॥ ਜਿਸ
 ਸਰਾਪ ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਹੋਇਆ ਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸਹੀਦੀ।
 ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਏ ਗਏ ਨ ਹੋਕਰ ਗੀਦੀ ॥ ਜੇ ਇਹ
 ਗਲ ਸੱਤ ਹੈ ਭਾਈ ਤਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਜੋ ਕੀਆ। ਨਾਹੀਂ ਜ਼ੁਲਮ ਗੁਰੂ
 ਦਾ ਕਥਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਕਰ ਦੀਆ ॥ ੬੪ ॥ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਦੋਸ਼
 ਏਸ ਮੈਂ ਦੱਸੇ ਭਲਾ ਪਯਾਰੇ। ਜੋ ਗੁਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਗੋਂ ਪੂਰਾ
 ਕਰਨ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ਜੇਕਰ ਤੁਰਕ ਤਰਸ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖ ਸਜ਼ਾਏ
 ਨਿੱਕੇ। ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਸਾਰੇ ਹੋਂਦੇ ਫਿੱਕੇ ॥
 ੫੫ ॥ ਤਾਂਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਸੀ ਸੀ ਸਾਰਾਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ॥ ਜੋਸੀ
 ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਲਿਖਨਾ ਲੇਖ ਧੁਰੂਦਾ ॥ ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ
 ਦਾ ਵਾਕ ਨ ਮੰਨਿਆ ਜੋ ਗੁਰਜੀਦੀ ਮਾਈ। ਆਗਯਾਕਾਰੀ ਮਹਲ
 ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾ ਸੀ ਦੱਸੇ ਭਾਈ ॥ ੫੬ ॥ ਤਾਂਤੇ ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਕਥਨ ਤੇ
 ਇਹ ਸਿੱਖਨਾ ਹੱਥ ਆਵੇ। ਜੇਕਰ ਮਾਤ ਅਸਾਡੀ ਸਾਨੂੰ ਧਰਮੋਂ
 ਚਾਇ ਹਟਾਵੇ ॥ ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਰਿਦੇ ਮਹਿ
 ਧਰੀਏ। ਚੁਪ ਚੁਪਾਤੇ ਵੈਠ ਰਹੋ ਫਿਰ ਰੱਲ ਨ ਅੱਗੋਂ ਕਰੀਏ ॥

੫੭ ॥ ਫਿਰ ਜੇ ਨਾਰ ਅਸਾਡੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਮੂਲ ਨ ਆਖੀ ।
 ਕਰੀਏ ਯਾਦ ਤਸੱਲੀ ਕਾਰਨ ਏਹੋ ਗੁਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ॥ ਆਖਰ
 ਮੁੜਕੇ ਸਤਗੁਰ ਜੀ ਜਦ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਆਏ । ਸੰਗਤੀਆ ਇੱਕ
 ਸਿੰਘ ਪਕੜ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਹਿਤ ਬਟਕਾਏ ॥ ੫੮ ॥ ਜੇਕਰ ਉਹ
 ਭੀ ਕਹਾ ਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਨੱਸ ਵਿਚਾਰਾ । ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਜਾਨ
 ਆਪਨੇ ਕਰਦਾ ਚਾਇ ਕਨਾਰਾ ॥ ਫਿਰ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਕੱਤਰਿਆ ਸਭ
 ਹੁੰਦਾ ਤੁਰਤ ਖੁਵਾਰੇ । ਮਲਦੇ ਹੱਥ ਬੈਠਕੇ ਓਥੇ ਪੰਡਤ ਲੋਗ
 ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੫੯ ॥ ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰਖੀ ਸੰਗਤੀਏ ਵਡ-
 ਭਾਗੀ । ਕੀਤੀ ਜਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਜਾਨ ਸਗਾਰੁਥ ਲਾਗੀ ॥
 ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਦੁਰਗਾ ਆਈ ਨਾਲ ਭੂਤਨੇ ਲੈਕੇ । ਨੱਚਨ ਲੱਗੀ
 ਪਾਇ ਘੁੰਮਰਾਂ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਨੂੰ ਦੈਕੇ ॥ ੬੦ ॥ ਗਲ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ
 ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ ਹਾਥ ਸੀਸ ਸਨ ਦੇਣ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਸਨਮੁਖ ਬਥਦੇ ਉਠ ਖਲੋਏ ॥ ਦੇਖ ਰੁਪ ਨੇਤ੍ਰ ਸਨ ਮੀਟੇ ਫਿਰ
 ਬੋਲੇ ਜੁਗ ਨੈਨਾ । ਜਿਸ ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ ਮ੍ਰਿਦ
 ਮਨੋਹਰ ਬੈਨਾ ॥ ੬੧ ॥ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਟਨ ਦਾ ਫਲ ਹੋਸੀ ਏਹ ਜਗਤ
 ਮਹਿੰ ਭਾਰਾ । ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਭਾਜ ਖਾ ਪਹਲੇ ਲੜਸੀ ਜੰਗ
 ਮਝਾਰਾ ॥ ਇਹ ਜੋ ਗੱਲ ਗਿਆਨੀ ਦੱਸੀ ਸੇ ਕਿੱਥੋਂ ਸੁਨ ਆਏ ।
 ਪੈਣੇ ਦੋ ਸੈ ਸਾਲ ਮਗਰ ਤੇ ਕੌਨ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਆਏ ॥ ੬੨ ॥
 ਸੇਤਖ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਤੇਜ ਬਤਾਵੈ । ਅਰ ਇਹ
 ਗਿਆਨੀ ਭਾਜ ਖਾਇਕੇ ਲੜਨਾ ਪੰਥ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ਸੋਹਨ ਦੱਸੋ ਦੋਨਾ
 ਅੰਦ੍ਰ ਸੱਚਾ ਕੌਨ ਠਰਾਈਏ । ਕਿਹੜਾ ਛੱਡ ਕਹੋ ਕਿਸ ਪਿੱਛੇ ਨੱਸ
 ਨੱਸਕੇ ਜਾਈਏ ॥ ੬੩ ॥ ਫਿਰ ਇੱਕ ਸੋਚਨ ਜੋਗ ਬਾਤ ਹੈ ਸੁੱਟੇ

ਨਾ ਸੁਣ ਭਾਈ । ਸੱਤ ਕੋਸ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵ ਚੜਾਈ ॥
 ਫੇਰ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ ਔਖਾ ਉੱਤਰ ਕੇਤੇ ਚੜਨਾ । ਚੰਦਾਂ ਕੋਹ ਪੰਥ
 ਹੈ ਭਾਰਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਨ ਖੜਨਾ ॥ ੬੪ ॥ ਏਧਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ
 ਹੋਵੇ ਦੇਖੇ ਭਵਨ ਮਝਾਰੀ । ਏਧਰ ਗੁਰ ਜੀ ਛੱਡ ਇਕੱਲੇ ਆਉਨ
 ਧਾਮ ਮਝਾਰੀ ॥ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂ ਭਾਜੜ ਪਾਈ ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ
 ਜਾਕੇ । ਹੋਰ ਸਮੱਗੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਰਖੇ ਕਯੋਂ ਨ ਮੰਗਾਕੇ ॥
 ੬੫ ॥ ਭਾਂਡੇ ਇਹ ਸਭ ਮਾਰਨ ਗੱਪਾਂ ਜੋ ਮਨ ਅੰਦ੍ਰ ਆਉਨ ।
 ਅਪਨਾ ਕੱਢ ਬੁਖਾਰ ਦਿਲੇ ਦਾ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰਚਾਉਨ ॥ ਦਸਮ
 ਗੁਰੂ ਪਰ ਧੱਬਾ ਲਾਇਆ ਇਨ ਕਵੇਅਨ ਨੇ ਐਸਾ । ਚੰਦਰ
 ਸੂਰਜ ਭਾਈਂ ਹੋਦਾ ਰਾਹੁ ਕੇਤ ਦਾ ਜੈਸਾ ॥ ੬੬ ॥ ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ
 ਹੋਰ ਤੁਮਾਸਾ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ । ਸੋਈ ਨੰਗ ਧੜੰਗੀ ਕਰਕੇ
 ਸਨਮੁਖ ਚਾਇ ਨਚਾਵੇ ॥ ਨਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਆਖਨ ਨਾਲੇ
 ਨੱਚਨ ਵਾਲੀ । ਜਿਸਤੇ ਲਿਖਨੇ ਹਾਰੇ ਦਿੱਸਨ ਸਭ ਹੀ ਅਕਲੋਂ
 ਖਾਲੀ ॥ ੬੭ ॥ ਨੱਚਨ ਟੱਪਨ ਚੀਖਾਂ ਮਾਰਨ ਕੰਮ ਅਸੀਲਾਂ
 ਨਾਹੀਂ । ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਅੰਦ੍ਰ ਐਸੀ ਚਾਲ ਨ ਕਾਹੀਂ ॥ ਭਾਂਡੇ
 ਇਹ ਸਭ ਮਨ ਦੇ ਵੰਗੇ ਗਯਾਨੀ ਨੇ ਭੀ ਲਾਏ । ਅਪਨੇ ਦੂਜੇ
 ਕਵੇਅਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਹੀਂ ਘੱਟ ਰਹਾਏ ॥ ੬੮ ॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਭਾਂਡੇ ਗਯਾਨੀ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਸੱਤ ਇੱਕ ਰੰਚ ।
 ਇਨ ਭੀ ਹੋ ਕਰ ਮੋਹ ਵਸ ਰਚ ਦੀਨਾ ਪ੍ਰਪੰਚ ॥ ੬੯ ॥
 ਜਾਂਡੇ ਗੁਰ ਜੀ ਧਰਮ ਧੁਜ ਕਰਤ ਨ ਐਸੇ ਕਾਜ ।
 ਜਿਨ ਤੇ ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਆਵਤ ਭਾਰੀ ਲਾਜ ॥ ੭੦ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਮਿੱਥਯਾ ਆਖਦਾ ਇਸ ਗਯਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ।
 ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੱਲ ॥ ੭੧ ॥
 ਇੱਕ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਆਪਨਾ ਲਿਖਯਾ ਉਸਨੇ ਜੋਇ ।
 ਬਡੇ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਹੈ ਸੁਠਾ ਕਿਉਂਕਰ ਹੋਇ ॥ ੭੨ ॥
 ਸੱਤ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵਾਕ ਦੀ ਪੱਥਰ ਹੁੰਦੀ ਲੀਕ ।
 ਭਾਂਤੇ ਗਯਾਨੀ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੋ ਸਭ ਠੀਕੋ ਠੀਕ ॥ ੭੩ ॥
 ਐਵੇਂ ਜੱਕੜ ਲਾਇ ਤੈਂ ਸੁਠੇ ਕਿਹਾ ਸੁਨਾਇ ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਕੇ ਯਤਨ ਵੱਡੇ ਦਿੱਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨਾਇ ॥ ੭੪ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ।
 ਪਰ ਉਹ ਉਤਨੀ ਅੰਸ ਮਹਿ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ॥੭੫॥
 ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਥਨ ਗਿਆਨੀ ਕੋਰ ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਮਹਿ ਨਹਿ ਚਹੀਏ ਕੁਛ ਦੇਰ ॥੭੬॥
 ਮਿੱਥਿਆ ਕੋ ਮਿੱਥਿਆ ਕਹੇ ਨਹਿ ਲਾਗਤ ਹੈ ਦੋਸ ।
 ਪਾਪ ਵਡੇ ਤਿਸ ਲਾਗ ਹੈ ਜੋ ਸੁਨ ਰਹੇ ਖਮੋਸ ॥ ੭੭ ॥
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਰ ਦੋਖ ਜੋ ਲਾਵਤ ਕਰ ਅੰਗਯਾਨ ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਮਹਿ ਚਹੀਏ ਨਹਿ ਸਰਮਾਨ ॥੭੮॥

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ ਇਹ ਚਾਰੇ ਕਵੀ ਵਿਚਾਰੇ । ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤ ਕਰਾਰੇ ॥
 ਸਾਰੇ ਵਧ ਵਧ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਉਨ । ਗੁਰ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਵਾਉਨ।
 ਅਰ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਸਭ ਬਾਤ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ ਜਗ ਮਾਤ ।
 ਅਰ ਤਿਸਨੇ ਸੀ ਯਹ ਵਰ ਦੀਆ । ਜੋ ਹੈ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀਆ ॥
 ਏਸ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੌੜੇ । ਲਾਏ ਜਿਤਨੇ ਬਣ ਗਏ ॥
 ਪਰ ਹਾਸੇ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਤ । ਹਰ ਇਕ ਰਸਤਾ ਨਵਾਂ ਬਝਾਤ ।
 ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨ ਮਿਲਦਾ ਕੋਈ । ਅੱਡੇ ਪਾਟੀ ਕਰਦੇ ਜੋਈ ।
 ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋਤ ਨ ਆਸਾ । ਕਿਸਦੇ ਉੱਪਰ ਹੈ ਭਰਵਾਸਾ ।
 ਸੋ ਮੈਂ ਏਥੇ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਇ । ਆਪੇ ਪਤਾ ਤੋਹ ਲਗ ਜਾਇ ।
 ਇਸ ਪਰਕਰਤੂੰ ਆਪ ਵਿਚਾਰ । ਸਭਨਾਂ ਵਿਚਕੇ ਹੋਵਾ ਸਚਿਆਰ ॥੨੯

ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਨੀ ਰਾਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜਪਰ ਵਿਰੋਧ

ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਸਕਾਰ ਖੇਡਕੇ ਆਏ
 ਤਦ ਸੰਕਲਪ ਆਯਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਡਿੱਤ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਨ ਥੋਂ, ਅਤੇ ਥਾਵਾ ਸੁਮੇਰ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਵੀ ਦਿੱਤੇ ਮਿਸਰ ਤੇ ਭੀਮ ਦਾ ਬਲ ਸੁਨਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ
 ਪੂਜਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਉਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ॥

ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ
 ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ

ਸਾਰੇ ਗੁਣੀ ਲੋਗ ਬੈਠੇ ਸੇ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਥਾਤਾਂ
 ਤੋਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
 ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ
 ਪੰਡਤ ਤਾਂ ਆਖਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਹਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 ਤਦ ਜ਼ਿੰਦ ਪਰ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੰਵੇ ਹੁਨ ਅਸੀਂ
 ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ
 ਉੱਦਮ ਉਸ ਜ਼ਿੰਦ ਪਰ ਕੀਤਾ ॥

ਦੂਸਰਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੱਤਾਨੰਦ ਉੱਜੈਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦੱਸੀ, ਅਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੇਛੇਦਾਸ ਬੋਂ, ਫਿਰ
 ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਲੀਦਾਸ ਗੁਜਰਾਤੀ ਦੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਜਰਾਤੀ
 ਜੀ ਨੇ ਬਿਸਨਪਾਲ ਅਰ ਸਿਵ ਬੱਕਰ ਨਾਮੇ ਦੇ ਹੋਰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਣ
 ਦੱਸੇ ਹਨ ਅਰ ਕੇਛੇਦਾਸ ਨੂੰ ਰੱਖਕੇ ਵੱਤਾਨੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਤੀਸਰਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਢਾਈ ਸਾਲ ਹਵਨ ਕਰਨ
 ਤਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਅਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੁੱਛਣੇ
 ਪਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੱਸੇ, ਫਿਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਪੰਜਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਸੁਪਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਨ ਦਿੱਤਾ ਆਖਕੇ ਢਾਈ
 ਸਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਲ ਆਖਦੇ
 ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਜਰਾਤੀ ਜੀ ਨੇ ੧੭੫੪ ਬਿੱਕ੍ਰਮੀ ਤੇ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ
 ੧੭੫੫ ਅਰਥਾਤ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਭ ਕਿੱਸਾ ਪਾਕ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ॥

ਚੌਥਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਆਖਦੇ ਹਨ
 ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਜੋ ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਾੜ ਪਰ ਖੜੀ ਸਿੰਘ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ,
ਫਿਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ
ਗਜਾਨੀ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੋਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ॥

ਪੰਜਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਾ ਇਤਨਾ ਹੀ ਆਖਿਆ
ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਕਹੇ ਅਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਤਨੇ
ਸਿੱਖ ਚਾਹੇ ਲੇਲੇਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਾਦੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ
ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘਜੀ
ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਸਿੱਖ ਬਲੀ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ
ਪਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਕਤਦ ਨਾਲ ਘਾਉ ਲਗਾਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗੇ
ਬਾਵਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਗਤੀਏ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਭਲਵਾਰ
ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਕੇ ਅਪਣੇ ਸਰੀਰ ਪਰ
ਭੀ ਕਰਦਾਂ ਮਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖੰਡਾ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਜਾਨੀ
ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੀਚੀ ਅੰਗਲੀ ਤੇ ਰੁਧਰ ਦੀ
ਬੂੰਦਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਨਿਕਾਜੇਹੀ ਕਰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ॥

ਛੇਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨੀ ਦੱਸਦੇ
ਹਨ ਅਰ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਜੀ ਉਸਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹਨੂ-
ਮਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਆਖਕੇ ਉਸਦਾ ਕੱਛ ਦੇਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ,
ਕਿੰਤੂ ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਨੂਮਾਨ
ਦੇਵੀ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਰ ਫਿਰ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਗਿਆ ਸਾ
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਛਦੇ ਦੇਨਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ॥

ਸੱਤਵਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ
ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ॥

ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਅਰ ਸੰਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਰ ਅਰ ਸੱਪ, ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਠ ਸਸਤ੍ਰ
ਅਤੇ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ॥

ਨੌਵਾਂ ਭਾਈ ਮੁਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਭਾਈ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ ਸਨ,
ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਦੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ
ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਤੇਜ ਵਧੇਗਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇਸਦਾ ਫਲ
ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਦਾ ਪੰਥ ਪਹਲੇ ਭੱਜਕੇ ਫਿਰ ਲੜੇਗਾ ॥

ਦਸਵਾਂ ਭਾਈ ਮੁਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਭਲਵਾਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਰ ਬਾਵਾ ਜੀ ਖੰਡਾ ਅਤੇ
ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਕਰਦ ਦਿੱਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ॥

ਗਿਆਰ੍ਹਵਾਂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ
ਆਖਿਆ, ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖੁਦ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਛੇਦ ਸੁਨਨੇ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਵਾਰ ਭਗਉਤੀ
ਅਰ ਛੱਕੇ ਸੁਨਾਏ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋਈ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਛੱਕੇ ਸੁਨਾਉਣ ਲਗ ਗਏ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਚਾਰਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਜੋ ਅਰ ਤਿਸ ਮਾਹਿੰ ਵਿਰੋਧ।

ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਹੈ ਪਿਆ ਕਰ ਲੈ ਬਹਿਕੇ ਸੋਧ ॥ ੮੦ ॥

ਕੋਈ ਕੁਝ ਹੈ ਆਖਦਾ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕੁੱਝ।

ਹੁਣ ਇਨ ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੱਚਾ ਕੋਹੜਾ ਬੁੱਝ ॥ ੮੧ ॥

ਸਾਰੇ ਸੱਚੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਨ ਮਹਿ ਕੋ ਇੱਕ ।
ਸੋ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਆਖ ਹੁਣ ਪਵੇ ਨ ਜਿਸ ਮਹਿ ਫਿੱਕ ॥ ੮੨ ॥

ਭਾਵ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕਥਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁਵਾਹੀਆਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਕੌਨ ਹੈ ਅਰ ਉਸਦੇ ਸੱਚਾ ਹੋਣ ਪਰ ਕਿਆ ਸਬੂਤ ਹੈ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਗੁਵਾਹ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲਨੇ ਤੇ ਮੁਕਦਮਾ ਝੂਠਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਸਾਬਤ ਹੋਨੇ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਧਿਆ ਪ੍ਰਲਾਪ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੂੰ ਜੋ ਦੱਸਤਾ ਪਰਸਪਰ ਵਡਾ ਵਿਰੋਧ ਬਖਾਨ ।
ਅਰ ਸਭ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਦੇਖ ਮਹਾਨ ॥ ੮੩ ॥
ਸੋ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀਅਨ ਦੀ ਚਾਲ ।
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵੱਖ ਹੈ ਰਲੇ ਨ ਆਪਸ ਨਾਲ ॥ ੮੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਭਾਵੇਂ ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ । ਸਭ ਨੇ ਢੰਗ ਆਪਨਾ ਗੁੰਦਾ ॥

ਕੋਈ ਆਖੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਰ । ਦੂਜਾ ਦੱਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥

ਜਿਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨ ਲਗਦਾ । ਕਿਹੜਾ ਉਲਟਚੌਹਾ ਮਹਿੰਵਗਦਾ ॥

ਪਰ ਜੋ ਏਹੁ ਵਿਰੋਧ ਬਤਾਇਆ । ਸੋ ਸਭ ਕਥਨੀ ਅੰਦਰ ਆਯਾ ॥

ਜੋ ਇੱਕ ਨਾਲੋਂ ਦਿਸਦਾ ਹੋਰ । ਅਰ ਤੈਂ ਖੰਡਿਆ ਲਾਕੇ ਜ਼ੋਰ ।

ਪਰ ਜੋ ਤਾਤਪਰਯ ਇਨ ਕੇਰਾ । ਸੋ ਹੈ ਇੱਕ ਨ ਦੂਜਾ ਟੇਰਾ ॥

ਓੜਕ ਸਭ ਨੇ ਯਹੀ ਬਤਾਈ । ਗੁਰ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਹੈ ਪਰਗਟਾਈ ।

ਇਸ ਮਹਿ ਕਿਨੇ ਨ ਦੱਸਿਆ ਹੋਰ । ਬਿਲੀਜਗੁ ਬਤਾਇਆ ਚੋਰ

ਤਾਂਤੇ ਤਾਤਪਰਯ ਸਭ ਕੇਰਾ । ਨਹੀਂ ਵਿਰੁੱਧ ਏਕ ਹੀ ਹੋਰਾ ।

ਜਿਉਂ ਜਲਨਦੀ ਵਹੇ ਪ੍ਰਵਾਹ । ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਮਾਰਗ ਜਾਹ ।

ਪਰ ਸਭ ਮਿਲ ਹੈ ਸਾਗਰ ਜਾਇ । ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੈ ਥਾਇ ।

ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਵਿਰੋਧ ਭਿਸ ਕੇਰਾ । ਦੂਰ ਹੋਤ ਲੋਗਨ ਨੈਹੇਰਾ ॥

ਤੈਸੇ ਹੀ ਯਹ ਕਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ । ਅਪਨੇ ੨ ਕਥਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ॥

ਕਰਤ ਏਕਸੇ ਦੂਸਰ ਭਿੰਨ । ਪ੍ਰਗਟ ਜੁਦੇਜੁਕੇ ਕਰ ਚਿੰਨ ।

ਜਿਸਤੇ ਭੂਲ ਜਾਤ ਨਰ ਸਾਰੇ । ਦੇਖ ਵਿਰੋਧ ਪਰਸਪਰ ਭਾਰੇ ।

ਪਰ ਜਬ ਲੰਬੀ ਦਿਸਟ ਨਿਹਾਰੇ । ਤਬ ਵਿਰੋਧ ਕੋ ਮੂਲ ਉਖਾਰੇ ।

ਜਾਂਤੇ ਸਭ ਨੇ ਯਹੀ ਸੁਨਾਈ । ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਜਗਦੰਬਾ ਮਾਈ ।

ਇਸ ਕਾ ਖੰਡਨ ਕਿਨੇ ਨ ਕੀਨਾ । ਸਭ ਨੇ ਮੰਡਨ ਪਰਬਲਦੀਨਾ ॥

ਤਾਂਤੇ ਤਾਤਪਰਯ ਕੇ ਮਾਂਹੀਂ । ਰੰਚਕ ਕਛੂ ਵਿਰੋਧ ਸੁਨਾਹੀਂ ॥

ਤਾਂਤੇ ਤੁਮਰੀ ਸਾਰੀ ਗਾਥਾ । ਗਈ ਬਸਰਬ ਪਟਕ ਕਰ ਮਾਥਾ ॥

ਇਤਨੇ ਦੇਖ ਦਖਾਏ ਭਾਰੇ । ਅਰ ਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਮਾਨ ਅਪਾਰੇ ॥

ਅੰਤ ਵਿਖੇ ਕਛੁ ਕਾਮ ਨ ਆਏ । ਜਬ ਸਭਕਵੀਏਕਮਤਪਾਏ॥੮੫

ਭਾਵ—ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਅਰ ਇਸਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਇਹ ਥਾਤ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਮਿੱਥਯਾ ਵਾਦੀ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਅੰਤਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇੱਕ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਮੰਨਕੇ ਭੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਵਿੱਚ ਸਭਦੀ ਸੰਮਤੀ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਮੰਨਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਖੇ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ ॥

ਤੁੰਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਭੀ ਕਥਨੀ ਤੁਧ ਦੀ ਅਹੇ ਤੁੱਛ ਸਮ ਤੁਲ ।
 ਯੁਕਤ ਪੌਨ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਰਹੇ ਨ ਠਾਢੀ ਮੂਲ ॥ ੮੬ ॥
 ਹੋਰ ਗੁਵਾਹੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਹੀਂ ਲੋੜ ।
 ਚੌਧੇ ਗਜ਼ਾਨੀ ਕਵੀ ਦਾ ਸੁਨ ਲੈ ਸੱਭ ਨਚੋੜ ॥ ੮੭ ॥
 ਅਪਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕਥਨ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਦੇਵੀ ਸਿੱਧ ।
 ਓਹੋ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਹੈ ਦਸਦਾ ਕਰਮ ਨਖਿੱਧ ॥ ੮੮ ॥

ਭਾਵ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਮਿੱਥਯਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਯੁਕਤੀ ਉਕਤੀ ਜਾ ਪ੍ਰਮਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ

ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਵੇਂ ਪੰਥ ਪਰ-
ਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਏਸੇ ਪਰਸੰਗ ਪਰ ਜੋ ਲੇਖ ਹੈ ਸੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਪਹਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਲਿਖਿਆ
ਸਾ ਸੋ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸਾ ॥

ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਗਿਆਨ
ਦਿੱਤਾ ਤਦ ਅਸੀਂ ਅਪਨੇ ਪਹਿਲੇ ਖਿਆਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ
ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ,
ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ
ਹੈ, ਸੋ ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਸੀ ॥

ਉਸਦਾ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਏਥੇ ਲਿਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ:-ਨਵਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

“ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਵਿੱਚ ਸਭਾ। ਬੁਝੜੇ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਇਸ
ਢਬਾ ॥ ਭੀਮ, ਕਰਨ, ਅਰਜਨ ਲੋ ਜੋਧੇ। ਲਿਖੇ ਅਤੰਤ
ਬਲੀ ਹਮ ਸੋਧੇ ॥ ਬਸਨ ਪਤਾਲ ਗਗਨ ਪਰ ਜਾਨਾ। ਮਨ
ਭਾਵਨ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਖਲਾਨਾ ॥ ਬੱਬਨ ਬਾਹਨ ਨਿਪੁ ਹੁੰਨਾ।
ਜਿਨਕਾ ਬਲ ਸਮ ਈਸ ਵਰੰਨਾ ॥ ਇਤਯਾਦਿਕ ਗਾ ਜੋ
ਔਰੇ। ਵਰਨੀ ਵੀਰ ਗ੍ਰੰਥਨ ਗੋਰੇ ॥ ਰੋਚਕ ਹੈ ਕਿ ਜਥਾਰਥ
ਭਾਖੀ। ਕੈ ਉਪਮਾਂ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਰਾਖੀ ॥ ਇਸਕਾ ਉਤ੍ਰ ਦੀਜੈ
ਸੱਚਾ। ਸੁਨ ਦਿਜ ਜਾਲ ਲੋਭ ਹਿਤ ਰੱਚਾ ॥ ਧਨ ਲੈਵੇ
ਹਿਤ ਬਯੋਤ ਬਨਾਈ। ਵਰਗਲਾਨ ਸਿਖਨ ਕੇ ਤਾਈ। ਬੋਲਿਯੋ
ਅਰਜਨ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ। ਭਏ ਬਲੀ ਪਰਤਾਪੀ ਭਾਰੇ। ਜਗਤ ਹੋਮ

ਸੋ ਕਰਤ ਰਹਾਏ । ਜਾਂਤੈ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵਤਾ ਧਾਏ । ਤਿਨ ਤੈ
ਲੈ ਬਰ ਦੋਏ ਬਲੀ । ਬਾਛਿਤ ਕਰਤ ਰਹੇ ਬਿਧ ਭਲੀ ॥ ਸਿਖਨ
ਕਹਿਯੋ ਸੁਨੋ ਦਿਜ ਰਾਈ । ਹਮ ਤੈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਵੇ ਸਾਈ ॥ ਜਿਸਤੇ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਦੇਵ । ਲੈ ਬਰ ਸੋਝੁ ਹਰੈ ਸਬ ਏਵ । ਸੁਨਿ ਪੰਡਤ
ਖੁਸ਼ ਹੋਯੋ ਭਾਰੀ । ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਮੈਂ ਏਹੁ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ਅਬ ਮਮ
ਜਾਲ ਬੀਚ ਸਿੱਖ ਆਏ । ਲੈਹੋ ਬਾਛਿਤ ਧਨ ਅਧਕਾਏ ॥ ਇਹ
ਮਥਕੇ ਦਿਜ ਬੋਲਯੋ ਏਵ । ਜਦਪਿ ਕਲ ਮੈਂ ਬਿੰਦਤ ਨ ਦੇਵ ॥
ਤੋ ਭੀ ਜੇ ਦੌਲਤ ਕੋਊ ਲਾਵੈ । ਅਨੁਸਠਾਨ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾਵੈ ॥
ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵਤਾ ਫਿਰ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈ । ਬਾਛਤ ਬਰ ਕਰ ਤਾਕੋ ਦੈਹੈ ।
ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਬਡ ਜਗਜ ਭਵੈ ਹੈ । ਤਿਸੁ ਮੈਂ ਦਿਜ ਵਰ ਪਰਖੇ
ਜੈਹੈ ॥ ਬੇਦੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਧਰਮੀ ਸੁਹੇ । ਜੋ ਨਿਕਸੈ ਗੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੂਰੇ ॥
ਉਨਤੇ ਜਗਯ ਹੋਮ ਕਰਵੈਹੈ । ਵਰਣੀ ਹੋਮ ਬਰਸ ਇੱਕ ਬੈਹੈ ॥
ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਗੀ ਤਬੈ । ਬਰਦੈ ਕਾਜ ਸੁਧਾਰੇ ਸਬੈ ॥ ਨਿਜ
ਮਤਲਬ ਕੇ ਬਚਨ ਅਪਾਰੇ । ਭਾਖੇ ਦਿਜ ਐਸੇ ਪਰਕਾਰੇ । ਜੋ
ਸੁਨ ਸਿੱਖ ਮਾਨਗੇ ਸਾਰੇ । ਪੰਡਤ ਜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਭਾਰੇ ॥ ਸਿੱਖਨ
ਬਾਤ ਸਰਬ ਗੁਰ ਪਾਸ । ਭਾਖੀ ਜਬ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਖਾਸ । ਹੇ ਦਿਜ-
ਵਰ ਜੋ ਤੂੰ ਫੁਰਮੈਹੈ । ਕਲਿਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਵ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈ ॥ ਬੇਜੁਗਤੀ
ਇਹੁ ਬਰਨ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਮਾਨਨ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਿਆਰੇ ॥ ਜੇਪਿਛਲੇ
ਜੁਗਨ ਮੈਂ ਏਵ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਰਹੇ ਹੈਂ ਦੇਵ ॥ ਤੋ ਅਬ ਭੀ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋ ਜੈਹੈ । ਬਰ ਸਰਾਪ ਹਮ ਕਿਛੁ ਨ ਚੈਹੈ । ਕਿਉਂ ਕੇ ਹਮ
ਅਕਾਲ ਕੇ ਬਾਲਕ । ਹੈਂ ਜੋ ਸੁਰ ਨਰ ਸਬ ਕਾ ਮਾਲਕ ।
ਕੋਟਨ ਕੋਟ ਬ੍ਰਮੰਡ ਪਾਲਕ । ਸਰਬ ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਕਾ ਚਾਲਕ ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ । ਉਸਕਾ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੱਥ ॥
 ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਅਰਾਧੈਂ । ਜੋ ਤਿਸ ਹਿਤ ਤਿਨ ਸਾਧਨ
 ਸਾਧੈਂ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਕੇ ਦੀਨਨ ਨਿਆਈ । ਖੜੇ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭ ਕੇ
 ਦਰ ਜਾਈ ॥ ਜੈਸੇ ਔਰ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਹੈਂ । ਤੈਸੇ ਜੀਵ ਦੇਵ ਭੀ
 ਵੈਹੈਂ ॥ ਫਿਰ ਹਮ ਉਨਕੋ ਕਾਹੇ ਧਿਆਵੈਂ । ਜਗਯ ਹੋਮ ਬੇਸ਼ੱਕ
 ਕਰਾਵੈਂ ॥ ਇਹ ਤੋ ਧਰਮ ਹਮਾਰਾ ਸਾਰ । ਕਰਤ ਰਹੇ ਨਿਪ ਮੁਨਿ
 ਅਵਤਾਰ ॥ ਸੋ ਤੋ ਹਮ ਭੀ ਕਰਨਾ ਚੈਹੈ । ਜਿਸ ਤੈ ਸਭ ਸਿਸਟੀ
 ਸੁਖ ਪੈਹੈ ॥ ਇਕ ਤੋ ਅਬ ਦੁਰਭਿਖ ਅਤਿ ਭਾਰੀ । ਹੈ ਪੜ ਰਹਿਯੋ
 ਨ ਬਰਸਤ ਵਾਰੀ ॥ ਦੂਸਰ ਭਾਰਤ ਵਰਸ ਮਝਾਰੇ । ਮਹਾਂ ਮਰੀ
 ਪੜ ਰਹੀ ਅਪਾਰੇ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਜੋ ਨਰ ਨਾਰੀ ਆਰਜ । ਹੋਇ ਰਹੇ
 ਨਿਜ ਧਰਮੋਂ ਖਾਰਜ ॥ ਪਾਪ ਕੁਕਰਮਨ ਮੈਂ ਸਬ ਲਾਗੇ । ਇਸੀ
 ਹੇਤ ਬਨ ਰਹੇ ਅਭਾਗੇ । ਜਗਯ ਹਮਨ ਲੋ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਜੈ ਹੈਂ । ਹਾਕਮ
 ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਨਾ ਵੈਹੈਂ ॥ ਹਮ ਜਬ ਹਮਨ ਜਗਯ ਕਰ ਵੈਹੈ ।
 ਖੁਸਿਹੈ ਘਨ ਜਲ ਬਹੁ ਵਰਸੈਹੈ । ਦੁਰਭਿਖ ਨਸੈ ਅੰਨਯ ਬਹੁ
 ਬੈਹੈ । ਧਰਨੀ ਰਸ ਸਬ ਬਿਧ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈਂ । ਪਵਨ ਹਵਨ ਤੈ ਸੁੱਧ
 ਭਵੈਹੈਂ । ਟੋਗ ਸੋਗ ਸਬ ਦੂਰ ਨਸੈਹੈਂ । ਬੁਧਿ ਸੁਧ ਨਰ ਨਾਰਿਨ
 ਬੈਹੈਂ । ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਭ ਕਰਨੇ ਲਗ ਜੈਹੈਂ । ਨਸੈ ਅਥਿਦਯਾ ਬਿਦਯਾ
 ਐਹੈਂ । ਸੂਰ ਬੀਰਤਾ ਦਿੜ ਪ੍ਰਗਟੈਹੈਂ ॥ ਵਰਣਾ ਆਸ਼੍ਰਮੀ ਜਨ ਹੈ
 ਜੇਤੇ । ਕਾਇਰਤਾ ਕਰ ਪੂਰਨ ਤੇਤੇ । ਭੇਡ ਬਕਰੀਆਂ ਸਮ ਹੋਰਹੈ ।
 ਬਾਛਿਤ ਕਾਮ ਤੁਰਕ ਤਬ ਲਹੇ ॥ ਇਨੈ ਹਵਨ ਕੀ ਪਵਨ ਲਗੈ
 ਜਬ । ਸ਼ੇਰ ਬਘਯਾੜ ਨਸੈ ਹੈਹੈਂ ਤਬ ॥ ਸੂਰ ਬੀਰਤਾ ਉਰ ਮੈਂ
 ਜਗ ਹੈ । ਧਰਮ ਪੁਰਾਤਨ ਕਰਨੇ ਲਗ ਹੈ ॥ ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੇਹ ਅਰੋਗ

ਫਰਾਤੀ। ਬਿਜੈ ਗਿਆਨ ਸੰਤਤ ਸੁਖ ਦਾਤੀ। ਨਿਰਭੈਤਾ ਜਸ
 ਗੁਣ ਦੇਵੀ ਸਬ। ਹੋਹਿ ਪਰਾਪਤ ਗੁਰ ਘਰ ਮੈਂ ਤਬ ॥ ਬਾਲਕ
 ਭਾਗਵਾਨ ਪ੍ਰਗਟੈਹੈ। ਰੋਗ ਸੀਤਲਾ ਆਦਿ ਨਸੈਹੈ ॥ ਕਾਮਾਦਿਕ
 ਸਬ ਅਸੁਰੀ ਸੰਪਤ। ਜਗਯ ਹੋਮ ਕੋ ਪਿਖਕੈ ਕੰਪਤ ॥ ਉਤਮ
 ਗੁਣ ਸਤ ਆਦਿਕ ਜੈਹੈ। ਬਾਵਨ ਕਹੇ ਬੇਦ ਰਿਗ ਮੈਹੈ ॥ ਸੋ
 ਅਵੱਸ ਜਗ ਮੈਂ ਬਰਤੈ ਹੈ। ਜਗਯ ਹਵਨ ਬਿਧਿਵਤ ਜਬ ਬੈਹੈ ॥
 ਦੇਹਿਰਾ

ਇਹ ਸੁਨ ਦਿਜ ਵਰ ਖੁਸੀ ਹੁਇ ਕਹਯੋ ਆਪ ਅਵਤਾਰ।
 ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟੇ ਜਗਤ ਮੈਂ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ॥ ੩ ॥
 ਰੋਪਈ

ਆਪ ਹਵਨ ਕੇ ਨਢੇ ਜੋ ਗਾਏ। ਹੋਹਿ ਅਵੱਸ ਮੇਵਸਬ ਭਾਏ ॥
 ਘਰ ਉਪਕਾਰ ਜਗਤ ਪਰ ਭਾਰੀ। ਹੋਇ ਆਪ ਕਾ ਜਸ ਸੁਖੰਕਾਰੀ।
 ਅਨੁਸਠਾਨ ਜਬ ਪੂਰਨ ਬੈਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਭੀ ਅਵੱਸ ਪਰਗਟੈ ਹੈ ॥
 ਛਾਛਤ ਬਰ ਰਾਵਰ ਕੋ ਦੇਹੈ। ਸਗਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰੈਹੈ ॥
 ਔਰ ਪਿੰਡ ਦੇਵਤਾ ਸਾਰੇ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਸੀਸ ਉਚਾਰੇ ॥
 ਦੁਰਭਿਖ ਮਹਾਮਰੀ ਲੋ ਕਸਟ। ਨਸਟ ਹੋਹਿ ਸੁਖ ਭਵੈਂ ਸਮਸਟ ॥
 ਜਗਯ ਹਵਨ ਕੇ ਗੁਣ ਬੇਅਤ। ਗਾਵਤ ਜੇ ਸੁਰਤਿ ਦਿਜਵਰ ਸੰਤ।
 ਫੈਲੇਗੇ ਸਭ ਜਗ ਪਰ ਗਾਵੈ। ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹਿੰਦ ਕਾ ਬਾਵੈ ॥
 ਬਹੁ ਉਪਕਾਰ ਆਪ ਕਾ ਬੈਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਬਿਨੈ ਔਰ ਹਮ ਕੈਹੈ।
 ਸੋ ਕਾਰਜ ਅਤਿ ਉਤਮ ਹਿਤ। ਚਹੀਏ ਦਿਜਵਰ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰੇ ਜਿਤ
 ਘਰੀ ਬੇਦ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਰਯਾਤਾ। ਸੋ ਕਰਹੈਂ ਇਹ ਕਾਜ ਬਖਯਾਤਾ ॥
 ਤਿ ਕੀ ਬਤੀਆਂ ਸੁਨਕੈ ਸਤਗੁਰ। ਬਿਪ੍ਰਨਕੈ ਪ੍ਰਥਨਕੀ ਠਟ ਉਰ।

ਬੋਲ ਮਸੰਦ ਮੇਵੜਯੋ ਤਾਈਂ । ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੀਨੋ ਹੁਕਮ ਗੁਸਾਈਂ ॥
 ਕਰੋ ਸਮੱਗੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਭਾਰੀ । ਜਗਯ ਹੋਮ ਕਰਨੋ ਕੀ ਸਾਰੀ ॥
 ਮਾਨ ਬਚਨ ਉਨਗੁਰੁਕਾਤਬਹੀ । ਜਗਯਸਮਾਨਤਯਾਰਕਿਯਸਬਹੀ ॥
 ਲਾਡੁ ਕਰੇ ਕਚੋਰੀ ਖਸਤਾ । ਔਰ ਛਕਨ ਕੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਵਸਤਾ ॥
 ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਏ ਤਿਵੰਜੇ ਸਾਲ । ਖਬਰ ਦੇਸ ਮੈਂ ਭਈ ਬਿਸਾਲ ॥
 ਬਿੱਪ੍ਰ ਦੇਸ ਬਦੇਸੀ ਆਏ । ਸਤ ਗੁਰ ਥਾੜੇ ਦੇ ਬਨਵਾਏ ॥
 ਇਕ ਦਿਸ ਭੋਜਨ ਭਯੋ ਸਮਾਂਸ । ਦੂਸਰ ਦਿਸਾ ਭਯੋ ਬਿਨ ਮਾਸ ॥
 ਬਿਪ੍ਰਨ ਕੋ ਗੁਰੁ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ । ਭੋਜਨ ਛਕੋ ਬਿਪ੍ਰ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥
 ਮੁਹਿਰ ਦੱਖਣਾ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ । ਪਾਵੈਗੋ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਵਿਚਾਰੀ ॥
 ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਸ ਬਿਨ ਖੈਹੈ । ਏਕ ਰਜਤਪਲ ਦਖਣਾਂ ਪੈਹੈ ॥
 ਚੋਜੀ ਰਚਯੋ ਗੁਰੁ ਇਹੁ ਚੋਜ । ਬਿਪਰ ਛਕੈਂ ਦੁਹੀ ਦਿਸ ਰੋਜ ॥
 ਕਿੰਚਤ ਹੀ ਨਿਰਮਾਂਸ ਰਹਾਏ । ਥਾਕੀ ਸਬ ਸਮਾਂਸ ਦਿਜ ਥਾਏ ॥
 ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਦੇ ਉਨੋਂ ਰੁਪੱਯੇ । ਹਾਂਕ ਦਏ ਸੋ ਬੈਲਨ ਭੱਯੇ ॥
 ਜੋ ਧਰਮੀ ਨਿਰਮਾਂਸ ਰਹਾਏ । ਸੋ ਸਾਦਰ ਗੁਰ ਰਖੇ ਟਿਕਾਏ ॥
 ਤਿਨ ਕੋ ਦਖਣਾਂ ਮੁਹਿਰੈ ਦੀਨੀ । ਬਰਣੀ ਹ ਵਨ ਜੋਗਲਏਰੀਨੀ ॥
 ਉਨਮੈਂ ਕੇਸਵ ਥਾ ਬਖਿਯਾਤਾ । ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਗਿਆਤਾ ॥
 ਹਵਨ ਹੇਤ ਉਨ ਸਿਤਕ ਸਮੱਗੀ । ਲਿਖਵਾਈ ਸੋ ਆਈ ਅੱਗੀ ॥
 ਚੰਦਨ ਕੁੰਕਮ ਲੌਂਗ ਸੁਪਾਰੀ । ਜਵ ਤਿਲ ਦਾਖ ਨਰੇਲ ਅਪਾਰੀ ॥
 ਸਹਿਤ ਕਪੂਰ ਖੰਡ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ । ਕੀਨੀਜਮਾਂਵਸਤਸੁਖਸਾਧਕ ॥
 ਸਾਹਿਬ ਸਸਿ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਗੁਰਬਖਸਾਦੀਪਦੀਦ ਆਦਿਕ ਬਹੁਸਖਸ ॥
 ਕੀਨੋ ਤਈ ਨਾਤ ਬਚਕਹੇ । ਸਰਬ ਸਮੱਗੀ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਤਟ ਸਤਲੁਜੈ ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਗ ਮਝਾਰ ।

ਹਵਨ ਹੋਨ ਲਾਗਯੋ ਤਹਾਂ ਪਿਖ ਅਸਥਾਨ ਉਦਾਰ ॥ ੫ ॥

ਦਵੈਯਾ ਛੰਦ

ਸੱਤ੍ਰਾਸਏ ਚੁਰੰਜਾ ਚੇਤ੍ਰ ਨਵਰਾਤ੍ਰੇ ਕੇ ਮਾਹੀਂ । ਲਗਨ ਮਹੂ-
ਰਤ ਸੋਧ ਭਲੇ ਸਬ ਹਵਨ ਅਰੰਭਯੋ ਵਾਹੀਂ ॥ ਕੇਸਵ ਹਵਨ
ਕਰਾਵਨ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਅਹੁਤੀ ਦੇਤੇ । ਬਰਨੀ ਕਰਨੀ ਔਰੇ ਬਿਪ੍ਰਨ
ਠਾਨੀ ਸਾਤੀ ਹੇਤੇ ॥ ਸਾਮੱਗੀ ਯੁਤ ਪਰਨਾਰੇ ਸਮ ਧਾਰਾ ਘਿਰਤ
ਖਵੇਹੈ । ਚਾਰ ਮਾਸ ਤਹਿ ਹਵਨ ਭਯੋ ਜਬ ਬਰਖਾਂ ਲਗੀ ਅਤੇ
ਹੈ । ਫਿਰ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿਲੇ ਪਰ ਅਸਥਲ ਪੇਖ ਸੁਹਾਵਨ ।
ਜਾਇ ਹਵਨ ਕਰਨੇ ਗੁਰ ਲਾਗੇ ਦਿਜ ਵਰ ਬੈਠ ਕਰਾਵਨ ॥
ਦੇਸ ਬਦੇਸ ਬਾਤ ਇਹੁ ਚਾਲੀ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ ॥ ਸਿੱਖ
ਆਸਿੱਖ ਹੋਇ ਖੁਸ਼ ਕੈਹੈਂ ਅਬ ਗੁਰ ਤੁਰਕੈ ਘਾਵਨ । ਨਿਪਪਹਾੜੀ
ਧਰ ਕਰ ਸਰਧਾ ਪਿਖਨ ਵਕੀਲ ਪਠਾਵਨ ॥ ਹਵਨ ਸਮੱਗੀ
ਸੰਗਤ ਗੁਰ ਕੀ ਲਾਗੀ ਅਧਿਕ ਪੁਚਾਵਨ । ਸਾਲ ਬਿਤਯੋ ਇੱਕ
ਯੋਹੀ ਜਬ ਤਬ ਦਿਜਵਰ ਗੁਰੈ ਪੁਛੀਓ । ਦੁਰਗਾ ਬਾਰੀ ਕਬ
ਪ੍ਰਗਟੇਗੀ ਕੇਸਵ ਉੱਤਰ ਦੀਓ ॥ ਕਿਸੇ ਕੁਲੀਨ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ
ਨਰ ਕੀ ਬਲੀ ਦੇਹ ਅਬ ਲਿਆਏ । ਹੋਵੇਗੀ ਤਬ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਵੀ
ਬਰ ਲੀਜੋ ਮਨ ਭਾਏ । ਹਸ ਕਰ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਪੰਡਤ ਜੀ ਜੈਸਾ
ਨਰ ਤੂੰ ਕੈਹੈਂ । ਸੋ ਤੁਮ ਸਮ ਕੁਲੀਨ ਉਤਮ ਜਨ ਕਹੋ ਕੌਨ ਜਗ
ਮੈ ਹੈ ॥ ਅਬ ਹਮ ਬਲੀ ਤੁਮਾਰੀ ਦੇਹੈਂ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੀ ਮਾਈ ।
ਪਹਿਲੇ ਤਿਸਤੈ ਤੁਮੈ ਜਿਵਾਕੈ ਫਿਰ ਬਰ ਮਾਂਗੈ ਭਾਈ । ਸੁਨ ਪੰਡਤ

ਸੀ ਸਾਚ ਮਾਨਕੈ ਦਹਿਲ ਸੁਨਾਯੋ ਐਸੇ । ਮੈਂ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇ ਨ੍ਹਾਇ
ਆਇ ਤੋ ਹਵਨ ਕਰੋ ਤੁਮ ਬੈਸੇ । ਠਾਂਨ ਬਹਾਨਾ ਜਬ ਵਹਿ
ਖਿਸਕਯੋ ਐਰ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ ਡਰਹੈ । ਅਨਕ ਬਹਾਨੇ ਰਚ ਰਚ
ਭਾਗੇ ਮਤ ਹਮਕੋ ਗੁਰੁ ਫਰਹੈ । ਹਵਨ ਕਰਜੋ ਤਬ ਗੁਰੁ ਅਕੇਲੈ
ਪਹਿਰ ਤ੍ਰੈਦਸ ਇਕ ਰਸ । ਧਿਆਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੈਂ ਪਾਗੇ ਦਸ
ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਕਰ ਵਸ । ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਅਕਾਲ ਤਬੈ ਦਿਖ ਧਿਆਨ
ਧਰਤ ਨਿਤ ਜਾਹੂੰ । ਪੇਖ ਮਸਤ ਖੁਸ਼ਿ ਥਾਏ ਅਤਿ ਮੈਂ ਬਰ ਗੁਰੁ
ਚਹਜੇ ਨ ਕਾਹੂੰ । ਤੋਭੀ ਉਸੀ ਜੋਤ ਤੋਂ ਬਾਨੀ ਸਤਗੁਰ ਇਹ ਸੁਨ
ਪਾਈ । ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ ਚਲੈ ਬੀਰ ਬਡ ਧਰ ਪਰ ਸਦਾ ਰਹਾਈ
॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਬ ਗੁਰੁ ਸਰਬ ਸਮੱਗ੍ਰ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ।
ਏਕਹਿ ਬਿਰ ਜਬ ਪਾ ਦਈ ਚਾਨਣ ਭਯੋ ਮਹਾਂਹਿ ॥ ੭ ॥
ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੋ ਚਾਂਦਨਾ ਲੋਗਨ ਪਿਖ ਨਿਰ ਧਾਰ ।
ਜਾਨਿਯੋ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦੁਰਗਸਾਹ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗੁਰੁ ਸਾਰ ॥ ੮ ॥
ਅਬ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜੈਹੈ ਹਿੰਦੁਵਾਂਨ ।
ਮੁਸਲਿਆਂ ਕੋ ਗੁਰੁ ਮਾਰ ਹੈ ਠਾਂਨ ਘਨੇ ਘਮਸਾਂਨ ॥ ੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਯਾ ਬਿਧਿਕਰਸਤਗੁਰਨਿਜਕਾਰਜਾਅੰਨੰਦਪੁਰਦਿਸਆਏਆਰਯ।
ਨੰਗੀ ਤੇਗ ਹਾਥ ਮੈਂ ਲੀਏ । ਆਵਤ ਮਸਤ ਮੋਦ ਮਨ ਥੀਏ ।
ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਮਗਮੈਂ ਨਰ ਜੇਈ । ਬੁਝਤ ਰਹੇ ਨਮੋਂ ਕਰ ਤੇਈ ।
ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ । ਗੁਰੁ ਸੈਨਤ ਦਿਸ ਤੇਘ ਕਰਾਈ ॥

ਰਵਿ ਸਮ ਦਿਪਤ ਤੇਜ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ । ਅਧਕਨਜਾਤ ਕਿਸੀ ਤੇਹੇਰਾ ।
 ਪੇਖ ਤੇਗ ਬਿਜਲੀ ਸਮ ਚਮਕਤ । ਤੀਛਨਭੀਛਨਅਤਿਸੈਦਮਕਤ ।
 ਸਭ ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਨਿਸਚੇ ਠਈ । ਏਹੁ ਤੇਗ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਈ ॥ ਪੁਨः
 ਏਹੋ ਬਾਤ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਈ । ਜੋ ਅਬਲੋ ਹੈਂ ਫੈਲ ਰਹਾਈ ॥
 ਸਿਖਨ ਪੁਸਤਕੋਂ ਮੈਂ ਲਿਖ ਰਾਖੀ । ਸੋਈ ਪਿਖ ਮਾਖੀ ਪਰ ਮਾਖੀ ॥
 ਮੈਂ ਭੀ ਮਾਰੀ ਭੁਲਕੈ ਖਾਸ । ਪਹਿਲੇ ਵੀਚ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ ॥
 ਸੋ ਫੈਲਯੋ ਬਹੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ । ਅਬ ਸਤਗੁਰ ਜਬ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ ।
 ਬਖਸੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਦਿਢ ਸਾਰੀ । ਆਪ ਪ੍ਰੇਰਯੋ ਸਤਗੁਰ ਸਾਢੀ ॥
 ਸਾਰੀ ਸਾਖੀ ਤਬ ਫੁਰਆਈ । ਲਿਖੀ ਸੋਊ ਜੋ ਗੁਰੁ ਲਿਖਾਈ ॥

ਪੁਨः ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਵੀ ਇਸਟਨ ਗੁਰੁ ਕਾ ਬਨਤ ਕਿਸੇ ਪਰਿਕਾਰ ।
 ਪੂਜੀ ਮਾਂਨੀ ਨਾਂ ਕਬੀ ਕਿਸੀ ਗੁਰੁ ਨੇ ਢਾਰ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖਯਾ ਦੌਬਾ ਸੰਤ ਜੀ ਗਿਆ ਤਿਹਾਂ ਤੇ ਛੁੱਟ ।

ਜਿਸ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨੀ ਗਈ ਮਾਲ ਅਬ ਟੁੱਟ ॥ ੮੯ ॥

ਭਾਵ—ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਨੂੰ ਆਪ ਖੰਡਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਰ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਜੀ ਹੀ ਹੈ,

ਕਿੰਤੂ ਇੱਕ ਪੰਡਤ ਬੋਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਅਰ-
ਜਨ ਅਤੇ ਭੀਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਤਨਾ ਬਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸੱਚ ਬਾਤ
ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਕਥਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹੈ ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤ੍ਰ
ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੱਗ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਸਾ
ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਸਿੱਖ
ਭਰਮ ਗਏ ਅਰ ਆਖਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜੇ
ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਗ ਕਰਾਈਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੋਗੇ ?

ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਦ ਪੰਡਤ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਅਰ
ਜਾਣ ਖਲਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਫੰਧੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਧਨ ਲੁੱਟਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਇਆ
ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਭੀ ਕਰ ਦੇਵੋ,
ਇਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਹੋ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਜੱਗਯ
ਅਰ ਹਵਨ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏਗੀ
ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਜੋ ਵਰ ਮੰਗਨਾਂ ਹੋਵੇ ਸੋ ਮੰਗ ਲੈਣਾ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਨ ਦੀ ਕੋਈ ਇਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ
ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਰ ਜਗ ਹੋਮ ਤਾਂ ਛੱਤ੍ਰੀ-
ਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬਰਖਾ ਬਰਸਦੀ ਹੈ,
ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਉਣ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਾਲ
ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਰਬੀਰ ਪੁਰਖ ਧਰਤੀ ਪਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ, ਅਤੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਇਤਨਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ

ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਗ ਨਾਰ ਹੋਮ ਅਸੀਂ ਕਰੋਗੇ ॥

ਤਦ ਪਹਿਲੇ ਸਭਦੂਰ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਹਵਨ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਬਰਖਾ ਰੁਤ ਵਿੱਚ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕਰਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਦੱਸੋ ਹੁਨ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਨ ਪ੍ਰਗਟੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਖਿਆ 'ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਸੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੀਸ ਭੇਟਾ ਦਈਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੀ' ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੇਗ ਬਿਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਰ ਕੌਨ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਤੇਰਾ ਹੀ ਸਿਰ ਦੇਵੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਖੁਹਮਨ ਡਰਦਾ ਸੁਚੇਤੇ ਦਾ ਪੱਸ ਕਰਕੇ ਨੱਸ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹੋਰ ਪੰਡਤ ਭੀ ਚਲੇ ਗਏ ॥

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਪਖੰਡ ਦੇਖ ਲੀਹਾ ਤਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਡੇਗ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲੀ ਤਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਉਭਰੇ ਅਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟੀ? ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵਾਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦੇਨ ਜਿਸ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤੇਗ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ

(੨੯੧)

ਭਾਵ ਸਾ ਕਿ ਏਹ ਤੇਗ ਹੀ ਦੇਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੇਵੀ
ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਤੇ ਹੋਇਆ ਸਿੱਧ ਇਹ ਨਹਿ ਪੂਜੀ ਗੁਰ ਚੰਡ ।
ਇਹ ਸਭ ਝੂਠਾ ਥਾ ਕਰਾ ਬਿੱਪਨ ਵਡਾ ਘਮੰਡ ॥ ੯੦ ॥
ਦੇਖਿਆ ਤੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਕਹੇ ਗਿਆਨੀ ਆਪ ।
ਗੁਰ ਦਾ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾ ਹੈ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਪਾਪ ॥ ੯੧ ॥
ਫਿਰ ਹੁਨ ਦੱਸ ਪਿਆਰਿਆ ਕਿਹੜੀ ਸੀ ਇਹ ਗੱਲ ।
ਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਜੋ ਕਵਿ ਵਡੀ ਜ਼ਟੋਲ ॥ ੯੨ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਖੰਡਨ ਹੈ ਕਰਾ ਅਪਨੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ।
ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸਾਧ ਨੇ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ॥ ੯੩ ॥
ਸੇ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਛ ਰਹਿਗਈ ਭੁੱਲ ।
ਦੇਖੋ ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਖਿੜੇਗਾ ਗੁੱਲ ॥ ੯੪ ॥

ਦਵੇਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਨਕੇ ਜੱਗ ਹਵਨ ਖੁਸ਼ ਹੋਨਾ । ਦੇਵੀ
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਖਾਤਰ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਧਨ ਖੋਨਾ ॥ ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੇ ਧਰਮੀ । ਸੇ ਉਹ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਅਗਿਆਨੀ ਜਨ ਭਰਮੀ ॥ ੯੫ ॥ ਦੂਜਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦਾ ਖੁਸ਼
ਹੋਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਚਲਾਕੇ । ਅਪਨਾ ਚਾਹੇ ਪੈਟ ਪਾਲਨਾ ਬੁੱਧੁ
ਸਾਥ ਫਸਾਕੇ ॥ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰ ਢਿਗ ਜਾਕੇ ਏਹੇ ਹਾਲ
ਸੁਨਾਨਾ । ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰ ਨੇ ਤਿਸ ਪੰਡਤ ਕੋ ਅਪਨੇ ਪਾਸ

ਬੁਲਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥ ਹੇ ਇਹ ਬਾਤ ਬਨਾਵਟ ਦਿੱਸਦੀ ਜੋ ਮਨ ਮਹਿ
 ਨਹਿ ਆਵੇ । ਗੰਢ ਤੁੱਪ ਕਰ ਨਾਲ ਅਕਲ ਦੇ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਵੇ ।
 ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਇਹ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਆ ਵਰ ਸਰਾਪ ਹੈ ਜੋਈ ॥
 ਅਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨ ਕੋਈ ॥ ੯੭ ॥
 ਸਾਨੂੰ ਛੁੱਟ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਹੋਰ ਨ ਮੰਨਨ ਜੋਗਾ । ਦੇਵ
 ਦੇਵਤਿਆਂ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਤੇਰਾ ਖਿੱਪਰ ਹੋਗਾ ॥ ਤਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਅਸੀਂ
 ਨ ਮੰਨੇ ਜੋਗ ਹੋਮ ਕਰਵਾਵੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਲ ਬੀਮਾਰੀ ਸਾਰੀ
 ਭਾਰਤ ਤੇ ਨੱਸ ਜਾਵੇ ॥ ੯੮ ॥ ਭੀਸਰ ਬਰਖਾ ਧਰ ਪਰ ਵਰਸੇ
 ਚੰਬਾ ਹੋ ਯਸ ਭਾਈ । ਪੰਚਮ ਪੈਨ ਹਵਨ ਕੀ ਲਾਗੇ ਆਵੇ ਸੂਰਮ-
 ਰਾਈ ॥ ਜਿਸਤੇ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੋਸਨ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰੇ । ਅੱਜ
 ਕੱਲ ਜੋ ਤੁਰਕੀ ਭੈ ਤੇ ਹਨ ਹੋ ਰਹੇ ਅਧੂਰੇ ॥ ੯੯ ॥ ਹਵਨ
 ਕਰਨ ਤੇ ਕਾਇਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸ਼ੇਰ ਭੇਡੀਏ ਹੋਵਨ । ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਉਰ
 ਮੈਂ ਉਪਜੇ ਭਰਮ ਆਪਨਾ ਖੋਵਨ ॥ ਪੈਨ ਸੁੱਪ ਹੋਜਾਸੀ ਸਾਰੀ
 ਐਸਾ ਮੰਤ ਪਕਾਇਆ । ਆਖੇ ਗਿਆਨੀ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਗੁਰ ਏਹੋ
 ਲਾਭ ਬਤਾਇਆ ॥ ੧੦੦ ॥ ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਇੱਕ ਖਿਆਲ ਪੈਰਾ-
 ਨਕ ਜੋ ਪਾਖੰਡੀ ਕਹਿੰਦੇ । ਬੁੱਧਮਾਨ ਇਸ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਕਹੁ
 ਕਦ ਹਨ ਕਾਬੂ ਰਹਿੰਦੇ । ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋ ਸੁਕਾਲ ਜੇ ਸਾਰੇ
 ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਨ । ਸਾੜ ਘੀਉ ਅਰ ਚੰਦਨ ਭਿਲ ਜੋ ਬੰਦਲ ਚਾ
 ਬਰਸਾਉਨ ॥ ੧੦੧ ॥ ਅਰ ਜੇ ਹਵਨ ਬੀਮਾਤੀ ਖੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ
 ਦੇਵ ਬੁਲਾਵੇ ॥ ਵਿੱਚ ਅੰਗੀਠੇ ਅੱਗ ਸਗਾਕੇ ਖੂਬ ਅਹੂਤੀ ਪਾਵੇ ॥
 ਕੌੜੀ ਅਤੇ ਕਜ਼ੈਲੀ ਦਾਨੁ ਪੀਣੇ ਤੇ ਬਚ ਜਾਊ । ਸਾਹਾ ਸਾਹਾ
 ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮਾਹਾ ਹੋਗ ਕੁਵਾਊ ॥ ੧੦੨ ॥ ਐਸਧਆਲੇ

ਰਸਤ ਪਤਾਲੀ ਮੂਲ ਨ ਕੋਈ ਜਾਵੇ । ਸੇਰ ਘੰਉ ਨੂੰ ਜਾਲ
 ਹਵਨ ਕਰ ਘਰ ਬੈਠਾ ਸੁਖ ਪਾਵੇ ॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ
 ਹਵਨ ਕਰੇ ਤੇ ਹੋਏ । ਤਾਂ ਨਿਰਬਲ ਨਿਤ ਦਏ ਅਹੁਤੀ ਰੁਸਤਮ
 ਪਲ ਮਹਿ ਹੋਏ ॥ ੧੦੩ ॥ ਇਹ ਭੀ ਗੱਲ ਖਿਆਲੀ ਸਾਰੀ ਜੋ
 ਬਾਵਾ ਜੀ ਗਾਈ । ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੂਰਮਤਾਈ ਮਾਨਸ ਅੰਦਰ
 ਆਈ । ਰੁਸਤਮ ਅਲੀ ਬਹਾਦਰ ਭਾਰੇ ਅਰ ਜੋ ਬੁਨਾਂ ਪਾਰੂ ।
 ਕਦੋਂ ਲਿਆ ਸੀ ਬਲ ਇਨ ਲੋਗਾਂ ਸਿੱਖ ਹਵਨ ਦਾ ਆਰੂ ॥
 ੧੦੪ ॥ ਓੜਕ ਨੂੰ ਜਦ ਹਵਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖੇ ਕੁਝ ਨ ਹੋਇਆ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਪੰਡਤ ਪੰਜ ਲਾਇਕੇ ਓਥੋਂ ਉਠ ਖਲੋਇਆ । ਜਿਸ
 ਪਰ ਗੁਰ ਜੀ ਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹੋਰ ਨ ਕੋਈ ਪਾਸਾ । ਤਦ
 ਅਕਾਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭਿਆ ਮੀ ਅਧਭੂਤ ਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੧੦੫ ॥ ਅਰ
 ਅਕਾਸ ਤੇ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਪੰਥ ਚਲੇਗੇ ਭਾਰਾ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ
 ਸਗਲ ਸਮੱਗਰੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਡਾਰਾ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਭਾਂਬੜ
 ਮੱਚ ਗਿਆ ਸਾ ਲੋਗਾਂ ਦੇਖ ਠਰਾਈ । ਏਹੋ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ
 ਲਾਟਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ॥ ੧੦੬ ॥ ਲੈਕੇ ਤੇਗ ਚਮਕਦੀ ਕਰ ਮਹਿ
 ਗੁਰ ਜੀ ਧਾਮ ਸਧਾਏ । ਜੇ ਕੋ ਪੁੱਛੇ ਤਦ ਗੁਰ ਸੈਨਤ ਤੇਗ ਓਰ
 ਕਰਵਾਏ ॥ ਇਹ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਖੰਡਨ ਦੇਵੀ ਕੇਰਾ ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਭੀ ਇੱਕ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ ਸਭਤੇ ਦੇਖ ਵਧੇਰਾ ॥ ੧੦੭ ॥
 ਵਿੱਚ ਅਕਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਿਆ ਜੋ ਅਰ ਸੀ ਬਾਣੀ ਹੋਈ । ਉਸ ਦੇ
 ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤਾਂ ਪਗਟ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ॥ ਜੇ ਇਸ ਪਰ ਫਿਰ
 ਆਖੇ ਕੋਈ ਓਹੋ ਦੇਵੀ ਹੈਸੀ । ਉਲਟਾ ਝਗੜਾ ਗਿਆਨੀ
 ਜੀ ਦੇ ਆਕੇ ਗਲ ਮਹਿ ਪੈਸੀ ॥ ੧੦੮ ॥ ਤਾਂਤੇ ਏਹ

ਬਨਾਵਟ ਸਾਰੀ ਪਿੱਛੇ ਹੈ ਰਹਿੰ ਜਾਂਦੀ । ਪੂਰਬ ਅਪਰ
 ਵਿਰੋਧ ਦੇਖਕੇ ਮੂਲ ਨ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਂਦੀ ॥ ਜਦ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ
 ਵਰ ਸਰਾਪ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨ ਕੋਈ । ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ
 ਵਾਲੀ ਕੌਸ਼ਾਂ ਸੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥੧੦੯॥ ਪਵਨ ਸੁਧ ਅਰਹਤਨ
 ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹਵਨ ਕਰਾਇਆ । ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦਾ ਗੁਰੂ
 ਤਾਈਂ ਰੰਦਕ ਖਸਾਲ ਨ ਆਇਆ ॥ ਫਿਰ ਇਹ ਨਿੰਮ ਰੁੱਖ ਦੇ
 ਬੀਜੇ ਅੰਬ ਕਥਾ ਹੋ ਲੱਗੇ । ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਥਨ ਨ ਹੋਯਾ
 ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ॥ ੧੧੦ ॥ ਤਾਂਤੇ ਗਜ਼ਾਨੀ ਏਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ
 ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ਭਾਰੇ । ਕੰਟਕ ਘਾਟ ਨਜ਼ਾਇ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਜਾਇ
 ਫਸੇ ਤਿਸ ਗਾਰੇ ॥ ਜਿਸਤੇ ਨਿਕਲਨ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ ਮੁੜਕੇ
 ਯਤਨ ਅਜੇਹਾ ॥ ਏਈ ਫੇਰ ਪੁਆੜਾ ਮੁੜਕੇ ਓਡੇਕੇਡਾਰੇਹਾ ॥੧੧੧॥

ਭਾਵ—ਭਾਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕਰਨ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਤਾਂ ਜਾਨ ਲੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਭਰਮ ਦੇ ਦੂਰ
 ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ
 ਲਿਖ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਅਜੇ “ਘਾਟ ਕੰਟਕ ਨਜ਼ਾਇ”
 ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਹੋ ਉਪਾਧੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਗਲ ਵਿੱਚ ਆ ਪਈ, ਜਿਸ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਜੁਗਾਤ ਦੇਨ ਤੇ ਡਰਦਾ ਅਜੇਹੇ ਰਸਤੇ ਪੈਜਾਵੇ
 ਜਿੱਥੇ ਜਾਣੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜੁਗਾਤ ਭੰਨ ਜਾਉਂਗਾ ਪਰੰਤੂ ਦੇਵ ਨੇਤ
 ਨਾਲ ਫਿਰ ਜਿਸਥੋਂ ਡਰਦਾ ਆੜੜ ਪਿਆਸਾ ਮੁੜਕੇ ਓਸੇ ਮਾਸੂਲ
 ਖਾਨੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਮਾਸੂਲ ਭਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਵਾਇ ਪੈਂਡਾ
 ਜ਼ਿਜ਼ਾਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਲਾਭ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਸੰਗ ਨੂੰ ਬਦਲਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੇਵ ਨੇਤ ਨਾਲ ਓਥੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਅਰ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨਾ ਆਖ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਓੜਕਨੂੰ ਓਹੋ ਬਾਤ ਮੰਨਨੀ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਠ ਯਾ ਤਿੰਨ ਵੀਹਾਂ ਆਖਨਤੇ ਕੇਵਲ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਅਸਲੀ ਤਾਤਪਰਜ ਇੱਕੋ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲ ਵਿੱਚ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਲੈਕੇ ਪੰਥਸਾਜਨਾ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਐਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਆਖ ਦੇਨ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਓਹੋ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਏਹੋ ਖਿਆਲ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਸਾ ਜਿਸਤੇ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਖੁਦਾ ਬਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾ' ਸੋ ਇਹ ਵਹਮੀ ਖਿਆਲ ਹਨ ਕੋਈ ਸਰਧਾ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਭੀ ਗਯਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵਰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਸਾ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਵਾਯੂ ਦੀ ਖੁੱਧੀ ਅਰ ਬੀਮਾਰੀਦੇਨਾਸ ਹਿਤ ਸਮਝ ਕੇ ਆਗਯਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਫਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਰ ਬਾਣੀ ਹੋਨ ਦਾ ਕਿਆ ਪਰਯੋਜਨ ਸੀ? ਇਸਤੇ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬ ਅਪਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਜੇ ਆਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਯੁਕਤਿ ਉਕਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਪਰਸੰਗ ਕਦੇ ਨਾ ਲਿਖਦੇ ॥

(੨੯੬)

ਦੁਰਗਾ ਭੁਯਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਪਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਤੂੰ ਹਠ ਯਾਰ ।
ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਹੈਂ ਲੱਗਯਾ ਉਲਟੀ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ ॥੧੧੨॥
ਜਦ ਗਿਆਨੀ ਮੰਡਨ ਕਰਿਆ ਤਦ ਭੀ ਲਾਇਆ ਦੇਖ ।
ਹੁਣ ਖੰਡਨ ਦੇ ਲੇਖ ਪਰ ਹੋਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਤੋਖ ॥ ੧੧੩ ॥
ਕਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਝੂਠ ਹੈ ਕਿਹਾ ਗਿਆਨੀ ਕੁੱਝ ।
ਜਿਸਤੇ ਐਵੇਂ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਬਗੜੇ ਅੰਦਰ ਰੁੱਝ ॥ ੧੧੪ ॥

ਤੋਤੁ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੇਰਾ ਕੜਾ ਕੁਛ ਕਦਰ ਹੈ ਕਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਝੂਠ ॥
ਪਰ ਤੂੰ ਦੇਖੀ ਬੈਠ ਦੇ ਕਿਹੜੀ ਕਰਵਟ ਊਠ ॥ ੧੧੫ ॥
ਏਹੋ ਗਿਆਨੀ ਆਪਨਾ ਏਹੋ ਸਭ ਪਰਸੰਗ ।
ਖੰਡਨ ਕਰੇ ਤਰੀਖ ਮੈਂ ਹੋਕਰ ਅਧਕ ਨਸੰਗ ॥ ੧੧੬ ॥
ਲਿਖਯਾ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼ ਮਹਿ ਪਹਲੇ ਕਰ ਅੱਗਸਾਨ ।
ਖੰਡਨ ਦੂਸਰਮਹਿ ਕਰਾ ਜਬ ਹੋਇਆਕੁਛ ਗਿਆਨ ੧੧੭
ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਿ ਜੇਫਰੀ ਜਾਨ ਸਰਪ ਡਰ ਖਾਇ ।
ਉਸ ਹੀ ਕੋ ਪਰਕਾਸ਼ ਮਹਿ ਰੱਸੀ ਕਹੇ ਬਨਾਇ ॥੧੧੮॥
ਜਿਨ ਵਸਤਨ ਤੇ ਸੁਪਨ ਮਹਿ ਡਰ ਕਰ ਭਾਗੇ ਆਪ ।
ਜਾਗਤ ਹੀ ਤਿਨ ਸਹਿਤ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋਤ ਸੰਤਾਪ ॥੧੧੯॥

ਬਾਲ ਪਨੇ ਮਹਿ ਖੇਡ ਹੈ ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਰ ਖੇਲ ।
 ਹੋਇ ਸੁਵਾ ਤਬ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਦੇਤ ਕੂਪ ਮਹਿ ਠੇਲ ॥ ੧੨੦ ॥
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਛਾਨ ਲੈ ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਮੀਤ ।
 ਹੋਕਰ ਵੱਸ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਲਿਖੀ ਸਕਲ ਥੀ ਰੀਤ ॥ ੧੨੧ ॥
 ਪਰ ਜਬ ਗੁਰਮਤ ਦੇਖ ਕਰ ਹੋਇ ਗਯੋ ਕੁਛ ਗਿਆਨ ।
 ਤਬ ਸਭ ਖੰਡਨ ਕਰ ਦਿਆ ਮਨਮਹਿ ਸਮਝਤੂਫਾਨ ॥ ੧੨੨ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਅਪਨਾ ਆਪ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਜੋ ਹੈ ਲੇਖ ।
 ਝੂਠਾ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਕਰਾ ਪੜ੍ਹ ਤਰੀਖ ਤੂੰ ਦੇਖ ॥ ੧੨੩ ॥
 ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਲਾ ਜਿਹਾ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਖੁਲਾਸਾ ਚਾਇ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕਰ ਮਿੱਤ੍ਰਾ ਸੰਸਾ ਭੇਰਾ ਜਾਇ ॥ ੧੨੪ ॥

ਯਥਾ:—ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂਖਾਲਸਾ ਹਿੰਸਾਅਵਲ ਸਫਾ ੩੦੧

“ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਪਾਸ ਮਹਾਂਭਾਰਥ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ
 ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਰਜਨ, ਭੀਮਸੈਨ, ਕਰਨ,
 ਆਦਿਕ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਸੁਨਕੇ ਜਦ ਸਿੱਖ ਪੰਡਤ
 ਪੁਛਦੇ ਕਿ ਐਡੀ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਸੀ
 ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਏਹੋ ਸੁਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਰ ਲੀਤਾ ਹੋਯਾ ਸੀ ਏਸ ਬਾਤ ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ
 ‘ਬਡੀ ਭਾਰੀ ਚਰਚਾ ਹੋਨੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
 ਸਸਤ੍ਰ ਬਿਦਿਆ ਰੂਪ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰਨ

(੧੪੬੮)

ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਉੱਦਮ ਕਰਨੇ ਪਰ ਹੁਣ ਭੀ ਹੋ ਸੱਕਦੀ ਹੈ, ਤੇਗ
ਜੈਸੀ ਤੇਜ਼ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਲਵਾਨ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਏਸੇ ਦੇ ਬਰ
ਪ੍ਰਸਾਦ ਨਾਲ ਮਹਾਂਰਾਜੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਰਾਵਣ
ਕੈਸਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਕੀਤੀ ਏਸੇ ਤੇਗ ਦੇਵੀ
ਦੇ ਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਏਸੇ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਇ ਪਥੋਰੇ ਰਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ
ਪਾਸੋਂ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਛੀਨਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹਨ ਹੁਣ
ਸਿੱਖ ਬੀ ਜੇਕਰ ਏਸੇ ਸਸਤ੍ਰ ਬਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਏਹ ਬੀ ਬਹਾਦੁਰ ਤੇ ਸੂਰ ਬੀਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ
ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਜਾਣਗੇ, ਹੋਰ ਜੋ ਕਛ ਪਿਛਲੇ ਲੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਬਡਿਆ-
ਈਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਸੋ ਸਬ ਅਰਥਬਾਦ ਹੈ, ਏਸ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਤੇ ਜਦ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ
ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ
ਦੌਲਤ ਖਰਚੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿਤਨੀ ਦੌਲਤ ਚਾਹੀਏ? ਓਨਾਂ ਨੇ
ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਮੰਗਯਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਸ ਖਿਯਾਲ ਨਾਲ
ਮਨਜ਼ੁਰ ਕਰ ਲਾਤਾ ਕਿ ਜੱਗਤ ਤੇ ਹੋਮ ਪੀਛੇ ਭੀ ਧਰਮਾਤਮਾਂ
ਛੱਡੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਹੁਣ ਬੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜੇ ਦੇਵੀ ਨਾ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਊ ਤਾਂ ਓਹ ਫਾਇਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਜਾਣਗੇ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹ-
ਮਣੀ, ਪੈਂਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ, ਨਿਰੋਗਤਾ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਿਦਿਆ,
ਧਨ, ਕੁਝ ਭੀ, ਸੂਰਬੀਰਤਾ, ਪ੍ਰਭੁਤਾ, ਬਿਜਯ, ਗਿਆਨ, ਸੁਖ,
ਅਭੈਤਾ, ਸੰਪਰਾ, ਮਾਨ, ਸੁਕਾਲ, ਕਾਮਣ ਪ੍ਰਤਨਤਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ,
ਸੁਸ਼ਮ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜਤਾ ਆਦਿਕ ਦੱਖ ਗੁਣ ਪਰਯਾ ਨੂੰ ਤੇ

ਜੱਗਤ ਹੋਂਮ ਕਰਾਉਨੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨੇ ਬੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ
ਹਨ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੱਗਤ ਹੋਂਮ ਕਰਨੇ
ਦੀ ਆਗਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ ਦੇਸਤਾਂ ਤੋਂ
ਨਾਮੀ ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਦਵਾ ਲੀਤੇ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੀਖਣਾ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ
ਜੋ ਕੋਈ ਸਮਾਂਸ ਭੋਜਨ ਛਕੇਗਾ ਓਸ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਮੁਹਿਰ
ਤੇ ਨਿਰਮਾਂਸ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੁਪਯਾ ਦੱਖਣਾਂ
ਮਿਲੇਗੀ. ਦਸਾਂਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਝੇ ਹੀ ਨਿਰਮਾਂਸ ਅਹਾਰੀ ਰਹਿ
ਗਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਝੀ ੨ ਮੁਹਿਰਾਂ ਦੇਕੇ ਟਿਕਾ
ਲੀਤਾ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ੨ ਰੁਪਏ ਖਰਚ
ਦੇਕੇ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ. ਏਹ ਜਗਤ ਸੰ: ੧੭੫੩ ਨੂੰ ਫਾਗਨ ਵਿੱਚ
ਸਮਾਪਤ ਕਰਾਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਰਾਇ, ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ, ਲਾਲ-
ਚੰਦ, ਦੀਪ ਚੰਦ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਅਪਨੇ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ
ਸਬ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋਂਮ ਦੀ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਪਰ ਜਮਾਂ ਕਰਾ
ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ ਗਈ ਸੀ. ਸੰ: ੧੭੫੪ ਬਿ:
੧ ਚੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਦਾਸ, ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ, ਬਿਸੇਭ੍ਰਦਾਸ ਆਦਿਕ ਪੰਡਤਾਂ
ਨੇ ਹੋਂਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦ ਗਿਯਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹੋਂਮ
ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ ਹੋਏ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਪੰਡਤ ਜੀ
ਤੁਸਾਡੀ ਦੇਵੀ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ?

ਪੰਡਤ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਬੋਲਿਆ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਛੱਡੋ ਤਾਂ
ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ. ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਨਾ
ਨਹੀਂ ਛੱਡਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਬਹਾਨਾ ਬਨਿਆ ਰਹੇਗਾ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ

ਓਸੇ ਦਿਨ ਸਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੮ ਸੰ: ੧੭੫੫
 ਨੂੰ ਜੇਜਾ ਦਿਨ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਨਾਂ ਨੇ ਠੀਕ
 ਠਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਓਸ ਦਿਨ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ
 'ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਈ' ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਬੋਲੇ 'ਅੱਜ
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਕਿਸੇ ਕੁਲੀਨ ਸ਼ੇਖਰ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ
 ਬਲੀ ਦੇਨੀ ਚਾਹੀਏ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ 'ਪੰਡਤਾ ਅਸੀਂ
 ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਹੋਮ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੌਨ ਚੰਗਾ ਕੁਲੀਨ
 ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੁਰਸ਼ ਲੱਭੇਗਾ! ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕਹਾਯੋ
 ਸਾਡਾ ਪੰਡਤ ਜੀਵੇ ਜੋ ਕੁਛ ਏਹ ਆਖੇਗਾ ਸੋ ਬਰ ਮੰਗਾਂਗੇ' ਏਹ
 ਕਹਿਕੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਰਵਾਰ ਖੋਲੀ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਭੈ ਮਾਨ
 ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ 'ਮੈਂ ਸੌਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਆਵਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੋਮ ਕਰੋ'
 (ਏਹੋ ਕਥਾ ਐਨ ਬੈਨ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ)।
 ਏਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਵਿਦਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਸਯ ਦਾ
 ਮਤਲਬ ਕੱਢ ਸੱਕਦੇ ਹਨ ਜਦ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨਾ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ
 ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਬੀ ਏਸ ਖਿਯਾਲ ਤੇ ਕਿ ਮਤ ਕਿਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਨ
 ਆਹੁਤੀ ਨਾਂ ਕਰ ਦੇਨ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਸਬ ਨੱਸ ਗਏ ਤਦ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋਮ ਦੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ
 ਪੂਰਣ ਆਹੁਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਓਸ ਅਤੀ ਉਚੇ ਟਿਲੇ ਉੱਤੇ
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਚਾਨਣਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਯਾ ਤਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ
 ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸਮਝ ਲੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਸਤ ਕੋਸ ਦੀ
 ਉਚਾਈ ਪਰ ਏਹ ਟਿੱਲਾ ਹੈ ਓਸੇ ਦਿਨ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮ ਭੋਜ ਬ੍ਰਾਹਮਨਾਂ
 ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਾ ਲਿਆ ਸੀ ਓਹ ਬਰਤਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਏ ਕਿਤਨੇ ਲੋਗ ਪੁੱਛਨ ਕਿ ਮਹਾਂਰਾਜਦੇਵੀਪ੍ਰਗਟ
ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੇਗ ਵੇਨੀ ਅਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ “ਹਾਂ
ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਏਹ ਬਰਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਅਪਨੀ ੨ ਬੁਧੀ
ਅਨੁਸਾਰ ਸਬ ਨੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲੇਤਾ” ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਖੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੁਇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇ ।
ਦਿਨ ਰਾਤਰ ਦਾ ਭੇਦ ਹੈ ਤੀਨੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ॥ ੧੨੫ ॥
ਸਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਹੀ ਕਹੀ ਏਥੇ ਦੇਵੀ ਚਾਇ ।
ਹਵਨੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਅਲਖ ਚੁਕਾਇ ॥ ੧੨੬ ॥
ਆਖੀ ਦੇਵੀ ਹੋਰ ਜੋ ਹੈ ਸਭ ਮਿੱਥਯਾ ਮੀਤ ।
ਸਾਚੀ ਦੇਵੀ ਯਹੀ ਹੈ ਸਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਰੀਤ ॥ ੧੨੭ ॥
ਹਲਫ ਦਰੋਗੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਰਿਆ ਗਿਆ ਗੁਵਾਹ ।
ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਰਿਹਾ ਨ ਮੂਲ ਵਿਸਾਹ ॥ ੧੨੮ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਕਿੱਥੇ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਯੁਕਤਾਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਆਰੇ ।
ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੱਸੇ ਹੋਨ ਹਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ॥ ਕਿੱਥੇ ਅੱਠੇ
ਬਾਹਾਂ ਲੇਕੇ ਨੱਸ ਗਈ ਉਹ ਕਾਲੀ । ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੀ
ਸਿਸ ਦੇ ਕਰ ਮਹਿ ਦੋਸਿਰ ਵਾਲੀ ॥ ੧੨੯ ॥ ਕਿੱਥੇ ਹਨੂਮਾਨ ਹੈ
ਲੁਕਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸੇ ਦਿਖਾਈ । ਕਿੱਥੇ ਦੇਦ ਵਡੇ ਲੇ ਛਪ ਗਈ
ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈ ॥ ਕਿੱਥੇ ਬੇਟਾ ਬਲੀਦਾਨ ਅਤ ਸੰਗਤਾਏ
ਦਾ ਮਾਰਨ ॥ ਉਲਟਾ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗੁਰ ਜੀ ਲੱਗੇ ਬਿਪ
ਸੰਘਾਰਨ ॥ ੧੩੦ ॥ ਗੁਰ ਦਾ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਟਨ ਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਸਮਾਂ

ਪਿਆਰੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸੀ ਦੱਸਿਆ ਭਜਕੇ ਲੜਸਨ ਸਿੱਖ
 ਵਿਚਾਰੇ॥ ਕਿੱਥੇ ਚੀਚੀ ਅੰਗੂਲ ਦਾ ਹੈ ਲੋਹੁ ਕੱਢ ਚਟਾਨਾ।
 ਕਿੱਥੇ ਨਿੱਕੀ ਜੋਹੀ ਹੈ ਫਿਰ ਕਰਦ ਮਾਤ ਸੇ ਪਾਨਾ ॥੧੩੧॥ ਕਿੱਥੇ
 ਨਾਰ ਭੂਤਨਿਆਂ ਕੇਰਾ ਕਿੱਥੇ ਘੁੰਮਰ ਪਾਨੇ। ਤਾਂਤੇ ਥੇ ਸਭ ਭੁੱਲ
 ਪਣੇ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਰਚੇ ਬਹਾਨੇ॥ ਆਖਰ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਬਤਾਈ ਸੱਚੀ
 ਦੇਵੀ ਗਿਆਨੀ। ਅਰ ਉਹ ਝੂਠ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੀ ਜੋਸੀ ਅਸਟ
 ਭੁਜਾਨੀ॥ ੧੩੨॥ ਕਿੱਥੇ ਛਿਪਿਆ ਓਹ ਉਜਾਲਾ ਜੋ ਸੀ ਨਭ
 ਮਹਿ ਹੋਇਆ। ਅਰ ਉਹ ਸਬਦ ਨ ਸੁਣਿਆਂ ਮੁੜਕੇ ਜੋ ਸਾ
 ਆਖਰ ਢੋਇਆ॥ ਓੜਕ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰ ਹੀ ਸੱਚੀ ਦੇਵੀ
 ਗਾਈ। ਉਹ ਚੰਡੀ ਜੋ ਲਾਟਾਂ ਵਾਲੀ ਮਨਤੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਈ॥
 ੧੩੩॥ ਅਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਆਪ ਕਰਾ ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਮੁੜ
 ਆਪੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪੂਜਨਾ ਸਤਗੁਰ ਕੋ ਨਹਿ
 ਜਾਪੇ॥ ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਖੇਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾ ਬਿੱਪਨ ਝੂਠਲਾਨਾਂ।
 ਸੋਈ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਖਲਾਇਆ ਛਡਿਆ ਨਾਂਹਿ ਬਹਾਨਾਂ॥੧੩੪॥

ਦੋਹਰਾ

ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸੋਚ ਲੈ ਸੱਚ ਝੂਠ ਇਸ ਮਾਂਹਿ।
 ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਰੱਖਿਆ ਛਪੀ ਬਾਤ ਕੁਛ ਨਾਂਹਿ॥ ੧੩੫॥
 ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਇਨ ਕਥਨ ਮਹਿ ਜੋ ਹੈ ਸੱਚਾ ਮਿੱਤ।
 ਸੋਈ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਦੇ ਧਰਲੈ ਅਪਨੇ ਚਿੱਤ॥ ੧੩੬॥
 ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਲਿਖਯਾ ਮੈਂ ਸੰਖੇਪ।
 ਸੱਚ ਆਖਦਿਆਂ ਏਸ ਮਹਿ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਕੁਛ ਲੇਖ॥੧੩੭॥

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਜਾਨੀ ਦੇ ਅਪਨੇ ਕਥਨ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ.

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੋਰ ਬਾਤ ਤਾਂ ਛੱਡਦੇ ਦੇਖ ਜਰਾ ਮਨ ਸੋਧ।

ਇਸ ਦੇ ਕਥਨੇ ਦਾ ਅਹੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ॥੧੩੮॥

ਭਾਵ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਵੱਲ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਨਾ ਹੀ ਕਥਨ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਅਰ ਉਹ ਅਸਟਭੁਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਪਰ ਇੱਕ ਕਰਦ ਦੇਕੇ ਲੱਪ ਹੋਗਈ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਬ੍ਰਮੁਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ੨ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਏ ॥

ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਓਸੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਲਿਖਣਾ ਸੀ ਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੂਜੀ। ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸਾ, ਫਿਰ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਭੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ।

ਇਥਰ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਬ੍ਰਮੁਨ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਕੇ ਬਲੀਦਾਨ

ਦੇਨਾ ਆਖਿਆ ਤਦ ਉਹ ਸੁਚੇਤੇ ਹੋਨਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨੱਸ ਗਯਾ ਅਰ
 ਹੋਰ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਉਸਦਾ ਹਾਲ ਮਾਲੂਮ ਕਰਕੇ ਡਰਦੇ ਨੱਸ ਗਏ
 ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਸਾਰੀ ਸਾਮੱਗੀ ਹਵਨ ਦੀ ਅਗਨ
 ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਗੇਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲਾਟ ਟਿੱਕਲੀ
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਮੰਨ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਥ ਵਿੱਚ
 ਤਲਵਾਰ ਲੈਕੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਦ ਲੋਗਾਂ ਨੇ
 ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਂ, ਇਸ ਪਰ
 ਕਈਆਂ ਨੇ ਮੂਰਖਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਾਨ ਲੀਤਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ
 ਪਰਗਟ ਹੋਕੇ ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਰ ਕਈ ਸਮਝ ਗਏ
 ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਚੀ ਦੇਵੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਦੇ ਹਨ, ਅਰ
 ਬ੍ਰਹਮਨ ਡਰਦੇ ਭੋਜਨ ਛਕਨ ਭੀ ਨਾ ਆਏ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਭੀ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
 ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁਜੀ ॥

ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ
 ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਭੋਜਨ ਛਕਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰੇ,
 ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਨਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਕੱਢੇ ॥

ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਥਨਾਂ ਤੇ ਸੋਚ ਸਕੀਦਾ
 ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹੋ ਕਹਨਾ
 ਮੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੂਜਨਾਂ ਅਰ ਪ੍ਰਗਟ
 ਹੋਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗਯਾਨ ਕਾਲ ਦਾ ਕੰਮ
 ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਜੋ ਦੂਜੀ ਵੇਰ

ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰਗਟੀ
ਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸਾ, ਅਰ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ
ਸੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ ਸੌ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ
ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਪੂਰੇ ੨ ਗਜ਼ਾਨ ਜਾਗੰਨੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਜਦ ਹੋਇਆ ਗਜ਼ਾਨ ਕੁਛ ਗੁਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
ਤਦ ਗਜ਼ਾਨੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਆਇਆ ਹਿਦਾਇਆਲ ੧੩੯
ਜਿਸਤੇ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ਨਸੰਗ।
ਨਾ ਗੁਰ ਰਚਿਆ ਪੰਥ ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗ ॥੧੪੦॥
ਸੁੱਧ ਗਜ਼ਾਨ ਪੁਨ ਅਜੇ ਭੀ ਹੋਇਆ ਨਾਹੀਂ ਠੀਕ।
ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖ ਪਰ ਫੇਰਨ ਸਿਖੀ ਲੀਕ ॥ ੧੪੧ ॥

ਭਾਵ—ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਅੱਜ ਭਾਈ ਸੁਖਸਿੰਘ ਜੀ ਅਰ ਭਾਈ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਪਰਹੁੰਦੇਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾ ਜੋਉਹ ਭੀ
ਅਪਨੇ ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਪਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਜੋ
ਸ਼ਰੀਰ ਕਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਿਤ ਨਾ ਰਹਨੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅੱਜ ਨਹੀਂ
ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਤੇ ਅੱਜਕਲ ਪਟਨੈ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ ਸੋ ਜ਼ਰੂਰ
ਅਪਨੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸੋਧਨਗੇ ਅਰ ਇਹ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਤ ਗਜ਼ਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਵਾਂਗ ਠੀਕ ਕਰਨਗੇ ॥
ਦੋਹਿਰਾ

ਕਰ ਸੰਖੇਪ ਸੁਨਾਇਆ ਮੈਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ।

ਇਸ ਮਹਿ ਜੋ ਕੁਛ ਤੱਤ ਹੈ ਲੈਸਨ ਸੁਧੀ ਨਕਾਲ ॥੧੪੩॥
 ਜਿਉਂ ਦੁਧ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿੜਕ ਕੇ ਮੱਖਨ ਲੈਨ ਸੁਜਾਨ ।
 ਤਿਉਂ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਬੋਂ ਲੈਸਨ ਸੱਤ ਮਹਾਨ ॥੧੪੩॥
 ਇਨ ਕਵੀਅਨ ਕੇ ਕਥਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਨ ਦੁਰਗਾ ਹੇਤ ।
 ਉਲਟਾ ਇਨਕ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤ ਜਨ ਖੋਲੇਤ ॥੧੪੪॥
 ਤਾਂਤੇ ਗੁਰਮਤ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੀ ਦੇਵ ਕੀ ਸੇਵ ।
 ਕੇਵਲ ਏਕ ਅਕਾਲ ਕੀ ਧਰੀ ਟੇਕ ਸੁਖ ਦੇਵ ॥ ੧੪੫ ॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧੰਨਜਵਾਦ

ਦਵੈਯਾ

ਪਰ ਅਕਾਲ ਦਾ ਧੰਨਜਵਾਦ ਹੈ ਕਰਨਾਂ ਚਹੀਏ ਸਾਨੂੰ ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਸੇ ਕਵੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਬਚਾਇ ਤਸਾਨੂੰ ॥ ਜਿਸ
 ਤੇ ਕਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਲੋਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਲਿਖਵਾਇਆ । ਦੁਰਗਾ
 ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਨੇ ਤੀਜਾ ਪੰਥ ਉਪਾਇਆ ॥ ੧੪੬ ॥ ਵੱਡੀ
 ਦੋੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾ ਕੀਤੀ ਹਵਨ ਯੋਗ ਲਿਖ ਮਾਰੇ । ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ
 ਕੱਛਨੀ ਪਰ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਬਹੇ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ਜੋ ਲਿਖ ਦੰਦੇ ਵਿੱਚ
 ਗੰਥਾਂ ਜਦ ਗੁਰ ਹਵਨ ਕਰਾਏ । ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਗਲ ਅੱਟੇ ਪਾਕੇ
 ਛੇਟੇ ਖੁਬ ਬਜਾਏ ॥ ੧੪੭ ॥ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਬੈਠਕੇ ਸਾਰੇ
 ਭੇਟਾਂ ਗਾਉਨ । ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਹੰਗ ਸੇਧੂਤੀ ਲਾਕੇ ਸੀਸ ਨਵਾਉਨ ॥
 ਤਿਲਕ ਜਨੇਊ ਪਹਿਨ ਕਹਨ ਹੇ ਇਨਕੀ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨੀ ॥ ਪ੍ਰਗਟ
 ਹੋਕੇ ਜੰਝੂ ਚੋਟੀ ਰੱਖ ਲਾਜ ਤੂੰ ਸਰਨੀ ॥ ੧੪੮ ॥ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੰਹੇ
 ਦੇ ਸਨ ਖੁੰਡੇ ਥੋੜੇ ਤਿਲਕ ਸਜਾਏ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰਦੇਸਨ ਮੁਖ ਸਾਰੇ

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਕਹਾਏ ॥ ਕੇਸੋਦਾਸ ਜਿਹੇ ਸਭ ਪੰਡਤ ਜੋ ੨ ਮਤਾ
 ਪਕਾਉਨ । ਸੋਈ ਸਤਿਗੁਰ ਮੋਦਧਾਰ ਮਨ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕਰਵਾਉਨ ॥
 ੧੪੯ ॥ ਜਦ ਧੁਨ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਨੇ ਓਥੇ ਸੀ ਅਪਨੀ ਬੜ ਲਾਈ ।
 ਅਰ ਜਦ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਉਠੀ ਜੋਤੀ ਅਧਕ ਸਵਾਈ ॥ ਤਦ
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਖਲੋਈ । ਆਖਨ ਲੱਗੀ
 ਮਨਸਾ ਤੁਮਰੀ ਸਾਰੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ੧੫੦ ॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਤ
 ਸਭਨਾ ਓਥੇ ਬੁਕ ੨ ਸਾਸ ਨਵਾਏ । ਜੈ ਜੈ ਸੁਹੇ ਚੋਲਯਾਂ ਵਾਲੀ
 ਕਹਿਕੇ ਸਬਦ ਨੁਨਾਏ । ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰ ਚਾਰੇ ਪੰਡਤ ਅੱਗੇ
 ਹੋਇ ਖਲੋਏ । ਬੋਟੇ ਅਤੇ ਬੱਕਰੇ ਉਸ ਦੀ ਭੇਟਾ ਅੱਗੇ ਢੋਏ ॥
 ੧੫੧ ॥ ਜਿਨ ਕੋ ਲੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਅਰ ਆਖਨ ਲੱਗੀ ਮੈਸੇ ।
 ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਮਨੋਰਥ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਉਪਜੇ ਜੇਸੇ ॥ ਤੁਰਕ
 ਰਾਜ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੋਵਸੀ ਇਸ ਕੀ ਸੰਕ ਨ ਕਰਨੀ । ਪਰ ਜੋ ਦੱਸਾਂ
 ਰੀਤ ਤੁਸਾਂਨੂੰ ਓਹੋ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਨੀ ॥ ੧੫੨ ॥ ਇਤਨਾ ਕਰਕੇ
 ਆਦ ਭਵਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਜਿਉਂ ਚਮਕਾਈ । ਬੰਡੀ ਲਾਲ ਨਸਾਨੀ
 ਅਪਨੀ ਗੁਰ ਜੀ ਹੱਥ ਫੜਾਈ ॥ ਆਖੀ ਏਹੁ ਨਸਾਨ ਭੰਗ ਦਾ
 ਫਤਹ ਕਰੋ ਇਸ ਦੁਆਰੇ । ਇਕ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਭ ਰੱਖਨ
 ਜੋ ਹਨ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੧੫੩ ॥ ਅਰ ਲੰਕੜੀਆਂ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ
 ਮੁਖਤੇ ਇਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਅਬ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਮੈਂ
 ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਜ ਬਨਾਇਆ । ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਦਾ ਦੁਖੜਾ ਲੰਕਾ
 ਵਿੱਚ ਗੁਵਾਇਆ ॥ ਏਹੋ ਪੰਥ ਰੱਖਣਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਮੈਂ ਅੱਜ ਬੁਲਾ-
 ਇਆ ॥ ੧੫੪ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਏਸ ਨੂੰ ਮੰਨਨ ਪ੍ਰੇਮ
 ਲਗਾਕੇ । ਹਰ ਇੱਕ ਅਪਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਪਰਬਤ ਵਿੱਚੋਂ

ਲਿਆਕੇ ॥ ਇਸ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਨ ਅਰ ਮੰਨੀ ਖੂਬ ਪਕਾ ਕੇ
 ਵੰਡਨ। ਧਾਨਾ ਦੀ ਖਿੱਲਾਂ ਮੰਗਵਾਕੇ ਨਾਲ ਛੱਸਦੇ ਛੰਡਨ ॥
 ੧੫੫ ॥ ਫੇਰ ਏਸਦੇ ਅੰਗੇ ਰੱਖਨ ਨਾਲੇ ਦੇਕਨ ਮੱਥੇ। ਫਤੇ ਹੋਇ
 ਜੇ ਗੋਦੀ ਲੈਕੇ ਜਾ ਬੈਠਨਗੇ ਸੱਥੇ। ਫਿਰ ਜੋ ਪਥ ਤੁਮਾਰਾ ਹੋਵੇ
 ਰੱਖੇ ਵੈਦਕ ਰੀਤੀ। ਜੋ ਹੈ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਫੜਕੇ ਡਾਢੀ ਖੰਡਨ
 ਕੀਤੀ ॥੧੫੬॥ ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਜੋ ਥਾਣੀ ਦੁਖਦਾਈ।
 ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਨ ਚਾਹੇ ਤੁਸਾਂ ਛੁਡਾਈ ॥ ਸੱਗੋਂ ਜਿੱਥੋਂ
 ਤੀਕੁਰ ਹੋਵੇ ਪੂਜਨ ਦੇਵਨ ਕਰਨਾ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਖਰਚ
 ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਨ ਡਰਨਾਂ ॥ ੧੫੭ ॥ ਦੇਖੋ ਖਾਂ ਜੋ
 ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਨੇ ਦਰਸਨ ਦੇਕੇ
 ਅਪਨਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਜੜ ਖੋਈ ॥ ਫਿਰ ਜੋ ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇਗੇ
 ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤਮਰਾ ਛੰਡਨ
 ਨਾਹੀਂ ਦੂਜਾ ॥ ੧੫੮ ॥ ਫਿਰ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਨ ਜੋ ਹਨ ਚਾਰੇ ਜਿਨ
 ਵਿਧ ਸਾਥ ਪੁਜਾਇਆ। ਤਨ ਪਰ ਕਸਟ ਸਹਾਰ ਅਧਕ ਫਿਰ
 ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਇਨਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਪੰਥ ਸਭ ਅਪਨੇ
 ਮੁਖੀ ਬਨਾਕੇ। ਫਿਰ ਔਲਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਈਂ ਧਾਮੇਂ ਦੇਹ
 ਰਜਾਕੇ ॥ ੧੫੯ ॥ ਜਿਸ ਜੰਟੂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਹੈ
 ਪਰਗਟਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਉਤਾਰੇ ਨਾਹੀਂ ਇਹ ਮੈਂ ਹੈ ਫੁਰਮਾ-
 ਇਆ ॥ ਝੰਡੀ, ਤਿਲਕ, ਜਨੇਊ, ਬੰਦਰ, ਅਰ ਬੰਮਨ ਇਹ ਪੰਜੇ।
 ਸਦਾ ਪੂਜਨੇ ਜੋਗ ਤੁਮਾਰੇ ਮੂਲ ਨ ਚਹਾਏ ਭੀਜੇ ॥ ੧੬੦ ॥ ਤਾਂਤੇ
 ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ ਤੁਮਰਾ ਵੱਡਾ ਬਹਾਦਰ ਸੁਰਾ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਜੋ ਏਥ
 ਨਥਾਨੀ ਕਰੇ ਨ ਕਦੇ ਅਧੂਰਾ ॥ ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਪਾਸ ਇਕ ਰੱਖੇ

ਝੰਡੀ ਆਪ ਸਜਾਕੇ । ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਬਜਾਏ ਛੈਨੇ ਮੇਰੀ ਭੇਟਾਂਗਾਕੇ ॥ ੧੬੧ ॥ ਜਗ੍ਹਾ ੨ ਪਰ ਭੋਨ ਬਨਾਕੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਯਸ ਗਾਵੇ । ਸੂਹੇ
 ਦੋਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਥਾਝੋਂ ਹੋਰ ਨ ਕਿਸੇਮਨਾਵੇ ॥ ਮੇਰੇ ਬਾਹਨ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ
 ਅਪਨਾ ਪੁੱਤ ਖੁਵਾਉ । ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾਉ ॥
 ੧੬੨ ॥ ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ਅਰ ਧਰਮਸਾਲ ਤਜ ਸਭ ਜਾਵਨ ਮਮ
 ਭੋਨੇ । ਕਰਨ ਕੜਾਹੀ ਪੂਜਨ ਮੈਨੂੰ ਧਰ ਪਰ ਕਰਨ ਬਛੋਨੇ ॥
 ਲੰਕੜੀਏ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਨ ਜੋ ਮੇਰਾ ਅਧਕ ਪਿਆਰਾ । ਨੈਨਾਂ
 ਦੇਵੀ ਦਰਸਨ ਆਵੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰਾ ॥ ੧੬੩ ॥ ਫਿਰ ਮੇਰੀ
 ਇਕ ਭੈਣ ਹੋਰ ਜੋ ਰਖਦੀ ਰੀਤ ਨਿਰਾਲੀ । ਕਾਲੀ ਨਾਮ ਓਸਦਾ
 ਸੱਦਨ ਹੈ ਕੱਲਕਭੇ ਵਾਲੀ ॥ ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਜੋ ਸਿੱਦਕੀ
 ਉਸਦੇ ਦਰਸਨ ਸਾਵੇ । ਝੋਟਾ ਵੱਢ ਭੇਟ ਦੇ ਉਸਦੀ ਮਨ ਇੱਛੇ
 ਫਲ ਪਾਵੇ ॥ ੧੬੪ ॥ ਇਤਨਾਂ ਦੇ ਉਪਵੇਸ਼ ਭਵਾਨੀ ਚਾਇ
 ਅਸੀਸ ਸੁਨਾਈ । ਦੇਕਰ ਵਰ ਹੋ ਲੋਪ ਗਈ ਫਿਰ ਦੇਖਣਾ ਨਸ਼ਰ
 ਨ ਆਈ ॥ ਕਰਾਮਾਤ ਲੈ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਭੇਟਾਂ ਦਾ ਝੜ
 ਲਾਇਆ । ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਅਕਬਰ ਆਇਆ ਸੁਇਨੇ ਛੱਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਾ-
 ਇਆ ॥ ੧੬੫ ॥ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਗ੍ਰੰਥ ਭਲਾ ਜੇ ਲਿਖਕੇ ਸਾਡੇ ਭਾਈ ।
 ਕਹਿੰਦੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤਾਈਂ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਲਾਈ ॥ ਤਾਂ ਸਭ
 ਸਿੱਖ ਇਹੋ ਚਾ ਕਰਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਅੱਟੇ ਪਾਂਦੇ । ਜੰਝੂ ਤਿਲਕ
 ਹੱਥ ਲੇ ਝੰਡੀ ਭੇਟਾਂ ਦਾ ਝੜ ਲਾਂਦੇ ॥ ੧੬੬ ॥ ਅਪਨੀ ਮਨਸਾ
 ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਅਰ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੀ । ਹੈ ਬਾਣੀ ਜੋ ਖੰਡੇ ਦੇਵੀ
 ਤਸ ਦੇਂਦੇ ਭਦ ਸਾਰੀ ॥ ਬਹਮਨ ਅਪਨਾ ਇਸ਼ਟ ਜਾਨਕੇ ਅੱਗੇ
 ਨਾਲੋਂ ਚੌਣਾ । ਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦੇ ਖੁਬ ਰਜਾਂਦੇ ਜੋ ਸੀ ਭੁੱਖਾ ਚੌਣਾ ॥

੧੬੭ ॥ ਕਿਤਨੇ ਮੂਰਖ ਸਰਧਾ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋਕੇ ਪੁੱਤ ਪਿਆਰੇ । ਸ਼ੇਰਾਂ
 ਦੇ ਚਾ ਅੱਗੇ ਧਰਦੇ ਭੁੱਲੇ ਕਰਮਾਂ ਮਾਰੇ ॥ ਮੁੱਲ ਖਤੀਦ ਝੰਡੀਆ
 ਅਪਨੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ । ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਜਾ ਅੱਗੇ
 ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਸੌਂਦੇ ॥ ੧੬੮ ॥ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਧਰਮਸਾਲ
 ਅਰ ਤਸਕੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ । ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਹੀ ਭੰਨ ਫੈਲਦੇ ਸਾਰੇ
 ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ ॥ ਪਏ ਬੰਦਰਾਂ ਅੱਗੇ ਧਰਦੇ ਜਾਕੇ ਖਿਲਾਂ ਛੋਲੇ ।
 ਆਖਨ ਲੰਕੜੀਆ ਵਡ ਬੀਰਾ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਬੋਲੇ ॥ ੧੬੯ ॥
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰੇ ਲੈਕਰ ਝੋਟੇ ਬੂਟੇ । ਕੱਲਕਤੇ ਦੇ
 ਰਸਤੇ ਪੈਂਦੇ ਕਰਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥ ਜਾ ਕਾਲੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜਦੇ
 ਹੱਥ ਜੋੜ ਕਰ ਐਸੇ । ਪਕੜੀ ਹੋਈ ਢੱਕ ਖਲੋਂਦੀ ਹਾਕਮ ਅੱਗੇ
 ਜੈਸੇ ॥ ੧੭੦ ॥ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਦੁਖੜਾ ਭਰਕੇ ਅਤ ਘਰ ਬਾਰ
 ਲੁਟਾਕੇ ॥ ਆਜਾਂਦੇ ਫਿਰ ਘਰ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰ
 ਖਾਕੇ ॥ ਅੱਗੇ ਘਰਦੇ ਸਾਰੇ ਮਿਲਦੇ ਗਲ ਗਲ ਝੱਖੜ ਪਾਏ ।
 ਭਾਈਆ ਜੀ ਕੁਛ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਹੋ ਓਸ ਦੇਸ ਤੇ ਲਿਆਏ ॥ ੧੭੧ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਭਰਕੇ ਨੈਨ ਆਖਦਾ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸਿਰ ਲਿਆਂਦਾ ।
 ਵਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਭਟਕਦਾ ਸੜੀ ਮੱਛੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ॥ ਇਸ
 ਕਾਲੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ ਡਾਢੀ ਚੋਟ ਲਗਾਈ । ਰਿਲੀ ਰਿਲੀ
 ਸਭ ਘਰ ਦੀ ਲੈਕੇ ਦਰਸਨ ਉਪਰ ਲਾਈ ॥ ੧੭੨ ॥ ਏਹੋ
 ਜੰਗ ਹਾਲ ਹੋਵੰਦਾ ਏਸ ਪੰਥ ਦਾ ਭਾਈ । ਜੇ ਸਾਡੇ ਇਹ ਕਵੀ
 ਵਿਚਾਰੇ ਕਰ ਦੰਦੇ ਚਤਰਾਈ ॥ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਅਮੋੜ ਖਾਲਸਾ
 ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ ਹਟਾਏ । ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਜਾਗਾ ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ
 ਦੁਆਰ ਬਨਾਏ ॥ ੧੭੩ ॥ ਅਰ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕੇ ਬੰਸਨ

ਗੁਰੂ ਬਨਾਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਬੋ ਵੇਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪੂਜ ਠਰਾਏ।
 ਫਿਰ ਤਾਂ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਈ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਜਿੱਕਰ
 ਕਮਲੀ ਮੜੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਭੇ ਮੈਂ ਤੁਰ ਪਾਂਦੀ ॥ ੧੭੪ ॥ ਇਸਤੇ
 ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਗਪੌੜਾ ਕਿਨੇ ਨ ਮਾਰਿਆ ਭਾਈ। ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਖਾਂ
 ਦੇ ਗਲ ਆਕੇ ਹੋਰ ਬਲਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥ ਜੇ ਲਿਖ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ
 ਸਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਦੇਰ ਨਾਂ ਕਰਦੇ। ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਪਏ ਪੂਜਦੇ
 ਨੰਗੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰਦੇ ॥ ੧੭੫ ॥ ਗੁਰੂ ਦੁਵਾਰੇ ਅਰ ਧਰਮ ਸਾਲ ਸਭ
 ਲੋਪ ਧਰਾ ਤੇ ਹੁੰਦੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜਾਗਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਗੀਤ ਕਈ ਮਨ
 ਗਾਏ ॥ ਜੇ ਗੁਰੂਅਨ ਉਪਕਾਰ ਕਰੇ ਬੇ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ।
 ਏਸ ਪਾਪ ਦਾ ਬਦਲਾ ਸਿਰ ਪਰ ਲੈਂਦੇ ਕਵੀ ਬਿਚਾਰੇ ॥ ੧੭੬ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਧੰਨਸਵਾਦ ਮੈਂ ਐਥੇ ਕਰਾਂ ਅਕਾਲ ਪਿਆਰੇ। ਜਿਸਦੀ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਨ ਕਵੀ ਹਮਾਰੇ ॥ ਜੇ ਕੁਛ ਬੋਝੀ ਹੋਰ
 ਕਲਮ ਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਚਾਇ ਚਲਾਂਦੇ। ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਹੀ ਸਹੀ ਭੀ
 ਸਾਰੀ ਗਿੱਲ ਸੁਕਾਂਦੇ ॥ ੧੭੭ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਕਵੀਅਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਸਰਬਦਾ ਸੱਜ।
 ਤਹਾਂ ਤਲਕ ਸਾਰੀ ਲਖੇ ਜੋ ਗੁਰੂਅਨ ਕੋ ਮੱਤ ॥ ੧੭੮ ॥
 ਨਰਮਤ ਤੇ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਜੋ ਤਜੇ ਅਸਰਧਕ ਜਾਨ।
 ਜਿਉਂ ਚਾਵਲ ਮਹਿ ਰੋੜ ਕੇ ਤਯਾਗੇ ਜੀਭ ਪਛਾਨ ॥ ੧੭੯ ॥
 ਪੈਰਾਲਕ ਬਾਤਾਂ ਜਿਤੀ ਹੈਂ ਮਨ ਕੋ ਪਰਚਾਵ।
 ਨਹਾਂ ਸਰਬਦਾ ਹੋਤ ਹੈ ਤਹਾਂ ਧਰਮ ਕੋ ਭਾਵ ॥ ੧੮੦ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸਾਡੇ ਕਵੀ ਸਨ ਜੋ ਲਿਖ ਗਏ ਗ੍ਰੰਥ।

(੩੧੨)

ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਕ ਮਾਨੇ ਤਿਨ ਕੋ ਪੰਥ ॥੧੮੧॥

ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਬਿਨ ਜੇ ਸਰਧਾ ਕਰ ਲੇਤ।

ਤੋ ਗੁਰਮਤ ਕੋ ਤਿਆਗਕਰ ਅਧਕ ਪਾਪ ਸਿਰਲੇਤ ੧੮੨

ਜਿਤਨੀ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਬੀ ਉਤਨਾਂ ਕਰਾ ਬਖਾਨ।

ਆਪੇ ਹੀ ਲੱਖ ਲੈਨਗੇ ਜੇ ਹਨ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧੮੩ ॥

ਇਨ ਸਭ ਕਵੀਅਨ ਕੇ ਕਹੇ ਹੋਤ ਨ ਦੁਰਗਾ ਸਿੱਧ।

ਸਾਂਤੇ ਗੁਰਮਤ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਹੈ ਇਹ ਕਰਮ ਨਖਿੱਧ ॥ ੧੮੪ ॥

ਇਤੀ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ

ਸਵੈਯਾ

ਸਭ ਦੇਵ ਮੁਨੀ ਰਿਖਰਾਜ ਜਿਤੇ ਜਗ ਆਤਿਨ ਦੰਭ ਕਹੇ ਮਨ
 ਭਾਏਜੋ ਬਹੁ ਮੁਰਖ ਲੋਗਨ ਮੈਂ ਛਲਤੇ ਨਿਜਕੇ ਤਨਕੋ ਮੁਖ ਈਸ
 ਬਡਾਏ ॥ ਨਰ ਹੋਇ ਉਪਾਸਕ ਨਾਰ ਭਏ ਜਿਨ ਭੈਰਵ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਸ;
 ਧਿਆਏ । ਤਿਨਕੇ ਸੁ ਕੁਪੰਥ ਹਟਾਵਨ ਕੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜੂ ਦਸ
 ਗੁਰ ਆਏ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਭੋਰੇ ਜੈਸੇ ਤੁਹੀਂ ਹੈਂ ਹੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਵ ।
 ਰੇਕ ਭਏ ਭੂਪਤ ਧਰਾ ਕਰਕੇ ਤੁਵ ਪਦ ਸੇਵ ॥ ੨ ॥
 ਭੋਰੇ ਅੱਟਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਜੋ ਨਹਿ ਜਾਨਤ ਲੋਗ ।
 ਦੁਰਗਾਦਿਕ ਪੂਜਨ ਕਹੈਂ ਜੋ ਹੈ ਮਹਾਂ ਅਜੋਗ ॥ ੩ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਹੱਠ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਾਰਯੋ ਟਰਤ ਸੁ ਰੰਚ ।
 ਜਿਸਤੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨਾ ਕਹੈਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਪੰਚ ॥ ੪ ॥
 ਪਰ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਕ ਤੇ ਜੋ ਹੋਵਤ ਹੈ ਸਿੱਧ ।
 ਸੋ ਕਿਉਂ ਭੋਰੇ ਕਥਨ ਤੇ ਜਾਨੈ ਪੁਰਖ ਅਸਿੱਧ ॥ ੫ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਰਾਇ ।
 ਪ੍ਰਸੰਨ੍ਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਵਰਨਨ ਕਰੇਂ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੬ ॥ } ੩

ਪ੍ਰਥਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਆਦਿ ਮਹਿੰ ਕਰਤ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰ ॥
ਸੋਦੇਵੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਦੇਖੋ ਮੀਤ ਸੁਧਾਰ ॥ ੭ ॥

ਭਾਸ

ਭਾਵ— ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਦੀ ਉਕਤੀਆਂ ਸ਼ੁਕ-
ਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਸੋ
ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ ਗੇ ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ
ਅਪਨੇ ਹਠ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੋਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਲੋਗ
ਗਣੇਸ਼ ਜਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਉਸਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ
ਸਮਾਪਤ ਹੋਨ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਥੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ
ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹੋ ਸੰਪੂਰਨ ਜਗਤ ਦੀ ਰੱਛਕ
ਅਰ ਨਾਸ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ
ਲਈ ਓਸੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ॥ ਯਥਾ:—

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਭਾਤ ਵੇਹਿਰਾ

ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕਉ ਕਰੋ ਸੁਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ ।

ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ ਤੁਮ ਮੁਹਿੰ ਕਠੋ ਸਹਾਇ ॥ ੯ ॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ

ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡ ਖਲ ਦਲ ਖੰਡ ਅਤਿਰਣ ਮੰਡ ਬਰਭੰਡ ।

ਭੁਜ ਦੰਡ ਅਖੰਡ ਭੋਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ਜੋਤ ਅਮੰਡ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਭੰ ॥ ਸੁਖ

ਸੰਤਾਂ ਕਰਣੇ ਦੁਰਮਤ ਦਰਣੇ ਕਿਲਵਿਖ ਹਰਣੇ ਅਤਿ ਸਰਣੇ ॥
ਜੇ ਜੇ ਜਗ ਕਾਰਣ ਸਿਸਟ ਉਥਰਣੇ ਮਮ ਖੰਤਿ ਪਾਰਣ ਜੈ
ਤੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ਆਦਿ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਜਾਗਾ ਪਰ ਦੇਖੀਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ।
ਉਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਤੇਗ ਤੇ ਚਹਤ ਸਿੱਧ ਨਿਜ ਕਾਜ ॥ ੮ ॥

ਭਾਵ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹੀ
ਉਸਤਤੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤੇ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਕਿਉਂਕੇ ਤੂੰ
ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਦੀ ਹੈਂ
ਫਿਰ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਪਾਲਨਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਅਧੀਨ ਹੈ ॥

ਇਸ ਜਾਗਾ ਪਰ ਇੱਕ ਗੁੜ੍ਹ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਗੁਰ-
ਬਿਲਾਸਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨੇ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂਜੀਨੂੰ ਤੇਗ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਅਰ ਆਮ ਲੋਕ ਭੀ ਇਹੋ
ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਆਖਣਾ
ਸੱਚਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਸੇ ਖੜਗ ਨੂੰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ
ਜੀ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਰਗਾ ਨੇ
ਖੜਗ ਹੀ ਸਭ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਫਿਰ
ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ
ਨਹੀਂ ਸੋ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਨ ਕੋ ਤਜੇ ਮੰਨੇ ਤੁਮਰੀ ਥਾਤ ।
 ਐਸਾ ਬੁੱਧੀ ਹੀਨ ਨਰ ਕੋਹੈ ਜਗ ਵੱਖਯਾਤ ॥ ੯ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਵੇਰੇ ਕਥਨ ਤੇ ਹੈ ਗੁਰ ਵਾਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ।
 ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੁਜਨਾ ਕਰਤ ਸਕਲ ਕਲਿਆਣ ॥ ੧੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰ ਬਚਨੋਂ ਕਾ ਮਾਨਨਾ ਕਹੈ ਨ ਕਰ ਹੈ ਕੋਇ ।
 ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀ ਧਰ ਕੋ ਅਹੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜੋਇ ॥ ੧੧ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਕੋ ਹਮ ਸਿਰ ਧਰਜੇ ਮਿੱਤ ।
 ਪਰ ਤੈਂ ਇਸਕੇ ਅਰਥ ਕੋ ਪੜ੍ਹਾ ਨ ਵੇਕਰ ਚਿੱਤ ॥ ੧੨ ॥
 ਚੌਪਈ

ਖੜਗ ਨਾਮ ਤੇ ਖੜਗ ਨ ਹੋਈ । ਖੜਗ ਕੇਤ ਕੀ ਉਪਮਾਂ ਸੋਈ ॥
 ਤੁਨ ਇਹ ਖੜਗ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋਈ । ਈਸ਼ਰ ਗੁਣ ਵਾਚਕ ਹੈ ਸੋਈ ।
 ਜਾਂ ਕਾ ਅਰਥ ਨਾਮ ਕਾ ਕਰਤਾ । ਅੰਤ ਕਾਲ ਸ੍ਰਿਸਟੀਕੋ ਹਰਤਾ ।
 ਜਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰ ਜਗ ਕੋ ਹਰ ਹੈ । ਨਾਮ ਖੜਗ ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਧਰ ਹੈ ।
 ਜਾਂਕੇ ਅੰਤੂ ਦੋ ਗੁਣ ਔਰ । ਪਈਯਤ ਹੈਂ ਜਗ ਮਹਿ ਕਰ ਗੌਰ ॥
 ਉਤਪਤ ਪਾਲਨ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ । ਏਤ੍ਰਿਸ਼ਕਤ ਈਸ ਮਹਿ ਪਾਵੈ ।
 ਤਾਂਤੇ ਤ੍ਰਿ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋ ਧਰਤਾ । ਹੈ ਅਕਾਲ ਸਭ ਸ਼ਕਤ ਅਨਿਰਤਾ ।
 ਜਾਂਤੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕਹਲਾਵੈ । ਅਕਾਲ ਆਪਨੋ ਰੂਪ ਬਤਾਵੈ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਖੜਗ ਨਾਮ ਤੇ ਪਿਆਰੇ । ਹੈ ਅਕਾਲ ਕੋ ਨਮਸਕਾਰੇ ।

ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਸਭ ਕਾਜਾ । ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਚਾਹਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ।
ਜਬ ਵਹੁ ਹੋਤ ਸਹਾਇਤ ਪਜਾਰੇ । ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਹੋਵਤ ਸਾਰੇ ।
ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਵਹੁ ਈਸ ਧਿਆਯੋ । ਜਾ ਕੋ ਤੇਜ ਜਗਤ ਮਹਿਛਾਯੋ ॥੧੩॥

ਅਨੰਤ ਕਾ ਰਾਜ

• **ਭਾਵ**—ਕਾਬਜ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲੇ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਬਜ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ੨ ਭਾਵ ਹੋਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਬਜ ਯਾ ਸਾਹਿਤ ਵਿਦਯਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਤਾ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਲਾਛਣਕ ਅਤੇ ਅਧਯਾਗ-ਰਕ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਹੀਨ ਲੋਗ ਛੇਦਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਾਂ ਸਮਝਕੇ ਅਰਥੋਂ ਅਨਰਥ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸਤੇ ਵਕਤ ਦਾ ਤਾਤ ਪਰਜ ਹੀ ਥੋਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਜੋ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਕਾਬਜ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਈ ਕਾਬਜ ਦੇ ਗਿਆਨਹੀਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਧੋਖਾ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ “ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕਉ” ਪਦ ਕਥਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੜਗ ਅਰਥਾਤ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਇੱਕ ਜੜ੍ਹ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਕੇਤਕ ਪਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਵਿ ਅਪਨੇ ਵਰਤਾਉ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਖਨੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਸੁਮ ਕੇਤ’ ਆਖਨ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵਾਲੇ ਤਰੇ ਅਰ, ਮੀਨਕੇਤ ਆਖਨ ਤੇ ਕਾਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਜੀਨੇ ਭੀ “ਖੜਗਕੇਤ” ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ

ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਜਿਸਥੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਜਗਤ ਦਾ ਉਤਪੱਤਿ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਸੰਹਾਰ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ “ਖੜਗਕੇਤ” ਆਖਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਰਥਾਤ ਉਤਪੱਤਿ ਪਾਲਨ ਦਾ ਅਧਿਆਹਾਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਕ ਗੁਣ ਦੇ ਗ੍ਰਹਨ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਗੁਣ ਨਿਸਚੈਂ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਖੜਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ “ਖੜਗਕੇਤ” ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਅਸੀਂ ਤਾਜ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ” ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ “ਅਸੀਂ ਤਖਤ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਹਾਂ” ਇਸਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸਿਰ ਪਰ ਰੱਖਨ ਵਾਲੀ ਟੋਪੀ ਯਾ ਕਿਸੇ ਬੈਠਨ ਵਾਲੀ ਮੰਜੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਨ ਦਾ ਵੱਡੇ ੨ ਸੁਰਬੀਰ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਇਸਤੇ ਭਾਵ ਤਾਜ ਅਤੇ ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਖੜਗ ਕੇਤ ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਿੱਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਉੱਪਰਲੇ ਦੋਹੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਤੇ ਅੱਗੇ (ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ) ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਖੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿੰਤੂ ਤੇਗ ਦੀ ਨਹੀਂ ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸਟ ਮੰਨਣਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਗੇ ਖੜਗ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਸੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਸਭ ਖੜਗਕੇਤ ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਏ

ਜਾਨਗੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਚੰਦ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੋਨਾ ਅਤੁਲ ਬਲ ਦਾ
 ਹੋਨਾ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਕੇ ਬੁਰੀ ਮਤ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ
 ਗੁਣ ਕਿਸੇ ਖਾਲਸ ਸਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿੰਤੂ ਸਸਤਰ
 ਆਈ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਸੰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
 ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸਤੇ ਛੁਟ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ
 ਜਾ ਤੇਗ ਆਦਿਕ ਕਿਸੇ ਕਲਪਤ ਵਸਤੂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਅਕਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਬਖਾਨ।

ਜਿਸਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਸਕਲ ਭਵ ਸੰਸੇ ਮਿਟ ਜਾਨ ॥ ੧੪ ॥

ਯਥਾ:- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਭੂ ਸੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

“ਸਦਾ ਏਕ ਜੈਤਯੇ ਅਜੁਨੀ ਸਰੂਪੰ। ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਦੇਵੰ ਮਹਾਂਭੂਪ
 ਭੂਪੰ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਤਯੰ ਨਰੂਪੰ ਨਿਬਾਣੰ। ਕਰੰ ਕਾਰਣੇਯੰ ਨਮੋ
 ਖੜਗ ਪਾਣੰ ॥ ੩ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਨਿਤਯੰ ਨਰਾਲੰ।
 ਨ ਬਿਰਧੰ ਬਸੇਖੰ ਨ ਤਰਨੰ ਨ ਬਾਲੰ ॥ ਨਰੰਕੰ ਨਰਾਯੰ ਨਰੂਪੰ
 ਨ ਰੇਖੰ। ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰਾਗੰ ਅਪਾਰੰ ਅਭੇਖੰ ॥ ੪ ॥”

ਦਵੇਯਾ

ਇਨ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਦੀ ਗਾਥਾ।
 ਖੜਗ ਕੇਤ ਕਰ ਜੋਇ ਉਗਾਢੀ ਸੋ ਦੇਖੋ ਮਨ ਸਾਥਾ ॥ ਏਕੋ
 ਜੋਤ ਅਜਨਮ ਬਤਾਕੇ ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੋ ਦੇਵਾ। ਸਭ ਰਾਜਨ ਕੋ
 ਰਾਜਾ ਕਹਕੇ ਦੱਸੀ ਤਿਸਦੀ ਸੇਵਾ ॥ ੧੫ ॥ ਨਿਰਾਕਾਰ ਅਰ
 ਨਿਤ ਬਤਾਇਆ ਪੁਨ ਭਾਖਿਆ ਨਿਰ ਬਾਣੀ। ਸੰਭ ਕਰਤਾ ਅਰ

ਹਰਤਾ ਸਕਤੀ ਓਸੇ ਵਿੱਚ ਵਖਾਣੀ ॥ ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਅਰ ਨਿਰਾਲੇਪ
 ਪੁਨ ਬਾਲਬਿਧ ਨਹਿ ਹੋਵਤ । ਰਾਵ ਰੰਕ ਅਰ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਾ
 ਰਾਗ ਦ੍ਰਿਖ ਨਹਿ ਜੋਵਤ ॥ ੧੬ ॥ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਲੱਖਨ ਗੁਰ ਨੇ
 ਕਹੇ ਈਸਦੇ ਪਿਆਰੇ । ਜਿਸ ਦੇ ਖੜਗ ਕੇਤ ਮੁਖ ਕਹਿਕੇ ਸੁਭ
 ਗੁਣ ਹੈਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ਇਸ ਮਹਿ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾ ਨਾਮ
 ਕਿਤੇ ਹੈ ਲੀਤਾ । ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਹੈ ਮਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ
 ਲੀਤਾ ॥ ੧੭ ॥ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਲਾ ਰੂਪ ਬਤਾਉਨ ਅਰ ਸੱਪਾਂ ਦੀ
 ਮਾਲਾ । ਵਡੇ ਦੇਦ ਢਿੱਡ ਜਿਸ ਦੱਸੇ ਲੋਹੁ ਪੀਂਦੀ ਕਾਲਾ ॥ ਏਹੋ
 ਜੇਹੇ ਰੂਪਵਤੀ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਅਰੂਪ ਸਦਵਾਂਦੀ । ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ
 ਉਹ ਕਦ ਕਹ ਲਾਉ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟੇ ਛਿੱਪ ਜਾਂਦੀ ॥ ੧੮ ॥ ਨਹੀਂ
 ਨਿਤ ਉਹ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਸੀ ਜੋ ਉਡ ਗਈ ਪਲਕ ਮੈਂ । ਮੁੜਕੇ
 ਵੇਖਿਆ ਰੂਪ ਨ ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਖੀਂ ਫੇਰ ਖਲਕ ਮੈਂ ॥ ਤਾਂਤੇ ਐਸੇ
 ਲੱਖਨ ਵਾਲੀ ਜੋ ਦੇਵੀ ਹੈ ਭਾਈ । ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਨ ਭੇ
 ਕਬਹੂੰ ਨਾਂਹਿ ਮਨਾਈ ॥ ੧੯ ॥ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਰ ਨਿਰਕਾਰ ਨੂੰ
 ਮਾਨਤ ਬੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ । ਉੱਤਪਤ ਪਾਲਨ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਜਿਸ
 ਵਿੱਚ ਲੱਖਨ ਪੂਰੇ ॥ ਤਿਸਕੋ ਤਿਆਗ ਮਨਾਵਨ ਐਸੀ ਜੈਸੀ ਹੈ
 ਕਲਜੋਗਨ । ਕਹੇ ਭਲਾ ਕਦ ਪਰਸਨ ਦੁਰ ਜੀ ਜੋ ਵਰਜਤ ਬੇ
 ਲੋਗਨ ॥ ੨੦ ॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਪੁਨ ਨਹਿ ਮਾਨੀ ਏਗ ਗੁਰ ਅਪਨੋ ਇਸਟ ਪਛਾਨ ।
 ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਨਾਸੀ ਵਸਤ ਹੈ ਕ੍ਰਿਤਮ ਧੂਲ ਮਹਾਨ ॥ ੨੧ ॥

ਭਾਵ--ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੱਖਨ
 ਨਿੱਤ ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਉਤਪਤਿ ਇਸਥਤ ਅਤੇ ਨਾਸ ਕਰਤਾ
 ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਦੇਵੀ ਜੋ ਦੇਖਦੇ ੨ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ
 ਹੋਗਈ ਅਰਥਾਤ ਨਿਤ ਨਾ ਰਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਵਿਕਾਰੀ
 ਜੋ ਪਹਿਲੋਂ ਬੁਰਾ ਰੂਪ ਦਖਾਕੇ ਫੇਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਨੇ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ
 ਸੀ ਸੋ ਕਦ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੰਗ ਹੋ ਸੱਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹਨਾਂ
 ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰ ਇਹ ਦੋਖ
 ਲਗਾਉਨਾ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮਹਿ ਪੂਜਨ ਕਹਯੋ ਅਕਾਲ।
 ਦੇਵੀ ਦੇਵਨ ਠੌਰ ਕਿਤ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨ ਮਹਿ ਭਾਲ ॥ ੨੨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜੈਸੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਨ ਤੈਂ ਦਿੱਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲ ।
 ਤੈਸੇ ਇਨ ਤੇ ਉਲਟ ਕੁਛ ਮੈਂ ਭੀ ਲਿਆਂਦੇ ਟੋਲ ॥੨੩॥
 ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਜਗਤ ਮਹਿ ਅਹੇ ਨ ਦੇਵੀ ਕੋਇ।
 ਅਸ਼ਟ ਭੂਮੀ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਜੋਇ ॥ ੨੪ ॥
 ਪਰ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਾਇ ਦਾ ਉਸ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਭਗਤ ।
 ਦੁਸ਼ਟਨ ਮਾਰਨ ਕਾਰਨੇ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਬਨਾਤ ॥ ੨੫ ॥
 ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ।

ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਬਤਾਇਕੇ ਬੋਲਣ ਕਰਦੇ ਬੰਦ ॥ ੨੬ ॥

ਯਥਾ:—ਸੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

“ਅਲੇਖੰ ਅਭੇਖੰ ਅਭੂਤੰ ਅਦ੍ਵੈਖੰ । ਨਾ ਰਾਗੰ ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰੂਪੰ
ਨ ਰੇਖੰ ॥ ਮਹਾ ਦੇਵ ਦੇਵੰ ਮਹਾਂ ਜੋਗ ਜੋਗੰ । ਮਹਾਂ ਕਾਮ ਕਾਮੰ
ਮਹਾਂ ਭੋਗ ਭੋਗੰ ॥ ੧੦ ॥ ਕਹੂੰ ਰਾਜਸੇ ਤਾਮਸੰ ਸਾਂਤ ਕੇਯੰ ।
ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਕੋ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਨਰੇਯੰ ॥ ਕਹੂੰ ਦੇਵੇਯੰ ਦੇਵਤੰ ਦਯੀਤ
ਰੂਪੰ । ਕਹੂੰ ਰੂਪ ਆਨੇਕ ਧਾਰੇ ਅਨੂਪੰ ॥ ੧੧ ॥ ਕਹੂੰ ਫੂਲ ਵੈਕੋ
ਭਲੇ ਰਾਜ ਫੂਲੇ । ਕਹੂੰ ਭਵਰ ਹੋਕੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਭੂਲੇ ॥ ਕਹੂੰ
ਪਵਨ ਹੋ ਕੈ ਬਹੇ ਬੇਗ ਅੰਸੇ । ਕਹੇ ਮੋਨ ਆਵੈ ਕਬੈ ਤਾਂਹਿ
ਕੈਸੇ ॥ ”

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਨ ਵਾਕਨ ਮੈਂ ਸਿੱਧ ਸਭ ਕਰ ਦੀਨਾਂ ਗੁਰ ਆਪ ।
ਧਰਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਨਾ ਬਿਧਕੇ ਥਾਪ ॥ ੨੭ ॥
ਜੈਸੇ ਇਸ ਮਹਿ ਕਹ ਦੀਆ ਹੋਤ ਪੁਰਖ ਅਰ ਨਾਰ ।
ਦੇਵੀ ਦੇਤਨ ਰੂਪ ਵਹੁ ਕਰਤੇ ਆਪ ਮੁਰਾਰ ॥ ੨੮ ॥
ਫੂਲ ਭਵਰ ਪੁਨ ਪਵਨ ਹੋ ਚਲਤ ਬੇਗ ਇਸ ਭਾਂਤ ।
ਨਹਿ ਕਥਨੇ ਮਹਿ ਆਵਤੇ ਦੇਖਹੁ ਭਲੇ ਏਕਾਂਤਿ ॥ ੨੯ ॥
ਫਿਰ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਕਹਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਚੰਡਕਾ ਕੋਇ ।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸਕਤ ਹੋ ਕਾਮ ਕਰਤ ਭਵ ਜੋਇ ॥ ੩੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਨ ਵਾਕਨ ਮੈਂ ਭੀਸਖੇ ਲਖੇ ਤੱਤ ਨਿਜ ਸਾਰ ।

ਫਿਹਤੋ ਮਹਮਾਂ ਈਸ ਕੀ ਕਰਤੇ ਸਕਲ ਉਚਾਰ ॥ ੩੧ ॥

ਕਰਈ ਪੁਰਖ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਸ ਕਹਤ ਵਿਚਾਰੋ ਆਇ ।

ਐਈ ਵਸਮੇਂ ਕੁਰ ਕਿਹਾ ਦੇਖੋ ਛੋਡ ਬਿਵਾਦ ॥ ੩੨ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਪਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ ਕਰਤਾ ਜਗਦੀਸ ।

ਉਤਪਤ ਜਿਸਸੇ ਜਗ ਭਯੋ ਅਨਕ ਭਾਂਤ ਧਰਸੀਸ ॥ ੩੩ ॥

ਨਾਰ ਪੁਰਖ ਦੇਵੀ ਭਏ ਦੇਵ ਦੇਤ ਜਿਸ ਮਾਂਹਿ ।

ਸੋ ਸਭ ਕੋ ਇੱਕ ਪੁਜ ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਨਾਂਹਿ ॥ ੩੪ ॥

ਜਿਸ ਤੇ ਅਗਲੇ ਵਾਕ ਤੁਹਿ ਦੇਤ ਗਿਆਨ ਭਲ ਭਾਇ ।

ਜਿਨ ਕੇ ਸੂਦਨ ਮਨਨ ਤੇ ਇਹ ਸੰਕਾ ਮਿਟਜਾਇ ॥ ੩੫ ॥

ਯਥਾ - ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

“ਜਿਸੇ ਸੇਤਜੀ ਜੇਰਜੀ ਉਤ ਭਜੇਵੰ । ਰਚੇ ਅੰਡਜੰਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ

ਏਵੰ ॥ ਦਿਸਾ ਬਿਟਸਾਯੋ ਜਿਮੀਂ ਆਸਮਾਨੰ । ਚਤਰ ਬੇਦ ਕਥਯੋ

ਕੁਚਾਨੰ ਪੁਰਾਨੰ ॥ ੨੪ ॥ ਰਚੇ ਰੈਣ ਦਿਵਸੰ ਬਪੈ ਸੂਰ ਚੰਦੰ । ਠਟੇ

ਦਈਵ ਦਾਨੋ ਰਚੇ ਬੀਰ ਬਿੰਦੰ ॥ ਕਰੀ ਲੋਹ ਕਲਮੰ ਲਿਖਯੋ ਲੇਖ

ਮਾਥੰ । ਸਬੈ ਜੇਰ ਕੀਨੇ ਬਲੀ ਕਾਲ ਹਾਥੰ ॥ ੨੫ ॥ ਕਈ ਮੇਟ

ਭਾਰੇ ਉਪਾਯੋ ਬਨਾਏ । ਉਪਾਰੇ ਗੜੇ ਫੇਰ ਮੇਟੇ ਉਪਾਏ । ਕ੍ਰਿਆ

ਕਾਲ ਜੁ ਕੀ ਕਿਨੂ ਨਾਂ ਪਛਾਨੀ । ਘਨਿਯੋ ਪੈ ਬਿਭੈ ਹੈ ਘਨਿਯੋ

ਮੈ ਬਿਭਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੰ ਬਨਾਏ ।

ਕਿਤੇ ਰਾਮ ਸੇ ਮੇਟ ਭਾਰੇ ਉਪਾਏ ॥ ਮਹਾਂ ਦੀਨ ਕੇਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਾਂਝ

ਹੁਏ । ਸਮੇਂ ਆਪਨੀ ਆਪਨੀ ਅੰਤ ਮੂਏ ॥ ੨੭ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਯਹੀ ਬਬਦ ਆਗੇ ਕਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਸਗਰੋ ਭਾਵ ।

ਕਈ ਕੋਟ ਸਿਸ਼ਟੀ ਰਚੇ ਈਸ਼ਰ ਧਰ ਮਨ ਚਾਵੇ ॥ ੩੬ ॥
 ਚਾਰ ਖਾਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਭ ਪੰਚ ਕੂਤ ਯੁਤ ਜੋਇ ।
 ਚੰਦ ਸੂਰ ਸੂਰ ਨਰ ਅਸਰ ਜਿਸ ਸਕਤੀ ਮਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੭ ॥
 ਕਿਸਨ ਮਹਿਮਦ ਰਾਮ ਸੇ ਉਪਜੇ ਮਰੇ ਜਹਾਨ ।
 ਉਸ ਅਕਾਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਹਿ ਹੈਂ ਸਭ ਕੀਟ ਸਮਾਂ ॥ ੩੮ ॥
 ਤੈਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤਿਸਤੇ ਕਹੀ ਬਨਾਇ ।
 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰ ਸੋਚ ਮਨ ਤੈ ਸਗਰੋਂ ਭ੍ਰਮਜਾਇ ॥ ੩੯ ॥
 ਜੋ ਦੇਵੀ ਅਰ ਦੇਵਤੇ ਤੂੰ ਮਾਨਤ ਮਨ ਆਪ ।
 ਸੋ ਗੁਰ ਜੀ ਨਹਿ ਕਹਤ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਕਰੀਓ ਜਾਪ ॥ ੪੦ ॥
 ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਕੋ ਕਰਤ ਜੋ ਨਰ ਨਾਰੀ ਜਗ ਮਾਹਿ ।
 ਸੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਹੈ ਔਰ ਨ ਸਮਸਰ ਜਾਹਿ ॥ ੪੧ ॥

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

“ਸਾਧ ਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈ । ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ
 ਕਹਾਵੈ ॥ ਕੁਕਿਰਤ ਕਰਮ ਜੋ ਜਗ ਮਹਿ ਕਰਹੀ । ਨਾਮ ਅਸੁਰ
 ਤਾਕੋ ਜਗ ਧਰਹੀ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਲਖਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਬਨਾਇ ।

ਕਰਮਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰ ਸੁਰ ਪੁਨ ਅਸੁਰ ਕਹਾਇ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਜੂ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਭੇਦ ਸਮਝਾਇ ।
 ਭਲੇ ਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕੁਮਾਵਤ । ਸਤ ਮਾਰਗ ਕੋ ਰਾਹੁ ਬਤਾਵਤ ।
 ਸੋਈ ਹੈ ਸੁਰ ਜਗ ਕੇ ਮਾਹੀ । ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਪਈਬਿਤ ਨਾਹੀ ।

ਇਸੀ ਤਰਹ ਜੋ ਨਾਰ ਸੁਭਾਗੀ । ਸੁਭਕਰਮਨਮਹਿ ਸਦ ਹੀਲਾਗੀ ।
 ਸੋਈ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਕਹਾਈ । ਤਿਸਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਦੇਵੀ ਕਾਈ ।
 ਅਰ ਖੁਨ ਜੋ ਹੈ ਪੁਰਖ ਨਕਾਰਾ । ਕਰਤ ਪਾਪ ਸਦਜਗਤਮਝਾਰਾ ।
 ਸੋਈ ਅਸੁਰ ਦੈਤ ਕਹਲਾਵਤ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਭਾਂਤ ਬਤਾਵਤ ।
 ਇਸੀ ਭਾਂਤ ਜੋ ਪਾਪਨ ਨਾਰੀ । ਕਰਤ ਕੁਕਰਮ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰੀ ।
 ਸੋਈ ਅਹੇ ਅਸੁਰਨੀ ਨਾਮਾ । ਕਹਤ ਰਾਕਸੀ ਜਿਹ ਨਰ ਥਾਮਾਂ ।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਨ ਮਹਿ ਸੋਚਪਿਆਰੇ । ਇਨਕਰਮਨਕੋਮਨ ਮਹਿਧਾਰੇ ।
 ਜੋ ਦੇਵੀ ਹਮਰੇ ਕਵਿ ਗਾਵੇਂ । ਕਾਲਾ ਰੂਪ ਜਿਸੇ ਦਿਖਰਾਵੇਂ ॥
 ਗਲ ਮਹਿ ਸਾਂਪ ਸੀਸ ਮੁਰਦਾਕੇ । ਵਡੇ ਦੰਦ ਪਿੱਠ ਬਾਲ ਸੁਜਾਕੇ ।
 ਅਰ ਤਿਸ ਕਾਮ ਖਾਵਨੇ ਝੋਟੇ । ਅਰ ਬੱਕਰੇ ਜੋ ਚੰਗੇ ਮੋਟੇ ॥
 ਫਿਰ ਆਦਮ ਦਾ ਲੋਹੂ ਪੀਨਾ । ਇਸ ਪਰਹੈ ਜਿਸਕਾ ਜਗਜੀਨਾ ।
 ਸੋ ਐਸੇ ਕਰਮਨ ਕੀ ਪਿਆਰੀ । ਹੈ ਦੇਵੀ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ? ॥
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਸਾਥ ਇਸ ਤੋਲੋ । ਫਿਰ ਆਗੇ ਕੁਛ ਮੁਖਤੇ ਬੋਲੇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਮਤ ਹਮਰੇ ਇਸਟਾ । ਤਜੋ ਔਰ ਸਭ ਜਾਨ ਅਨਿਸਟਾ
 ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਵਿਚਾਰ ਦੁਵਾਰੇ । ਲਖਕਰ ਧਰੀਯਹੁ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰੇ੪੩
 ਦੋਹਿਰਾ

ਜਾਂਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਕੁਛ ਔਰ ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਨਹਿ ਕਹਤ ਹੈਂ ਦੇਵੀ ਸਭ ਸਿਰ ਮੌਰ ॥੪੪॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਬਖਾਨ ਦੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਦੇਵ ।

ਪਰ ਗੁਤਬਾਣੀ ਮੈਂ ਲਿਖੀ ਭਗਤੀ ਮਾਭ ਅੰਤਰ ॥ ੪੫ ॥
 ਵਰ ਮਾਂਗਤ ਗੁਰ ਚੰਡ ਤੇ ਧਨ ਸੰਪਦ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ।
 ਲੈ ਅਸੀਸ ਸੁਖ ਚਾਹਤੇ ਪੜ੍ਹ ਦੇਖੋ ਏਕਾਂਤ ॥ ੪੬ ॥
 ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਪ੍ਰਸੰਗ ।
 ਸੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੁਨ ਲੈ ਸਾਥ ਉਮੰਗ ॥ ੪੭ ॥

ਯਥਾ:-ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਸਵੈਯਾ

“ਮੇਰ ਕਰੋ ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ ਗਤੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੁਲਰ
 ਤੋਸੋ । ਭੂਲ ਛਿਮੋ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰਭ ਆਪਨ ਭੂਲਨ ਹਰ ਕਹਾ ਕੋਉ
 ਮੋਸੋ ॥ ਸੇਵ ਕਰੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਨ ਕੇ ਸਥ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਖੀਅਤ
 ਵਰਥ ਭਰੋਸੇ । ਯਾ ਕਲ ਮੈਂ ਸਭ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ
 ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੇ ॥ ੮੨ ॥ ਸੰਭ ਨਸੰਭ ਸੇ ਕੋਟ ਨਿਸਾ-
 ਚਰੁ ਜਾਹਿ ਛਿਨੇਕੁ ਬਿਖੈ ਹਨ ਭਾਰੇ । ਧੂਮਰ ਲੋਚਨ ਚੰਡ ਅਉ
 ਮੁੰਡ ਸੇ ਮਾਹਖ ਸੇ ਪਲ ਬੀਚ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ਰਾਮਰ ਸੇ ਰਣ ਚਿੱਛਰ
 ਸੇ ਰਕਿਤਛੋਣ ਸੇ ਝਟ ਦੈ ਝੜਕਾਰੇ । ਐਸੇ ਸੁ ਸਾਹਿਬ ਪਾਇ
 ਕਹਾਂ ਪਰਵਾਹਿ ਰਹੀ ਇਹ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰੇ ॥ ੮੩ ॥ ਮੁੰਡਹੁ ਸੇ ਮਧ
 ਕੀਟਭ ਸੇ ਮੁਰਸੇ ਅਘਸੇ ਜਿਨ ਕੋਟ ਦਲੇਹੈ ॥ ਓਟ ਕਰੀ ਕਬਹੂ
 ਨ ਜਿਨੇ ਰਣ ਚੋਟ ਪਰੀ ਪਗ ਦ੍ਰੈਨ ਟਲੇ ਹੈ ॥ ਸਿੰਧ ਬਿਖੈ ਜਿਨ
 ਬੁਝੇ ਨਿਸਾਰਰ ਪਾਵਕ ਬਾਲ ਬਹੇ ਨ ਚਲੇ ਹੈ । ਤੇ ਅਸ ਤੋਰ
 ਬਿਲੋਕ ਅਲੋਕ ਸੁਲਾਜ ਕੋ ਛਾਡਿ ਕੈ ਭਾਜ ਚਲੇ ਹੈ ॥ ੮੪ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਵਾਕਨ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਜ ਰੱਖਯਾ ਕੇ ਕਾਜ ।
 ਉਸਤਤ ਚੰਡੀ ਕੀ ਕਰੀ ਚੰਚਕ ਧਰੀ ਨ ਲਾਜ ॥ ੪੮ ॥

(੩੬੬)

ਚੋਪਈ

ਕਹਾ ਸਿਰ ਤ੍ਰਿਲੋਕੇ ਮੁਹਿ ਕੀਜੈ । ਗ੍ਰੀਵਨਵਾਜ ਸਰਨ ਮਹਿ ਲੀਜੈ ।
 ਦੁਸਰ ਤੋਂ ਸਮ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ । ਭੁਲ ਛਮੋ ਹਮ ਸੇ ਜੋ ਹੋਈ ।
 ਜਿਨ ਜਨ ਤੁਮਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ । ਤਿਨਕੇਘਰਤੁਮਨਵਨਿਧਦੀਨੀ ।
 ਜਾਂਤੇ ਤੁਮਰਾ ਸੋਹ ਭਰੋਸਾ । ਭਾਜਹਿ ਸੱਤ੍ਰ ਤੋਹ ਲੱਖ ਕੋਸਾ ।
 ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਮਾਰ ਤੁਹਿ ਦੀਨੋ । ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਸੋਂ ਹੈਂ ਬਧ ਕੀਨੋ ।
 ਮਧ ਕੀਟਭ ਸੇ ਮੁਰ ਸੇ ਮਾਰੇ । ਜਿਨ ਕੋ ਜੀਤਤ ਨਹਿ ਸੰਸਾਰੇ ।
 ਜੋ ਐਸੀ ਸਕਤੀ ਧਰ ਸੂਰੇ । ਤੁਮਰੀ ਤੋਗ ਮਿਲਾਏ ਧੂਰੇ ॥
 ਭਾਂਤੇ ਤੁਮ ਸਾਹਿਬ ਜਬ ਮੋਰੀ । ਨਹਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰਹੇ ਮਮ ਬੋਰੀ ।
 ਐਸੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰੀ ਅਪਾਰਾ । ਜਾਕੇ ਜਾਨਤ ਹੈ ਜਗ ਸਾਰਾ ॥
 ਫਿਰ ਵਹੁ ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਨ ਹਰਤੀ । ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਕੋ ਚੰਡਨ ਕਰਤੀ ॥
 ਕਹਕੇ ਕਰੀ ਬੇਨਤੀ ਐਸੀ । ਸਰਧਾਵਾਨ ਕਰਤ ਹੈ ਜੈਸੀ ।
 ਤੋਂ ਤੁਮਰੀ ਜੋ ਬਾਤ ਪਯਾਰੇ । ਮਾਨਨ ਜੋਗ ਨ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ ॥
 ਗੁਰ ਬਾਲੀ ਕਿਉਂ ਭੰਗਨ ਕਰ ਹੈਂ । ਜਾਂਤੇਨਰਕਮਾਂਹਿਦੁਖਭਰਹੈਂ ।
 ਹੈ ਵਹੁ ਚੰਡੀ ਗੁਰੂ ਮਨਾਈ । ਜੋ ਸਭ ਕੋ ਭਛਕ ਬਤਲਾਈ ॥
 ਇਨ ਮਹਿ ਕਹੁ ਕਯਾ ਸੰਕਾ ਤੋਹੀ । ਹੈਸਭਸਤਮਾਤਕੀਦੋਹੀ ॥੪੯॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਵ ਕੋ ਨਹ ਸਮਝਾ ਤੁਮ ਰੰਚ ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਇਸ ਅਗਿਆਨ ਨੇ ਲਿਆ ਤੋਹ ਮਨ ਬੰਚ ॥੫੦॥

ਚੌਪਈ

ਯਹ ਚੰਡੀ ਕੀ ਉਪ ਨ ਪਯਾਰੇ । ਆਗੇ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੇ ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਤੋ ਗੁਰ ਸੁ ਜਗ ਨਾਥਾ । ਅਕਾਲਪੁਰਖਕੋਨਾਯੋਮਾਥਾ ।
 ਅਰ ਯੋਹ ਕਰੀ ਵਡਾਈ ਤਾਂਕੀ । ਸਭ ਸੇ ਅਧਕ ਸੁਕਤ ਹੈ ਜਾਂਕੀ ।
 ਜਿਨ ਮਹਾਸਰ ਜੈਸੇ ਮਾਰੇ । ਅਰ ਪੁਨ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਹਨ ਭਾਰੇ ॥
 ਮੁਰਸੇ ਕੋ ਜੋ ਕਾਲ ਸਰੂਪਾ । ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਕਹੀਯਤ ਭੂਪਾ ॥
 ਉਤਪਤ ਪਾਲਨ ਕਰੇ ਸੰਹਾਰਾ । ਏਕੋ ਆਦ ਅੰਤ ਅਵਤਾਰਾ ।
 ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਨ ਜਾਹਿ ਨੇ ਲੀਨੀ । ਅਪਨੀ ਇਛਾ ਪੂਰਨਕੀਨੀ ।
 ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਮਾਰਨੇ ਹਾਰੀ । ਨਹਿ ਚੰਡੀ ਥੀ ਕੋਇ ਵਿਚਾਰੀ ।
 ਥੋਂ ਵਹੁ ਸਭ ਕੋਮਾਲਕ ਪਾਲਕ । ਪੁਨਛਿਨਏਕਵਿਖੇਤਹਿਘਾਲਕ ।
 ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ । ਅਰ ਅਪਨੋ ਰੱਛਕ ਠਹਰਾਯਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਆਗੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰੇ । ਕਿਆ ਗੁਰ ਵਾਕ ਸੁ ਕਰਤ ਉਚਾਰੇ
 ॥ ੫੧ ॥ ਯਥਾ:

“ਰਾਵਣ ਸੇ ਮਹ ਰਾਵਣ ਸੇ ਘਟ ਕਾਨਹੁ ਸੇ ਪਲ ਬੀਚ
 ਪਛਾਰੇ । ਬਾਰਦ ਨਾਦ ਅਕੰਪਨ ਸੇ ਜਗ ਜੰਗ ਜੁਰੇ ਜਿਨ ਸਿਉ
 ਜਮ ਹਾਰੇ ॥ ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਸੇ ਜੀਤ ਸਭੇ ਜਗ ਸਾਤ ਹੂੰ ਸਿੰਧ
 ਹੱਥੀ ਆਰ ਪਖਾਰੇ । ਜੇਜੇ ਹੁਤੇ ਅਕਟੇ ਬਿਕਟੇ ਸੁਕਟੇ ਕਰ
 ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੇ ਮਾਰੇ ॥ ੯੫ ॥ ਜੋ ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਭਾਜਕੇ
 ਬਾਚੀਅਤਿ ਤੋ ਕਿਹ ਕੁੰਟ ਕਹੋ ਭਜ ਜਈਐ । ਆਗੇ ਹੂੰ ਕਾਲ
 ਧਰੇ ਅਸਗਾਜਤ ਛਾਜਤ ਹੈ ਜਿਹ ਤੇ ਨਸਿ ਅਈਐ । ਐਸੇ ਨ
 ਕੈ ਗਯੋ ਕੋਈ ਸੁਦਾਵਰੇ ਜਾਹਿ ਉਧਾਵ ਸੋ ਘਾਵ ਬਚਈਐ ।
 ਜਾਂਤੇ ਨ ਛੁਟੀਐ ਮੂੜ ਕਹੂੰ ਹਸ ਤਾ ਕੀ ਨ ਕਿਉ ਸਰਣਾਗਤ

ਜਈਐ ॥ ੫੬ ॥ ”

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਵਾਕਨ ਕੋ ਸਮਝ ਮਨ ਕਿਆ ਦੇਵਤ ਉਪਦੇਸ ।
ਬਿਨਾਂ ਈਸ਼ਰ ਕੀ ਭਗਤ ਤੇ ਨਾਸਤ ਨਹੀਂ ਕਲੇਸ ॥੫੨॥

ਭਾਵ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਲੇ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਨਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ਰ ਬੁਧਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਭੁਹਾਨੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਰਾਵਨ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਵਨ ਜੈਸੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਕੁੰਭ ਕਰਨ ਜੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲੀ ਸਹਾਇਕ ਇੱਕ ਪਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ ਜੈਸੇ ਭਯਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਰਣ ਵਿੱਚ ਅਡੋਲ ਸੇ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਯਮ ਨੇ ਭੀ ਹਾਰ ਮੰਗੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਜੈਸੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਸਸਤ੍ਰ ਧੋਤੇ ਸੇ, ਅਜੇਹੇ ਵੱਡੇ ਅਜਿਤ ਸੂਰਬੀਰ ਭੀ ਕਾਲ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਟੁਕੜੇ ੨ ਹੋਗਏ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਮੁਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿੱਥੇ ਨੱਸਕੇ ਜਾਏਂਗਾ ਕਿੰਤੂ ਜਿੱਥੇ ਜਾਏਂਗਾ ਉਹ ਅੱਗੇ ਹੀ ਤੇਰੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਤੇਗ ਲਈ ਖੜਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਬਚਨੇ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਘਮੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਓਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਕਾਲ

ਹੈ ਸਰਨ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਤਾਂਤੇ ਹੋ ਮੂਰਖ ਲੋਗੋ ਜੇ ਤੁਸੀ
 ਅਪਨਾ ਬਚਾਉ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ
 ਸਰਨ ਪਵੋ ਜਿਸਦੀ ਸਰਨ ਪੈਨਤੇ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ
 ਉਹ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅੱਗੇ
 ਰਾਵਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਰਾਵਨ ਜੈਸੇ ਅਸੁਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਜੈਸੇ
 ਸੂਰ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ
 ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ
 ਕੇ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਰਨ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਤੇ ਤੇਰਾ ਸਿੱਧ ਨਹਿੰ ਹੋਤ ਮਨੋਰਥ ਬੀਰ ।
 ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪੂਜਨ ਕਹੇਂ ਏਕ ਅਕਾਲ ਸੁਧੀਰ ॥੫੩॥
 ਤਿਸ ਬਿਨ ਸਗਰੇ ਦੇਵ ਗਨ ਰਾਮ ਮਹੇਸ ਦਿਨੋਸ ।
 ਦੁੱਛ ਜਾਨ ਤਿਆਗਨ ਕਰੇ ਜੋ ਨਹਿੰ ਹਰਤ ਕਲੇਸ ॥੫੪॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜਦ ਗੁਰ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਸਭ ਬਾਤ ।
 ਤਬ ਤੇਰੀ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਕੌਨ ਸੁਨੈ ਗੋ ਭ੍ਰਾਤ ॥ ੫੫॥
 ਨਿਜ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਤੇ ਕਹਾ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਇਹ ਮੀਤ ।
 ਹਮਹਿ ਅਰਾਧੀ ਕਾਲਕਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਸਾਥ ਪ੍ਰੀਤ ॥ ੫੬ ॥
 ਜਨਮ ਕਥਾ ਅਪਨੀ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਗਟ ਬਤਾਈ ਐਸ ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਕੇ ਵਿਖੇ ਪੜ੍ਹਕਰ ਦੇਖੋ ਜੈਸ ॥ ੫੭ ॥

ਯਥਾ ਸੀਮੁਖ ਵਾਕ

ਚੌਪਈ

“ਅਬ ਮੈਂ ਅਪਨੀਕਥਾਬਖਾਨੋ। ਤਪਸਾਧਤਜਿਹਬਿਧਿਮੁਹਿਆਨੋ।
ਹੇਮ ਕੁੰਡ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ। ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਸੋਭਤ ਹੈ ਤਹਾਂ ॥ ੧ ॥
ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਤਹਿ ਨਾਮ ਕਹਾਵਾ। ਪੰਡ ਰਾਜ ਸਿਹ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ।
ਤਹਿ ਹਮ ਅਧਿਕਤਪਸਿਆਸਾਧੀ। ਮਹਾਂਕਾਲਕਾਲਕਾਅਰਾਧੀ।
ਇਹ ਬਿਧ ਕਰਤ ਤਪਸਿਆ ਭਯੋ। ਦੈਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੋਇ ਗਯੋ ॥
ਤਾਤ ਮਾਤ ਮੁਹਿ ਅਲਖ ਅਰਾਧਾ। ਬਹੁਬਿਧਿਜੋਗ ਸਾਧਨਾਸਾਧਾਵ
ਤਿਨ ਜੋ ਕਰੀ ਅਲਖ ਕੀ ਸੇਵਾ। ਤਾਂਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥
ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਜਬ ਆਇਸ ਮੁਹਿ ਦੀਆ। ਤਬ ਹਮ ਜਨਮ ਕਲ੍ਹ
ਮਹਿ ਲੀਆ ॥ ੪ ॥” ਆਦਿ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਰਿਹਾ ਛਪਾਉ ਕਿਆ ਜਬ ਗੁਰ ਕੀਨ ਬਖਾਨ।

ਹਮਹ ਅਰਾਧੀ ਕਾਲਕਾ ਅਪਨਾ ਇਸਟ ਪਛਾਨ ॥੫੮॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਉਪਰਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪਰ-
ਗਟ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ ਜਿਸਤੋਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਕਰ
ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਤ ਚੌਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਤਪ ਕਰਦੇ ਸੇ
ਅਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ
ਜਿਸਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ

ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਇਸ ਮਹਿੰ ਕਯਾ ਰਹਿ ਗਈ ਸੰਕਾ ਤੁਮਕੋ ਔਰ ।
ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਤ ਹੈ' ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਰ ਮੌਰ ॥੫੯॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਸਿਰ ਧਰ ਕਰ ਮਾਨਯਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਾਕ ਉਦਾਰ ।
ਪਰ ਇਸ ਪਰ ਤੁਮ ਮੀਤ ਜੀ ਕਰੀਅਹੁ ਕੁਛਕ ਬਿਚਾਰਓ
ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਇਸਕਾ ਜਬੀ ਤੂੰ ਸਮਝੈਂ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ।
ਤਬ ਯਹ ਸੰਕਾ ਤੋਹਿਕੀ ਰੰਚਕ ਠਹਿਰੇ ਨਾਂਹਿ ॥ ੬੧ ॥
ਇਹ ਪ੍ਰੰਗ ਇਤਹਾਸ ਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾ ਗੁਰ ਦੇਵ ।
ਜਿਸ ਮਹਿ ਅਪਨੇ ਜਨਮ ਕਾ ਕਹਾ ਸਕਲ ਭਲ ਭੇਵਓ ॥

ਭਾਵ-- ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਤਾਰੀਖੀ
ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਅੱਗੇ ਅਪਨੇ ਅਵਤਾਰ
ਧਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਢੰਗ ਪਰ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ” ਅਰਥਾਤ ਸਤ
ਚੋਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ
ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ “ਮਹਾ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ” ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਨ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੇ, ਅਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ
ਆਤਮਾ ਪਿਤਾ ਭੀ ਉਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸੇ
ਜਿਸ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਪਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ

ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ
ਬੁਲਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਭੇਜਿਆ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਹਮਾਲੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਕਥਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ
ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਬਾਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ
• ਪਹਿਲ ਆਰਯ ਲੋਗ ਹਮਾਲੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਰਹਿੰਦੇ
ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ
ਸਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇਸ ਪਰ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਅਤੇ
ਨਿਕਾਲ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੀਤਾ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਤੇ ਅਪਨਾ
ਹਾਲ ਇਸੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਸੱਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ
• ਕਿ ਉਸ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਅਰ ਅਸੀਂ ਉਸ
ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸੇ,
ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਡੀ ਪੂਰਨ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਮਹਾਕਾਲ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ
ਭੇਜਿਆ ॥

• ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਯਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਸਤੂ
ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ
“ਮਹਾਕਾਲ ਜੋ ਸਭਦਾ ਕਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਾਂ” ਪ੍ਰੰਤੂ
ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੇ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਸੇ, ਅਰ ਦੂਸਰੀ ਵੱਲ ਕੋਈ ਕਾਲਕਾ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਹੈ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਭੀ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸ ਭੁਕ

ਦੇ ਅਨੰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਏਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—(ਮਹਾ-ਕਾਲ
ਕਾਲ--ਕਾ-ਅਰਾਧੀ) ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਸੀਂ ਮਹਾ ਕਾਲ
ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਕਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ (ਅਰਾਧੀ) ਅਰਥਾਤ ਅਰਾਧਨਾ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ
ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਅਪਨੇ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿੱਚ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ'
ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਯਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖਿਆਲ
ਕੀਤਾ" ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਉਹ
ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਸਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਮਹਾਕਾਲ
ਕਾਲਕਾ" ਦਾ ਭਾਵ ਮਹਾਨ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਨ ਅਤੇ
ਸੰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਸਮਰਨ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੋ ਸਮਰੱਥਾ
ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਈਸ਼ੁਰ
ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ॥

ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਪ
ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਸਾ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਉਸ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜੋ ਦੋ ਤੇ ਇੱਕ
ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਸੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ
ਭਾਵ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਪਨੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸਦੀ
ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋ ਗਏ ਸੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ੍ਰੀ
ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ, ਯਥਾ:—“ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੋਊ ਏਕ ਹੈ ਬਿਬ
ਬਿਚਾਰ ਹੁਛ ਨਾਹਿ ॥ ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉਂ ਜਲ ਹੀ
ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ ॥” ਅਰਥਾਤ ਅਪਨੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ
ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸੇ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਭੇਦ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਏਸੇ ਦਾ ਲੇਖਨ ਓਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋ ਤੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਸਾਂ, ਹੁਨ ਏਥੇ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਕਾਲਕਾ ਨੂੰ ਭੀ ਧਿਆਉਂਦੇ ਸੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ "ਦੋਇ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਯੋ" ਕਿਸ ਵੱਲ ਲਗਾਇਆ ਜਾਏਗਾ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਲਕਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਏ ਸੇ ਯਾ ਮਹਾ ਅਕਾਲ ਨਾਲ ਯਾ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਸੇ ॥

ਜੇ ਕਾਲਕਾ ਕੋਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਉਸਦੀ ਇਸਤਰੀ ਯਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਬੰਧ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਭੇਦ ਹੋਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਜਬ ਆਇਸ ਮੁਹਿ ਦੀਆ। ਤਬ ਹਮ ਜਨਮ ਕਲ੍ਹ ਮਹਿ ਲੀਆ ॥"

ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਹੀ ਅਪਨਾ ਮੁਖ ਧਰਮ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਹਾਕਾਲ ਯਾ ਕਾਲਕਾ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ॥

ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਅਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਦੋ ਸਨ ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਾ ਕਿ "ਤ੍ਰੇ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਯੋ" ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਇਸੀ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ

ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।
ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦੇਖ ਲੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕ ।

ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਪੂਜਨਾ ਸਰਬ ਚੁਕਾਈ ਝਾਕ ॥ ੬੩ ॥

ਸ਼ਬਾ:—ਨਰਾਜ ਛੰਦ

“ਕਿਹਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋ ਭਾਖਹੋਂ । ਕਿਸੂ ਨ ਕਾਨ ਰਾਖਹੋਂ ॥ ਕਿਸੂ ਨ
ਭੇਖ ਭੀਜਹੋਂ । ਅਲੇਖ ਬੀਜ ਬੀਜਹੋਂ ॥ ੩੪ ॥ ਪਖਾਨ ਪੂਜ ਹੋ
ਨਹੀਂ । ਨ ਭੇਖ ਭੀਜ ਹੋ ਕਹੀਂ ॥ ਅਨੰਤ ਨਾਮ ਗਾਇਹੋਂ । ਪਰਮ
ਪੁਰਖ ਪਾਇਹੋਂ ॥ ੩੫ ॥ ਜਟਾਂ ਨ ਸੀਸ ਧਾਰਹੋਂ । ਨਮੁੰਦਰਕਾ
ਸੁਧਾਰਹੋਂ ॥ ਨ ਕਾਨ ਕਾਹੂ ਕੀ ਧਰੋਂ । ਕਹਿਆ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁ ਮੈ ਕਰੋਂ
॥ ੩੬ ॥ ਭਜੋ ਸੁ ਏਕ ਨਾਮਯੈ । ਜੋ ਕਾਮ ਸਰਬ ਠਾਮਯੈ ॥ ਨ
ਜਾਪ ਆਨ ਕੋ ਜਪੋ । ਨ ਔਰ ਥਾਪਨਾਂ ਥਪੋ ॥ ੩੭ ॥ ਬਿਅੰਤ
ਨਾਮ ਧਿਆਇਹੋਂ । ਪਰਮ ਜੋਤ ਪਾਇਹੋਂ ॥ ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੋ
ਧਰੋਂ । ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਉਚਰੋਂ ॥ ੩੮ ॥ ਤਵੱਕ ਨਾਮ ਰੱਤਿਅੰ ।
ਨ ਆਨ ਮਾਨ ਮੱਤਿਅੰ ॥ ਪਰਮ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿਯੈ । ਅਨੰਤ
ਪਾਪ ਟਾਰਿਯੈ ॥ ੩੯ ॥ ਤੁਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਰਿਯੈ । ਨ ਆਨ ਦਾਨ
ਮਾਰਿਯੈ ॥ ਤਵੱਕ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਯੈ । ਅਨੰਤ ਦੁਖ ਟਾਰਿਯੈ ॥ ੪੦ ॥

ਪੁਨ: ਚੌਪਈ

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮ ਤਿਹਾਰੋ ਧਿਆਇਆ । ਦੁਖ ਪਾਪ ਤਿਨ
ਨਿਕਟ ਨ ਆਇਆ ॥ ਜੇ ਜੇ ਅਉਰ ਧਿਆਨ ਕੋ ਧਰ ਹੀ ।
ਬਹਿਸ ਬਹਿਸ ਬਾਦਨ ਤੇ ਮਰਹੀ ॥ ੧੪ ॥ ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ
ਐ ਆਏ । ਧਰਮ ਦੇਤ ਗੁਰ ਦੇਵ ਪਠਾਏ ॥ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਭੁਮ

ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੋ । ਦੂਸਰੇ ਦੋਖੀਅਨ ਪਕੜ ਪਛਾਰੋ ॥ ੧੫ ॥”
ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਿ ਖੋਲ੍ਹੁ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰਭ ਦਿਆਲ ।
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਮੈਂ ਨਹਿ ਲਿਆਵਹੁਖਜਾਲ ੬੪

• **ਭਾਵ--**ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਨੋਰਥ ਅਤੇ ਨਿਸਚੈ ਨੂੰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪੂਰਾ ੨ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਓਹੋ ਕਥਨ ਕਰਾਂਗਾ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਦੀ ਕਲੋਡਗੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗਾ, ਅਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਜਗਤ ਦੇ ਬਾਦ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਝਗੜ ਝਗੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਬਾਦ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਅਪਨੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ਼ਿਵ, ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰਜ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਝਗੜੇ ਪਏ ਹੋਏ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨੂੰ ਨਿੰਦਕੇ ਅਪਨੇ ਦੀ ਵਡਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਇਹ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ

ਯਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਸਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਿਆ
ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਾਂ
ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਕਾਲਕਾ ਆਦਿਕ
ਨੂੰ ਕੁਛ ਵਸਤੂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਵਾਕ ਦੁਆਰੇ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਸਥਾ: -ਚੌਪਈ

ਸਬ ਹਮ ਕਰੀ ਤਪੱਸਯਾ ਭਾਰੀ । ਤਬ ਅਕਾਲਯਹਗਿਰਾਉਰਾਰੀ ।
ਜਾਇ ਧਰਾ ਪਰ ਧਰਮ ਚਲਾਵੇ । ਦੇਵੀ ਕਾ ਪੂਜਨ ਠਹਰਾਵੇ ॥
ਇਹ ਮੇਰੀ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਰੀ । ਖਾਂਦੀ ਜੈਂ ਤਿਲ ਲੌਂਗ ਸੁਪਾਰੀ ।
ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਊ । ਸਗਲ ਕਲੇਸ਼ ਰਿਦੇ ਦੇ ਥੋਊ ॥
ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪੰਥ ਨਹਿੰ ਚਲੇ । ਪੁਨ ਦੁਰਜਨ ਨਹਿੰ ਜਾਵੇਂਦਲੇ ।
ਇਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਉਹ ਬੋਲੀ । ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਸਗਲੀਬੋਲੀ ।
ਲਗੀ ਕਹਨ ਮੈਂ ਕਾਲੀ ਨਾਮ । ਸਿੱਧ ਕਰੂੰਗੀ ਤੁਮਰਾ ਕਾਮ ॥
ਮੇਰਾ ਜਾਕਰ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ । ਸਭ ਸਮਾਂਨ ਪੰਡਤ ਢਿੰਗ ਧਰਨਾ ॥
ਜਦ ਕਰ ਹਵਨ ਰਿਸ਼ਾਵੇ ਮੋਹੀ । ਦੇਵਹੁ ਭੇਟ ਮਾਗਹੋਂ ਤੋਹੀ ॥
ਤਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕਰ ਪਿਆਰੇ । ਸਿੱਧ ਕਰਾਂਗੀ ਕਾਜ ਤਿਹਾਰੇ ।
ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਪੰਥ ਨਹਿੰ ਚਲਹੈ । ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਭ ਸਾਰਾ ਬਲ ਹੈ ॥
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਊ । ਜਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੈਨੂੰ ਲਖ ਪਾਊ ॥
ਤਾਂਤੇ ਚਲੋਂ ਧਰਾ ਪਰ ਭਾਈ । ਮੈਂ ਭੀ ਮਗਰ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਆਈ ।
ਰੱਖੇ ਸਭ ਕੁਛ ਵਸਤ ਤਿਆਰ । ਪੁਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਕਰਾਰ ॥੬॥

ਭਾਵ—ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਥਨ ਸਮਯ ਕੋਈ ਕਾਲਕਾ ਭੀ ਓਥੇ ਹੋਸੀ ਅਰ ਓਸੇ ਨੇ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਪਰਗਟ ਹੋਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਜਾਉਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਨਾ ਸਾ ਤਦ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ ਜੋ ਉਹ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਲਾਹ ਦੇਂਦੀ, ਅਰ ਅਪਨੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਾਮੱਗੀ ਅਤੇ ਪਰਗਟ ਹੋਨ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੀ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਲਿਖਦੇ, ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕਾਲਕਾ ਨੇ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਅਕਾਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕਿਸੇ ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਭੀ ਅਰਾਧਨ ਕੀਤਾ ਸਾ ਸਾਰਾ ਅਗੰਯਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਅਕਾਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਸੁਰੰਧੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਨਾ ਹੈ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ “ਅਲਖ ਕੀ ਸੇਵਾ” ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਸੂਰ ਬੀਰ ਧਰਮ ਧੁਸਾ ਸਪੁੱਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਐਸੀ ਸੰਤਾਨ ਹੋਵੇ ॥

ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਭੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਕਾਲੀ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਹਾਵਰੇ ਦਾ ਪਦ ਹੈ ਜੋ ਉਸਤਤੀ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਇਸ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਵਸਤੂ ਮੰਨਨਾ ਕੇਵਲ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹੀ ਮੂਲ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਬਜ ਦੇ ਭੇਦ ਬੇ ਰਹਤ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ “ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧੀ” ਪਦ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੀ ਹੋਵੇ ਗਾ ਇਸਦੇ ਉੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਥਨ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਛੰਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਪਦ ਆਜਾਨਾ ਕੋਈ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ “ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ” ਪਦ ਦੇ ਸਬਬ “ਅਰਾਧੀ” ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕਾਬਜ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੈਸਾ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ “ਲਘੁ ਗੁਰ ਗੁਰ ਲਘੁ ਹੋਤ ਹੈ ਬ੍ਰਿਤ ਹੇਤ ਉਰਾਰ” ਅਰਥਾਤ ਛੰਦ ਵਾਸਤੇ ਲਘੁ ਦਾ ਗੁਰ ਅਰ ਗੁਰ ਦਾ ਲਘੁ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਦ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਮੀ ਜੋ ਭਾਵ ਪ੍ਰਬੀਨ ।
ਸੋ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਕੋ ਕਹਾ ਲੇਹੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਚੀਨ ॥ ੬੬ ॥
ਇਸ ਮਹਿੰ ਸਿੱਧ ਨੁ ਹੋਤ ਕਛੁ ਦੇਖੇ ਰਿਦੇ ਵੀਰਾਰ ।
ਜੋ ਗੁਰ ਜੂ ਕ ਵਾਕ ਬਹੁ ਖੰਡਨ ਕਰਤ ਸੁਧਾਰ ॥ ੬੭ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸੁਨ ਲੇਹ ।
 ਜਿਸਦਾ ਉੱਤਰ ਸੋਚਕੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਹ ॥ ੬੮ ॥
 ਚੌਪਈ

ਜਿਸ ਬਾਝੋਂ ਤੂੰ ਹੈ ਇਨਕਾਰੀ । ਨਹਿੰ ਮਾਨਤ ਹੈਂ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ ॥
 ਸੋ ਅਕਸਰ ਮਾਨੈ ਗਾ ਭਾਈ । ਜਦ ਯੁਕਤੀ ਨਾ ਰਹਿਸੀ ਕਾਈ ॥
 ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਦਏ ਮੈਂ ਨੀਕੇ । ਲਖ ਕਰ ਸਿੱਧ ਮਨੋਰਥ ਜੀ ਕੇ ॥
 ਸੋ ਤੈਂ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧਿ ਦੁਆਰੇ । ਖੰਡਨ ਕਰੇ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ॥
 ਅਰ ਤਿਨ ਭਾਵ ਔਰ ਦਿਖਲਾਏ । ਮੇਰੇ ਅਰਥ ਅਨਰਥ ਬਤਾਏ ।
 ਪਰ ਅਬ ਸਾਰ ਛਪਾਵਹਿ ਕੈਸੇ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਜੋ ਸੂਰਜ ਜੈਸੇ ॥
 ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖੇ ਅਲਾਈ । ਦੇਵ ਕਾਲਕਾ ਹਮਰੀ ਮਾਈ ॥
 ਅਰ ਅਕਾਲ ਨਿਜ ਤਾਤ ਬਤਾਯਾ । ਸੋ ਕੈਸੇ ਅਬ ਬਨੈ ਛਪਾਯਾ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਸੋ ਮੈਂ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ । ਦੂਰ ਹੋਇ ਸਭ ਸ਼ੰਕਾ ਭਾਈ ॥
 ਅਰ ਜਬ ਮਨ ਮਹਿੰ ਕਰੇਂ ਵਿਚਾਰ । ਅਪਨਾ ਹਠ ਸਭ ਦਏਂ ਵਿਸਾਰ ।
 ਤਬ ਇਸ ਪਰਨਿਜਨਿ ਸਚਾ ਕਰਹੈ । ਬਹੁਰ ਕੁਤਰ ਕਨ ਮਨ ਮੈ ਧਰਹੈ ॥ ੬੯ ॥
 ਯਥਾਃ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

“ਸਰਬ ਕਾਲ ਹੈ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ । ਦੇਵਿ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ
 ਹਮਾਰਾ ॥ ਮਨੁਆ ਗੁਰ ਮੁਰਿ ਮਨਸਾ ਮਾਈ । ਜਿਨ ਮੋਕੇ ਸਭ
 ਕ੍ਰਿਆ ਪੜ੍ਹਾਈ ॥ ੫ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਸਿੱਧ ਕਾਲਕਾ ਹੋਇ ।

ਜਿਸ ਮਹਿ ਤੁਮਰੀ ਰੰਚ ਭੀ ਸੰਕਾ ਰਹੀ ਨ ਕੋਇ ॥ ੭੦ ॥

ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਹਠ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪੂਜੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤ ।

ਜਿਸਕਾ ਸੇਵਨ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੁਗਾਤ ॥ ੭੧ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਹੋ ਕੌਨ ਮਾਨੈ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਦਾਰ ।

ਜੋ ਗੁਰ ਜੂ ਆਗਿਆ ਦਈ ਮਾਨਹਿ ਹਮ ਸਿਰਧਾਰ ॥ ੭੨ ॥

ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕਥਨ ਕਾ ਸੋ ਕੁਛ ਨੀਕੋ ਭਾਵ ।

ਸੋ ਭੀ ਸ੍ਰਵਨ ਕੀਜੀਏ ਧਰੋ ਰਿਦੇ ਸਹਿ ਚਾਵ ॥ ੭੩ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਗੁਰ ਵਾਕ ਦੁਵਾਰੇ ਭਾਈ । ਦੇਵੀ ਸਿੱਧ ਨ ਹੋਵਤ ਕਾਈ ।

ਇਸ ਮਹਿ ਤੇ ਗੁਰ ਜੂ ਫੁਤਮਾਯਾ । ਮਾਤ ਤਾਤ ਆਕਾਲ ਬਤਾਯਾ ।

ਜਿਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਭਾਵ ਪਯਾਰੇ । ਸਰਬ ਕਾਲ ਹੈ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੇ ।

ਵਹੀ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਭਾਈ । ਪ੍ਰਕਾਸ ਰੂਪ ਸਭ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ॥

ਜਾਂਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੋਈ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਈਸ਼ਰ ਹੈ ਸੋਈ ।

ਤਾਂਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਸਮਝੇ ਪਿਆਰੇ । ਉਤਪਤ ਕਰਨੇ ਹਾਰ ਹਮਾਰੇ ।

ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਉਪਾਸਨ ਮਾਹੀਂ । ਕਹਤ ਮਹਾਤਮ ਸੰਸਾਰੀ ਨਾਹੀਂ ॥

ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਸਾਖੀ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖਜੀ ਕਾਰਨਭਾਖੀ ।

“ਤੂੰਹੀ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰਹੋਮੇਰਾਮਾਤਾ । ਤੂੰਮੇਰਾਬੰਧਪ ਤੂੰਮੇਰਾ ਭਰਾਤਾ”

ਪੁਨਹ ਔਰ ਭੀ ਸੁਨ ਮਨ ਲਾਈ । ਸਕਲ ਸੰਦੇਹਤੋਹਮਿਟਜਾਈ ।
 “ਤੂੰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਲਕਤੇਰੇ । ਤੁਮਰੀਕ੍ਰਿਪਾਮਹਿਸੂਖ ਘਨੇਰੇ”
 ਐਸੇ ਸਬਦ ਬਹੁਤ ਹੈਂ ਪਯਾਰੇ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜੋ ਈਸ ਉਚਾਰੇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੋ ਗਾਇਆ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਅਕਾਲਬਤਾਇਆ ।
 ਜਾਂਤੇ ਅਨਵੈ ਕਰ ਮਨ ਦੇਖੋ । ਦੂਰ ਹੋਇ ਤਬ ਸਗਲ ਭੁਲੇਖੋ ॥
 ਵਹੀ ਅਕਾਲ ਤਾਤ ਹੈ ਮੇਰਾ । ਵਹੀ ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ ਸੁ ਹੇਰਾ ॥
 ਇਸ ਅਨਵੈ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੈ । ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਈਸ਼ਰ ਜੋਵੈ ।
 ਤਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਔਰ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ । ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਗ ਬਖਾਨੈ ।
 ਇਸਤੇ ਆਗੇ ਬਹੁਰ ਬਤਾਯਾ । ਮਨ ਕੋ ਗੁਰ ਗੁਰ ਜੀ ਫੁਰਮਾਯਾ ।
 ਅਰ ਮਨਸਾ ਨਿਜ ਮਾਤ ਬਤਾਈ । ਕਹੋਭੇਦ ਇਸਮਹਿੰਕਯਾਭਾਈ ।
 ਏਕ ਜਗੁ ਗੁਰ ਸੂ ਬਤਲਾਵੈ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖਨਿਜਤਾਤਅਲਾਵੈ ।
 ਅਰ ਪੁਨ ਦੇਬ ਕਾਲਕਾ ਮਾਈ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖੀ ਜਗਰਾਈ ।
 ਪੁਨ ਤਿਸ ਆਗੇ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਮੈਂ । ਭਾਖਤ ਹੈਇਹ ਬਿਧਕੇਰੁਕ ਮੈਂ ।
 ਹਮਰੋ ਗੁਰ ਮਨੂਆ ਹੈ ਪਯਾਰੇ । ਮਨਸਾ ਮਾਈ ਲੋਹੁ ਵਿਚਾਰੇ ।
 ਜਿਨਤੇ ਹਮ ਸਭ ਸਿਖਯਾ ਲੀਨੀ । ਸਕਲਪੜ੍ਹਾਇ ਕ੍ਰਿਆਸੁਭਦੀਨੀ ।
 ਐਸਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰ ਗਾਵੈਂ । ਲੋਗਨ ਕੋ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵੈ ॥੨੪॥

ਤਾਵ—ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ
 ਅਰ ਕਾਬਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਦ ਇਹ
 ਸੰਸਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੇਤੀ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਾਸਨਾ
 ਦੇ ਵਿੱਚ ਏਹ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਅਪਨੇ ਉਪਾਸ ਨੂੰ ਇਕ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ

ਉਸ ਸਮਝ ਇਹ ਆਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਈਸ਼ਰ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈਂ ਹੋ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਹੈਂ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਅਰ ਪਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਪੁਲਿੰਗ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੋ ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਸਭ ਤੇ ਵਡੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਨ ਲਈ ਇਕ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਸ ਕੱਲ ਭੀ ਅਪਨੇ ਵਡੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਵਾਸ ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਹਜ਼ੂਰ ਮਾਈ ਬਾਪ ਹੈਂ” ਸੋ ਇਸਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਈ ਅਰ ਉਸ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਬਾਪ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਜੀਨੇ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਨਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਗੁਰੂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਲ ਮਨ ਤੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਕਈ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਭੀ ‘ਮਨ ਉਨਮੇਖ’ ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਸੀ ਹੈ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਹੀ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ‘ਮਨ ਮੁਰਸਦ ਨੂੰ ਪੂਛ ਲੈ ਨੇਕੀ ਹੈ ਸੋ ਖੱਟ’ ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਯੁਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ॥

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੋ ਮਨਸਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਸੁਭ ਅਤੇ ਅਸੁਭ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਹੀ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਨੂੰ ਜਦ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਹੀ

ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਫਲ ਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ॥

। ਕਾਵ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਪੁਰਖ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਲਖਨਾ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰ ਆਕੇ ਉਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾਇ ਮਾਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਅਤੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਤਮ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਲਾਛਣਕ ਰਚਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੂਖਨ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਵਯ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੰਦ ਬੰਦ ਹੋਨੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਤੇ ਲਾਛਣਕ ਪਦ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ਏਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਭਾਵ ਸਮਝਨ ਵਿੱਚ ਪਦ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਗਿਆਨ ਹੀਨ ਪੁਰਖ ਧੌਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਯੁਕਤ ਤੁਮਾਰੀ ਹੋ ਸਖੇ ਯਦਪਿ ਹੈ ਅਨਕੂਲ ।

ਪਰ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਜੂ ਕਹੇਂ ਤੁਮ ਸੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ॥੭੫॥

ਚੌਪਈ

ਤੁਮ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰੋ । ਚੰਡੀ ਚਰਤ ਮਾਂਹਿ ਨਿਰਧਾਰੋ ।
ਹੈ ਵਹੁ ਭੀਨ ਚਰਤ ਸੁਖ ਦਾਤੇ । ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਸ਼ਕਤ ਬਤਾਤੇ ।

ਸਕਲ ਕਲੇਸ ਹਰਨਜਗਮਾਤਾ । ਦੁਰਜਨ ਮਰਦਨ ਬਲਵੱਖਯਾਤਾ ।
 ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਗਾਇਯੋ । ਸਭ ਤੇ ਅਧਿਕਚੰਡ ਬਤਲਾਯੋ ।
 ਫਿਰ ਤੁਮਰੋ ਕਹਨੋ ਸੁਨ ਭਾਈ । ਮਾਨਹ ਕੌਨ ਦੇਖ ਹਿਤ ਲਾਈ ।
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਾਂਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦੈ । ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਕਰ ਹੈ ਕੌਨ ਬਿਵਾਦੈ ।
 ਭਾਂਤੇ ਤੁਮਰੀ ਬੁਧਿ ਬੈਰਾਨੀ । ਜੋ ਨਹਿੰ ਮਾਨਤ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ।
 ਉਨਮਤ ਸਮ ਲਖ ਕਰ ਤੁਹ ਵਾਕਾ । ਕੌਨ ਸੁਨੇਗੁਰਸੋਹਿਤਜਾਕਾ ।
 ਭਾਂਤੇ ਮੈਂ ਤੁਮਕੋ ਸਮਝਾਉਂ । ਸੇ ਗੁਰ ਜੂ ਕੋ ਵਾਕ ਦਿਖਾਉਂ ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਚਰਤ ਚੰਡੀ ਕੇ ਮਾਂਹਿ । ਨਿਜ ਮੁਖ ਕਹਾ ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਂਹਿ ।
 ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਕੀ ਹੈ ਵਡਿਆਈ । ਸਭ ਸੇ ਅਧਿਕ ਜੋਤ ਦਿਖਰਾਈ ।
 ਸੋ ਨੀਕੇ ਤੂੰ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ । ਕੈਸੇ ਸੀ ਮੁਖ ਕਰਤ ਉਚਾਰ ॥ ੭੬ ॥

ਯਥਾ:--ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਵੈਯਾ

“ਤਾਰਨ ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਭੂਮਹਿ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਨ ਚੰਡ ਤੁਹੀਹੈ ।
 ਕਾਰਨ ਈਸ ਕਲਾ ਕਮਲਾ ਹਰਿ ਅੰਦ੍ਰ ਸੁਤਾ ਜਹ ਦੇਖੋ ਉਹੀ ਹੈ ।
 ਭਾਂਮਸਤਾ ਮਮਤਾਨ ਮਤਾ ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਕੋ ਮਨ ਮੱਧ ਗੁਹੀ ਹੈ ।
 ਕੀਨੋ ਹੈ ਕੰਢਨ ਲੋਹ ਜਗਤ੍ਰਮੈਂ ਪਾਰਸ ਮੂਰਤਿ ਜਾਇ ਛੁਹੀਹੈ ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪਰਮੁਦ ਕਰਨ ਸਭ ਭੈ ਹਰਨ ਨਾਮ ਚੰਡਕਾ ਜਾਸ ।
 ਰਚੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਤੁਮ ਕਰੋ ਸੁਬੁਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥੫॥”

ਭਾਵ—ਇਸ ਸਵੱਯੇ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਵੀ
 ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਚੰਡੀ ਸੰਪੂ-
 ਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਥਵੀ ਦੇ ਉਧਾਰਨੇ ਅਰ ਵੈਤਾਂ ਦੇ

ਸੰਘਾਰਨੇ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਤੂੰਹੀ ਸਕਤੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੂੰਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਤੂੰਹੀ ਲਛਮੀ ਅਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਣ ਧਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਗ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਇਨੇ ਰੂਪ ਕਰਨੇ ਲਈ ਤੂੰ ਪਾਰਸ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰਹੀ ਕਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਬੁੱਧ ਕਰਕੇ ਕਵਿਤਾ ਗ੍ਰੰਥਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਸਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਸੋ ਲੋਹੇ ਤੇ ਸੁਇਨੇ ਹੋਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਮ ਹੋਗਏ ਹਨ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਏਹੋ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦੇਨੇ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਭਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਡੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਹੋ ਚੰਡੀ ਆਪ ਦੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਚਨ ਲੱਗਿਆ ਹਾਂ ਜਿਸਤੇ ਆਪ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ ਕਰੋ ॥
ਦੋਹਿਰਾ

ਜਦ ਗੁਰ ਜੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰੀ ਨਿਜ ਕਵਿਤਾ ਕੇ ਹੇਤ ।
ਲਈ ਸਹਾਇਤ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਬੁਧਿ ਬਿਮਲ ਹਿਤ ਜੇਤ ॥੧੭॥
ਤੂੰ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਕਹਤ ਹੋ ਗੁਰ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਚੰਡ ।
ਜਾਂਤੇ ਸਿਰ ਪਰ ਸਹਤ ਹੋ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕੋ ਵੰਡ ॥ ੧੮ ॥
ਇਨ ਵਾਕਨ ਕੋ ਅਰਥ ਕੁਛ ਨਹੀ ਗੋਪ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ।
ਜਾਂ ਪਰ ਸਰਧਾਵਾਨ ਨਰ ਮਾਨਤ ਧਰ ਸਿਰ ਤਾਂਹਿ ॥ ੧੯ ॥
ਜੇ ਤੁਮ ਮਨ ਮਤ ਕਰ ਕਹੋਂ ਇਨ ਬਚਨੋਂ ਕੋ ਬੂਠ ।
ਤੂੰ ਤੇ ਸਮ ਨਹਿ ਔਰ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਮੁਹਾਰੇ ਊਠ ॥ ੨੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਤਨਾ ਗੁੱਸਾ ਕੱਢਦਾ ਕੇਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਦੱਸ ।

ਮੈਂ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਬੋਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂ ਨੱਸ ॥੮੧॥

ਸਿਰ ਧਰ ਮੰਨਾਂ ਓਸ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰ ਮੁਖ ਦਾ ਵਾਕ ।

ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰ ਔਰ ਨਹਿ ਮੀਤ ਬੰਧੁ ਪੁਨ ਸਾਕ ॥੮੨॥

ਦਵੈਯਾ

ਅਰ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹੇ ਜੋ ਤੈਂ ਨੇ ਹਨ ਇਹ ਛੰਦ ਜਰੂਰੀ ।
ਅੱਜ ਤੀਕ ਹੈ ਜਗ ਵਿੱਚ ਇਨ ਕੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ॥

ਪਰ ਇਸ ਮਹਿ ਜੋ ਗੂੜ੍ਹ ਭਾਵ ਹੈ ਸੋ ਤੁਮ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਾ ।

ਜਿਸਤੇ ਛਾਛ ਵਿਰੋਲੀ ਐਵੇਂ ਮੱਖਨ ਰਹ ਗਿਆ ਨਿਆਰਾ ॥੮੩॥

ਇਨ ਸਬਦਨ ਕੀ ਆਦ ਪਿਆਰੇ ਤੈਂ ਨਾਂ ਠੀਕ ਵਿਚਾਰੀ । ਜਿਸ

ਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਆਦ ਵਿਖੇ ਹੀ ਕਹ ਦੀਨੀ ਗਤਿ ਨਿਆਰੀ ॥ ਉਕਤ

ਸ਼ਲਾਸ ਚੰਡਕਾ ਦੱਸਯਾ ਜੋ ਤੈਂ ਜਾਤਾ ਨਾਹੀਂ । ਏਹੋ ਚੰਡੀ ਨਾਂ

ਮੁਜਨ ਦਾ ਹੈ ਸਬੁਤ ਜਗ ਮਾਹੀਂ ॥੮੪॥ ਫਿਰ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ

ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਆਦ ਸਵੇਯੇ ਅੰਦਰ । ਸੋ ਭੀ ਸਿਧ ਕਰਤ ਹੈ

ਜਗ ਮਹਿ ਪੜ੍ਹਿਏ ਤਜ ਕਰ *ਤੰਦਰ ॥ ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੇ ਦੇਖੇ

ਸਾਝੇਂ ਐਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਮਚਾਨਾ । ਅੱਛੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ

ਬੁਰਾ ਠਰਾਨਾ ॥੮੫॥

* ਬੇਹੋਸ਼ੀ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੋ ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਲਿਖ ਕਰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ।

ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਨਨੇ ਤੇ ਮਿਟੇ ਸਭ ਸੰਸਾ ਤਤ ਕਾਲ ॥ ੮੬ ॥

ਯਥਾ ੧੬ ਸ੍ਰੀਵਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ ॥

ਅਥ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ

ਸਵੈਯਾ

“ਆਦਿ ਅਪਾਰ ਅਲੇਖ ਅਨੰਤ ਅਕਾਲ . ਅਭੇਖ ਅਲੱਖ
ਅਨਾਸਾ । ਕੇਸਿਵ ਸ਼ਕਤ ਦੇਏ ਸ੍ਰਿਤਿ ਚਾਰ ਰਜੋਤਮ ਸੱਤ ਤਿਹੂੰ
ਪੁਰ ਦਾਸਾ ॥ ਦਿਉਸ ਨਿਸਾ ਸਸਿ ਸੁਰਕੈ ਦੀਪ ਸੁ ਸਿਸਟ ਰਚੀ
ਬੰਚ ਤੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸਾ । ਬੈਰ ਬਢਾਇ ਲਗਾਇ ਸਰਾ ਸੁਰ ਆਧਹਿ
ਦੇਖਤ ਬੈਠ ਤਮਾਸਾ ॥ ੧ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੋ ਕਛੁ ਮੋ ਪਰ ਹੋਇ ।

ਰਚੈ ਚੰਡਕਾ ਕੀ ਕਥਾ ਬਾਣੀ ਸੁਭ ਸਭ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥,

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਮਹਿ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਿਆ ਮਿਲਤਾ ਉਪਦੇਸ਼

ਵਹੁ ਅਕਾਲ ਪੂਜਨ ਕਹਾ ਜਿਸਕੇ ਸ਼ਕਤ ਦਿਨੇਸ ॥ ੮੭ ॥

ਭਾਵ—ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਨ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਕਰਦੇ
ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ “ਉਕਤਿਬਿਲਾਸ” ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਲੇ ਆਖਯਾ

ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਲਥਾ ਕਾਰ ਉਸ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨਾ ਉਪਾਸ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਜਿਸਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਯਾ ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿਕਦਾ ਮੰਗਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਪੂਰਨ ਜਗਤ ਦਾ ਆਦਿ ਮੂਲ ਅਤੇ ਅਲਖ ਹੈ, ਅਰ ਅੰਤ ਰਹਤ ਅਕਾਲ ਅਰ ਅਭੇਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਅਕਾਲ ਹੈ, ਉਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਸ਼ੁਹਮਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ ਉਤਪਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਰ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਭ ਵਿੱਚ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰਜ ਅਰ ਚੰਦ ਦੋਨੋਂ ਦੀਪਕ ਬਨਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਪੰਜਾਂ ਤੋਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ੁਹਮੰਡ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਰਾਕਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਜੁੱਧ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤੁਮਾਸ਼ਾ ਸਭ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਹੋਕੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਚੰਡੀ ਚਰਤ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮੈਸੀ ਰਚ ਸਕਾਂਗਾ ਜੋ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ॥

ਇਸ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੀ ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ
ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਵੈਯਾ ਜੋ ਦੁਰਗਾ
ਭਗਤ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਚੰਡੀ ਚਰਤ ਦੇ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰ
ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਤੋਰੇ ਆਛੇਪ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਹੋਇ ।

ਉਲਥਾ ਕਰਨੇ ਹਾਰ ਕਾ ਵਹੁ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹਿ ਕੋਇ ॥੮੮॥

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੌਰਾਣ ਕਾ ਕਰਾ ਭਰਜਮਾ ਏਹ ।

ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਕੀ ਕਥਾ ਲਖ ਨਹਿ ਕਛੁ ਧਰਮ ਸਨੇਹ ॥੮੯॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਆ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ।

ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਪੁਰਾਣ ਕੋ ਅਧਿਕ ਜੋੜ ਕਰ ਭੋੜ ॥੯੦॥

ਜਾਂਤੇ ਸਰਧਾ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ ਕਰਤ ਯਤਨ ਜਗ ਕੋਇ ।

ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਾ ਨਹਿ ਕਾਹੂ ਕੋ ਹੋਇ ॥ ੯੧ ॥

ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਰਚਾ ਕਰਕੇ ਯਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ।

ਕੇਵਲ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਹਿਤ ਜਿਸਕੋ ਮਾਨੇ ਪੰਥ ॥੯੨॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਕਹਾਂ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਰੀ ਗਈ ਜਾਂਤੇ ਕਲਪੈ ਐਸ ।

ਮ੍ਰਿਗ ਭਿਸਨਾ ਮਹਿ ਮ੍ਰਿਗ ਜਿਉਂ ਢੂੰਡਤਹੈ ਜਲ ਜੈਸਾ ॥੯੩॥

ਜੁੱਧ ਸਮਝ ਉਤਸਾਹ ਹਿਤ ਕਰਤ ਜਤਨ ਜਗ ਸੂਰ ।
ਗੀਤ ਕਬਿੱਤਰ ਬਾਰ ਬਹੁ ਬੀਰ ਰਸੇ ਭਰਪੂਰ ॥੯੪॥

ਭਾਵ—ਸੂਰਬੀਰ ਲੋਗ ਜੁੱਧ ਜੰਗਦੇ ਸਮਝ ਪਰਸੈਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਦੇਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਬਿੱਤ ਅਰ ਬਾਰਾਂ ਆਦਿਕ ਬੀਰ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰਚਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲੜਨੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਢਾਡੀਆਂ ਨਾਲ ਗਾਕੇ ਬਹਾਦ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਪੁਰਾਨੇ ਸਮਝਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਜਦ ਲੜਦੇ ਸਨ ਤਦ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਰ ਦੁੱਲੇਭੱਟੀ ਅਤੇ ਜੈਮਲਫਤੇ ਦੀ ਬਾਰਾਂ ਢਾਡੀਆਂ ਤੇ ਸੁਨਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਤਦ ਸੁਨਕੇ ਖੂਨ ਜੋਸ਼ ਮਾਰ ਆਉਂਦਾ ਸਾ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਟੁਕੜੇ ੨ ਹੋਕੇ ਕਟ ਮਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਪਿਛੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਉਂਦੇ ਸੇ ॥

ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਬਾਹੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਗਇਤ੍ਰੇ ਨਾਲ ਸਜਾਕੇ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਾ ਜੋ ਜੰਗ ਦੇ ਸਮਝਪਰ ਬੀਰ ਰਸ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਸਤ੍ਰੁ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਇਸੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤਰਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਪੂਰੇ ੨ ਕਾਬਜ, ਬੀਰ, ਰੌਦਰ ਅਤੇ ਬਿਭਸਤ ਰਸ ਨਾਲ

ਭਰੀ ਹੋਈ ਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਨਾਲ ਕਾਇਰਾਂ ਵਿੱਚ
 ਭੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਭਰਿਆ ਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ
 ਸਮਝਦਿਨ ਤੇਰਾਤ ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਵਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
 ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਉੱਤ-
 ਸਾਹ ਦੇਨ ਲਈ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ
 ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਚੰਡੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸੇ। ਕਿੰਤੂ ਇਹੋ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ
 ਬੀਰ ਰਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਚੰਡੀ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਦੀ
 ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਛੰਦਾਂ ਤੇ ਜਾਲਿਆ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੈਸਾ ਉੱਤਮ ਹੈ ॥

ਯਥ ੪-ਸਵੈਯਾ

“ਲੈ ਮਹਾਸੂਰ ਅਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਸਬੈ ਕਲਵੱਤ੍ਰ ਜਿਉਂ ਚੀਰਕੈ
 ਛਾਰੇ। ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ ਰਹੀ ਗਥ ਜੁੱਥ ਰਿਰੇ ਗਿਰਮੇ ਰਥਸੈ ਵਧ
 ਭਾਰੇ ॥ ਗੂਦਸਨੇ ਸਿਤ ਲੋਹੁਮੈ ਲਾਲ ਕਰਾਲਪਰੇ ਰਨਮੈ ਗਜ
 ਕਾਰੇ। ਜਿਉਂ ਦਰਜੀ ਜਮ ਮਿਤਕੇ ਸੀਤਮੈ ਬਾਗੇ ਅਨੇਕ ਕਤਾ
 ਕਰਡਾਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ਲੈ ਸੂਰ ਸੰਗ ਸਬੈ ਸੂਰ ਪਾਲਸੁ ਕੋਪਕੈ
 ਸੱਤ੍ਰ ਕੀ ਸੈਨ ਪੈ ਧਾਏ। ਦੈ ਮੁਖ ਢਾਰ ਲੀਏ ਕਰਵਾਰ ਹਕਾਰ
 ਪਚਾਰ ਪਹਾਰ ਲਗਾਏ ॥ ਸੋਨਮੈ ਦੈਤ ਸੁਰੰਗ ਭਏ ਕਵਿਨੇ ਮਨ
 ਭਾਉ ਇਹੋ ਛਬਿ ਆਏ। ਰਾਮ ਮਨੋਰਨ ਜੋਤਕੈ ਭਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰ
 ਪਾਉ ਸਬੈ ਪਹਰਾਏ ॥ ੧੬ ॥ ਘਾਇਲ ਘੂਮਤ ਹੈ ਰਨਮੈ ਇਕ
 ਲੋਟਤ ਹੈ ਧਰਨੀ ਬਿਲਲਾਏ। ਦਉਰਤ ਬੀਰ ਕਬੰਧ ਫਿਰੈ
 ਜਿਹ ਦੇਖਤ ਕਾਇਰ ਹੈਂ ਡਰ ਪਾਤੇ ॥ ਯੈ ਮਹਾਸੂਰ ਜੁੱਧ ਕੀਯ

ਤਬ ਜੰਬੁਕ ਗਿ੍ਰਭ ਭਏ ਹੰਗਰਾਭੇ ॥ ਸੋਨ ਪ੍ਰਵਾਹਸੈਂ ਪੈਰ ਪਸਾਰਕੇ
ਸੋਏ ਹੈਂ ਸੁਰ ਮਨੋ ਮਦ ਮਾਭੇ ॥ ੧੭ ॥ ਜੁੱਧ ਕੀਓ ਮਹਾਸੁਰ
ਦਾਨਵ ਦੇਖਤ ਭਾਨ ਚਲੈ ਨਹਿ ਪੰਥਾ ॥ ਮੋਣ ਸਮੂਹ ਚਲਿਓ
ਲਖਿਕੇ ਚਤਰਾਨਨ ਭੂਲਿਗਏ ਸਬ ਗ੍ਰੰਥਾ ॥ ਮਾਸ ਨਿਹਾਰਕੇ
ਗਿ੍ਰਭ ਰੜੈ ਚਟ ਸਾਰ ਪੜੈ ਜਿਮ ਬਾਰਕ ਸੰਥਾ ॥ ਸਾਰ ਸੁਤੀ
ਤਟਲੈ ਭਟ ਲੋਥ ਸਿੰਗ੍ਰਾਲਕੇ ਸਿੱਧ ਬਨਾਵਤ ਖੰਥਾ ॥ ੧੮ ॥

ਭਾਵ-- ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਮੋਲਕ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ੨ ਭਾਵ
ਉਹ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਸਕਦਾ ਜਿਸਨੇ ਕਾਬਜ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਜ
ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਗਿਆਨ
ਤਾਂ ਚੰਗੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਵਿੱਚ ਕਿਆ ੨ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਸ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਸੋ ਓਹੋ
ਪੁਰਖ ਸਮਝੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਵ ਅਤੇ ਦਾਨਵਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧ
ਵਿੱਚ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਸਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਣ ਅਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪਰ
ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਕੇ ਬਿਜੜ ਪਾਉਣ ਪਰ ਕਬਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਐਸਾ
ਬੀਰ ਰਸ ਨਾਲ ਪੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਬਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ
ਅੱਗੇ ਜੋ ਲੋਹੂ ਦਾ ਵਗਣਾ ਅਤੇ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ
ਦਾ ਕਟ ੨ ਕੇ ਗਿਰਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਰੌਦਰ ਰਸ ਨਾਲ
ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਲੋਹੂ ਵਿੱਚ ਲੋਥਾਂ ਦਾ
ਰੁਲਨਾ ਅਰ ਕਾਵਾਂ ਦਾ ਰੱਸਕੇ ਮਾਸ ਅਰ ਮਿੱਝ ਦਾ ਖਾਣਾ
ਅਤੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਦਾ ਮੂਰਦਿਆਂ ਦੀ ਖੱਲਾਂ ਉਤਾਰਕੇ ਖਿਚਨਾ

ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਬਿਭਸਤ ਰਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਕਥਿਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਦੁਵਾਰਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਸੋ ਉੱਤਮ ਕਾਬਜ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਕਾਬਜ ਦੀ ਉਪਮਾ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰੀਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਹੀ ਅਪਨੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਤਸੱਯੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੇਵਲ ਕੋਭਕ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਥ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਭੀ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਮਨੋਰਥ ਅਰਥਾਤ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਉਤਸਾਹ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਤਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ॥

ਯਥਾ:-ਸਵੈਯਾ

“ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਵਿਤਨ ਮੈਂ ਬਰਨਿਓ ਸਭਹੀ ਰਸ ਭੱਦ੍ਰ ਮਈ ਹੈ। ਏਕਤੇ ਏਕ ਰਸਾਲ ਭਇਆ ਨਖਤੇ ਸਿਖ ਲਉ ਉਪਮਾ ਸੁ ਨਈ ਹੈ ॥ ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ ਕਵਿਨੇ ਸਤਸੈ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ। ਜਾਹਿ ਨਮਿੱਤ ਪੜ੍ਹੈ ਸੁਨਹੈ ਨਰ ਸੋ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਤਾਹਿ ਦਈ ਹੈ ॥ ੨੩੨ ॥”

ਦੋਹਰਾ

ਏਸ ਸਵਯੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਅਪਨਾਂ ਗੁਰ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ।
ਕੋਭਕ ਹਿਤ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਹਮਨੇ ਦਿਆ ਬਨਾਯ ॥੯੫॥
ਸਾਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸੁਨਨ ਤੈ ਲਹੇ ਜੁੱਧ ਕੋ ਚਾਵ।
ਭਾਖਾ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਕੋ ਯਹੀ ਜਿਤਾਯੋ ਭਾਵ ॥੯੬॥

ਇਸ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨਾਂ ਯਾ ਤਿਸ ਪਰ ਵਿਸ਼ਾਸ ।

ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਨਹਿ ਰੰਚ ਹੀ ਤਾਂਤੇ ਤਜੀਅਹੁ ਆਸ ॥ ੯੭ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਜੋਹੈ ਕਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਭਾਰਾ । ਜਿਸ
ਮਹਿ ਸੁੰਭ ਨਸੁੰਭ ਚੰਡੀਕੋ ਹੈ ਚੰਡੀ ਨੈ ਮਾਰਾ ॥ ਧੂਮ੍ ਨੈਨ ਅਰ
ਧੂਮ੍ ਕੋਤ ਸੋ ਜੈਸੀ ਕਰੀ ਲਰਾਈ। ਸੋ ਭੀ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਹਿਤ
ਲੀਲਾ ਗੁਰ ਜੀ ਨੈ ਕਰਵਾਈ ॥ ੧੯੮ ॥ ਜੁਧ ਜੰਗ ਦੀ ਬਾਣੀ
ਸੁਨਕੇ ਕਾਇਰ ਭੀ ਬਲ ਪਾਵੇ। ਅਰ ਸੂਰੇ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਚੰਗਨ ਚਾਉ ਵਧਾਵੈ ॥ ਬਾਣੀ ਦਾ ਫਲ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਸੁਨਦੇ
ਸਾਰ ਪਿਆਰੇ। ਮੋਦ ਰੱਖ ਜਿਉਂ ਪਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਸੁਨ ਅਸੀਸ
ਪੁਨ ਗਾਰੇ ॥ ੧੯੯ ॥ ਇਸੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕਰ ਗੁਰ ਨੇ ਨਾਰੀ
ਜੰਗ ਜਿਤਾਏ। ਆਖੀ ਦੇਖੋ ਓਸ ਬਹਾਦਰ ਕੈਸੇ ਹਾਥ ਦਿਖਾਏ ॥
ਫਿਰ ਜੋ ਮਰਦ ਹੋਇਕਰ ਰਣਤੇ ਫਿਰਦਾ ਪਾਜੀ ਹੋਕੇ। ਕਹੋ
ਭਲਾ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਸੀ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕੇ ਖੋਕੇ ॥ ੧੦੦ ॥

ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਸ਼ਰਮ ਦੇਨ ਹਿਤ ਹੈ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਗਾਇਆ।
ਕਰਕੇ ਯਤਨ ਪੁਰਾਣੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਮੈਂ ਉਲਟਾਇਆ ॥ ਜਿਸ
ਪਰ ਸ਼ਰਮ ਕਰਨ ਨਰ ਗੀਦੀ ਦੇਖ ਬਹਾਦਰ ਨਾਰੀ। ਗੁੜ੍ਹ ਭਾਵ
ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੈ ਗੁਰ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਸਾਰੀ ॥ ੧੦੧ ॥ ਤੂੰ ਭੁੱਲਿਆ
ਹੈਂ ਕੇਹੜੀ ਗਲੋਂ ਸੁਨ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤਾ। ਆਖਿਆ ਦਿਲ
ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਮੇਰਾ ਰੱਤੀ ਮੂਲ ਨ ਲਗਤਾ ॥ ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਕਰੀ ਹੁਣ
ਪਸਾਰੇ ਉਲਟੇ ਰਹੁ ਨ ਜਾਹੀਂ। ਭੁੱਲੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਈ ਅਜੇ
ਵਿਗੜਿਆ ਨਾਹੀਂ ॥ ੧੦੨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ੴ ਦੋਹਰਾ

ਉਲਟੇ ਰਸਤੇ ਜਾਣਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾਹੀ ਚਾਉ ।

ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੇ ਸਭੀ ਉਪਾਉ ॥ ੧੦੩ ॥

ਮੇਰਾ ਭੇਰਾ ਸ਼ਗੜਨਾ ਹੈ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਹੇਤ ।

ਹੋਰ ਅਸਾਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਂਝਾ ਬੀਜਿਆ ਖੇਤ ॥ ੧੦੪ ॥

ਭਾਵੇਂ ਤੈ ਬਹੁ ਮੁਕਤ ਦੇ ਅਰਭਾਰੇ ਪਰਮਾਨ ।

ਖੰਡਨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕਰਾ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧਿ ਸਮਾਨ ॥ ੧੦੫ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਤੇਰੇ ਕਹਨੇ ਤੇਹੀ ਦੁਰਗਾ ਖੰਡਨ ਮੂਲ ਨ ਹੋਈ । ਜਿਸ ਤੇ
ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਅਸਾਨੂੰ ਸਰਦਾ ਜੋਗ ਨ ਕੋਈ ॥ ਸਾਨੂੰ ਮਿਰ ਧਰ
ਮੰਨਨ ਪੈਂਦਾ ਜੋ ਹੈ ਗੁਰ ਜੂ ਗਾਇਆ । ਜਿਸਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ
ਹਮ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਪਾਇਆ ॥ ੧੦੬ ॥ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ
ਉਪਮਾਂ ਉਸਦੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਗਾਈ । ਹੈ ਜਗ ਜਨਨੀ ਰਾਖਸ਼
ਹਨਨੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ਜਿਸਤੇ ਅੱਜ ਤੀਕ ਇਹ ਪੌੜੀ
ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਿੰਘ ਪਯਾਰੇ । ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੇ ॥ ੧੦੭ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤੀਜੇ ਚੰਡ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨਾਈ ਚੰਡ ।

ਤਾਂਤੇ ਤੇਰੇ ਕਹਨ ਤੇ ਹੋਵਤ ਨਾਹੀ ਖੰਡ ॥ ੧੦੮ ॥

ਸੋ ਸਾਰੀ ਮੈਂ ਆਖਸਾਂ ਪਉੜੀ ਸਨ ਕਰ ਧਯਾਨ ।

(੩੫੮)

ਮਗਰੋਂ ਤੂੰ ਭੀ ਆਪਣਾ ਨਿਸਰਾ ਕਰੀਂ ਬਖਾਨ ॥ ੧੦੮ ।

ਯਥਾ:--ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਕੇ ਗੁਰਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ ,
ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈ ਸਹਾਇ ॥ ਅਰ
ਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਧਿਆਈਐ ਜਿਸੁ ਡਿਠੇ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ ॥ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਸ-
ਰੀਐ ਘਰ ਨਉਨਿਧ ਆਵੈ ਧਾਇ । ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ”

ਭਾਵ--ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਨੇ ' ਭਗਉਤੀ, ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ
ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਨਵਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਰੂਪ ਮੰਗਲ
ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਚਾਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ
ਚੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰਭੀ ਸੰਦੇਹਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਰਥਾਤ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ
ਲੈਕੇ ਨੌਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਤੇ ਨਜ਼ੂਨ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਅਰ
ਗਲੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਕਾਰਜ ਨਿਰਥਿਘਨਤਾ ਲਈ ਪੂਜੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਉਤਮ
ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਜਿਸਤੇ ਸਭ ਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਓਸਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਲੀਤਾ ਹੈ

ਦੋਹਰਾ

ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਚੁਕਿਆ ਇਸ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ।

ਅਜੇ ਨ ਮੰਨੈ ਏਸ ਨੂੰ ਤਾ ਡੁਬੇ ਤੁਹਿ ਲੇਖ ॥ ੧੧੦ ॥

ਇਸਦਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੁਨ ਦੱਸੀਂ ਕੌਨ ਜਵਾਬ ।

(੩੫੯)

ਜਿਸਤੇ ਮਨ ਮਤ ਛੱਡਕੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜ ਸਿਤਾਬ ॥ ੧੧੧ ॥
ਗੁਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ ਫਿਰ ਉਲਟਾਵੈ ਕੌਣ ।
ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹ ਗੱਠੜੀ ਰੱਖੇ ਅਪਨੀ ਹੋਣ ॥ ੧੧੨ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਹੈਂ ਲਿਆਇਆ ਢੁੰਡਕੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਡੀ ਦਲੀਲ ।
ਚੰਗਾ ਹੈਂ ਹੱਥ ਆਇਆ ਦੁਰਗਾ ਹੇਤ ਵਕੀਲ ॥ ੧੧੩ ॥
ਫੁੱਲ ਗਿਆ ਪੜ੍ਹ ਮਨ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਆਪਿ ।
ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਦੱਸਨ ਲਗਾ ਕਰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਜਾਪ ॥ ੧੧੪ ॥
ਚੂਹੇ ਵਾਂਗਰ ਸੁੰਡ ਦੀ ਪਾਕੇ ਗੰਢੀ ਇਕ ।
ਹੋਇ ਪਸਾਰੀ ਬੈਠਿਆ ਮੂੰਹ ਤੇ ਬੋਲੇ ਫਿਕ ॥ ੧੧੫ ॥
ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਤੂੰ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਫੇਰ ।
ਓਸ ਟਕਾਨੇ ਤੁਧ ਨੂੰ ਲਿਆਵੈ ਕਿੱਕ੍ਰਿਘੇਰ ॥ ੧੧੬ ॥
ਜਿਸਤੇ ਆਪੇ ਸਮਝ ਲੈ ਨਹੀਂ ਭਗਉਤੀ ਏਹ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਤੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਹੈਂ ਖਰਾ ਜਤਾਕੇ ਨੇਹ ॥ ੧੧੭ ॥
ਜਿਸਤੇ ਖੰਡਨ ਏਸਦਾ ਕੀਤਾ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ।
ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹ ਲੈ ਨਾਲਖਜਾਲ ॥ ੧੧੮ ॥

ਯਥਾ— ਪਉੜੀ

ਅੰਝਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜਿਕੇ ਜਿਨ ਸੰਸਾਰ ਉਪਾਇਆ । ਬ੍ਰਹਮਾ
ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਸਾਜਿ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਖੇਲ ਰਚਾਇ ਬਣਾਇਆ ।
ਸਿੰਧ ਪਰਬਤ ਮੋਦਨੀ ਬਿਨ ਬੰਮ੍ਹਾਂ ਗਗਨ ਰਹਾਇਆ । ਸਿਰਜੇ

ਦਾਨੋਂ ਦੇਵਤੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਬਾਦ ਰਚਾਇਆ ॥ ਤੈਹੀ ਦੁਰਗਾ
ਸਾਜਕੈ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ ॥ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲ ਰਾਮਲੈ ਨਾਲ
ਬਾਣਾ ਦਹਿਸਿਰੁ ਘਾਇਆ ॥ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ ਕੰਸ
ਕੇਸੀ ਪਕੜ ਗਿਰਾਇਆ ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਮੁਨਿ ਦੇਵਤੇ ਕਈ ਜੁਗ
ਤਿਨੀ ਤਨੁ ਤਾਇਆ ॥ ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦੱਸ ਭਲਾ ਇਹ ਕਿੱਸਦਾ ਯਸ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਰਾਇ ।

ਨਮਸਕਾਰ ਮੰਗਲ ਕਿਹਾ ਕਾਬਜਰਚਨਦੇ ਚਾਇ ॥੧੧੯॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਰਿਸਟੀ
ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭੌਤਕ ਅਭੌਤਕ ਚਰਾਚਰ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਅਰ
ਬਲ ਵਰਧਾਤਾ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਪਹਲੇ
ਅਪਨਾ 'ਖੰਡਾ', ਅਰਥਾਤ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ੨ ਯਾ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ
ਵਿਭਾਗ ਕਰ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਅਟਲ ਤੇਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਉਸ ਬੋਂ
ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਦੋਸਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲੀਆਂ ਦੇ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਜੁਦਾ ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ "ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਿਸਨ, ਅਤੇ ਮਹੇਸ਼"
ਅਰਥਾਤ ਉਤਪਤ ਪਾਲਨ ਅਰ ਸੰਹਾਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੁਆਰੇ
ਇਹ ਅਪਨੀ ਕੁਦਰਤ ਅਰਥਾਤ ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਦਾ ਖੇਲ
ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੈ ਰਚਿਆ ਹੈ ॥

ਫਿਰ ਜਿਸਨੇ ਸਮੁਦਰ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਸਾਜਿਕੇ

ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬੰਭਾਂ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੰਖ ਤਾਰਾ ਗਨ ਚੰਦ੍ਰ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਹਰੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ॥

ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਵਡੇ ੧ ਦਾਨਵ ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਂ ਕੂਰ ਮਦ ਮਤ ਲੋਗ, ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਸੁਭ ਗੁਣ ਸਪੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਗੁਣ ਕਰਮ ਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਵਿਰੋਧ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੁਰ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਭਾਵ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਪਰਸਪਰ ਬਿਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥

ਫਿਰ ਓਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ "ਦੁਰਗਾ" ਅਰਥਾਤ ਕਠਨ ਅਧੀਨ ਹੋਨੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵੱਡੇ ੧ ਬੁਰੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਲੀ ਉਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਭੇਰੀ ਹੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪਾਕੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮਦ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ॥

ਫਿਰ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੈਬੰਹੀ ਰਾਮ ਨੇ ਬਲ ਲੈਕੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਤੀਰੀ ਲੇਖ ਕੀਤਾ ਅਰ ਭੇਰੇ ਹੀ ਬਲ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਪਕੜ ਕੇ ਪਛਾੜਿਆ, ਜਿਸਤੇ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦੇ ॥

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰ ਆਪ ਅਗਾਧ ਹੈਂ ਜਿਸਤੇ ਭੇਰੇ ਗਯਾਨ ਲਈ ਵਡੇ ੨ ਮੁਨੀਸ਼ੁਰਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ੨ ਕਾਲ

ਭਕ ਅਪਨੇ ਤਨ ਪਰ ਦੁਖ ਸਹਾਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦੇਖਨੇ ਲਈ ਭਪ-
ਸਿਆ ਕੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਕੇ
ਤੈਨੂੰ “ਨੇਇਤੀ-ਨੇਇਤੀ” ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਪਰੇ ਇਸ ਤੇ
ਭੀ ਪਰੇ ਕਹਿਕੇ ਦੱਸਿਆ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸਭ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਅਰਸਭ
ਦਾ ਬਲ ਹੈਂ ਕਿੰਤੂ ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਦੂਜਾ ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਯਾ ਤੈਥੋਂ ਬਲ-
ਵਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਪਿਆਰਿਆ ਨਹੀਂ ਭਗਉਤੀ ਚੰਡ ।

ਵਹੁ ਈਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਨ ਰਚਿਆ ਖੂਹਮੰਡ ॥੧੨੦॥

ਯੋਗਕ ਰੂੜੀ ਲੱਛਣਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹੋਤ ਹੈਂ ਤਿੰਨ ।

ਜਿਨਕਰ ਲੱਖ ਪਛਾਨੀਯਹਿ ਸਭਤੇ ਕਰਕੇਭਿੰਨ ॥੧੨੧॥

ਭਾਵ—ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਯੋਗਕ ਅਰਦੁਜੇ ਰੂੜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ
ਲਾਛਣਕ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪਦ ਪਦਾਰਥ ਦਾ
ਗਯਾਨ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯੋਗਕ ਪਦ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ
ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਆਖੇ ਜਾਣ, ਜੈਸਾ ਕਿ
ਚਾਰਪਾਈ ਨਾਮ ਮੰਜੀ ਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਚਾਰ ਪਾਵੇ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂੜੀ ਪਦ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ
ਦੇ ਸਮਝਨ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਜੈਸਾ ਕਿ “ਮੰਜਾ” ਇਸ ਤੇ
ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੰਜਾ ਕਿਸ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ
ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਪਦ ਤੇ ਮੰਜੇ ਦਾ ਗਯਾਨ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਇਸੇ ਤਰਹਾਂ ਲਾਛਣਕ ਪਦ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ
ਪਰ ਅਪਨੇ ਲੱਛ ਨੂੰ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਕਿੰਤੂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ
ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਕੇ ਉਸਦਾ ਗਯਾਨ ਕਰਨ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ
‘ਯੋਗਕ’ ਨਾਮ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ
ਹੈ ਯਥਾ:- “ਤਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ
ਸੁਮਤਿ” ਅਰਥਾਤ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਕਿੰਤੂ ਬੁਧਿਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕਰਮ
ਯਾ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਅਰ ਓਹ ਨਾਮ “ਯੋਗਕ,, ਨਾਮ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ “ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ
ਜਗਤ੍ਸ੍ਰੋਰ,, ਅਤੇ “ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ” ਆਦਿਕ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਇਸ ਵਾਸਤੇ “ਭਗਉਤੀ” ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ
ਹੈ, ਅਰ ਇਹ ਉਸਦਾ ਯੋਗਕ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ “ਭਾਗਵਤ
ਅਤੇ ਇਤੀ” ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਦਾਂ ਤੇ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ
ਅਰਥ “ਓਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ” ਅਰਥਾਤ ਓਹ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਾਲਾ
ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ “ਈ” ਪਰ ਤੈ ਲਾਉਨ ਤੇ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਬਣ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਭਗਵਤੀ ਯਾ ਭਗਉਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਕਿੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਈਸ਼ੁਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ
ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਨ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ
ਕਰਕੇ ਬੋਲਨ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਓਹ ਇਕ ਬੁੱਢੀ
ਮਾਈ ਹੈ । ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ
ਜੋ “ਸਰਬੈਠੀ ਹੈ ” ਆਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਇਹ ਭਾਵ

ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ “ਭਗਵਤੀ” ਪਦ ਦਾ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਭਗਉਤੀ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਭਾਗ ਛੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ ਅਰ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੇ ਭਾਗ ਪਾਏ ਜਾਨ ਸੋ ਭਗਵਾਨ ਅਛ-ਥਾਤ ਈਸ਼ੁਰ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ, ਸੰਪੂਰਨ ਯਸ ੧, ਸੰਪੂਰਨ ਲਛਮੀ ੨, ਸੰਪੂਰਨ ਈਸ਼ੁਰਜ ੩, ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ੪, ਸੰਪੂਰਨ ਬੀਰਜ ੫, ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵੈਰਾਗਜ ੬, ਇਹ ਖਟ ਗੁਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਨ ਸੋ ਭਗਵਤ ਯਾ ਈਸ਼ੁਰ ਕਹ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਐਸਾ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਪਾਏ ਜਾਨ ਕਿੰਤੂ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਹੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਗੁਣ ਭੀ ਪੂਰਾ ਕਿਸੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਯਾ ਬੀਰਜ ਕੋਈ ਭੀ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਭਗਵਤ ਹੋਨਦੇ ਜੋਗ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ॥

ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਭਗ-ਉਤੀ ਯਾ ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕਿਆ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਲੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਗੁਣ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ॥

ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸੀ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਉਪਾ-ਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ

ਪ੍ਰਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਓਸੇ ਮਾਯਾਨੂੰ ਮਹਾਂਨਿੰਦਤ ਅਗਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਤਮ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵੱਡੇ ੨ ਵਿੰਦਾਨਾਂ ਨੇ ਕਥਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨਰਥਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮਾਇਆ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਜਪ, ਤਪ, ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਤਯਾਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਯਾ ਦੇਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਯਸ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਲਛਮੀ ਦੀ ਅਧਪਤਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਕਲਪਤ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਯੁਕਤ ਹੈ, ਅਰ ਨਾ ਹੋ ਹੀ ਸਕਦੀ ਹੈ ॥

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੀ ਈਸ਼੍ਵਰਯਤਾ ਦੀ ਅਧਪਤੀ ਇਹ ਮਾਯਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਭੀ ਹੋਰਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕ ਈਸ਼੍ਵਰਯਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ॥

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਭੀ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਅਗਸ਼ਾਨ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਧੇਰਾ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਗਯਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਸ਼ਾਨ ਭੀ ਗਿਆਨ ਯਾ ਹੋਰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ॥

ਪੰਜਵਾਂ ਬੀਰਜ ਅਰਥਾਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਨ ਦਾ ਲਖਨ ਭੀ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ੯ ਨਹੀਂ ਘਟ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜਿਸਤੇ

ਨਿਰ ਆਸਰੇ ਰਹਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਬਹੁਤ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਕਾਰਨ ਮੰਨੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਬੀਰਜਤਾ ਭੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੇਵਾਂ ਭਾਗ ਵੈਰਾਗ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਨਾ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਉਲਟਾ ਰਾਗ ਅਰਥਾਤ ਬੰਧਨਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਛੇ ਭਾਗ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਨ ਤੇ ਭਗ-ਉਤੀ ਪਦ ਦਾ ਅਸਪਦ ਹੋਨਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ॥

ਪਰੰਤੂ ਏਹ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਉਸੇ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਇਸ ਯੋਗਕ ਪਦ ਦਾ ਲੱਖਣ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਗਉਤੀ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਖਟ ਭਗ ਸਪੰਨ ਹੈ, ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਯੋਗਕ ਸ਼ਬਦ ਦੁਵਾਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ “ਭਗਉਤੀ” ਅਰਥਾਤ ਖਟ ਭਗ ਸਪੰਨ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੰਗਲ ਇਸ ਜੰਗ ਵਾਲੇ ਚੰਡੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਅੱਗਯਾਨੀ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਮੰਨ ਲੀਤੀ ਹੈ, ਅਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ॥

ਦੂਸਰਾ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਵੰਗ ਪਰ ਤੇਗ ਨੂੰ ਭਗਉਤੀ ਸੋਟੇ ਨੂੰ ਭਗਉਤਾ ਛਟੀ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਮੇਤ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਰਾਮਜੰਗਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ

ਅਰਥ ਐਥੇ “ਭਗਉਤੀ” ਅਰ “ਭਗਉਤਾ” ਕਹਨ ਤੇ ਭਾਗ ਅਰਥਾਤ ਜੁਦੇ ੨ ਹਿਸੇ ਕਰ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਨੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਯਾ ਸੋਟੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਿਸੇ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਦੇ ਤਲਵਾਰ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਤ ਆਦਿਕ ਦੇ ਭੀ ਨਾਮ ਹੋਨਗੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਲਾਛਣਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਕਈ ਅੰਗਿਯਾਨੀ ਲੋਗ ਧੋਖਾ ਖਾਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਛਣਕ ਪਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਅਪਨੇ ਲੱਖ ਨੂੰ ਜਹਿਤੀ ਅਜਹਤੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਆਦਿਕ ਲੱਛਣਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਵਿਦਿਆ ਹੀਨ ਲੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਕੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਬੋ ਰਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਹਤੀ ਲਖਨਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਾਰ ਅਰਥ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਲੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੇਤਾ ਜਾਏ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਹੇ ਕਿ “ਮੈਨੂੰ ਤਖਤ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਕਰਾਂ” ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਤਖਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬੈਠਨ ਦਾ ਸਥਾਨ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇਹ ਮੰਨਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਉਹ ਆਗਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਾਰ ਅਰਥ

ਦਾ ਸਾਰਾ ਤਜਾਗ ਕਰਕੇ ਲੱਖ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿਤ ਲਖਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਕਾਬਯ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀ ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਕਲਪਤ ਅਰਥ ਬਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ॥

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ੨ ਅਜਹਤੀ ਲਖਣਾਂ ਦੇ ਪਦ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਬੇ ਹੀਨ ਲੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਨੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਹੀ ਸਮਝ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ॥

ਅਜਹਤੀ ਲੱਖਣਾਂ ਵਾਲੇ ਓਹ ਪਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਅਰਥ ਦਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੱਖਣਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਵਾਰ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਦਾ ਭੀ ਅੰਗਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜੈਸਾ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਖੇ ਕਿ “ਦਹੀ ਨੂੰ ਕਾਉਂ ਨਾ ਖਾ ਜਾਨ” ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਉਸ ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਚਨ ਬੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕਾਵਾਂ ਤੇ ਹੀ ਦਹੀਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲਾ ਉਸਦੇ ਕਥਨ ਬੇ ਹੋਰ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਕੁੱਝੇ ਬਿੱਲੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਡੰਗਰ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਭੀ ਦਹੀਂ ਨਹੀਂ ਖਾਨ ਦੇਂਦਾ, ਜਿਸਤੇ ਓਹ ਇਹ ਲੱਖਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਹੀਂ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਇਸਤੇ ਜਿਤਨੇ ਦਹੀਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਜੀਵ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖਯਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ, ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਜਹਤੀ ਲੱਖਣਾਂ ਨਾਲ ਕਾਵਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੱਗੋਂ ਹੋਰ ਦਹੀਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰ ਲੀਤਾ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਬਯ ਵਕਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦ

ਯਾ ਪਦ ਅਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸਹਤੀ ਲੱਖਨਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਵਾਰਾਰਥ
ਤੇ ਅਧਿਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀਮੁਖ
ਵਾਕ ਹਨ:--

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਦੇਹਿਰਾ

“ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕਉ ਕਰੋ ਮੁਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ।

ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਰੀਝ ਇਹ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ॥ ੧ ॥”

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਪਨੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ
ਕਰਨ ਲਈ ਜਦ ਖੜਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤਦ ਨਾਲ ਹੀ
ਇਹ ਖਯਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਆ ਨਿਰਾ ਖੜਗ ਤੇ ਹੀ
ਰਖਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਸਗੋਂ ਉਸ ‘ਖੜਗ’
ਪਦ ਤੇ ਅਧਿਕ ਦਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:-ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੇਦ

“ਨਮੋ ਖੜਗ ਖੰਡੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਕਟਾਰੰ । ਸਦਾ ਏਕ ਰੂਪੰ ਸਦਾ
ਨਿਰ ਬਿਕਾਰੰ ॥ ਨਮੋ ਥਾਣ ਪਾਣੰ ਨਮੋ ਦੰਡ ਧਾਰੰ । ਜਿਨੇ ਚੌਦਹੂੰ
ਲੋਕ ਜੋਤੀ ਬਿਥਾਰੰ ॥ ੯੭ ॥ ਨਮਸਕਾਰਯੰ ਮੋਰਤੀਰੰ ਤੁਫੰਗੰ ।
ਨਮੋ ਖੰਗ ਅਦੌਰੀ ਅਭੇਅੰ ਅਭੰਗੰ । ਗਦਾਯੰ ਗ੍ਰਿਸਟੰ ਨਮੋ ਸੈਂ
ਹਥੀਯੰ । ਜਿਨੇ ਤੁਲੀਯੰ ਬੀਰ ਬੀਯੋ ਨ ਬੀਯੰ ॥ ੯੮ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੇਦ

ਨਮੋ ਚੱਕ੍ਰ ਪਾਣੰ । ਅਭੂਤੰ ਭਯਾਣੰ ॥ ਨਮੋ ਉੱਗ੍ਰਦਾੜੰ । ਨਮੋ
ਗ੍ਰਿਸਟ ਗਾੜੰ ॥ ੯੯ ॥ ਨਮੋ ਤੀਰ ਤੋਪੰ । ਜਿਨੇ ਸਤ੍ਰ ਘੋਪੰ ॥
ਨਮੋ ਧੋਪ ਪੱਟੇ । ਜਿਨੇ ਦੁਸਟ ਦੱਟੇ ॥ ੧੦੦ ॥ ਜਿਤੇ ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਮੰ ।
ਨਮਸਕਾਰਤਾਮੰ । ਜਿਤੇ ਅਸਤਭੇਅੰ । ਨਮਸਕਾਰ ਭੇਅੰ । ੯੧।

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਖੜਗ ਨੂੰ ਸਸਤ੍ਰ ਜਾਨਕੇ ਰੱਖਯਾ ਕਰਤੀ ਆਖਨ ਤੇ, ਕਮਾਣ, ਬਾਣ, ਦੰਡਾ, ਤੀਰ, ਤੁਫੰਗ, ਗਦਾ, ਬੂਛਾ, ਚੱਕ੍ਰ, ਤੋਪ, ਘੋਪ ਧੋਪ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਭੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਰਖਯਾ ਕਾਰਨ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਇੱਕ ਤੇਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖਯਾ ਦੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਤੇ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਹਤੀ ਲਖਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸਤੇ ਸਭ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣਨੇ ਪਏ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਏਥੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬਯ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਅਜਹਤੀ ਲੱਖਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ॥

ਤੀਸਰਾ ਜਦ ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਲਖਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਅਸਲੀ ਤੌਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਸਸਤ੍ਰ ਇੱਕ ਜੜ੍ਹ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਅਲਪੰਗ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਨਾ ਅਤੇ ਚੁਰਾਏ ਜਾਨ ਆਦਿਕ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੜ੍ਹ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਦਾ ਕਰਨਾ ਗਯਾਨਵਾਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਤਾਈਂ ਮਹਾਂ ਅਜੋਗ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਲੋਸਟ ਅਰ ਜੜ੍ਹ ਅਲਪੰਗ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਇੱਕ ਸਭ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਓਸੇ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ

ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਲੋਸਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੜਤਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਅਲੱਖ ਅਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਆਦਿਕ ਸੁਭਾਵਕ ਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸਤਾ ਅਤੇ ਅਲ-ਪਗਤਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਹੋਨਾ ਅਸੰਭਵ ਜਾਨਕੇ ਇਤਨੀ ਅੰਸ ਦਾ ਗ੍ਰਹਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪਨੀ ਬਜਾਪਕ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸਮਰਥਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਸਤਰਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਸੰਪੂਰਨ ਭਯਾਂ ਤੇ ਰੱਖਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਲਖਨਾਂ ਤੇ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੀ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥

ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਐਥੇ ਲੱਖਣਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਲੋੜ ਪਰਮਾਨ ।

ਜੇ ਸ਼ਬਦਨ ਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਸਭ ਕੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ॥ ੧੨੨ ॥

ਭਾਵ—ਲਖਣਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਓਥੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸਮਝਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸ਼ਯ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਥਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਭੀ ਸੰਸ਼ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫਿਰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਲਖਣਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿਆ

ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਸਬਦ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਬਿਨਾਂ ਨਿਸਰੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਰ ਹਵਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਸਾਧਨ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪ-ਯੋਗੀ ਸੇ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਅਹੋ ਮੀਤ ਯਹ ਸੱਤ ਨਹਿ ਜੋ ਤੁਮ ਕਰਾ ਖਿਆਲ ।
ਕੇਵਲ ਸਰਵਨ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਸਬਦ ਬੋਧ ਨਹਿ ਭਾਲ ॥੧੨੩॥

ਭਾਵ—ਨਿਰਾ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਨਕੇ ਹੀ ਸਬਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿੰਤੂ ਸਬਦ ਬੋਧ ਦੋਰਾਰ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਉਸ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸੱਕੀਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਚਾਰੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕਾਂਖਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਜੋਗਤਾ ਤੀਜਾ ਸੰਨਿਧਾਨ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਇੱਕ ਪਦ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਂਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲੇ ਪਦ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਨਾ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਅਪਨੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ (ਘਟ) ਪਦ ਨੂੰ (ਆਨਯ) ਪਦ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਨਿਰਾ (ਘਟ) ਹੀ ਆਖ ਦੇਈਏ ਤਦ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਘੜਾ ਫੁਟ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਗਿਆਨ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ 'ਲੈਆਓ' ਪਦ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਘੜੇ ਪਦ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਲਾ ਦਈਏ ਤਦ ਝਟ ਗਜ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਘੜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਹਲਾ ਕਾਰਨ ਸਬਦ ਬੋਧਦਾ ਕਾਖਜਾ ਹੈ ॥

ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਜੋਗਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਖਜਾ ਵਾਲਾ ਪਦ ਭੀ ਜੋਗ ਹੋਵੇ ਕਿੰਤੂ ਅਜੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਘੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੈ ਆਓ ਪਦ ਦੀ ਜੋਗਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਪਰਬਤ ਲੈਆਉ ਯਾ ਚੰਦ ਲੈਆਓ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਕਾਖਜਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਜੋ ਪਦ ਨੂੰ ਪਦ ਦੀ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸਤੇ ਪੂਰਾ ਸਬਦ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜੋ ਨਿਸਚਯ ਆਤਮਕ ਹੈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਖੀਏ ਕਿ ਚੰਦ ਲੈ ਆਓ, ਯਾ ਪਹਾੜ ਲੈ ਆਓ ਤਦ ਉਹ ਹਸ ਛੱਡੇਗਾ, ਅਰ ਨਿਰਾਰਥਕ ਸਮਝੇਗਾ ਜਿਸਤੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਯਾ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਰੂਰ ਹੋਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ॥

ਤੀਸਰਾ (ਸੰਨਿਧੀ) ਅਰਥਾਤ ਬਿਲੰਬ ਰਹਿਤ ਪਦ ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਪਾਸੋਂ ਪਾਸ ਪਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਸਬਦ ਦਾ ਬੋਧ ਨਿਰਯਤਨ ਹੋ ਸੱਕਦਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ (ਘੜਾ ਲੈ ਆਓ) ਇਤਨਾ ਆਖਨ ਤੇ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਘੜੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਰ ਤਾਂ (ਘੜਾ) ਆਖੇ ਅਰ ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ (ਲਿਆਓ) ਕਹੇ ਤਦ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਨਿਧੀ ਦਾ ਹੋਨਾ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਹੋਨ ਲਈ ਸ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ॥

ਚੌਥਾ—(ਵਕਤੀ ਤਾਤ ਪ੍ਰਸ) ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਸ੍ਰੋਤਾ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਵਕਤਾ ਦੇ ਤਾਤ-ਪਰਜ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਲਵੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ (ਸੈਂਧਵ) ਲੈ ਆਓ, ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਸੈਂਧਵ ਨੂੰ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਸੁਨਣੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਸਮਝੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਪਰਸ਼ਾਦ ਬਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸੈਂਧਵ ਲੈ ਆਓ ਪਦ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਗਾ ਤਾਂ ਘੋੜਾ ਕਾਠੀ ਪਾਕੇ ਲੈ ਆਵੇਗਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਾਕੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸੈਂਧਵ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਗਾ ਤਾਂ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨੂੰਨ ਦਾ ਡਲਾ ਲਿਆਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਏਗਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਪਦਾਂ ਯਾ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਦਾ ਸਮਝਨਾ ਸਬਦ ਬੋਧ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਵ-ਸਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ੨ ਸੰਦੇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਖਿਆ ਕਿਸਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਜੋਗਤਾ ਕਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਸੰਨਿਧੀ ਵਾਲੇ ਪਦ ਕੌਣ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲ ਤਾਤਪਰਜ ਕਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇਂ ਗੇ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਾਰੇ

ਥਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਦ ਸ਼ਰੂਰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੀ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੀ ਥਾਤਨ ਦੇ ਵਿਖੇ ਕਰਨੀ ਬਨੇ ਨ ਖਿੱਚ ।

ਤਾਤਪਰਜ ਕਛੁ ਹੋਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਇਨਦੇ ਵਿੱਚ ॥ ੧੨੪ ॥

ਚੌਪਈ

ਹੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤ ਪਯਾਰੇ । ਤੈਂ ਸਾਡੇ ਇਹ ਬਰਨ ਵਿਚਾਰੇ ॥
ਅਰ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਯਾ ਗਿਆਨ । ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਪਛਾਨ ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਅਰਥ ਭਗਉਤੀ ਸਾਰਾ । ਤੈਂ ਅਪਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿਵਿਚਾਰਾ ।
ਜਾਨ ਲਿਆ ਈਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ । ਇਸ ਮਹਿ ਨਹਿ ਚੰਡੀ ਦਾਕਾਮ ।
ਫਿਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਛ ਮੁਖੋਂ ਬਖਾਨ । ਗੁਰ ਪਰ ਲਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਤੁਛਾਨ ।
ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਪਾਪ ਵਿਦਾਰਨ । ਆਏ ਬੇ ਧਰ ਪਰਸੁਖ ਕਾਰਨ ।
ਜਿਨ ਬਿਨ ਕਰਤਾ ਹੋਰਨਮਾਨਜੋ । ਕੇਵਲਕਾਲ ਸਰਬਬਿਧਜਾਨਜੋ ।
ਫਿਰ ਉਨ ਪਰ ਜੋ ਦੋਖ ਲਗਾਏ । ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਕ ਠਹਰਾਏ ।
ਜਿਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਮੈਂ ਕਰ ਦੀਆ । ਅਰ ਤੈਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸੁਨਲੀਆ
ਸੋ ਤੂੰ ਦਸ ਸੱਤ ਹੈ ਨਾਹੀਂ । ਕਿਯਾ ਆਯਾ ਤੇਰੇ ਮਨ ਮਾਹੀਂ ?
ਹੈ ਢੁੱਰਤ ਤਾਂ ਹੋਰ ਚਲਾਏ । ਜੋ ਮਨ ਮਹਿ ਹੈ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਨਾਏ ॥ ੧੨੫ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਪਨੇ ਅਨਭਵ ਨਾਲ ਜਦ ਦੇਖੇਂ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ ।

ਤਾਂ ਇਹ ਬੰਧ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਦੇਵੇਂ ਸਗਲ ਨਿਵਾਰ ॥ ੧੨੬ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਮੇਰਾ ਅਨਭਵ ਅਜੇ ਭੀ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਇਹ ਸੱਚ ।

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਵਿਚ ਨਹਿ ਰੰਚਕ ਦਿਸਦਾ ਕੱਚ ॥ ੧੨੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਹੈ ਇਹ ਮੋਟੀ ਥਾਤ ਪਸਾਰੇ । ਜੋ ਆਵੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ਹਮਾਰੇ ॥
ਜਿਸਕੀ ਲਗਨ ਜਾਂਹਿ ਮਨ ਹੋਤੀ । ਲਾਗ ਰਹਤ ਹੈ ਫਿਰ ਸੰਗ ਓਤੀ ।
ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਗੁਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਾਵੈ । ਔਰ ਨ ਦੂਸਰ ਨਜ਼ਰੀ ਆਵੈ ।
ਅਰ ਜਾਸੋਂ ਕੁਛ ਕਾਮ ਨ ਆਵਤ । ਤਾਂਕੇ ਨਰ ਨਹਿ ਕਬੀ ਮਨਾਵਤ ।
ਰਹਤ ਉਪੇਖਯਾ ਤਾਂਕੇ ਮਾਹੀਂ । ਜਾਂਕੇ ਸਾਥ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਨਾਹੀਂ ॥
ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਨੀ ਦੁਵਾਰੇ । ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਦੁਰਗਾ ਅਧਿਕਾਰੇ ॥
ਜਾਂਤੇ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਗਾਵੈਂ । ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਜਗ ਮਾਤ ਬਤਾਵੈਂ ।
ਅਰ ਪੁਨ ਭੀਨ ਚਰਿਤ ਤਿਸ ਕੇਰੇ । ਭੀਨ ਵਾਰ ਨਿਸਮੁਖ ਤੇਰੇ ।
ਚੰਡੀ ਵਾਰ ਨਾਮ ਕਰ ਗਾਏ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਦਖਾਏ ॥
ਸੋ ਜੇਕਰ ਨਹਿ ਸਰਧਾ ਹੋਤੀ । ਅਰ ਨਹਿ ਜਾਨਤ ਦੁਰਗਾ ਜੋਤੀ ॥
ਭੋ ਐਸੀ ਕਿਉਂ ਰਚਨਾ ਕਰਤੇ । ਅਰ ਨਿਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਂਹਿ ਕਤ ਧਰਤੇ ॥
ਭਾਂਤੇ ਐਸੀ ਥਾਤਾਂ ਭਾਈ । ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਨ ਨ ਦੇਂਦੀ ਕਾਈ ॥
ਭੇਰੀ ਥਾਤ ਅਸਰ ਨਹਿ ਕਰਦੀ । ਜਦ ਦੇਖਾਂ ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਘਰਦੀ ॥
ਅਪਨੇ ਬਿਨਾਂ ਉਪਾਸਤ ਪਿਆਰੇ । ਕੌਨ ਰਚੇ ਤਹਿ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰੇ ॥
ਜਾਂਤੇ ਤਾਕੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰੀ । ਸੀ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੋਗ ਨਿਹਾਰੀ ॥
ਇਸ ਸੰਕਾ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਦੇਈ । ਫਿਰ ਕੁਛ ਪੁੱਛ ਅਗੋਰੇ ਲੇਈ ॥

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੰਸਾਰ ਨਹਿ ਜਾਉ । ਤਬ ਤਕ ਤੁਮਰਾ ਕਿਹਾ ਨ ਭਾਉ ॥੧੨੮॥
ਦੋਹਿਰਾ

ਧਰਮ ਮਾਹਿ ਸਦ ਚਾਹੀਏ ਨਿਰ ਸੰਦੇਹ ਗਿਆਨ।

ਸੁਨੋ ਸੁਨੀ ਨਹਿ ਮਾਨੀਏ ਅੰਧ ਲਕਟ ਪ੍ਰਮਾਨ ॥੧੨੯॥

ਭਾਵ—ਭਾਵੇਂ ਤੈਂ ਅਪਨੀ ਯੁਕਤੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ ਨਾਲ

ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਪੂਜਿਆ ਪਰੰਤੂ ਹੱਥ ਦੇ ਕੰਗਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਸੀ
ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਨਮਾਨ
ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੋ ਜਦ ਅਸੀਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਚੰਡੀ ਦਾ ਯਸ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ
ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ
ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖ ਦਈਏ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਝੂਠੀ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਵਸ਼ਜ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਧੇ ਨੂੰ ਲਾਠੀ ਦੇਕੇ ਤੋਰ ਦਈਦਾ
ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰ ਪੈਣਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂਜੇ ਜਦ ਉਸ ਦੀ
ਉਪਾਸਨਾ ਅਰ ਉਸਤਤੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਨਕਾਰ ਕਿਕੁਰ ਕਰੀਏ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਚੰਗਾ ਤੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਚਾਇ ਨਚੋੜ ।

ਰਹੀ ਸਹੀ ਮਨ ਆਸ ਜੋ ਸੱਗੋਂ ਦਿੱਤੀ ਭੋੜ ॥ ੧੩੦ ॥

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਇਤਨੀ ਹੈ ਬਾਕੀ ਬਾਤ । ਗੁਰ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹਨ ਯਸ ਗਾਤ ।
 ਅਰ ਤਿਸ ਦੇ ਰਚ ਦਏ ਚਰਿਤ੍ਰ । ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈਨ ਬਚਿਤ੍ਰ ।
 ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਤ ਤੁਸਾਂਨੈ ਭਾਈ । ਇਤਨੀ ਪਰਬਲ ਨਹੀਂ ਬਤਾਈ ।
 ਜੇ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ । ਸਰਧਾ ਕਰਸਨ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੇ ॥
 ਤਾਂ ਪੁਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਦੇਖ । ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚਰਤ ਵਿਸੇਖ ।
 ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ਗਾਯਾ । ਜਗਕਰਤਾ ਰਘਵਰਕੋਗਾਯਾ ।
 ਅਰ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਥਾ ਸਬ ਗਾਈ। ਛੰਦਨਮਾਂਹਿਕਾਬਜਮਤਿਭਾਈ।
 ਤਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰੀ । ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਿਸੀ ਤੇ ਧਰੀ ॥
 ਕਰੇ ਦੁਮਾਇਣ ਉਲਥਾ ਸਾਰੇ । ਬਹੁਰ ਭਾਗਵਤ ਛੰਦ ਮਝਾਰੇ ॥
 ਫਿਰ ਕਿਆ ਇਸਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ। ਗੁਰ ਤਿਨਕੋਪਰਮੇਸ਼ੁਰਜੋਵੇ ।
 ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਉਪਰ ਪਯਾਰੇ । ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਧਾ ਥੀ ਨਿਰਧਾਰੇ ।
 ਯਾਂਤੇ ਥੋ ਇੱਕ ਕੌਤਕ ਤਾਂਕਾ । ਜੁੱਧ ਸੰਗ ਹਿਤ ਉੱਦਮ ਜਾਂਕਾ ॥
 ਪਰ ਅਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਥੋ ਸੋਈ । ਨਵ ਗੁਰੂਅਨ ਕੋ ਹੋਵਤ ਜੋਈ ।
 ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੰਡਕਾ ਬਾਨੀ । ਰਚੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਗੁਰ ਪਰਧਾਨੀ ।
 ਕਰਾ ਤਰਜਮਾਂ ਦੇਵ ਪੁਰਾਨਾ । ਜਿਸ ਮਹਿ ਤਿਸਕੋ ਈਸ ਬਖਾਨਾ ।
 ਸੋ ਹੈ ਪੌਰਾਨਕ ਕੀ ਬਾਨੀ । ਜੋ ਉਲਥਾ ਕਰ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ ॥
 ਪਰ ਨਹਿ ਇਸਟ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੋਈ । ਅਹੇ ਪੁਰਾਨ ਤਰਜਮਾਂ ਜੋਈ ।
 ਅਰ ਜੇ ਇਤਨੇ ਪਰ ਹੀ ਭਾਈ । ਕਰ ਵਿਸ਼ਾਸ ਲਏਂ ਭਲ ਭਾਈ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਆਵੇ । ਤਿਸਹੀਕੋ ਗੁਰ ਇਸਟਬਤਾਵੇ ।
 ਤੋ ਇੱਕ ਨਾਇਨ ਹੁਤੀ ਵਿਚਾਰੀ । ਨੰਦ ਮਤੀ ਜਿਹ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ ।
 ਪੁਰ ਅਨੰਦ ਮਹਿ ਰਹਤੀ ਸੋਈ । ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਨਿਜਨੈਨਨਜੋਈ ।

ਭਿਸਕਾ ਭੀ ਇੱਕ ਚਰਤ ਬਨਾਇ । ਧਰਾ ਗ੍ਰੰਥਮਹਿਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ।
 ਫਿਰ ਕਿਆ ਇਸਤੇ ਇਹਸਿੱਧਹੋਵੇ । ਗੁਰਨਾਇਨਕੀਭਗਤ ਬਗੋਵੇ ।
 ਇਸੀਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਕਾ ਹਾਲ । ਉਲਥਾ ਕੀਨਹੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ॥
 ਤੈ ਕੁਛ ਸਰਧਾ ਕੀ ਨਹਿ ਬਾਤ । ਜੋ ਤੈਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹੀ ਭਰਾਤ ।
 ਭਾਂਤੇ ਇਹ ਸਭ ਤਜ ਬਖਵਾਸ । ਜੋ ਲੋਗਨ ਕੋ ਹੈ ਉਪਹਾਸ ॥
 ਗੁਰਮਤ ਕੋ ਨੀਕੇ ਕਰ ਦੇਖ । ਜਾਂਤੇ ਸੁਧਰਹਿ ਤੁਮਰੇ ਲੇਖ ॥
 ਗੁਰ ਪਰਮਾਨ ਦੁਵਾਰੇ ਜੋਈ । ਸਿੱਧ ਬਾਣ ਸਾਚੀ ਹੈ ਸੋਈ ॥
 ਇਨ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੇ ਉਲਥਾ ਸਾਰੇ । ਕਰਤ ਵਡੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਉਦਾਰੇ ॥
 ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਰੁਮਾਇਲ ਆਦ । ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮਹਿ ਰਚ ਅਨੁਵਾਦ ॥
 ਤੈ ਕਯਾ ਇਸਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਯਾ । ਵਹੁ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਭਗਤਤਿਨਹੋਯਾ
 ਭਾਂਤੇ ਐਸੇ ਹੀ ਗੁਰ ਕੀਆ । ਕੌਤਕ ਹੇਤ ਤਰਜਮਾਂ ਥੀਆ ॥
 ਇਸ ਮਹਿ ਕਿਆ ਸਤਧਾਕੀ ਗਾਥਾ । ਦੇਖਹੁਸੋਚਰਿਦੇਕੇਸਾਥਾ ੧੨੧

ਭਾਵ--ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬਹਾਦਰਾਂ
 ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗ ਨਾਮੇਂ ਸੁਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜੰਗ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ
 ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਵੇਜਾ
 ਕਵੀ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ, ਰੁਮਾਇਲ ਅਤੇ
 ਚੰਡੀ ਆਦਿਕ ਕਈ ਬੀਰ ਰਸ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮੇਂ ਕਰਾਏ
 ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਅਪਨਾ ਇਸ਼ਟ ਸਮਝਦੇ ਸੇ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਜੰਗ ਮਈ ਥਾਣੀ
 ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾਇਕ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਅਰ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ

ਜੰਗ ਨਾਮੇਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਕਾਤਰਤਾ ਦੂਰ ਹੋਕੇ
 ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਏ, ਜੈਸਾ ਦਸਮ
 ਸਕੰਧ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:--

“ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗਉਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ ।

ਔਰ ਬਾਸਨਾ ਨਾਂਹਿ ਕਛੁ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੇ ਰਾਇ ॥”

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜੰਗ ਅਰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਦੇ
 ਯੁੱਧ ਰਚਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੋਰ ਮਨੋਰਥ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਾ ਕੇਵਲ
 ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਮੰਗ ਦੇਨਾ ਹੀ ਸਾ
 ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਪਨਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਪਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਾ ॥
 ਦੋਹਿਰਾ

ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੰਚ ਨ ਭਾਵ ।

ਕੌਤਕ ਕਥਾ ਨਮਿਤ ਯਹ ਸੀ ਮਨਕੋ ਪਰਚਾਵ ॥ ੧੩੨ ॥

ਤਾਂਤੇ ਏਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਦੇਈਂ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਰਤ ਬੇ ਦੁਰਗਾ ਸਾਥਪਿਆਰ ॥ ੧੩੩ ॥

ਉਲਟਾ ਇਸਕਾ ਕਰਤ ਤੇ ਖੰਡਨ ਭਲੇ ਬਨਾਇ ।

ਜਗਤ ਜੀਵ ਕੇ ਬੰਧ ਸਭ ਤੋੜੇ ਜਿਨ ਜਗ ਆਇ ॥ ੧੩੪ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਿਸ ਜਾਗਾ ਪਰ ਖੰਡਯਾ ਪੂਜਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ।

ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਸੀਏ ਜੋ ਸਗਰਾ ਹੈ ਭੇਵ ॥ ੧੩੫ ॥

ਬਾਤਾਂ ਸਾਥ ਨ ਸਿੱਧ ਕੁਛ ਚਹੀਏ ਦੇਨ ਪਰਮਾਨ ।

ਮੈਂ ਭੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਸਭ ਨਾਹੀਂ ਹਾਂ ਅਨਜਾਨ ॥੧੩੬॥
 ਛਾਤੀ ਸਾਥ ਨ ਢਾਹੀਏ ਕੰਧ ਸੁਨੇ ਹੋ ਮੀਤ ।
 ਬਿਨਾਂ ਸੱਤ ਮੁਖ ਬਕਨ ਕੋ ਕਹਤੇ ਸੁਧੀ ਅਨੀਤ ॥੧੩੭॥
 ਸਾਰੇ ਦਸਮੇਂ ਗਰੰਥ ਮਹਿ ਦੁਰਗਾ ਹੈ ਭਰਪੂਰ ।
 ਤਿਸਕਾ ਖੰਡਨ ਜੋ ਕਰੈ ਸੋ ਬਕਤਾ ਸਭ ਕੂਰ ॥੧੩੮॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਨਾਇਆ ਕਢਕੇ ਸਭੋ ਨਚੋੜ ।
 ਪਰ ਤੈਂ ਮੰਨੀ ਇੱਕ ਨਾਂ ਭਾਢਾ ਅਹੇਂ ਅਮੋੜ ॥ ੧੩੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਹੁ ਮੀਤ ਨੀਕੇ ਮਨ ਲਾਈ । ਮੈਂ ਸਭ ਥਾਤ ਖੋਲ੍ਹ ਸਮਝਾਈ ॥
 ਪਹਿਲੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ । ਜੋ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਦੁਰਗਾ ਆਸ ।
 ਕਰ ਸੰਖੇਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਯਾ । ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਦਿਖਾਯਾ ।
 ਫਿਰ ਇਹ ਭੀ ਮੈਂ ਦੱਸੀ ਗੱਲ । ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜਟੌਲ ।
 ਮੰਨਨ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਓਹ । ਕਰਨ ਧਰਮ ਦਾ ਉਲਟਾ ਦੋਹ ॥
 ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰੇ । ਸੋ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਰਾਰੇ ॥
 ਸੋਈ ਗੁਰ ਮਹਿ ਤਿਨੋਂ ਅਰੋਪੇ । ਰਿਦੇ ਨੈਨ ਮੀਟੇ ਦੇ ਖੋਪੇ ॥
 ਅਪਨਾ ਦੋਖ ਨ ਤਿਨ ਨੇ ਜਾਨਾਂ । ਉਲਟਾ ਗੁਰਪਤਦੋਸ਼ ਲਗਾਨਾ ।
 ਜੈਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੋਖ ਨ ਲਹੈ । ਦੋਇ ਤੰਦ ਨਭ ਭੀਤਰ ਕਹੈ ॥
 ਤੈਸੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕਾ ਦੋਖ । ਗੁਰ ਜੀ ਪਰ ਲਾਯੋ ਜਿਨ ਸੋਖ ॥
 ਜਦ ਤਿਨਕਾ ਖੰਡਨ ਮੈਂ ਕੀਨਾ । ਤਬ ਤੈਂ ਔਰ ਸਹਾਰਾ ਲੀਨਾ ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਲੰਕਰ ਓਟ । ਕਰੀ ਮੋਹਿ ਪਰ ਭਾਰੀ ਚੋਟ ॥
 ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੋੜ ਬਤਾਕੇ । ਭਿਆ ਸੁਖੀ ਤਬ ਆਪ ਬਚਾਕੇ ।
 ਹੁਨ ਤੈਂ ਕਹੀ ਹੋਰ ਇੱਕ ਬਾਤ । ਖੰਡਨ ਨਹਿ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਬਤਾਤ ॥
 ਸੋ ਭੀ ਮੈਂ ਅਬ ਧਰ ਹੁਰ ਦੇਕ । ਭਾਖਤ ਸਗਰਾ ਤੁਝੇ ਬਿਬੇਕ ।
 ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਮਾਨ ਸੁਨਾਉਂ । ਬਹੁਰ ਆਦ ਕੇ ਨੀਕੇ ਗਾਉਂ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਸੰਕਾ ਰਹੇ ਨ ਤੋਰੀ । ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਹੋ ਜਾਵਤ ਮੋਰੀ ।
 ਬਹੁਰ ਹੁਰ ਕੇ ਚਰਤ ਸੁਨਾਉਂ । ਭਗਤਨ ਹਾਲ ਬਹੁਰ ਸਮਝਾਉਂ ।
 ਔਰ ਸੁਕਤ ਉਕਤੀ ਕੇ ਮੰਗ । ਤੁਮਰੇ ਭਰਮ ਕਰੋ ਅਤਿਭੰਗ ॥੧੪੦॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਵਤੇ ਪੂਜਨ ਦਾ

ਖੰਡਨ

ਦੋਹਰਾ

ਪਹਿਲੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਖੰਡਨ ਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨ ।
 ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪੂਜੇ ਸਿੰਘ ਕਬੀਨ ॥ ੧੪੧ ॥
 ਯਥਾ:-- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ । ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ
 ਭਵਾਨੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਯੋ । ਨੇਤ ਨੇਤ ਮੁਖ
 ਚਾਰ ਬਤਾਯੋ ॥”

ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਸ
 ਮਹਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ
 ਕ੍ਰਿਤਮ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰੀ
 ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ

ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਰਥਾਤ ਆਗਾਯਾ
ਭੀ ਅਨੰਤ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਐਸਾ ਮਹਾਨ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ
ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕ ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਈਸ਼ਵਰ ਬੁੱਧਿ
ਕਰਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਸਨੇ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਛੁੱਛ ਜੀਵ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸੀ ਤੋਂ
ਹਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਗ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ
ਮੰਨਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਕੁਛ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਯਾ ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ
ਤਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦੇਵੀ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੈਸੇ ਪਏ ਹਨ ॥

ਪੁਨਃ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

ਜਿਹ ਕੋਟ ਇੰਦ੍ਰ ਨਿਪਾਰ । ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸਨ ਬਿਚਾਰ ॥
ਕਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਸੂਲ । ਬਿਨ ਭਗਤ ਕੋ ਨ ਕਬੂਲ ॥ ਪੁਨਃ
ਕਈ ਸਿੰਧ ਬਿੰਧ ਨਰਿੰਦ੍ਰ । ਕਈ ਕਛ ਮਛ ਫਨਿੰਦ੍ਰ ॥ ਕਈ ਦੇਵਿ
ਆਦਿਕੁਆਰ । ਕਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿਸਨ ਅਉਤਾਰ ॥

ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ
ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਇੰਦ੍ਰ ਜੈਸੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ
ਅਤੇ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਬਿਸਨ ਵਰਗੇ ਦੇਵਤੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਈ
ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮਹਿਮੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਅਵਤਾਰ ਪੈਦਾ
ਹੋਏ ਅਰ ਮਰ ਗਏ, ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ

ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਪਨੇ ਘਮੰਡ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭੀ ਓਥੇ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਆਦਿ ਕੁਆਰੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੋਈ ਆਦਰ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈਨ, ਕਿੰਤੂ ਓਹ ਸਭ ਤੇ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਮ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ॥

ਪੁਨ: ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਛਪੈ ਛੰਦ

“ਬੇਦ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਲਖੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਹੀਂ ਬੁਝੈ । ਬਿਆਸ ਪਰਾਸੁਰ ਸੁਕ ਸਨਾਦਿ ਸਿਵ ਅੰਤ ਨ ਸੁਝੈ ॥ ਸਨਤ ਕੁਆਰ ਸਨਕਾਦਿ ਸਰਬ ਜਉ ਸਮਾਨ ਪਾਵਹਿ । ਲਖ ਲਖਮੀ ਲਖ ਬਿਸਨ ਕਿਸਨ ਕਈ ਨੇਤਿ ਬਤਾਵਹਿ ॥ ਅਸੰਭ ਰੂਪ ਅਨ ਭੈ ਪ੍ਰਭਾ ਅਤਿ ਬਲਿਸਟ ਜਲ ਬਲਿ ਕਰਣ । ਅਚੁਤ ਅਨੰਤ ਅਦੈ ਅਮਿਤ ਨਾਥ ਨਰੰਜਨ ਤਵ ਸਰਣ ॥”

ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੋਗ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਭੀ ਉਸ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਬਿਆਸ, ਪਾਰਾਸਰ ਅਤੇ ਸੁਕਦੇਵ ਜੈਸੇ ਮੁਨੀਸ਼ਰ ਉਸਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਕਿ ਓਹ ਐਸਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਿਸਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂ ਅਰ ਲੱਖਾਂ ਹੀ “ਲਖਮੀਆਂ” ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀਆਂ

ਅਪਨੇ ਅਨਭਵ ਬੋਂ ਅਨੰਤ ੨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰਹ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸੀ ਤੇ ਉਹ “ਸੰਭੂ” ਅਰਥਾਤ ਸੁਭੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਨਿਰ ਭੈ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਸਕਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਉਹ ਸਭ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਹੈ ਜੋ ਜਲ ਬਲ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਅਮਰ ਰੂਪ ਸਰਬ ਦੇ ਨਾਥ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਦੀ ਹੀ ਸਰਨ ਹਾਂ, ਆਪ ਤੇ ਭਿੰਨ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਰਾਧਕ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਅੱਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿਕ ਪਰ ਨਹੀਂ ਸਾ ॥

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਪਰ ਇਹ ਯੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਸੀ ਅਰ ਉਸਤੇ ਬਲ ਲੀਤਾ ਸਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਭੀ ਕਪੌਲ ਕਲਪਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹੈ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਯਾ ਉਸਬੋਂ ਵਰ ਮੰਗਨ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਜਿਸ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਰੱਥ ਜਾਨਕੇ ਉਸਬੋਂ ਹੀ ਵਰ ਮੰਗਾ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:--ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ

ਚੌਪਈ

“ਸਥ ਕੋ ਕਾਲ ਸਭਨ ਕੋ ਕਰਤਾ । ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੋਖਨ ਕੋ ਹਰਤਾ ॥

ਏਕ ਚਿੱਤ ਜਿਨ ਇਕਛਿਨ ਧਿਆਯੋ । ਕਾਲ ਫਾਸਕੇਬੀਚਨਆਯੋ

ਪੁਨਃ ਤੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਨਮੋ ਨਾਥ ਪੂਰੇ ਸਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਮੰ । ਅਛੇਦੀ ਅਭੇਦੀ ਸਦਾ
ਏਕ ਧਰਮੰ ॥ ਕਲੰਕੰ ਬਿਨਾਂ ਨਿਹ ਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ । ਅਛੇਦੰ
ਅਭੇਦੰ ਅਖੇਦੀ ਅਨੂਪੇ ॥

ਪੁਨਃ ਤੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ

ਜੁੱਧ ਕੇ ਜਤਈਆ ਰੰਗ ਭੂਮ ਕੇ ਭਵੰਯਾ ਭਾਰ ਭੂਮ ਕੇ
ਮਿਟਈਆ ਨਾਥ ਭੀਨੋਂ ਲੋਕ ਗਾਈਐ । ਕਾਹੂ ਕੇ ਤਨਈਆ
ਹੈ ਨ ਮਈਆ ਜਾਕੇ ਭਈਆ ਕੋਊ ਛਉਨੀ ਹੂ ਕੇ ਛਈਆ ਛੋਡ
ਕਾਸੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਈਐ ॥ ਸਾਧਨਾਂ ਸਧਈਆ ਧੂਲ ਧਨੀ ਕੇ
ਧੁਜਈਆ ਧੋਮ ਧਾਮ ਕੇ ਧਰਈਆ ਧਿਆਨ ਤਾਕੇ ਸਦਾ ਲਾਈ-
ਐ । ਆਉਕੇ ਬਢੰਯਾ ਏਕ ਨਾਮ ਕੇ ਜਪਈਆ ਅਉਰ ਕਾਮਕੇ
ਕਰਈਆ ਛੋਡ ਔਰ ਕੌਨ ਧਿਆਈਐ ॥ ੪ ॥ ਕਾਮਕੇ ਕੁਨਿੰਦਾ
ਖੈਰ ਖੁਬੀ ਕੇ ਦਹਿੰਦਾ ਗਜ ਗਾਜੀ ਕੋ ਗਜਿੰਦਾ ਸੋ ਕੁਨਿੰਦਾ ਕੈ
ਬਤਾਈਐ । ਦਾਮ ਕੇ ਦਲਿੰਦਾ ਘਾਉ ਘਾਮ ਤੇ ਬਚਿੰਦਾ ਛਤ੍ਰ
ਛੋਨੀ ਕੇ ਛਲਿੰਦਾ ਸੋ ਦਹਿੰਦਾ ਕੈ ਮਨਾਈਐ ॥ ਜਗਕੋ ਦਹਿੰਦਾ
ਜਾਨ ਮਾਨ ਕੋ ਜਨਿੰਦਾ ਜੋਤ ਜੇਬ ਕੋ ਗਜਿੰਦਾ ਜਾਨ ਮਾਨ
ਜਾਨੀ ਗਾਈਐ । ਦੋਖ ਕੋ ਚਲਿੰਦਾ ਦੀਨ ਦਾਨਸ ਦਹਿੰਦਾ ਦੋਖ
ਦੁਰਜਨ ਦਲਿੰਦਾ ਧਿਆਇ ਦੂਜਾ ਕੌਨ ਧਿਆਈਐ ॥ ੫ ॥
ਸਾਲਸ ਸਹਿੰਦਾ ਸਿੱਧ ਭਾਈ ਕੋ ਸਹਿੰਦਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਮੈਂ
ਅਵਿੰਦਾ ਏਕ ਏਕੋ ਨਾਥ ਜਾਨੀਐ । ਕਾਲਖ ਕਟਿੰਦਾ
ਖੁਰਾਸਾਨ ਕੋ ਸੁਨਿੰਦਾ ਗਰਬ ਗਾਫਲ ਗਲਿੰਦਾ ਗੋਲ

ਗੰਜਖ ਬਖਾਨੀਐ ॥ ਗਾਲਬ ਗਹਿੰਦਾ ਜੀਤ ਤੇਜ ਕੋ ਦਹਿੰਦਾ
ਚਿੱਤ੍ਰ ਰਾਮ ਕੇ ਰਲਿੰਦਾ ਛੋਡ ਔਰ ਕੌਨ ਆਨੀਐ। ਸਤਤਨ
ਦਹਿੰਦਾ ਸਤਤਾਈ ਕੋ ਸਿਖੰਦਾ ਕਰਮ ਕਾਮ ਕੋ ਕੁਨਿੰਦਾ ਛੋਡਾ
ਦੁਜੇ ਕੌਨ ਮਾਨੀਐ ॥”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾ-
ਰਾਜ ਸਭ ਤੇ ਸਮਰਥਾ ਵਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਦੇ
ਸਨ ਅਰ ਉਸੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸਭ
ਸਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹਦਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਸੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ
ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਟ ਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ
ਪੁਰਖ ਨੇ (ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿੱਤ ਹੋਕੇ ਇੱਕ ਛਿਨ ਭੀ ਅਰਾਧਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਅਰ ਉਸਦੇ
ਲੱਖਨ ਸੰਪੂਰਨ ਮਿੱਥੀਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਅਛੇਦ ਅਤੇ ਅਭੇਦ
ਆਦਿਕ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਜੁੱਧ ਦੇ ਕਰਨੇ ਸਮਝ ਫਤੇ ਦੇਨ
ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਭਾਰ ਮੇਟਨੇ ਹਾਰਾ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦਾ ਨਾਥ ਉਸ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸੰਪੂਰਨ ਧਨ
ਸੰਪਦਾ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ਦੁਸਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਰਣ ਵਿੱਚ
ਘਾਉ ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ ਸਮਰਥਾ ਵਾਨ ਦੱਸ ਕੇ
ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੋਰ
ਕਿਸਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰੀਏ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਅਪਨੀ ਰੱਖਣਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਓਟ ਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ
ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿੰਤੂ ਓਹ
ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਕੇਵਲ ਜਗਤ
ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਜਪਾਉਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਆਏ
ਸਨ ਫਿਰ ਆਪ ਕਦ ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਰਾਧਦੇ ਸੇ ॥

ਜੇ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਨਜ਼ਾਇ ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ ਭੀ
ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਅਰਾਧੀ ਸੀ ਅਰ ਉਸਨੇ ਪਰਗਟ
ਹੋਕੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸਾ, ਤਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰ-
ਬੰਦ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਨੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ ॥

ਸ਼ਬਾ:-ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ

ਸਿੰਘਧੈ ਚੜ੍ਹਿੰਦੀ ਹੱਥ ਖੜਗ ਉਠਿੰਦੀ ਮੱਥੇ ਸੋਹਿੰਦੀ ਹੈ ਬਿੰਦੀ
ਜਾਕੇ ਤਾਕੇ ਗੁਨ ਗਾਈਐ । ਓਢਨੀ ਸੁਹੰਦੀ ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਰਖੰਦੀ
ਗਲ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਪਵੰਦੀ ਹੱਥ ਖੋਪਰੀ ਸੁਹਾਈਐ । ਅੱਗੇ ਲੰਕੜਾ
ਚਲੰਦੀ ਪਿੱਛੇ ਭੈਰੋਂ ਨੂੰ ਰਖੰਦੀ ਖਿੜ ਖਿੜ ਕੇ ਹਸੰਦੀ ਹੋਮ
ਕੁੰਡੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈਐ । ਛੈਣੇ ਭੇਟਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੰਦੀ ਐ ਕੜਾਹੀ ਕੋ ਖਵੰ-
ਦੀ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੋਂ ਨਚੰਦੀ ਦੇਵੀ ਜਾਲਫਾਂ ਮਨਾਈਐ ॥ ੧੪੨ ॥
ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਲ ਵੰਡ ਮਾਰ ਤੰਡ ਸਮਜਾਓਂ ਬਲਹਾਰੇ ਤੇਰੇ
ਚਮਕੀਲੇ ਭਾਜਕੇ । ਲੈਕੇ ਤਲਵਾਰ ਜਬ ਕੀਨੇ ਤੈਨੇ ਵਾਰ
ਮਾਰੇ ਰਾਕਸ ਹਜਾਰ ਜੋਇ ਆਏ ਦਲ ਸਾਜਕੇ । ਧਰਾ ਪੈਲੁ
ਠਾਏ ਫੇਰ ਉੱਠਨੇ ਨ ਪਾਏ ਰਿਦੇ ਕੰਪਉਪਜਾਏ ਆਗੇ ਕੇਹਰੀ
ਕੀ ਭਾਜਕੇ ॥ ਤੇਗ ਕੀ ਸਫਾਈ ਕੀ ਬਡਾਈ ਨਾਂ ਬਤਾਈ ਜਾਇ

ਐਸੀ ਤੈਂ ਚਲਾਈ ਜਿਉਂ ਕਰੰਡੀ ਕਰ ਰਾਜਕੇ ॥ ੧੪੩ ॥ ਦੱਤਾ
 ਨੰਦ ਪੰਡਤ ਉਜੈਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕੇਸੇ ਦਾਸ ਕਾਸੀ ਦੇਨੇ
 ਕਲਾ ਚਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਕਾਲੀਦਾਸ ਗੁਜਰਾਤੀ ਕਾਲੀ ਬਖਸ਼ਾਤ
 ਕਰੀ ਹਵਨ ਦੀ ਰੀਤੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸੇ ਸਜਾਈ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦਿੱਤੇ
 ਪੰਡਤ ਦੇ ਆਖੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜ ਕੀਤੀ ਚੇਤ ਦੇ ਨੌਰਾਤਯਾਂ ਨੂੰ ਪਰਗਟ
 ਕਰਾਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਿੰਘ ਪੈ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ
 ਅਸਟਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਸੁਹਾਈ ਹੈ ॥ ੧੪੪ ॥ ਜਾਲਫਾਂ
 ਭਵਾਨੀ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਹੂ ਕੀ ਰਾਨੀ ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਕੋ ਜਿਤਾਨੀ ਸਾਰੇ
 ਲੋਗ ਤੈਨੂੰ ਧਜਾਉਂਦੇ। ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਖਪਾਂਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੇ
 ਅਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਂਦੀ ਜੋ ਇਹ ਜੰਗ ਨਾਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ॥
 ਖਾਲਸਾ ਸਜਾਉ ਧਰ ਮਨੇ ਵਿੱਚ ਚਾਉ ਤੇਗ ਹੱਥ ਦੀ
 ਫੜਾਉ ਸਾਡੇ ਜੰਗ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ। ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਮੌਰੇ ਹੋਨ
 ਸੇਵਾਦਾਰ ਤੋਰੇ ਸਦਾ ਭੌਣ ਦੇਹੀ ਧੌਰੇ ਇੱਕ ਆਵੇ ਇੱਕ ਜਾਉਂਦੇ
 ॥ ੧੪੫ ॥ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੁਨਾਇਆ ਜੋਇ ਜਾਲਫਾਂ ਨੂੰ
 ਭਾਇਆ ਤਦ ਮੁਖੋਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਜਾਹੁ ਪੰਥ ਤੋਰਾ ਚੱਲੇਗਾ।
 ਖੰਡਾ ਹੱਥ ਦਾ ਫੜਾਇਆ ਫਿਰ ਇਹੋ ਸਮਝਾਇਆ ਜਦੋਂ ਅੰਮ-
 ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤਦੋਂ ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਹੱਲੇਗਾ ॥ ਕਰੂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ
 ਨਾਸ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਸਦਾ ਤੇਗ ਰੱਖੇ ਪਾਸ ਸਾਰਾ ਦੇਸ
 ਤਦੋਂ ਮੱਲੇਗਾ। ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਪਿਆਰੇ ਪੂਜੇ ਚੰਡਕਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ
 ਬੋਲ ਉਸੇ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਦੁਖ ਦਰਦ ਤਾਈਂ ਠੱਲੇਗਾ ॥ ੧੪੬ ॥

ਭਾਵ—ਜੇ ਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ

ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਪਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਏ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਭੀ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਆਖਨੇ ਪਰ ਯੱਗ
ਅਤੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਅਰ ਉਸਨੇ
ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ॥

ਇਸਤੇ ਖਿਨਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਛਕਨੇ ਸਮਯ ਹੋਰ
ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭੁਮਾਕੂ, ਭੁਰਕਨੀ, ਅਤੇ ਕੁੱਠਾ
ਅੰਗੀਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾਂ ਕਰਨੀ, ਧੀਰਮਲੀਏ,
ਰਾਮਰਾਈਏ ਅਤੇ ਮੀਠੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਵਰਤਨਾਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਕੋਈ ਇਹ ਭੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ
ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦਰ-
ਸ਼ਨ ਲਈ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਯਾ ਜੁਵਾਲਾ ਮੁਖੀ ਪਰ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾਉਂ-
ਨੀਆਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਾਕ ਨਾ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਰਹਤਨਾਮੇਂ ਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ
ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨਿਰਾ ਗਪੌੜਾ
ਵਾਉਵਰੋਲੇ ਵਾਂਗ ਐਵੇਂ ਹੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਮੁਖਵਾਕ ਤੇ ਹੋਤ ਨ ਦੇਵੀ ਗਿਆਨ ।

ਸਿੱਧ ਹੋਤ ਹੈ ਮਾਨਨਾ ਈਸਰ ਬਿਨ ਨਹਿ ਆਨ ॥੧੪੭॥

ਤਾਂਤੇ ਕਲਪਤ ਬਸਤ ਕੋ ਕਬੀ ਨ ਮਾਨੋ ਮੀਤ ।

ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਨਿਰਲੇਪ ਕੋ ਧਾਰੋ ਅਪਨੇ ਚੀਤ ॥ ੧੪੮ ॥

—:~:—

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਦੋਹਰਾ

ਆਗੈ ਮੁਨ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਉਪਦੇਸ਼ ।
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਮੰਨਨਾ ਕਹਿਤ ਪਾਪ ਕੋ ਭੇਸ ॥ ੧੪੯ ॥
ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਹੀ ਰੂਪ ਦਸ ਹੋ ਕਰ ਭਯੋ ਜਹਾਨ ।
ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਕੋ ਏਕ ਹੀ ਹੈ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮਹਾਨ ॥ ੧੫੦ ॥

ੴ—ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਵਾਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੀ ਅਰਾਧਨ
ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾ-
ਰਾਜ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਅਤੇ
ਜੋਤੀ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭੀ ਓਹੋ ਜੋਤੀ ਹਨ ।
ਇਸ ਤੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ
ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦੀ ਅਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ
ਮੰਨਨਾ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਪਰ ਸਰਧਾ ਨਾਂ
ਕਰਨੀ ਹੀ ਮਨ ਮੁਖਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਦੁਵਾਰੇ ਭੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਮਨ ਬਚ ਕਾਇਆ ਕਰ ਸੁਨੋ ਯਹ ਸਾਰੋ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ਜਾ ਕੇ ਮਨਨ ਨਿਧਾਸ ਤੇ ਮਿਟ ਹੈਂ ਸਗਲਕਲੇਸ਼ ॥੫੧॥
 ਭਵ ਸਾਗਰ ਕੇ ਤਰਨ ਹਿਤ ਰਚਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤ ਲਹੇਗੋ ਪੰਥ ॥੫੨॥

ਗਉੜੀ ਮਃ ੧

“ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ।

ਕਾਲ ਨ ਛਾਡੈ ਬਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥”

ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ
 ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ
 ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਾਲ ਤੇ ਬਚਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ “ਗੁਰੂ” ਅਰਥਾਤ
 ਮਹਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰੇ ॥

ਗਉੜੀ ਮਃ ੫

“ਭਰਮੇ ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ।

ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਬਰਹਮੇਵਾ ॥”

ਅਰਥਾਤ ਦੇਵਤੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਸਮੇਤ ਸਭ ਪਰਮਾਤਮਾ
 ਤੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਯਾ
 ਸਾਧਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਬਰਮਾ ਆਦਿਕ
 ਹਨ ਸੋ ਸੰਪੂਰਨ ਅਗਿਆਨ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਕਈ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਭਰਮਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥

ਸੋਰਠ ਮਃ ੧

“ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੁਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਂਗਉ ਕਿਆ ਦੇਇ ।
ਪਾਹੁਣ ਨੀਰ ਪਖਾਲੀਐ ਭਾਈ ਜਲ ਮਹਿ ਡੁਬਹਿ ਭੇਹਿ ॥”

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਰਾਧਨਾ ਯਾ ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਯਾ ਪੂਜਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਸੱਖਣਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਲੋਗ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਾਨ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਤਰਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਸੋ ਜੇ ਓਹ ਪੱਥਰ ਆਪ ਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਫਿਰ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰ ਸਕੇਗਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਭਰਮ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ॥

ਰਾਮ ਕਲੀ ਮਃ ੫

“ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ । ਬ੍ਰਹਮੇ ਨ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤ । ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਅੰਤ ॥
ਸੰਕਰਹਿ ਨ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ । ਬੇਜਿਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥ ਦੇਵੀਆਂ ਨ
ਜਾਨਹਿ ਮਰਮ । ਸਭ ਉਪਰ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥”

ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਲੋਗ ਇਹ ਖਜ਼ਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਦ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਸੋ ਬਿੱਲ ਕੁੱਲ ਗੱਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਦ ਜੋ ਇੱਕ ਬੋਲੇ ਜੇਹੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਹਨ ਸੋ ਉਸ ਦੀ ਮਹਾਨ

ਮਹਿਮਾਂ ਨੂੰ ਕਦ ਜਾਨ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਵੇਦ ਪਾਠੀ
ਜੋ ਬਹਮਾਂ ਆਖਣਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਮਰਮ
ਨਹੀਂ ਪਹਿਚਾਨ ਸਕਦਾ ॥

ਜੋ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ “ਈਸ਼ਵਰ-
ਅੰਸ” ਯਾ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਭੀ ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਪਰ-
ਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਸਭ ਤੇ ਪਰੇ
ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਵ ਜੈਸੇ ਧਿਆਨ ਧਾਰੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ
ਪਾ ਸਕਦੇ, ਅਰ ਵੇਦ ਬੋਲਦੇ ੨ ਨੇਤਿ ੨ ਆਖਨ ਲੱਗ ਗਏ
ਹਨ ਸੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ
ਦੇਵੀਆਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਭੀ ਉਸ ਸਰਬ
ਬਕਤੀ ਮਾਨ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਜਗ-
ਦੀਸ਼ਵਰ ਸਭ ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਰ ਅਲਖ ਸਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ॥

ਸੋਦਰ ਰਾਗ ਆਸਾ ਮਃ ੧ ॥

“ਸੋਦਰ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰ ਕੇਹਾ ਜਿਤ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ।
ਬਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣ ਹਾਰੇ ॥
ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਹਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣ ਹਾਰੇ ॥
ਗਾਵਣ ਤੁਧਨੋ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੇ॥
ਗਾਵਨ ਤੁਧਨੋ ਚਿਤ ਗੁਪਿਤ ਲਿਖ ਜਾਣਨ ਲਿਖ ਲਿਖ ਧਰਮ
ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨ ਤੇਰੇ ਸਦਾ
ਸਵਾਰੇ ॥”

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ

ਦੀ ਮਹਮਾਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਏਹੋ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਤੇਰਾ ਓਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਘਰ ਕੈਸਾ ਇੱਕ ਅਧਭੂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਇਸਥਤ ਹੋਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਚਰ ਅਚਰ ਅਤੇ ਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਖਬਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇਰੇ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਤੇਰੀ ਮਹਮਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਜਾਉਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਆਪਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥

ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਹੀ ਤੇਰੇ ਯਸ਼ ਦੇ ਗੀਤ (ਪਰੀ) ਅਰਥਾਤ ਸੁਲੱਖਨੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਹੋਰ ਲੋਗ ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੌਣ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਹ ਮਹਾਨ ਜਲ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਅਗਨੀ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਜਯੋਤੀ ਹੈ ਆਪਦੀ ਅਤੁੱਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਰਾਜਾ ਲੋਗ ਅਪਨੀ ਨਜ਼ਾਇ ਗਦੀ ਪਰ ਬਾਜਕੇ ਆਪਦਾ ਯਸ਼ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ ਆਪਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਪਰਗਟ ਜੀਵ ਭੀ ਵਰਨਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਬੁਧਿ ਦੁਵਾਰੇ ਲਿਖਕੇ ਹੇ ਧਰਮ ਨਿਆਈ ਵੇਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਜੈਸੇ ਤਪੱਸੀ ਬਰਹਮਾਂ ਜੈਸੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਸੁਖੀਲਾ ਆਪ ਦੇ ਯਸ਼ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਗੁਣ ਹਨ ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਇਹ

ਤੇਰੇ ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਮੁਹਾਵੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਯਤਾ ਮਾਨੋਂ ਆਪਦੀ ਝੋਭਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦੇਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਇਸ ਸਬਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵ ਮੁਹਮਾਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਛੋਟਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਸ ਗਾਇਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੁਣ ਹਨ ਸੋ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਹੀ ਯਸ ਦੇ ਉਦਬੋਧਕ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਮਾਝ ਮਃ ੩

“ਰਹਾਉ ॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਮੂਲ ਹੈ ਮਾਇਆ । ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਸਤਰ ਜਿਨ ਉਪਾਇਆ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਪਸਰਿਆ ਸੰਸਾਰੇ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖ ਪਾਵਣਿਆ ॥ ਪੁਨਃ । ਦੂਜੇ ਲੰਗੀ ਫਿਰ ਪਛੋਤਾਲੀ ਹਲਤੁ ਖਲਤੁ ਦੋਵੇ ਗੁਵਾਏ ਸੁਪਨੇ ਸੁਖ ਨ ਪਾਵਣਿਆ ॥”

ਇਸ ਸਬਦ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਸਤਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਅਗਿਆਨ ਹੈ, ਅਰ ਓਸੇ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ੨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰਕ ਪਸਾਰਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਦੀ ਹੀ ਲੀਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਤਿਆਗਨ ਕਰਕੇ

ਦੂਸਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਸੋ ਅਪਨੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਗੁਵਾਕੇ ਪੱਛੋਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ
ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਤੇ ਸਿੱਧ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ
ਹੁੱਖ ਦਾ ਸਬਬ ਹੈ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧

“ਨਦੇਵ ਦਾਨਵਾ ਨਰਾ। ਨਸਿੱਧ ਸਾਧਕਾ ਧਰਾ ॥ ਅਸਤਿ
ਏਕ ਦਿਗਰ ਕੁਈ। ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ ॥”

ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇਰੇ
ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਯਾ ਸਿੱਧ ਸਾਧਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ
ਆਦਿਕ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਆਪ ਹੀ
ਹੈ ॥

ਪੁਨਃ ਰਹਾਉ

“ਅੰਧੇ ਅਕਲੀ ਬਾਹਰੇ ਕਿਆ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਹੀਐ। ਬਿਨ
ਗੁਰ ਪੰਥ ਨ ਸੁਝਈ ਕਿਤ ਬਿਧ ਨਿਰ ਬਹੀਐ ॥ ੨ ॥ ਖੋਟੇ ਕੋ
ਖਰਾ ਕਹੈ ਖਰੇ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ। ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੁ ਕਲੀ
ਕਾਲ ਵਿਡਾਣੈ ॥ ੩ ॥ ਸੂਤੇ ਕਉ ਜਾਗਤ ਕਹੈ ਜਾਗਤ ਕਉ
ਸੂਤਾ। ਜੀਵਤ ਕਉ ਮੂਆ ਕਹੈ ਮੂਏ ਨਹੀਂ ਰੋਤਾ ॥ ੪ ॥ ਆਵਤ
ਕੋ ਜਾਤਾ ਕਹੈ ਜਾਤੇ ਕੋ ਆਇਆ। ਪਰਕੀਕੋ ਅਪਨੀ ਕਹੈ
ਅਪਨੋ ਨਹੀ ਭਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ਮੀਠੇ ਕਉ ਕਉੜਾ ਕਹੈ ਕੜੀਏ
ਕਉ ਮੀਠਾ। ਰਾਤੇ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਜੇਸਾ ਕਲਮਹਿ ਮੀਠਾ ॥ ੬ ॥
ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਠਾਕੁਰ ਨਹੀ ਦੀਸੈ। ਪੋਪਰ ਨੀਰ ਵਿਰੋਲੀਐ
ਮਾਖਨ ਨਹੀਂ ਭੀਸੈ ॥”

ਇਸ ਰਹਾਉ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧਿ ਦੀ ਬਿਪਰਜਤਾ ਦੱਸਕੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਓਸ ਦੀ (ਚੋਰੀ) ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿੜਕ ਕੇ ਦੁਧ ਦੀ ਰੀਸ ਮੱਖਨ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਖਨ ਨਹੀਂ ਨਿੱਕਲਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿੰਨ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਕੋਈ ਫਲ ਮਿੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ॥ ਪੁਨਃ

“ਅਨਕ ਦੇਵੀ ਜਾਕਉ ਸੇਵਹਿ ਲਖਮੀ ਅਨਕ ਭਾਂਤੇ”

ਇਸ ਦਾ ਭਾਤਪੂਜ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਅਰਥਾਤ ਓਹੋ ਦੇਵੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸਦੇ ਮਹਾਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਸੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਸਭ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਜੋਗ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੋਗ ਹੋਵੇ ॥

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਨਿ ਕਬੀਰ ਜੀ

“ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜਹਿ ਭੋਲਹਿ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ ॥
ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਚੇਤਿਆ ਬਿਖਿਆ ਸਿਉ ਲਪਟਾਨਾ ॥”

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਪੁਨਃ

“ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਤਿਸ ਆਗੈ ਜੀਉ ਦੇਹੀ ॥ ਮੈਸੇ

ਪਿਤ੍ਰ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਕਹੀਅਹਿ ਆਪਨ ਕਹਿਆ ਨ ਲੋਹੀ ॥”

ਅਰਥਾਤ ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵੋ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਬਨਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹੋ ਅਰ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਲੀ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਸੋ ਭੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਨੂੰ ਤਜਾਗ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਐਸੇ ਅਪਨੇ ਪਿਤਰਾਂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਆਪ ਕੁਛ ਭੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਜੋ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਨਾ ਹੈ ਸੋ ਇੱਕ ਭਰਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ॥

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ

“ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਾਕੈ ਪਰਗਾਸਾ। ਕੋਟਿ ਮਹਾਦੇਵ ਅਰ ਕਵ-
ਲਾਸਾ ॥ ਦੁਰਗਾ ਕੋਟ ਜਾਕੈ ਮਰਦਨ ਕਰੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਟਿ ਬੇਦ
ਉਚਰੈ ॥ ੧ ॥ ਜਉ ਜਾਰਉ ਤਉ ਕੇਵਲ ਰਾਮ। ਆਨ ਦਵ ਸੋ
ਨਾਹੀਂ ਕਾਮ ॥”

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜ ਜੈਸਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਅਰ ਅਜੇਹੇ ਕਈ ਸੂਰਜ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਾਨ ਹੋਰਹੇ ਹਨ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਜਿਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ ਕਈ ਕਰੋੜ ਦੁਰਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਨ ਮਰਦਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਯਸ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੁਆਰੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਓਹ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭੁੱਲ ਮਾਤ੍ਰ ਜੀਵ ਜਾਨਕੇ ਅਪਨੇ ਉਸ ਸੱਚੇ ਪਰਤਾਪ ਤੇ ਪਰਤਾਪਵਾਨ ਕਰ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਓਸੇਦਾਨਾਉਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਉਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਯਾ ਦੇਵਤੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਾਧਨ ਦੇ ਜੋਗ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਨ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਗੋਂਡ ਨਾਮ ਦੇਵ

“ਭਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਧਾਵੈ । ਖਰ ਬਾਹਨ ਓਹ ਛਾਰ ਉਡਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਤਉ ਏਕ ਰਾਮਈਆ ਲੈ ਹਉ । ਆਨ ਦੇਵ ਬਦਲਾਵਨਿ ਵੈ ਹਉ ॥ ਸਿਵ ਸਿਵ ਕਹਿਤੇ ਜੋ ਨਰ ਧਿਆਵੈ ਬਰਦ ਚਢੇ ਭਉਰੂ ਭਮਕਾਵੈ ॥ ਮਹਾਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ । ਨਰ ਸੈ ਨਾਰ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ ॥ ੨ ॥ ਤੂੰ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ । ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ । ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਰੁ ਮੀਤਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾ ਇਉ ਕਹੈ ਗੀਤਾ ॥”

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ੌਰ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੂਜਨ ਤੇ ਛੁੱਟ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਗ ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਅਤੇ ਸੀਤਲਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਓਹ ਗਧੇ ਦੀ ਜੂਨ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਖੋਹ ਉਡਾਉਂਦੇ ਫਿਰਨ ਗੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਤੇ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪੂਜਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਲੋਗ ਸਿਵ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਗ ਕੇ ਅਪਨੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨ ਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਮਿਲੇਗਾ ਜੋ ਓਹ ਭੀ

ਅਪਨੇ ਦੇਵਤੇ ਵਾਂਗ ਬੈਲ ਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਡਉਰੂ ਬਜਾਉਨ ਗੇ,
 ਫਿਰ ਜੋ ਮਹਾਂਮਾਈ ਅਰਥਾਤ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹੋਕੇ ਉਸ ਦੀ
 ਪੂਜਾ ਕਰਨਗੇ ਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਅਨੰਨਯ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਰਨੇ
 ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਹੋਨਗੇ, ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹ ਮੁਕਤੀ
 ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਤ ਗਿਆਨ ਸਮਯ ਕਿੱਥੇ ਛਿਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
 ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਵੀ ਯਾ ਭਵਾਨੀ ਆਦਿਕ
 ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰੰਤੂ
 ਜਦ ਗਿਆਨ ਦੁਵਾਰੇ ਪੁਰਖ ਮੁਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ
 ਇਹ ਸਭ ਭਰਮ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ
 ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਓਹ ਕੋਈ ਮੱਤ ਵਸਤੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ
 ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਰਹੇ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਪਨੀ
 ਬੁਧਿ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਉਨਾ ਹੀ
 ਉਤਮ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ
 ਜੇ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਾ ਕਰਨਗੇ ਓਹ
 “ਜਹਾਂ ਆਸਾ ਤਹਾਂ ਬਾਸਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ” ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਜਨਮ
 ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨ ਗੇ, ਅਰ ਸਾਥ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ
 ਦੇਵੀ ਇੱਕ ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਲਾ-
 ਪਨਾ ਹੈ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਃ ੧ ॥

ਜੈਕਾਰਣਿ ਬੇਦ ਟ੍ਰਹਮੈ ਉਰਰੇ ਸੰਕਰ ਛੋਡੀ ਮਾਯਾ। ਜੈ ਕਾ-

ਰਣਿ ਸਿਧ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ਦੇਵੀ ਮਰਮ ਨ ਪਾਯਾ ॥

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਬਰਹਮਾਂ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਨਨੇ ਲਈ ਸਿਵ ਨੇ ਮਾਯਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਅਰਥਾਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸੁਖ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਅੱਕ ਅਤੇ ਧੜ੍ਹਰੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਜਾਤਾ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਦੇਖਨੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ੨ ਸਿੱਧ ਲੋਗ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖਾਂ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਅੰਤ੍ਰ ਮੁਖੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਗ ਸ਼ਾਕਤ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਦੀ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਨਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੇ ਭੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਸਿਵ ਜੈਸੇ ਤਪੱਸੀਆਂ ਅਰ ਸਿੱਧਾਂ ਜੈਸੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਜੈਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਛਾਤਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪਰਕਾਰਦੇਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਕੇ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਨਿਰਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ॥

ਜਪਜੀ ਸਾਹਿਬ

“ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮ । ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਾ ਆਖਹੁ
ਕਰਮੁ ॥ ਕੇਤੇ ਪਵਣ ਪਾਲੀ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਕੇਤੇ ਕਾਨ ਮਹੇਸ । ਕੇ

ਬ੍ਰਹਮੇ ਘਾਜ਼ਤਿ ਘੜੀਅਹਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇ ਵੇਸ ॥ ਕੇਤੀਆਂ ਕਰਮ
 ਭੂਮੀ ਮੇਰ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਧੁ ਉਪਦੇਸ । ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ
 ਮੰਡਲ ਦੇਸ ॥ ਕੇਤੇ ਸਿਧ ਬੁਧ ਨਾਥ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਦੇਵੀ ਵੇਸ ।
 ਕੇਤੇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ ਰਤਨ ਸੁਮੰਦ ॥ ਕੇਤੀਆ
 ਖਾਣੀ ਕੇਤੀਆ ਥਾਣੀ ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ ॥ ਕੇਤੀਆ ਸੁਰਤੀ ਸੇਵਕ
 ਕੇਤੇ ਨਾਨਕ ਅੰਤ ਨ ਅੰਤ ॥

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ
 ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ
 ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਪਵਨ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਆਦਿਕ
 ਪੰਜੇ ਭੱਤ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਬ੍ਰਾਜ
 ਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿਵ
 ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਤੀਤ
 ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥੀ
 ਅਤੇ ਪਰਬਤ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕੋਟ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ
 ਹਨ, ਫਿਰ ਧਰੁ ਆਦਿ ਤਾਰਾਗਣ ਅਤੇ ਦੰਦ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ
 ਜਯੋਤਸ਼ਾਂ ਉਸਦੇ ਮਹਾਨ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ
 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਟਾਨਕੋਟ ਸਿੱਧ ਬੁੱਧਿਵਾਨ ਅਤੇ ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੀ
 ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਦਾਨਵਾਂ ਦੇ ਅਕਾਰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ
 ਭਾਵ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਕਈ ਰਤਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁਮੰਦ ਅਤੇ
 ਚਾਰੇ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਚਰਾਚਰ ਜੀਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਿਤ ਰਾਜਿਆਂ
 ਸਮੇਤ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਦਾ ਕੋਈ
 ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇ ਸਕਦਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪੁਰਖ ਦੀ ਤੁਛ ਬੁੱਧੀ ਚੱਕ੍ਰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਇਹ ਸਭ ਉਸਦੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਗਣਾਤਾ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਸਰਵੱਗਯ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਤੇ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮਹਾਨ ਗਣਾਤਾ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿਕ ਕੁਛ ਭੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਤੁੱਛ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਪੰਤੂ ਜੀਵ ਹਨ ॥

ਜਦ ਦਸਮ ਅਤੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਅਧਯਾਹਾਰ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਮਾਨ ਯਾ ਉਸਤੇ ਅਧਿਕ ਕੋਈ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਅਜੇਹੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਨਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਅਨਰਥ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਤੇ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਦਾ ਨਖੇਧ

ਦੋਹਰਾ

ਹੁਨ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ।

ਇਕ ਅਕਾਲ ਸੇਵਨ ਕਹੈ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕਾਜ ॥੫॥

ਜਿਨ ਪਰ ਸਰਧਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪਾਵਤ ਮੋਖ ਉਦਾਰ ।

ਤਾਂਤੇ ਤਿਨ ਕਾ ਮਾਨਨਾ ਹੈ ਸਭ ਕੋ ਅਧਿਕਾਰ ॥ ੧੫੪ ॥

ਯਥਾ:-- ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੫

“ਰੇ ਮਨ ਏਕਸ ਸਿਉ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਸਭ ਧੰਧੁ
ਹੈ ਸਭ ਸਿਥਿਆ ਮੋਹੁ ਮਾਇ ॥ ਪੁਨਃ

ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਭੈ ਭੰਜਨੋ ਤਿਸ ਆਗੈ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਮਿਹਰ
ਕਰੇ ਜਿਨ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਆਵੈ ਰਾਸ ॥ ਪੁਨਃ

ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਆਪ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਹੀ ਹਾਥਿ । ਮਾਰਿ
ਆਪ ਜੀਵਾਲਦਾ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਾਥਿ ॥

ਗਉੜੀ

ਹਰਿ ਇਕੋ ਕਰਤਾ ਇਕ ਇਕੋ ਦੀ ਬਾਣੁ ਹਰਿ ॥ ਹਰਿ ਇਕ
ਸੈਦਾ ਹੈ ਅਮਰੁ ਇਕੋ ਹਰਿ ਚਿਤ ਧਰਿ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਈ
ਨਾਹਿ ਡਰ ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਦੁਰਿ ਕਰਿ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸੈਨੋ ਸਾਲਾਹਿ ਜੋ
ਤੁਧ ਰੱਖ ਬਾਹਰਿ ਘਰ ॥

ਆਸਾ ਮਃ ੪

ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਹੋਇ । ਤੁਧ ਬਿਨ ਦੂਜਾ
ਅਵਰ ਨ ਕੋਇ ॥ ਤੂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ । ਜਨ
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ॥

ਮਾਝ ਮਃ ੫

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈਂ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ । ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ
ਭਰਾਤਾ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੋਹਾ ਕਾਜਾ
ਜੀਉ ॥

ਆਸਾ ਮਃ ੧

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾਹੁੰ ਬਾਹਰਾ । ਨਾਨਕ ਕਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ
ਦਿਸੈ ਜਾਹਰਾ ॥

ਆਸਾ ਮਃ ੫

ਹਭੇ ਬੋਕ ਵਿਸਾਰਿ ਹਿਕੋ ਖਿਆਲੁ ਕਰਿ । ਝੂਠਾ ਲਾਹਿ
ਗੁਮਾਨੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਿ ॥

ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਃ ੧

ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਢੁਡੀਆਂ ਕੋ ਨੀਮੀ ਮੈਡਾ । ਜੇ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ
ਤੂ ਮੈ ਹਉ ਤੈਡਾ ॥ 'ਪੁਨਃ' ਦਰਬੀਭਾ ਮੈ ਨੀਮ ਕੋ ਕੈ ਕਰੀ
ਸਲਾਮੁ । ਹਿਕੋ ਮੈਡਾ ਤੂ ਧਨੀ ਸਾਰਾ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ॥ ਪੁਨਃ

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਸੱਚੇ ਕਉ ਬਲਿਜਾਉ । ਨਾਨਕ ਏਕ
ਫੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਸਾ ਜਿਹਵਾ ਜਲ ਜਾਉ ॥

ਸੋਰਠ ਮਃ ੧

ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰੁਨ ਪੂਜਉ ਮਜੈ ਮਸਾ-
ਣਿਨ ਜਾਈ ॥ ਤਿਰਸਨਾ ਰਾਰਿ ਨ ਪਰ ਘਰ ਜਾਵਾ ਤਰਿਬਨਾ
ਨਾਮ ਬੁਝਾਈ ॥

ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭਿ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ ॥

ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀ ਮਃ ੧

ਗੁਰ ਕਹਿਆ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ॥ ਕਹੁ ਦੇਖਿ ਕਰਉ ਅਨੁ
ਪੂਜਾ ॥

ਮਾਰੂ ਸੋਹਲੇ ਮਃ ੩

ਹਰਿਨਾਮ ਚੇਤਾ ਅਵਰਨ ਪੂਜਾ ॥ ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ॥

‘ਪੁਨਃ’ ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਸਾਚਾ ॥ ਦੂਜੈ ਲਾਗਾ ਸਭਿ
ਜਗ ਕਾਚਾ ॥ ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਰੇਜੀਅ ਨਿਲੱਜ ਲਾਜ ਤੋਹਿ ਨਾਹੀ। ਹਰਿਤਜ ਕਤ ਕਾਹੁ
ਕੇਜਾਹੀ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੇ ਅੱਛੀ
ਭਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ
ਹੋਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾਂ ਯਾ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਮਹਾਂ ਅਜੋਗ ਹੈ, ਇਸਤੇ
ਅੱਗੇ ਜਦ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੰਤ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ
ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੱਲਾ ਪਕੜਾਇਆ
ਅਰ ਇਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਫਿਰ ਕਿਸ
ਭਰਾਂ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ
ਹੋਵੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰ ਕਦੇ ਭੀ
ਅਜੇਹਾ ਅਛੇਪ ਲਗਾਉਣਾ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਵੇਹਿਰਾ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਰ ਆਦਿ ਜੂ ਤੈਂ ਸਭ ਲਏ ਨਿਹਾਰ।
ਕੈਸਾ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰਤੇ ਕਹਿ ਪੂਜਨ ਕਰਤਾਰ ॥ ੧੫੫ ॥
ਤਾਂਤੇ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ਮਨ ਹੋਹੁ ਨਿਧੜਕ ਨ ਸੰਗ।
ਦੇਵੀ ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਤੇ ਭੁੱਲ ਨ ਤੂੰ ਵਰ ਮੰਗ ॥ ੧੫੬ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਮੈਂ ਸਭ ਤੇਰੇ ਸੁਨ ਲਏ ਜੋ ਗੁਰਵਾਕ ਪ੍ਰਮਾਨ ।

ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਰਾਂ ਬਖਾਨ ॥ ੧੫੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਜੈਸੇ ਰੀਝ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਿਆਰੇ । ਹੈ ਮਾਨਨ ਕਾ ਹਮ ਅਧਕਾਰੇ ॥

ਤੈਸੇ ਲੋਕਕ ਜੋ ਪਰਮਾਨ ਮਾਨਤ ਹੈਂ ਸਗਲੇ ਸੁਰ ਗਮਾਨ ॥

ਤਾਂਤੇ ਸਕਲ ਲੋਗ ਯਹ ਗਾਵਤ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਬੇ ਦੇਵੀ ਧਰਾਵਤ ॥

ਬਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਅਰ ਜੁਵਾ ਬਤਾਵੇ । ਨਾਰੀ ਭੀ ਯਹ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੇ ॥

ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਨੀ । ਜੋ ਤੈਂ ਚਾਹੀ ਮੂਲ ਛਪਾਨੀ ॥

ਯਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਸਗਤ ਮਝਾਰੇ । ਸੋ ਕੈਸੇ ਹਮ ਦੇਹਿ ਵਿਸਾਰੇ ॥

ਜਾਂਤੇ ਜੋ ਸਭ ਲੋਗ ਬਤਾਵੇਂ । ਸਾਚੀ ਬਾਤ ਵਹੀ ਹਮ ਪਾਵੇਂ ॥

ਤਾਂਤੇ ਪੂਜਨ ਦੇਵੀ ਕੀਆ । ਤਿਸਤੇ ਬੋ ਗੁਰ ਜੀ ਵਰ ਲੀਆ ੧੫੮

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਕਰਨਾਂ ਬਨੇ ਰੰਚਕ ਮਨਹਿ ਵਿਚਾਰ ।

ਕਿਨ ਲੋਗਨ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਰਨ ਜੋਗਇਤਬਾਰ ॥ ੧੫੯ ॥

ਵਿਦਾਨ ਅਰ ਸੁਘੜ ਜਨ ਕਹੇ ਸਰਬਦਾ ਸੋਤ ।

ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਮਾਨੀਓ ਯਹੀ ਸੁਧਨ ਕੀ ਮੋਤ ॥ ੧੬੦ ॥

ਪੁਨ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਲਾਪ ਕੋ ਜੋ ਮਾਨੇ ਨਰ ਕੋਇ ।

ਅਪਨੀ ਬੁੱਧ ਭੀ ਸਗਲ ਬੈਠਤਹੈ ਤਬ ਖੋਇ ॥ ੧੬੧ ॥

ਹੁਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਜੋ ਕੁਛ ਆਖਨ ਲੋਗ ।

ਫਿਰ ਤੂੰ ਦੱਸੀਂ ਓਸ ਵਿਚ ਸੱਤ ਕਹਾਂਤਕ ਹੋਗ ॥੧੬੨॥

ਦੁਆ

ਪਹਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਗ ਜਗਤ ਦੇ ਬਾਤਾਂ ਬੈਠ ਬਨਾਉਨ ॥
 ਰਾਂਤ ਸਮੇਂ ਬਹਿ ਕੋਠਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਨ ॥
 ਆਖਨ ਬੱਚਾ ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਚੰਦ ਦੇ ਜਿਹੜੇ । ਮਾਇ ਚੰਦ
 ਦੀ ਚਰਖਾ ਕਤਦੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਵਿਚ ਵਿਹੜੇ ॥ ੧੬੩ ॥ ਸੁਨ ਸੁਨ
 ਮੂੰਡੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਸਾ ਕੱਢਨ ਲੰਮਾਂ । ਨਾਲ ਹੱਥ ਦੇ ਕਰਨ
 ਇਸ਼ਾਰੇ ਓਹ ਚੰਦ ਦੀ ਅੰਮਾ ॥ ਬੈਠੀ ਪਾਸ ਚੰਦ ਦੇ ਕੱਤੇ ਚੰਦ
 ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦਾ । ਕਹੁਖਾਂ ਇਹ ਜੋ ਵੱਡਾ ਗਪੌੜਾ ਕਿੱਥੋਂ ਲੋਗਾਂ
 ਆਂਦਾ ॥ ੧੬੪ ॥ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਪ ਜੋ ਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਨਾਂ
 ਭਾਰੀ । ਇਸੇ ਚੰਦ ਦੇ ਦਾਗਾਂ ਉੱਪਰ ਸੋ ਭੀ ਸੁਨ ਲੈ ਸਾਰੀ ॥
 ਆਖਨ ਇਕ ਦਿਨ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੀ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਸਭ ਤੇ
 ਸੁੰਦ੍ਰ ਨਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਤੈਂ ਕੁਛ ਪਤਾ ਬਤਾਇਆ ॥ ੧੬੫ ॥ ਸੋ ਤੂੰ
 ਦੱਸ ਕੌਨ ਹੈ ਐਸੀ ਰੂਪਾਵੰਤੀ ਨਾਰੀ । ਜਿਸਕੇ ਦੇਖਨ ਤਾਈਂ ਚਾਹੇ
 ਬਬਦੇ ਸੁਰਤ ਹਮਾਰੀ । ਇਸ ਪਰ ਸੂਰਜ ਨੇ ਸੀ ਆਖਿਆ ਜਦ ਮੈਂ
 ਚੜ੍ਹਦਾ ਰਾਈ । ਮੇਰਾ ਤੇਜ ਸਹਾਰਨ ਨਾਹੀਂ ਸੂਖਮ ਬਦਨ ਲੁਗਾਈ ॥
 ੧੬੬ ॥ ਤਾਂਤੇ ਜੇਹੈ ਪਤਾ ਕੱਢਨਾ ਤਾਂ ਤੁਮਚੰਦਬੁਲਾਓ । ਉਸਦੇ ਪਾਸੋਂ
 ਸਭੀ ਹਾਲ ਇਹ ਬਹਕੇ ਪਾਸ ਪੁਛਾਓ ॥ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸਦੇ ਚੜ੍ਹਨੇ
 ਵੇਲੇ ਜਿਤਕ ਮਨੋਹਰ ਥਾਮਾਂ । ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਬਿਛਾਇ ਸੌਂਦੀਆਂ
 ਆਪਨੇ ਉੱਪਰ ਧਾਮਾਂ ॥ ੧੬੭ ॥ ਇਤਨਾ ਸੁਨਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੀ
 ਮੁੜਕੇ ਚੰਦ ਬੁਲਾਇਆ । ਏਹੋ ਫੇਰ ਸੁਨੇਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ

ਬਠਾਇ ਸੁਨਾਇਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਕਹੀ ਚੰਦ ਨੇ ਹੇ ਰਾਜਨ
 ਕੇ ਰਾਜਾ। ਗੋਤਮ ਰਿਖ ਦੀ ਨਾਰ ਅਹੱਲਯਾ ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਸਿਰ
 ਤਾਜਾ ॥ ੧੬੮ ॥ ਉਸ ਦੇ ਜੈਸੀ ਹੋਰ ਨ ਦੇਖੀ ਮੈਂ ਹੈ ਸੁੰਦ੍ਰ ਨਾਰੀ।
 ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਮੈਂ ਜਾਨ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੈ ਵਹੁ ਜੋਗ ਭੁਮਾਰੀ ॥ ਤਢ
 ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਉਸ ਤੇ ਕਿੱਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਈਏ। ਅਰ ਕਿਸ
 ਵੇਲੇ ਸੁੰਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਓਸ ਦੇ ਜਾਈਏ ॥ ੧੬੯ ॥ ਜਿਸ
 ਪਰ ਕਹੀ ਚੰਦ ਨੇ ਰਾਜਨ ਉਹ ਰਿਖਵਰ ਵੱਡ ਗਿਆਨੀ। ਪਿਛਲੀ
 ਰਾਤ ਗੰਗ ਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਿਯਮੀ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ਪਰ ਉਸ ਪਾਸ
 ਰਹੇ ਇੱਕ ਮੁਰਗਾ ਜਦੋਂ ਬਾਂਗ ਉਹ ਦੇਂਦਾ। ਸੁਨਕੇ ਰਿਖੀ ਜਾਨ
 ਦਿਨ ਚੜਿਆ ਗੰਗਾ ਰਸਤਾ ਲੇਂਦਾ ॥ ੧੭੦ ॥ ਸੋ ਇਸਦਾ ਮੈਂ ਬੋਝੇ
 ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਇਲਾਜ ਬਤਾਉਂ। ਹੋਕੇ ਮੁਰਗਾ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤੇ
 ਕੁੱਕੜ ਕੂੰ ਕਰਵਾਉਂ ॥ ਸੁਨਕੇ ਬਾਂਗ ਤੁਰਤ ਓਹ ਜਾਉ ਖਾਲੀ
 ਘਰ ਦੇ ਮਾਹੀਂ। ਜਾਇਧਸੀਂ ਤੂੰ ਨਾਰ ਓਸਦੀ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲੂ ਨਾਹੀਂ
 ॥ ੧੭੧ ॥ ਸੁਨਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜੀ ਹੋਇਆ ਏਹੋ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ।
 ਮੁਰਗਾ ਹੋਕੇ ਚੰਦ ਤਦੋਂ ਘਰ ਗੋਤਮ ਜੀ ਦੇ ਆਇਆ। ਦਿੱਤੀ
 ਬਾਂਗ ਕੁਬੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁਨਕੇ ਰਿਖੀ ਵਿਚਾਰਾ। ਨਾਵਨ ਨੂੰ ਤੁਰ
 ਗਿਆ ਸਿਤਾਬੀ ਘਰ ਤੇ ਕਰਾ ਕਨਾਰਾ ॥ ੧੭੨ ॥ ਓਸੇ ਵੇਲੇ
 ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆ ਅਪਨਾ ਦਾਉ ਲਗਾਇਆ। ਨਾਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਕੱਲੀ
 ਪਾਕੇ ਅਪਨਾ ਮਨ ਪਰਚਾਇਆ। ਪਰ ਓਧਰ ਜਦ ਰਿਖ ਨੇ
 ਜਾਕੇ ਗੰਗਾ ਮੈਂ ਹੱਥ ਡਾਰਾ। ਬੋਲੀ ਗੰਗਾ ਕੌਣ ਅਹੇ ਤੂੰ ਪਾਪੀ
 ਲੋਗ ਨਕਾਰਾ ॥ ੧੭੩ ॥ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਗਨ ਪਈ ਸਾਂ ਸੁੱਤੀ ਤੈ ਹਾਂ
 ਆਨ ਜਗਾਈ। ਦੱਸ ਸਤਾਬ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੇਸਾਂ ਹੁਣੇ

ਜਲਾਈ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹੀ ਰਿਖੀ ਨੇ ਮੈਂ ਗੋਤਮ ਹਾਂ ਮਾਈ।
 ਏਸੇ ਵੇਲੇ ਨਿੱਤ ਆਂਵਦਾ ਮੇਰਾ ਦੋਸ਼ ਨ ਰਾਈ ॥ ੧੭੪ ॥ ਸੁਨਦੇ
 ਸਾਰ ਕਹੀ ਤਦ ਗੰਗਾ ਝਬਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਦੌੜੇ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਚੌਰ
 ਲਗਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੋਤ ਅਹੱਲਾਤਾ ਚੌੜੇ ॥ ਅਧਨੁਤਾ ਹੀ ਪਿਛਲੇ
 ਪੈਰੀ ਜਦੋਂ ਨੱਸ ਘਰ ਆਇਆ। ਨਾਮ ਅੰਜਨੀ ਅਪਨੀ ਬੇਟੀ
 ਬੂਹੇ ਬੈਠੀ ਪਾਇਆ ॥ ੧੭੫ ॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੌਨ ਹੈ ਅੰਦਰ
 ਦੱਸ ਸਿਤਾਬ ਪੁਕਾਰਾ। ਅੱਗੋਂ ਲੜਕੀ ਆਖਨ ਲੱਗੀ ਅੰਦ੍ਰ ਅਹੋ
 ਮਝਾਰਾ ॥ ਇਸ ਪਦ ਦਾ ਜਦ ਅਰਥ ਰਿਖੀ ਮਨ ਸੋਚਨ ਲਗਾ
 ਵਿਚਾਰਾ। ਬਿੱਲੀ ਹੈ ਯਾ ਚੌਰ ਕਿਧੋ ਇਹ ਦੱਸੇ ਮਾਂ ਦਾ ਯਾਰਾ ॥
 ੧੭੬ ॥ ਇਤਨੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਂ ਤਕਾਇਆ।
 ਮਾਰ ਛਾਲ ਓਹ ਸ਼ਰਗ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਓਸੇ ਵਕਤ ਸਿਧਾਇਆ ॥
 ਪਰ ਪਹਚਾਨ ਲਿਯਾ ਰਿਖ ਗੋਤਮ ਦਿੱਤਾ ਸਰਾਪ ਅਜੇਹਾ।
 ਸਹਸ ਹਜ਼ਾਰ ਭਈ ਭਗ ਪਿੰਡੇ ਕੌੜੁ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੋਹਾ ॥ ੧੭੭ ॥ ਫਿਰ
 ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਾਪਨੀ ਤੇ ਨਾਂ ਸੱਚ ਬਤਾਇਆ। ਕੁਆਰੀ
 ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਸੇਂ ਇਹੋ ਸਰਾਪ ਸੁਨਾਇਆ ॥ ਫਿਰ ਨਾਰੀ ਨੂੰ
 ਪੱਥਰ ਕੀਤਾ ਜਦ ਦੁਰਸੀਸ ਸੁਨਾਈ। ਓੜਕ ਵਾਰੀ ਚੰਦ ਮੁਰਗ
 ਦੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਆਈ। ੧੭੮ ॥ ਲੱਗਾ ਉਡਨ ਚੰਦ ਜਦ ਓਥੋਂ
 ਤਦ ਰਿਖ ਲੈ ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ। ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪੁੱਠੀ ਜਿਧਰ
 ਸੀ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ॥ ਓਹੋ ਦਾਗ ਲਗੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜਤੀਕ
 ਦਿਸ ਆਵਨ। ਏਹੁ ਕਲੰਕ ਚੰਦ ਨੂੰ ਤਦ ਦਾ ਲੱਗ ਪੁਰਾਨੀ
 ਗਾਉਨ ॥ ੧੭੯ ॥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸੋਚ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਕਜਾ ਇਹ
 ਸਭੋ ਕਹਾਨੀ। ਹੈ ਸੱਚੀ ਯਾ ਰਚੀ ਬਨਾ ਵਟ ਜੋ ਹਨ ਲੋਗੁਤੁਫਾਨੀ।

ਫਿਰ ਆਖਨ ਜਦ ਗ੍ਰਹਨ ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ ਕਰਜਾਈ ਮਾਰਨ ।
 ਅਪਨੀ ਮੰਮਾਂ ਦਾ ਜੋ ਕਰਜਾ ਚੰਦ੍ਰ ਮੂਰ ਉਤਾਰਨ ॥ ੧੮੦ ॥
 ਕਿਆ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਹਨ ਲੋਗਾਂ ਰਚੀਆਂ ਚਾ ਮਨ ਘੜੀਆਂ ।
 ਵਿੱਚ ਰੀਝਾ ਬੂਝ ਸਜਾਕੇ ਹੀਰੇ ਵਾਂਗਰ ਜੜੀਆਂ ॥ ਮੰਨੇ ਸੱਚ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਤਾਂ ਓਹ ਭੀ ਸੱਚ ਹੋਊ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਬੁਧਿ-
 ਮਾਨ ਜਨ ਨਾ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਬੋਊ ॥ ੧੮੧ ॥ ਫਿਰ ਇੱਕ ਆਖਨ
 ਹੋਰ ਬਾਤ ਜੋ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਵੇ ਹਾਸੀ । ਦਸਨ ਧਰਤੀ ਹੇਠ ਬੈਲ
 ਇਕ ਖੜਾ ਨ ਹੋਇ ਖਲਾਸੀ । ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੰਗਾਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕੀ ਇਹ
 ਸਾਰੀ ਹੈ ਧਰਤੀ । ਏਸ ਬਾਤ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਅਪਨਾ ਸਾਰੀ ਲੋਕੀ
 ਕਰਤੀ ॥ ੧੮੨ ॥ ਆਖਨ ਜਦ ਓਹ ਇੱਕ ਸਿੰਗ ਤੇ ਦੂਜੇ ਉਪਰ
 ਕਰਦਾ । ਤਦੋਂ ਭੂਚਾਲ ਆਂਵਦਾ ਭਾਰੀ ਦੇਖ ਜਿਸੇ ਮਨ ਡਰਦਾ ॥
 ਵੇਸ ਭਲਾ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਰੇ ਕਦੋਂ ਸੱਚ ਹਨ ਸਾਰੀ । ਜੋ ਲੋਗਾਂ
 ਨੇ ਕਥਾ ਬਨਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਨਾਂ ਭਾਰੀ ॥ ੧੮੩ ॥ ਤਾਂਤੇ ਲੋਕ
 ਪ੍ਰਮਾਣਾ ਉਪਰ ਐਵੇ ਭੁੱਲ ਨ ਜਾਈਂ । ਜਿਨ ਪਰ ਹੋ ਮਤਵਾਲਾ
 ਇਤਨਾ ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਪਰ ਲਾਈਂ ॥ ਸੱਚੀ ਬਾਤ ਓਹੋ ਹੈ ਭਾਈਜੇ ਇਹ
 ਸਿਆਨੇ ਦੱਸਨ । ਹੋਰ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਜੋ ਢੰਗੇ ਸੁਨਕੇ ਮੂਰਖ ਹੋਸਨ ॥
 ੧੮੪ ॥ ਜੈਸੀ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਹਨ ਭਾਈ ਨਿਰੀ ਪੁਰੀ ਬਕਵਾਸਾ
 ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਮੰਨਨ ਕਰ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ਇਹ
 ਭੀ ਏਹੋ ਜੇਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਮਨ ਘੜਤੀ ਲਿਖ ਮਾਰੀ । ਅਰ ਬੇਸਮਝ
 ਅਗਿਆਨੀ ਇਸ ਪਰ ਹੋ ਵੈਠੇ ਇਤਬਾਰੀ ॥ ੧੮੫ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਅਜ ਤੀਕ ਜੋ ਮੰਨਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਗ ਮਹਾਨ ।

ਸੋ ਕਿਆ ਮੂਰਖ ਹਨ ਸਗਲ ਇਕਤ੍ਰਿਹੇ ਸੁਰ ਗਜਾਨ ॥ ੧੮੬ ॥

ਅਕਬਰ ਜੈਸੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗਏ ਪੁੱਤਗਯਾ ਲੈਨ ।

ਕਰਾਮਾਤ ਜਿਨ ਸੀ ਪਿਖੀ ਭਾਰੀ ਅਪਨੇ ਨੈਨ ॥ ੧੮੭ ॥

ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਚੱਲਕੇ ਗਿਆ ਭਵਨ ਦੇ ਪਾਸ ।

ਸੁਇਨੇ ਛੱਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਾਇ ਕੇ ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਅਰਦਾਸ ॥ ੧੮੮ ॥

ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਜਿਸੇ ਪੂਜਨ ਮਨ ਚਿਤ ਲਾਇ ।

ਅਰ ਸਾਰੇ ਜਗ ਲੋਗ ਭੀ ਲੈਂਦੇ ਸੁੱਖ ਮਨਾਇ ॥ ੧੮੯ ॥

ਇਸਤੇ ਕਿੱਕਰ ਮੰਨੀਏ ਨਾ ਦੇਵੀ ਕੁਝ ਬਾਤ ।

ਜਿਸਨੂੰ ਕਰਨ ਕੜਾਹੀਆਂ ਜੈ ਅੰਬੇ ਕਹਿ ਮਾਤ ॥ ੧੯੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਛੱਡਦੇ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਗੱਲ ।

ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਬਤਾਇਸਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਚੱਲ ॥ ੧੯੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਲੋਕਾਂ ਪਰ ਨਾ ਭੁੱਲ ਪਿਆਰੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਨਿਕਾਰੇ ॥

ਜੋ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਰੱਥ ਬਨਾਉਨ । ਖੀਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਇ ਜਮਾਉਨ ॥

ਫਿਰ ਇਹ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੈ ਪੈਤੀ । ਚਾਹੁਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਹਨ ਖੈਰੀ ।

ਫਿਰ ਚੋਰਸਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ । ਕਾਲੀ ਹਾਂਡੀ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾ ਕੇ ॥
 ਰੱਖਨ ਉਪਰ ਪਿੰਨੇ ਮੁਆਹ । ਜੇਹੜੇ ਉਸਦੇ ਹੋਨ ਗੁਵਾਹ ॥
 ਟੇਕਨ ਮੱਥੇ ਹੱਥਾਂ ਜੋੜਨ । ਉਸਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲੋੜਨ ॥
 ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਅਨਰਥ ਕੁਮਾਉਨ । ਮੰਢੇਦਾਸਿਰਚੁੱਕਲਿਆਉਨ ।
 ਉਸ ਪਰ ਭਿਲਕ ਸੰਧੂਰ ਲਗਾਕੇ । ਮੱਥੇ ਟੇਕਨ ਦੇਵ ਬਨਾਕੇ ॥
 ਫਿਰ ਇਕ ਰੇਰੂ ਹੁੰਦਾ ਰੁੱਖ । ਆਖਨ ਉਸਨੂੰ ਬੋਂਦਾ ਦੁੱਖ ॥
 ਜਿਸਤੇ ਪਾੜ ਕਪੜੇ ਲੀਰਾਂ । ਆਖਨ ਲੈਲੇ ਲਰੀਏ ਪੀਰਾਂ ॥
 ਜੋ ਇਸ ਜਗ ਦੇ ਲੋਗ ਵਿਚਾਰੇ । ਐਥੋਂ ਤਕ ਗਿਰ ਗਏ ਨਿਕਾਰੇ ॥
 ਕਾਵਾਂ ਗਧਿਆਂ ਸੱਪਾਂ ਮੰਨਨ । ਜਾਇ ਦੁਰਾਹੇ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਨ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਜਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ । ਮਿਲਕੇ ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਧਾੜਾਂ ।
 ਪੂਜਨ ਕਿਸੇ ਵਸਤ ਨੂੰ ਜਾਈ । ਤਾਂ ਕਿਆ ਵਡੀ ਬਾਤ ਹੈ ਭਾਈ ੧੯੨
 ਦੇਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਅਕਬਰ ਦੀ ਛੱਡਦੇ ਬਾਤ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ।
 ਉਹ ਤਾਂ ਹੈਸੀ ਦੱਸਦਾ ਡਾਢੀ ਉਮਦੀ ਚਾਲ ॥ ੧੯੩ ॥
 ਚੌਪਈ

ਸੀ ਅਕਬਰ ਇਕ ਵਡਾ ਚਲਾਕ । ਨਾਲ ਢੰਗ ਦੇ ਕਰੇ ਹਲਾਕ ।
 ਜ਼ਾਹਰ ਬੁਲਮ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਹੀਂ । ਵੱਢੀ ਜਾਂਦਾ ਰਾਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ॥
 ਪਹਿਲੇ ਦਾੜੀ ਚੁੱਕ ਮੁਨਾਈ । ਵਾਂਗ ਹਿੰਦੂਆਂ ਸ਼ਕਲ ਬਨਾਈ ।
 ਅਰ ਜਾ ਜਾਲਾ ਦੇਵੀ ਪਾਸ । ਕੁਛਕ ਰੁਪਈਯਾ ਦੇ ਅਰਦਾਸ ॥
 ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਲੋਗ ਰਿਝਾਏ । ਘਰ ਬੈਠੇ ਛੋਲੇ ਮੰਗਵਾਏ ॥
 ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਕੰਨਯਾ । ਜਿਨਕਾ ਧਰਮ ਉਸਨੇ ਭੰਨਿਆ ॥
 ਬਾਹਰ ਸੁਲ੍ਹਾ ਦਿਖਾਕੇ ਦੰਗੀ । ਅੰਦਰ ਕਰੀ ਗੱਲ ਬੇਵੰਗੀ ॥

ਭੁਲੀ ਹਿੰਦੂ ਪਰਜਾ ਸਾਰੀ । ਕੁੱਝ ਨ ਸਮਝੀ ਚਾਲ ਵਿਚਾਰੀ ॥
 ਲੈ ਡੋਲੇ ਜਾ ਹਾਸ਼ਰ ਕੀਤੇ । ਮਹੱਲੀ ਰੱਖ ਓਸਨੇ ਲੀਤੇ ॥
 ਅਜ ਤੀਕ ਓਹ ਲੋਗ ਇਆਣੇ । ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਕਹਿਣਸਿਆਣੇ ।
 ਵੱਡੇ ਫਖਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਤਾਂਦੇ । ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਨ ਡੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਘਦਰ ਹੋਨ ਤੇ ਡਰਦਾ । ਬਨਾ ਪਯਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਘਰ ਦਾ ॥
 ਪਰ ਉਹ ਸੀ ਉਸਦੀ ਬਿਭਚਾਰੀ । ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਨਾਲ ਮਕਾਰੀ ।
 ਤਾਂਤੇ ਉਸ ਪਰ ਕੁੱਲੀਂ ਨਾਹਿੰ । ਜਾਨ ਅਨੀਤ ਵਡੀ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ।
 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਨ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰੀ । ਹਿੰਦੂ ਜਾਨਨ ਦੇਵੀ ਪਿਆਰੀ ।
 ਤਾਂਤੇ ਦਰਸਨ ਉਸ ਦਾ ਕਰੀਏ । ਥੋੜੀ ਬਹੁਤੀ ਭੇਟਾ ਧਰੀਏ ॥
 ਹੋਵਨ ਲੋਗ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰੇ । ਜੋ ਦੇਵੀ ਪਰ ਵਿਕੇ ਵਧੇਰੇ ।
 ਮੇਰਾ ਐਥ ਸਗਲ ਛਿਪ ਜਾਊ । ਹਿੰਦੂ ਪਰਜਾ ਸ਼ੋਰ ਨ ਪਾਊ ॥
 ਇਹ ਸਾਰੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ਚਾਲ । ਲਿਆ ਕੰਮਜਿਨਹਿਕਮਤਨਾਲ ।
 ੂੰ ਇਸ ਪਰ ਕਿਆ ਹੋਯਾ ਰਾਜੀ । ਜੋ ਸੀ ਘਾਟੇਵਾਲੀ ਬਾਜੀ ੧੮੪
 ਦੋਹਿਰਾ

ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਪੂਜਨ ਓਥੇ ਜਾਇ ।

ਸੱਤ ਹੋਨ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਾ ਏਹੁ ਦਲੀਲ ਨ ਕਾਇ ॥ ੧੮੫ ॥

ਚੌਪਈ

ਉਹ ਭੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ । ਪਰਜਾ ਪਾਲਨ ਹਿਤ ਪਰਧਾਨ
 ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੇ ਦੰਡਨ ਕੇ ਹੇਤਾ । ਹੈ ਅਧਿਕਾਰ ਤਿਨੋਂ ਕਾ ਜੇਤਾ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਧਰਾ ਨਾਥ ਵਹੁ ਕਹੀਐ । ਜਿਨਕੇ ਬਲ ਮਹਿੰ ਸੁਖ ਸੇਰਹੀਐ
 ਪਰ ਇਸ ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਾ ਭਾਈ । ਨਹੀਂ ਸਬੰਧ ਗਯਾਨਮਹਿੰਰਾਈ ।
 ਗਯਾਨ ਪਦਾਰਥ ਸੋ ਹੈ ਮੀਤਾ । ਰਾਜ ਤਿਆਗ ਭੁਪਨ ਜੋ ਲੀਤਾ ॥

ਦੇਖੋ ਕਥਾ ਜਨਕ ਨਿਪੁ ਕੇਰੀ । ਜੋ ਥਾ ਨਯਾਇ ਨੀਤ ਅਤਿ ਹੇਰੀ ।
 ਤਿਨ ਇਕ ਅਸਟ ਵਿੰਗ ਤਨ ਜਾਂਕੇ । ਹੁਤੋ ਗਯਾਨੀਜੋ ਢਿਗ ਤਾਂਕੇ ।
 ਅਸਟਾਵੱਕਰ ਨਾਮ ਜਿਸ ਗਾਵਤ । ਸੋ ਰਾਜਾ ਕੋ ਗਯਾਨ ਦਿੜਾਵਤ ।
 ਸੋ ਜੇ ਰਾਜ ਗਯਾਨ ਕੋ ਕਰਤਾ । ਤੋ ਕਿਉਂ ਭੂਪ ਗੁਰੂਤਿਹ ਧਰਤਾ ।
 ਬਹੁਰ ਦੇਖ ਰਾਘਵ ਮਹਾਰਾਜਾ । ਜਾਨਤ ਲੋਗ ਜਿਸੇ ਸਿਰਤਾਜਾ ।
 ਤਿਨ ਵਸਿਸਟਤੇਲੀਨੋਂ ਗਯਾਨ । ਪਾਇਜਿਸੇਨਿਜਕਰੀ ਕਲਿਆਨ
 ਤਾਂਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤ ਪਤਿ ਰਾਜਾ । ਕਰਤ ਸਿੱਧ ਜਗ ਕੇ ਸਭ ਕਾਜਾ ।
 ਪਰ ਵਹੁ ਗਯਾਨ ਹੇਤਸੁਨਪਿਆਰੇ । ਚਹਤਮਹਾਤਮ ਪੁਰਖਉਦਾਰੇ ।
 ਜਾਕੇ ਬੈਨ ਕਿਰਨ ਸਮ ਪਾਕੇ । ਰਿਦੇ ਅਗਯਾਨ ਤਮ ਦੂਰ ਮਿਟਾਕੇ
 ਲਹਤ ਮੁਕਤ ਤਬ ਗਯਾਨ ਦੁਆਰੇ । ਇਹ ਮਾਰਗਹੈ ਐਰ ਪਿਆਰੇ
 ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਰਾਜਨ ਮਹਾਰਾਜੇ । ਮਾਨਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ ਸਾਝੇ ॥
 ਸੋ ਅਗਯਾਨ ਕਾਲ ਮਹਿੰ ਸਾਰੀ । ਕਰਤ ਰੀਤ ਮਨ ਲੇਹੁ ਵਿਚਾਰੀ ।
 ਪੁਨ ਜਬ ਕਹੂੰ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ । ਪਾਇ ਗਯਾਨ ਸਭ ਤਜੇ ਕਲਾਪ ॥
 ਤਬ ਨਿਰਸੰਸ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਹੀਂ । ਕਰਹਿਅਨੰਦ ਸੰਕ ਕੁਛ ਨਾਹੀਂ ।
 ਯਹੀ ਭੇਦ ਹੈ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ । ਜਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਨੀਕੋਸੋਈ ੧੯੬

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਕਹੇਂ ਹੈ ਇਨਕਾ ਅਗਯਾਨ ।

ਜਦ ਅਸ਼ਮਤ ਹਨ ਦੇਖਦੇ ਤਦ ਆਪੇ ਢਲ ਜਾਨ ॥੧੯੭॥

ਚੌਪਈ

ਅਗਯਾਨ ਗਯਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨ ਐਥੇ । ਮੈਂ ਇਹਗੱਲ ਪੁੱਛਦਾਭੈਥੇ ।

ਭਲਾ ਬਿਨਾਂ ਓੜਕ ਦੇ ਲੀਤੇ । ਕਿਸਨੇ ਸਿਦਕੁੰਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਕੀਤੇ ।
 ਜਦ ਜੁਵਾਲਾ ਜੀ ਭੋਨ ਮਝਾਰੀ । ਲਾਟਾਂ ਦੱਸਨ ਅਜ਼ਮਤ ਭਾਰੀ ।
 ਲੱਟ ਲੱਟ ਬਲਦੀ ਹੈ ਜੁਵਾਲਾ । ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਇਹ ਦੇਖ ਸੁਖਾਲਾ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਜੋਤ ਜਗ ਜਾਗੇ । ਆਪੇ ਪੂਜਨ ਤਿਸਕੋ ਲਾਗੇ ॥
 ਜੇ ਓਥੇ ਕਛੁ ਸੱਤ ਨ ਹੋਵੇ । ਕਿਉਂ ਲਾਟਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਜੋਵੇ ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ । ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਵੱਡਾ ਅਨੂਪ ॥
 ਇਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਹੁ ਕਿੱਕੁਰ ਖੰਡੇ । ਨਹੀਂ ਕੜਾਹੀ ਜਾਕੇ ਵੰਡੇ ॥੧੯੮॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲਾ ਲੈਕੇ ਬੱਕਰਾ ਭੇਟਾ ਓਥੇ ਦੇਹੁ ।
 ਖੂਬ ਕੜਾਹੀ ਵੰਡਕੇ ਮੁਹਿ ਮੰਗਣਾ ਵਰ ਲੇਹੁ ॥ ੧੯੯ ॥
 ਏਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਛੱਡਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀ ਅੱਜ ।
 ਡਰਦਾ ਪੈਂਡਾ ਕਰਨ ਬੋਂ ਐਂਵੇ ਲਾਵੇਂ ਪੱਜ ॥ ੨੦੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਡਾਢਾ ਗੁੱਟੁ ਹੋਇਆ ਲਾਟਾਂ ਜਗਦੀ ਦੇਖ ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਦਾ ਜਾਗੇ ਤਰੇ ਲੇਖ ॥ ੨੦੧ ॥
 ਦੁੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜਗਾਇਕੇ ਕਰੋਂ ਰਸੋਈ ਨਿੱਤ ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਨ ਪਰਚਿਆ ਤੇਰਾ ਐਡਾ ਚਿੱਤ ॥ ੨੦੨ ॥
 ਫਿਰ ਜੇ ਆਵਾ ਰਾੜਕੇ ਇੱਟਾਂ ਦਏ ਪਕਾਇ ।
 ਉਸ ਪਰ ਭੀ ਨਾ ਸੱਜਨਾਂ ਤੇਰਾ ਮਨ ਪਤੀਆਇ ॥ ੨੦੩ ॥
 ਫਿਰ ਜਿਨ ਲਾਟਾਂ ਝੁੱਧ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਅਰਾਮ ।

ਨਾ ਸੇਕਿਆ ਨਾ ਪੱਕਿਆ ਕੁਝ ਨ ਕੀਤਾ ਕਾਮ ॥੨੦੪॥
 ਅਰ ਓਹ ਬੱਤੀ ਰਾਲ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪਾਂਡੇ ਰੱਖ ।
 ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਤੈ ਓਸ ਪਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ਰੱਖੀ ਅੱਖ ॥੨੦੫॥
 ਭੀੜ ਆਦਮੀ ਦਸਕ ਦੀ ਜੇ ਓਥੇ ਹੋ ਜਾਇ ।
 ਤਦ ਓਹ ਲਾਟਾਂ ਤੁਰਤ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਚਾਇ ਬੁਝਾਇ ॥੨੦੬॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਪਾਂਡੇ ਆਖਦੇ ਪਾਪੀ ਵੜਿਆ ਆਨ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਕਾਰਨੇ ਲਾਟਾਂ ਲੱਗੀ ਬੁਝਾਨ ॥ ੨੦੭ ॥
 ਸਭਨਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਭੀਲੀ ਲਾਵਨ ਫੇਰ ।
 ਆਖਨ ਦੇਵੀ ਬਾਹੁੜੀ ਸ਼ਰਾ ਨ ਕੀਤੀ ਦੇਹ ॥ ੨੦੮ ॥
 ਏਸ ਪਖੰਡਨ ਅਗਨ ਦਾ ਤੂੰ ਬਣ ਬੈਠਾ ਦਾਸ ।
 ਪਿਆ ਵਡਾਈ ਦੱਸਦਾ ਆਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ॥ ੨੦੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਐਵੇਂ ਨਾ ਘਰ ਪਿਆ ਉਜਾੜ । ਇਸ ਧਰਤੀ ਪਰ ਕਈ ਪਹਾੜ ।
 ਗੰਧਕ ਸ਼ੇਰੇ ਵਾਲੇ ਮਿੱਤ । ਲਾਟਾਂ ਮਾਰ ਜਲਾਂਦੇ ਨਿੱਤ ॥
 ਇੱਟਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਰਬਤ ਭਾਰਾ । ਅਗਨੀਦਾ ਓਹ ਜਲਦਾਸਾਰਾ ।
 ਕਈ ਕੋਹ ਤਕ ਲਾਟਾਂ ਮਾਰੇ । ਉਠਦੇ ਧੂੰਏਂ ਧੂੰਧੂ ਕਾਰੇ ।
 ਪੜ੍ਹਕੇ ਦਖ ਜਰਾ ਭੂਗੋਲ । ਫੇਰ ਪਹਾੜ ਅੱਗ ਦੇ ਟੋਲ ॥
 ਦੇਖ ਕਹੀ ਜੁਵਾਲਾ ਰਮਕਾਉਨ । ਲਾਟਾਂ ਮਾਰਨ ਚਿੱਤ ਡਰਾਉਨ ।
 ਫਿਰ ਜਾ ਦੇਖ ਸਿਵੀ ਤੇ ਅੱਗੇ । ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ॥
 ਬੋਸਟ ਅਹੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੰਗਾ । ਖਾਨ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਮਹਿ ਰੰਗਾ ॥
 ਓਥੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਵਿਚਾਰਾ । ਸਾੜ ਅਗਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਛਾਰਾ ॥
 ਭੁੱਬਲ ਪਈ ਧੁਖੇ ਜਿਉ ਧੂੰਆਂ । ਸਾੜ ਰਹੀ ਪਿੰਡੇ ਦੇ ਲੂਆਂ ।

ਤੇਰੀ ਜੁਵਾਲਾ ਨਾਲੋਂ ਓਹ । ਪਰਬਤ ਜਾਲੇ ਕੇਈ ਕੋਹ ॥
ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਕੁਛ ਬਾਤ ਨ ਪਯਾਰੇ । ਜਿਸ ਪਰ ਤੂੰ ਜਾਂਦਾ ਬਲਹਾਰੇ ।
ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਕਯਾ ਕੰਮ । ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖ ਲੁਟਾਵੇਂ ਦੰਮ ੨੧੦
ਦੋਹਿਰਾ

ਅਗਨੀ ਲਾਟਾਂ ਦੇਖਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਹੀਂ ਭੁੱਲ ।
ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਓਸ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਡਾਢੀ ਭੁੱਲ ॥ ੨੧੧ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੇ ਚੰਡੀ ਦਾ ਪੂਜਨਾ ਸਾਨੂੰ ਬਣਦਾ ਨਾਹਿ ।
ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਦੇ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੧੨ ॥
ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਚਾ ਦਰਬਾਰ ।
ਤਿਸ ਮਹਿ ਲੋਹੇ ਪ੍ਰਿਤਮਾਂ ਦੇਵੀ ਲੋਹੁ ਨਿਹਾਰ ॥ ੨੧੩ ॥
ਜਿਸ ਗੁਰ ਪਿਛੇ ਝਗੜਦਾ ਕਹੈਂ ਨ ਪੂਜਨ ਸੋਇ ।
ਫਿਰ ਤਿਨ ਪੁਰੀ ਅਗੰਮ ਮਹਿ ਕਿਉਂ ਰਖੀ ਹੈ ਸੋਇ ੨੧੪ ।
ਮੈ ਤਾਂ ਭਲਾ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਮੰਨ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ।
ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਓਸਦੀ ਦੇਖ ਮੂਰਤੀ ਚੱਲ ॥ ੨੧੫ ॥
ਤਾਂਤੇ ਕਾਹਨੂੰ ਏਤਨਾ ਕਰਦਾ ਪਿਆ ਵਿਵਾਦ ।
ਓੜਕ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨੀ ਤਜਕੇ ਸਗਲ ਵਿਖਾਦ ॥ ੨੧੬ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਤੈਂ ਸਾਚੀ ਕਹੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ।

ਧਰੀ ਪ੍ਰਿਤਮਾਂ ਲੋਹਿ ਕੀ ਜਹਾਂ ਚਾਹੀਏ ਨਾਂਹਿ ॥ ੨੧੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਅਹੋ ਅਬਚਲਾ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ । ਸੱਚ ਖੰਡ ਜਹਿ ਕਲਗੀਧਾਰੀ ।
ਨਿਜ ਪੁਰ ਮਾਂਹਿ ਕਰਾ ਜਹਿ ਬਾਸਾ । ਅਹੋ ਸਥਾਨਮਹਾਂ ਸੁਖਰਾਸਾ ।
ਤਹਿ ਨਿਰਬੰਧ ਖਾਲਸਾ ਕੀਨਾ । ਦਾਨ ਅਭੈ ਸਤਗੁਰ ਨੇ ਦੀਨਾ ।
ਅਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਾ ਗੁਰ ਐਸਾ । ਧਰਮਧੁਜਾ ਕੋ ਚਹੀਏ ਜੈਸਾ ।
ਕਹੀ ਹਮਾਰੀ ਯਹਾਂ ਸਮਾਧ । ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਅਪਰਾਧ ।
ਪੁਨ ਮੂਰਤ ਪੂਜਾ ਨਹਿ ਕਰਨੀ । ਤੁਮ ਅਕਾਲ ਕੀ ਪਾਏ ਸਰਨੀ ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਰ ਪੰਥ ਬਨਾਯਾ । ਸਗਲ ਭੇਦ ਮੈ ਚਾਇ ਉਠਾਯਾ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਭਰਮ ਸਗਲ ਗੁਰਬੋਏ । ਆਪ ਅਮਰਪੁਰ ਮਾਹਿਸਮੋਏ ।
ਤਹਾਂ ਸਿੰਘ ਵਡ ਰਹੇ ਭੁਜੰਗੀ । ਧਰਮੀ ਕਰਮੀ ਸੂਰੇ ਜੰਗੀ ।
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰ ਔਰ । ਜੋ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਥੇ ਕਤ ਠੌਰ ॥
ਨਹਿ ਮੂਰਤ ਥੀ ਕੋ ਤਿਸ ਜਾਗਾ । ਜਿਸਕੇ ਪੂਜਨ ਮਹਿਮਨਲਾਗਾ ।
ਪਰ ਇਸ ਦੇਸੀ ਮੂਰਖ ਤਾਈ । ਉਸ ਪਾਸੇ ਭੀ ਕਰੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ॥
ਜਿਸਤੇ ਯਹੀ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕੀਆ । ਵਾਸਾ ਆਨ ਮੂਰਤੀ ਲੀਆ ॥ ੨੧੭ ॥
ਲੋਹੇ ਦੀ ਇਕ ਸਕਲ ਬਨਾਕੇ । ਰਾਜੀ ਹੋਏ ਤਹਾਂ ਟਕਾਕੇ ।
ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ । ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਅਕਲਾਂ ਪਰ ਹੱਸਾਂ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇੱਕ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਬਵਾ ਪਈ ਸੀ ਆਇ ।

ਨਾਲ ਓਸਦੇ ਆਦਮੀ ਫਟਕਾ ਮੂਲ ਨ ਖਾਇ ॥ ੨੧੮ ॥

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਮੂਰਦੇ ਛਿੱਠੇ ਬਹੁ ਮਰਤੇ । ਡੋਲ ਗਏ ਨਿਸਚੇ ਗੁਰ ਘਰਤੇ ।

ਲਗੇ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਫੁੰਡਨ ਹੋਰ । ਜਿਵੇਂ ਅੰਧੇਰੇ ਫੁੰਡੇ ਚੋਰ ।
 ਓੜਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਪਕਾਯਾ । ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤ ਵੱਲ ਆਯਾ ॥
 ਕਰਕੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਇਕ ਮੂਰਤ । ਜੈਸੀ ਦਿੱਸੇ ਦੇਵੀ ਸੂਰਤ ।
 ਅੱਗੇ ਭਖਤ ਧਰੀ ਤਿਨ ਲਿਆਕੇ । ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਓਟ ਭੁਲਾਕੇ ।
 ਜਿਸਤੇ ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਭਾਰੀ । ਗੁਰ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਗਲ ਵਿਸਾਰੀ ॥
 ਜਾਂਤੇ ਭਏ ਦੀਨ ਜਾ ਦੇਵੀ । ਲੋਸਟ ਦੀ ਜਿਨ ਕਰਕੇ ਸੇਵੀ ।
 ਬਵਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਾਂ ਸੀ ਹਟਦੀ । ਅਰਇਹਸਕਤ ਨ ਗੁਰਮਹਿਘਟਦੀ
 ਜਾਂਤੇ ਜਾਕੇ ਦੇਵੀ ਲਿਆਏ । ਜਿਸਤੇ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਏ ।
 ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਬਾਤ ਇਹ ਹੋਈ । ਨਹਿ ਗੁਰ ਆਗਿਆ ਤੇ ਹੈ ਸੋਈ ।
 ਅਰ ਨਹਿ ਪਰੰਪਰਾ ਤੇ ਆਈ । ਕੁਛਕ ਸਾਲ ਤੇ ਚਾਇਟਿਕਾਈ ।
 ਸੋ ਭੀ ਧਰੀ ਤਦੋਂ ਹੀ ਆਇ । ਜਦ ਬੋਂ ਨਿਸਚਾ ਗਿਆ ਭੁਲਾਇ ।
 ਪਰ ਹੁਣ ਆਸਾ ਪੈਂਦੀ ਸਾਨੂੰ । ਦਿਖਰਾਵਹਿਗੇ ਏਹੁ ਤੁਸਾਨੂੰ ।
 ਜਿੱਕਰ ਰੱਖੀ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨ । ਉੱਠ ਜਾਇ ਜਦ ਹੋਸੀ ਗਿਆਨ
 ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਪਿਆਰੇ । ਜਦ ਗੁਰ ਬਚਨ ਰਿਦੇਮਹਿਧਾਰੇ ।
 ਤਬੀ ਉਠਾਇ ਵੇਨ ਨਿਸ ਭਰਮਾ । ਜਾਨ ਰੀਤਨਹਿਗੁਰਕੇਘਰਮਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਇਹ ਜੋ ਭੇਰੀ ਬਾਨੀ । ਸੱਚੀ ਕਰੀ ਪੁਰਖ ਅੱਗਯਾਨੀ ।
 ਇਸ ਮਹਿ ਗੁਰ ਕਾ ਦੋਸ ਨ ਕੋਈ । ਸੱਚ ਖੰਡ ਮਹਿ ਭਰਮਨਹੋਈ ॥
 ਯਹ ਤੋ ਭਰਮ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ । ਜੋ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਬਸੇਰਾ ।
 ਤਾਂਤੇ ਕਥਨ ਤੁਮਾਰਾ ਜੋਈ । ਨਹਿ ਗੁਰ ਉਪਰ ਆਵਤ ਸੋਈ ।
 ਏਹ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਹਾਲ । ਨਹਿ ਕੀਨਾ ਕੁਛ ਗੁਰੂਦਿਆਲ ੨੧੯
 ਜਬ ਗੁਰਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਨ ਪਰ ਕਰਹੈ । ਤੁਰਤ ਉਠਾਉਨ ਮੂਲਨਡਰਹੈ

(੪੨੨)

ਦੋਹਰਾ

ਮਿੱਥਯਾ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ਕੇ ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖ ।

ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇਕੇ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰੋ ਨ ਭਿੱਖ ॥੨੨੦॥

ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਤੈਂ ਜੋ ਦੱਸਯਾ ਹਾਲ ।

ਸੋ ਫਲ ਹੈ ਇਕ ਭਰਮ ਦਾ ਹੋਯਾ ਬੋਝਾ ਕਾਲ ॥੨੨੧॥

‘ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਨਿਖੇਧ’ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਕਿਆ ਗੁਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨਸੀ ਮੰਨਦੇ ਠੀਕ ।

ਇਸ ਪਰ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਨ ਜੋ ਸੋ ਕਹੁ ਅਤਿ ਰਮਣੀਕ ॥੨੨੨॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਚੰਗੀ ਆਖੀ ਗੱਲ ਤੈਂ ਕਰੁ ਨਬੋਝਾ ਜੋਇ ।

ਮੇਰਾ ਭੇਰਾ ਝਗੜਨਾ ਏਥੇ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ॥੨੨੩॥

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਏਸ ਵਿੱਚ ਸਾਖੀ ਅਹੇ ਗੁਵਾਹੁ ।

ਲਹਣੇ ਨੇ ਸੀ ਛੱਡਿਆ ਦੇਵੀ ਸੰਦਾ ਰਾਹੁ ॥੨੨੪॥

ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਾਂ ਦ
ਦੇਖਨਤੇ ਹੀ ਇਹ ਝਗੜਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਲੇ

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਬੇਂ
ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਓਹ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੂਜਨਾਂ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ
ਜਾਨਦੇ ਸੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਏਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ॥

ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਹਣਾ ਨਾਮੇਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਤੇ
ਅਪਨਾ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸਾ
ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਬਤ ਏਹ ਸੁਣਕੇ ਕਿ ਵੱਡੇ
ਮਹਾਤਮਾਂ ਸੰਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਓਹ ਗਿਆ, ਜਦ
ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਬਰਨ
ਸੁਨੇ ਤਦ ਉਸਨੇ ਓਸੇ ਸਮਯ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜਾਣਾ
ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ
ਹੁਣ ਓਸਦੇ ਚਾਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ
ਪਰ ਹੀ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੇਵੀ
ਇੱਕ ਝਾੜੂ ਬਰਦਾਰਾਂ ਜਿਤਨਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ॥

ਇਸ ਸਾਖੀ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਅਰ ਉਸਦੇ ਚਾਲੇ ਜਾਕੇ
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਕਰਕੇ ਲਹਣੇ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਜੇਹਾ
ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਅਰ ਦੇਵੀ ਦਾ
ਪੂਜਨਾਂ ਛੱਡ ਦੇਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬਨਾਕੇ ਸੰਸਾਰ
ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੋਨਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ

ਅਤੇ ਦੇਵਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਾ॥

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਭੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਅਰ ਹੋਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਫਰਜ਼ਾਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾਵਾਂ ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਰਸਤਾ ਚਲਾਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਸਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਜੁਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਹਿੰਦੂ ਝੂਠੇ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਭੀ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪੂਜਨੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਬਨਾਉਣੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸੇ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਭ ਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਮਕਾਨ ਬਨਾਕੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਕਰਨਾਂ ਅਟੰਭ ਦਿੱਤਾ ਸਾ ਜਿਸਦੀ ਸੂਰਤ ਨਾ ਦੇਵੀ ਦੁਵਾਰੇ ਦੀ ਅਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਠਾਕੁਰ ਦੁਵਾਰੇ ਦੀ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਸਭ ਤੇ ਨਜ਼ਾਰੀ ਬਨਾਵਟ ਦਾ ਮੰਦਰ ਰਕਕੇ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਰਖਿਆ ਜਿਸਤੇ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੁਵਾਰਾ ਯਾ ਠਾਕੁਰ ਦੁਵਾਰੇ ਦੇ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸੇ ਸਗੋਂ ਉਸਤੇ ਉਲਟ ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ਬਨਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਿ ਮੰਦਰ

ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੂਰਤੀ ਅਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਪੰਜਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਨਖੇਧ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਦ ਏਹੋ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਖੰਡਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਆਪ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸੇ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭੀ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਤੋੜਕੇ ਰਾਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇਹਨ, ਯਥਾ:-

ਗੁਵਾਹੀ ਦਬਿਸਤਾਨਿ ਮਸ਼ਹੂਬ ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ

ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ ਜੋ ਇਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਲਿਖਨੇ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਅਰ ਜਿਸਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਬ ਦਾ ਹਾਲ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿੱਚ ਸਾ, ਜਿਸਨੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹਾਲ ਅਪਨੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥

ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ੨ ਪਹਾੜ ਪਰ ਗਏ ਅਰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਫੇਰੂ ਨਾਮੇਂ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ ਨੌਕ ਤੋੜ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਜੁਰਮ ਪਰ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾਚੰਦ ਬਲਾਸ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪਕੜ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਪੁੱਛਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ

ਨੌਕਰ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈਕੇ ਆਏ ਅਰ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨੱਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਫੇਰੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਨੱਕ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਸਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਸ਼ੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਤੋੜਦਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ॥

ਫੇਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਦੇਵੀ ਖੁਦ ਆਕੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਸਨੇ ਨੱਕ ਤੋੜਿਆ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦ ਆਖਨੇ ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਗੁਨਹਗਾਰ ਨਾ ਠਹਰਾਉਨਾਂ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਮੂਰਖ ਦੇਵੀ ਕਦ ਤੁਰ ਯਾ ਬੋਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਫੇਰੂ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਜੇ ਦੇਵੀ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਆਕੇ ਅਪਨੇ ਨੱਕ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਸਕੇ ਯਾ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਬਚਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਹ ਕਦ ਬਚਾ ਸਕੇਗੀ, ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਹ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ॥

ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਜਾਨਦੇ ਸੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਚੰਗਾ ਜਾਨਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਟਹਲ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਇਤਨੀ ਜੁਰਤ ਨਾ ਕਰਦਾ ਜੋ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਨੱਕ ਤੋੜ ਆਉਂਦਾ ॥

ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ, ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨੌਮੇਂ

(੪੨੭)

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ
ਮਿਲਦੀ ਜਿਸਥੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਖਿਆਲ
ਪਾਇਆ ਜਾਏ, ਇਸੀ ਤੇ ਨੌਵਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਵਲ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੀ ਸਾ ॥

ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤਾਰੀਖੀ ਬਿਰਤਾਂਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੋ ਕੁਛ ਉੱਦਮ ਮੀਤ ।
ਸੋ ਸਾਰਾ ਮਨ ਦੇ ਸੁਨੀਂ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ॥ ੨੨੪ ॥
ਓਸ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਮਹਿ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਕੀਨ ।
ਸਦਾ ਅਟਲ ਜਗ ਮਹਿ ਰਹੇ ਮੱਧਮ ਹੋਇ ਕਬੀਨਾ ॥ ੨੨੫ ॥
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਇਤਹਾਸ ।
ਕਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲਸਾ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਬਲਾਸ ॥ ੨੨੬ ॥
ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦੇ ਸਮਯ ਕੇਸੇ ਭਏ ਦਲੇਰ ।
ਕਾਣ ਨਾ ਰਾਖੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦਸਮ ਗੁਰ ਪ੍ਰਭ ਖੇਤ ॥ ੨੨੭ ॥
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਿਵਸ ਬਸਾਖੀ ਮਾਹਿੰ ।
ਰਾਣੇ ਰਾਜੇ ਬੋਲ ਸਭ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਓ ਤਾਹਿੰ ॥ ੨੨੮ ॥

ਭਾਵ—ਮੁਨਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੱਈਯੂਦ ਦੀਨ ਅਪਨੀ ਤਾਰੀਖ
ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦ
ਅਪਨਾ ਤੀਸਰਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਨਾ ਚਾਹਿਯਾ ਤਦ ਦਾ ਹਾਲ
ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਉਸ ਵਕੀਲ ਯਾ “ਗੁਪਤ ਸਮਾਚਾਰਕ”

ਅਰਥਾਤ ਖੁਫੀਆ ਰਪੋਰਟਰ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸਾ, ਅਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਣਿਆਂ ਸਮੇਤ ਕੋਠੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:—ਮੁਨਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮ ਮਹਈਯੁਦੀਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਫਾਰਸੀ

“ਹਮਹ ਹਾ ਦਰ ਯਕ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦਰ ਆਨੀਦ, ਕਿ ਦੁਈ ਅਜ਼ ਮਿਆਂ ਬਰਖੇਜ਼ਦ । ਵ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਕੌਮ ਹਨੂਦ ਅਜ਼ ਬਹਮਨ ਵ ਛੋਤੀ, ਵ ਸੂਦ ਵ ਵੇਜ਼ ਕਿ ਹਰ ਯੋਕਰਾ ਦਰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀਨੀ ਇਲਾਹਦਹ ਮੁਕਰ ਰਾਸਤ, ਆਂਗ ਤਰਕ ਦਾਦਹ ਬਰ ਯਕ ਤਰੀਕ ਸਲੂਕ ਨਮਾਇੰਦ । ਵ ਹਮਹ ਬਰਾਬਰੀਦ, ਵਾ ਯਕੋ ਖੁਦਰਾ ਬਰ ਦੀਗਰੇ ਤਰਜੀਹ ਨਦਹਦ, ਵ ਆਂ ਅਮਲ ਕੋਸ਼ ਅਜ਼ਮਿਆਂ ਬਰਦਾਸਤਹ ਤਰਾਕੀਮਆਬਦ ॥

ਵ ਤੀਰਬ ਹਾਏ ਮਾਨਿੰਦ ਗੰਗ ਵਗੈਰ ਆਂਕੇ ਦਰ ਵੇਦ ਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤਾਲੀਮ ਆਂਹਾ ਤਾਕੀਦ ਰਫਤਹ ਅਸਤ, ਅਜ਼ ਖਾਤਰ ਬਦਰ ਕੁਨੰਦ । ਵ ਸਵਾਏ ਅਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਖਿਲਫਾਏਓ ਬਦੀਗਰ ਅਜ਼ ਸਨਾ ਵੇਦ ਹਨੂਦ ਮਸਲ ਰਾਮ, ਕਿਸ਼ਨ, ਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵ ਦੇਵੀ ਐਤਕਾਦ ਨ ਨਮਾਇੰਦ ॥

ਵ ਪਾਹੁਲ ਮਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾ ਮਰਦਮਾਨ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਦਰ ਯਕ ਜ਼ੋਫ ਬਖ਼ਰੀਦ, ਵ ਅਜ਼ ਯਕ ਦਿਗਰ ਇਸਲਾ ਨ ਬੁਰੀਦ,

ਹਮਰੁਨੀ ਸੁਖਨਾਨ ਬਿਸਿਆਰ ਗੁਫਤੰਦ ਚੂੰ ਮਰਦਮਾਨ ਬ-
ਸੁਨੀਦੰਦ ਬਿਸਯਾਰੀ ਅਸ਼ ਬ੍ਰਹਮਨਾ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬਰਖਾਸਤੰਦ ਵ
ਗੁਫਤੰਦ, ਕਿ ਮਾ ਮਜ਼ਹਬੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਹਮਹ ਗੁਰੂਵਾਂ
ਬਦਾਂ ਕਾਇਲ ਸੁਦਹ ਬਾਇੰਦ ॥

ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਕੇ ਮੁਖਾਲਫ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੂਦ, ਹਰਗਿਸ਼
ਕਬੂਲ ਨਮੇ ਕੁਨੋਮ, ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਕੁਹਨਾਰਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ੀਨਾਨ
ਬਰਆਂ ਅਕਦਾਮ ਨਮੂਦਹ ਅੰਦ, ਬਗੁਫਤਹ, ਕੁਦਕੇ ਅਸ਼ਾ
ਦਸਤ ਨਦਹੇਮ,ਈਂ ਬਗੁਫਤੰਦ ਮਗਰ ਬਿਸਤ ਹਸ਼ਾਰ ਕਸ ਰਜ਼ਾ
ਦਾਦੰਦ ਵ ਮੁਤਾਬਿਯਤ ਬਰ ਸ਼ਬਾਂ ਆਵੁਰਦੰਦ ” ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਗ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੋ
ਜਾਨ ਅਰ ਦਵੈਤ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾ ਦੇਨ, ਚਾਰੇ ਬਰਤਨਹਿੰਦੂਆਂ
ਦੇ ਜੈਸਾ ਬ੍ਰਹਮਨ, ਛੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਦਾ ੨ ਧਰਮ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੁਕਰਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ
ਰਸਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹੋ ਜਾਨ
ਅਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਖਿਆਲ ਨਾ
ਕਰੇ, ਅਰ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਅਦਬ ਹੈ ਦਿਲ ਤੇ ਦੂਰ
ਕਰਨ, ਅਤੇ ਸਵਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਰ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ
ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਰ ਦੇਵੀ
ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਨ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਚਾਰੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ
ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਛਕਨ, ਅਤ ਇੱਕ ਦੂਜੇ

ਅਰਥਾਤ ਖੁਫੀਆ ਰਪੋਰਟਰ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸਾ, ਅਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਣਿਆਂ ਸਮੇਤ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:—ਮੁਨਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮ ਮਹਈਯੁਦੀਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਫਾਰਸੀ

“ਹਮਹ ਹਾ ਦਰ ਯਕ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦਰ ਆਨੀਦ, ਕਿ ਦੁਈ ਅਜ਼ਮਿਆਂ ਬਰਖੇਜ਼ਦ । ਵ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਕੌਮ ਹਨੂਦ ਅਜ਼ ਬਹਮਨ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀ, ਵ ਸੂਦ ਵ ਵੈਸ਼ ਕਿ ਹਰ ਯੱਕਰਾ ਦਰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀਨੀ ਇਲਾਹਦਹ ਮੁਕਰ ਰਾਸਤ, ਆਂਰਾ ਤਰਕ ਦਾਦਹ ਬਰ ਯਕ ਤਰੀਕ ਸਲੂਕ ਨਮਾਇੰਦ । ਵ ਹਮਹ ਬਰਾਬਰੰਦ, ਵ ਯਕੋ ਖੁਦਰਾ ਬਰ ਦੀਗਰੇ ਤਰਜੀਹ ਨਦਹਦ, ਵ ਆਂ ਅਮਲ ਕੋਸ਼ ਅਜ਼ਮਿਆਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤਹ ਤਰਾਕੀਮਆਬਦ ॥

ਵ ਤੀਰਥ ਹਾਏ ਮਾਨਿੰਦ ਗੰਗ ਵਗੈਰ ਆਂਕੇ ਦਰ ਵੇਦ ਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤਾਲੀਮ ਆਂਹਾ ਤਾਕੀਦ ਰਫਤਹ ਅਸਤ, ਅਜ਼ ਖਾਤਰ ਬਦਰ ਕੁਨੰਦ । ਵ ਸਵਾਏ ਅਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਖਿਲਫਾਏ ਬਦੀਗਰ ਅਜ਼ ਸਨਾ ਵੇਦ ਹਨੂਦ ਮਸਲ ਰਾਮ, ਕਿਸ਼ਨ, ਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵ ਦੇਵੀ ਐਤਕਾਦ ਨ ਨਮਾਇੰਦ ॥

ਵ ਪਾਹੁਲ ਮਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾ ਮਰਦਮਾਂਨ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਦਰ ਯਕ ਜ਼ਤੋਫ ਬਖੁਰੰਦ, ਵ ਅਜ਼ ਯਕ ਦਿਗਰ ਇਸਲਾ ਨ ਬੁਰੰਦ,

ਅਰਥਾਤ ਖੁਫੀਆ ਰਪੋਰਟਰ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸਾ, ਅਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਣਿਆਂ ਸਮੇਤ ਕੋਠੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:—ਮੁਨਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮ ਮਹਈਯੁਦੀਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਫਾਰਸੀ

“ਹਮਹ ਹਾ ਦਰ ਯਕ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦਰ ਆਨੀਦ, ਕਿ ਦੁਈ ਅਜ਼ਮਿਆਂ ਬਰਖੇਜ਼ਦ । ਵ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਕੌਮ ਹਨੂਦ ਅਜ਼ਬੂਹਮਨ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀ, ਵ ਸੂਦ੍ਰ ਵ ਵੈਸ਼ ਕਿ ਹਰ ਯੱਕਰਾ ਦਰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀਨੀ ਇਲਾਹਦਹ ਮੁਕਰ ਰਾਸਤ, ਆਂਗਾ ਤਰਕ ਦਾਦਹ ਬਰਯਕ ਤਰੀਕ ਸਲੂਕ ਨਮਾਇੰਦ । ਵ ਹਮਹ ਬਰਾਬਰੰਦ, ਵਾਯਕੋ ਖੁਦਰਾ ਬਰ ਦੀਗਰੇ ਤਰਜੀਹ ਨਦਹਦ, ਵ ਆਂ ਅਮਲ ਕੋਸ਼ ਅਜ਼ਮਿਆਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤਹ ਤਰਾਕੀਮਆਬਦ ॥

ਵ ਤੀਰਬ ਹਾਏ ਮਾਨਿੰਦ ਗੰਗ ਵਗੈਰ ਆਂਕੇ ਦਰ ਵੇਦ ਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤਾਲੀਮ ਆਂਗਾ ਤਾਕੀਦ ਰਫਤਹ ਅਸਤ, ਅਜ਼ ਖਾਤਰ ਬਦਰ ਕੁਨੰਦ । ਵ ਸਵਾਏ ਅਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਖਿਲਫਾਏਓ ਬਦੀਗਰ ਅਜ਼ ਸਨਾ ਵੇਦ ਹਨੂਦ ਮਸਲ ਰਾਮ, ਕਿਸ਼ਨ, ਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵ ਦੇਵੀ ਐਤਕਾਦ ਨ ਨਮਾਇੰਦ ॥

ਵ ਪਾਹੁਲ ਮਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾ ਮਰਦਮਾਂਨ ਹਰ ਚਹਾਰ ਬਰਨ ਦਰ ਯਕ ਜ਼ਤੋਫ ਬਖੁਰੰਦ, ਵ ਅਜ਼ ਯਕ ਦਿਗਰ ਇਸਲਾ ਨ ਬੁਰੰਦ,

ਹਮਚੁਨੀ ਸੁਖਨਾਨ ਬਿਸਿਆਰ ਗੁਫਤੰਦ ਚੂੰ ਮਰਦਮਾਨ ਬ-
ਸੁਨੀਦੰਦ ਬਿਸਯਾਰੀ ਅਜ਼ ਬ੍ਰਹਮਨਾ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬਰਖਾਸਤੰਦ ਵ
ਗੁਫਤੰਦ, ਕਿ ਮਾ ਮਜ਼ਹਬੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਹਮਹ ਗੁਰੁਵਾਂ
ਬਦਾਂ ਕਾਇਲ ਸੁਦਹ ਬਾਸ਼ਿਦ ॥

ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਕੇ ਮੁਖਾਲਫ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੂਦ, ਹਰਗਿਜ਼
ਕਬੂਲ ਨਮੇ ਕੁਨੇਮ, ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਕੁਹਨਾਰਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ੀਨਾਨ
ਬਰਾਮਾਂ ਅਕਦਾਮ ਨਮੂਦਹ ਅੰਦ, ਬਗੁਫਤਹ, ਕੂਦਕੇ ਅਜ਼ਾ
ਦਸਤ ਨਦਹੇਮ,ਈਂ ਬਗੁਫਤੰਦ ਮਗਰ ਬਿਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਕਸ ਰਜ਼ਾ
ਦਾਦੰਦ ਵ ਮੁਤਾਬਿਯਤ ਬਰ ਜ਼ਬਾਂ ਆਵੁਰਦੰਦ ” ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਗ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੋ
ਜਾਨ ਅਰ ਦਵੈਤ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾ ਦੇਨ, ਚਾਰੇ ਬਰਤਨਹਿੰਦੂਆਂ
ਦੇ ਜੈਸਾ ਬ੍ਰਹਮਨ, ਛੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਦਾ ੨ ਧਰਮ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੁਕਰਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ
ਰਸਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹੋ ਜਾਨ
ਅਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਖਿਆਲ ਨਾ
ਕਰੇ, ਅਰ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਅਦਬ ਹੈ ਦਿਲ ਤੇ ਦੂਰ
ਕਰਨ, ਅਤੇ ਸਵਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਰ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ
ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਰ ਦੇਵੀ
ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਨ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਚਾਰੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ
ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਛਕਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ

ਹਮਚੁਨੀ ਸੁਖਨਾਨ ਬਿਸਿਆਰ ਗੁਫਤੰਦ ਚੂੰ ਮਰਦਮਾਨ ਬ-
ਸੁਨੀਦੰਦ ਬਿਸਯਾਰੀ ਅਜ਼ ਬ੍ਰਹਮਨਾ ਵ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬਰਖਾਸਤੰਦ ਵ
ਗੁਫਤੰਦ, ਕਿ ਮਾ ਮਜ਼ਹਬੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵ ਹਮਹ ਗੁਰੂਵਾਂ
ਬਦਾਂ ਕਾਇਲ ਸੁਦਹ ਬਾਸੰਦ ॥

ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਕੇ ਮੁਖਾਲਫ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੂਦ, ਹਰਗਿਜ਼
ਕਬੂਲ ਨਮੇ ਕੁਨੈਮ, ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਕੁਹਨਾਰਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ੀਨਾਨ
ਬਰਆਂ ਅਕਦਾਮ ਨਮੂਦਹ ਅੰਦ, ਬਗੁਫਤਹ, ਕੂਦਕੇ ਅਜ਼ਾ
ਦਸਤ ਨਦਹੇਮ, ਈਂ ਬਗੁਫਤੰਦ ਮਗਰ ਬਿਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਕਸ ਰਜ਼ਾ
ਦਾਦੰਦ ਵ ਮੁਤਾਬਿਯਤ ਬਰ ਜ਼ਬਾਂ ਆਵੁਰਦੰਦ ” ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਗ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੋ
ਜਾਨ ਅਰ ਦਵੈਤ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾ ਦੇਨ, ਚਾਰੇ ਬਰਤਨਹਿੰਦੂਆਂ
ਦੇ ਜੈਸਾ ਬ੍ਰਹਮਨ, ਛੱਤ੍ਰੀ, ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਦਾ ੨ ਧਰਮ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੁਕਰਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ
ਰਸਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹੋ ਜਾਨ
ਅਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਅਪਨੇ ਭਾਈਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਖਿਆਲ ਨਾ
ਕਰੇ, ਅਰ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਅਦਬ ਹੈ ਦਿਲ ਤੇ ਦੂਰ
ਕਰਨ, ਅਤੇ ਸਵਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਰ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ
ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਰ ਦੇਵੀ
ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਨ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈਕੇ ਚਾਰੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ
ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਛਕਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ

ਤੇ ਨਫਰਤ ਨਾ ਕਰਨ ॥

ਜਦ ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਅਤੇ ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੁਣੇ ਤਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਹੁਮਨ ਅਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਏ ਅਰ ਆਖਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਰ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਉਲਟ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗੇ, ਅਰ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜੋ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਵੱਲੇ ਬੈਠੇ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਦੇ ਆਏ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗੇ ॥

ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਬੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਸਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਏ ॥

ਇਸ ਦੂਸਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਅਤੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨੇ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਸਮਯ ਬੇਸੁਮਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਡੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਪਨਾ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਇਆ ਸਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਛੱਡ ਦੇਵੋ, ਅਰ ਚਾਰੇ ਬਰਨਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮੈਟ ਕੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਭਾਈ ਬਨਕੇ ਇੱਕ ਬਾਲ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਛਕੋ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂਆਂ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਫ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾ-

ਰਾਜ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਅਰ ਉਸਤੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰੂਰੀ
ਸਾ ਕਿ ਆਖਦੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੂਸਰੇ
ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖਪਾਤ
ਦੇ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ
' ਤੇ ਹਟਾਇਆ ਸਾ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਪੜ੍ਹਿਆ ਵਿੱਚ ਤਰੀਖ ਦੇ ਜੋ ਗੁਰ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨਾਂ ਪੂਜਨਾ ਚਹੀਏ ਪੰਥ ਸੁਜਾਨ ॥ ੨੨੯ ॥
ਹੁਣ ਤਾਂ ਭੇਰੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਹੋਇ ਗਿਆ ਵਿਵਸਾਨ ।
ਗੁਰ ਦੇ ਦੇਵੀ ਮੰਨਨੋਂ ਭੁੱਟ ਗਈ ਹੈ ਆਸ ॥ ੨੩੦ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਦੱਸਯਾ ਭੈਂ ਹਾਲ ।
ਪਰ ਇਹ ਹਵਨ ਕਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕੜਾਸੀ ਗੁਰਦਾਖਲ ੨੩੧
ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਮਾਘਾ ਪਿਆ ਨੈਨਾਂ ਦੇਵੀ ਜਾਇ ।
ਜੰਤੂ ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਦ ਵਿਧ ਕਿਉਂ ਕੀਨੀ ਜਗਰਾਇ ॥ ੨੩੨ ॥

ਭਾਵ—ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਜੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਾ ਸੋ ਸੁਨ ਭੀ
ਲੀਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਇਹ ਸੰਸਯ ਸ਼ਰੂਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਸਾ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੂੰ

ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਹਵਨ ਕਯੋਂ ਕਰਾਇਆ, ਅਰ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵੇਦ
ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਮੁਯਾਦਾ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਅਰ ਕਈ ਲੱਖ
ਰੁਪੱਯਾ ਬਿਅਰਥ ਕਿਯੋਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੇ ਫਿਰ
ਏਹੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ
ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਨਜਾਇਤੇ ਜਦ ਤੂੰ ਦੇਖੇਂ ਮਿੱਤ ।

ਤਦ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਲਪਤਾ ਮੇਟ ਦਏਗਾ ਚਿਤ ॥੨੩੩॥

ਭਾਵ—ਦੁਰਜਨ ਤੋਖ ਨਜਾਇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕੇ ਜਦ
ਕਿਸੇ ਸੱਤ੍ਰ ਯਾ ਪ੍ਰਤਿ ਪੱਖੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਉਸਨੂੰ
ਆਨੰਦ ਕੈਰਨ ਲਈ ਉਸਦਾ ਵਾਰ ਪਹਲਾ ਕਰਨਾਂ ਅੰਗੀਕਾਰ
ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਯਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਜੋ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ
ਹੈ ਸੋ ਤੂੰ ਕਰਲੈ ਅਰ ਫਿਰ ਮਗਰੋਂ ਅਸੀਂ ਅਪਣੀ ਇੱਛਾ ਕਰੇਂਗੇ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ
ਪੱਖੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਖਦੇ ਸੇ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ ਹੈ
ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਤੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸੇ ਸੋ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਸਾ, ਜਿਸ ਪਰ
ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਸਾਮੱਗ੍ਰੀ ਸਾਥੋਂ ਲੇਵੋ ਅਰ
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਭਾਵੇ ਸੋ ਕਰੋ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ

ਦਿਖਾਓ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹਠ ਸਾ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ
ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿਕ
ਦੇ ਪੂਜਨ ਥੋਂ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਰੋਕਨਾ ਸੀ, ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਨਾ ਮਨੋਰਥ ਦੇਵੀ ਯਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪੂਜਨ
ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਦਾ ਦਾਹਵਾ
ਕਰਦੇ ਸਨ, ਗੁਮਾਨ ਤੋੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕਰਨਾ ਸਾ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਕਿੱਕੁਰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਰਨ ਬਿਖਾਦ ।

ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਨ ਝੂਠ ਬਿਬਾਦ ॥ ੨੩੪ ॥

ਭਾਵ--ਤੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪੂਜਨ ਪਰ ਝਗੜਦੇ ਹੁੰਦੇ
ਸਨ ਅਰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ
ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਜਾਨਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਬਾਤ ਨਾ ਤਾਂ
ਕਿਸੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੇਰਾ
ਹੀ ਮਨ ਕਲਪਤ ਢੰਗਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਮੰਨਣੇ
ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ । ਮੈਂ ਮਨ ਢੰਗੇ ਲਾਇਕੇ ਕਿਆ ਲੈਣਾ ਹੈ ਦੁੱਧ ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੁੱਧ ਹੋਇ ਤਵ ਬੁੱਧ ॥ ੨੩੫ ॥
 ਇਸ ਦਾ ਮਿਲੇ ਸਬੂਤ ਸਭ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ ਸੱਚ ।
 ਪੜ੍ਹਕੇ ਓਥੇ ਦੇਖ ਲੈ ਐਵੇਂ ਪਯਾ ਨ ਨੱਚ ॥ ੨੩੬ ॥
 ਦੋ ਸੌ ਛਿਆਸਠ ਦੇਖ ਤੂੰ ਆਪ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜਾਇ ।

ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਕੁਛ ਦਿਆ ਕਹਾਇ ॥ ੨੩੭ ॥

ਤਾਵ—ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਮਨ ਘੜਤ ਬਾਤਾਂ
 ਆਖ ਕੇ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਯੋਜਨ ਹੈ ਕਿ
 ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ ਹੋਜਾਏ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਇਸ
 ਕਜ਼ੀਏ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਆ ਕੱਢਨਾ ਹੈ ॥

ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੈਂ ਜੋ ਇਸ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸਾਂ
 ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਸਨ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ
 ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਦੋ ਸੌ
 ਛਿਆਸਠਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜੋ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆ ਨੇ ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ ਸ਼ਿਵ
 ਪੂਜਨ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਨ ਦੀ ਨਖੇਧੀ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਸੋ
 ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸਦੇ ਪੜ੍ਹਨਤੇ ਸਾਫ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ
 ਜੋ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨਾ ਅਰ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਧਨਾ ਸਭ
 ਨਿਰੇ ਪਖੰਡ ਹੀ ਹਨ ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ੨੬੬ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚੋਂ

ਯਥਾ:-- ਬਿਪਰ ਵਾਰ ॥ ਚੌਪਈ

“ਕਹਾ ਬਿਪਰ ਸੁਨ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੀ । ਤੈਂ ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਨ

(੪੩੫)

ਬਿਚਾਰੀ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੁੱਦ੍ਰ ਸੂ ਦੇਵਾ । ਇਨਕੀ ਸਦਾ ਕੀਜੀਐ
ਸੇਵਾ ॥੨੬॥ ਤੈਂ ਯਾਕੋ ਨਹਿ ਭੇਵ ਪਛਾਨੈ । ਮਹਾਂ ਮੂੜ ਇਹ
ਭਾਂਤ ਬਖਾਨੈ । ਇਨਕੋ ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨ ਜਾਨੈ । ਪਰਮ ਪੁਰਖ
ਮਨ ਮੇਂ ਪਹਚਾਨੈ ॥ ੨੭ ॥ ਹਮ ਹੇ-ਕੁਅਰਿ ? ਵਿਪ੍ਰ ਬਰਤ ਧਾਰੀ ।
ਉਚ ਨੀਚ ਸਭ ਕੇ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ਜਿਸੀ ਕਿਸੀ ਕਹਿ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖਾ-
ਵਹਿੰ । ਮਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਣ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰਾਵਹਿੰ ॥ ੨੮ ॥

ਰਾਜ ਸੁਤਾ ਵਾਰ

ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਖ ਸਿਖ ਅਪਨ ਕਰਨ ਹਿਤ । ਜਨੋਂ ਤਨੋਂ ਭੇਟ ਲੇਤ
ਤਾਂਤੇ ਬਿਤ । ਸੱਤ ਬਾਤ ਤਾਕੋ ਨ ਸਿਖਾਵਹੁ । ਤਾਹਿ ਲੋਕ ਪਰ-
ਲੋਕ ਗਵਾਵਹੁ ॥ ੨੯ ॥ ਸੁਨਹੁ ਬਿਪਰ ਤੁਮ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਤ ਜਿਹ ।
ਲੁਟ ਲੇਤ ਤਿਹ ਘਰ ਬਿਧ ਜਿਹ ਕਿਹ । ਤਾਂਕੋ ਕਛੁ ਗਜਾਨ ਨਹਿ
ਆਵੈ । ਮੂਰਖ ਅਪਨਾ ਮੂੰਡ ਟੁਡਾਵੈ ॥ ੩੦ ॥ ਤਿਹ ਤੁਮ ਕਹੋ
ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਹੋ ਹੈ । ਮਹਾਂ ਦੇਵ ਤੋਕੋ ਬਰ ਵੈਹੈ । ਜਬ ਤਾਂਤੇ ਨਹਿੰ ਮੰਤ੍ਰ
ਹੋਤ ਸਿੱਧ । ਤਬ ਤੁਮ ਬਚਨ ਕਹਿਤ ਹੋ ਇਹ ਬਿਧ ॥ ੩੧ ॥
ਕੁਛਕ ਕਰਮ ਤੁਮ ਤੇ ਰਹਿ ਗਯੋ । ਤਾਂਤੇ ਦਰਸ ਨ ਸਿਵਸੁ ਦਯੋ ।
ਅਬ ਤੈਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਿਜ ਕਰਰੇ । ਪੁੰਨ ਸਿਵਕੋ ਮੰਤ੍ਰਹਿ ਅਨੁ-
ਸਰ ਰੇ ॥ ੩੨ ॥ ਉਲਟੋ ਭੰਡ ਤਿਸੀ ਤੇ ਲੇਹੀਂ । ਪੁੰਨ ਤਿਹ ਮੰਤਰ
ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੋ ਵੇਹੀਂ ॥ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਤਾਂਕੋ ਭਟਕਾਵੈਂ । ਅੰਤ ਬਾਰ ਇਮ-
ਭਾਖ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੩੩ ॥ ਤੋਤੇ ਕਛੁ ਅਛਰ ਰਹਿ ਗਯੋ । ਕੈ ਕੁਛ ਭੰਗ
ਕ੍ਰਿਯਾ ਮੇ ਭਯੋ ॥ ਤਾਂਤੇ ਤੁਹਿ ਬਰ ਰੁੱਦ੍ਰ ਨ ਦੀਨਾ । ਪੁੰਨ ਦਾਨ
ਚਹੀਯਤ ਪੁੰਨ ਕੀਨਾ ॥ ੩੪ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਮੰਤਰ ਸਿਖਾਵਤਤਾਂਕੋ ।
ਲੁਟ ਰਹਿਤ ਬਿਪਰ ਘਰ ਜਾਂਕੋ ॥ ਜਬ ਵਹ ਦਰਬ ਰਹਿਤ ਹੋ

ਜਾਈ। ਔਰ ਧਾਮ ਤਬ ਚਲਤ ਤਕਾਈ ॥ ੩੫ ॥”

ਦੋਹਿਰਾ

ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਅਰ ਤੰਤ੍ਰ ਸਿਧਿ ਜੋ ਇਨਮੇ ਕੁਛ ਹੋਯ।

ਹਜਰਤ ਹੁੰ ਆਪਹਿ ਰਹੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਨ ਕੋਇ ॥੩੬॥

ਭਾਵ--ਇਸ ਪ੍ਰਸਨ ਉਤਰ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਬਰਹਮਣ ਉਸ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਧਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਅਸੀਂ ਉਸਤੇ ਮੰਤਰ ਜੰਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਧੀ ਵਤ ਜਾਪ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੀ ਤੂੰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨਦੀ ॥

ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਰਾਜ ਕੰਨਯਾਂ ਜੋ ਗਯਾਨਵਾਨ ਥੀ ਉਸਨੇ ਇਸਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੋ ਬਿੱਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮੰਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ, ਸੋ ਸਿੱਖ ਬਨਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਧਨ ਹੀਲੁਟਦੇ ਹੋ ॥ ਪਰੰਤੂ ਹੋ ਬਰਹਮਣ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗਯਾਨ ਤਾਂ ਕੁਛ ਭੀ ਪਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਮੂਰਖ ਦਾ ਸਗੋਂ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਲਾਲਚ ਦਖਾਉਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਦ ਮੰਤਰ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਪਰ ਦੇਵਤਾ ਪਰਸੰਨ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਨੇ ਕਰਕੇ ਓਹੋ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥

ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਮੰਤਰ ਜੰਤਰ ਸਾਧਦੇ ੨ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੈਥੋਂ ਕੁਝ ਮੁਯਾਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ

ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਯਾ ਤੇਨੂੰ ਵਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਉਹ ਫਿਰਦੁਬਾਰਾ ਧਨ ਲੁਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕੰਗਾਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸਦਾ ਪਿਛਾ ਛੱਡਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਨੀ ਦੇ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ॥

ਪਰੰਤੂ ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਤੂੰ ਇਤਨਾ ਤਾਂ ਸੋਚ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਤੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੀ ਸੱਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਕੇ ਬੈਠ ਜਾਏ ਅਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਉਹ ਦਰ ੨ ਭੀਖ ਕਰੋਂ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ੍ਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੇਵਲ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਠਗਨ ਲਈ ਪਖੰਡ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਬੁਰਾ ਜਾਨਦੀ ਹਾਂ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਝਗੜੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸੰਮਤ ਸਾ ਤਦ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਤੇ ਓਹੋ ਸਾਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਤੇ ਹਵਨ ਕਰਾਇਆ ਸਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਹਨ ਅਰ ਉਸੇ ਸਾਲ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਗ੍ਰੀ ਭਿਆਰ ਕਰਾਉਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਲਕਿ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਤਦ ਹਵਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਢਾਈ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜੋ ਦੇਵੀ ਕਿਉਂ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸੋ ਜਦ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚੋਂ

ਢਾਈ ਸਾਲ ਕੱਢ ਦਈਏ ਤਦ ਉਹੋ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਅਤ
੧੭੫੩ ਸੰਮਤ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ
ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਤਰਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ
ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਪਰਤੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਪਖੰਡ ਦੱਸਦੇ ਸੇ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਆਦਿ ਅੰਤ ਜਦ ਦੇਖੀਏ ਅੱਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ।

ਦੁੱਧੋਂ ਪਾਲੀ ਓਸ ਤੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਲੋਤ ਨਿਤਾਰ ॥੨੩੮॥

ਇਸੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮ ਕਰੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਗੁਰ ਕੇ ਸਾਥ ।

ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤਰ ਧਨ ਬੰਬ ਮਹਿ ਖੂਬ ਦਖਾਏ ਹਾਥ ॥ ੨੩੯ ॥

ਭਾਵ—ਜਦ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਇਸ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਠੀਕ
ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ੀਨ
ਗੋਈ ਜਾਣ ਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ
ਇਹ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਬਿਧਵਤ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਤੇ
ਪਰਗਟ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ
ਤਦ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਵਿੱਦਯਵਾਨ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਹੋਨੇ ਦੀ
ਢੁੱਬਰ ਡਾਹੀ ਜਦ ਉਹ ਭੀ ਆਗਏ ਤਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ
ਸਾਮੰਗੀ ਮੰਗੀ ਜੋ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਸੀ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਉਹ ਭੀ ਮਨਸ਼ੁਰ ਹੋਏ ਤਦ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ
ਦੱਖਨਾਂ ਦਾ ਮੰਗਣਾ ਅਰ ਮਨਸ਼ੁਰ ਕਰਾਇਆ ਫਿਰ ਸਵਾ ਲੱਖ ਦਾ
ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਕਰਨਾ ਦੱਸਣਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਅਤ ਖੀਰ

ਦੀ ਪਰੀਖਣਾ ਹੋਈ, ਉਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣਾ ਆਖਿਆ ਜੋ ਬਨਵਾ ਲਈ ॥

ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜਦ ਹਵਨ ਹੋਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਓਥੋਂ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਏਥੇ ਰੋਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਇਕਾਂਤ ਸਥਾਨ ਚਲੀਏ ਨੈਨਾ, ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਪੁੱਜੇ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਕਾਰ ਖੇਲਨਾ ਹਟਾਇਆ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਬਤਾਇਆ ॥

ਇਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇੰਦਰੇ ਮਨ ਸਮੇਤ ਵਸ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਕੇ ਜਾਪ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪਰਗਟੇਗੀ ਸੋ ਭੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਰ ਪਿਰਥੀ ਪਰ ਆਸਨ ਕੀਤੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਭੋਜਨ ਭੀ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ ॥

ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ ਤਦ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਮੰਗੇ ਜੋ ਇੱਕ ਓੜਕ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝ ਲੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਖੰਡ ਹੈ ਅਰ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਜਿਤਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਸੋ ਲੈ ਲੇਵੋ ॥

ਜਦ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਬੱਦਲਾਂਦੀਘਨਘੋਰ ਅਰ ਪੈਣ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਜੋ ਚੇਤਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਝੱਲਣਾ ਜਾਏਗਾ ਪਹਾੜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਜਿਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਕੱਲੇ ਰਹ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਛਲ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਨੂੰ ਅਤਯੰਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਅਰ ਭੋਗ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ
ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਨੀਚੇ ਉਤਰ ਆਏ ਅਤੇ ਸਭ ਡੇਰਾ ਭੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ
ਤੇ ਉਠਾਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲੈ ਆਂਦਾ ॥

ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਿਅਰਥ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ
ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਸਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਓਹ ਸਾਰਾ ਗੁਦਾਮ ਜੋ
ਉਸ ਡੇਰੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾ
ਦੇ ਜਿਸ ਪਰ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਯਗ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤਾਂ
ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਪਰੰਤੂ ਓਹ ਬਰਹਮਣ ਜੋ ਹਵਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ੨
ਫਰ ਦੇਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਸਨ ਸੋ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਅਸਲੀ ਡੇਰਾ ਸਾ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾ-
ਉਨਾ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ ਪੁੱਛਿਆ ਭੀ ਨਾ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੀ ਦੁਰ ਦਿਸ ਦੇਖਕੇ ਭਦ ਓਹ ਬਿਪ੍ਰ ਲੋਗ ।

ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਮਨ ਮਹਿ ਭਏ ਵਰਤ ਗਿਆ ਮਨਸੋਗ ॥੨੪੦॥

ਲੱਗੇ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਭਯਾ ਨਿਰਾਦਰ ਭਾਰ ।

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵਨ ਅੰਨ ਅਹਾਰ ॥੨੪੧॥

ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ।

ਰੋਣਾ ਰੋਇਆ ਆਪਨਾ ਹੋਕੇ ਖਰੇ ਉਦਾਸ ॥ ੨੪੨ ॥

ਭਾਵ—ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਲਈ
ਭੀ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ ਭਦ ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸ਼ਕਾਇਤ
ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਨੇ ਗੁਵਾਰਾਂ ਸ਼ੁਦਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਾਂ

ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੱਡ ਆਦਰ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਛਕਾਏ ਅਰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਨ
ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੁਖ ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਭੀ ਨਾ ।

ਇਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਡੀ ਧੀਰਜ ਨਾਲ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੂਦਰ ਵੈਸ਼ ਹਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ
ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹਨ ਅਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ
ਕੁਛ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਓਹ ਇਹ ਸਵੈਯੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ
ਦੀ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥

ਯਥਾ ਸਵੈਯਾ—ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

“ਜੋ ਕਿਛੁ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਓ ਬਿਧਨਾ ਸੋਈ ਪਾਈਯਤ ਮਿਸ੍ਰ ਜੂ
ਸੋਕ ਨਿਵਾਰੇ । ਮੇਰੇ ਕਛੁ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਗਯੋ ਯਾਦ ਤੇ ਭੂਲ ਨ
ਕੋਪ ਰਿਤਾਰੇ ॥ ਬਾਗੇ ਨਿਹਾਲੀ ਪਠੈਦੈਹੋ ਆਜੁ ਭਲੈ ਤੁਮ ਕੋ
ਨਿਹਚੈ ਜੀਅਧਾਰੇ । ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭੈ ਕ੍ਰਿਤ ਬਿਪਨ ਕੇ ਇਨਹੂੰ ਪੈਕਟਾਛ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਸਵੈਯਾ ॥ ਜੁੱਧ ਜਿਤੇ ਇਨ ਹੀ ਕੇ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਦਾਨ ਕਰੇ । ਅਘ ਅਉਘ ਟਰੇ
ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਫੁਨ ਧਾਮ ਭਰੇ ॥
ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਬਿਦਿਆ ਲਈ ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭ
ਸੱਤ੍ਰ ਮਰੇ । ਇਨਹੀ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈਂ ਨਹੀਂ ਮੋਸੇ
ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ ॥ ੨ ॥ ਸਵੈਯਾ ॥ ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨਹੀ ਕੀ
ਭਾਵਤ ਔਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤਨ ਜੀਕੋ । ਦਾਨ ਦਇਓ ਇਨਹੀ ਕੋ
ਭਲੈ ਅਰ ਆਨ ਕੋ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੋ ॥ ਆਗੈ ਫਲੈ
ਇਨਹੀ ਕੋ ਦਯੋ ਜਗ ਮੈਂ ਜਸੁ ਔਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੋ । ਮੋ ਗ੍ਰਹ
ਮੈਂ ਭਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਸਿਰਲਉ ਧਨ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਇਨਹੀ ਕੋ ॥ ੩ ॥

ਵੋਹਿਰਾ

ਚਟ ਪਟਾਇ ਚਿਤ ਮੈਂ ਜਰਿਯੋ ਤ੍ਰਿਣ ਸਿਯੁ ਕ੍ਰੋਧਤ ਹੋਇ ।

ਬੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਹੋਤ ਲੱਗ ਦਯੋ ਮਿਸੁ ਜੂ ਹੋਇ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਉਮੈਦ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਧਾਮੇਂ ਛਕਾਉਨਗੇ ਅਰ ਵੱਡੀ ੨ ਭਾਰੀ ਦੱਖਨਾ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਗੇ, ਸੋ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਭੀ ਨਾ ਜਿਸ ਪਰ ਤੰਗ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਕੌੜੇ ੨ ਬਚਨ ਬੋਲਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਕਹਿਕੇ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਡੇਰੇ ਚੱਲੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਥੇ ਹੀ ਅੰਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਰ ਆਪ ਨੂੰ ਐਡਾ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਏ ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਨਸੀਬਾਂ ਵਿਚ ਸਾ ਸੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਸਫਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਾਨ ਦੇਨਾ ਅੱਛਾ ਜਾਨਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਨਾ ਨਿਸ਼-ਫਲ ਸਮਝ ਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਓਹ ਮਿਸਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਬਲ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਤੇ ਕਖ ਬਲ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਪਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਾ ਰੋਸ਼ੀਨਾਂ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਸੁਨਕੇ ਰੋਪਿਆ, ਅਰ ਨਰਾਸ ਹੋਗਿਆ ॥

ਦਵੇਯਾ

ਜੇਕਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੋਲੋਂ ਭਾਈ। ਅਰ ਗੁਰ
ਜੀ ਸੀ ਤੇਗ ਓਸ ਬੈਂ ਵਰ ਕਰ ਓਥੇ ਪਾਈ ॥ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲ
ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਕੇਰਾ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਜੇ ਸਨ ਹੋਏ ਵਾਂਗ
ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਮਿਲੇ ਨ ਪੈਸੇ ਧੋਲੇ ॥ ੨੪੩ ॥ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਕਿਉਂ
ਤਪਕੇ ਹੁੰਦੇ ਓਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਅਰ ਗੁਰ ਕੌਂ ਨਾ ਯਾਦ
ਰੱਖਦੇ ਆਕਰ ਅਪਨੇ ਮੰਦਰ ॥ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਘਰੋਂ ਰੁਵਾਕੇ ਕਢੇ
ਜਿਨ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟਾਈ। ਬੰਦ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਖਿਸ-
ਕੋ ਐਥੋਂ ਭਾਈ ॥ ੨੪੪ ॥ ਜੇ ਦੇਵੀ ਕੁਛ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ
ਇਹ ਮਿਸਰ ਸਾਰੇ। ਫੁੱਲ ੨ ਕੇ ਅੱਗੇ ਬਹਿੰਦੇ ਤਿਲਕ ਸਜਾ ਕੇ
ਭਾਰੇ ॥ ਗਿਣ ਗਿਣਕੇ ਓਹ ਲੈਂਦੇ ਮੁਹਿਰਾਂ ਸਿਰੇ ਪਾਉ ਵਡ ਚੰਗੇ।
ਖਾਲਮ ਖਾਲੀ ਕਿਉਂ ਫਿਰ ਜਾਂਦੇ ਬਾਵੋਂ ਸੇ ਹਥ ਰੰਗੇ ॥ ੨੪੫ ॥
ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਖਾਣਾ ਸਾ ਤਿਨ ਇਸ ਹੀਲੇ ਸੇ ਖਾਧਾ। ਓੜਕ ਨੂੰ
ਫਿਰ ਤੁਰਨਾ ਹੀ ਸੀ ਪੁੱਛੇ ਬਾਝੋਂ ਪਾਧਾ ॥ ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ ਮੌਜਾਂ
ਨੂੰ ਉਹ ਯਾਦ ਕਰੇ ਕਰ ਭੋਂਦੇ। ਸੱਗੋਂ ਗਿਆ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਹੱਥੋਂ ਹੋੜ੍ਹ
ਭਰ ਭਰ ਹੋਂਦੇ ॥ ੨੪੬ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਭਯਾ ਨਹਿ ਕੋਇ।
ਸਗੋਂ ਮਿਸਰ ਜੀ ਲੋਪ ਹੋਗਏ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਖੋਇ ॥ ੨੪੭ ॥
ਜੇ ਕੁਛ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿੱਚ ਆਇ।
ਤਾਂ ਬਿਨ ਪੁੱਛੀ ਪਾਵੇਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਗਲੀਂ ਬਲਾਇ ॥ ੨੪੮ ॥
ਜਦ ਇਸ ਸ਼ੁਠੀ ਬਾਤ ਨੇ ਲੀਤੇ ਸਿੱਖ ਮਰੋੜ।

ਤਾਂ ਸੋਚੀ ਜੇ ਹੋਂਦੀ ਲੈਂਦੀ ਲਹੂ ਨਚੋੜ ॥ ੨੪੮ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਨ ਫੇਰ ਚਰਤ ਸੁਨ ਕੁੰਝ ।
ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਨਹੀਂ ਦੀ ਸਮਝ ਪਈ ਹੈ ਮੁੰਝ ॥ ੨੫੦ ॥
ਪਰ ਜਦ ਸਿਆਨੇ ਆਦਮੀ ਅਰ ਭਾਰੇ ਵਿਦਾਨ ।
ਮੰਨ ਰਹੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਕਹਾਂ ਤੁਫਾਨ ॥ ੨੫੧ ॥
ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਖਾਲ ਜੋ ਉੱਠਨ ਮਨ ਦੇ ਮਾਂਹਿ ।
ਸੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨੋਂ ਹਟਨੇ ਦੇਂਦੇ ਨਾਂਹਿ ॥ ੨੫੨ ॥
ਇਸਦਾ ਭੀ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦੇ ਮੈਂ ਕਿਆ ਕਰਾਂ ਇਲਾਜ ।
ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਗ ਤਜ ਦਿਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਆਵੇ ਲਾਜ ॥ ੨੫੩ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਬਦੋ ਬਦੀ ਦਾ ਛੱਡਨਾ ਚੰਗਾ ਨਾਹੀ ਮਿੱਤ ।
ਤਦ ਹੀ ਛੱਡੀਂ ਦੇਖਕੇ ਜਦੋਂ ਪਤੀਜੇ ਚਿੱਤ ॥ ੨੫੪ ॥
ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਿਆਂ ਗੁਵਾਹੀਆਂ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾਂ ਕੇਰ ।
ਤਿਨਕੋਂ ਸੁਨ ਕਰ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਸਮਝੀਂ ਬਹਿਕੇ ਫੇਰ ॥ ੨੫੫ ॥
ਸੋ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਤ ਕਮਲਿਆਂ ਆਪੋ ਆਪ ।
ਮੂਰਖ ਆਖਿਆ ਮੰਨੀਏ ਸਿਰ ਪਰ ਚਜ਼ੁਦਾ ਪਾਪ ॥ ੨੫੬ ॥
ਹੁਨ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਤੁਧ ਨੂੰ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ।
ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੁਰਖ ਨੇ ਦੇਵੀ ਕਰੀ ਨਰਾਸ ॥ ੨੫੭ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਪਰ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸਾਥ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਖ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਪੂਜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਅਰ ਜੋ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਸੋ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ ॥

ਯਥਾ:- ਵਾਰ ੨੧ ਪਉੜੀ ੧੫

“ਤੀਰਥ ਲਖ ਕਰੋੜ ਪੁਰਬੀ ਨਾਵਣਾ॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਥਾਨ ਸੇਵ ਕਰਾਵਣਾ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਲਖ ਸਾਧ ਸਿਧਾਵਣਾ॥ ਹੋਮ ਜਗ ਨਈਵੇਦ ਭੋਗ ਲਗਾਵਣਾ॥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਲਖ ਦਾਨ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣਾ॥ ਲਉ ਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਪਖੰਡ ਨ ਜਾਵਣਾ॥”

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਪੁਰਬੀ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ਕਰੋੜਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੇ, ਅਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਰਥਾਤ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਹੋਰ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਪਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਠੌਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ॥

ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੂਰੇ ੨ ਸਿੱਖ ਸਨ ਓਹ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਪਰ ਜਾਕੇ ਪੂਜਨੇ ਅਰ ਹਵਨ ਆਦਿਕ ਦੇ

ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਖੰਡ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਕਦ ਇਸ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਜਾਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ
ਕੇਮੁੱਭਕ ਨਸ਼ਾਇ ਦੁਵਾਰੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਹ
ਨਿਸਚੇ ਸਨ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨਾ ਪਖੰਡ ਜਾਨਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ
ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਖੰਡਾਂ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਦੇ ॥

ਪੁਨਃ ਕਬਿੱਤ ਭਾਃ ਗੁਰਦਾਸ

“ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਰ ਪੁਰਖੈ ਨ ਦੇਖਿਓਂ ਚਾਹੇ ਪੂਰਨ ਪਤਿ-
ਬ੍ਰਤਾ ਕੈ ਪਤਿ ਹੀ ਕੋ ਧਿਆਨ ਹੈ। ਸਰ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਚਾਤ੍ਰਿਕ
ਨ ਚਾਹੈ ਕਾਹੂੰ ਆਸ ਘਨ ਬੂੰਦ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਨ ਗਾਨ ਹੈ ॥
ਦਿਨ ਕਰ ਓਰ ਭੋਰ ਚਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਚਕੋਰ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ
ਹਿਮਕਰ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਰਹਿਤ
ਪੈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਨ ਅਵਗਯਾ ਅਭਮਾਨ ਹੈ ॥ ੧ ॥
ਦੋਇ ਦਰਪਨ ਦੇਖੈ ਏਕ ਸੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦੋਇ ਨਾਵ ਪਾਵ
ਧਰੈ ਪਹੁੰਚੇ ਨ ਪਾਰ ਹੈ ॥ ਦੋਇ ਦਿਸਾ ਗਹੇ ਗਹਿ ਜੈਸੇ ਪਬ ਪਾਉਂ
ਟੂਟੈ ਦੁਹੇ ਦੁਰਾਚਿਤ ਦੋਇ ਭੂਲ ਪਗ ਧਾਰਹੈ ॥ ਦੋਇ ਭੂਪ ਤਾਂਕੋ
ਗਾਉ ਪਰਜਾ ਨ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਦੋਇ ਪੁਰਖਨ ਕੀਨ ਕੁਲਾ ਬਧੂ
ਨਾਰਹੈ ॥ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਦੇਵ ਗਹੈ ਸਹੈ ਜਮ
ਡੰਡ ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ਲੋਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ
ਹੈ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕੋ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸ੍ਰਾਮੀ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਨਾਮ
ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਸੰਜਮਨ ਜਾਪ ਤਾਪ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਪੂਜਾ ਨੇਮ
ਨਤਕਾਰ ਹੈ ॥ ਹੋਮ ਜਗ ਭੋਗ ਨਈ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਾਗ
ਨਾਦ ਬਾਦ ਨ ਸੰਬਾਦ ਆਨ ਦੁਾਰਹੈ। ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮੇਂ ਏਕ

ਦੇਕ ਹੀ ਪਰਧਾਨ ਆਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਨ ਬਿਭਚਾਰਹੈ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼-
ਟਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ
ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਰਾਧਨ ਯਾ ਪੂਜਾ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ
ਦੇ ਜੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਜਮ ਦਾ ਦੰਡ ਸਿਰ ਪਰ ਸਹਾਰੇਗਾ ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ
ਮੰਨਨਾ ਯਾ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਮੈਂ ਪਰਮਾਣ ।

ਜੇਕਰ ਮੰਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਨੇ ਸੁਜਾਣ ॥ ੨੫੮ ॥

ਪੀਪੇ ਭਗਤ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਦੋਹਿਰਾ

ਹੁਣ ਪੀਪੇ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਸੁਣ ਲੈ ਬੋਝਾ ਹਾਲ ।

ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨੋਂ ਗੰਢੇ ਦਿੱਤੇ ਗਾਲ ॥ ੨੫੯ ॥

ਚੌਪਈ

- ੧ ਪੀਪਾ ਜੀ ਸਾ ਰਾਜਾ ਭਾਰਾ । ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸਾ ਭਗਤ ਵਿਚਾਰਾ ।
ਪੂਜਾ ਉਸ ਦੀ ਸਾ ਨਿਤ ਕਰਦਾ । ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ ਕਹ ਕਹ
ਭਰਦਾ ॥ ਦੇਵੀ ਬਿਨਾਂ ਨ ਮੰਨੇ ਹੋਰ । ਆਖੇ ਬਿਨ ਦੇਵੀ ਸਭ ਚੋਰ ।
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨ ਭਾਵੈ । ਸਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵੀ ਦਾ ਧਿਆਵੈ ।
ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਫਿਰ ਜਾਗੇ ਭਾਗ । ਲਗੀ ਧਰਮ ਦੀ ਆਕੇ ਲਾਗ ।
ਤਾਂ ਇਕ ਸਮਾਂ ਅਜੇਹਾ ਆਇਆ । ਜਿਨ ਦੇਵੀ ਤੇ ਉਸੇ ਹਟਾ-

ਇਆ। ਕੁਛਕ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਤਹਿ ਆਏ। ਬਾਗ ਵਿਖੇ ਜਿਨ
ਡੇਰੇ ਲਾਏ। ਜਿਨ ਕੀ ਸੁਨ ਉਪਮਾਂ ਅਤਿ ਨੀਕੀ। ਬਿਸਰੀ ਸੁਧ
ਪੀਪੇ ਕੇ ਜੀਕੀ। ਗਯਾ ਪਾਸ ਤਿਨਕੇ ਕਰ ਸਰਧਾ। ਰੰਚਕ ਰੱਖੀ
ਨਹਿ ਸਪਰਧਾ। ਜਦ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਨਿਹਾਰਾ। ਵੱਡਾ ਪ੍ਰੇਮੀ
ਸਿਦਕੀ ਭਾਰਾ। ਤਬ ਪੂਛੀ ਬਿਰਥਾ ਸੁਨ ਰਾਈ। ਕਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਕਰਹੋ ਭਾਈ। ਤਬ ਤਿਨ ਕਹੀ ਚੰਡਕਾ ਧਿਆਵੋਂ। ਤਿਸਤੇ ਮਨ
ਇੱਛੇ ਫਲ ਪਾਵੋਂ। ਤਿਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਨਹਿ ਭਾਵੈ। ਤਿਸ ਸੇਵਾ
ਮਹਿ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੨੬੦ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁਨ ਪੀਪੇ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਹਸੇ ਸਾਧ ਮਤਿ ਮਾਨ।

ਕਹੀ ਭੁਪ ਤੂੰ ਗਿਰ ਰਹਾ ਵਡੇ ਕੂਪ ਅਗਿਆਨ ॥ ੨੬੧ ॥

ਚੌਪਈ

ਕੌਨ ਅਹੇ ਦੇਵੀ ਸੁਨ ਰਾਜਾ। ਜਿਸ ਕੀ ਓਰ ਜਾਤ ਹੈ ਭਾਜਾ।
ਯਹ ਤੋ ਮੂਰਖ ਜਨ ਕੀ ਰੀਤੀ। ਜੋ ਤੈ ਕਰੀ ਲਾਜ ਤਜ ਜੀਕੀ।
ਹੈ ਅੱਗਿਆਨੀ ਮਨ ਪਰਚਾਵਾ। ਇਸਕੇ ਜਪੇ ਸਿੱਧ ਕਤ ਪਾਵਾ ?
ਨਹੀਂ ਮੁਕਤ ਕੋ ਮਾਰਗ ਏਹ। ਇਸ ਮਹਿ ਭੂਲ ਨਹੀਂ ਮਨ
ਦੇਹ। ਹੈ ਸਤਸੰਗ ਮੁਕਤ ਕਾ ਮਾਰਗ। ਪਰਤ ਪਾਰ ਜੋ ਤਹਿ
ਮਨ ਧਾਰਗ। ਤਾਂਝੇ ਤੈਂ ਯਹ ਕਯਾ ਕਰ ਲੀਆ। ਬਿਰਥਾ ਸਮਾਂ
ਹਾਥ ਸੇ ਦੀਆ। ਅਰ ਅਨਗਿਨਤਾ ਦਰਬ ਲੁਟਾਇਆ। ਜੋ
ਕਾਹੂੰ ਸੁਭ ਕਾਮ ਨ ਆਇਆ। ਮਹਾਂ ਅਵਿੱਦਯਾ ਪੂਜਨ ਲਾਗਾ।
ਕੋਤੇ ਸਮ ਜਗ ਅਹੇ ਅਭਾਗਾ। ਜਬ ਸਾਧਨ ਅੰਸਾ ਉਪਦੇਸ਼।
ਕਰਾ ਸੁਨਤ ਹੀ ਤੁਰਤ ਨਰੇਸ। ਭਯੋ ਗਿਆਨ ਮਹਿ ਨੀਕੇ ਲੀਨ।

ਭਜ ਦੇਵੀ ਹੋਇਓ ਨਿਰਦੀਨ । ਜੋ ਤਿਸ ਕੀ ਤਬ ਥੀ ਗਤ ਭਈ ।
ਜਬ ਸਿੱਖਯਾ ਸਾਧਨ ਭੈ ਲਈ । ਸੋ ਭਗਤਨ ਕੀ ਪਰਚੀ ਮਾਂਹਿ ।
ਪੜ ਕਰ ਦੇਖਹੁ ਸੰਸੇ ਨਾਂਹਿ । ਜਿਸ ਕਾ ਕੁਛ ਸੰਖੇਪ ਬਤਾਉਂ ।
ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਕੋ ਭਰਮ ਗੁਵਾਉਂ ॥ ੨੬੨ ॥

ਯਥਾ:--ਪਰਚੀ ਭਗਤਾਂ ਪੀਪਾ ਭਗਤ ਦੀ ਕਥਾ
ਚੌਪਈ

“ਮੀਏਂ ਮਹਿਤੇ ਔਰ ਸਿਆਨੇਂ । ਰਾਜੇ ਦੇਖ ਹੋ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨੇ ।
ਸਾਧੋਂ ਕੋ ਬੋਲਾਇ ਲਿਆਏ । ਰਾਜਾ ਪਾਸ ਸੁ ਆਨ ਬਿਠਾਏ ।
ਰਾਜਾ ਚਰਨ ਪਕਰ ਤਿਨ ਰਹਾ । ਗਦ ਗਦ ਹੋਇ ਬਚਨ ਇਉਂ
ਕਹਾ । ਮੈਂ ਉਨ ਰਾਂਡ ਨੇ ਠਗਿਓ ਜਾਈ । ਅਬ ਲਉ ਬਿਰਥੀ
ਅਉਧ ਗੁਵਾਈ । ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹਾਰਾ । ਗਈ
ਅਉਧ ਕੋ ਦੇਵਨ ਹਾਰਾ ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਨ ਸਰਪਨ ਮੈਂ ਖਾਇਆ ਸਭ ਅੰਗ ਬਿਖ ਗਈ ਧਾਇ
ਗਾਰੜ ਤੁਮ ਹਰਿ ਸਾਧ ਹੋ ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਾਇ ॥੧੦॥”

ਭਾਵ—ਜਦ ਪੀਪੇ ਭਗਤ ਨੇ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ
ਆਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਰ ਸੱਚੇ ਪਾਏ ਤਦ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ
ਅਪਨੇ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਰ ਅਪਨੀ ਉਸ ਉਮਰਾ ਗਈ ਦਾ
ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤੀ ਸੀ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕੀਤਾ ਅਰ
ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਚੰਡੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠੱਗ ਲੀਤਾ ਹੈ
ਅਰ ਇਸ ਸਰਪਨੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਸ਼ਹਰ ਮੇਰੇ ਰੋਮ ੨ ਵਿੱਚ

ਰਚ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੰਤ੍ਰ ਇਸ ਵਿਖ ਦੇ ਉਤਾਰਨੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਾਰਛੂ ਹੋ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਬੇਂ ਛੁਡਾਓ, ਪੀਪੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਨਤਾ ਵਾਲੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਕੇ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਤੋਤ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕਥਾ ਪਰ ਤੈਂ ਕਰਿਆ ਕੁਛ ਖਿਆਲ ।
ਕੈਸਾ ਸੁਖ ਤਿਨ ਪਾਇਆ ਦੇਵੀ ਛੱਡ ਜੰਜਾਲ ॥ ੨੬੩ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਜੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪੂਜਿਆਂ ਐਵੇਂ ਜਾਂਦਾ ਕਾਲ ।
ਮੁੜਕੇ ਹੱਥ ਨ ਆਵੇਦੀ ਗਈ ਉਮਰ ਲਖ ਭਾਲ ॥ ੨੬੪ ॥
ਤਦ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਕਰੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਖਰਾਬ ।
ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ਉੱਤਰ ਦੇਹ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ੨੬੫ ॥

ਭਾਵ—ਜੇ ਪੀਪੇ ਭਗਤ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਵਾਲੇ ਸਮਝ ਦੀ ਉਮਰ ਬਿਥਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਇਸ ਭਗਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂ ਢਾਈ ਮਾਲ ਤਕ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ ਅਰ ਬਿਅਰਥ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਕਜ਼ਾਲਾਭ ਸੀ, ਤਾਂਤੇ ਕੁਛ ਨ ਕੁਛ ਤਾਂ ਫਲ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਐਸੇ ਧਰਮ ਅਵਤਾਰ ਅਪਨੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਮਾਂ ਐਵੇਂ ਕਦ ਬੰਦੇ ਸਨ ?

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ਼੍ਰੀਕਾ ਤੇਰੀ ਸੱਤ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਕਰੇਂ ਵਿਚਾਰ ।

* ਤਦ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਨਹਿ ਕਰਾ ਉੱਤਮ ਸਮਾਂ ਬਿਕਾਰ ੨੬੬ ॥

ਭਾਵ—ਇਹ ਸ਼੍ਰੀਕਾ ਭਾਵੇਂ ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸਾਫ ਪਰਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨਾ ਸਮਯ ਇਸ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਝਬੇਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਖੋਇਆਂ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਯਾ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਖਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਾ, ਕੇਵਲ ਪੰਡਤ ਲੋਗ ਹੀ ਅਪਨੇ ਪੈਦ ਪਾਲਨੇ ਅਰ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਰਕੇ ਦਖਾਉਨ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜਾ ਕਦੇ ੨ ਸ਼ਕਾਰ ਯਾ ਸੈਰ ਨੂੰ ਗਏ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਦੇਖ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਅਰ ਇਤਨਾ ਪੁੱਛ ਛੱਡਦੇ ਸਨ ਕਿ “ਕਿਉਂ ਮਿਸਰ ਜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋਂ ਨਾ ਹੋਈ” ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ ॥

ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਉਸ ਸਾਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕਲਮੋਂ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪੂਰੀ ਗੁਵਾਹੀ ਹਨ ਤਦ ਹੋਰ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਸੰਬਤ ੧੭੫੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਸੌ ਚਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਰਚਿਆ ਸਾ ਜੋ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ

ਪੁਸਤਕ ਵੱਡੀ ਕਾਬਜ਼ ਰਚਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਰ
ਉਸਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:-ਚੌਪਈ

“ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰੁਹ ਸਹਸ ਭਲਿਜੈ । ਅਰਧ ਸਹਸ ਪੁਨ ਤੀਨ
ਕਹਿਜੈ ॥ ਭਾਦ੍ਰਵ ਸੁਦੀ ਅਸ਼ਟਮੀ ਰਵਿ ਵਾਰਾ । ਤੀਰ ਸਤ੍ਰੁਦਰ
ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ ॥”

ਇਸ ਸੰਮਤ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਬਲਾਸਾਂ ਦੇ
ਕਥਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਦ ਹਵਨ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਬਨਾ ਰਹੇ ਸਨ ॥
ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਲੋਗ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਨੇ ਅਰ ਹਵਨ
ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮਾਂ
ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਰਚਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਦ ਪੂਰਾ ਹੋਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ
ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ,॥

ਯਥਾ:-ਚੌਪਈ

“ਸੰਮਤ ਸਤਰਾ ਸਹਸ ਪਰਾਵਨ । ਹਾੜ ਵਦੀਪ੍ਰਿਥ ਮੈਂ ਸੁਖ
ਦਾਵਨ ॥ ਤਵ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰਾ । ਭੁਲ ਪਰੀ ਲਹੁ
ਲੇਹੁ ਸੁਧਾਰਾ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਤ੍ਰੁ ਤ੍ਰਿਗਕੇ ਚਰਨ ਤਰ ਸਤਦਰਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ ।

ਸੀ ਭਗਵਤ ਪੂਰਨ ਕੀਯੋ ਰਘ ਬਰ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ” ॥

ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੋ
ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਨ ਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰਾਮ

ਚੈਦਰ ਦੇ ਰੂਮਾਇਣ ਦਾ ਭਰਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਸਾ, ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਖੁਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਨੇਤ੍ਰ ਭ੍ਰਿਗ” ਨਾਮੇ ਜੋ ਉਹ ਪਹਾੜੀ ਜਿਹੜੀ
ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ਵਾਲੀ
ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜਦੀ ਅੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦਾ
ਨਾਉਂ “ਨੇਤ੍ਰ ਭ੍ਰਿਗ” ਅਰਥਾਤ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਸੱਦਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਾ
ਮੰਦਰ ਬਨਾਉਣ ਕਰਕੇ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ,
ਅਰਥਾਤ ਪਹਾੜ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਉੱਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮਕਾਨ ਹੈ॥

ਫਿਰ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਰ ਰਚਨ ਦਾ ਪਤਾ ਸਤ-
ਲੁਜ ਦਰਯਾ ਦਾ ਕਨਾਰਾ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਪੂਰੇ ੨ ਪਤੇ
ਨਾਲ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਜਾਏ ਕਿ ਇਹ
ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ
ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਤੇ ਸਾਫ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾ ਅਮੋਲਕ ਸਮਯ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਂਦੇ
ਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਜੈਸੇ ਬੋਧੇ ਕਾਰਜਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਖੋਂਦੇ ਸਨ ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਬੈਠਕੇ
ਹਵਨ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲਗਾਇਆ ਸਾ ਸੋ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਆ ਸਾ
ਜੋ “ਜਾਇ ਤਾਹ ਤੈ ਧਰਮ ਚਲਾਇ । ਕੁਬੁਧ ਕਰਮ ਤੇ ਲੋਗ
ਹਟਾਇ” ॥ ਸੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪੂਜਨ
ਕੁਬੁਧਿ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕੁਕਰਮ
ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਭੀ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਾਰਥ

ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਾ ਜਿਸ ਤੇ ਸਫਲਾ ਸੀ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸ ਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਰਿਹਾ ਨਾ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਲੋਸ਼ ।

ਜਾਂਤੇ ਗੁਰ ਨਹਿ ਬੰਧ ਬੇ ਜਾਨਤ ਜਿਸੈ ਕਲੋਸ਼ ॥ ੨੬੭ ॥

ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚੈ

ਸੁੰਦਰ ਦਾਸ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅੱਗੇ ਸੁਨ ਲੈ ਸਾਧ ਜੋ ਆਖਨ ਦੇਵੀ ਹੇਤ ।

ਇਸ ਦਾ ਭੀ ਨਾ ਰੱਖ ਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁੱਝਾ ਭੇਤ ॥ ੨੬੮ ॥

ਚੌਪਈ

ਦਾਦੂ ਨਾਮ ਸਾਧ ਜੋ ਪੂਰਾ । ਸੁਭ ਗੁਣ ਤੇ ਸਾ ਨਹੀਂ ਅਧੂਰਾ ॥

ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹਨ ਸਭ ਐਸੇ । ਗੁਰ ਬਲਾਸ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ ।

ਉਸ ਦੀ ਬਨੀ ਸਮਾਧੀ ਜੋਈ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਬ ਨਿਰਖੀ ਸੋਈ ।

ਤੀਰ ਸਾਬ ਤਿਸ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ । ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਬੁਰਾ ਮਨਾਯਾ ।

ਲਗੇ ਕਹਨ ਗੁਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ । ਯਹ ਤੋ ਕੀਨਾ ਕਾਮ ਅਕਾਜਾ ।

ਤਾਂਤੇ ਹੈ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਨੀ । ਹਸੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨ ਸਿੱਖਨ ਬਾਨੀ ।

ਕਹੀ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਯਹ ਭਾਯੋ । ਸੋ ਹਮ ਨੇ ਤੁਮ ਕੋ ਅਜ਼ਮਾਯੋ ।

ਪਰ ਹੈ ਮਜ਼ੀਅਨ ਸੀਸ ਤੁਕਾਨਾ । ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਠੀਕ ਹਮ ਜਾਨਾ ।

ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਓ । ਅਪਨਾ ਨਿਸਚਾ ਨਾਹਿ ਭੁਲਾਓ ।

ਸਵਾ ਪਾਂਚ ਸੈ ਤਬੀ ਰੁਪੌਈਆ । ਦਿਆ ਗੁਰੂ ਤਨਖਾ ਬਖਸ਼ਈਆ ।

ਉਸ ਦਾਦੂ ਕਾ ਚੇਲਾ ਭਾਰਾ । ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਕਹਤ ਜਗ ਸਾਰਾ ।

ਜਿਸ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੀਥ ਬਨਾਯਾ। ਗਯਾਨ ਜੋਗ ਜਿਸਮਾਂਹਿ ਦਿੜਾਯਾ।
 ਤਿਸ ਸੁੰਦ ਸਾਧੂ ਨੇ ਭਾਈ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਹੈ ਅਲਖ ਚੁਕਾਈ।
 ਕਹੀ ਨ ਦੇਵੀ ਵਸਤੂ ਕੋਈ। ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ।
 ਸੋ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ। ਜਿਸਤੇ ਲੇਵਹਿ ਤੋਤ ਪਛਾਣ ॥੨੬੯॥
 ਯਥਾ:- ਸੁੰਦ੍ਰ ਦਾਸ, ਕਬਿੱਤ

“ਆਪਨੋ ਹੀ ਭਾਵ ਸੋ ਤੋ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਆਪ ਹੀ
 ਅਰੋਪ ਕਰ ਆਪ ਮਨ ਲਾਯੋ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਹੈ ਨਾ ਦੇਵ ਕੋਊ ਭਾਉ
 ਕੇ ਉਪਾਸੇ ਤਾਂਹਿ ਕਹੇ ਮੈਂ ਤੋ ਪੁਤ੍ਰ ਧਨ ਇਨ ਹੀ ਤੇ ਪਾਯੋ ਹੈ॥
 ਜੈਸੇ ਸ਼ਾਨ ਹਾਡ ਕੋ ਚਰੋਰ ਕਰ ਮਾਨ ਮੋਦ ਆਪਨੋ ਹੀ ਮੁਖ ਫੇਰ
 ਲੋਹੂ ਚਾਟ ਖਾਯੋ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਏਹ ਤੋ ਆਪ ਹੀ ਚੈਤਨ
 ਆਹਿ ਆਪਨੇ ਅਗਿਆਨ ਕਰ ਔਰ ਸੋ ਬੰਧਾਯੋ ਹੈ॥”

ਭਾਵ—ਸੁੰਦ੍ਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨਿਸਚੇ ਦੁਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ
 ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਨਿਸਚੇ ਹੀ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਕੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ,
 ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਹੈ ਨਾ ਦੇਵਤਾ, ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਮੀਆਂ
 ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਹੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਜਦ
 ਕੁੱਤਾ ਚੱਬਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਲੋਹੂ ਨਿਕਲ
 ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਇਹ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹੱਡੀ ਵਿੱਚੋਂ
 ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਸੱਗੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੱਟਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮੂਰਖ
 ਲੋਗ ਭੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਪਰ ਭਾਵਨਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ
 ਅਰ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ

ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਯਾ ਧਨ ਆਦਿਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸਦੇ ਹੀ ਪੂਜਨ
ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਾਂ ਦਾ
ਆਪਨਾ ਅਗਜ਼ਾਨ ਹੈ ਜੋ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲਕੇ ਦੂਜੇ ਮਗਰ
ਜਾ ਲੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲਪਤ ਪਦਾਰਥਾਂ
ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸੋਚੋ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ।
ਜਿਸ ਪਰ ਨਿਸਰਾ ਕਰਨ ਤੇ ਦੇਹਿ ਪਖੰਡ ਵਿਸਾਰ ॥੨੭੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰ ਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਚਰਤ ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋਇ ।
ਭਗਤ, ਸੰਤ ਸਭ ਕਹਤ ਹੈ ਦੇਵੀ ਵਸਤ ਨ ਕੋਇ ॥੨੭੧॥
ਅਰ ਤਿਸਕਾ ਜੋ ਮਾਨਨਾ ਹੈ ਭਾਰਾ ਅਗਿਆਨ ।
ਸੁਖੀ ਨ ਤਜਕਰ ਈਸਕੋ ਤਿਸ ਵੱਲ ਕਰਤੋ ਧਿਆਨ ॥੨੭੨॥
ਤਾਂਤੇ ਸਮਝ ਪਿਆਰਿਆ ਐਸੋ ਕਰਮ ਅਜੋਗ ।
ਕਿਉਂ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਕਰਤ ਥੇ ਜੋ ਸੇ ਪਤਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ॥੨੭੩॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਭੇਰੇ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਈ ਮਨ ਪਰਤੀਤ ।
ਸਭ ਵਿਧ ਜੋ ਹੈ ਦਸਿਆ ਪੂਜਨ ਚੰਡ ਅਨੀਤ ॥ ੨੭੪ ॥
ਪਰ ਇਹ ਬੀਚ ਪਹਾੜ ਦੇ ਜੋ ਹੈ ਭਵਨ ਬਲੰਦ ।
ਜਿਸ ਮਹਿ ਬੈਠੇ ਭੋਜਕੀ ਲੈਂਦੇ ਖੂਬ ਅਨੰਦ ॥ ੨੭੫ ॥

ਅਚਿੰਤ ਪੂਰਨੀ ਨਾਮ ਜੋ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮ ।

ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਜੁਵਾਲਾਮੁਖੀ ਪਛਾਨ ॥ ੨੭੬ ॥

ਮੇਲੇ ਇਨਕੇ ਭਰ ਰਹੇ ਪੂਜਤ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ।

ੴ ਤੇਰੇ ਕਹਿਨੇ ਤੇ ਕਰਾਂ ਕਿੱਕੁਰ ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ॥ ੨੭੭ ॥

ਕਿਆ ਇਹ ਐਵੇਂ ਗੱਪ ਹਨ ਤੇਰੇ ਕਥਨ ਸਮਾਨ ।

ਜੋ ਮੰਦਰ ਮਹਿੰ ਮੂਰਤੀ ਸੋਭਾ ਲਹਤ ਮਹਾਨ ॥ ੨੭੮ ॥

ਭਾਵ—ਭਾਵੇਂ ਗੁਰ ਬਾਲੀ, ਗੁਰ ਚਰਤ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਭਗਤ

ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਥਨਾਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਅਰ ਨਾ ਉਸਦਾ ਪੂਜਨਾ ਜੋਗ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਮੈਂ

ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰਲੇ ਨਾਮਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ

ਭਵਨ ਬਨੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ

ਸਸੋਭਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਲੇ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ ਫਿਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਇਹ ਸ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੂਜ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੇਰੇ ਆਖਨੇ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਗੱਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਮੰਨਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਜੋ ਕਯਾ

ਲੀਲਾ ਹੈ ਫਿਰ ਮੈਂ ਸੋਚਾਂ ਗਾ ਜੋ ਸੱਚ ਕਯਾ ਹੈ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਤਨੀ ਤਾਂ ਤੈਂ ਹੋਸਦੀ ਕਹੀ ਬਾਤ ਮਨ ਸੋਚ ।

ਮੰਦਰ ਵੱਡੇ ਦੇਖਕੇ ਗਿਆ ਤੋਹਿ ਮਨ ਲੋਚ ॥ ੨੭੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਨਾਵਾਂ। ਤੇਰਾ ਸੰਸਾ ਸਗਲ ਮਿਟਾਵਾਂ ॥
 ਜਦ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਪੁਰਾਣੀ ਕਥਾ। ਏਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬੀਤੀ ਜਥਾ ॥
 ਤਦ ਹੀ ਸਮਝ ਲਏਂਗਾ ਆਪ। ਕਿਉਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਪ ॥
 ਬੋਲਾ ਜੇਹਾ ਏਥੇ ਬੋਲ। ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਦਿਖਾਇ ਨਰੋਲ ॥ ਦੱਖਨ
 ਦੇਸ਼ ਮਾਂਹਿ ਮਰਹੱਟੇ। ਜੋ ਸਨ ਜੰਗੀ ਹੱਟੇ ਕੱਟੇ ॥ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ
 ਅਤੇ ਦਲੇਰ। ਕਰਨ ਜੰਗ ਹੋ ਬੱਗੇ ਸ਼ੇਰ ॥ ਜੋ ਜੋ ਤਿਨ ਨੇ ਕਰੇ
 ਅਖਾਰੇ। ਸੋ ਪਰਸਿੱਧ ਹੋਨ ਜਗ ਸਾਰੇ ॥ ਦੱਖਨ ਮਾਂਹਿ ਜੋਰ
 ਤਿੰਨ ਐਸਾ। ਜੰਗਲ ਵਿਖੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਜੈਸਾ ॥ ਇਤ ਵਲ ਰਾਜ-
 ਪੂਤ ਬਲਕਾਰੀ। ਸੇ ਸੈਨਾ ਪਤਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਤੇਗ
 ਚਮਕ ਕੇ ਆਗੇ। ਸਗਲ ਸੱਤ੍ਰ ਹਾਰੇ ਬਲ ਭਯਾਗੇ ॥ ਤੇਗ ਧਨੀ
 ਸੇ ਜੋਧੇ ਜੰਗੀ। ਲੇਤ ਲੜਾਈ ਸੋ ਮੁਖ ਮੰਗੀ ॥ ਇਨ ਦੋਨੋਂ
 ਕੁਲ ਮਹਿੰ ਸੁਨ ਪਿਆਰੇ। ਵਧਾ ਵੈਰ ਵਡ ਭਏ ਅਖਾਰੇ ॥ ਪਰ
 ਮਰਹੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਭਾਰੀ। ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰੀ ॥ ਜਿਨ ਕੇ
 ਡਰ ਕਰ ਛਪੇ ਪਹਾਰਨ। ਹੋ ਨਿਰਭੈ ਦਿਨ ਲਗੇ ਗੁਜਾਰਨ ॥
 ਪਰ ਉਨਕੇ ਰਜਪੂਤੀ ਜ਼ੋਰ। ਛਪੇ ਰਹਿਤ ਕਦ ਜਿਉਂ ਰਵਿਭੋਰ ॥
 ਸਕਲ ਪਹਾੜ ਫਤੇ ਕਰ ਲੀਨੇ। ਅਪਨੀ ਪਰਜਾ ਸਗਾਰੇ ਕੀਨੇ ॥
 ਵਹੀ ਧਾਰ ਬਲ ਅਪਨਾ ਭਾਰੀ। ਠਾਕੁਰ ਭਏ ਜੀਤ ਗਿਰਧਾਰੀ ॥
 ਜਬ ਮਰਹੱਟੇ ਭੂਪਨ ਐਸੀ। ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਰਜਪੂਤਨ ਜੈਸੀ ॥ ਤਬ
 ਚਾਹਾ ਤਿਨ ਪਰ ਬਲ ਪਾਨਾ। ਬਲੀ ਤੇਗ ਸੇ ਅਧਿਕ ਡਰਾਨਾ ॥
 ੨੮੦ ॥ ਦੋਹਰਾ

ਰਜਪੂਤਨ ਕੀ ਕੰਨਿਆਂ ਮਾਂਗਤ ਕਰ ਵਹੁ ਜੋਰ।

ਤਿਸ ਪਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਲਰਤ ਜੰਗ ਕਰ ਘੋਰ ॥੨੮੧॥

ਭਾਵ—ਪੁਰਾਣੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਦੇਖਨੇ ਤੇ ਇਸ ਬਾਂਤ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਹਦ ਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਵਡੀਆਂ ਭਾਰੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਖਨ ਵਲ ਮਰਹੱਟੇ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਤੇ ਲੋਕੋ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਪਹਾੜਾਂ ਤਕ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੰਗ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਰਹੱਟੇ ਲੋਗ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਸੇ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਲਾ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਣੇ ਰਾਜਪੂਤ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਭੀ ਅਪਨੀ ਤੇਗ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਗਤੀਬ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਅਪਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਜਿਸਦੇ ਨਸੂਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਕਈ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਲੋਗ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠਾਕੁਰ ਕਹਿ-
ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋ ਉੱਚੇ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ॥

ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਲਈ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਦਬਾਉ ਦੇ ਖਜ਼ਾਲ ਨਾਲ ਧਮਕਾਉਂਦੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਜੁਆਨ ਕੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੈ ਜਾਨਾ ਪਸਿਦ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕੰਨਿਆਂ ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤੀ

ਬੂਨ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਸੋ ਅਪਨੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਸੇ ਅਹਦ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤ ਲਵੋਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀਕਰ ਲਏਂਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਨੇ ਸਮਝਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਅਕਸਰ ਅਪਨੇ ਬਜਾਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਐਸੀਆਂ ਪ੍ਰਤਗਯਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸੀਤਾ, ਦ੍ਰੋਪਤੀ, ਅਤੇ ਦਮਯੰਤੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਮਰਹਟੇ ਲੋਗ ਭੀ ਜੋ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਪਨੀ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਪਰ ਓਹ ਪਹਾੜੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਆਦੀ ਨਾ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਅਰ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਬਨਾਉਨੇ ਕਠਨ ਅਰ ਨਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਰਹਨੇ ਵਾਲੀ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਠਹਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਭੀ ਸਰਹੰਦੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਪਠਾਨ ਬੋੜੇ ਜੇਹੇ ਭੀ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਵੇਂਦੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਹ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਫਕਸਤ ਦੇ ਦੰਦੀਆਂ ਸਨ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਰ ਦੇਸੀ ਲੋਗ ਵਡੇ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ੨. ਆਖਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਥੋਂ ਤਕ ਰਵਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਹੜਾਗ ਮਗਰੋਂ ਪੈ ਗਿਆ ਜੋ ਮੰਦਰ ਬਨਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਯਾ ਪਿੰਡੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਸਮਾਧਾਂ ਰੱਖਕੇ ਮੇਲੇ ਲਗਾਉਨ ਲੋਗ ਗਏ ਅਰ ਰਾਜ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਗ ਪਰਮੇਸ਼ਰ

ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਯਾ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ
ਰਾਕਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਈ ਆਖਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰਾਕਸਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ
ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਨ ਲੱਗੀ ॥

ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਖਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਓਹ ਵੱਡੇ ਕੁਲੀਨ ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਛੱਤ੍ਰੀ ਰਾਜਾ
ਸਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਵਨ ਇੱਕ ਦੱਖਨੀ ਸਮੁਦਰ ਦੇ ਲੰਕਾ ਨਾਮੇਂ ਟਾਪੂ
ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਨ ਰਾਜਾ ਸਾ ਜੋ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਪੰਡਤ ਸੀ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਸ
ਭੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਈ ਦੇਵਕੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ
ਮਾਮਾ ਸੀ, ਜਿਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਕਸ ਹੋਨਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਵਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਭਵੀਖਨ ਜੋ ਰਾਮ
ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਖਦੇ ਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਰਾਕਸ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਇਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਸ ਦੀ ਭੈਣ ਦੇਵਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਈ ਹੋਨ ਕਰਕੇ
ਰਾਕਸਨੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਾਵਨ ਅਤੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਰਾਮ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਰਾਕਸ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ
ਕਰਾਉਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ (ਸੁੰਭ) ਜੈਸੇ ਮਰਹਟਿਆਂ
ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਵਨ ਕੰਸ ਵਾਂਗ ਉਸ ਸਮਝ ਰਾਕਸ ਆਖਦੇ ਸਨ
ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸਤ ਰੱਖਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆਂ ਨੂੰ
ਲੋਗ ਦੇਵੀਆਂ ਸਦਦੇ ਸਨ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਏਹੋ ਇਸ ਵਿਚ ਭੇਦ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੁਨਾਇ ।
ਜਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਸਭ ਸੰਕਾ ਮਿਟ ਜਾਇ ॥ ੨੮੨ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਭਾਂ ਤੈਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹਾਲ ਸੁਨਾਇ ।
ਡਾਢਾ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਤੇ ਜਜ਼ਿਆ ਗੁਲੇਲਾ ਚਾਇ ॥ ੨੮੩ ॥

ਭਾਵ—ਇਹ ਭਾਂ ਤੈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨਾ ਸੁਣੀ ਹੈ ਅਰ ਨਾਂ ਕਿਤੇ ਪੁਸਤਕ ਯਾ ਤਾਰੀਖ ਵਿਖੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ੨ ਮਿਲਨਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਪਰ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨਾ ਭੀ ਇੱਕ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਬਾਤ ਦੇ ਮੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਨੇ ਸਬੂਤ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ ॥

ਤਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਅਨਮਾਨਾਂ ਕਰ ਹੋਵੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ।
ਜਿਉਂ ਕੋਲਾ ਪੱਥਰ ਕਹੈ ਸੇ ਓਹ ਬ੍ਰਿਖ ਮਹਾਨ ॥ ੨੮੪ ॥

ਭਾਵ—ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਜਾਨਨਾ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਕਲ ਅਸੰਭਵ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਸ਼ਾਨ ਮਿਲਨੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮਯ ਉਹ ਵਸਤੂ ਏਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਅਰ ਉਸੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕੋਇਲੇ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜ ਪਰ ਜਾਕੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੋਇਲੇ ਦੇ ਨਸ਼ਾਨ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਕਿਆ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰੀ ਪੁਰੀ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਡ ਅਰ ਡਾਲੇ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਅੱਜ ਕਲ ਉਹ ਅਪਨੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦੀ ਕਾਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕੇਵਲ ਪੱਥਰ ਜਮੀਨ ਪਰ ਰੁੱਖ ਸੇ ॥

ਕਾਲ ਕਰਮ ਨਾਲ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਅਪਨਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦਖਾ ਕੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜੋ ਪਹਾੜ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਈ ਅਰ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਉਹ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਖਾਲੀ ਪਹਾੜ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਰੁੱਖ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰਦਾਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੋਇਲਾ ਪੈਗਿਆ ॥

ਹੁਨ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਇਹ ਰੁੱਖ ਸੇ ਤਦ ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਹਾਸੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਮੁਮਕਨ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਸ਼ਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਸੰਭਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਕਿਸੇ ਸਮਯ ਪਰ ਸੰਭਵ ਸੀ ।

ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਉਸ ਸਮਯ ਦੀ ਤਾਰੀਖੀ ਲੜਾਈ ਜੋ ਮਰਹਟਯਾਂ ਅਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਹਟਯਾਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਉਸ ਵੇਲੇ "ਸੰਭ" "ਨਸੰਭ" "ਮੁੰਡ" ਅਤੇ ਚੰਡ ਆਦਿਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅੱਗੇ ਬਾਈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਰਮਾਂਬਾਈ ਅਤੇ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਮਰਹਟੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਰਹਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸੇਵਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੰਭਾ" ਸਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਡਿਆਈ ਕਰਕੇ "ਜੀ" ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਸੰਭਾ ਜੀ" ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡ ਅਰ ਮੁੰਡ ਦੇ ਨਸ਼ਾਨ ਭੀ ਉਸ ਦੇਸ ਦੇ ਅੱਜ ਤਕ ਨਾਮ "ਚਾਂਡ, ਨਾਟੁ" ਆਦਿਕ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਵਨ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ ਸਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਮਰਹਟੇ ਲੋਗ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਲੋਗ ਅਪਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਕਸ਼ ਸੱਦ ਦੇ ਸਨ ॥

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅੱਗੇ ਵੇਵੀ ਪਦ ਆਵੇਦਾ ਸਾ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਛੱਡਕੇ ਵੇਵੀਆਂ ਆਖਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਵੇਵਲ ਵੇਵੀ, ਕਵਲਾ ਵੇਵੀ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਸੇ ਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਸਨ, ਅਰ ਅਪਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਜਾਨ ਕੇ ਲੜ ਦੀਆਂ ਸਨ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇਸ ਪਰ ਜਦ ਭੁਰਕ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਸਨ
 ਅਰ ਏਥੋਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਦ ਇਸ
 ਦੇਸ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਰਾਸ਼ੇ” ਜੋ ਰਾਕਸ਼ ਪਦ ਦਾ ਬਿਗੜ ਕੇ
 “ਰਾਸ਼ਾ” ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਅਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ
 “ਰੁਹੇਲੇ” ਆਖਦੇ ਸਨ ਜੋ “ਰੋਹਲੇ” ਅਰਥਾਤ ਕ੍ਰੋਧੀ ਵਿੱਚੋਂ
 ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਲੇਛ ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕੀ ਜੰਗ ਸੀ ਅਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੀਆਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਸਾ ਸੋਈ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਕਸ਼ ਪਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਤਮਾ ਕੰਨਯਾਂ
 ਦਾ ਅਪਨੀ ਭੂਜਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਚਨਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਦੇਵੀ ਪਦ ਦੀਆਂ ਅਧਕਾਰੀ ਬਨਾਉਂਦਾ ਸੀ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਏਹੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਹੈ ਸਮਝ ਜ਼ਰਾ ਮਨ ਲਾਇ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਾਂ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾ ਜਾਇ ॥ ੨੮੫ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਲੇਖੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਤੈਂ ਦੱਸਿਆ ਅੱਜ ।
 ਐਵੇਂ ਹਠ ਕਰ ਕਿਉਂ ਕਰਾਂ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਪੱਜ ॥ ੨੮੬ ॥
 ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਸ਼ੇਰ ਪਰ ਲੜਦੀ ਕੱਲੀ ਜਾਇ ।
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਲੈਂਦੀ ਅੱਗੇ ਲਾਇ ॥ ੨੮੭ ॥
 ਜੇ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਛੋਕਰੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਭਰਾਤ ।

ਭਾਂ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘਨ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਕੱਲੀ ਕਦੋਂ ਭਗਾਤ ॥ ੨੮੮ ॥
 ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜੇ ਦਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਾਂ ਸੱਚ ।
 ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਭੀ ਸੁਝਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਕੁਝ ਕੱਚ ॥ ੨੮੯ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਬੋਝੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਰ ਸੌਖੀ ਧਰ ਚਿੱਤ ।
 ਜੇ ਹਾਥੀ ਹੈ ਲੰਘਿਆ ਪੂਛ ਰਹੇਗੀ ਕਿੱਤ ॥ ੨੯੦ ॥
 ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਸ ਦੇ ਰੱਖਨ ਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰ ।
 ਆਦਰ ਨਾਲ ਹਲਾਇਕੇ ਕਰਨ ਸਵਾਰੀ ਫੇਰ ॥ ੨੯੧ ॥
 ਸਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇਗ ਦੀ ਅਰ ਬਰਛੀ ਤਿਸ ਕਾਲ ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਰਤ ਡਰਾਂਇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਹਰ ਨਾਲ ॥ ੨੯੨ ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਮਝਨਾ ਕੋਈ ਕਠਨ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਕੰਨੜਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਰ ਕਿਸੇ ਨਿੱਕੇ ਜੇਹੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਹੱਥੀਂ ਪਾਲ ਲੀਤਾ ਹੋਵੇ ਗਾ ਅਰ ਉਹ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਹਿਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਗਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਈ ਹੋਵੇ ਗੀ, ਸੋ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਅਸੰਭਵ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਸ ਦਾ ਤੁਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਗਾਲੀ ਆਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਰ ਤੁਮਾਸ਼ੇ ਵੇਲੇ

ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਘੁਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਸਤਰੀ ਭੀ ਤੁਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਗਲ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਕੇ ਪਸਾਰ ਦੇਂਦੀ ਸੀ ਅਰ ਛਟੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਨੂੰ ਝਾੜਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਖੜੇ ਯਾ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਪੂਛ ਹਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਸੋ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਹਿਲਾ ਲੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅਸਵਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਨ ਲੱਗ ਗਏ ਹੋਨਗੇ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕੁਝੇ ਯਾ ਬੱਕਰੇ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਬੱਘੀ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਖਿੱਚਨ ਲਈ ਹਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਕੋਈ ਅਲੋਕਕ ਥਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਦੂਸਰਾ ਸਾਰੇ ਦੁਸਮਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸਾ ਦੇਨਾਂ ਅਰ ਮਾਰ ਲੇਨਾ ਭੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਥਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਨਿਹੀ ਤੇਗ ਬਦਫੀ ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਗਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਬੰਦੂਕ ਯਾ ਤੋਪ ਉਸ ਸਮਯ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸੋ ਜਦ ਓਹ ਸ਼ੁੱਭ ਜੈਸੇ ਮਰਹਟੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਰਾਕਸ ਮੰਦੇ ਸਨ ਆਉਂਦੇ ਸੇ ਤਦ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਜੋੜਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਪਯਾਦੇ ਅਰ ਰਥ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਰਥਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਕੇਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਾ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਾਮਾਨ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਦ ਓਹ ਦੇਵੀ ਏਰ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ ਨਿਕਲ ਦੀ ਸੀ ਅਰ ਸ਼ੇਰ ਹਾਥੀਆਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭਬਕ ਦਾ ਸਾ ਤਦ ਓਹ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਪਯਾਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਉਸਦੇ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਦੇ ਡਰਾਏ ਹੋਏ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਦੇਵੀ ਜਦ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦੀ

ਸੀ ਭਦ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਦੁਸਮਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ੨ ਕਰ ਦੇਂਦਾ, ਸੀ ਅਰ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਅਤੇ ਚੀਰ ਫਾੜਕੇ ਫਿਰ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਯਾ ਅਚੰਭਾ ਹੀ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਅਰ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਇਹ ਲੜਕੀਆਂ ਜੰਗ ਦੇ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਅਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਕੰਨਯਾਂ ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਬੱਕਰੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਲੈਕੇ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਜਿਸਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਭੀ ਓਹੋ ਰਸਮ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈਣਾਂ ਅੱਗੇ ਲੋਗ ਬੱਕਰੇ ਬਲੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ॥

ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਚੰਗਾ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਰ ਬੀਰ ਲੜਕੀਆਂ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਇਹ ਹੇ ਕਿ ਜਦ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਗੋਰੇ ਚੰਗੇ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਗਰਮ ਦੇਸ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਹਾਂਕਾਲੇ ਭਯਾਨਕ ਚੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ “ਕਾਲੀ ਕਲਕੱਤੇ ਵਾਲੀ” ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲਕੱਤਾ, ਬੰਗਾਲ ਅਰ ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਧਿ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਲੋਗ ਕਾਲੇ ਚੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਓਥੇ ਗਰਮੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਬੰਗਾਲਨ ਲੜਕੀ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਲੀ ਸੀ ਅਰ ਉਸਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕਾਲੀ ਪੈਗਿਆ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਢੀ ੨ ਹੀ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਰ

(੪੬੯)

ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੰਗ ਭੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੀ ਭੇਟਾ ਝੋਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਹੈ ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਰ ਝੋਟੇ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸੋ ਜੈਸਾ ਕਿ ਜਗਨ ਨਾਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਝੋਟਾ ਹੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਲੋਗ ਬੰਗਾਲੀ ਖਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਰ ਬਲੀ ਸ਼ਰੂਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਤੂ ਖਾ ਲੈਣਾ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਬੂਤ ਹਨ ਇਸਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਵਾਹ ।

ਜਿਹੜੇ ਦੇਵੀ ਪਣੇਦਾ ਠੀਕ ਬਤਾਉਨ ਰਾਹ ॥ ੨੯੩ ॥

ਭਾਵ—ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਦੇਵੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾ ਯਾ ਜੋਤੀਆਂ ਸਮਝਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਸੋ ਰਾਜਪੂਤ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਅਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਥਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਖਜਾਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ੁਰ ਬੁਧਿ ਤਜਾਗ ਕੇ ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਸਮਝਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਥਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ੁਰ ਮੰਨਨਾ ਐਸਾ ਹੀ ਗੱਪ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਛੂ ਯਾ ਮੱਛ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਾ ਰਾਮਚੰਦਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਗ ਅਪਨੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾ ਸੂਰ ਬੀਰ ਗੁਣ ਦਾਰ ।
ਸਦ ਆਦਰ ਦੇ ਜੋਗ ਹਨ ਰਹਿਏ ਤਿਨ ਸਤਕਾਰ ॥੨੯੩॥
ਪਰ ਪਰਮੇਸਰ ਜਾਨਕੇ ਨਾ ਵਤ ਤਿਨ ਤੇ ਮੰਗ ।
ਸੋਭਾ ਕਰ ਜਿਤਨੀ ਬਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰੇ ਸੇ ਜੰਗ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਤੂੰ ਦੱਸ ਦਾ ਭੇਤ ਮਸਾਲੇ ਦਾਰ ।
ਜਿਸ ਤੇ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਇਨਕਾਰ ॥੨੯੪॥
ਪਰ ਓਹ ਹੈ ਸਨ ਲੜਾਕੀਆਂ ਸੰਦਰ ਰੂਪ ਉਦਾਰ ।
ਬੜਾਹੋਂ ਕਰ ਇਨਕਾਰ ਜੋ ਕਰਦੀ ਜੰਗ ਉਦਾਰ ॥੨੯੫॥
ਇਸ ਦਾ ਕਿਆ ਪਰਮਾਣ ਹੈ ਪਾਸ ਤੁਸਾਂਦੇ ਦੱਸ ।
ਬਿਨਾਂ ਦਲੀਲ ਨ ਮੰਨਸਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਛੱਡੋਂ ਹੱਸ ॥੨੯੬॥

ਭਾਵ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਓਹ ਰਾਜਪੂਤ
ਰਾਜਿਆਂ ਯਾ ਰਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨਿਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮਰਹੱਟੇ ਲੋਗ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਵਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਪਰ ਓਹ
ਜੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ
ਭੀ ਜੇ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੱਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿਸ਼ਟਾਂਤ
ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦੇ
ਨਿਸਚੇ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਹਾਂਸੀ ਵਾਲਾ ਬਾਤ ਤੇ ਹੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਠੀਕ

(੪੭੧)

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਪਰ ਸ਼ਰੁਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋਗ ਹੈ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਰਨ ਵਿਵੇਚਨ ਜੋਇ ।

ਐਸੇ ਉਤ੍ਰ ਪਰ ਨਹੀਂ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦਾ ਕੋਇ ॥ ੨੯੭ ॥

ਦਵੈਯਾ

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੋਚ ਏਸ ਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰੇ । ਵਿੱਚ
ਜ਼ਰੀਖਾਂ ਲਿਖੇ ਪਏ ਹਨ ਸਾਰੇ ਏਹ ਪੁਵਾਰੇ ॥ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰਾਂ ਪਿੱਛੇ
ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਅਨਰਥੀ ਰਾਜੇ । ਖੂਨ ਬਹਾਏ ਨਦੀਆਂ ਵਾਂਗਰ
ਘਾਉ ਅੱਜ ਤਕ ਭਾਜੇ ॥ ੨੯੮ ॥ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ ਦੀ ਰਾਣੀ
ਜੋ ਸੀ ਕਵਲਾਂ ਦੇਵੀ । ਇਲਾਵਦੀਨ ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਕੇ
ਬੋਹ ਲਈ ਨਿਜ ਭੇਵੀ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰੱਖੀ ਅਪਨੀ
ਬੇਗਮ ਕਰਕੇ । ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਸੇ ਲੜੇ ਬਹਾਦਰ ਜਾਨ ਤਲੀ ਪਰ
ਧਰਕੇ ॥ ੨੯੯ ॥ ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬੇਟੀ ਦੇਵਲ ਦੇਵੀ
ਦੱਸੀ । ਓਹ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਨਾਰੀ ਹੋਕੇ ਵੱਸੀ ॥ ਬਾਪ
ਪੂਤ ਨੇ ਮਾਇਆਂ ਧੀਆਂ ਅਪਨੇ ਘਰੀਂ ਵਸਾਈਆਂ । ਨਾਲ
ਲੜਾਈ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਜੋ ਸਨ ਮਾਲ ਪਰਾਈਆਂ ॥ ੩੦੦ ॥
ਫੇਰ ਪਦਮਨੀ ਦਾ ਜੋ ਕਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹ ਲੇਵੇਂ ਇੱਕ ਵੇਰੀਂ । ਅੱਖੀ ਵਾਂਗ
ਨਦੀ ਦੇਵਗਨ ਸੁੱਕਨ ਨਾਹੀਂ ਤੇਰੀਂ ॥ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਜਦ ਪਿਆ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਹੇ ਆਪ ਨਕਾਹੀ । ਅਰ ਰਾਜਪੂਤ ਭੂਪ ਨੇ ਉਸ
ਪਰ ਜੀਉਣ ਆਸਾ ਲਾਹੀ ॥ ੩੦੧ ॥ ਜਾਨਾਂ ਟੁਟਕੇ ਲੜੇ ਸੂਰਮੇ
ਕੱਟ ਵੱਢ ਤਨ ਸੁੱਟੇ । ਓੜਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸੇ ਭੁਰਕਾਂ

ਅੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ॥ ਦੇਂਕਰ ਜਾਨਾਂ ਗਏ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਯਸ ਤਿਲਕ
 ਬਹਾਦਰ ॥ ਅੱਜ ਤੀਕ ਹੈ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਦੇ ਠੀਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ
 ॥ ੩੦੨ ॥ ਪਰ ਓਹ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਬੇਟੀ ਅਹੋ ਪਦਮਨੀ ਦੇਵੀ ।
 ਗੈਰਤ ਖਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਦੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮੁਖ ਸੇਵੀ ॥ ਕਰਕੇ
 ਰਿਖਾ ਬਹੀ ਤਿਸ ਉਪਰ ਜਲਕੇ ਰਾਖ ਬਨਾਈ । ਅਪਨੇ ਪਤੀ
 ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਜਿਨ ਲਾਜ ਨ ਜਗ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ॥ ੩੦੩ ॥ ਭੋੜ
 ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਦ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਨਕਾਰਾ । ਕਹਾਂ ਪਦਮਨੀ
 ਤੁਰਤ ਬਤਾਓ ਐਸੇ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰਾ ॥ ਤਦ ਇੱਕ ਟਹਿਲਨ ਤੁਰਤ
 ਖਾਕ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰਕੇ ਭਾਰੀ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਮਾਰੀ
 ਏਹੁ ਪਦਮਨੀ ਪਯਾਰੀ ॥ ੩੦੪ ॥ ਜਲਦੀ ਰਿਖਾ ਦੇਖ ਕਰ ਓਥੇ
 ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਛਤਾਇਆ । ਆਖੇ ਸੋ ਭੀ ਹੱਥ ਨ ਆਈ ਜਿਸ ਪਰ
 ਜੰਗ ਮਚਾਇਆ ॥ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸ ਪਿਛਾਹਾਂ ਮੁੜਿਆ ਆਸ
 ਰਿਦੇ ਦੀ ਬੇਈ । ਅੱਜ ਤੀਕ ਇਹ ਨਵੀਂ ਬਾਤ ਹੈ ਵਿੱਚ ਤਰੀਖਾਂ
 ਜੋਈ ॥ ੩੦੫ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾਰਾਂ ਬਦਲੇ ਜੰਗ ।
 ਕਰਦੇ ਸੇ ਦੁਰ ਆਦਮੀ ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਭੰਗ ॥ ੩੦੬ ॥
 ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਨਿਪ ਸੁੰਭ ਸੇ ਵਰਨਾ ਚਹਨ ਜਹਾਨ ।
 ਜੋ ਸਨ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨ੍ਹਜਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਿ ਮਹਾਨ ॥ ੩੦੭ ॥
 ਹੁਨ ਇਸ ਪਰ ਪਰਮਾਣ ਮੈਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਕੱਢ ।
 ਤੇਰੇ ਭਾਂਈਂ ਦੱਸਕੇ ਦਿਆਂ ਬਖੇੜਾ ਵੱਢ ॥ ੩੦੮ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਆਵਸੀ ਪੂਰਾ ਤੁਰਤ ਯਕੀਨ ।

ਮੁੜਕੇ ਐਸੀ ਥਾਤ ਪਰ ਡੋਲੇ ਚਿਤ ਕਬੀਨ ॥ ੩੦੯ ॥

ਯਥਾ:--ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਨ ਦਾ ਭਰਜਮਾਂ ਜੋ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀ
ਨਾਮੋਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਲਖਨ ਓਹੋ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਪੂਤ
ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਸ ਹੋਕੇ ਸੁੰਭ
ਨੇ ਭੀ ਖਿਲਜੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੱਥ ਕੀਤਾ ਸਾ ॥

ਯਥਾ:--ਸਵੈਯਾ

“ਕੰਚਨ ਸੋ ਤਨ ਖੰਜਨ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ ਕੰਜਨ ਕੀ ਸੁਖਮਾਂ ਸੁਕਚੀ
ਹੈ । ਲੈ ਕਰਤਾਰ ਸੁਧਾਕਰ ਮੈਂ ਮਧ ਮੂਰਤ ਸੀ ਅੰਗ ਅੰਗ
ਰਚੀ ਹੈ ॥ ਆਨਨ ਕੀ ਸਰ ਕੋ ਸਸ ਨਾਹਿਨ ਔਰ ਕਛੂ ਉਪਮਾ
ਨ ਬਚੀ ਹੈ । ਸ੍ਰਿੰਗ ਸੁਮੇਰ ਕੇ ਚੰਡ ਬਿਰਾਜਤ ਮਾਨੋ ਸੰਘਾਸਨ
ਬੈਠੀ ਬਚੀ ਹੈ ॥ ੭੯ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਐਸੇ ਸ੍ਰਿੰਗ ਸੁਮੇਰ ਕੇ ਸੋਭਤ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ।

ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਕਰ ਕਰ ਧਰੇ ਜਨ ਜਮ ਲੀਨੇ ਦੰਡ ॥ ੮੦ ॥

ਕਿਸੀ ਕਾਜ ਕੋ ਦੈਂਤ ਇੱਕ ਆਇ ਗਇਓ ਤਿਹ ਠਾਇ ।

ਨਿਰਖ ਰੂਪ ਬਰ ਚੰਡ ਕੋ ਗਿਰਿਓ ਮੂਰਛਾ ਖਾਇ ॥ ੮੧ ॥

ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ ਕਹੀ ਚੰਡ ਸੋਂ ਥਾਤ ।

ਨਿਪ੍ਰ ਸੁੰਭ ਕੋ ਭਰਾਤ ਹੋਂ ਕਹੀ ਬਚਨ ਸੁਕਰਾਤ ॥ ੮੨ ॥

ਤੀਨ ਲੋਕ ਜਿਨ ਬਸ ਕੀਏ ਅਰ ਬਲ ਭੁਜਾਂ ਪਰਚੰਡ ।

ਐਸੇ ਭੂਪਤ ਸੁੰਭ ਹੈ ਤਾਹਿੰ ਬਰੋਬਰ ਚੰਡ ॥ ੮੩ ॥

ਸੁਨ ਰਾਕਸ਼ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਦੇਵੀ ਉੱਤਰ ਦੀਨ ।
ਜੁੱਧ ਕਰੇ ਬਿਨ ਨਹਿੰ ਬਰੋਂ ਸੁਨੋ ਦੈਂਤ ਮਤ ਹੀਨ ॥ ੯੪ ॥
ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸੁਨ ਦਾਨਵ ਚਪਲ ਗਤਿ ਗਇਓ ਸੁੰਭ ਕੇ ਪਾਸ ।
ਪਰ ਪਾਇਨ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ ਕਰੀ ਏਕ ਅਰਦਾਸ ॥ ੯੫ ॥
ਅਉਰ ਰਤਨ ਨਿਪ ਧਾਮ ਤੁਮ ਤ੍ਰਿਆ ਰਤਨ ਤੇ ਹੀਨ ।
ਬਧੁ ਏਕ ਬਨ ਮੇਂ ਬਸੈ ਤਿਹ ਤੁਮ ਬਰੋ ਪਰਬੀਨ ॥ ੯੬ ॥
ਸੋਰਠਾ

ਸੁਨੀ ਮਨੋਹਰ ਬਾਤ ਨਿਪ ਬੁਝਿਓ ਪੁਨ ਤਾਹਿ ਕੋ ।
ਮੇਂ ਸੋ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਾਤ ਬਰਨਨ ਤਾਹਿ ਸਰੀਰ ਕੋ ॥ ੯੭ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਹਰਿ ਸੋ ਮੁਖ ਹੈ ਹਰਤੀ ਦੁਖ ਹੈ ਅਲਿਕੈਂ ਹਰਿ ਹਾਰ ਪ੍ਰਭਾ
ਹਰਨੀ ਹੈ । ਲੋਚਨ ਹੈਂ ਹਰ ਸੋ ਸਰਸੇ ਹਰਿ ਸੀ ਭੁਰਟੇ ਹਰ ਸੀ
ਬਰਨੀ ਹੈ ॥ ਕੇਹਰ ਸੋ ਕਰਹਾ ਚਲਬੋ ਹਰਿ ਪੈ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਨੀ
ਤਰਨੀ ਹੈ । ਹੈ ਕਰ ਮੈ ਹਰਿ ਪੈ ਹਰਿ ਸੋ ਹਰਿ ਰੂਪ ਕੀਏ ਹਰਿ
ਕੀ ਧਰਨੀ ਹੈ ॥ ੯੮ ॥

ਕਥਿਤ

ਮੀਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ ਅਲ ਫਿਰਤ ਦਿਵਾਨੇ
ਬਨ ਡੋਲੈਂ ਜਿਤ ਤਿਤਹੀ । ਕੀਰ ਐ ਕਪੋਤ ਬਿੰਬ ਕੋਕਲਾ ਕਲਾਪੀ
ਬਨ ਲੂਟੇ ਫੂਟੇ ਫਿਰੈਂ ਮਨ ਚੈਨ ਹੂ ਨ ਕਿਤਹੀ ॥ ਦਾਰਮ ਦਰਕ
ਗਇਓ ਦੇਖ ਦਸਨਾਨ ਪਾਨ ਰੂਪ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤ ਜਗ ਫੈਲ ਰਹੀ
ਸਿਤ ਹੀ । ਐਸੀ ਗੁਨ ਸਾਗਰ ਉਜਾਗ੍ਰ ਸੋ ਨਾਗ੍ਰ ਹੈ ਲੀਨੋ ਮਨ

ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਨੈਨ ਕੋਰ ਚਿੱਤ ਹੀ ॥ ੮੯ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਥਾਤ ਦੈਤ ਕੀ ਸੁੰਭ ਸੁਨ ਬੋਲਿਓ ਕੁਛ ਮੁਸਕਾਤ ।

ਚਤਰ ਦੂਤ ਕੋਊ ਭੇਜੀਏ ਲਖਿ ਆਵੈ ਤਿਹ ਘਾਤ ॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਬਹੁਰ ਕਹੀ ਉਨ ਦੈਤ ਅਬ ਕੀਜੈ ਏਕ ਬਿਚਾਰ ।

ਜੋ ਲਾਇਕ ਭਟਸੈਨ ਮੈ ਭੇਜਹੁ ਦੈ ਅਧਿਕਾਰ ॥ ੯੧ ॥

ਸਵੈਯਾ

ਬੈਠ ਹੁਤੇ ਨਿਪ ਮਧਿ ਸਭਾ ਉਠਕੇ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਕਹਿਓ ਮਮ
ਜਾਊਂ । ਥਾਤਨ ਤੇ ਰਿਝਵਾਇ ਮਿਲਾਇ ਹੋ ਨਾਤਰ ਕੇਸਨ ਤੇ
ਗਹਿ ਲਿਆਊਂ ॥ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੈ ਤਬ ਜੁਧ ਕਰੋਂ ਰਣ ਸੁੰਦਤ ਕੀ
ਸਰਤਾਨ ਬਹਾਊਂ ॥ ਲੋਚਨ ਧੂਮ ਕਰੈ ਬਲ ਆਪਨੋ ਸ੍ਵਾਸਨ
ਸਾਥ ਪਹਾੜ ਉਡਾਊਂ ॥”

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ
ਕੋਈ ਜੁਆਨ ਉਮਰਾ ਦੀ ਸੁੰਦ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ
ਸੋਭਾ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਇਨੇ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਮਮੋਲੇ
ਵਰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਵਲ ਭੀ ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋਗਏ ਹਨ,
ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਦੀ ਸੁੰਦਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰੋੜਾਂ ਚੰਦ ਭੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ
ਹਨ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਚੋਟੀ ਪਰ ਬੈਠੀ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦੀ
ਹੈ ਮਾਨੋਂ (ਸਚੀ) ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਸੰਘਾਸਨ ਪਰ ਬੈਠੀ ਹੈ,
ਜਿਸਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸੁੰਭ ਰਾਜਾ ਦਾ ਭਾਈ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਗਿਆ
ਅਰ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਅਪਨੇ ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਸੁੰਭ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਦੱਸ

ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਸਨੇ ਇਹੋ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬਿਆਹ ਕਰਾਵਾਂਗੀ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਏਗਾ ॥

ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਭਾਈ ਸ਼ੰਭੂ ਪਾਸ ਉਸਦੀ ਸੋਭਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਸਾਰੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਵਰ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ ਰਾਜਾ ਸ਼ੰਭੂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪੁੱਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਇਹੋ ਆਖਿਆ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗਾ ਉਸਦਾ ਮੁਖ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਹਾਰਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸਦੀਆਂ ਜੁਲਫਾਂ ਨਾਗ ਜੈਸੀਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਸਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੱਸਕੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੱਛੀ ਮੱਧੋਲੇ ਅਤੇ ਕਵਲ ਭੀ ਸ਼ਰਮਾ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਤੋਤੇ, ਕਬੂਤਰ, ਪਪੀਹੇ, ਅਤੇ ਕੋਇਲ ਅਜੇਹੇ ਹੋਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਲੁੱਟਿਆ ਪੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੰਭੂ ਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਨਾਰਾਂ ਦੀ ਭੀ ਪੰਕਤੀ ਹੋਲ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਸ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਮੋਹਿਆ ਜੋ ਹੋਸ਼ ਨਾ ਰਹੀ ॥

ਜਦ ਸ਼ੰਭੂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਭਾਈ ਦੀ ਇਹ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਤਦ ਆਖਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਚਤਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਧੂਮਰ ਨੈਨ

ਨਾਮੋਂ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬੀੜਾ ਉਠਾਇਆ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਰਿਝਾਕੇ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵਾਂਗਾ ਅਰ ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗੀ ਤਾਂ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਪਕੜ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਾਂਗਾ ॥

ਇਸ ਸਾਰੇ ਪਰਸੰਗ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਈਸ਼ਰ ਸੀ ਯਾ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਜੇਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਆਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਆਹੁਨ ਲਈ ਲੋਗ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿੰਤੂ ਇਸ ਤੇ ਏਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਪਹਾੜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਯਾ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਸੀ, ਐਸੀਆਂ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਗ਼ੋਰ ਕੌਮ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪਰ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਰੋਕਦੀਆਂ ਸਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਭੀ ਦੱਸ ਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਆਮ ਤੌਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਈ ਰਾਜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਦੁਖ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੋ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:--ਪਉੜੀ

“ਇੱਕ ਦਿਹਾੜੇ ਨਾਵਣ ਆਈ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ। ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਲੁਟਾਈ ਅਪਣੇ ਹਾਲ ਦੀ ॥ ਛੀਨ ਲਈ ਠੁਕਰਾਈ ਸਾਡੇ ਦਾਨਵੀ। ਲੋਕੀ ਤਿਹੀ ਫਰਾਈ ਦੋਹੀ ਆਪਣੀ ॥ ਬੈਠੇ ਵਾਇ ਵਧਾਈ ਤੇ ਅਮਰਾਵਤੀ। ਦਿੱਤੇ ਦੇਵ ਭਜਾਈ ਸਭ ਨਾ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ॥ ਕਿਨੈ ਨ ਜਿਤਾ ਜਾਈ ਮਹਿਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ। ਤੇਰੀ ਸਾਮਤ ਕਾਈ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ॥ ੪ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਦੁਰਗਾ ਬੈਠ ਸੁਣਦੀ ਹਸੀ ਹਜ਼ ਹਜ਼ਾਇ। ਓਹੀ ਸੀਹੁ ਮੰਗਾਇਆ ਰਾਕਸ਼ ਭੱਖਣਾ ॥ ਚਿੰਤਾ

ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਈ ਦੇਵਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ । ਰੋਹ ਹੋਈ ਮਹਮਾਈ ਰਾਕਸ਼
ਮਾਰਣੇ ॥ ੫ ॥ ”

ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਏਹੋ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਾੜਾਂ
ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਬਾਉਲੀਆਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ
ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਜਿਸ ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਉਹ
ਘਰੋਂ ਨ੍ਹਾਉਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨਾਮੋਂ ਰਾਜਾ
ਆਇਆ ਅਰ ਉਸ ਨੇ ਅਪਨਾ ਦੁਖ ਰੋਇਆ ਅਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ
ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਸਾਂਭ ਲੀਤੇ ਹਨ,
ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ,
ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾ ਦੈਤ ਵੱਡਾ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ॥

ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਹ ਦੀਨਤਾ ਵਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨਕੇ ਦੁਰਗਾ
ਖਿੜ ਖੜਾਕੇ ਹਸ ਪਈ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ ਮੈਂ
ਚਲਦੀ ਹਾਂ ਜਿਸਨੇ ਓਹੋ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਮੰਗਾਇਆ
ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਲ ਪਰ ਜਾ ਪਈ ਫਿਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ ਦੇ
ਅੱਗੋਂ ਉਹ ਕਦ ਠਹਰ ਸੱਕਦੇ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਮੁਰਾਦ
ਨਹੀਂ ਜੋ ਓਹ ਇਕੱਲੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪਨੀ
ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਅਰ ਓਹ ਸਭ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਹੋਣੇ
ਕਰਕੇ “ਲੜੇ ਫੌਜ ਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਦਾ” ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ,
ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਾਬਲ ਦੇ ਜੰਗ ਦੀ ਬਾਬਤ ਅੱਜ ਕੱਲ ਲੋਗ ਆਖਦੇ
ਹਨ ਕਿ “ਸਰਰਾਬਰਟ” ਨੇ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਕਾਬਲ ਨੂੰ ਫਤੇ

ਕੀਤਾ, ਸੋ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਜੋ ਓਹ ਜੰਗੀ ਲਾਟ
ਕਲਾਹੀ ਸੀ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ (ਮਹਿਖਾਸੁਰ) ਨਾਮ ਭੀ (ਮਹਤ ਅਸੁਰ)
ਅਰਥਾਤ ਵੱਡਾ ਰਾਕਸ਼ ਤੇ ਨਿਕਲਯਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ ਭੀ
(ਮਹਤਾ) ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੁਰ ਪਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ (ਮਲੇਛ) ਪਦ ਦਿੱਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਇਸਤੀਆਂ ਸਨ ਹੋਰ ਕੋਈ।
ਐਸੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਹਨ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੈ ਹਾਲ ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰਮਾਨ ਦੇ ਸੁਨਕੇ ਹੋਹੁ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩੧੦ ॥

ਤਾਂਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਨਾਂ ਪੂਜੀਂ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ।

ਜਿਸਦੇ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਜਾਂਦਾ ਭੁੱਲ ॥ ੩੧੧ ॥

ਇਹ ਸਭ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਯਾਂ ਬੇਟੀ ਸਨ ਰਜਪੂਤ ।

ਕਰਤ ਜੰਗ ਸਦ ਤਿਨੋਂ ਸੇ ਜੋ ਦੁਖ ਦੇਤੇ ਉਤ ॥ ੩੧੨ ॥

ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਪਿਖ ਸੂਰਤਾਂ ਅਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ।

ਮੰਨ ਲਿਆ ਸਮ ਈਸ ਦੇ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਬੰਮ ॥ ੩੧੩ ॥

ਹੁੰਦੀ ੨ ਗੱਲ ਇਹ ਵਧ ਗਈ ਐਥੋਂ ਭੀਕ ।

ਪੂਜਨ ਮੇਲੇ ਲਾਇਕੇ ਵਲੀ ਚੜ੍ਹਾਉਨ ਲੀਕ ॥ ੩੧੪ ॥

ਭੇਡ ਚਾਲ ਹੈ ਜਗਤ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਕਰਦਾ ਚਾਇ ।

ਰਾਈਓਂ ਪਰਬਤ ਓਸਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਤੁਰਤ ਬਨਾਇ ॥ ੩੧੫ ॥

ਇਸ ਪਰ ਮੈਂ ਹਾਂ ਦੱਸਦਾ ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ।
 ਦੇਖੋ ਕਤਲੂਹੀ ਵਿਖੇ ਟੁਰ ਪਈ ਹੋਰ ਜ਼ਟੋਲ ॥ ੩੧੬ ॥
 ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਕਤਲੂਹੀ ਜਿਸ ਨਾਮ ।
 ਹੈ ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਦੀ ਚੰਗਾ ਅਹੇ ਗਰਾਮ ॥ ੩੧੭ ॥

ਚੌਪਈ

ਓਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਰਾਸਨ । ਜੋ ਸੀ ਹਸਮੁਖ ਵਡੀ
 ਹੁਲਾਸਨ ॥ ਸਾਹੁਰਿਆਂ ਤੇ ਤੁਰੀ ਸਵੇਰੇ । ਕਤਲੂਹੀ ਨੂੰ ਪਾਏ
 ਫੇਰੇ ॥ ਜਦ ਉਹ ਨਗਰ ਨੇੜੇ ਆਈ । ਤਦ ਮਿਲ ਗਈ ਉਸਨੂੰ
 ਇੱਕ ਮਾਈ । ਲੱਗੀ ਪੁੱਛਨ ਸੁਨ ਧੀਆਂ । ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਖ
 ਮੈਂ ਜੀਆਂ ॥ ਹੈ ਇਹ ਪਿੰਡ ਤੁਸਾਡਾ ਜੋਈ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ
 ਰਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ! ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਹਿਆ । ਸਾਡਾ
 ਹੀ ਘਰ ਥਾਕੀ ਰਹਿਆ ॥ ਹੈ ਇਹ ਪਿੰਡ ਵਡਾ ਬਲਵਾਨ ।
 ਜੱਟ ਸਿੰਘ ਸਭ ਵਸਨ ਮਹਾਨ ॥ ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਬੁਢੀਆ
 ਇਹ ਆਖੀ । ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਨ ਮਥ ਕਰ ਭਾਖੀ ॥ ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ
 ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗਾਉਂ । ਤਾਂ ਕਦ ਮੁਸਲੀ ਲੇਸਨ ਨਾਉਂ ॥ ਜਿਸ
 ਪਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਸਮਝਾਇਆ । ਚਲ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮਾਣੀ
 ਸਾਇਆ ॥ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕਰ ਅਗੇ ਜਾਈਂ । ਐਵੇਂ ਭੁੱਖੀ ਨਾਂ ਤਰ-
 ਸਾਈਂ ॥ ਪਰ ਉਸ ਬੁਢੀਆ ਮੰਨੀ ਨਾਹਿੰ । ਚਲੀ ਗਈ ਨਿਜ
 ਰਸਤੇ ਮਾਹਿੰ ॥ ਏਧਰ ਏਹ ਮਿਰਾਸਨ ਲੜਕੀ । ਆਈ ਘਰ
 ਮਨ ਹੋਇ ਨਧੜਕੀ ॥ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਗੱਲ ਸੁਨਾਈ । ਮੈਨੂੰ
 ਮਿਲੀ ਅੱਜ ਇੱਕ ਮਾਈ ॥ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਨਕੇ ਇਹ ਗਾਉਂ ।
 ਲੱਗੀ ਕਹਿਨ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਥਾਉਂ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਥੇ ਕੀ ਹੈ ਰਹਿਣਾ ।

ਜੇ ਨਹਿੰ ਮੰਨਨ ਸਾਡਾ ਕਹਿਣਾ ॥ ੩੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨਤ ਮਰਾਸਨ ਮਾਇ ਨੇ ਕਹਿਆ ਬਨਾਇਆ ਢੰਗ ।

ਜਿਸਦੇ ਸੁਨਨੇ ਹਾਰ ਭੀ ਹੋ ਜਾਵਨ ਗੋ ਦੰਗ ॥ ੩੧੯ ॥

ਚੌਪਈ

ਬਾਹਿਰ ਜਾਇ ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ । ਕੀੜਾ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ
 ਬਲਾਸ ॥ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਬੜਾ ਬਨਾਇਆ । ਅਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਹੁ
 ਸੁਨਾਇਆ । ਮਾਤ ਮੂਸਲੀ ਦੇਵੀ ਏਹ । ਜੋ ਪੂਜੇ ਸੋਈ ਵਰ
 ਲੋਹ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਅੱਜ । ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਗਈ ਧਰਕੇ
 ਪੱਜ ॥ ਸੁਨਦੇ ਸਾਰ ਲੋਗ ਬਹੁ ਆਏ । ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬ
 ਚੜਾਏ ॥ ਗਾਵਨ ਭੇਟਾ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੇ । ਖਬਰ ਗਈ ਮਾਝੇ
 ਮਾਹਿ ਸਾਰੇ ॥ ਲਗੇ ਝੁਕਨ ਜਦ ਨਰ ਅਰ ਨਾਰੀ । ਹੋਇ ਆਮ-
 ਦਨ ਗਈਆ ਭਾਰੀ ॥ ਭੁੱਖੇ ਭੂਮ ਰਜ ਗਏ ਭਾਰੇ । ਪੁਭਾਂ ਦੇ
 ਜਦ ਧਾਮ ਉਜਾਰੇ ॥ ਜਦ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੋਚ । ਧਨ ਨੂੰ ਦੋਖ
 ਗਿਆ ਮਨ ਲੋਚ ॥ ਤਾਂ ਉਹ ਲਗੇ ਕਹਨ ਸੁਨ ਯਾਰੇ । ਮੰਨੈ
 ਕਯੋਂ ਭ੍ਰਿਮਾਂ ਸਰਦਾਰੇ । ਦਓ ਉਠਾਇ ਭੂਮਨੀ ਨਾਰੀ । ਹੁਨ ਦਾਦੇ
 ਦੀ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥ ਦੇਖੇ ਸਾਡੀ ਮੂਸਲੀ ਮਾਈ । ਭ੍ਰਿਮਾਂ ਦੇ ਕਿਆ
 ਕਾਬੂ ਆਈ ॥ ਇਤਨਾਂ ਕਹਿ ਕਰ ਭ੍ਰਿਮ ਉਠਾਏ । ਓਥੇ ਪਾਧੇ
 ਚਾਇ ਬਠਾਏ ॥ ਮਿਸਰ ਅਪਨਾ ਫੰਧ ਚਲਾਇਆ । ਡਾਢਾ ਪੈਸਾ
 ਬੈਠ ਕੁਮਾਇਆ ॥ ਜਦ ਆ ਚੜ੍ਹਨ ਚੜਾਵੇ ਚੰਗੇ । ਨਾਲ
 ਰੁਪਈਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰੰਗੇ ॥ ਤਦ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰੀ । ਲੈ
 ਗਿਆ ਦਾਦਾ ਦਰਬ ਹਮਾਰੀ ॥ ਲੁੱਟ ਲਏ ਇਨ ਮੱਭੇ ਗਾਉਂ ।

ਸਾਡਾ ਮੂਲ ਨ ਲੈਂਦਾ ਨਾਉਂ । ਜਿਸ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਚੱਕ ਉਠਾਇਆ ।
 ਜਾਇ ਆਪਨਾ ਭੇਰਾ ਲਾਇਆ ॥ ਜਿਸਦੀ ਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਮਕਾਨ
 । ਹੋਇ ਗਿਆ ਓਹੋ ਪਰਧਾਨ ॥ ਲੱਗੀ ਖਲਕਤ ਢੁੱਕਨ ਹੋਰ ।
 ਨੰਬੂਦਾਰੀ ਦਾ ਲਖ ਜ਼ੋਰ ॥ ਮਾਲੋ ਮਾਲ ਜੱਟ ਹੋਗਿਆ । ਦੇਖ
 ਮੁਸਲੀ ਤੇ ਵਰ ਲਿਆ ॥ ਹੁਨ ਉਸ ਜਾਗਾ ਮੰਦਰ ਕਰਕੇ ।
 ਬੈਠ ਗਏ ਹੋ ਮਾਲਕ ਘਰਕੇ ॥ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹੋ ਪੁਜਾਰੀ ਜੱਟ ।
 ਜਿਸਦੀ ਆਕੜ ਨਾਂ ਸੀ ਘੱਟ ॥ ਆਇਆ ਕੰਮ ਲਾਹੌਰ
 ਵਿਚਾਰਾ । ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸਾਥ ਪਿਆਰਾ ॥ ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ
 ਦਾ ਸੀ ਯਾਰ । ਲੱਗਾ ਖੂਬ ਜਤਾਵਨ ਪਿਆਰ ॥ ਸਾਰੀ ਗੱਲ
 ਮੁਸਲੀ ਦੱਸੀ । ਆਖੇ ਜਾਂਦੀ ਦੌਲਤ ਖੱਸੀ ॥ ਬਾਹਮਨ ਡੁਮਾਂ
 ਲੁੱਟ ਮਚਾਈ । ਜਿਨ ਬੋਂ ਮੈਂ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਛੁਡਾਈ । ਤਦ ਮੈਂ
 ਕਿਹਾ ਸੁਨੋ ਹੋ ਭਾਈ । ਦੇਵੀ ਮੰਨੇ ਵੱਡੇ ਸੁਦਾਈ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
 ਕਰ੍ਹੇ ਰੱਖੇ ਨਾਹੀਂ । ਤਿਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਜਾਕੇ ਮਾਹੀਂ ॥ ਜਿਸ ਪਰ
 ਉਸ ਨੇ ਸੱਚ ਸੁਨਾਈ । ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਗ ਸੁਦਾਈ ॥ ਸੱਚ
 ਕਹਨ ਤੇ ਸਭਹਟ ਜਾਉਨ । ਕਉਡੀ ਇੱਕ ਨ ਏਥੇ ਲਿਆਉਨ ।
 ॥ ਤਾਂਤੇ ਚੱਲਨ ਦਓ ਪਖੰਡ । ਜੋ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਘੀ ਤੇ ਖੰਡ ॥
 ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਹੇ ਹੁਲਾਸ ॥
 ਜਿਸ ਪਰ ਹੁਨ ਉਸ ਜਾਗਾ ਮਾਂਹਿ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ
 ਤਾਂਹਿ ॥ ਨਾਲੇ ਦੇਵੀ ਲੋਗ ਮਨਾਉਨ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਫਿਰ
 ਸੀਸ ਨਵਾਉਨ ॥ ਦੇਖਯਾ ਇੱਕ ਮੁਸਲੀ ਦੇ ਆਖੇ । ਜੰਮੇ ਮੋਠ
 ਬੇਤ ਵਿੱਚ ਲਾਖੇ ॥ ਮੁਸਲੀ ਤੇ ਹੋ ਮੁਸਲਮਾਈ । ਲੋਕਾਂ ਦੇਵੀ
 ਚੁੱਕ ਬਨਾਈ ॥ ਲੈਨ ਮੁਰਾਦਾਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ । ਚਲੀਆਂ ਆਵਨ

ਮੂਰਖ ਡਾਰਾਂ ॥ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ । ਭੇਡ ਚਾਲ
ਇਸ ਜਗ ਦੀ ਬੁੱਝ ॥ ੩੨੦ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਲੈ ਉਹ ਭੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ।
ਮੂਰਖ ਲੋਗਾਂ ਪੂਜਕੇ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ ਮੱਲ ॥੩੨੧॥
ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਅਰ ਹੈਂ ਵਿੱਦਯਾ ਵਾਨ ।
ਤੂੰ ਕਯੋ ਭੁੱਲਯੋਂ ਓਸ ਪਰ ਭੁੱਲਯਾ ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਂਨ ॥੩੨੨॥
ਤਾਂਤੇ ਭਰਮ ਨਿਵਾਰ ਮਨ ਕਰੋ ਈਸ ਕੀ ਸੇਵ ।
ਹੋਰ ਤਿਆਗੋ ਸਰਬ ਹੀ ਕਲਪਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ॥੩੨੩॥
ਜਿਸਦਾ ਮੰਨਨ ਖਾਲਸੇ ਤਾਹੀਂ ਹੈ ਵਡ ਪਾਪ ।
ਫਿਰ ਤੂੰ ਕੇਹੜੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਕਰਦਾ ਉਸਦਾ ਜਾਪ ? ॥੩੨੪॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਥਾਤਾਂ ਤਾਂ ਤੈਂ ਦੱਸੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਤੋਤ ।
ਸੁਣ ਸੁਣ ਮੈਨੂੰ ਆ ਗਈ ਗੁਰ ਘਰ ਦੀ ਹੈ ਮੱਤ ॥ ੩੨੫ ॥
ਪਰ ਇੱਕ ਸੰਸਾ ਹੋਰ ਹੈ ਉਪਜਿਆ ਮਨ ਦੇ ਮਾਹਿੰ
ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਯਾ ਨਾਹਿੰ ॥ ੩੨੬ ॥
ਫਿਰ ਜੇ ਨਾਹੀਂ ਵਸਤ ਕੋ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਮੰਨੈ ਕੋਇ ।
ਪੁਨ ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਦਾ ਕਿਉਂ ਉਸ ਨਾਲ ਦਰੋਇ ॥ ੩੨੭ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਬਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਆਂ ਬਨਾਇ ।
 ਜਿਸਦੇ ਸੁਨਿਆਂ ਰਿਦੇ ਦਾ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਾਇ ॥ ੩੨੮ ॥
 ਦੇਇ ਦੇਵੀਆਂ ਮੱਤ ਹਨ ਸੋ ਵਰਤਨ ਸੰਸਾਰ ।
 ਜਿਨਕੇ ਬਲ ਤੇ ਹੋਭ ਹੈ ਕਾਰਜ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ॥ ੩੨੯ ॥
 ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਨਾਮ ਇੱਕ ਅਸੁਰ ਸੰਪਦਾ ਦੋਇ ।
 ਇਹ ਦੇਵੀ ਦਿਵ ਰੂਪ ਨੇ ਵਸ ਕੀਨੇ ਜਗ ਲੋਇ ॥ ੩੩੦ ॥

ਭਾਵ—ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਤ ਦੇਵੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਤਾਂ
 ਪਿਛੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ
 ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਸ੍ਰਿਸਟਾ
 ਚਾਰ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥

ਪਹਿਲੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਮ “ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ” ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ
 ਸੰਪੂਰਨ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦਾ ਨਾਮ
 “ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ” ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪਰਭਾਵ ਸੰਪੂਰਨ ਬੁਰੇ ਭਾਵ
 ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰਾ
 ਸੰਸਾਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਤਨੇ ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਅਪਨੇ ਉਤਮ ਗੁਣਾਂ
 ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ
 ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਸੂਰ ਅਰਥਾਤ
 ਦੇਵਤੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਲੋਗ ਅਪਨੇ ਬੁਰੇ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ
ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੁਵਾਰੇ ਸਭ ਭੂਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ
ਸੋ ਲੋਗ ਅਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ
ਅਸੁਰ ਕਹਕੇ ਸੱਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹਨ ਦੇਵੀਆਂ ਸਦਾ ਅਟਲ ਜਗ ਮਾਹਿ ।
ਜਿਨਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਲਹੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਨਰ ਭਵ ਆਹਿ ॥ ੩੩੧ ॥
ਜੋ ਨਰ ਚਾਹੇ ਦੇਵ ਪਦ ਕਰੇ ਸੁਰੀ ਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ।
ਅਰ ਦੇਵੀ ਕੇ ਬਨਣ ਮੈਂ ਯਹੀ ਪਛਾਨੋਂ ਨੇਮ ॥ ੩੩੨ ॥
ਅਸੁਰ ਰਾਕਸੀ ਬਨਣ ਕੋ ਹੈ ਜਿਸਕੇ ਮਨ ਚਾਉ ।
ਅਸੁਰ ਸੰਪਦਾ ਕੋ ਧਰੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕਰ ਭਾਉ ॥ ੩੩੩ ॥
ਤੂੰ ਭੀ ਜਿਸ ਪਦ ਕੋ ਚਹੈਂ ਕਰ ਲੈ ਉਹੋ ਉਪਾਇ ।
ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੋ ਯਹ ਮੂਲ ਹੈ ਕਹਾ ਤੋਹਿ ਸਮਝਾਇ ॥ ੩੩੪ ॥
ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਪਾਇਕੇ ਮੰਦੋਦਰ ਮਤਿ ਮਾਨ ।
ਦੇਖ ਭਥੀਖਨ ਸਹਿਤ ਜੋ ਭਏ ਦੇਵ ਸੁਰ ਗਯਾਨ ॥ ੩੩੫ ॥
ਮੇਘਨਾਥ ਰਾਵਨ ਤ੍ਰਿਤ੍ਰੀ ਕੁੰਭਕਰਨ ਤਿਸ ਭਰਾਤ ।
ਅਸੁਰ ਸੰਪਦਾ ਗੁਣ ਧਰੇ ਰਾਕਸ ਹੈਂ ਵੱਖਯਾਤ ॥ ੩੩੬ ॥
ਏਕ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਮੈਂ ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ।
ਰਾਕਸ ਔ ਪੁਨ ਦੇਵਤੇ ਭਾਖੈਂ ਜਗਤ ਮਝਾਰ ॥ ੩੩੭ ॥
ਤਾਂਤੇ ਔਰ ਨ ਦੇਵਤਾ ਨਾ ਰਾਕਸ ਜਗ ਕੋਇ ।
ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਦੇਵ ਦੈਤ ਨਰ ਹੋਇ ॥ ੩੩੮ ॥
ਤੂੰ ਭੀ ਹੋਵੇਂ ਦੇਵਤਾ ਕਰੋਂ ਭਲੇ ਸਬ ਕਾਜ ।

ਇਤ ਉਤ ਮਹਿ ਸਿਰ ਯਸ ਲਹੇ ਨਿਰ ਭੈ ਹੋਇ ਬਰਾਸ ॥੩੩੯॥
 ਅਸਰ ਹੋਨ ਕੀ ਵਾਸਨਾਂ ਜੇ ਹੈ ਕੁਛ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ।
 ਬੁਰੇ ਕੁਲੰਖਨ ਕੀ ਗਹੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਕੇ ਤੁਮ ਥਾਂਹਿ ॥੩੪੦॥
 ਆਪੇ ਦੁਰ ਦੁਰ ਜਗਤ ਮਹਿ ਹੋਵਹਿਗੀ ਤੋਤ ਕਾਲ ।
 ਕਰਸ ਫਲੇ ਗੋ ਭੋਹਿ ਕੋ ਏਸੁਰ ਇਛਾ ਨਾਲ ॥੩੪੧॥
 ਜੋ ਪਦਵੀ ਤੂੰ ਚਹਤ ਹੈਂ ਸੋ ਕਰ ਲੈ ਅਖਤਿਆਰ ।
 ਦੇਵ ਚਹੈਂ ਧਰ ਸੁਰੀ ਕੋ ਦੈਤ ਅਸੁਰ ਕਰ ਪਿਆਰ ॥੩੪੨॥
 ਇਨ ਸੇ ਬਿਨ ਸਬ ਦੇਵਤੇ ਅਰ ਦੇਵੀ ਬਲਵਾਨ ।
 ਰਚੀਨ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮੈਂ ਜਗ ਈਸੁਰ ਭਗਵਾਨ । ੩੪੩॥
 ਮੈਂ ਸਭ ਤੁਮਕੋ ਕਹਿ ਦਿਆ ਜੋ ਸਾਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ਸੁਖ ਚਾਹੈਂ ਤੋ ਸੁਖ ਲਹੈਂ ਚਹੈਂ ਕਲੇਸ਼ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੩੪੪ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਰਸਤਾ ਤਾਂ ਗਯਾਨ ਦਾ ਤੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜੋਇ ।
 ਇਸ ਪਰ ਚੱਲਨ ਹਾਰ ਦੀ ਕਜ਼ੋਂ ਨਾ ਮੁਕਤੀ ਹੋਇ ॥੩੪੫॥
 ਪਰ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਅਚਰਜ ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਇਸ ਪਰ ਫੇਰ ।
 ਗੁਰਬਲਾਸ ਦਿਆਂ ਕਰਤਿਆਂ ਪਾਇਆ ਕਿਹਾ ਅੰਧੇਰ ॥੩੪੬॥
 ਜਿਨ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਉਲਟ ਇਹ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ।
 ਸਿੱਧੇ ਸਾਢੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਮੰਨਨ ਲਗੇ ਨਸੰਗ ॥ ੩੪੭ ॥
 ਮੈਂ ਭੀ ਸਰਧਾਵਾਨ ਸਾ ਅੱਜ ਤੀਕ ਵਡ ਭਾਰ ।
 ਪਰ ਤੇਰੇ ਏ ਬਰਨ ਸੁਨਕਰ ਬੈਠਿਆ ਇਨਕਾਰ ॥੩੪੮॥

ਤਿਨ ਇਹ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਖੀ ਸੁਧਾਰ ।
 ਜਿਸਤੇ ਭੁੱਲੀ ਪਾਇਆ ਕਿਤਨਾ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੩੪੯ ॥
 ਫਿਰ ਉਨ ਪੂਜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇੱਕ ਨ ਦੱਸੀ ਮੂਲ ।
 ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਹੈ ਦਿੱਸਦਾ ਇੱਕ ਦੁਜਿਯੋਂ ਪ੍ਰਤਿ ਕੂਲ ॥ ੩੫੦ ॥
 ਰਾਮ ਝਬੇਲਾ ਹੈ ਪਿਆ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਦੇ ਏਹੁ ।
 ਜਿਸਤੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜ ਦੇ ਤਜ ਕਰ ਗੁਰੂ ਸਨਹੁ ॥ ੩੫੧ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਜੋ ਨਰ ਵਸ ਅਗਜਾਂਨ ਦੇ ਕੇਸੇਕਰਨ ਵਿਚਾਰ ।
 ਜਿਉਂ ਉਨਮਾਦੀ ਪੁਰਖ ਹੈ ਬੋਲਤ ਆਲ ਬਤਾਲ ॥ ੩੫੨ ॥
 ਫਿਰ ਇਨ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੋ ਰਚੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਬਾਦ ।
 ਜਿਸ ਪਰ ਅਪਨੀ ਅਕਲ ਦਾ ਕੀਤਾ ਚਾ ਅਨੁਵਾਦ ॥ ੩੫੩ ॥
 ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿਸੇ ਨਾ ਸੁਨੋਂ ਸੁਨੀਂ ਦਾ ਝੁਠ ।
 ਵਧ ਵਧ ਸਭਨਾਂ ਰਚ ਦਿਆ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਕਰ ਉਠ ॥ ੩੫੪ ॥

ਭਾਵ—ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਖ ਉਨਮਾਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਸੁਭ
 ਅਸੁਭ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਢੰਗੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਏਸੇ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਅਗਜਾਂਨ ਦੇ ਉਨਮਾਦ ਵਸ
 ਹੋਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ੨ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਘੋਟਿਆ
 ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੱਲ
 ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਤ ਹੀ ਪੜ੍ਹਕੇ
 ਵਿਚਾਰੇ ਸਨ, ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਅਨਭਵ ਭੀ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਗਿਆਨ ਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤਦ ਭੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਰਿੜਕਦੇ ॥

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ
ਸੋ ਭੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥਗੁਰੂ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਸਮਯਤੇ ਬਹੁਤਦੇਰ ਮਗਰੋਂ
ਬਨਾਏ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ
ਅਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਤੇ ਲੀਤਾ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ
ਮੱਖੀ ਮਾਰੀ ਪਰ ਮੱਖੀ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ
ਅਪਨੀ ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ
ਹੋਰ ਅਪਨੀ ਵਲੋਂ ਜੋੜ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਕਥਨਾ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਪੈਗਿਆ ਹੈ ।
ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ੧੭੫੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ
ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗੁਰਬਲਾਸਵਿੱਚ
ਉਸ ਥਾਤ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਤ ੯੯ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ
ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੦੦ ਸਾਲ
ਮਗਰੋਂ ਪੂਰਾ ਹਾਲ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ
ਲਿਖੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਨ ਦਾ ਗੰਢ ਭੁਪ ਜੋੜਨਾ ਪਏਗਾ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਮੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦
ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਇਆ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ੧੪੫
ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਦੇਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਤਨੇ
ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਸੌ ਪੈਂਤਾਲੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਕਿਆ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਸਾ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਆ ਗੱਲ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ੧੯੩੫
ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ
੧੮੦ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ॥

ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ੧੯੩੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ
ਅਪਨਾ ਗੁਰ ਬਲਾਸ ਬਨਾਇਆ ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੮੪ ਸਾਲ
ਮਗਰੋਂ ਏਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਖਿਆਲ ਮੁਜਬ ਲਿਖਿਆ ॥

ਹੁਣ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇਵੀ
ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ ਬੋਂ ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਫਿਰ
ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਸੱਚੇ ਸਨ, ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੋਵੇ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਨਹਿੰ ਡਿੱਠਾ ਕਿਨ ਜਾਇ ।
ਸੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਤੇ ਰਚਿਆ ਜੋ ਮਨ ਆਇ ॥ ੩੫੫ ॥
ਜਾਂਤੇ ਇਨ ਕੀ ਥਾਤ ਪਰ ਕੁਛ ਨਾਹੀ' ਇਤਥਾਰ ।
ਤਾਂਤੇ ਗੁਰਮਤ ਪਰ ਸਦਾ ਚਹੀਏ ਕਰਨ ਵਿਚਾਰ ॥ ੩੫੬ ॥

ਦੇਵੀ ਨਾ ਪਰਗਟ ਹੋਨ ਪਰ ਯੁਕਤੀਆਂ

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਿਰਾ

ਇਹ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਮੁੱਝ ਦਾ ਹੋਇ ਗਿਆ ਹੈ ਦੂਰ ।
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਤਰਿਆ ਜੋ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਫਤੂਰ ॥ ੩੫੭ ॥

ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਖੇ ਭੁੱਲੇ ਕਵੀ ਸੁਜਾਨ ।
 ਜਿਸਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਜਾਨ ॥੩੫੮॥
 ਪਰ ਇਹ ਹੋਈ ਵਾਰਤਾ ਅਸਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ।
 ਦੱਸੋ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕਿੱਕੁਰ ਹੋਵੇ ਕੱਚ ॥ ੩੫੯ ॥
 ਬਿਨਾਂ ਦਲੀਲੋਂ ਮੰਨਨਾ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝੋ ਕੂੜ ।
 ਅਪਨਾ ਮਨ ਨਹਿ ਠਹਰ ਦਾ ਲੋਗ ਕਹਨਤਿਸਮੂੜ ॥੩੬੦॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਿਰਾ

ਅਹੋ ਯੁਕਤੀਆਂ ਏਸ ਵਿੱਚ ਹਨ ਇਤਨੀ ਸੁਰ ਗਜਾਨ ।
 ਜਿਤਨੀ ਤੁਮ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਅਗਜਾਨ ॥੩੬੧॥
 ਸੋ ਸੁਨ ਤੂੰ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਜੋ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਅੱਜ ।
 ਸੁਨ ਸੁਨ ਕੇਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਵੇਂਗਾ ਰੱਜ ॥ ੩੬੨ ॥

ਭਾਵ—ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਜੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ ਨਾਲ
 ਭੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨੀਆਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ
 ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨ ੨ ਕੇ ਮਨ ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
 ਕੁਛਕ ਏਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ॥

੧-ਪਹਿਲੇ ਜੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਰਗਟ ਹੋਨਾ ਸੱਤ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ
 ਐਡੀ ਭਾਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੇ 'ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂਰ
 ਅਪਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਕਿਉਂਕਿ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸੰਧ ਅਚੰਭੇ
 ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸਾ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਕਿਤੇ ਭੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ॥

੨--ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧਿ, ਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ, ਯੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਿਪਨਤਾ ਸ਼ੁਰੂਰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ, ਅਰ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਦੱਸ ਜਾਂਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਹਵਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਸ਼ਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੩--ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਛੂ ਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਲੇਰੀਆਂ ਪਠਾਨਾਂ ਪਾਸ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇਂ ਹਨ ਅਰ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਦਾ ਪੀਰ ਬਨਨੇ ਸਮਝ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਯਾ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਝ ਆਹ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ॥

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਭੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇਂ ਹੁੰਦੇ ਜਿਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜਾਨਦਾ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨੀ ਯਾ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਕੇਸਵ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦਿਵਾਈ ਸੀ, ਸੋ ਇਹ ਭੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਸ਼ਾਨ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੁਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ॥

੪--ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਆਖਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣੇ ਯਾ ਵਿਧਵਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਫਲ

ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨੇ ।

੫--ਜਿਸ ਜਨੇਊ ਦੇ ਪਹਰਨ ਅਰ ਜਿਸ ਗਾਇਤੀ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨੇ ਹਵਨ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਸ ਜਨੇਊ ਅਰ ਗਾਇਤੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚੋਂ ਰਵਾਜ ਕਿਉਂ ਹਟਾਇਆ ਅਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਨ ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਤੁੜਵਾਇਆ ॥

੬--ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਸੂਦਰ ਜਾਨਕੇ ਵੜਨ ਦਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ, ਅਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਰੋਕਨ ਲਈ ਰਾਖੇ ਬਠਾਏ ਸਨ, ਸੋ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਵਰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਉਂ ਤੋੜ ਦੇ, ਜਿਸਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗ ਹਕਾਰਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਸੋ ਸਗੋਂ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਜਾਨਕੇ ਪਸਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ ॥

੭--ਜੇ ਲੋਗ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਦੇਨ ਲਈ ਭਲਵਾਰ ਯਾ ਕਰਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਭਲਵਾਰ ਦਾ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਰ ਤੇ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਛਕਾਇਆ, ਇਸ ਤੇ ਉਲਟ ਖੰਡੇਦਾ ਕਿਉਂ ਛਕਾਇਆ ਸਾ ਅਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਏਹੋ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰੀਤੀ ਹੈ ॥

ਬਲਕਿ ਕਰਦ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਨਿਰਬਲ ਚੀਜ਼ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਪਾਨ ਕਰਦਾ ਅਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਕਈ ਭਾਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਕਰਦ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜੋਤਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਦ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਭੀ ਸਿੱਖ ਅਧਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੜਾ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹੀ ਅਤੇ ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਹਵਨ ਤੇ ਕੜਾ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ॥

੯--ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਸਿੱਧੋਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਲੇਖਨੀ ਦੁਵਾਰੇ ਹਸਤਕਵਲ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਬਾਬਤ ਭੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਸ਼ੁਰੂਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ “ਜਬੀ ਬਾਨ ਲਾਗਯੋ ॥ ਤਬੀ ਰੋਸ ਜਾਗਯੋ ॥ ਸਰਓਘ ਚਲਾਏ ॥ ਘਨੇਸ਼ੁਰ ਘਾਇ” ਇਸ ਦਾ ਇਹੋ ਭਾਵ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਾਡੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਬਾਣ ਲੱਗਿਆ ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ ਜਿਸ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਸੱਤ ਪਰ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬਰਖਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਘਾਇਲ ਕੀਤੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਇਹ ਭੀ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਕਮਾਨ ਛੱਡਕੇ ਬੰਦੂਕ ਪਕੜੀ ਅਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਸਾ ਦਿੱਤੇ, ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਂਦੀ ਜਿਸ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਯਾ ਵਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏ ॥

੯--ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਲੋਗ

ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਕਰਦ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੜਾਹੀ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਉਸ ਬੋਂ ਉਲਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਲੀਆਂ ਤੇ ਉਲਟ ਅਪਨਾ ਹੋਲਾ ਰਚ ਦਿੱਤਾ ਸਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਮ ਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਲਦੇ ਸੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਰੋਟ ਜਾਲੀਦਾ ਹੈ ॥

੧੮--ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਪਨੀ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਅਸ-ਵਾਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਦ ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਇਹੋ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ "ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ । ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਯੋ ਗ੍ਰੰਥ" ਇਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਤੇ ਵਰ ਲੈਕੇ ਪੰਥ ਬਨਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੇ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ, ਯਥਾ:- "ਆਗਿਆ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਦਈ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ । ਕਰੋ ਕੜਾਹੀ ਓਸ ਦੀ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਗ੍ਰੰਥ" । ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

੧੯--ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਥੇ ਕਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋਂ ਕੀਤਾ ਅਰ ਨਵੀਂ ਸੂਰਤ ਸਕਲ ਦਾ ਪੰਥ ਕਰੋਂ ਸਾਜਿਆ, ਕਿੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੈਣੇ ਕੁੱਟਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਟੇ ਪਹਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ॥

੨੦--ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭੋਨ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਦੇਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋਈ

ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜਾਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਪੰਥ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ॥

੧੩—ਸਾਰੇ ਗੁਰਬਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਹਵਨ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੇ ਨੈਨਾ ਦੇਵੀ ਪਰ ਗਏ ਹੋਨ ਅਰ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਮੁਸਾਹਬੇ ਪਰ ਜਾਕੇ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤੇ ਭੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ॥
ਦੋਹਰਾ

ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਸੇ ਇਹ ਯੁਕਤਾਂ ਜੇ ਨਿੱਤ ।

ਤਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਖਜਾਲ ਤੇ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ ਚਿੱਤ ॥ ੩੬੩ ॥

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧਨੁਖ ਧਰ ਸੂਰ ਬੀਰ ਸੁਰ ਗਜਾਨ ।

ਧਰਮ ਮੂਰਤੀ ਧਰਮ ਧੁਜ ਕਿਉਂ ਮਾਨਤ ਅਗਜਾਨ ॥ ੩੬੪ ॥

ਤਾਂਤੇ ਭਿਨਕੇ ਚਰਤ ਜੇ ਹੈਂ ਜਗ ਬੰਧ ਨਿਵਾਰ ।

ਭਿਨ ਮਹਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨਾ ਮਾਨਤ ਮਹਾਂ ਗੁਵਾਰ ॥ ੩੬੫ ॥

ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸਿੰਧ ਹੋ ਹਵਨ ਮੰਤ੍ਰ ਬਲ ਮੰਗ ।

ਯਹ ਤੇ ਮੂਰਖ ਕਰਤ ਹੈਂ ਧਰਮ ਆਪਨੇ ਭੰਗ ॥ ੩੬੬ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ

ਏਹ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵੇਧ ।

ਜਿਨ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨਾ ਕੀਤਾ ਠੀਕ ਨਖੇਧ ॥ ੩੬੭ ॥
 ਫਿਰ ਹੁਣ ਓੜਕ ਦੱਸ ਤੂੰ ਕਰੇ ਖਾਲਸਾ ਜੋਇ ।
 ਦੇਵੀ ਦਾ ਲੜ ਛੱਡਕੇ ਕਿਸਨੂੰ ਮੰਨੇ ਸੋਇ ॥ ੩੬੮ ॥
 ਨਾਸਤਕ ਹੋਣਾ ਠੀਕ ਨਹਿੰ ਮੇਰੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ।
 ਅਕਸਰ ਰੱਖਨ ਚਾਹੀਏ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਧਾਰ ॥ ੩੬੯ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਲੇਵਾਂ ਰਿਦੇ ਵਸਾਇ ।
 ਧਰਮ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨ ਆਇ ॥ ੩੭੦ ॥
 ਅਰ ਗੁਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਹੋਵੇ ਉਲਟ ਨ ਸੋਇ ।
 ਐਸਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸ ਹੁਣ ਨਿਸਚਾ ਜਾਂ ਪਰ ਹੋਇ ॥ ੩੭੧ ॥

ਤਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਮੇਰਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸੜਾ ਤੇਰੇ ਮੂਲ ਨ ਕੰਮ ।
 ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨ ਮੰਨਦੇ ਜੋ ਹਨ ਰੁੱਠੇ ਦੰਮ ॥ ੩੭੨ ॥
 ਸੱਚਾ ਰਸਤਾ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ਮੁਕਤ ਭੁਗਤ ਦੋਨੋਂ ਲਹੋ ਕਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਰਵੇਸ਼ ॥ ੩੭੩ ॥

ਭਾਵ— ਆਮ ਆਦਮੀ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਰਸਤਾ ਦੱਸੜਾ ਹੋਇ-
 ਆ ਇਤਨਾ ਨਿਰਦੋਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ
 ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ
 ਖਾਲਨ ਲਈ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾ
 ਧਾਰਮਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਬੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਹਨ,

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਰਸਤਾ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਭੁਗਤੀ ਦਾ ਉਹ ਕਥਨ
ਕਰਨ ਓਸੇ ਪਰ ਚਲਨਾ ਸਾਡਾ ਮੁੱਖ ਧਰਮ ਹੋਨਾ ਜੋਗ ਹੈ ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸੋ ਹੁਣ ਗੁਰ ਜੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ।

ਸੁਨ ਲੈ ਤੂੰ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਜਾਂ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸ਼ ॥ ੩੭੪ ॥

ਯਥਾ:--ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸਵੈਯਾ

“ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ
ਆਨੈ । ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮਝੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ
ਮਾਨੈ ॥ ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ
ਏਕ ਪਛਾਨੈ । ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈਂ ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ
ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ । ੧ ॥”

ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੱਚੇ
ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਦਾ ਵਰਨਨ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ
ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਸਦਾ ਅਰਾਧਨ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਉਸ ਇੱਕ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਪਰ ਮਨ
ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਉਸੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗ
ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਰ ਮਝੀ ਅਰ ਮਸਾਣਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਭੁੱਲਕੇ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਨੂੰ
ਭੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦਾ
ਐਸਾ ਜੋ ਸੱਚੇ ਨਿਸਚੇ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ
ਓਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਰਨ ਜੋਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋ

ਰਿਹਾ ਹੋ, ਉਹੋ ਪੁਰਖ, ਸੁੱਧ ਖਾਲਸਾ ਸਮਝਨਾ ਜੋਗ ਹੈ।

ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਬਿਨਾਂ
ਜੋ ਲੋਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਜੋਰ ਮੜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਜਪ ਤਪ ਕਰਕੇ ਅਪਨੀ ਕੱਲਜਾਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੱਚੇ
ਸਿਦਕੀ ਖਾਲਸ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ
ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਹ ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ
ਲੱਖਨ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਇਹ ਅਗਿਆਨੀ
ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਨਕੇ ਵਿਆਸ
ਨਾ ਕਰ ਬੈਠੇ ॥

ਅਥਾ:--ਸਵੈਯਾ

“ਸਤ ਸਵੈਵ ਸਰੂਪ ਸਤਵਤ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਆਸੈ
ਹੈ। ਦਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਸੰਜਮ ਨੰਮ ਜਤੋਬ੍ਰਤ ਸੀਲ ਸੁਬ੍ਰਤ ਅਸੈ ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦ ਆਪਿ ਬਿਅੰਤ ਅਦ੍ਵੈਖ ਅਭੇਖ ਅਸੈ ॥
ਰੂਪ ਅਰੂਪ ਅਰੇਖ ਜਰਾਰਦਨ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਸੈ ॥
੨ ॥ ਆਦਿ ਅਦ੍ਵੈਖ ਅਭੇਖ ਮਹਾ ਪ੍ਰਭ ਸਤ ਸਰੂਪ ਸੁ ਜੋਤ ਪ੍ਰਭਾਸੀ
॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਯੋ ਸਭ ਹੀ ਘਟ ਕੈ ਘਟ ਤਤ ਸਮਾਧਿ ਸੁਭਾਵ
ਪ੍ਰਨਾਸੀ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ ਫੈਲ ਰਹਿਯੋ
ਸਭ ਅੰਤਰ ਭਾਸੀ। ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਆਦਿ
ਅਜੋਨ ਅਜੈ ਅਬਨਾਸੀ ॥ ੩ ॥ ਆਦਿ ਅਭੇਖ ਅਛੇਦ ਸਦਾ
ਪ੍ਰਭ ਬੇਦ ਕਤੋਬਨ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ। ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਸਤ ਸਵੈਵ ਸਭੈ ਘਟ ਛਾਯੋ। ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਗਣੇਸ

ਮਹੇਸਰ ਗਾਹਿ ਫਿਰੈ ਸਤ ਬਾਹ ਨ ਆਯੋ। ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਅਗੁੜ
ਇਸੇ ਪ੍ਰਭ ਤੈ ਕਿਹ ਕਾਜ ਕਹੇ ਬਿਸਰਾਯੋ ॥ ੪ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ
ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਲਖਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੂਰਖ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੇ ਐਸਾ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਕਿਉਂ
ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ
ਦੂਸਰੇ ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਤੀ ਸ੍ਰੇਯੋ
ਏਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਭਿਨ ਦੂਜੇ ਦੀ
ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੁਨੀ
ਖਨਨ ਨਜਾਇ ਦੁਵਾਰੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨਿਸਚੇ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾ-
ਇਆ ਹੈ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਾੜੀਏ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ
ਸਨ ਅਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਪਾਏ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ
ਚੋਕਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿਨ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ
ਦੀ ਮੂਰਤ ਧਰ ਈਸ਼ਰ ਬੁੱਧਿ ਨਾ ਕਰੇ, ਉਹ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ
ਇਸ ਬਾਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ ਅਰ ਉਲਟਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਆਰੰਭ
ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਲ ਵਿੱਚ ਕਤਲ
ਕੀਤਾ ॥

ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਖਬਰ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ ਤਦ
ਉਸ ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਖਤ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾ-
ਰਾਜ ਬੌਂ ਦਰਖਾਫਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ
ਕੌੜੋਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹੋ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਪੁਰਖ ਸੁੱਧ ਖਾਲਸਾ ਸਮਝਨਾ ਜੋਗ ਹੈ ॥

ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਬਿਨਾਂ
ਜੋ ਲੋਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਮੱਥੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਜਪ ਤਪ ਕਰਕੇ ਅਪਨੀ ਕੱਲਜਾਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੇ
ਸਿਦਕੀ ਖਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ
ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਹ ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ
ਲੱਖਨ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਇਹ ਅਗਿਆਨੀ
ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਨਕੇ ਕਿ ਕੁਝ
ਨਾ ਕਰ ਬੈਠੇ ॥

ਖਬਾ:--ਸਵੈਯਾ

“ਸਤ ਸਦੈਵ ਸਰੂਪ ਸਤਬਰ ਅਵਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਅਜੈ
ਹੈ। ਦਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਸੰਦਮ ਨੇਮ ਜਤਬੰਤ ਸੀਲ ਸੁਬੰਤ ਅਜੈ ਹੈ ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦ ਆਪਿ ਬਿਅੰਤ ਅਦੈਖ ਅਭੇਖ ਅੰਤੈ ਹੈ।
ਰੂਪ ਅਰੂਪ ਅਰੇਖ ਜਗਰਦਨ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਏ ਹੈ ॥
੨ ॥ ਆਦਿ ਅਦੈਖ ਅਭੇਖ ਮਹਾ ਪ੍ਰਭ ਸਤ ਸਰੂਪ ਸੁ ਜੋਤ ਪ੍ਰਭਾਸੀ
॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਯੋ ਸਭ ਹੀ ਘਟ ਕੈ ਪਟ ਤਤ ਸਮਾਧਿ ਸੁਭਾਵ
ਪ੍ਰਨਾਸੀ ॥ ਆਦਿ ਸੁਗਾਦਿ ਸੁਗਾਦਿ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ ਫੈਲ ਸਹਿਯੋ
ਸਭ ਅੰਤਰ ਬਾਸੀ। ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਆਦਿ
ਅਜੋਨ ਅਜੈ ਅਬਨਾਸੀ ॥ ੩ ॥ ਆਦਿ ਅਭੇਖ ਅਛੇਦ ਸਦਾ
ਪ੍ਰਭ ਬੇਦ ਕਤੋਬਨ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ। ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਸਤ ਸਦੈਵ ਸਭੈ ਘਟ ਛਾਯੋ। ਸੋਸ ਸੁਰੇਸ ਗਣੇਸ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਪੁਰਖ ਸੁੱਧ ਖਾਲਸਾ ਸਮਝਨਾ ਜੋਗ ਹੈ ॥

ਇਸ ਕਥਨ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਬਿਨਾਂ
ਜੋ ਲੋਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਗ਼ੈਰ ਮੜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਜਪ ਤਪ ਕਰਕੇ ਅਪਨੀ ਕੱਲਜਾਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋਹੇ
ਸਿਦਕੀ ਖਾਲਸ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ
ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਹ ਭੱਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ
ਲੱਖਨ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਇਹ ਅਗਿਆਨੀ
ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਨਕੇ ਵਿਚਾਰ
ਨਾ ਕਰ ਬੈਠੇ ॥

ਅਥਾ:--ਸਵੈਯਾ

“ਸਤ ਸਦੈਵ ਸਰੂਪ ਸਤਕਾਰ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਅਜੈ
ਹੈ। ਦਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਜਤਬੰਤ ਸੀਲ ਸੁਬੰਤ ਅਥੈ ਹੈ ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦ ਆਪਿ ਬਿਅੰਤ ਅਦੈਖ ਅਭੇਖ ਅਭੈ ਹੈ ॥
ਰੂਪ ਅਰੂਪ ਅਰੇਖ ਜਗਾਰਦਨ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਏ ਹੈ ॥
੨ ॥ ਆਦਿ ਅਦੈਖ ਅਭੇਖ ਮਹਾ ਪ੍ਰਭ ਸਤ ਸਰੂਪ ਸੁ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸੀ
॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਯੋ ਸਭ ਹੀ ਘਟ ਕੈ ਪਟ ਤਤ ਸਮਾਧਿ ਸੁਭਾਵ
ਪ੍ਰਨਾਸੀ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ ਫੈਲ ਰਹਿਯੋ
ਸਭ ਅੰਤਰ ਬਾਸੀ। ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਆਦਿ
ਅਜੋਨ ਅਜੈ ਅਬਨਾਸੀ ॥ ੩ ॥ ਆਦਿ ਅਭੇਖ ਅਛੇਦ ਸਦਾ
ਪ੍ਰਭ ਬੇਦ ਕਤੋਬਨ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ। ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਸਤ ਸਦੈਵ ਸਭੈ ਘਟ ਛਾਯੋ। ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਗਣੇਸ

ਮਹੇਸ਼ਰ ਗਾਹਿ ਫਿਰੈ ਸਤ ਥਾਹ ਨ ਆਯੋ। ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਅਗੁੜ
ਇਸੇ ਪ੍ਰਭ ਤੈ ਕਿਹ ਕਾਜ ਕਹੈ ਬਿਸਰਾਯੋ ॥ ੪ ॥”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ
ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਲਖਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੂਰਖ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੇ ਐਸਾ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਕਿਉਂ
ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ
ਦੂਸਰੇ ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਤੀ ਸ੍ਰੇਯੋ
ਏਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਅਤੇ ਉਸਤੇ ਭਿਨ ਦੂਜੇ ਦੀ
ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਬੁਨੀ
ਖਨਨ ਨਜ਼ਾਇ ਦੁਵਾਰੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨਿਸਚੇ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾ-
ਇਆ ਹੈ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਾੜੀਏ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ
ਸਨ ਅਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਪਾਏ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ
ਚੋਕਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿਨ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ
ਦੀ ਮੂਰਤ ਧਰ ਈਸ਼ਰ ਬੁੱਧਿ ਨਾ ਕਰੇ, ਤੂੰ ਉਹ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ
ਇਸ ਬਾਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ ਅਰ ਉਲਟਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਆਰੰਭ
ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਕਤਲ
ਕੀਤਾ ॥

ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਖਬਰ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ ਤਦ
ਉਸ ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਖਤ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾ-
ਰਾਜ ਬੋਂ ਦਰਖਾਫਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ
ਕੜੇਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹੋ

ਮਹੇਸ਼ਰ ਗਾਹਿ ਫਿਰੈ ਸਤ ਬਾਹ ਨ ਆਯੋ। ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਅਗੁੜ
ਇਸੇ ਪ੍ਰਭ ਤੈ ਕਿਹ ਕਾਜ ਕਹੇ ਬਿਸਰਾਯੋ ॥ ੪ ॥”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਾਂ ਦੁਵਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ
ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਲਖਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਥਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੂਰਖ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੇ ਐਸਾ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਕਿਉਂ
ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ
ਦੂਸਰੇ ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਤੀ ਸ੍ਰੇਯੋ
ਏਸੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਾਧਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਭਿਨ ਦੂਜੇ ਦੀ
ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੁਨੀ
ਖਨਨ ਨਜਾਇ ਦੁਵਾਰੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨਿਸਚੇ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾ-
ਇਆ ਹੈ ॥

ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਾੜੀਏ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ
ਸਨ ਅਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਪਾਏ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ
ਰੋਕਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਿਨ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ
ਦੀ ਮੂਰਤ ਧਰ ਈਸ਼ਰ ਬੁੱਧਿ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੂੰ ਉਹ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ
ਇਸ ਬਾਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ ਅਰ ਉਲਟਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਆਰੰਭ
ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਕਤਲ
ਕੀਤਾ ॥

ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਖਬਰ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ ਤਦ
ਉਸ ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਖਤ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾ-
ਰਾਜ ਬੌਂ ਦਰਖਾਫਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ
ਕੌਯੋਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹੋ

ਦਿੱਤਾ ਸਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਵੰਡਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਅਤੇ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਫੇਲਾਉਂਦਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ
ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਲੜਦੇ ਸੇ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ॥

ਯਥਾ:- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਫਾਰਸੀ

“ਮਨਮ ਕੁਸਤਨਮ ਕੋਹੀਆਂ ਪੁਰ ਫਿਤਨ

ਕਿਓ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੰਦੋ ਮਨ ਬੁਤ ਸਿਕਨ ” ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਸਾਬਤ ਹੋਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ
ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਆਉਣ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹੋ ਸਾ ਕਿ ਅਕਾਲ-
ਪੁਰਖ ਤੇ ਛੁੱਟ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹਟਾਇਆ
ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕਾਂ ਨੂੰ ਯੋਧ ਕਰਕੇ ਭੀ ਮਾਰਨਾ
ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਜਾਨਦੇ ਸਨ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਲੋਗ ਗੋਰਾਂ ਮਝੀਆਂ ਪਰ ਜਾਕੇ ਪੀਰ
ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਸਨ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਸੇ ਤਦ
ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ
ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਗੋਰਾਂ ਪਰ ਸਿਜਦੇ ਕਰਕੇ ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਵਰ ਮੰਗਨੇ
ਵਾਲੇ ਅਕਸਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਮੰਦ
ਕਰਮ ਤੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਉਪਦੇਸ਼
ਦੇਂਦੇ ਸੇ ॥

ਸ਼ਬਾ:- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਫਾਰਸੀ
 “ ਅਗਰ ਪੀਰ ਮੁਰਦਾ ਬਕਾਰਾਮਦੇ ।

ਜ਼ਿ ਸ਼ਾਹੀਨ ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਆਮਦੇ ”

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪੀਰ ਤੁਹਾਨੂੰ
 ਮੁਰਦਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ “ਸ਼ਹੀਨ” ਜੋ ਇੱਕ
 ਸ਼ਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਹੈ ਸੋ ਸ਼ਕਾਰ ਮਾਰਕੇ ਲਿਆ ਦੇਵੇ, ਜਿਸਦਾ
 ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹੀਨ ਸ਼ਕਾਰ
 ਦੇਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਮੁਰਦਾ ਪੀਰ ਭੀ
 ਮੁਰਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ੨
 ਕੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ
 ਯਾ ਉਪਾਸਨਾ ਫਲਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਅਜੇ ਨ ਸਮਝੇਂ ਭੱਤ ਜੇ ਤਾਂ ਹੈ ਵੱਡਾ ਅੰਧੇਰ ।

ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਮਝੇਂਗਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਜੰਮੀਂ ਫੇਰ ॥ ੩੧੫ ॥

ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਭੀ ਖਪ ਗਿਆ ਮੱਤੀ ਦੇਂਦੇ ਭੁੱਧ ।

ਪਰ ਤੈਂ ਮੰਨੀ ਇੱਕ ਨਹਿੰ ਨਸਦਾ ਤੇਰੇ ਬੁੱਧ ॥ ੩੧੬ ॥

ਤਾਂਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਦੱਸ ਲੈ ਰਹੀ ਕਸਰ ਜੇ ਹੋਰ ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੱਕਾ ਲਾਇ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਪਰ ਸਭ ਜੋਰ ॥ ੩੧੭ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ

ਦੋਹਰਾ-ਤੇਰਾ ਇਤਨਾ ਬੋਲਣਾ ਖਾਲੀ ਗਿਆ ਨ ਜਾਣ ।

ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆ ਗਈ ਸੱਤ ਅਸੱਤ ਪਛਾਣ ॥ ੩੭੮ ॥
 ਹੁਣ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭਗਤ ਮੈਂ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਮੂਲ ।
 ਗੁਰ ਮਤ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਨਕੂਲ ॥ ੩੭੯ ॥
 ਤਾਂਤੇ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਭਾਖ ।
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਅਪਨੇ ਮੁਖ ਭੇ ਆਖ ॥ ੩੮੦ ॥
 ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਪਿਆ ਹਾਂ ਰਾਹ ।
 ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਗਈ ਨੂੰ ਰੋਵਾਂ ਮਾਰੀ ਧਾਹ ॥ ੩੮੧ ॥
 ਪਰ ਹੁਣ ਦੱਸੀਂ ਕਯਾ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਮੁਕਤੀ ਹਿਤ ਕਾਜ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਂ ਕਲਗੀ ਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ॥ ੩੮੨ ॥
 ਕੀਤੇ ਬਾਝੇ ਰਹੇ ਨਾ ਜਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੋਇ ।
 ਤਾਂਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਭਲਾ ਕਰਮ ਹੈ ਜੋਇ ॥ ੩੮੩ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦਵੇਯਾ

ਤੇਰੇ ਲਾਇਕ ਇਹੋ ਕੰਮ ਹੈ ਈਸ਼ਰ ਮੈਂ ਮਨ ਲਾਈਂ । ਦੇਵੀ
 ਦੇਵਲ ਮੜੀ ਮਸਾਲੀ ਭੁੱਲ ਨ ਕਦੇ ਧਿਆਈਂ । ਪੱਥਰ ਕਾਠ
 ਮੂਰਤਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਸੀਸ ਨ ਧਰਨਾ । ਵਿੱਚ ਸਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੁਨ
 ਭਾਈ ਕਉਆ ਬਾਪ ਨ ਕਰਨਾ ॥ ੩੮੪ ॥ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ
 ਹਟਾਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਮੰਨੀਂ । ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼-
 ਨੂੰ ਦਾ ਭੀ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨੀਂ । ਅੰਨਮਤੀ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਦੀਨ
 ਨ ਹੋਈਂ । ਸੁਠੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਅਪਨੀ ਉਮਰ ਨ ਖੋਈਂ ॥
 ੩੮੫ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤੂੰ ਪਾਠ ਕਰੀਂ ਸੁਖਦਾਈ ।

ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨ ਰੱਖੀਂ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹੇ ਕੁਮਾਈਂ ॥ ਰਹਤ
 ਬਹਤ ਮਹਿ ਪੂਰਾ ਰਹਣਾ ਜਤ ਸਤ ਹਠ ਤਪ ਸੰਗੇ । ਯਾਦਸਹੀ
 ਦਾ ਦੇ ਕਰ ਹੀਲੇ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰੀ ਓਮੰਗੇ ॥ ੩੮੬ ॥ ਜੇ ਪਰ-
 ਮੇਸਰ ਨੇ ਹੈ ਦਿੱਤੀ ਤੈਨੂੰ ਧਨ ਬੋਂ ਤੰਗੀ । ਨਾਲ ਸਿਦਕ ਸੰਤੋਖ
 ਰੱਖਨਾ ਥੋਕਰ ਧਰਮ ਨ ਮੰਗੇ । ਨੰਗ ਭੁਖ ਅਰ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ
 ਮਹਿ ਨਿਸਚਾ ਨਾਹਿ ਭੁਲਾਈਂ । ਜੋ ਕਰਤਾ ਵਲੋਂ ਹੈ ਮਿਲਯਾ
 ਸੋਈ ਪਹਿਨੀਂ ਖਾਈਂ ॥ ੩੮੭ ॥ ਭੁਲਾ ਕਰੀਂ ਜੇ ਹੋਵੇ ਤੈਥੋਂ ਬਰਾ
 ਨ ਕਰਨਾ ਰੱਤੀ । ਭੁੱਲ ਕਦੇ ਭੀ ਸਾਥ ਨ ਕਰਨਾ ਜਾਣੇਂ ਜਿਸੇ
 ਕੁਮੰਤੋ ॥ ਮੁਖਤੇ ਕਹੇ ਬਚਨ ਪਰ ਪਾਲਨ ਚੰਗਾ ਕਰਕੇ
 ਦੱਸੀਂ । ਵਾਂਗ ਉਠ ਦੇ ਲੋਭੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਚਨ ਸੁੱਟ ਨਹਿ ਨੱਸੀਂ ॥
 ੩੮੮ ॥ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਅਤੇ ਬਖੀਲੀ ਵਿੱਚ ਇਮਾਨਤ ਖਸ਼-
 ਨਤ । ਕਰਨੇ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਮਨ ਸਮਝੀਂ ਚੰਗੀ ਰੱਖ ਦਿਆਨਤ ।
 ਸਦਾ ਪੰਥ ਦੀ ਕਰੀਂ ਉੱਨਤੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਬਨ ਆਏ । ਬੁਰੇ ਕਰਮ
 ਤੇ ਹਟਕੇ ਰਹਨਾ ਜਿਤਨਾ ਪਾਰ ਵਸਾਏ ॥ ੩੮੯ ॥ ਨਾਲ
 ਖਾਲਸੇ ਲੇਨ ਦੇਨ ਅਰ ਨਾਲ ਖਾਲਸੇ ਸਾਦੀ । ਅੰਨਮ ਤੀ ਦੇ
 ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਦੇ ਨਾ ਕਰ ਬਰਬਾਦੀ ॥ ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਅਰ ਗ੍ਰੰਥ
 ਗੁਰੂ ਤੇ ਹੋਰ ਨ ਗੁਰੂ ਬਨਾਈਂ । ਕਾਰਾਂ ਭੇਟਾਂ ਲੈਣੇ ਵਾਲਜਾਂ ਤੇ ਤੂੰ
 ਆਪ ਬਰਾਈਂ ॥ ੩੯੦ ॥ ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਰੀਂ ਕਮਾਈ ਟੱਬ
 ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਖਾਵੀਂ । ਕਪਟ ਲੋਭ ਛਲ ਛਿਟਰ ਕਰਕੇ ਮੂਲ ਨ
 ਟਕਾ ਕੁਮਾਵੀਂ ॥ ਵੰਡ ਛਕੀਂ ਜੋ ਰੁੱਖਾ ਮਿੱਸਾ ਅੰਨ ਬਨੇ ਘਰ
 ਮਾਹੀਂ । ਆਏ ਸਿੰਘ ਦੇਖ ਕਰ ਘਰ ਮਹਿ ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਨ ਪਾਹੀਂ ॥
 ੩੯੧ ॥ ਬਿਪਤਾ ਉਪਰ ਬਿਪਤਾ ਆਵੇ ਅਰ ਦੁੱਖਾਂ ਮਿਹ ਦੁੱਖਾਂ ।

ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨੋਂ ਸੁੱਖੀਂ ਹੋਰਨਸੁੱਖਾਂ ॥ ਏਹ ਗਰੀਬੀ
 ਦੀ ਹੈ ਹਾਲਤ ਤੇਰੇ ਭਾਂਈਂ ਦੋਸੀ। ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਕੇ
 ਪਿਆਰੇ ਧਰਮੋਂ ਨਾ ਫਿਰ ਨੱਸੀਂ ॥ ੩੯੨ ॥ ਅਰ ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਧਨ
 ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਾਹੁਕਾਰ ਅਮੀਰਾ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਧਨ ਸੰਪਤ ਘਰ
 ਮਹਿ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰ ਵਰਤੀਰਾ ॥ ਅਪਨੇ ਧਨ ਤੇ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ
 ਚੰਗੇ ਲਾਭ ਪੁਚਾਈਂ। ਚਾਰੇ ਤਖਤ ਹੋਰ ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ਇਨਕੀ
 ਟਹਲ ਕੁਮਾਈਂ ॥ ੩੯੩ ॥ ਜਿਸਤੇ ਏਹ ਨਸਾਨ ਕੌਮ ਦੇ
 ਰਹਿਨ ਸਦਾ ਜੇ ਚੰਗੇ। ਤਾਂ ਇਹ ਕੌਮ ਸੁਭਾਗ ਰਹੇਗੀ ਧਰਮ ਵਿਖੇ
 ਮਨ ਚੰਗੇ ॥ ਫਿਰ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਰੱਖ ਚੰਗੇਰੇ ਧਰਮਪੰਥਪ੍ਰਚਾਰੀ। ਜਗ੍ਹਾ
 ਜਗ੍ਹਾ ਪੁਰ ਕਰਨ ਜਾਇਕੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਦੀ* ਬਾਰੀ ॥ ੩੯੪ ॥ ਫਿਰ
 ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕਾਲਜ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਾਭ ਪੁਚਾਈਂ। ਏਸ ਅਵਿਦਿਆ
 ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਛੁਡਾਈਂ ॥ ਹੋਰ ਯਤੀਮ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂਈਂ
 ਕਰਕੇ ਆਦਰ ਰੱਖੀਂ। ਨੰਗ ਭੁੱਖ ਅਰ ਦੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨ
 ਦੇਖੀਂ ਅੱਖੀਂ ॥ ੩੯੫ ॥ ਅਨਾਥਾਲਯ ਫਿਰ ਖੋਲ ਚੰਗੇਰੇ ਦੇਵੀਂ
 ਦਾਣਾ ਪਾਲੀ। ਕੁਛ ਕੁਛ ਕਾਰ ਕਰਨ ਉਹ ਖਾਕੇ ਨਾਲੇ ਪੜ੍ਹ
 ਸਨ ਬਾਲੀ। ਫੇਰ ਹੋਨ ਜੋ ਸੂਰਬੀਰ ਤਿਨ ਪਾਸ ਆਪਨੇ ਰੱਖੀਂ।
 ਸਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਖੀਂ ਕਰਤਬ ਅੱਖੀਂ ॥ ੩੯੬ ॥
 ਵਿਦਿਆਵਾਨ ਗੁਣੀ ਜੋ ਹੋਵਨ ਉਨਤੇ ਗੁਣ ਇਮ ਲੇਵੀ। ਦੁੱਧ
 ਸਮਾਨ ਗਊ ਦੇ ਜੈਸੇ ਧਨ ਦੇ ਰਾਤਬ ਦੇਵੀ ॥ ਸਿੱਥੋਂ ਤੀਕਰ
 ਜੋਗ ਨਿਹਾਰੋਂ ਕਰੀਂ ਪੰਥ ਭਲਿਆਈ। ਪਾਕੇ ਦਰਬ ਕੰਜਰਾਂ ਭੰਡਾਂ
 ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਲੁਟਾਈਂ ॥ ੩੯੭ ॥ ਧਰਮ ਕਰਮ ਅਰ ਸੂਰ ਬੀਰਤਾ

* ਬਰਖਾ

ਦਾਨ ਮਾਨ ਮਹਿ ਰਹਿਨਾ। ਸੱਚਾ ਸੁੱਧ ਮ੍ਰਿਦ ਬਰ ਸਭ ਨੂੰ ਅਪਨੇ
 ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ॥ ਹੋਰ ਜਾਇਕੇ ਮਜ਼ੀਆਂ ਉੱਪਰ ਨਾ ਧਨ ਪਿਆ
 ਲੁਟਾਨਾ। ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਾਲਯਾਂ ਪਰ ਨਾ ਖਰਚ
 ਖਜ਼ਾਨਾ ॥ ੩੯੮ ॥ ਅਪਣਿਆਂ ਛੱਡ ਬਿਗਾਨਯਾਂ ਦੀ ਚਾ ਐਵੇਂ
 ਸੇਵ ਨ ਕਰਨੀ। ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਨ ਸੌਰੇ ਜਿਸ ਸੇ ਐਸੀ ਰੀਤ ਨ
 ਧਰਨੀ ॥ ਜਿਸ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਮਿਲੀ ਏਹੁ ਸਰ-
 ਦਾਰੀ। ਉਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਪਰ ਚਹੀਏ ਸਾਵਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥
 ੩੯੯ ॥ ਨਾਮ ਓਸਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕਰ ਕਰੀਂ ਬਲੰਦ ਪਿਆਰੇ।
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਧਰਮਾਤਮ ਕਹਕੇ ਯਸ ਲੇਵੇਂਗਾ ਸਾਰੇ ॥ ਸੇਕਰ ਛੱਡ
 ਏਹੁ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਔੜੜ ਪੈਗਿਆ ਜਾਕੇ। ਓੜਕ ਨੂੰ ਇਸ ਜਗ
 ਤੇ ਜਾਸੇਂ ਧਨ ਅਰ ਧਰਮ ਲੁਟਾਕੇ ॥ ੪੦੦ ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ
 ਬਾਣੀ ਉੱਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਨਾ ਐਸਾ। ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਨੂੰ ਧਰਮ
 ਹੇਤ ਹੈ ਕਰਨਾ ਚਹੀਏ ਜੈਸਾ ॥ ਦੂਜੀ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਖੇ ਈਸ਼ਰ
 ਨੇ ਫਲ ਲਾਏ। ਸੋ ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਤੇ ਹਨ ਗੇ ਜਿਨ ਗੁਰ ਬਚਨ
 ਕੁਮਾਏ ॥ ੪੦੧ ॥ ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੋ ਹਜ਼ਰਤ ਬਚਨ
 ਕੁਮਾਇਆ। ਜਿਸਦੇ ਬਦਲੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਲੈ ਨਾਮ ਨਜ਼ਾਮ ਧਰਾ-
 ਇਆ ॥ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਏਹੁ ਈਸਾਈ ਈਸਾ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੇ।
 ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਲੋਗ ਪਾਦਰੀ ਬੈਠੇ ਕੇਹਰ ਬੱਗੇ ॥ ੪੦੨ ॥ ਫਿਰ
 ਜੇ ਤੂੰ ਭੀ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਦੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਬਚਨ ਕਮਾਵੇਂ। ਵਾਂਗ
 ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੇ ਜਗ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੋਭਾ ਪਾਵੇਂ ॥ ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ
 ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮਨ ਮਹਿੰ ਸਦਾ ਵਿਚਾਰੀਂ। ਅੰਨਮਤੀ ਲੋਗਾਂ ਦੇ
 ਫੰਦੇ ਆ ਨਾ ਧਰਮ ਵਿਸਾਰੀਂ ॥ ੪੦੩ ॥ ਇਹ ਤਾਂ ਲੁੱਟ ਪੁੱਟ ਕੇ

ਕਰਸਨ ਤੈਨੂੰ ਖੀਸਯੋਂ ਖਾਲੀ । ਤੇਰੇ ਪਰ ਪੀਲੋਤਣ ਵਰਤੂ
ਇਨ ਪਰ ਆਉ ਲਾਲੀ ॥ ਨੌ ਗ੍ਰਹ ਸਾਢ ਸਤੀ ਅਰ ਵਈਏ
ਪਾਕੇ ਤੈਨੂੰ ਢਾਹੁਨ । ਵਾਂਗ ਜੰਗਲੀ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦੇ ਇਹ ਬਾਉਰ
ਨਾਲ ਫਹਾਉਨ ॥ ੪੦੪ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਰੀਂ ਮਨ ਅੰਦਰ
ਕਦੇ ਨ ਕਰ ਦਿਲਗੀਰੀ । ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਤੈਨੂੰ ਜਗ
ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰੀ ॥ ਇਸ ਦੀ ਮੌਜ ਲੁੱਟ ਮਨ ਭਾਈ ਪਰ ਬੁਰਿ-
ਆਈ ਛੱਡੀ । ਪਿੱਛੇ ਅਪਨੇ ਵਡਿਆਂ ਵਾਂਗਰ ਨਾਮ ਚੰਗੇਰਾ
ਕੱਢੀ ॥ ੪੦੫ ॥ ਦੁਰਗਾ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਭੈਰੋਂ ਹਨੂਮਾਨ ਨਾ
ਮੰਨੀਂ । ਐਸੇ ਵਹਮੀ ਖਯਾਲਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਭਾਂਡਾ ਛੇਤੀ ਭੰਨੀ । ਗਯਾਨ
ਵਾਨ ਹੈ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਾ ਪਰਚੀਂ ਸਮ ਬਾਲਕ । ਇਨ੍ਹਾਂ
ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਸੇ ਹੈ ਤੇਰਾ ਕਯਾ ਤਾਲਕ ॥ ੪੦੬ ॥ ਏਹ ਅਮੀਰੀ
ਦੀ ਮੈਂ ਹਾਲਤ ਤੈਨੂੰ ਠੀਕ ਸੁਨਾਈ । ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਕੇ ਲੇਵੇ ਜਗ
ਵਿੱਚ ਯਸ ਅਰ ਧਰਮ ਵਡਾਈ ॥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸੋਚ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਬਹਿਕੇ
ਜੋ ਮਨ ਭਾਈ ਕਰਲੈ । ਭਲਾ ਦਿਸਾਵੈ ਜੋਈ ਮਾਰਗ ਉਸ ਪਰ
ਨਿਰ ਭਰ ਧਰਲੈ ॥ ੪੦੭ ॥

ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਦਾ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਹੋਨਾ

ਦੇਹਿਰਾ

ਵਾਹ ਵਾਹ ਹੈ ਮੱਜਨਾਂ ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਬਲਹਾਰ ।

ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਬੋਝ ਤੈਂ ਦਿੱਤਾ ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਰ ॥ ੩੦੮ ॥

ਇਸ ਅੰਧੇ ਖੂਹੇ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਬਾ ਗਿਰਾ ਅਜਾਨ ।

ਪਰ ਤੈਂ ਆਕੈ ਕੱਢਿਆ ਦੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗਯਾਨ ॥ ੪੦੯ ॥

ਅਹੈ ਅਹੈ ਅਬ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਕੈਸਾ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ।
 ਜਿਸਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਤ ਹੀ ਭਯੋ ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ ॥ ੪੧੦ ॥
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਸਾਜਿਆ ਇਹ ਪੰਥ ।
 ਸਭੀ ਭਰਮ ਮੁਹਿ ਉਡ ਗਏ ਜਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ ੪੧੧
 ਦੁਰਗਾ ਭਗਤੀ ਦੂਰ ਕਰ ਭਯਾ ਖਾਲਸਾ ਤੋਤ ।
 ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਮੈਂ ਜਾਨਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ॥ ੪੧੨ ॥
 ਤੈਂ ਜੋ ਕਰ ਉਪਕਾਰ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਰਾਹ ।
 ਭੇਟਾ ਭੇਰੀ ਕਿਆ ਕਰਾਂ ਹੈ ਇਹ ਚਿੱਤ ਉਮਾਹ ॥ ੪੧੩ ॥

ਤੋਤ ਖਾਲਸਾ

ਦੋਹਰਾ

ਵਾਹ ਵਾਹ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੁਹਿ ਮੀਤ ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਮੈਂ ਧਰੀ ਗੁਰਮਤ ਪਰ ਪਰਤੀਤ ॥੪੧੪॥
 ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਧਾਰਿਆ ਅਰ ਸੁਧਰੇਂਗੇ ਔਰ ।
 ਜਿਨ ਤੇਰੇ ਇਸ ਸਿਦਕ ਪਰ ਕਰ ਲੀਨੀ ਕੁਛ ਗੌਰ ੪੧੫
 ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂਗਾ ਤੁੱਠਿਆ ਮੇਰੇ ਪਰ ਕੁਛ ਅੱਜ ।
 ਤਾਂ ਏਹੋ ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਸਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਰੱਜ ॥ ੪੧੬ ॥
 ਜਿੱਥੋਂ ਭੀਕਰ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਵੱਸਨ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ।
 ਉਥੋਂ ਭੀਕਰ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਕਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ॥ ੪੧੭ ॥
 ਇਸ ਫਾਹੀ ਥੋਂ ਕੱਢ ਦੇ ਜਿਸ ਥੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਆਪ ।
 ਦੁਰਗਾ ਲੱਗੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਤੇਈਏ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਪ ॥ ੪੧੮ ॥
 ਜਿਸ ਦੀ ਦਾਰੂ ਇਹੋ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਾਕ ।

ਜੋ ਅਕਾਲ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਨ ਦੁਜੀ ਤਜਦੇ ਝਾਕ ॥ ੪੧੯ ॥
ਮੌਜ ਕਰੋ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਸਗਲਾ ਭਰਮ ਗੁਵਾਇ ।
ਮੈਂ ਭੀ ਹਾਂ ਹੁਣ ਜਾਵੇਦਾ ਗੁਰ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਇ ॥੪੨੦॥

ਪੰਥ ਅੰਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ

ਦੋਹਰਾ

ਅਹੋ ਪੰਥ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨੀਏ ਮਨ ਚਿੱਤ ਲਾਇ ।
ਜਿਤਨੀ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਥੀ ਉਤਨਾ ਕਹਿਆ ਸੁਨਾਇ॥੪੨੧॥
ਜੋ ਕੁਛ ਰਹਿ ਗਿਆ ਆਖਨਾ ਅਰ ਹੋਈ ਹੈ ਕੁੱਲ ।
ਸੋ ਕਰ ਲੇਵੀਂ ਸੁੱਧ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਨ ਗਿਆਤਾ ਕੁੱਲ ॥੪੨੨॥
ਪਰ ਇਸ ਮੇਰੇ ਲਿਖਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ।
ਏਹ ਪੁਵਾਜ਼ਾ ਚੰਡ ਦਾ ਝਬਦੇ ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਰ ॥ ੪੨੩ ॥
ਦੇਖ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਭ ਜੋ ਕੀਤੇ ਤੇਰੇ ਹੇਠ ।
ਲੱਖਾਂ ਸਿੰਘ ਸਹੀਦ ਸਨ ਹੋਏ ਅੰਦਰ ਖੇਤ ॥ ੪੨੪ ॥
ਮਾਭ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸੀਸ ਸਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇਰੇ ਕਾਜ ।
ਚਾਰੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਲਾਡਲੇ ਉਡ ਗਏ ਜਿਉਂ ਕਰ ਬਾਜ਼ ॥੪੨੫॥
ਓੜਕ ਅਪਨੀ ਜਿੰਦ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਖਾਇ ਕਟਾਰ ।
ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਕਰ ਗਏ ਦੁਨੀਆਂ ਮਹਿ ਸਰਦਾਰ ॥੪੨੬॥
ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸਹੇ ਏਤਨੇ ਦੁੱਖ ।
ਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਗਏ ਸਹੀ ਨੰਗ ਅਰ ਭੁੱਖ ॥ ੪੨੭ ॥
ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਪਾਲਕੀ ਬੱਘੀ ਘੋੜੇ ਉੱਠ ।
ਹਾਥੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇਕਰ ਮੀਚੀ ਮੂਠ ॥ ੪੨੮ ॥

ਨਾ ਉਸ ਦਾ ਤੂੰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸੀ ਤੇਰਾ ਬਾਪ ।
 ਉਲਟਾ ਕਰਨੇ ਲੱਗਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ ਜਾਪ ॥ ੪੨੯ ॥
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨ ਦਿੱਤੀ ਤੂੰ ਪੱਲੜਾਂ ਹੈ ਇੱਕ ਜੁਇ ।
 ਹਵਨ ਕਰਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਲੈਕੇ ਯੁਇ ॥ ੪੩੦ ॥
 ਵੱਡੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਵੱਗੀ ਵਾਉ ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੇ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਚਾਉ ॥ ੪੩੧ ॥
 ਭਾਂਤੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਮੰਨੀ ਏਹ ।
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਨ ਮਨ ਅਪਨਾ ਦੇਹ ॥ ੪੩੨ ॥
 ਜਿਸ ਤੇ ਰਹੇਂ ਅਟੱਲ ਤੂੰ ਸਦਾ ਜਗਤ ਮੈਂ ਐਸ ।
 ਦੁਜੀ ਕੌਮਾਂ ਦੇਖਦਾ ਵੱਡ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜੈਸ ॥ ੪੩੩ ॥
 ਜੇ ਤੈਂ ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਹੱਸਕੇ ਦਿੱਤਾ ਟਾਲ ।
 ਰੱਖ ਯਾਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੈ ਤੇਰਾ ਕਾਲ ॥ ੪੩੪ ॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੰਗੇ ਬੇਨਤੀ

ਗੀਆ ਛੰਦ

ਹੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਆਪ ਕਰਨਾ ਕੀਜੀਏ ।
 ਇਸ ਪੰਥ ਤਾਈਂ ਜਾਨ ਸੁਤ ਕਾ ਨੇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਜੀਏ ॥
 ਇਸ ਮਾਂਹਿ ਜਿਤਨੇ ਕੂਪ ਭਾਰੀ ਐ ਧਨੀ ਸਰਦਾਰ ਹੈਂ
 ਸਭ ਫਲੇ ਫੁਲੇ ਜਗਤ ਮੈਂ ਮਿਉਂ ਬਾਗ ਹੋ ਫਲਦਾਰ ਹੈਂ ॥ ੪੩੫ ॥
 ਸਦ ਨਜਾਇ ਰਾਜਾ ਕਰੇ ਧਰ ਪਰ ਪਰਜਾ ਪਾਲਨ ਨੀਤ ਸੇ ।
 ਸਦ ਪੁੰਨ ਮਯ ਸਭ ਲੋਗ ਹੋਵੇ ਟਰੇ ਰੀਤ ਅਨੀਤ ਸੇ ।
 ਹੋ ਮੇਘ ਬਾਰੀ ਧਰਾ ਸਾਰੀ ਜਾਇ ਦੁਰਭਿੱਖ ਦੇਸ ਤੇ ।

(੫੧੦)

ਸਭ ਰੋਗ ਸੋਗਰ ਤਾਪ ਨਾ ਸੇ ਬਚੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕਲੇਸ ਤੇ ॥ ੪੩੬ ॥
 ਧਨ ਧਾਮ ਅਰ ਬਹੁਅੰਨ ਹੋ ਫਲ ਫੂਲ ਭਰ ਤਰ ਭਾਲ ਹੋ ।
 ਧਰ ਗਿਆਨ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਰਧਾ ਦੰਪਤੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ।
 ਤਜ ਵੈਰ ਸਗਲ ਵਿਰੋਧ ਮਨ ਕੇ ਸਾਂਤਿ ਭਰਾਤਰ ਭਾਵ ਸੇ ।
 ਸਮ ਫੂਲ ਕੇ ਮਨ ਫੂਲ ਜਾਏ ਧਰਮ ਪ੍ਰੀਤੀ ਚਾਵ ਸੇ ॥ ੪੩੭ ॥

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਗੀਆ ਛੰਦ

ਹੇ ਦਸਮ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ ਧਨ ਧਾਰ ਕਰਨਾ ਧਾਰੀਏ ।
 ਹੇ ਬਾਸ਼ ਚਿੰਟੇ ਵਾਲਿਆ ਇਸ ਪੰਥ ਕੇ ਦੁਖ ਟਾਰੀਏ ॥
 ਜਿਉਂ ਤੇਗ ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਲੈਕਰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੁਖ ਵਿਦਾਰਿਆ ।
 ਅਨਾਥ ਲੋਗਾਂ ਨਾਥ ਕਰਕੇ ਹਾਥ ਦੇਯ ਉਥਾਰਿਆ ॥ ੪੩੮ ॥

ਤਿਉਂ ਏਸ ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਕੋ ਜੋ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਜਿਆ ।
 ਲਿਵ ਲਾਓ ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਕੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆ ॥
 ਇਹ ਛੇਡ ਕਰ ਤਵ ਓਟ ਕੋ ਹੈ ਭਟਕਤਾ ਦਰ ਔਰ ਕੇ ।
 ਮੜੀ ਗੋਰਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜਤਾ ਅਤਿ ਦੌਰ ਕੇ ॥ ੪੩੯ ॥

ਇਸ ਬੰਦ ਤੇ ਛੁਟਕਾਰ ਇਸਕਾ ਹੋਇ ਤੇਰੀ ਓਟ ਸੇ ।
 ਗਹਿ ਸਰਨ ਤੇਰੀ ਸਿਦਕ ਸੇ ਬਰ ਜਾਇ ਪਾਪਨ ਚੋਟ ਸੇ ॥
 ਬਿਨ ਏਕ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕੇ ਇਹ ਹੋਰ ਮਾਨੇ ਨਾਹਿ ਜੀ ।
 ਹਰਿ ਦਿੱਤ ਕੀ ਯਹਿ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰ ਗਹੋ ਇਸਕੀ ਬਾਹਿ ਜੀ ॥੪੪੦॥

(੫੧੧)

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੜਨੇ ਵਾਲ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲ਼ਾਂ ਲਈ ਅਸੀਸਾਂ

ਛੰਦ

ਜੋ ਪੜੇ ਏਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਮਨ ਲਾਇਕੇ ਕਰਤਾਰ ਜੀ ।
ਸੁ ਤੋੜ ਬੰਧਨ ਰਿਦੇ ਕੇ ਹੋ ਗਜਾਨ ਬੁਧਿ ਉਦਾਰ ਜੀ ॥
ਪੁਨ ਸੁਨੇ ਜੋ ਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਇਸ ਕੋ ਰਿਦੇ ਮਾਹਿੰ ਬਿਚਾਰਕੇ ।
ਸੁਖ ਪਾਇ ਆਤਮ ਕੇ ਵਿਖੇ ਤ੍ਰਿਤਾਪ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਕੇ ॥ ੪੪੧ ॥
ਇੱਕ ਵੇਰ ਜੋ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਧਰ ਚਿਤ ਪੜਤੇ ਜਾਂਹਿਗੇ ।
ਵਹੁ ਭਰਮ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਕੋ ਸਭ ਦੂਰ ਤੁਰਤ ਕਰਾਹਿੰਗੇ ॥
ਨਿਜ ਧਰਮ ਮਹਿ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਇਕੇ ਸਭ ਛੋਡ ਦੇਹਿ ਪਖੰਡ ਕੋ ।
ਹਰਿ ਦਿੱਤ ਗੁਰ ਮਹਿ ਚਿੱਤ ਧਰ ਕਰ ਤਜੇ ਚੰਡ ਘਮੰਡ ਕੋ ॥ ੪੪੨ ॥

ਕਬਿੱਤ

ਉੱਨੀ ਸੈ ਛਿਪੰਜਾ ਸਾਲ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਪਛਾਨ ਮਨ ਸਾਵਨ
ਉਨੱਤੀ ਦਿਨ ਸਨੀ ਕੋ ਉਚਾਰੀਏ । ਛਨੀ ਬਿਤ ਚਾਂਦਨੀ ਮੈਂ ਪਾਂਚ
ਬਜੇ ਸੰਧਿਆ ਕੇ ਪੂਰਨ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ ਭਇਆ ਸੁਖ ਸਾਰੀਏ ॥
ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਨਜ਼ਿਨਵੇਂ ਥਾ ਸਾਲ ਸੰਨ ਈਸਵੀ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਹੀ
ਤਾਰੀਖ ਲੇ ਅਗਸਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰੀਏ । ਗੁਰੂ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਇਹ
ਕਾਰਜ ਹੈ ਸਿੱਧ ਭਇਆ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜਾਵਾਂ ਸਦਾ ਤਿਨ੍ਹੋਂ
ਬਲਿਹਾਰੀਏ ॥ ੪੪੩ ॥

(੫੧੨)

ਦੋਹਿਰਾ—ਸਦੀ ਚਾਰ ਸੌ ਤੀਸ ਹੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਜਾਨ ।
ਦੋ ਸੌ ਏਕ ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਸੰਮਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਾਨ ॥ ੪੪੪ ॥

ਇਤੀ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ

ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਸਮਾਪਤੰ ॥

—:०:—

**ਬਾਲਮੁਕੰਦ ਪ੍ਰੇਸ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਰੋਡਾਰਾਮ ਗੈਂਦਰ
ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਛਪਿਆ**